NAZIONALE
R. BIBLIOTECA
CENTRALE V. E. II
ROMA
8
46 A
24

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

8.46.A.24

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS

N. Auroux fecit

LVGDVNI
Sumptibus Guillermi Barbier. et Ioannis Girin. Via Mercatoria
1659

ROMA
60

Digitized by Google

Digitized by Google

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS,

FACILI AC PERSPICVA
methodo resoluens

CASVS CONSCIENTIÆ

Ex variis Probatisque Authoribus concinnata à

R. P. HERMANNO BVSENBAVM
è Societate IESV, SS. Theologiæ
Licentiato.

Pœnitentibus aquè ac Confessariis perquam vtilis.

Editio vigesimaprima & vltima, ab Auctore recognita, & plurimùm aucta.

LVGDVNI,

Sumpt. GVILLELM. BARBIER,
IOANNIS GIRIN, &
FRANC. COMBA.

M. DC. LXII.

Cum Priuilegio Regis, & Approbat.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO AD Lectorem Benevolum.

ANNI sunt complures, *Amice Lector*, quando iussus fui Coloniæ, eam scientiam in compendium redactam tradere, quæ nouis Sacerdotibus, in tanto munere digniùs exequendo, (præsertim quoties in conscientiæ tribunali Iudices sederent) præsidio foret. Duo hîc facilè videbam maximè à me postulari, vt & optima quæque seligerem, & in ordinem, vsui cuiusque aptissimum, dispertirer, itaque apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus vtilissima colligunt, & in alueari disponunt in ordinem. Inde effecta est hæc *Medulla Casuum Conscientiæ*, (vt aiunt) seu *Theologiæ moralis* summa Enchiridio huic inclusa. Quæ cum in manus, & oculos plurium peruenisset, visa est non improbaritiis præsertim, qui priuato calamo eamdem, non sine labore, molestia, & temporis iactura descripserunt. Hinc euenit (cuius aliàs consilij ne cogitatio quidem vnquam inciderat) vt plurium me preces identidem vrgerent, & viri maximi authoritas dignitásque impelleret, ac denique etiam superiorũ iuberet voluntas, vt publici iuris facerem. Lima hîc aliquâ opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæque Authorũ nomina, antè desiderata, quot. quot in promptu essent, adiungerer, (adiuncta sunt autem hac altera editione quamplurima.) Nunc consilium tu meum, & ordinem accipe,

Noto nomine. Casus Conscientiæ appello, varias species factorum, de quibus in foro conscientiæ, Iudex Sacerdos sententiam edicat oporter, atque vel vt honesta approbet, vel vt turpia condemnet. Medio tutissimus iturus, extrema plus æquo, vel laxa, vel angusta declinare sum conatus. Quòd si quando declarem, vbi Doctores nonnulli benigniùs senserint, non ideò probo, vel suadeo; sed illud adfero, vnde nonnumquam prudente iudicio, conscientiæ Rector, vel Consultor dispiciat, an esse vsui possit. In sexto quidem præcepto, (vti & matrimonij Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celeriùs incedere, sed tamen plurium iudicio, & hîc immorandum nonnihil fuit, ne quid praxis requireret.

Pauculos porrò errores, qui in editione prima irrepserant, licèt hac secunda speremus emendatos; si quos tamen, *Amice Lector*, præterea lectione accuratiori deprehenderis, eosdem Mihi, aut Typographo liberrimè indicare dignaberis, hic enim commodis tuis omnino seruire studens, tertiam etiam minori typo, & forma editionem, breui ex officina eadem subsecuturam promittit. Cæterùm nihil asserui, nisi vel ex communi Doctorum sententia deductum, vel desumptum ex probatissimorum Authorum libris, scriptisue; eorum in primis, qui hîc eximia cum laude versati sunt. Inter quos principes extitere, laudatissimi huius scientiæ Magistri, *P. Hermanus Nunning.* & *P. Fridericus Spe*, *vterque è Societate nostra Sacerdos*, & in diuersis Academiis Theologiæ Moralis Professor, quibus me debere plurimum libens profiteor: vterque enim ca-

suum

Digitized by Google

ſuum ſummam confecit, & mirificè paſſim probatam, & publica luce dignam, quibus proinde liberaliter ſum vſus, vt & ipſi ſimiliter antè fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex vtriuſque viridario, manu ſolerti, flores quam plurimos decerpſerant. Vnde hos omnes æquiſſimo animo & iure, in fructus & laudis, quæcunque eſt, ſocietatem admitto: ita quidem, vt minimam eius partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, authores identidem allati indicabunt.

Methodus illa & optima viſa fuit, & facillima, vt in quauis materia, ſeu dubio, in primis ex communi Doctorum ſententia reſpondeatur; quæ reſponſio ſeu regula quæpiam ſit, ex qua deinde (quoties id fieri poteſt) aut certè circa eam, caſus aliquot particulares reſoluantur, vt ſecundùm illos, & reſponſionem dictam alij ſimiles, cùm inciderint, reſolui poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoſcenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſiue moralium, (vnde & *moralis Theologia* dicitur) illa verò cognoſci non poteſt ſine regula ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua prauè recedant agitur.

Lib. I. De Actuum moralium regulâ, tum interna, hoc eſt, conſcientia, tum externa, hoc eſt, præceptis in genere.

Lib. II. De Præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

Lib. III. De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

Lib. IV. De Præceptis certorum hominum statui propriis.

Lib. V. De modo discernendi naturam, & grauitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

Lib. VI. De Sacramentis nouæ Legis.

Lib. VII. De censuris Ecclesiasticis, & Irregularitatibus.

INDEX

Digitized by

INDEX CAPITVM & Dubiorum.

LIBER PRIMVS.

De Regula actuum humanorum.

TRACTATVS I.

De regula interna, siue Conscientia.

CAP. I. *Quid Conscientia, & an sequenda sit.* p. 1.
II. *De conscientia dubia.* 3
Dub. 1. *Quid sit conscientia practicè dubia, & quid in ea agendum.* ibid.
2. *Quid agendum cum conscientiâ speculatiuè dubia.* 5
3. *An in dubio tutior pars sit eligenda.* 8

TRACTATVS II.

De regula externa actuum humanorum, scilicet Lege.

CAP. I. *De natura & obligatione Legis in genere.* 13
Dub. 1. *Quid sit Lex siue præceptum.* ibid.
2. *Quotuplex sit præceptum.* 14
3. *An vis & substantia legis positiuæ dependeat ab acceptatione communitatis.* 15
4. *An præcepta etiam humana obligent sub peccato, & quali.* 16
CAP. II. *De subiecto, cui detur præceptum.* 17
Dub. 1. *Quæ personæ præceptis obligentur.* ibid.
2. *An peregrini teneantur legibus sui domicilij, dum ab eo absunt.* 18
3. *An peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur.* 20
4. *An peregrini teneantur præceptis iuris communis, si non sint in vsu, in loco vbi morantur.* 28

Index Capitum,

Cap. II. *De modo quo obſeruanda ſunt præcepta.* 22
Dub. I. *An debeant impleri ex charitate.* ibid.
2. *An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio iis ſatisfaciendi.* ibid.
3. *An ſatisfaciat præcepto, qui faciens opus, expreſsè intendit per illud non ſatisfacere.* 23
4. *An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quod præceptum eſt.* 24
5. *An duplici præcepto, vno actu, vel diuerſis actibus, eodem tempore poſſit ſatisfieri.* 25
6. *An qui vno actu violat plura præcepta, committat plura peccata.* 26
Cap. IV. *Quæ excuſent à tranſgreſſione præcepti.* 27
Dub. I. *An ignorantia excuſet.* ibid.
2. *An metus excuſet.* ibid.
3. *An excuſet impotentia totius, vel partis.* 28
4. *An excuſet diſpenſatio.* 29
5. *Appendix, De diſpenſationibus S. Pœnitentiæ.* 32

LIBER II.

De præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATVS I.

De Præceptis Fidei.

Cap. I. *Quæ myſteria fidei neceſſariò credenda ſint.* 37
II. *Quando obliget præceptum fidei.* 39
III. *An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falſam profiteri.* 42
IV. *De infidelitate, & vitiis fidei oppoſitis.* 45
Dub. I. *Quid, & quotuplex ſit infidelitas.* ibid.
2. *De Iudaiſmo.* 46

Dub. 3.

Digitized by Google

& Dubiorum.
Dub. 3. *Quid ſit hæreſis.* 47

TRACTATVS II.

De Præcepto Spei. 49

TRACTATVS III.

De Præceptis Charitatis.

Cap. I. *An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei.* 50
II. *De præceptis Charitatis erga proximum.* 52
Dub. 1. *Quis ordo ſeruandus inter perſonas, quæ diliguntur.* ibid.
2. *De odio, & dilectione inimicorum.* 53
3. *De præcepto Eleëmoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis.* 57
4. *De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correctionis fraternæ.* 60
5. *De Scandalo.* 63
Art. 1. *Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum.* ibid.
2. *An, & quando ſcandalum paſſivum permitti poſſit aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat.* 65
3. *An liceat alterius peccato materialiter cooperari.* 69

LIBER III.

De præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATVS I.

De I. Præcepto Decalogi.

Cap. I. DE *ſuperſtitione, & ſpeciebus eius.* 73
Dub. 1. *Quid ſit & quotuplex.* ibid.
2. *De diuinatione. Quid & quotuplex ſit.* 75
3. *Quid, & quotuplex ſit Idololatria.* 79
4. *Quid & quotuplex ſit Vana obſeruantia, & vnde colligatur.* ibid.
5. *Quid ſit maleficium, & quomodo poſſit tolli.* 82

Cap.

Digitized by Google

Index Capitum;

CAP. II. *De Irregularitate.* 85
Dub. 1. *Quid sit tentatio Dei.* ibid.
2. *Quid, & quotuplex sit Sacrilegium.* 86
3. *De Simonia.* 88
Art. 1. *Quid sit, quotuplex.* ibid.
2. *Quæ sit pœna Simoniæ.* 92
3. *An, & cui restituendum, quod simoniacè acceptum.* 93

TRACTATVS II.

De II. Præcepto Decalogi.

CAP. I. *Quid, & quotuplex Blasphemia.* ibid.
II. *De Iuramento.* 97
Dub. 1. *Quid sit Iuramentum.* ibid.
2. *Quotuplex sit Iuramentum.* 100
3. *An, & quando sit licitum iurare.* 101
4. *An in iuramento liceat uti æquivocatione.* 103
5. *Quæ & quanta sit obligatio iuramenti permissorij.* 104
6. *Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio iuramento obligationem contraxit.* 107
7. *Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, dispensationem, commutationem, & remissionem.* 108
CAP. III. *De Voto.* 109
Dub. 1. *Quid sit votum, & quotuplex.* ibid.
2. *Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio.* 100
3. *Quæ requiratur materia voti.* 113
4. *Quæ, & quanta sit obligatio voti.* 114
5. *Quot modis tollatur obligatio voti.* 118
6. *De Voti irritatione.* 119
Art. 1. *An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem.* ibid.
2. *Quis vota indirectè possit irritare.* 121
Dub. 7. *Quid sit commutatio voti.* 122
8. *Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in votis.* 123

TRAC

Digitized by Google

TRACTATVS III.

De III. & IV. Præcepto

CAP. I. *Quid tertium præceptum : Memento , &c.* 125
Dub. 1. *Quæ opera , tum hoc præcepto, tum ab Ecclesia prohibeantur.* ibid.
2. *Quæ causæ excusent ab observatione festorum , & ob quas opera prohibita liceant.* 127
3. *Quæ opera festis præcipiantur.* 129
4. *An sit obligatio audiendi Missam in Parochiâ, Dominicis & festis maioribus.* 132
5. *Quæ excusent ab auditione sacri.* 136
CAP. II. *De IV. præcepto : Honora Patrem, &c.* 138
Dub. 1. *Ad quid teneantur liberi erga parentes.* ibid.
2. *Ad quid teneantur parentes erga filios.* 140
3. *Ad quid teneantur tutores, & Curatores, qui parentum sunt loco.* 142
4. *Quæ obligatio dominorum & famulorum, aliorumque superiorum, & inferiorum erga se invicem.* 143.
5. *Ad quid teneantur coniuges erga se mutuò, vi huius præcepti.* 146
6. *Quæ obligatio Parochorum erga suos.* 145
7. *Quæ obligatio Præceptorum & discipulorum.* 147

TRACTATVS IV.

De V. & VI. Præcepto.

CAP. I. *Quid V. Præcepto prohibeatur ? Non occides.* 142
Dub. 1. *An aliquando liceat occidere, vel mutilare semetipsum.* 149
2. *An & quomodo liceat occidere malefactorem.* 152
3. *An , & quando liceat occidere privatâ authoritate iniquum aggressorem.* ibid.
4. *An aliquando liceat occidere innocentem.* 155

5. De

Digitized by Google

5. *De duello & bello.* 157
Art. I. *Quid ſit, & an liceat duellum.* ibid.
2. *An, & quouſque liceat bellum.* 158
3. *Quid in bello iuſto liceat.* 161
Cap. II. *De VI. præcepto & IX. Non Mœchaberis, &c. Non concupiſces, &c.* 163
Dub. 1. *An, & quanta peccata ſint oſcula, amplexus, tactus, verba obſcœna, & ſimilia, extra matr.* 164
2. *Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ naturales.* 167
3. *Quæ ſint ſpecies Luxuriæ conſummatæ contra naturam.* 169
4. *An aliquando liceat procurare pollutionem.* 170

TRACTATVS V.

De VII. Præcepto: Non furtum facies.

Cap. I. *De furto.* 174
Dub. 1. *Quid ſit furtum, & quale peccatum.* ibid.
2. *Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum.* 175
3. *Quàm grauiter peccet, qui multa minuta furta committit.* 176
4. *Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum.* 177
Cap. II. *De reſtitutione.* 179
Dub. 1. *Quid ſit reſtitutio, & qui teneantur ad eam* ibid.
2. *An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad reſtitutionem.* 180
3. *An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum, & quo ordine.* 183
4. *An teneatur reſtituere, qui alium impediuit à conſecutione alicuius boni.* 185
5. *Cui, vel quibus reſtituendum.* ibid.
6. *De rebus quæ debent reſtitui.* 189.
Artic. 1. *Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam materialem tantùm, ſiue à poſſeſſore bonæ fidei.* ibid.
2. *Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam formalem,*

Digitized by Google

malem, seu malæ fidei damnificatore, seu possessore. 191
3. *An, & quid debeat restitui pro iniuriâ illata corpori, verbi gratia per mutilationem, occisionem.* 194
4. *Quid debeat restitui pro illato stupro.* 196
5. *Quid debeat restitui pro adulterio.* 197
6. *Quid debeat restitui pro fama, & bonis spiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à religione.* 198
7. *De circumstantiis restitutionis.* 199
Artic. 1. *Quo tempore, loco, & modo debeat restitui.* ibid.
2. *Quo ordine restitui debeat.* 200
3. *Quæ à restitutione excusent.* 201
CAP. III. *De contractibus.* 204
Dub. 1. *Quid in genere sit contractus.* ibid.
2. *Quid in specie de promissione, & donatione.* 205
3. *Quibus casibus donatio possit reuocari.* 209
4. *Quid sit donatio mortis causâ, & an possit reuocari, quomodo, & quibus competat.* 211
5. *Quid sit commodatum, precarium, & depositum.* 212
6. *Quid sit mutuum.* 214
7. *Quid sit vsura.* 215
8. *De Emptione & Venditione.* 220
Artic. 1. *Quid sit Emptio & Venditio.* ibid.
2. *Quid sit negotiatio, & quibus illicita.* 225
Dub. 10. *Quid sit contractus census, & an licitus.* 226
10. *Quid sit cambium.* 228
11. *Quid locatio & conductio.* 230
12. *De contractu Emphyteusis, Feudi, & Libelli.* 232
13. *Quid sit sponsio & Ludus.* 233
14. *Quid sit contractus societatis.* 236
15. *Quid sit assecuratio, & fidciussio.* 238
16. *Quid sit pignus, & hypotheca.* 239
CAP. IV. *De tutela & testamentis.* 241
Dub. 1. *Quid sit tutela, & curatela.* ibid.
2. *Quid & quotuplex sit testamentum.* 243

Dub. 3.

Digitized by Google

Dub. 3. *De renunciatione hæreditatum.* 247
4. *Qui possint, & debeant esse executores testamenti.* 250
5. *De iis, qui testari & hæredes instituì possint.* 255

TRACTATVS VI.

De præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Ecclesiæ.

Cap. I. *De Præcepto VIII.* 260
Dub. 1. *Quid sit suspicio, iudicium temerarium, & dubitatio: & quale peccatum.* 260
2. *Quid sit, & quàm graue peccatum Detractio.* 262
3. *An, & quomodo fama restituenda.* 273
Cap. II. *Quid de præcepto IX. & X.* 276
III. *Quid de præceptis Ecclesiæ.* ibid.
Dub. 1. *Quid requiratur ad ieiunium Ecclesiasticum, & quanta eius obligatio.* ibid.
2. *Quæ causæ excusent à ieiunio.* 280

LIBER IV.

De Præceptis particularibus, certo hominum statui propriis.

Cap. I. DE *statu religioso.* 284
Dub. 1. *Quæ sit natura status religiosi.* ibid.
2. *Quæ requirantur ad valorem professionis religiosæ.* 285
3. *Ad quid teneatur Religiosus vi suæ professionis.* 287
4. *Ad quid Religiosus obligetur vi votorum.* 289
5. *Qui possint, vel teneantur ingredi religionem.* 295
6. *Ad quid teneantur religiosi eiecti, & fugitiui.* 296
Cap: II. *De statu Clericorum.* 299
Dub. 1. *De Beneficiis Ecclesiasticis.* ibid.
Artic. 1. *Quid, & quotuplex beneficium Ecclesiasticum.* ibid.

Digitized by

Artic. 2. *Quomodo acquirantur & conferantur beneficia.* 300
3. *Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium accipiendum.* 302
4. *An liceat habere plura beneficia.* 304
5. *Quibus modis beneficia amittantur.* 306
6. *Quid & quotuplex sit pensio.* 308
Dub. II. *De Horis Canonicis.* 309
Art. I. *Qui obligentur ad Horas.* ibid.
2. *Quanta sit hæc obligatio.* 312
3. *Quæ excusent à recitatione horarum.* 316
4. *Quomodo recitandæ sint horæ.* 317
Dub. 3. *Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum beneficiorum.* 324
4. *Quis sit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur.* 328
Cap. III. *De statu, & officio personarum secularium quarundam, præsertim iudicialium.* 329
Dub. I. *Quæ requirantur ad legitimum iudicium.* ibid.
Dub. 2. *De potestate & officio iudicis.* 330
Art. 1. *Quid requiratur in iudice.* ibid.
2. *Quid iudici seruandum circa inquisitionem.* 332
3. *Quid liceat iudici circa quæstiones, sine torturam.* 333
4. *Quid seruandum iudici circa sententiam, & pœnam.* 336
Dub. 3. *Quod sit officium Aduocati.* 340
4. *Quæ sit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris.* 344
5. *Quod sit officium Accusatoris.* 346
6. *De testibus.* 347
7. *De Reo.* 349
Art. 1. *An, & quando Reus teneatur fateri veritatem.* ibid.
2. *Quid liceat reo circa fugam pœnæ.* 352
D. 8. *Quomodo confessario agendum cum reo.* 354
9. *Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, Chirurgorum.* 356
10. *Quæ obligationes mercatorum, opificum, & cæterorum sæcularium.* 357

LIBER

LIBER V.

De ratione cognoſcendi, & diſcernendi peccata.

Cap.I. DE *peccato in genere.* 359
Dub.1. *Quid ſit pectatum.* ibid.
2. *An, & quando deſideria, & delectationes ſint peccata.* 361
Art.1. *Quale peccatum ſit deſiderium malum.* ibid.
2. *An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum.* 363
Dub.3. *De diſtinctione peccatorum.* 366
Artic. 1. *Quæ peccata diſtinguantur ſpecie?* ibid.
2. *Quæ peccata diſtinguantur numero.* 367
CAP.II. *De peccatis in ſpecie, mortali & veniali.* 369
Dub.1. *Quid ſit peccatum mortale & veniale.* ibid.
2. *Quibus ex cauſis peccatum ex genere ſuo mortale, fiat per accidens veniale.* 370
3. *Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale.* 372
Cap.III. *De peccatis capitalibus in ſpecie.* 374
Dub. 1. *Quid ſit ſuperbia, & quale peccatum.* ibid.
2. *Quid Auaritia.* 377
3. *Quid Luxuria.* 380
4. *Quid Inuidia.* 381
5. *De Gula.* 383
Art.1. *Quid ſit Gula.* ibid.
2. *Quid ſit Ebrietas.* 385
Dub.6. *Quid ſit Ira.* 386
7. *Quid ſit Accedia.* 388

LIBER VI.

De Sacramentis.

TRACTATVS I.
De Sacramentis in genere.

Cap.I. DE *natura Sacramenti nouæ legis.* 399
Dub.1. *Quid ſit Sacramentum.* ibid
Dub.2

Digitized by Google

Dub. 2. *Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſeruandum.* 391
CAP. II. *De miniſtro Sacramentorum.* 393
Dub. 1. *Quid requiratur, vt miniſter det validè Sacramentum.* ibid.
2. *Quid requiratur in miniſtro, vt licitè miniſtret.* 395
CAP. III. *De ſuſcipiente Sacramentum.* 398
Dub. 1. *Quæ diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente.* ibid.
2. *Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu ſuſcipiatur.* 399
CAP. IV. *Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant.* 400

TRACTATVS II.

De Baptiſmo & Confirmatione.

CAP. I. *De Baptiſmo.* 402
Dub. 1. *Quæ materia Baptiſmi.* ibid.
2. *Quæ ſit forma Baptiſmi.* 403
3. *De miniſtro Baptiſmi.* 406
Artic. 1. *Quis ſit miniſter Baptiſmi.* ibid.
2. *An duo poſſint ſimul vnum baptizare.* 407
Dub. 4. *Quod ſit ſubiectum Baptiſmi.* 408
5. *De ceremoniis Baptiſmi.* 411
Artic. 1. *Quæ ſeruanda circa caremonias baptizandi.* ibid.
2. *Qui patrini, & quod eorum officium.* 412
CAP. II. *De Confirmatione.* 414
Dub. 1. *Quid ſit, & quæ eius materia & forma.* ibid.
2. *Quis miniſter, & quod ſubiectum.* 416
3. *Quæ confirmationis neceſſitas, & ceremoniæ.* 417

TRACTATVS III.

De Euchariſtia.

CAP. I. *De eſſentia Euchariſtiæ.* 419
Dub. 1. *Quid ſit Euchariſtia.* ibid.
2. *Quæ materia Euchariſtiæ.* 420
3. *Qualis debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ.* 421
4. *Quale vinum ſit materia Euchariſtiæ.* 423

Dub. V.

Digitized by Google

Dub. V. *Quæ conditiones ad materiæ consecrationem requirantur.* 426
6. *Quæ forma consecrationis Eucharistiæ.* 429
7. *Quamdiu Christus maneat in Eucharistia.* 430
CAP. II. *De causis & subiecto Eucharistiæ.* 432
Dub. I. *De causis.* ibid.
Artic. 1. *Ad quem spectet dispensatio Eucharistiæ.* ibid.
2. *Quid requiratur in ministro, ad licitam administrationem Eucharistiæ.* 435
Dub. II. *De subiecto, seu suscipiente Eucharistiam.* 439
Artic. 1. *Quæ requiratur in eo dispositio animæ.* ibid.
2. *Quæ requiratur dispositio corporis.* 442
3. *Quæ & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam.* 448
CAP. III. *De Eucharistia, vt est sacrificium.* 451
Dub. 1. *Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam.* ibid.
2. *Cuius sit applicare fructum sacrificij.* 455
3. *Quando & quoties liceat celebrare.* 456
4. *Quo loco celebrandum sit.* 460
5. *Quæ sint requisita ad Missam.* 464

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAP. I. *De essentia huius Sacramenti.* 471
Dub. 1. *Quæ sit eius materia & forma.* ibid.
2. *Qualis contritio requiratur.* 473
3. *Qualis confessio requiratur.* 477
Artic. 1. *An debeat esse integra materialiter.* ibid.
2. *Quando sufficiat confessio integra formaliter.* 480
3. *Quæ sint reliquæ conditiones confessionis.* 484
4. *Quando confessio sit inualida, & quomodo iteranda* 486
Dub. 4. *De Satisfactione.* 488
Artic. 1. *Quæ eius necessitas, & quantitas.* ibid.
2. *De satisfactione per indulgentias.* 494
§. 1. *Quid sit indulgentia, & quid ad eam requiratur.* ibid.

Digitized by Google

§. 2. *Quotuplex indulgentia, & quomodo differat à Iubilæo.* 498
CAP. II. *De ministro Sacramenti Pœnitentiæ.* 501
Dub. I. *Quis sit minister.* ibid.
2. *Quid sit approbatio, & à quo petenda.* ibid.
3. *Quid, & quotuplex iurisdictio confessarij, & vnde eam habeat.* 504
4. *Quid sit reseruatio casuum, & quis habeat potestatem reseruandi, & absoluendi ab iis.* 508
5. *Quod sit officium, & obligatio confessarij.* 513
6. *Quæ scientia, & prudentia requiratur in Confessario.* 518
CAP. III. *De adiunctis Pœnit.* 521
Dub. I. *Quid sit sigillum confessionis, & qui ad illud teneantur.* ibid.
2. *Quale sit præceptum, & quæ obligatio confessionis.* 528

TRACTATVS V.
De extrema Vnctione, & Ordine.

CAP. I. *Quid sit extrema Vnctio, & quæ circa eam obseruanda.* 530
2. *De Sacramento Ordinis.* 536
Dub. I. *Quid Ordo, quotuplex & quæ eius materia.* ibid.
2. *Quæ requirantur in ordinando.* 539

TRACTATVS VI.
De Matrimonio.

CAP. I. *De Sponsalibus.* 542
Dub. I. *Quid sint sponsalia.* ibid.
2. *Quæ & quanta obligatio sponsalium.* 545
3. *Quomodo dissoluantur sponsalia.* 546
CAP. II. *De matrimonio secundùm se.* 549
Dub. I. *Quid sit, quæ eius materia, & minister.* ibid.
2. *De vsu matrimonij.* 552
Artic. 1. *An vsus matrimonij, siue actus coniugalis sit licitus.* ibid.
2. *An actus coniugalis sit præceptus, & debitus.* 555
Dub. III. *An, & quibus ex causis possit fieri diuortium.* 558
CAP. III. *De impedimentis matrimonij.* 560
Dub. I. *Quæ sunt impedimenta impedientia tantùm.* ibid.

Digitized by Google

Dub. 2. *Quæ impedimenta dirimentia matrimonium.* 564
3. *Quomodo matrimonium inualidum sit reualidandum.* 576
4. *A quo, & ob quam causam possit dispensari in impedimentis matrimonij.* 577

LIBER VII.

De Censuris Ecclesiasticis & Irregularitatibus.

CAP. I. *De censuris in genere.* 579
Dub. 1. *Quid censura Ecclesiastica.* ibid.
2. *Quotuplex censura.* 580
3. *Qui possint ferre censuram, & in quos.* 582
4. *Ob quam causam possit ferri censura.* 583
5. *Qui possint absoluere à censuris.* 586
6. *Quomodo danda sit absolutio à censura.* 587
CAP. II. *De Excommunicatione.* 589
Dub. 1. *Quid sit & quotuplex.* ibid.
2. *Ob quam causam incurratur. & quem effectum habeat excommunicatio minor.* 590
3. *Quos effectus habeat Excommunicatio maior.* 591
Artic. 1. *Quæ sint excommunicationes non reseruatæ.* 497
2. *Quæ sint excommunicationes reseruatæ Episcopis.* 599
3. *Quæ sint Papæ reseruatæ extra Bullam cœnæ.* ibid.
4. *Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum,* 600
5. *Quæ sint excommunicationes Papæ reseruatæ per Bullam cœnæ.* 603
CAP. III. *De suspensione & Degradatione.* 605
Dub. 1. *Quid sit suspensio, quotuplex, & unde cognoscendum, qualis & quanta sit.* ibid.
2. *Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absoluere.* 607
3. *Quid sit depositio, & degradatio; à quo, & ob quam causam fieri possit.* 608
CAP. IV. *De interdicto.* 609
Dub. 1. *Quid sit, & quotuplex.* ibid.
2. *Qui sint effectus interdicti.* 610
3. *Quis censuram interdicti ferre, & quis tollere possit.* 611

CAP.

Cap. V. *De irregularitate.* 61.
Dub. 1. *Quid, & quotuplex sit irregularitas.* ibid.
2. *Quinam effectus Irregularitatis.* ibid.
3. *Quomodo incurratur, & tollatur irregularitas.* 613
4. *Quæ sint irregularitates ex delicto.* 614
5. *Quæ irregularitates ex defectu.* 616

APPROBATIO R. P. PROuincialis pro editione altera auctiore.

EGo infrascriptus Societatis IESV per Rheni Prouinciam inferiorem Præpositus Prouincialis, potestate mihi factâ ab admodùm Reuerendo Patre Gosvvino Nickel, Societatis nostræ Præposito Generali, typis recudi permitto librum cui titulus est, *Medulla Theologiæ Moralis*, à Patre Hermanno Busenbaum, Societatis eiusdem Sacerdote concinnatum, ab eodemque nunc recognitum, & auctum; atque à deputatis ad id Theologis lectum & approbatum. In cuius fidem has literas manu propriâ subscriptas, consuetóque officij Sigillo munitas dedi. Paderbornæ 1652. 28. Iulij.

Locus Sigilli.

IOANNES Panhausa.

PRIVI

Summa Priuilegij.

CAutum eſt auctoritate Regis ne quis in Regno ſuo, aliiſve locis ſuæ ditioni ſubiectis librum, qui ſic inſcribitur: *Medulla Theologiæ Moralis à R. P. Hermanno Buſembaum SS. Theologiæ Licentiato*, abſque GVILLIELMI BARBIER Bibliopolæ Lugdunenſis, Conſenſu imprimat aut diuendat, à die publicationis horum exemplarium: qui ſecùs fecerit mulctâ indictâ provt amplius in Diplomate Regio continetur, coërcebitur. Datum Parifiis die 7. Ianuarij, 1657.

De mandato Regis.

Signatum, MABOVL.

Dictus GVILLIELMVS BARBIER mediam partem Priuilegij ſupradicti ceſſit IOANNI GIRIN, ET FRANC. COMBA.

Editio vigeſima perfecta fuit: die 15. Ianuarij 1660.

MEDVLLA

Digitized by Google

MEDVLLA THEOLOGIÆ MORALIS.

LIBER PRIMVS.

De Regula Actuum Humanorum.

TRACTATVS PRIMVS.

De Regulâ Internâ, ſiue Conſcientiâ.

CAPVT I.

Quid Conſcientia, & an ſequenda ſit?

RESPONDEO I. Conſcientia eſt dictamen rationis, ſeu actus intellectus, quo iudicamus aliquid hîc & nunc agendum, vel omittendum eſſe, vel fuiſſe, tanquam bonum vel malum, idque vel per modum præcepti, vel conſilij. Hæc communiter eſt recta, dictans quod verum eſt: aliquando tamen non eſt recta, dictans aliquid aliter quàm ſit, v. g. eſſe bonum, quod eſt malum; dicitúrque Erronea, quia contingit cum errore: idque, vel vincibiliter, ſeu culpabiliter, quando ſcilicet error vitari potuit, ac debuit: vel inuincibiliter quando error moraliter vitari non potuit; ideóque nec voluntarius eſt, & conſequenter non imputatur ad culpam & hæc dicitur Conſcientia Recta

ſecundùm quid, ſiue in ordine ad nos Ex *D. Thom. Lay. lib. 1. tract. 1. c. 2. num. 1. & cap. 3.*

Reſp. 2. Non tantùm Conſcientia recta, ſed etiam inculpabiliter erronea, dictans aliquid per modum præcepti, obligat vt eam ſequaris, & ſi contra facis, peccas; & quidem peccatum eius ſpeciei, contra cuius virtutis ſpeciem intellectus peccare iudicat. Ratio prioris eſt, quia Conſcientia recta eſt regula proxima voluntatis, deriuata à prima & principali regula omnium actionum humanarum, ſcilicet lege diuina & æterna *S. Thom. 1. 2. quæſt. 19. art. 3.* Ratio poſterioris eſt, tum, quia ſi intellectus voluntati proponit malum, eſto malum non ſit, ſi tamen putans eſſe malum, vult illud facere, iam voluntas verè conſentit in malum, habétque ſufficientem affectum ad peccatum illud, quod apprehendit: tum, quia *omne quod non eſt ex fide*, hoc eſt (vt à Sanctis Patribus communiter explicatur) quod non eſt ſecundùm conſcientiam *peccatum eſt*, vt dicitur ad *Rom. 14.* Par eſt ratio, ſi intellectus proponat aliquid vt bonum & præceptum, eſto non ita ſit, ſed malum; voluntas tamen illud liberè reſpuendo vel omittendo, conſentit in tranſgreſſionem præcepti & peccat. Cuius vlterior ratio eſt, quia obiectum tribuit actui ſpeciem, provt hîc & nunc ab intellectu proponitur. *S. Thom. loc. c. a. 5.*

Ex dictis reſoluuntur ſequentes Caſus, & ſimiles.

1. Putans eſſe ieiunium, quando non eſt, peccat contra temperantiam, ſi non ieiunet *S. Thom. loc. c.*

2. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans ſe ex miſericordia ad id teneri, actum bonum facit; & ſi non mentiatur, peccat contra miſericordiam. *Laym. lib. 1. tract. 1. c. 4.*

3. Scrupuloſus licèt putet inuoluntarias diſtractiones eſſe peccata, non tamen peccat, quia non ſunt liberæ. *Becan. in primam ſecundæ, tr. 1. c. 4. q. 7. Laym. loc. c.*

Reſp. 3. Si ſit conſcientia culpabiliter erronea, iudicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum eſſe aut præceptum, quod non eſt, peccat: & peccas, ſi contra eam, & ſi ſecundùm eam opereris; grauiùs

uiùs tamen (cæteris paribus) ſi contra. *Breſſer. Bardi. d.* 3. *c.* 5. Ratio prioris eſt, tum, quia non agis ſecundùm regulam humanorum actuum : tum quia voluntas cùm per ſe ſit cæca, debet ſequi rationis iudicium : ſi enim perſeuerante illo iudicio appetat alteram partem, non poteſt in eam ferri ſub ratione honeſti cùm intellectus ſub ea ratione non propoſuerit. Ratio poſterioris eſt, quia vt cum *D. Thom.* docetur communiter ignorantia vincibilis non excuſat à culpa : cùm enim in noſtra poteſtate ſit, errorem vincibilem deponere, malum, quod fit ex conſcientia erronea, dictante illud eſſe faciendum eſt indirectè voluntarium, ideoque imputatur ad culpam. *S. Th. l. c. Bon. tom.* 2. *d.* 2. *q* 4.

Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.

1. Homo in tali caſu conſtitutus, v. g. qui ſibi mentiendum vel furandum putat, vt vitam proximi ſeruet, etſi futurus ſit perplexus, & ex hypotheſi neceſſariò peccaturus, neceſſitate conſequente eò quòd ſtante conſcientiâ erroneâ non poſſit effugere peccatum : abſolutè tamen & ſimpliciter non peccabit neceſſariò, quia nec ſequi talem conſcientiam debet, nec contra eam facere ; ſed poteſt, & debet, eamdem deponere (cùm ſit error vincibilis, & culpabilis,) & tunc operari, vide *Laym. hic l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. & *Beca. in* 1. 2 *t.* 1. *cap.* 4. *q.* 7.

2. Qui peccauit ex Conſcientia erronea, etſi in rigore non teneatur, rectiùs tamen addet illam circunſtantiam in confeſſione, dicendo, feci hoc vel illud, putans me facere contra præceptum vel obligationem grauem. *Card. de Lug. diſp.* 16. *n.* 503.

CAPVT II.
De Conſcientia Dubia.
DVBIVM I.
Quid ſit Conſcientia practicè dubia, & quid in ea agendum?

RESP. 1. Dubium, eſt ſuſpenſio aſſensûs circa obiectum apprehenſum. Idque eſt duplex. Speculatiuum ſeu Vniuerſale, quando in genere dubitatur, v. g. an contractus vſurarius ſit licitus : an die feſto liceat venari, piſcari, pingere, &c. Et Pra-

Digitized by Google

ticum, seu Particulare, cùm dubitatur, an his circumstantiis, v. g hoc festo, liceat mihi venari. Ex quo patet, quid sit Conscientia practicè dubia, scilicet, quæ practicè dubitat; Speculatiuè dubia, quæ speculatiuè. Ita *Nauar. Laym. Sanch. Bec. t. 1 cap. 4. q. 8.*

Resp. 2. Qui cum Conscientia practicè dubia operatur, peccat; & quidem peccato eiusdem rationis ac speciei cuius est peccatum de quo dubitat. Ita *Sanch. Bonac. to. 2. d. 2. q. 4. p. 7.* Ratio prioris est tum, quia is exponit se periculo peccati: tum quia quod non est ex fide, est peccatum, id est, quod non fit cum determinato iudicio conscientiæ esse licitum. Idque verum est, etiamsi speculatiuè non dubitet, v.g. Certus sum, absolutè licitum esse die festo docere; dubito tamen, an hic & nunc mihi liceat, pecco docendo. Ratio posterioris patet, tum ex ratione primâ datâ; tum ex dictis de Conscientia erronea: quia habet affectum ad peccatum eiusdem rationis. Vnde si dubites, an sit mortale, peccas mortaliter: an sit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, sit ne peccatum, (siue mortale, siue veniale,) ita vt malitia in confuso proponatur, dicit *Vasq. 1. 2. d. 529. c. 3. & alij*, esse mortale quod negàt *Nauar. Valent, &c.* vid. *Bonac. Laym. l. c.*

Resp. 3. Qui practicè dubius est circa aliquod opus, tenetur se resoluere. Et quidem non per solum affectum & voluntatem: (hoc enim non sufficere, rectè docet *Vasq. Sanch. lib. 1. mor. c. 9. & alij communiter,* contra *Caieta.*) quia adhuc exponeret se periculo peccandi: sed per motiuum rationabile, quale est, 1. Ratio probabilis, 2. Exemplum bonorum virorum sine scrupulo sic operantium. *Sanch. Bec. l. c.* 3. Authoritas viri alicuius docti & pij. Quòd si tamen dubium sine ratione & iusta causa temerè conceptum esset, posset etiam sine noua ratione deponi. Et ita explicari potest Caiet.

Resp. 4. Si dubium oriatur ex obligationibus & præceptis contrariis, v. g. vtrum quis die festo teneatur apud ægrotum manere omisso sacro, an verò sacrum audire; tenetur se resoluere, & prudenter iudicare, hic & nunc alterum obligare, & alterum

Digitized by Google

rum ſibi licitum eſſe : alioqui enim exponet ſe periculo peccandi. Vt vero id rectè fiat, hæc ſeruanda ſunt 1. Exquirat aliorum conſilia, ſi poteſt. 2. Si non poteſt, v.g. quia ſolus eſt, vel quia ex confeſſione rem intellexit, conſideret, quantum res & tempus fert, vtrum ex duobus illis ſit, vel videatur minus malum, idque eligat & non peccabit. v. g. in caſu dicto, minus malum eſt, omittere ſacrum, quàm deſerere infirmum; quia de ſacro audiendo, eſt præceptum affirmatiuum tantùm, & iuris humani; at de infirmo, eſt negatiuum, & iuris naturalis. *Sanch. Dec. l.* 3. Si vtrumque videatur æquè graue, vtrum volet, abſque peccato eliget, ob defectum libertatis. Quod verum eſt, etiamſi culpabiliter in iſtam perplexitatem ſe conieciſſet, modò de culpa præterita doleat. Ratio eſt, quia alioqui ad impoſſibile obligaremur, quod nec Deus exigit, nec fieri poteſt : ideoque tum ceſſat obligatio minor : vel ſi ſint, aut videantur æquales ; vtralibet, vid. *Laym. l. c.* 4. *&* 5. *Fil. t.* 21. *c.* 4. *Bon. l. c. p.* 6. *n.* 27.

DVBIVM II.

Quid agendum cum Conſcientia ſpeculatiuè dubia ?

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in vtramque partem probabiles, quæ reddunt hominem ſpeculatiuè dubium. Quæritur ergo hic, an & quomodo ex talibus poſſit formari Conſcientia practicè certa?

Reſp. Abſque peccato licet ſequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minus tutam (hoc eſt, quæ minùs remota videatur ab omni ſpecie peccati, quàm altera) relictâ probabiliore & tutiore propriâ : ſecluſâ tamen omni iniuriâ, & periculo proximi, & dummodò opinio, quæ eligitur, adhuc ſit probabilis. Eſt communis Doctorum, quos citat & ſequitur. *Laym. & Bonac. t.* 2. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 9.

Ratio eſt, tum, quia qui ſequitur ſententiam graui authoritate, vel non leuis momenti ratione nixam, (hæc probabilis,) non agit temerè, ſed prudenter, ſequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum conſilium. Tum quia eſſet onus intolerabile, multiſque ſcrupulis expoſitum, in omni re

Digitized by Google

examinare, quid sit probabilius & tutius.

Dixi in responsione, *etiam alienam*, quia parum refert, quod opposita sententia ipsi operanti videatur probabilior speculatiuè: speculatiuum enim illud iudicium, eo ipso quòd fortè incertum & falsum sit, non debet esse regula operationis; cùm operans aliam regulam, eamque certam habeat, quam sequatur, scilicet hanc, quod in dubiis quisque operari possit secundum sententiam, quam viri docti vt probabilem,& in praxi tutam,defendunt. Neque tunc agit contra propriam conscientiam,aut exponit se periculo peccandi,formaliter.

Atque hinc colligitur resolutio sequentium casuum.

1. Confessarius,aut alius vir doctus, potest consulenti respondere secundùm probabilem aliorum sententiam, si fortè ei hæc sit fauorabilior, prætermissa etiam propria probabiliore, & tutiore: Ita *Sanch. Bonac.* Ratio patet,quia ipse Confessarius potest eam prudenter agendo sequi.Etsi ad inconstantiæ notam fugiendam, expediat respondere semper secundum eadem principia, vt monet *Sanch. l.6. c. 19. Becan.n.16.*

2. Potest etiam vir talis consultus significare consulenti,opinionem à quibusdam doctis tanquam probabilem defendi,quam proinde ipsi sequi liceat, quamuis ipse consultus eandem speculatiuè falsam esse iudicet, & proinde in praxi ipse sequi non audeat. Ratio est,quia alter habet ius sequendi sententiam probabilem & hoc ius suum illi indicare non prohibeo. *Laym.l.1.t.1.c.5. Bonac.p.9.*

3. Pœnitentem, qui secundùm probabilem opinionem operari vult, potest, imò secundùm communem sententiam, debet Confessarius, & quidem si proprius sit,siue Parochus,sub mortali,absoluere, licèt ipse iudicet doctrinam illam esse falsam:ideoque frustra remittet ad alium Confessarium, qui sit eiusdem sententiæ. Ratio est,quia rectè disposito non debet negari absolutio. *Azor. Vasq. Sanch. Laym.l.1.t.1. c.5. n.10.* Additque *Diana p.2.t.13. R. 11.*ex *Sanch. & Sancio,* peccare mortaliter, si nolit absoluere quando de mortali confessio fit, tametsi non sit proprius eius Confessarius.

4. Non

4. Non ſunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec vnum reperiant fauentem ſibi : dummodò is prudens ac pius, & non ſingularis habeatur. Ratio eſt, quia intendunt ſequi opinionem probabilem. Ita *Sanch. l. 1. c. 9. n. 24. Bonac. & alij* contra *Nauarrum.*

5. Superiori præcipienti ſecundùm opinionem probabilem, ſubditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v. g. ſi paululum ægrotus, probabilius & tutiùs putes te teneri ad ieiunium, comedere tamen debes, ſequendo Superioris ſententiam minùs tutam & probabilem. Ratio, quia in dubio præſumitur pro Superiore *Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 11. & 12.*

6. Poteſt Aduocatus ſuſcipere patrocinium cauſæ probabilis, etſi iudicet contrariam probabiliorem. *Ita Laym. Bonac. q. 4 p. 9.* Ratio, quia vtraque pars habet ius proferendi ſuas cauſas in iudicio. *Vid. infrà lib. 5. c. 3. dub. 3.*

Dixi 2. in reſponſione *ſecluſa iniuria*, quia ſi periculum ſit, ne proximo fiat damnum aut iniuria, locum habet axioma. *In dubio tutior via eligenda eſt.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. In adminiſtratione Sacramentum non ſemper licet ſequi ſententias ſpeculatiuè probabiles, maximè circa valorem Sacramenti : ſed quoad ea, quæ à Miniſtro præſtanda ſunt, vtendum eſt ſententiâ ſecuriore, & materiâ ac formâ certâ, v. g. in Baptiſmo. Ratio eſt, quia licet præcisè operationem ſpectandō, Miniſter non peccaret, ſequendo opinionem probabilem ; nec Sacramento irrogaret irreuerentiam : quia tamen effectus Sacramenti, vt remiſſio peccatorum, & infuſio gratiæ, dependet à verâ materiâ & forma, grauiter proximo noceret; ideoque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen caſus neceſſitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, poteſt præberi ſub conditione, v. g. Baptiſmus morituro in aquâ roſaceæ mixta, ſi naturalis deſit, quia tum proximus iuuari debet vt poteſt: & ex duobus malis, minus eligendum. Vid. *Laym. hic*, & *Suar. t. 4. d. 26. ſ. 6. Bec. c. 4. q. 9.*

2. Medicus & chirurgus sequi debent tutiora & probabiliora : nec vti possunt, v.g. exploranda gratiâ, medicamento probabili, multoque minùs dubio, si certum habeant. *Sanch. Bonac. l. c. Baldel. de conscientia dubia*, vid. infrà, *lib. 5. c. 3. dub. 7.*

Dixi; *si adhuc sit probabilis :* quia si probabilitatem amiserit, ob aliquod decretum in contrarium, vel grauem censuram, vel rationem grauem de nouo inuentam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum responsio. *Vnde resoluitur hic Casus.*

Non licet nunc absoluere pœnitentem absentem, etsi plures Doctores antehac id censerint: horum enim sententia nunc est abolita, & probabilitatem, si quam habuit, amisit præcipuè accedente decreto Clementis VIII. *Bonac. l. c. n. 17. & alij communiter.*

DVBIVM. III.

An in dubio tutior pars sit eligenda?

Respondeo. Qui in dubio constitutus, post diligens examen se nequit resoluere, non tenetur semper eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem fouentem suæ libertati, (etiam minùs tutam) dummodò sit in possessione suæ libertatis; iuxta illud axioma : *In dubio melior est conditio possidentis.* Ratio est, quia talis non agit temerè, cùm vtatur suâ libertate : quod cuiuis licet, quamdiu non constat esse eâ priuatum, cùm eam, vt cætera externa bona, possideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate priuet, incumbit probatio obligationis contractæ, iuxta *reg. 11. in 6.* Neque huic responsioni obstat axioma contrarium, *In dubio tutior via est eligenda* ; quia id intelligitur, si ex vna parte sit dubium, ex altera certum, tunc hanc esse eligendam : quod si autem vtraque pars tuta sit, axioma vniuersim non est præcepti, sed consilij, vt *Nauart. Sanch. Bonac. tom. 2. d. 2. q. 4. pu. 9. n. 21. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. §. 4. Fil. n. 157. & 160.*

Porrò pro regulâ cognoscendi, quis sit possessor attendendum est, pro quo stet præsumptio in foro externo : is enim censebitur possidere : præsumptio autem

autem cenſetur ſtare pro eâ parte, quæ onus probandi in aliam transfert. *Bardi. di.5. c.5.* Vnde cum *Sanch.Lay.l.c.& aliis, reſoluuntur Caſus ſeq.*

1. Dubitatur, poſt ſufficientem diligentiam adhibitam, an lex ſit impoſita, v.g. ieiunij; item, an votum, vel iuramentum ſit emiſſum: non obligatur dubitans. Ratio, quia cùm lex & votum vt obligent, debeant ſufficienter proponi, meritò hîc præſumitur non eſſe; ideoque dubitans manet in poſſeſſione ſuæ libertatis. *Suar. Fil.Lay.* Contrà verò ſi voluiſſe conſtet, & dubitetur an ſatisfecerit, tenetur ſatisfacere; quia tunc votum eſt in poſſeſſione. Similiter dubitans an Horas legerit, tenetur legere, quia præceptum eſt in poſſeſſione. Ita. *Sanch.Lay.Bonac.l.c.Fil.n.163.*

2. Qui certus eſt de lege & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto; vt, ſi ſciat ſe vouiſſe religionem, dubitat autem vtrum certam, an verò in communi tantùm: Item, vouit abſtinere à copulâ, dubitat verò an omni, an ab illicitâ tantum: non tenetur voto, quoad partem, de quâ dubitat.

3. Si conſtet de lege, dubium autem ſit, an recepta vel abrogata, vel tu ab eâ eximaris: teneris lege. Ratio quia cùm conſtat de lege, pro ea ſtat præſumptio, & poſſeſſio: proindeque alleganti eam non eſſe receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideoque dum non probat, lege tenetur. *Lay. l.1. tom.4.cap.3. Sanch.Fil.* contra *Salas* & *Azor.* qui docent, ſi dubites, an lex ſit accepta, eâ te non teneri.

4. Qui dubitat, an vigeſimum primum annum expleuerit, non tenetur ieiunio, quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò res habet, ſi dubites de ætate ad ordinem ſacrum, vel beneficium requiſita; quia præſumptio & poſſeſſio eſt pro præcepto: ideoque non potes recipere, donec de ætate conſtet. *Lay. l.c.num.35. Sanch.d.40.& 41.*

5. Si cras ſit ieiunium, & poſt examen dubitas, an ſit audita duodecima noctis, potes cœnare, & carnibus veſci: quia libertas eſt in poſſeſſione. Contrà verò, ſi hodie ſit ieiunium, & dubitas, an

sit duodecima noctis, non licet; quia præceptum est in possessione, cùm constet hodiernum diem esse ieiunij, & dubium sit an transactus, *Sanch. Laym. l. c.* Quæ omnia intellige de dubio strictè sumpto: si enim sit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia sonuerunt duodecimam, alia non, cessat ratio data. Cùm enim duo horologia sint quasi duo Doctores, seu opiniones probabiles, licet vtrum libet sequi, nisi sciam vnum errare. *Laym. & alij communiter.*

6. Si dubites, vtrum mediam noctem cœnando excesseris, vel masticando aliquid deglutiueris, non licet celebrare, vel Eucharistiam sumere., *Sanch. l. 2. de matrimonio, d. 41. n. 40. Fagung. p. 3. l. 3. c. 5. num. 18.* tum, quia lex ieiune sumendi est in possessione: tum, quia grauis est irreuerentia. Quanquam contraria sententia Laymanno l. 1. t. 1. c. 5. n. 36. probabilis; Dianæ verò tom. 2. tr. 4. de Sacram. R. 29. tuta etiam in praxi videatur; eò quòd lex Ecclesiastica, in casu dubio, non videatur tam arctè constringere conscientias: &, in dubio factum præsumi non debeat: neque censeatur irreuerens, qui iuris præsumptionem sequitur. Vide infrà *lib. 6. tr. 3. c. 2. d. 2.* & *de Lugo d. 15. n. 41.*

7. Si post contractum bona fide matrimonium, dubium de valore superueniat, quod post veritatis inquisitionem depelli non possit, debitum non tantùm reddi, sed etiam exigi potest: quia dubium superueniens bonæ fidei possessori obesse non debet. vide *Sanch. l. 2. de matr. disp. 41. n. 47. Bonac. l. c.*

8. Qui certus est de debito, & dubitat, an soluerit, tenetur soluere. *Suar. Vasq. Lugo, Dian. p. 2. t. 6. misc. R. 59.* nisi etiam creditor dubitet, tunc, enim *Tan. in 1. 2. d. 2. q. 6. du. 4.* putat non teneri: quod *Lay. l. 1. to. 1. cap. 6.* ita limitat, vt teneatur non ad integram solutionem, sed partem eius, pro qualitate dubij: quod *Dian. p. 4. t. 3. R. 35.* amplectitur vt probabile.

CAPVT III.

Quid Conscientia scrupulosa, & quid in eâ agendum.

RESpond. I. Scrupulus, est inanis apprehensio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi esse peccatum

peccatum, vbi non eſt. Ita communiter *Nauar. Azor & cæteri.*

Reſp. 2. Licet operari cum Conſcientia ſcrupuloſa, manente ſcrupulo dummodò iudicetur eſſe ſcrupulus, & vt talis contemnatur. Neque tamen opus eſt, vt ad ſingulos actus formetur hoc expreſſum iudicium, quòd ſit ſcrupulus; ſed ſufficit, quòd contra eum agat ex habituali, vel virtuali iudicio, ab experientia præteritorum actuum. Ratio eſt, quia talis nulli periculo ſe exponit; cùm ad benè operandum ſufficiat iudicium probabile aliquid licere: ſcrupulus autem cùm ex leui fundamento procedat, non tollit iudicium practicum probabile. *Sanch. l. 2. c. 10, Reg. Beca. Fill. n. 176.*

Reſp. 3. Signa Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt: 1. Pertinacia iudicij, quà doctorum conſiliis non acquieſcunt: vnde varios conſulunt, & fatigant, ac tandem nullius iudicio ſtant, niſi ſuo, 2. Ex leui apparentia frequens iudiciorum mutatio: vnde oritur in agendo inconſtantia. Sic v.g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt iudicium, de lecto vel non lecto aliquo verſiculo, 3. Quod ex priore procedit, perturbatè agere, & cœco quodam modo in externis actionibus verſari, 4. Habere reflexiones extrauagantes infinitarum circumſtantiarum 5. Timere in omnibus peccatum, ac contra ſapientum, & proprium ſæpè iudicium, eſſe inquietum, 6. Si confeſſarius iudicet te eſſe ſcrupuloſum, 7. in particulari ſigna ſcrupuli præſentis ſunt hæc duo, 1. Si per illum experiaris te nimium angi, & turbari, 2. Si aliàs expertus ſis, te ſimilia apprehendiſſe ſine fundamento.

Reſp. 4. Remedia Conſcientiæ ſcrupuloſæ ſunt. 1. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec cogitatione fouere, 2. Iudicio Confeſſarij, vel alterius viri docti ac pij acquieſcere, non recurrendo ad eum in ſingulis actionibus; ſic enim ſe, & illum fatigant, cum ſcrupulorum incremento: ſed accipiendo ab eo generalia principia, à quibus nullius ſcrupuli cauſa, imò nullo modo, recedat. Etſi enim alterum errare contingeret: quia tamen

men hoc faciendo agit, quod in se est, non peccabit. III. Bonorum vitam & consuetudinem, tanquam regulam intueri, *S. Ant. Syl.* IV. Assuefacere se ad sequendas sententias mitiores, & minùs etiam tutas. *Fill. c. 4. n. 122.* V. Non iudicare quidquam esse mortale, nisi certò sciat. *Azor. l. 2. cap. 20. Vasq. Sanc. Fil. t. 2. c. 4.* VI. Nunquam otiari; quia otium implet phantasiam cogitationibus scrupulosis. VII. Destruere causas scrupulorum; v. g. melancholicus euacuet medicamentis atram bilem: pertinax frangat suum iudicium: superbus prudentiæ non confidat; rudis instructionem petat: timidus meditetur bonitatem Dei, quæ non imponit præcepta redigentia ad insaniam. VIII. Nosse scrupulosorum priuilegia, vt 1. quod non teneatur in agendo adhibere examen & diligentiam, nisi valde mediocrem; nec tantam, quantam alij: & quod, dum angit scrupulus, nec suppetit consilium, possit liberè agere quod vult, nisi certum & euidens sit esse peccatum, vide *Vasq. in 1. 2. ad 57. 2.* Quòd nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus, nisi certò sciat illud esse mortale, & se rite confessum non esse. Non est autem certus, quamdiu dubitat. Vnde suadet *Laym.* vt scrupulosus numquam confiteatur dubia, & scrupulos. Et *Sa V. Dubium, Sanch. Azor. &c.* dicunt non teneri confiteri, nisi quæ iurare possit esse mortalia, & nunquam esse confessum. Ratio vtriusque priuilegij est, quia in scrupuloso, ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, vt non possit rectè rem examinare. Vnde esto aliqua confessus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confessionis, cùm ab ea minores sæpe difficultates excusent, vt notat. *Konin. Lay. Bon. Azor. Bec.* IX. Confessarius non permittat confiteri, vel proponere scrupulos, vel dubia, (maxime, si semel ad satietatem audiuerit.) quia alioqui nunquam fontem scrupulorum exhauriet. *vid. apud Laym. hic c. 6. Filliuc. Sanch. hic & l. 2. de matr. d. 4. Azor. t. 1. l. 2. c. 20. Bresterum l. 6. toto Bec. p. 2. t. 1. c. 4. Bonac. d. 1. q. 4. p. 9.*

TRACTA

TRACTATVS II.

De Regula externa actuum humanorum, scilicet Lege.

CAPVT I.

De natura & obligatione Legis in genere.

DVBIVM I.

Quid sit Lex, siue Præceptum?

RESPONDEO. Lex,& Præceptum,provt hic indistinctè accipitur, est recta agendorum aut omittendorum ratio. Interim, cum à Superiore non Communitati, sed alicui tantùm, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, sed Præceptum tantùm. *Suar. Laym. Bon. d.1.q.1.p.1.* Vnde resolue.

1. Ad Legem, seu Præceptum quis tenetur; non ad Consilium: cùm hoc tantùm dirigat,illud etiam obliget. *Ibid.*

2. Cùm iniqua lex est, & contra rationem, non obligat;quia deficit à rectitudine. *Ibid.*

3. Cùm dubium est de iustitia,teneris lege:quia legislator possidet ius præcipiendi:idemque regitur altiore consilio; ac potest habere rationes subditis occultas. Addit *Suarez*, etiam obligare,licet contra iustitiam legis sint rationes probabiles: quia aliàs nimia daretur licentia legibus non parendi, cùm vix possint esse tam iustæ,quin aliqua apparens ratio dubitationem mouere possit. *Suar.l.1.c.9. Bon. pag. 8.num.11.*

4. Leges & sententiæ latæ à tyrannis, obligant si ij pacificè regna possideant, & à Republica tolerentur. Nec obstat; quod sententia iudicis illegitimi dicatur esse nulla: id enim verum est de sententia, provt est præcisè à tyranno; non autem, provt est à voluntate, saltem interpretatiua & implicita Reipublicæ,quæ, dum tyrannum, & iudices ab eo constitutos repellere nequit, tacitè confert iis potestatem gubernandi,eorumque leges & acta ratificat. *Less.l.2.c.19. d.9. Salas d.10.s.3.n.14.*

5. Non

5. Non tenetur quis ad legem, niſi promulgata ſit, ſiue denunciata. *D. Thom. p. 2. q. 90. Laym. l. 1. t. 4. c. 3. Molina, Salas, Suarez, & alij communiter.*

DVBIVM II.

Quotuplex eſt Præceptum?

Reſpondeo. Præceptum diuiditur 1. vniuerſaliter in Affirmatiuum, & Negatiuum. Illud eſt, quod bonum præcipit: hoc, quod malum prohibet. Differunt inter ſe, quòd Affirmatiuum obliget quidem ſemper, ſed non ad ſemper, ſeu, non pro omni tempore, v. g. Honorandi ſunt parentes; non ſemper, ſed ſuo tempore. Negatiuum obligat, & ſemper, & ad ſemper. *Vide Becan. in 1. 2. tom. 3. capit. 1. quæſt. 3.*

2. In Naturale, & Poſitiuum. Præceptum Naturale, ſiue iuris naturæ, eſt dictamen, ſeu iudicium noſtræ rationis quo per lumen nobis ab authore naturæ impreſſum ſtatuimus, quid agendum, & quid vitandum ſit, quale eſt illud. Bonum eſt faciendum; malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia, v.g Deum eſſe colendum, nemini faciendam eſſe iniuriam, imò omnia præcepta Decalogi, (excepta circumſtantia *Sabbati*) multaque alia deriuantur. Præceptum Poſitiuum, ſeu Iuris poſitiui eſt, quod libera Dei, vel hominum voluntate poſitum eſt, & ex eadem dependet, v.g. Præceptum de Baptiſmo, ieiunio quadrageſimali, &c.

Porrò quomodo Præcepta Poſitiua mutari & variari poſſint, ac ſoleant, Naturalia verò ſemper maneant. Vide *apud Scholaſticos & Leſſ. l. 2. de Iure & Iuſt c. 2. dub. 2.*

Reſp. 2. Præceptum Poſitiuum diuiditur in Præceptum Iuris diuini, quod ſcilicet à Deo traditum eſt; & in Iuris humani, quod ab homine. Poſitiuum diuinum diuiditur in præcepta Veteris & Nouæ Legis. Lex Vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & iudicialia, de quibus *vid. D. Tho. 1. 2. d. 3.* Lex noua continet præcepta ſupernaturalia fidei, & Sacramentorum. Poſitiuum humanum diuiditur in præceptum Iuris Eccleſiaſtici, ſiue Canonici, quod authoritate Eccleſiæ ſcilicet, Summi Pontificis, aut Concilij ſtatutum eſt: & Iu-

ris

ris Ciuilis, ſeu Politici, quod fundatur in poteſtate ſeculari.

DVBIVM III.

An vis & ſubſtantia Legis Poſitiuæ dependeat ab acceptatione communitatis.

Reſpondeo. Etſi ita ſentiant Canoniſtæ : item *Nauar. Azor.&c citati à Laym.l.1.tr.4.c.* 3. eò quòd ponant, leges hac tacitâ conditione ferri, ſi à populo fuerint acceptatæ, alioqui vim, ſeu obligationem, non habituras. Verior tamen ſententia eſt Theologorum, leges abſoluti Magiſtratus non pendere à populi acceptatione, & conſenſu; ſed mox vt legitimè promulgatæ ſunt, obligare populum ad recipiendum : præſertim in legibus Pontificis, qui ſuam poteſtatem non accepit à populo, ſed Chriſto, *Vaſq. Suar. Molina,&c.* Vnde *à Laym.l.c.* reſoluuntur hi Caſus.

1. Epiſcopis ex officio incumbit, nouas leges Pontificias, (vt Principibus, Imperatorias;) promulgare per ſuas diœceſes, atque in vſum deducere.

2. Si lex in Prouincia promulgata ſit, ſed à maiore parte populi non accipiatur, nec obſeruetur, tunt, ſi legiſlator id ſciat, & taceat, cenſetur hoc ipſo legem reuocare. Si verò id ſciat, & vrgeat obſeruationem, quiſque tenetur eam ſeruare, quia potiùs caput ſuum, quàm reliqua membra ſequi debet.

3. Si Princeps neſciat, non recipi, nec deduci ad vſum; durat legis obligatio, donec elabatur decennium : quo elapſo, præſcriptum eſt contra eam, ſiue Imperatoria ſit, ſiue Pontificia; & tunc non ampliùs obligat. Vti & Lex Eccleſiæ, etſi ſemel recepta ſit, aboletur per præſcriptionem, ſed annorum pluriùm, nempe quadraginta, *Nau. Az. Suar.*

4. Si tu legem promulgatam paratus ſis ſuſcipere, & datâ occaſione etiam obſerues; ſed alij plerique è communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc ſaltem ab eâ excuſaberis per diſcretionem.

5. Etſi primi Epiſcopi fortè peccarint, non recipiendo legem, & in vſum deducendo, ſucceſſores tamen eorum, ſi poſt longum tempus videant non obſeruatam, credere poſſunt eſſe ſublatam per præſcriptionem.

6. In

6. In dubio, num lex recepta sit, nec ne, præsumendum est pro ipsa: quia factum in dubio præsumitur, si de iure faciendum erat. *vide Az. l. 5. cap. 4. Laymbic c. 3. Sal. de leg. disp. 13. s. 3.*

DVBIVM IV.

An Præcepta etiam humana obligent sub peccato, & quali?

Respondeo, Cùm Deus sit Dominus noster, atque etiam Superioribus parere nos iusserit, non solùm ipse, sed & illi nobis præcipere possunt, & præcipiunt, tum sub pœnâ, tum etiam sub culpâ, siue peccato; idque graui aut leui, prout & rei præceptæ ad intentum finem necessitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas sese habent, quæ ex eorum verbis, circumstantiis, aut prudentum æstimatione solet colligi. *Ita Theologi communiter. S. Thom. Suar. Salas, &c.*

Vnde resoluuntur hi Casus.

1. Grauiter peccat, qui deliberatè & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Ecclesiæ.

2. Cùm res leuis est, non peccat mortaliter transgrediens, etsi Superior sub mortali præceperit; quia id eum posse negant *Suar. Laym. & alij ex communi*: verbi gratia ne quis frangat silentium, ne edat vuam, vt claudat ostium, &c, quia est res parua, & incapax tantæ obligationis. Nec ipse Deus in materia parua sub mortali obligat. *vid. Less. l. 2. c. 4. d. 9. Salas d. 10. s. 7.*

3. Aliud esset, si materia aliàs leuis fieret ratione circumstantiarum. vt, v. g. contemptus scandali, magni boni communis, vel finis à legislatore intenti. Sic abstinentia à pomo in Paradiso in se quidem parua: grauissima tamen erat ex circumstantia finis. *Suar. l. 3. c. 25.*

4. Quando materia est grauis, potest Superior præcipere sub culpa tantum leui: quia sicut potest nullo modo obligare, non præcipiendo; ita etiam potest obligare sub veniali tantùm. Ita *Suar. Less. l. c.* contra *Vasq.*

5. Potissima signa, ex quibus colligi possit, an lex obliget sub graui culpa, sunt hæc: 1. Si materia

sit

sit grauis, & non constet in contrarium de voluntate præcipientis. Vnde *Cai. in sum. ver. Cler.* docet Clericos tantùm peccare venialiter, dum contra præcepta Iuris positiui, aues & canes sequuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim habent, vt iubemus, interdicimus, in virtute S. obedientiæ; vel vi voti, aut iuramenti, vel, grauiter mandamus, &c. III. Si pœna magna adiiciatur, vt excommunicationis, depositionis, maledictionis æternæ, exilij perpetui, mortis, &c. IV. Si ita fert vsus & consuetudo, inter peritos & timoratos: quia consuetudo est optima legum interpres, vt patet in lege ieiunij Ecclesiastici, & abstinentiæ à carnibus, item; communionis annuæ, quas grauiter obligare probat *hic Tol. Laym. c.* 14. *n.* 4. *Bon. p.* 7. §. 4.

CAPVT II.

De subiecto, cui datur Præceptum.

DVBIVM I.

Quæ personæ præceptis obligentur.

RESpond. Soli subditi ratione vtentes obligantur, ita vt eorum transgressione peccent. Quod addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui etsi verè iis obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu aduertentiæ rationis, & consensus. Pars prior est communis, & certa. *Fil. t.* 21. *cap.* 11. *qu.* 10. *Bonac. p.* 6. *&c. Laym. l.* 1. *tr.* 4. *c.* 10. Posterior est eorundem. Cuius ratio est, tum quia præceptum cùm sit directiuum, supponit vsum rationis: tum, quia obedientia tantùm est eorum, qui ratione & voluntate vtuntur. Neque aliàs transgressio ad culpam imputari posset. *Vnde resolues hos Casus.*

1. Legislator non tenetur suis legibus, vt sic, quoad vim coactiuam, & pœnam, siue directè: indirectè tamen, & quoad vim directiuam, & ex æquitate quadam, tenetur se, tanquam caput, membris conformare. Ita *S. Thom. q.* 96. *a.* 5. *ad* 3. *Syl. Suar. Bon. Laym. l.* 1. *t.* 4. *cap.* 9. contra *Azor.* Tenetur etiam in contractibus, cum reliquis pari conditione vti. *Vide Fill. t.* 21. *cap.* 5.

2. Infideles non baptizati, etiam catechumeni, non

tiam à carnibus, cùm illa adhuc possit ibi seruari, eò quòd sit diuidua. *vid. Sanc. l. c. Less. c. 12. d. 8.*

5. Si quis abiturus est loco, vbi est ieiunium, sciátque se certò peruenturum vesperi ad locum, vbi non sit ieiunium, tunc etsi non possit ibi vesci carnibus, vnde abit, (cùm ista abstinentia sit diuidua) potest tamen ibi manè ientare, & meridie prandere, vt contra quosdam docet *Less. & Sanch.* supra.

6. Probabile etiam est, & in conscientiâ securum, quod docet *Sanch. l. 3. de matri. d. 18. & 1. mor. cap. 12.* contra *Nauar. Suar.* peregrinos, antequam excedunt proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt, v.g. non teneri eum manè audire sacrum die festo, qui ante prandium venturus sit aliò, vbi non sit festum: quia si mansisset suo loco, vbi præceptum obligabat, poterat differre ad id tempus: quando autem peruenit ad alium locum, desinit obligari. Nec obstat, quod præuidens impedimentum, teneatur præuenire, quia id tunc tantum verum est, quando manente vi præcepti quis est impediendus, hic autem ab obligatione præcepti absoluitur. Contraria tamen sententia, tanquam magis pia, suaderi potest, nisi quod obstet. *Sanch. 1. mora. cap. 12. & l. 3. de matri d. 18. num. 21.*

DVBIVM III.

An Peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?

Resp. Regulariter non tenentur præceptis specialibus illorum locorum. *Ita Laym. Sanch. Azor, Koning. Less. Reginal. Fil.* contra *Nauarrum, Suar. Sa, &c.* (& quoad vagos, etiam contra *Bon.* & *Sanch.*) Ratio est, quia non potest dari vlla ratio huius obligationis, cùm illi non sint subditi, vel locis, vel Superioribus, quorum tales leges fuerunt ideoque extra eorum iurisdictionem. Nec obstat 1. eos nullis partialium locorum statutis, sed solo iure communi teneri, quia id non est absurdum. Nec. 2. quòd vagi, ob delicta admissa, puniri possint: hoc enim consuetudo recepit, ne scelera maneant impunita.

Dixi

Dixi 1, *regulariter* : quia tenentur quibuſdam legibus, maximè quarum violatio cederet in damnum, & iniuriam illius loci, in quo morantur, vt etiam iis, quæ ſunt de contractibus celebrandis. *Vnde reſolues hos Caſus.*

1. Tales non tenentur audire Miſſam, & poſſunt opera ſeruilia exercere die iſtic feſto, non tenentur ieiunare, nec abſtinere à carnibus, quando iſtic eſt ieiunium, & domi ſuæ non eſt Intellige vtrumque, ſecluſo ſcandalo, propter quod Epiſcopus loci punire poſſet. *Lay. l. c. t. 3. c. 11. n. 4.*

2. Peregrinis non licet frumenta euehere, vel vendere, ſupra pretium ibi ſtatutum, noctu arma ferre &c. ſi talia ibi prohibita ſint. *Panormit. Regin. Sanch. n. 36.*

Dixi 2. *præceptis ſpecialibus* : quia ſi domi tuæ conſuetudine derogatum ſit alicui præcepto iuris communis, & aliò venias, vbi illud viget, eodem obligaberis. Ratio eſt, quia lex iuris communis eſt vniuerſalis, & obligat omnes ſine ordine ad locum *Lay. c. 12. n. 3 Vnde reſoluitur hic Caſus.*

Belga aliquis veniens Coloniam, v. g. tenetur iſtic ſublatis inter Natiuitatem Chriſti, & Purificationem, abſtinere à carnibus, quia priuilegium eius comedendi tunc carnes, non eſt perſonale, ſed locale : ideoque expirat extra locum. *Laym. l. c.*

DVBIVM. IV.

An Peregrini teneantur præceptis iuris communis, ſi non ſint in vſu in loco vbi morantur?

Reſp. Non teneri. Ratio eſt, quia tunc valet priuilegium locale, quo frui poſſunt omnes qui in loco morantur. *Ita Sanch. 1. mon. cap. 12. Suar. Laym. &c.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Si Germanus per Hiſpaniam tranſeat, poteſt ſabbathis veſci inteſtinis auimalium. Idem ſi per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, poteſt inter Natiuitatem Chriſti, & Purificationem, in Belgio ſabbathis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadrageſimæ carnibus veſci. *Sanch. Suar. Bonac. p. 6. n. 61.*

2. Si quis ex Diœceſi Catholica, v. g. Hildeſio, vbi vetus Calendarium adhuc eſt in vſu, veniat

BIBLIOTECA ROMA

Digitized by Google

veniat in aliam vbi nouum eſt receptum, v.g. Monaſterium, poteſt, ſi ibi Quadrageſima præteriit, carnibus veſci, vt docet *Sanch. l. cit. Salas num.69. Bonac.num.64. Leſſ.l.4.cap.2.d.8.* qui tamen contrariam ſententiam ſuadet in praxi, licèt hæc tuta ſit, vt etiam docet *Laym.*

Addidi *ex Diœceſi Catholica:* quia ſi Catholicus veniat in terras hæreticorum, vbi alij Catholici non ſunt, tenetur ibi ſeruare nouum Calendarium ad vitandum ſcandalum,& contemptum Eccleſiæ Catholicæ.*Vid.Laym.l.1.t.4.cap.11.n.8.*

CAPVT III.

De modo, quo obſeruanda ſunt præcepta.

DVBIVM I.

An debeant impleri ex charitate?

REſp. Poſſunt impleri ſine charitate, niſi hanc in ſubſtantia includant;vt v.g. præceptum dilectionis Dei.Ratio, quia tantùm præcipitur ſubſtantia actûs incluſi in præcepto, v.g. vt honoretur parens non autem finis, aut modus præcepti, vt docet *S.Thom.1.2.q.100.a.10.* Interim certum eſt,requiri charitatem in operante, vt impletio præcepti ſit meritoria, iuxta illud 1. *Corinth.13. Si linguis hominum loquar.S.Thom.Suarez Sanch.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Si quis ieiunet, vel interſit ſacro, ob vanam gloriam, vel etiam vt furetur, poteſt nihilominus implere præceptum, etiam per actum ex circumſtantiis peccaminoſum: quia implet ſubſtantiam illius præcepti, licèt peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur, vt docet *Sanch. 1. mor. c.14. Laym.l.1.t.4.c.4.n.6.Card.de Lugo diſp.22.ſ.2.n.23.*

2. Simili ratione impletur votum, iuramentum Deo factum, pœnitentia Sacramentalis, licet actus ipſe ſit peccatum. *Iidem d.cc.*

DVBIVM II.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio iis ſatisfaciendi?

Reſpon. Quod non. *Ita Sanch. Vaſq.1.2. q.100. a.9. & alij communiter.* Ratio eſt, quia lex tantùm præcipit liberam operis externi executionem, v.g. audi

auditionem ſacri : non autem,vt alio peculiari actu quis velit , vel intendat præcepto ſatisfacere , ſiue vt alij loquuntur , præcepta non obligant ad obedientiam formalem,hoc eſt, vt aliud fiat quia præcipitur, ſed tantùm ad materialem,ſiue vt fiat quod præcipitur. *Vid.inf.lib.*3.*tr.*3.*c.*1. *d.*3.Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Qui alicuius præcepti immemor,illud impleuit , v. g. ignorans eſſe diem feſtum , liberè tamen interfuit ſacro,is ſatisfecit. Neque, vt quidam volunt,neceſſe eſt , vt poſtea intelligens eſſe diem feſtum , velit tunc ſatisfacere per Miſſam auditam, quia impleuit ſubſtantiam actus præcepti. *S. Thom. Hen.Fill.t.*5.*c.*7.*q.*7.

2. Is votum,iuramentum, & pœnitentiam Sacramentalem verè implet, qui opera promiſſa, vel injuncta exequitur , etſi non habeat intentionem implendi ; modò tamen non applicet ea pro aliâ re. Ratio, quia vota,&c. ſunt leges , quaſi particulares quas homo ſibi , vel alteri imponit ; vnde tantùm obligant ad ſubſtantiam actus. *Suar. Azor. Leſſ. Laym.n.*6.

DVBIVM. III.

An ſatisfaciat præcepto , qui faciens opus , expreſsè intendit per illud non ſatisfacere.

Reſp. Satisfacit. *Ita Suar.Val. Vaſq.l.c. & Leſſ.l.*2. *cap.*7.*dub.*10.contra *Nauar.Azor.&c.* Ratio eſt,quia præcepta tantùm obligant ad ſubſtantiam operis iniuncti; ergo illâ poſitâ , non eſt in poteſtate operantis, vt non ſatisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur vltra intentionem agentis ; quia id intelligitur,quando eſt in poteſtate operantis , v.g. ſatisfacere vel non. Nec 2. quòd qui debet alteri centum , non ſatisfaciat obligationi ſi liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voto obligatus ad recitandum Roſarium , ſi recitet animo non implendi, non ſatisfaciat. Ratio , quia hæ & ſimiles obligationes,proueniunt ex voluntate promittentis, qui ſicut ab initio debitorem ſe liberè conſtituit,ſic in debito liberè permanere poteſt : obligatio autem parendi legi , prouenit ex voluntate legiſlatoris ; ideóque non extenditur vltra eius intentionem

&

& voluntatem, nempe vltra ſubſtantiam operis præcepti. *Kon. num.* 309. 2. *Leſſ. l. c. & Laym. hic.* Vndè reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Sacerdos, qui legit Horas non eâ deuotione, quâ voluit, ideóque propoſuit ad ſatisfaciendum præcepto repetere, etſi deinde non repetat, ſatisfecit tamen præcepto. *Suar. Kon. Card. de Lugo, &c.*

2. Audiens ſacrum die feſto, quod ſcit eſſe vltimum, (vel, ſi non ſit vltimum, intendens non audire aliud) licèt intenderit non ſatisfacere, verè tamen ſatisfecit præcepto de audiendâ Miſsâ, etſi peccârit contra aliud præceptum, quo quis tenetur eſſe ſubditus legiſlatori. *Card. de Lugo loc. cit.*

3. Is, qui ſacrum audiuit die feſto, legit Horas Canonicas, abſoluit pœnitentiam Sacramentalem, cum animo non ſatisfaciendi, non tenetur poſteà mutare voluntatem, vt velit per præcedens opus ſatisfeciſſe; quia verè ſatisfecit. *Sanch. Salas, d. 9. n. 33. Card. de Lugo de Eucha. di. 22. ſ. 2. num. 21.* contra *Suar.*

DVBIVM. IV.

An ad impletionem præceptorum, requiratur intentio, ſeu voluntas faciendi id, quod præceptum eſt?

Reſp. Quòd ſic. Ratio eſt, quia cùm lex detur hominibus, non brutis, ideóque humano modo ſit implenda, hinc impletio omnis præcepti, ſiue humani, ſiue diuini, debet eſſe actus humanus coniunctus cum libertate, & voluntate operantis, id eſt, vt velit, ſiue intendat facere hoc, quod eſt præceptum; v.g. audire ſacrum, ieiunare &c. Eſt communis. *Vid. Vaſq. 1. 2. q. 100. a. 9. Suar. Sanch.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Qui audiuit ſacrum die feſto ebrius, dormiens aut impos ſui quomodocumque, aut neſcius quid aggrederetur aut vellet facere, tenetur poſteà compos ſui factus, audire aliud ſacrum *Suar. San. Salas, d. 9. n. 32.*

2. Is, qui audiuit ſacrum, ieiunauit, &c. prorſus violenter coactus, non ſatisfecit; non enim fuit actus humanus defectu voluntarij. *Vaſq. Suar. Azor. Fill. n. 332.*

Dixi

Digitized by Google

Dixi,*prorsus violenter* : Quia si famulus, v.g.metu Domini, aut puer metu magistri, sacrum audiat, (esto non sit auditurus, si magister abesset) is etsi peruersa voluntate illâ peccet, præcepto tamen satisfacit. Ratio quia metus non tollit libertatem, *Sanch. Sal. l.cit. Lay. l.2. c.4.n.12.*

3. Recitans Horas, solâ intentione legendi, vel addiscendi, non satisfacit ; vti nec ille, qui vadit ad sacrum, tantùm vt oculos pascat: cum alio colloquatur, vel expectet amicum. *Card. de Lugo l.c.n.23.*

4. Nec satisfacit is, qui tantùm fictè confitetur, v.g.orat, &c. qui non eius fictio, sed opus præceptum est.

DVBIVM V.

An duplici præcepto, vno actu, vel diuersis actibus, eodem tempore possit satisfieri.

Resp. 1. Vno actu diuersa præcepta simul impleri possunt, nisi aliud colligitur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana : qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis & beneficij, satisfacit vnâ recitatione. *Sanch. l.1. c.14. Sal. Bon. p.10.* Vnde resoluuntur hi Casus.

1. Cum Dominica & festum incidunt in eumdem diem, non teneris audire duo sacra.

2. Votum & Pœnitentia in Confessione iniuncta, plerumque non implentur per actum aliàs debitum; quia hæc plerumque non est mens vouentis, & Confessoris, *v. Suar. tom.4. in 3.p. Sanch. l. mor. c.14.*

Dixi, *plerumque* : Quia subinde Confessarij iniungunt opus alias præceptum.

3. Qui alteri ex pluribus obligationibus, debet centum v.g. non satisfecit, si semel dat centum: quia in debitis iustitiæ, attenditur æqualitas rei ad rem: non potest autem vnum centum, æquale esse debitis plurium centum. Vnde in his alia est intentio, & mens obligantis, *Sanch. Sal. l.c.*

Resp.2. Potest quis eodem tempore diuersis actibus duplici præcepto satisfacere, dummodò vnum non impediat alterum. Est communis. Et ratio, quia plerumque temporum diuersitas non præcipitur. *Suar. Azor. p. 2. l.7. c. 5. Sanch. l.1. cap. 14.* Vnde resol.

1. Potest quis eodem tempore audire Missam in festo præceptam, & simul legere Horas, vel alias orationes, voto, aliáve ratione debitas. *Bon. p. 1 o. n. 8.*

2. Potest item, qui tenetur audire duas Missas, eas audire simul, imò etiam tres, vt docent aliqui, dum simul in pluribus altaribus fiunt. *Sanch. 1. mor. c. 15. n. 12. Manen. in 4. dist. 18.*

DVBIVM. VI.

An qui vno actu violat plura præcepta, committat plura peccata.

Resp. Si violet præcepta materialiter tantùm diuersa, ita vt licèt sint plurium legislatorum, habeant tamen motiuum formale idem, & versentur circa materiam eandem numero cum iisdem circumstantiis, vnum tantùm peccatum committit: si verò præcepta sint formaliter diuersa, ob motiua proxima specie distincta, vel versentur circa materiam numero diuersam, committet plura peccata: quia sunt obligationes, & malitiæ diuersæ. *Ita Sanch. l. 9. de matr. d. 15. Vasq. 1. 2. d. 9. Sal. Card. de Lugo d. 16. n. 245.* Vnde resoluitur.

1. Qui non ieiunauit die vigiliæ, incidentis in Quadragesimam, aut neglexit sacrum festo incidente in Dominicam, vnicum commisit peccatum, satisque est confiteri de ieiunio, & sacro vno: quia in his præceptis vnica est ratio formalis, & motiuum proximum, v. g. in priore maceratio carnis: in posteriore cultus Dei. *Laym. Sanch. Card. de Lug. l. c.*

2. Qui violat votum & iuramentum, vel votum & præceptum Ecclesiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proinde id in Confessione explicandum est: quia voti obseruatio præcipitur vt fides Deo debita seruetur: iuramenti autem, ne Deus vocetur in falsum testem: & sic duæ sunt hic rationes formales; vti & sunt in omissione Missæ, quæ & propter festum, & ex iniuncta pœnitentia audiri debet. *Card. de Lugo. l. c.*

3. Si ligatus cum ligata adulteretur, duplex peccatum iniustitiæ committitur, vnum contra propriam vxorem, alterum contra maritum adulteræ: vti etiam, si quis vno actu occidat plures, sunt plura homici

homicidia, quia in istis materia est numero diuersa. *Layl. 1. t. 2. c. 10. n. 3. Sanch. Card. de Lugo. lic.*

CAPVT IV.

Quæ excusent à transgressione præcepti?

DVBIVM I.

An ignorantia excuset.

Resp. Si sit inuincibilis, excusat; quia nemo peccat, nisi actu voluntario: hic autem cognitionem præsupponit. Si autem sit vincibilis, & culpabilis, non excusat; qualis est, cùm poteras, & tenebaris scire, aut discere, & in mentem veniebat dubitare, nec studuisti intelligere, *S. Aug. S. Thom. Sanch. 10. mor. c. 16. & cæteri communiter* contra *Palaum.* Vnde resolvitur.

1. Si quis die ieiunij nihil cogitans de præcepto, cœnet; aut carnes comedat, non peccat: similiter in aliis; vt si occidas hominem, putans esse feram. *Bon. q. 8. p. 3.*

2. Si in aliqua re tantùm aduertas malitiam vnius generis, illam solam contrahis, vt v. g. si quis cognoscat fœminam, quam scit non esse suam, ignorat autem esse consanguineam, is fornicationem tantùm, vel adulterium committit, non incestum. *Lay l. 1. t. 2. c. 4. Bon. l. c.*

DVBIVM II.

An metus excuset?

Resp. Si ex metu facis, quod simpliciter malum est, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim sæpè fit, vt præcepta quædam non obligent, cùm eorum obseruatio cederet in graue alicuius incommodum: & tunc, si ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cùm præceptum non liget. Est communis. *Vnde resol.*

1. Præceptum naturale negatiuum, prohibens rem intrinsecè malam, non licet violare, ne quidem ob metum mortis.

2. Metus grauis, v. g. mortis, &c. sæpè non tantùm excusat à præcepto positiuo, tam diuino, quàm humano; sed quandoque etiam ab affirmatiuo naturali, & sic (vt *Sanch. 1. mor. c. 18.*) non

tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, seruare depositum, implere votum, succurrere proximo extremè indigenti. *Bec. tom. 7. l. 3. c. 6. Azor. 1. p. l. 1. c. 11. lib. 1. t. 4. c. 24.* Excipe tamen casum, de quo infrà *l. 2. t. 3. c. 2. d. 1.*

3. Si obseruatio legis humanæ necessaria sit, ad conseruandum bonum, aut auertendum malum commune, quod pluris sit, quàm vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, vt v. g. si dux mandet militi non discedere ex statione: item, si perituræ sint animæ, nisi Pastor adeat ægros tempore pestis. *Laym. loc. cit.*

4. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Ecclesiastica, per se obligant cum periculo vitæ, aut similis incommodis *vid. Sanch. 1. mor. c. 18* vt, si v. g. cogaris metu mortis contrahere cum consanguinea, in gradu prohibito lege Ecclesiastica, posses contrahere, (in speciem) non tamen posses consummare: quia cùm matrimonium esset irritum, fornicareris, quod intrinsecè malum est. *Sanch. de matr. l. 7 di. 5. n. 4.*

5. Per accidens interim accidere potest, vt lex humana obliget cum periculo vitæ ratione alterius præcepti iuris naturalis, aut diuini concurrentis; vt v. g. si quis cogere vellet transgredi præceptum Ecclesiæ: in odium fidei, vel contemptum Religionis. *vid. Sanch. l. c. Kon. 3. p. t. 2 d. 13. dub. 12.*

DVBIVM. III.

An excuset impotentia totius, vel partis?

Resp. 1. Cùm ad impossibile nemo teneatur, certum est, quòd impotentia excuset, etiam illa, cui ante causam cum peccato dedisti, dummodò de hoc doleas. Quare id præcipuè hic dubitatur, an, qui non potest implere totum, teneatur ad partem?

Resp. 2. Si præceptum tale sit, vt commodè possit, aut soleat diuidi, atque in eius parte saluetur ratio seu finis præcepti, tunc qui non potest seruare totum, debet seruare partem, quam potest. Quòd si verò non saluetur ratio præcepti in parte, neque id commodè possit, aut soleat fieri, tunc qui non potest totum, (hoc est tantum, quo moraliter

ter impleri cenſeatur integrum præceptum,) is non tenetur ad partem. Quæ omnia æſtimanda ſunt, 1. ex intentione legiſlatoris. 2. ex ratione, fine, & materia legis. 3. ex iudicio prudentium. 4. ex communi vſu. *Ita Sanch. 1. mor. c. 19. Laym. l. 1. t. 4 c. 19.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Qui non poteſt legere omnes Horas, debet dicere eas, quas poteſt: quia diuiduæ ſunt. *Laym. l. c. Bon.*

2. Qui in Quadrageſima non poteſt ieiunare, debet abſtinere à carnibus, ſi poteſt; aut qui non poteſt omnibus diebus, tenetur iis quibus poteſt. *Ita Laym. l. c. & Bon.*

3. Qui poteſt notabilem partem ſacri (v.g. vſque poſt conſecrationem) audire aut Horarum dicere, aut commodè poteſt cum alio (& ſolet) tenetur, alioquin non. *Ibid. v. infra de Horis.*

4. Si quis carens Breuiario, pauca ex Horis ſciat memoriter, non tenetur ea dicere. *Ibid.*

5. Qui obligatur viſitare limina Apoſtolorum Romæ, & ſcit ſe eò peruenire non poſſe, non tenetur ingredi iter; quia nec finis, nec ratio præcepti ſaluatur *Ibid. & Suar. Azor. Bon. d. 1. q. 8. p. 1.*

DVBIVM IV.

An excuſet diſpenſatio?

Reſp. In iure humano diſpenſatio legiſlatoris, vel parem poteſtatem habentis, facta ex iuſta cauſa, excuſat à tranſgreſſione præcepti. Eſt communis. *Sanch. Azor, 1. p. l. 5. c. 15. Salas d. 20.*

Ratio eſt, quia cùm ſit author ſuæ legis, poteſt quemuis excipere Dixi 1. *ex iuſtâ cauſâ*, quia ſi temere, & ſine cauſa diſpenſet, tenet quidem diſpenſatio, peccat tamen tam dans, quàm petens diſpenſationem, contra ius naturale, dictans partem debere conformari ſuo toti, niſi iuſta cauſa excuſet. *Sanch. lib. 8. d. 18. Suar. Fill. n. 438.* & quidem vt vult *Suar.* mortaliter; venialiter, vt *Pontius* apud *Dian.* quem *v. p. 8. t. 3. R. 8. 9. & 10.* Si dubitet, an cauſa ſit iuſta, poſſe diſpenſare, vult *Sanchez*, contra *Bonac.* qui dicit peccare. Etſi autem cauſa ſit iuſta, non tamen tenetur diſpenſare, niſi cùm vel ius præcipit ex ea cauſa diſpenſari; vel neceſ-

farium est ad commune bonum, vel spirituale pœnitentis: vel ad auertendum graue damnum, aut publicum scandalum, & sine dispendio fieri potest. *Dian. p.8. t.3. R. 27. & 28.* contra *Suar. Sanch. &c.* Dixi 2. *legislatoris*: quia dispensatio inferioris in lege superioris, sine iusta causa, inualida est, ac proinde non excusat à transgressione præcepti. Ratio, quia qui nomine alterius sine causa dispensat, dissipat. *Suar. l.6.c.19. Sanch. l.8. de matr. d.17.* Validè autem & licitè inferior potestate ordinaria dispensat ex iusta causa in lege Superioris, 1. Circa leuia, hoc est, quæ sub mortali non obligant, etsi facilis sit ad Superiorem recursus. 2. Circa ea, quæ frequentes occurrunt, v. g. in ieiuniis, celebrandis festis, &c. 3. Circa ea, quæ ita sunt propria vni communitati, vt non conueniant aliis. 4. Quando recursus ad Superiorem difficilis est, siue, quando est necessitas, & periculum in mora. *Dian. p.8. t.3. R.22.* ex *Gran. Salas, Gordon.* & *Palao.* qui addit, 5. Si consuetudo præscripserit vt inferior dispenset, *v. Dian. l.c. R.95.* 6. Quando est dubium negatiuum, an casus egeat dispensatione. Quo casu, secundùm *Palaum*, non opus est dispensatione, cùm præsumptio sit pro libertate *Barbos. Dian. p.3. t.6. R.28. p.t.3. R.46. p.8. t.3. R.72. & 95.* Vnde resolues.

1. Pontifex sine iusta causa non potest dispensare in lege Dei, nec Episcopus in lege Ecclesiæ. *Sanch. d. 17. n.3. Suar. Vasq.*

2. Dispensatio in voto, vel iuramento, sine iusta causa, etiam à Papa facta, est inualida, vt *Sanchez, Suar. ll. cc.*

3. Valida est, si Superior per errorem, iustam causam arbitretur, aut (etsi non arbitretur, & temerè dispenset) reipsa tamen sit *Sanch. l.c. Azor, Salas, num.81.* Similiter si dispenset, causa, quæ reuera legitima est, non præcognita, probabiliter tamen valere docet. *Sanch. Dian. p.8. t.3. R.19.21. &c.* contra *Azor.*

4. In dubio de valore dispensationis, validam censeri, eò quòd præsumatur in fauorem actus ne pereat, probabile putat *Sanch. &c.* cum *Dian. p.3. t.6. R.9. p.4. t.3. R.45.64. p.8. t.3. R.62.* contra *Molin. &c.*

5. Ha

5. Habens potestatem generalem dispensandi, potest etiam secum dispensare directè & immediatè. *Sanch. Dian.p.8.t.3. R.16.* contra *Suar.*

6. Valet dispensatio obtenta per vim, aut metum (modò causa sit iusta) Item data sine vllis verbis sola mente. *Turrian. Dian.p.g. tr.3. R.17.76.p.4.t.4. R.118.*

7. Qui impetrauit dispensationem (v.g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel simplicitatem expressit causam falsam cum validè contrahere matrimonium, dicit *Ventins de matr. l.8.c.16.* ex *C. Cum inter.* Sed contrarium tenet *Palaus tom.1.t.3.d.6.p.16.§.5.* ex *Cap. Sup. litera, v Dian.p.8.t.3.R.69.*

8. Subditus bona fide dispensationem petens, rationibus superiori allatis, potest dispensatione impetrata, esse securus. *vid. Laym. l.1.t.4.c.22.*

9. Peccat, qui aliquem inducit ad dispensandum sine causa, vel allegata falsa causa. *Navar. Sanch. 18. de matr. num. 8. Fill. t.10. n.314. Salas di.20. s.6. n.58.* qui addit, id verum esse, etsi dispensans excusetur ob bonam fidem.

10. Dispensatio potest impetrari non tantùm pro ignorante, sed etiam inuito, quando necessitas exigit. *Sanch. Becca* contra *Suar. v. Dian. p.8.t.3.R.86.*

87. Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Romana, nisi impetretur à personis coniunctis, vel consanguineis intra quartum gradum, vel saltem à Confessario, *Marcus Leo in praxi p.1.s.34.*

Quæres. An cessante causa dispẽsationis, cesset ipsa.

Resp. Pro hoc seruient sequentes Regulæ.

1. Si tantùm impulsiua, seu minùs principalis causa cesset, manet dispensatio.

2. Etsi cesset pars causæ motiuæ, seu principalis, manet dispensatio. *v. Dian. p.8.t.3. R.62.*

3. Si commissa facultate dispensandi priusquam dispensetur, cesset omnino causa principalis, nulla est dispensatio.

4. Si dispensatione redacta ad actum irreuocabilem, cesset tota causa, non ideò cessat, vel vim amittit, v.g. dispensatum fuit in impedimento consangui

ſanguinitatis, propter paupertatem fœminæ, licet contracto matrimonio diuitias obtineant, non eſt irritũ. Idem eſt ſi beneficiũ per diſpenſationẽ obtinueris, & poſtea ceſſet cauſa, ob quã diſpenſarn fuit.

5. Si facta diſpenſatione ceſſet omnino cauſa finalis, & actus poſſit facile reuocari: v. g. diſpenſatum eſt in voto caſtitatis propter vehementes tentationes, quæ poſtea ceſſant, an reuiuiſcat votum? vel in præcepto recitandi horas, ieiunandi, &c. propter infirmiratem, & poſtea conualeſcit, an teneatur recitare, ieiunare? &c. Affirmat *Sanch. Amicus, Portel. Bonac. Leon, &c.* quia aliàs non eſſet iuſta. Negatiuam tamen ſententiam probabilem, & in praxi tutam eſſe cenſet *Dian. p. 8. t. 3. R. 14.* ex *Sal. Gran. &c.* ſi quidem diſpenſatio fuerit abſoluta: quia obligatio legis ſemel extincta non reuiuiſcit: & quod deſtructum eſt, non reproducitur, niſi ab eo, qui producere poteſt *v. Suarde leg. c. 22. Laym. Præpoſ. &c.* qui rectè id concedunt, quando non eſt de re diuidua & ſucceſſiua; aliàs negant. Vnde ſuppoſita probabilitate ſententiæ negatiuæ, *Gran. Diana &c.* ſequentes Caſus (in quibus tamen alij meliùs contrarium ſentiunt) reſoluunt.

1. Cum quo diſpenſarum eſt propter morbum in eſu carnium, poteſt veſci, licet omnino conualeſcat.

2. Cum quo propter infirmitatem diſpenſarum eſt in voto religionis, poſtquam conualuit, non tenetur, *Dian. p. 6. t. 7. R. 45.*

3. Cum quo propter oculorum infirmitatem diſpenſatum fuit in onere recitandi horas, etſi conualuerit, non tenetur legere.

APPENDIX.

De diſpenſationibus S. Pœnitentiariæ.

QVia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ diſpenſationes (& gratis quidem) impetrari poſſunt, ſaltem pro foro conſcientiæ, operæ pretium cenſui quædam circa huius rei praxin pœnitentibus & Confeſſariis vtilia hic ſubnectere.

Et quidem tria potiſſimùm circa hanc rem requiri poſſunt I. Circa materiam & cauſa., in quibus nimirum caſibus diſpenſationes iſtæ concedi ſoleant, II. Circa formam literarum Pœnitentiariæ quibus diſpenſatio Confeſſario committitur, quarum

rum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt explicanda sunt. III. Circa ipsam executionem dispensationis, quæ nimirum in ea obseruanda sint. De quibus ex *Bonac. Diana p.4.t.4.R.71.& p.8.t.1.R.103. &c. vsque ad R.103.&c. vsque ad R.111.& Marci Pauli Leonis volumine integro ea de re edito.*

Resp. I. In triplici materia (pro cuius diuersitate, diuersa quoque est forma) dispensationes; siue gratiæ istæ concedi solent.

Prima, est in Votis: v.g. vt votum religionis, ob inopiam parentum, vel fratrum, similive ex causa, liceat differre: vt quis à voto simplici castitatis; vel etiã religionis (postquam matrimonium contraxit) absoluatur ad manendũ in matrimonio, debitumque licitè petendum: vt à voto religionis (ob debilitatem virium, per quas eius onera ferre non possit, aut ob metum incontinentiæ, aut dotis defectum) absoluatur in ordine ad contrahendum matrimonium.

Secunda, In impedimentis occultis matrimonij, siue ea sint impedientia tantùm, siue etiam dirimentia, siue matrimonium cum iis publicè contractum sit, siue contrahendum, dummodò de eo priuatim fuerit actum & concluſum, præsertim bonæ fide, siue etiam quando contracto superueniunt. Circa quæ *Notandum* 1. Impedimenta occulta dici quæ vel nulli nota sunt, vel licet vni alterive innotuerint, ad forum tamen contentioſum non sunt deducta. 2. Etsi aliqua impedimenta, v.g. cognationis spiritualis, natura sua sint publica, cùm contrahantur in facie Ecclesiæ: fieri tamen potest per accidens, vt sint occulta, v.g. 1. ob diuturnitatem temporis, ex quo sunt contracta, 2. ob distantiam loci à loco contractæ cognationis. 3. per ignorantiam huius contractionis.

Tertia, In variis censuris, vt, excommunicationibus, suspensionibus (item irregularitatibus) præsertim occultis, ad absoluendum ab iis, dispensandum, rehabilitandum, &c. Item ad condonandam obligationem restitutionis ob horas neglectas, ad commutandum onus recitationis horarum, eligendum Confessorem etiam pro reseruatis, transeundum ad aliam religionem, siue ordinem (pro

Quoniam fatis, quam pro quibusdam a Lege.

Sect. II. In formula fecundum quam Iudex Ab-Actionibus, quæ non ex Contractibus nascuntur, & illicitarum habent, hæc hæc.

1. Si res vel persona, &c. Quoniam fundamentali, & proxime veritate nititur, præsertim tempore quo non legum Romanarum, sed ipsius naturæ veritas erat naturalium principiorum quæ ex rationis fonte, & æquitatis ac conscientiæ limitibus constituta, & adum, sive mediatum, effectum quidem non, sed possibile, ac in se ipsis quæ contenta, & quicquam rationabile, & quod ipsa natura dictat, & suggerit, & quod ipsa ratio naturalis non improbat, & quod ipsa natura, aut quidem naturalis ratio, &c. hoc fere idem est, & formula, quæ sanctio hæc imponitur, & fere quæ nihil contra naturam, aut naturalem rationem, &c. in n. 2. vel alia paucorum in eruum in personam gentis rationemque ob valida ad *Leg. Aquil. §. de Aquil.*

2. *Personam omnium nascitur.* Ad hæc usus in formulæ dispositione, inquit, ut res, personam, ac rationem, aut rationem, & personam, quæ ad in formula expressum, *si non fecisse*, *si non fecisse* dicitur. *Ut Leg. 23. §. 1. ff. de Aquil.* non tantum hæc non imponere necessitatem dicendum, sed tantum præsentem & rationem quæ ipsa, & rationem, vi & rationem & naturalem rationem, & naturam ad quam ipsa, & naturam, & vi rationis, & quicquam, &c. *Leg. 23. §. 1. ff. de Aquil.*

3. *Si fundamentum.* Quo notatur multi quæ ipsa rationem, ex quo de simile fequuntur contentum, nunc propter, &c. *Leg. 23. §. 1. ff. de Aquil.*

4. *Si dolus malus, &c. omissio pœna condemnatio.* Ex conscientia, &c. Claudius hæc est similis talis, vi rationem & rationalem, & in impedimento rationem, cum quo rationem non contentum fuit in hoc facilem, cum ignorans, sed non præsentem, & hæc ipsa de nullum primi hominis, & quam vi rationem ipsa libere potest, & in hoc vi & cognitionem eodem impedimento non *Aquil. Leg. 23. §. 1. ff. de Aquil.* & hæc ipsa de nullum primi

3. Item confessiones praebere inter se fratres, sorores, parentes, patres, vel vel figlios adoptivos, &c. quoniam morbidi effectus. Nevoie debet. Nemine dispensatione non extante de effectu ferendo. Item ex causa.

4. Parochiales alle Regulari, & nuchan Sacerdotes, Verbatim. Ecclesiae etiam ex facultate abbatum, & Regularium exemptorum, vel aliquorum, Clericis de imperante conditionem extra territorium parochiae suae, quamvis absolvi, nec eis, quotquotidiani Sacramenta, & omnia dantur, nisi ex speciali, & expressa licentia parochi, nisi ex consuetudine contrarie Decretorum dispositionem, nemo ab ea obligatione liberari potest, quamvis per Sac. quod percutiat infamiam incurrat. 5. Cum a. 182. 35. Si vero nemo potest in praefixi festivitatibus, & Pascha Resurrectionis ferentur, cum proprium parochi.

Reg. 3. Circa praeter, fine concessionis huius, diversa confessionis Ecclesiae.

1. Ebrii a 5. Paenitentiarie dirimentur ad vomendum, vel ad lotum, qui dispositionem per Sac. vel alium, potest, qui non debet ex integrare, sed regere dispositionem autem quid est Ecclesiae, qui ita ebrii ad eorum tradita religio, legat, & debite de eius vel Sacramentis praeferens dispositi. Lic. tet vero quoniam ea ab ebrii aperiantur, non debet ex Sacramentis, & Sac. 6. 1. 2. 3.

2. In Confessione hac requisita, 1. Vt fit approbatus ab Ordinario territorii, in quo dispositionem 182. Vt fit Magister, hoc Doctor in Theologia vel Artes eximius promotus in Academia, vel Regularius habens privilegium, quare concessis Gregorius XIII. Anno 1581. Confessarios Societatis Jesu Generalis, vel alius Superior de eius licentia dari debeant, 3. Vt Sacerdotes ad hoc se electos ab eorum, hoc est, qui cum dispositionem effectu tantum Sacerdotes, nisi dispositionem Sacramentum ultimae non petit. Can. 37. 22. 24. 2. 3. 30. 4. Confessarii tanti debent esse, ut Sac. 6. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

3. Confessor ad effectu. Debet dispositione

in ipsa confessione, vel saltem immediatè post. *Dian. p. 4. t. 4. R. 7. Leon. p. 1. f. 54. & 28. 2.* Debet causæ cognitionem, quando ea in Breui exigitur, essentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis: nisi habeat antè perspectam: quia non est merus Executor, sed iudex, cui delegatur potestas dispensandi. 3. In ea debet credere illi, etiam sine testibus & iuramento, nisi aliunde sciat esse falsam tunc enim dispensare non debet. *Leo. Dian. p. 8. t. 3. R. 108.* 4. Opera in ipso Breui præscripta etsi possit moderari, non tamen condonare. 5. Etsi non præscribantur certa verba ad dispensandum, debet tamen seruare formam à Rituali Romano probatam & post verba ista. *Absoluo te à peccatis tuis*, addere: *Et eadem authoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum coniugale reddere posse, & debere: nec non dispenso tecum, vt idem debitum etiam exigere licitè valeas, In nomine Patris &c.* Si verò sit absoluendus ab excommunicatione, *vid. formulam infrà l. 7. c. 1. d. 6. 6.* Absoluta dispensatione debet lacerare literas, præcipuè sigillum, ita vt ad probandum seruire non possint: aliàs incurrit excommunicationem maiorem. *Leo f. 239.* Laceratio tamen ista non est de substantia: quia tantùm intenditur, vt non suffragentur in foro externo, 7. Nullo modo debet attestationem dispensationis factæ, neque ipsum Breue, seu diploma reddere, cùm pro solo foro conscientiæ debeat seruire, 8. Nihil debet accipere, ne quidem viâ compensationis, etiam pro foro externo facta, ideo enim inscribitur, *gratis vbique*: aliàs incurrit ipso facto excommunicationem maiorem. *Gauant. Dian. l. cap. ex declar. Cardin.*

Ex dictis resoluuntur sequentes Casus.

1. Confessor pro hac dispensatione eligi non potest, qui tantùm est Doctor Ordinis, vel Professor, vel Licentiatus Theologiæ: quòd enim, hic in fauorabilibus veniat nomine Doctoris, tantùm intelligitur de iis: quæ ratione exercitij, non quæ ratione dignitatis committuntur. *Leo p. 1. fol. 21. Dian. p. 4. t. 4. R. 41.*

2. Ex priuilegio Societati IESV concesso, alij etiam

etiam Mendicantes eligi possent, ob communicationem. Debent tamen tam hi, quàm isti specialem ad hoc habere facultatem à suis Superioribus: aliàs dispensatio erit nulla. *Ita Autt. cit.* Et patet ex dictis.

3. Confessor debet ita examinare pœnitentem, vt cognoscat, & quidem distinctè, merita causæ, possitque inter ea discernere: ideo enim inscribitur *Viro discreto.* Præcipuè autem debet inquirere, an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur simpliciter, sed sub conditione, ideoque solet addi clausula, *Quatenus si ita est*: vel, *si ita esse repereris. v. Aut. cit.*

4. Is qui dispensatiooem petit, debet Executori ad id electo confiteri: nec sufficit, antè ei confessum fuisse. Patet ex dictis. *Leo f.* 28. *Dia. p.* 4. *t.* 4. *R.* 71. *Regin. Pont.* contra *Banch. Sal. Perez, Palaum*: quorum sententiam amplius esse probabilem docet *Fill. Estob. Lezan. Dian. l. c. & p.* 8. *t.* 3. *R.* 105.

5. Commissio huius dispensationis non exspirat morte Pœnitentiarij concedentis, re integra: quia est gratia non facienda, sed facta in fauorem oratoris, cui ius quæsitum est & Executor est dispensator necessarius, siquidem precees nitantur veritate. Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam: tum quia officium maioris Pœnitentiarij non expirat morte Pontificis *Dia. p.* 8. *t.* 3. *R.* 89. ex *Suar. Sanch. Garc. &c.* contra *Nau. Bon. &c.*

LIBER II.

De præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATVS I.

De præceptis Fidei.

CAPVT I.

Quæ Mysteria Fidei necessariò credenda sint?

EX iis quæ fideles explicitè credere tenentur, quædam necessariò credenda sunt, necessitate medij, seu finis; sine quibus etiam inculpabiliter ignoratis, finis vltimus obtineri nequit: alia necessitate præcepti, sine quibus inculpabiliter

pabiliter omissis, finis potest obtineri. *Sanch. 2. mor. c. 2. Azor. Valent.*

Respondeo I. Necessitate medij necessaria sunt hæc duo: 1. Explicitè credere, Deum esse, & remuneratorem bonorum esse. Iuxta illud Apostoli ad *Hebr. 11. Credere oportet. Trident. Sess. 6. c. 8. 2.* Post sufficientem Euangelij promulgationem, credere explicitè, vt vult. *Mol.* aut saltem implicitè vt probabiliter quidam docent cum *Con. & Laym.* Christum & sanctissimam Trinitatem. *vid. Escob. ex 2. cap. 6. num. 20.* vbi ex *Vasq. t. 2. d. 126. cap. 3.* docet, culpabilem ignorantiam horum mysteriorum, siue negligentiam ea discendi, esse grane peccatum, distinctum ab eo, cuius est causa *v. Dian. p. 3. t. 5. R. 47. & 48.*

Porro implicitè credere dicitur, qui credit aliquid explicitè, in quo alterum implicitè est; v.g. si credas, quod credit Ecclesia. *v. Schol. & Lay. t. 2. tr. 1 cap. 8.*

Respondeo II. Necessitate præcepti, quilibet fidelis sub mortali explicitè credere, & scire, crasso saltem modo, & quoad substantiam tenetur hæc.

1. Symbolum, 2. Orationem Dominicam 3. Præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, 4. Sacramenta maximè necessaria; vt Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam; reliqua autem tunc, quando vult suscipere: *Suar. Sanch. Fill. n. 39.* Quæ omnia intellige, nisi impotentia aut inuincibilis ignorantia, excuset. *Vnde resolum:*

1. Non omnes tenentur sub mortali hæc prædicta scire memoriter, aut eo ordine, aut iis verbis quibus proponuntur, sed quoad orationem Dominicam, scire omnia bona petenda esse à Deo, quæ est eius summa; quoad Symbolum vero, præcepta, & Sacramenta, sufficit si quis rogatus de singulis, rectè respondeat. *Bonac. Laym. l. c. 9. Sanch. l. 2. c. 3.*

2. Quamuis sit præceptum Ecclesiæ discendi memoriter Symbolum, & orationem Dominicam, & salutationem Angelicam, velitque *Barbos. p. c. 3. n. 27.* non esse absoluendum, qui ob negligentiam, vel verecundiam ea addiscere non curat; confitendo

tudo tamen, vt notat *Nauar. & Lopez*, expoſuit, obligationem non eſſe vltra veniale; vti nec eſt vltra veniale, neſcire facere crucem, vt docet *Sanch.* contra *Syl.* qui docet eſſe mortale.

3. Moraliter nihilominus neceſſarium eſt, vt rudiores memoriâ teneant Symbolum ſuâ linguâ; quia alioqui non poſſunt habere ſufficientem cognitionem articulorum.

4. Falſa eſt opinio quorumdam Canoniſtarum, ruſticis eſſe ſatis, articulos fidei, aliáque dicta credere implicitè credendo quidquid credit Eccleſia.

5. Excuſantur ij, quibus aut defuit doctor, aut nunquam venit in mentem obligatio ſimilia diſcendi; aut qui nimis ſunt rudes, ita vt non poſſint ea comprehendere, aut retinere: quod ſæpe contingere, docent *Azor. & Bec.* contra alios.

6. Si Confeſſarius probabiliter iudicet pœnitentem ignorare ex doctrina Chriſtiana, ea quæ ſcire tenetur (quod de literatis, vel bene educatis, vel frequenter confitentibus præſumendum non eſſe monet *Sanch. 2. mor. c. 3.*) debet eum interrogare de negligentia in iis addiſcendis; cũ per eam plurimi grauiter peccent. *Ledeſ. Azor. t. 1. l. 8. Trull. l. 1. c. 1. d. 4.*

7. Poſſunt abſolui (contra quoſdam) qui ignorant ea, quæ ſub mortali ſcienda eſſe dixi. Ratio, quia licèt peccarint omittendo diſcere, poſſunt tamen de hoc dolere, cum propoſito diſcendi *Sanch.* Quòd ſi tamen ignorarent ea, quæ neceſſitate medij ſcienda ſunt, deberent inſtrui ante abſolutionem *Bonac. d. 3. q. 2. Sanch. l. 2. c. 3. n. 21.*

8. Parochus ſuas oues (ſicut parens liberos) tenetur ſub mortali, per ſe vel alium docere ea ſaltem, quæ ſub mortali ſcire tenentur. *Sanch. 2. mor. c. 3. Fill. Palant. Trull. l. 2. c. 1. Con. &c.*

CAPVT II.

Quando obliget præceptum Fidei?

RESP. 1. Præceptum fidei internum obligat. 1. Pueros inter fideles educatos, quando rationis vſum perfectè conſecuti myſteria fidei audiunt, apprehendúntque quòd illa credere, ſit res neceſ-

ſaria

saria ad salutem; peccantque mortaliter omittendo, *Sanch. Bon. tom. 2. d. 3. p. 3.* addens plurimos eorum excusbri inaduertentia, aut inuincibili ignorantia. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit dictare, res fidei sufficienter propositas esse, & contrariam sectam esse falsam. *Sanch. l. 2. mor. c. 1. Con. d. 14. de fide Fill. num. 25.* 3. Quando vrget tentatio contra fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non conuenire scrupulosis, rectè monet *Sanch.* quia hi auertendo mentem ad alia obiecta, facilius superant. Et in his duobus casibus præceptum obligat per se, in sequentibus per accidens. 4. Quando tentatio vrgens contra alias virtutes, aliter superari nequit. 5. Quando facienda est professio fidei exterior, vel ex præcepto eligendus est actus alterius virtutis, v. g. Spei, Charitatis, Pœnitentiæ, quæ fidem supponat. *Bon. q. 2. p. 2.* His addit *Hurt.* contra *Sanchez* 6. In hora mortis, & 7. Semel quotannis. *v. Dian. p. 5. t. 13. R. 19.* Ex iis resoluuntur hi Casus.

I. Hæreticus quamdiu suam sectam iudicat esse credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere; quia fides nondum est sufficienter proposita, ageretque imprudenter. *Sanch. 2. mor. cap. 1. Lay. l. 2. t. 1. cap. 10. & 12.*

II. Quando iis qui in hæresi nutriti sunt, persuasum est à puero, nos abiicere & persequi Verbum Dei, esse idololatras, pestilentes deceptores, ideóque tanquam pestes fugiendos; non possunt stante hâc persuasione, saluâ conscientiâ nos audire, & laborant ignorantia inuincibili, cùm non dubitent se esse in bona via. *Lay. c. 10. Sanch. l. 2. c. 1.*

III. Si talibus oriatur dubium de sua secta, tenentur vlterius inquirere, & à Deo petere lumen, (quod si negligant, peccant contra Fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei.) Quòd si deinde nostra fides eis sufficienter proponatur, tenentur amplecti. *Ibidem v. Ferdin. de Castro Palao t. 4. d. 1. p. 12. & d. 2. p. 2.*

Resp. II. Præceptum exteriùs fidem confitendi, iure naturali obligat, duplici casu; scilicet, cùm vel honor Deo debitus, vel vtilitas proximo impendenda,

pendenda, priuatiuè vel contrariè ſubtraheretur. Dixi *priuatiuè*: vt ſi ideò ceſſaret magnus honor in Deum, vel vtilitas in proximum redundans. Dixi 2.*contrariè*: vt ſi alioqui Deus afficeretur iniuria, vel proximus graui malo: v. g. ſi inde penderet aliorum conuerſio, aut peruerſio, contemptus religionis, ſcandalum, &c. Ratio reſponſionis eſt, quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando eſt neceſſarius ad finem præcepti, quod hic contingit: quia finis præcepti eſt Charitas *S. Tho.* 2. 2. *q.* 1. *a.* 2. *Suar. Reg. Fill. t.* 22. *c.* 3. *q.* 1. Vnde reſoluitur hic Caſus.

Si hæretici conculcent imagines, aliiſve iniurijs fidem afficiant, vtrum tenetur eam ſuâ confeſſione tueri Catholicus, ſiquidem inde prudenter ſperet profectum.

Reſp. III. Ad profeſſionem fidei externam iure Eccleſiaſtico, tenentur ſub mortali, ſecundùm *Tridentinum*, cum iuramento obediendi Eccleſiæ Romanæ, vt docet *Fill. to.* 2. *tr.* 22. *ca. p.* 2. ſequentes perſonæ.

I. Prouiſi de beneficio curato, idque intra duos menſes à die poſſeſſionis coram Epiſcopo, aut eius Vicario Generali, vel Officiali *ſeſſ.* 24 *c.* 22. *de reſor.*

II. Prouiſi de Canonicatu, vel dignitate, in Cathedrali Eccleſia; idque non tantum coram Epiſcopo, vel eius Vicario, ſed etiam in Capitulo. *Ibidem*, addita pœna (ad quam non videntur teneri ante ſententiam) vt alioqui fructus non faciant ſuos. *v. Sanch. l.* 2. *c.* 5. *Barboſa de poteſtate Epiſcopi* 3 *p. a.* 61. *num.* 29.

III. Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, in prima Synodo prouinciali, cui intererunt. *Trid. ſeſſ.* 25.

IV. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos religionum, etiam militarium. Pius V. autem apud *Roderic. tom.* 2 *quæſt. regul. q.* 72. ad omnes promouendos in Doctores, Magiſtros, Regentes, Profeſſores additâ excommunicatione latæ ſententiæ, & priuatione omnium beneficiorum, in eum, qui alios promouet ad talem gradum, ſine præuia profeſſione, *v. Fill. t.* 22. *c.* 3. *q.* 11. *Barboſa in remiſſ. ſ.* 24. *n.* 12. Verùm vbi hoc decretum non eſt receptum

teceptum vsu, non obligare monet *Sanch.* c. 3. n. 4. Vnde resoluitur.

1. Non tenentur ad dictam professionem prouisi de Canonicatibus, in Ecclesiis tantùm Collegiatis, vel de Beneficiis tantùm simplicibus.

2. Etsi probabile sit, hanc professionem posse fieri per procuratorem, vt docet *Azor, Nauar. & Sanch.* probabilius tamen est, teneri personaliter, vt docet *Fill.* Ratio est, tum, quia aliàs non videtur fieri satis iuramento, quod personaliter faciendum esse docet Glossa apud *Garz. l. 3. de benef. cap. 3.*

CAPVT III.

An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falsam profiteri?

RESP. Nullo casu licet, siue voce, siue alio signo fiat, dicente Christo: *qui me negauerit coram hominibus &c.* Interim verò etsi licitum non est mentiri, seu simulare quod non est; licet tamen dissimulare quod est, siue tegere veritatem verbis, aliisve signis ambiguis & indifferentibus, ob iustam causam, & cùm non est necessitas fatendi. *Est com. S. Thom. Cón. d. 15. du. 2. n. 9. Laym. l. 2. t. 1. c. 11.* Vnde resoluitur.

1. Rogatus de fide in odium religionis, siue publica authoritate siue priuata, nullo modo potest, vtendo restrictione mentali aut verbis ambiguis, ita respondere, vt præsentibus videatur fidem negasse; multò minus dicere, se esse hæreticum, vel Caluinistam, vel non Catholicum. *Azor. Fill. cap. 3. num. 67.*

2. Qui rogatus, seu priuata, seu publica authoritate, vel tacet, vel respondet obscurè, vel ait se nolle respondere, se iure non rogari, non teneri se, nec velle aliis dicere, quid ipse credat, ac simili modo tergiuersatur, non videtur negare fidem, sed nolle prodere. Vnde si sic potest molesta inquisitione liberari, licet; vt habet *Cón. l. c.* Generatim enim verum non est, quòd interrogatus auctoritate publica, teneatur positiuè fidem profiteri, nisi quando id necessarium est, ne præsentibus videatur

fidem negasse. *Conin. d.15. dub.2. Nauar. Azor, Sanch. Bec. c.9.q.4.*

3. Non negat fidem, sed prodit, qui fugit: quod etsi liceat, non tamen Pastori, tunc cùm eius opera oues indigent: vti contrà, si eis consultius est, vt ad tempus se subducat; & in bonum eorum reseruet, tenetur fugere. *Regm. l.17. n.26. Bec. c.9. Fill. n.75. &c.*

4. Si quo casu tacere esset negare, tunc id non liceret: v.g. si aliis rogatis, an fidem negare vellent, iisque respondentibus, quòd non, tu taceres. *Ibid. v. Bon. l.c. Laym. l.2.t.1.c.11. Tol. l.4.*

5. Si Princeps generali lege iubeat, vt fideles se prodant, gestato signo, vel sistendo se, vel aliter, non tenentur, cum nemo teneatur verum dicere, nisi specialiter rogatus. Excipe, nisi ea sint circumstantiæ, vt hoc ipso, quòd se non prodant, videantur fidem negasse: vt v.g. si quidam antea noti essent, & tunc ex hoc putarentur defecisse. *Sanch. n.19. Reg. Fill. n.88. &c.*

6. Cum non rogaris de fide, non solùm licet, sed sæpè melius est ad Dei honorem & vtilitatem proximi tegere fidem, quàm fateri: vt si latens inter hæreticos plus boni facis; vel si ex confessione plus mali sequeretur, v. g. turbatio, neces, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis si torqueris. Vnde temerarium plerumque est offerre se vltrò. *S. Thom. Sanch. Laym. c.11. n.12.*

7. Redimere pecunia, ne de tua fide fiat inquisitio, licitum est; & sæpè magna virtus discretionis est vitam ad Dei gloriam seruare, ac fidem tegere modis licitis.

8. Talis modus non est, vti vestibus aut signis infidelium, quæ alium vsum non haberent, quàm quòd essent signa professiua falsæ religionis seu cultus; vti essent vestes, quarum vsus est in sacrificiis: item incensio thuris, aut genuflexio coram idolo; item sumptio cœnæ hæreticæ, &c. *Sanch. l.2. c.4. Fill. n.8. &c. & comm.*

9. Licitus autem modus est, quando subest causa, (vt v.g. ad euitandum graue periculum, ad obtinendam victoriam, eludendos hostes) vti vestibus

&

& signis infidelium, quæ alium aliquem vsum habent, quàm profitendæ religionis, quales sunt vestes talis nationis, (non religionis) quibus vterentur, etsi conuerterentur; vt sunt vestes, & signa nationis Turcicæ. Quod verum est, etsi sint vestes ipsorum religiosorum, dummodò non habeant peculiare signum profitendi errores, sed sint tantùm indicium nitidioris cultus, vt saga Prædicantium in Germania; vel eminentioris vitæ inter suos, vt togæ Bonciorum in Iaponia. Idem dicendum est de signis, quibus Iudæi vtuntur, v. g. flauo annulo in pallio, Francofurti: &c. quia hæc sunt signa merè politica, & distinctiua vnius generis hominum ab alio, & non proprie professiuo fidei. Quæ sententia probabilis est. *v. Sanch. 2. mor. c. 4. Bec. 2. 2. c. 9. q. 5. d. 6. Laym. lib. 2. t. 1. c. 11. Con.* contra *Cai. Nauar. Toletum.*

10. Licitus item modus est, cum Catholicus transit per loca hæretica, & periculum graue ei imminet vitæ v. g. vel bonorum, (non tamen, si derisio tantùm; vel vexatio, vt habet *Bec. c. 9.*) ad dissimulandum fidem, vesci carnibus die prohibito: quia præceptum Ecclesiæ non obligat sub tali periculo. Neque hoc est fidem negare, cum esus carnium non sit institutus ad professionem religionis; & Catholici etiam mali, & gulosi id faciant. Si tamen ex circumstantiis fieret signum professiuum fidei, vt si v. g. in odium fidei conuiuæ statuerent, vt qui est hostis fidei Pontificiæ, comedat carnes, peccaret contra fidem qui ederet sine protestatione: secus, si protestaretur. *Sanch. Agor. Bec. & comm. l. c.*

11. In Germania audire conciones hæreticorum, deducere funus, assistere Baptismo pro patrino, non habentur signa professiua fidei, vel communionis cum hæreticorum sacris. *Fill. Agor. Sanch. ll cc.* Vnde secluſis aliis, v. g. scandalo, periculo, prohibitione, &c. si ex iusta causa fiant, licent. Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potius optandum, secluſis aliis, quia non est aliud quàm obligare se ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

12. Infidelium & hæreticorum sacris non licet ita interesse, vt eis communicare censearis; alioquin

quin licet v.g. vt quis ſpectet tanquam comœdiam, aut famulatum præſtet politicum domino ſuo, exemplo Naaman Syri. de quo *v. Bec. Fill. Sanch. l. c. Laym. l. 2. t. 1 c. 11.*

13. Si Princeps hæreticus mandet ſub grauiſſima pœna omnibus ſubditis, adire conciones hæreticorum, etiamſi verbis dicat ſe hac re aliud nihil exigere, quàm obedientiam ciuilem, nec velle cogere, vt à fide diſcedant, cum tamen reipſa contrarium velle videatur, (nam obedientiam ſuorum aliter exercere poteſt, & hæc res ex ſe apta ſit Catholicos paulatim peruertere, & inſuper conciliare authoritatem hæreſi, ac vilipenſionem veræ fidei) non licet obedire. Atque ita bis reſcripſit Anglis *Pius V.* apud *Sanch. l. 2. c. 4. n. 27. Fill. & Azor, ll. cc.*

14. Catholici viuentes inter hæreticos, ſi ex præcepto Magiſtratûs contrahant matrimonium, coram miniſtro hæretico, peccant contra fidem; etiamſi contraxerint ante, vel contracturi ſint poſtea, coram Sacerdote Catholico. *Con. d. 15. d. 3 Palaus t. 4. d. 1 p. 17. n. 12. 13. 14.* teſtaturque contrahens ceremonia illa, ſe illum agnoſcere veræ fidei Miniſtrum, quæ ſunt intrinſecè mala. *Mald 2. 2. q. 2. a. 3.* quia authoritas Miniſtri, & conſequenter doctrina eius augetur, concurritúrque ad ritus hæreticos, quos Miniſter iſto actu exercet. Licitè tamen contrahunt coram Magiſtratu ciuili, vel potius teſtantur ſe contraxiſſe; modò priùs vel poſterius ritu Catholico contrahant: quia hæc actio eſt inſtituta ad finem politicum, vt coniuges habeantur, & proles non cenſeantur illegitimæ.

CAPVT IV.

De Infidelitate, & vitiis Fidei oppoſitis.

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex ſit Infidelitas.

RESP. 1. Infidelitas generatim eſt triplex. *Prima* dicitur Negatiua, eorum ſcilicet, qui nihil vnquam de fide audiuerunt. Quæ non tam eſt peccatum, quàm pœna peccati: quia ſi feciſſent, quod in ipſis erat, Deus fidem eis non abſcondiſſet. *Secunda* dicitur Contraria, eorum ſcilicet, qui fidem

ſibi

sibi sufficienter propositam vel contemnunt, vel eis contradicunt pertinaciter; vt hæretici. *Tertia* dicitur Priuatiua, quòd priuatiuè opponatur fidei; & est culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. *S. Thom. Sanch. Vasq. Laym c.* 12.

Resp. 2. Infidelitas Contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, est triplex: scilicet Paganismus, qui fidei nondum susceptæ; Iudaismus, qui fidei susceptæ in typo, & Hæresis, quæ fidei susceptæ in veritate, repugnat. Apostasia à fide reuocatur ad hæresin, à qua tantùm differt, quòd Hæresis sit erroris fidei ex parte tantùm contrarius, Apostasia verò ex toto. *S. Thom. Laym. l. c.*

DVBIVM II.

De Iudaismo.

Quæritur hic tantùm, quæ communicatio cum Iudæis sit interdicta Christianis?

Resp. 1. His casibus; qui colliguntur ex c. *Nullus.* 8. c. *Omnes.* c. *Iudæi.* 1. Non licet cohabitare. 2. Nec conuiuiis interesse. 3. Nec vti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere; emere tamen licebit præscriptas. 6. Nec Iudæorum filios enutrire in ipsorum domibus. 7. Iis non famulari. 8. Nec seruituti subiici. 9. Prohibentur publicis officiis inter Christianos fungi. 10. Vetitum est eorum azymis vesci. Quibus addit *Azor*, prohibitum esse, accedere ad eorum nuptias, festa, Synagogas, cum eis ludere, saltare, &c. Ratio horum est, tum vt conseruetur dignitas Christianæ religionis: tum vt caueatur familiaritas cum Iudæis, & periculum peruersionis. *vt Laym l. 2. t. 3. c. 12. & 17. Sanch. l. 2. c. 31. Filli tr. 22. c. 5. n. 128.*

Resp. 2. In decem dictis casibus communicare cum Iudæis, ex genere suo videtur esse mortale. Ratio, quia si Clericus id faciat, incurrit periculum depositionis: Laicus verò excommunicationis: *(C. Constituit. 17. q. 2.)* quæ non nisi ob peccatum mortale imponi solet. Dixi *ex genere suo*: quia probabile est, vel ob necessitatem, aliamve causam rationabilem, (si tamen non sit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cum Iudæis) sæpe excusari à mortali, aliquando etiam ab omni pecca-

to

to, *ita communiter, vt Anet. supra vitt. & Bon. l. citem Laym. l. 2. t. 2. c. 1.*

DVBIVM III.

Quid sit Hæresis.

Resp. Hæresis, est error intellectûs liber & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem suscepit. *Ita comm. Suar. Bec. c. 14. q. 2.* Vnde patet, ad Hæresin, vti & Apostasim, duo requiri, 1. Iudicium erroneum quod est eius quasi materiale. 2. Pertinaciam, quæ est quasi formale. Porro pertinaciter errare, non est hic acriter & mordicùs suum errorem tenere, aut tueri; sed est eum retinere, postquam contrarium est sufficienter propositum; siue quando scit, contrarium teneri à reliqua vniuersali Christi in terris Ecclesia, cui suum iudicium præferat; siue id fiat ex vana gloria, siue libidine contrahendi, aliaue causa. *Ita Sanch. Vasq. Laym. l. 2. t. 1. c. 13. & alij comm.* Ratio, quia tunc putat, iudicium Ecclesiæ non esse sufficiens fundamentum credendi, quæ est vera pertinacia; quàm cum *Conink* facilius sic explicant alij, eam tunc esse, cum ei obiectum fidei credibiliter proponantur, ita vt prudenter de eo non possit dubitare; contrarium tamen iudicet, à quo nolit auelli vllo casu, vel saltem, nisi euidenter conuictus, *vid. Con. d. 18. Vnde resolues.*

1. Non est hæreticus, qui exterius tantum fidem negat, aut adorat idolum. Ratio, quia non errat. Neque talis incurrit in foro conscientiæ censuras latas contra hæreticos, etsi in foro externo secundum externa procedatur. *Fill. t. 12. c. 6. q. 4.*

2. Est hæreticus, qui affirmatiuè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc est, iudicat esse dubium. Dixi *affirmatiuè*: quia negatiuè tantum dubius, hoc est, suspendens iudicium, per se & simpliciter non est hæreticus, quia non habet iudicium: ergo nec erroneum; modo tamen non ideo suspendat, quod virtualiter iudicet, non liquere de certitudine obiecti. *Sa, Azor. l. 8. c. 9. q. 5. Tol.* contra *Sanchez & Malderum.*

3. Nemo est hæreticus, quamdiu paratus est iudicium suum Ecclesiæ submittere, aut nescit, contrarium tenere veram Ecclesiam: esto ex ignoran-

tia

tia etiam culpabili & crassâ sententiam suam mordicùs teneatur. *Laym. l. c. n. 2.*

4. Nec est hæreticus, qui ita dispositus est, saltem habitualiter, vt à suo errore esset discessurus, si sciret esse contrarium fidei, dommodò pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid.* & *Conc. l. c.*

5. Rustici, aliique homines simpliciores in Germania, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non sunt, possunt absolui à suis Parochis. Ratio, quia non sunt hæretici formales, habentque fidem Catholicam in Baptismo acceptam, quæ non perditur nisi errando pertinaciter: *Lay. l. c.*

6. Cùm hæresis, & quæuis infidelitas mortalis sit, peccant quoque mortaliter, qui eius periculo se exponunt, siue conuersando, siue conciones audiendo, siue libros legendo, quæ proinde, si cui periculosa sint, illicita sunt iure naturæ: si verò periculum absit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita est: iure positiuo Ecclesiæ, vti etiam formalis disputatio Laici de fide. Quod posterius tamen in Germania, locisque similibus, vbi Catholici hæreticis sunt permixti, abrogauit consuetudo, *Azor. Fill. Bec. Sanch. Bon. d. 3. q. 2. p. 5.*

7. Matrimonium contrahere cum hæretica, etsi per se sit illicitum, habeaturque in Hispania & Italia mortale, probabile tamen est, ob grauium Doctorum authoritatem, (*Sanch. de matr. tom. 2. l. 7. d. 72. num. 5. Azor. t. 1. l. 8. d. 3. cap. 3. Regin. tr. 2. l. 32. num. 169. Basilij Pontij de matr. cap. 6. vid. Card. de Lugo, de Sacramentis in genere, d. 8. s. 14. num. 220.*) in Germania licere, ex graui causa, saluo tamen iure naturali, & semoto periculo, tum contrahentis, tum proles: vnde de iis initio constitui debet, vt Catholicè educentur, *v. Bec. l. 5. c. 19. Dian. p. 3. t. 4. R. 269.*

8. Eum qui lapsus est in hæresin, non teneri in confessione explicare, qualis illa sit, eò quod omnes eiusdem speciei sint, docent *Regin. Diana t. 1. tract. de circumst. R. 46. citans alios: & Escob. Ex 2. cap. 6.*

Alij tamen contrarium tenent, quos sequitur. *Card. de Lugo de pœn. d. 16. num. 288. & n. 291.*

TRACTA

TRACTATVS II.

De Præcepto Spei.

PER Spem, quæ eſt ſecunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiſcentiæ erga Deum, quo Deum & diuina, præ omnibus aliis concupiſcibilibus, nobis concupiſcimus, ita vt omnia potiùs parati ſimus perdere, quàm Deum, & diuina. De hac quæritur, quando eius præceptum obliget.

Reſp. 1. Probabile eſt, præceptum Spei obligare per ſe, cùm primùm homini vſum rationis aſſecuto, Deus & beatitudo, tanquam finis ad quem tendere debet, ſufficienrer eſt propoſitus; ita vt notabili tempore non differat. *Ita Beccan. c.17.q.7.n.2. Turrianus, & cæteri comm.* Et ratio eſt, quia ſine actu Spei, nec iuſtificari, nec in iuſtitia diuina perſiſtere, nec meritoriè operari poſſumus, *vid, Scholl.*

Reſp. 2. Præceptum Spei per accidens obligat, 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto ſunt, qui ſine præuio actu Spei exerceri non poſſunt. *Ita Aut citt. & Fill. tr. 22. cap. 8. n. 255.* 2. Quando quis ita tentatur, vt periculum ſit conſensûs, niſi animum ſpe erigat. *vid. Fill. l. c. t. 2. Laym. l. 2. t. 2. c. 2. Bon. d. 3. q. 5.* Vnde ſequentes Caſus reſoluuntur.

1. Mortale peccatum eſt, ſperare, ſiue amare magis (amore concupiſcentiæ) terrena hæc, quàm cœleſtia: v. g. ſi quis ita comparatus ſit, vt deſideret perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cœlum, ſi ſibi relinquat terram.

2. Mortale item eſt, deſperare de conſequendo Deo, aut ſalute & venia peccatorum, aut mediis ad illam conſequendam neceſſariis; v. g. auxiliis gratiæ, & emendatione vitæ. Quod peccatum ratione paruitatis materiæ non poteſt eſſe veniale, cum ſit iniurioſum miſericordiæ Dei. *S. Thom. q. 20. a. 3. Laym. l. 2. t. 2. c. 2. n. 3.*

3. Mortale etiam eſt, præſumere de miſericordia

Dei v.g. cum quis ſperat id, quod eſt impoſſibile ſecundum legem Dei ordinariam ; vt ſi ſperes remiſſionem peccatorum & ſalutem ſine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ; vel etiam ſi quis ſtatuat perſeuerare in peccatis, quamdiu bene valet, & tamen ſperet ſe acturum pœnitentiam ante mortem, *S. Thom q. 21. a. 1. Laym. l. c.*

Denique mortale eſt, odiſſe Deum (odio ſcilicet abominationis ſeu auerſionis) v g. ſi Deus diſpliceat tanquam nobis infeſtus, propter vindictam peccatorum. *v. Lay. l. c. Bonac. di. 3. q. 3.*

TRACTATVS III.
De Præceptis Charitatis.

CAPVT I.
An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei?

CHARITAS Dei, eſt amor amicitiæ, quo Deo bene volumus, & omnia bona ipſi cupimus, ob ſummam & infinitam eius diuinæ naturæ perfectionem.

Reſp. 1. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum ſuper omnia amandum. Patet ex *Scripturâ.* Ratio eſt, quia finis vltimus plus eſt diligendus, quàm omnia media quæ ad eum referuntur : non quidem intenſiuè, (etſi enim hoc etiam doceat, non tamen eſt in præcepto) ſed appretiatiuè, ita vt nullam creaturam pluris facias, quàm Deum, veliſque potius omnia perdere, quàm Deum offendere, & ſic illi malè velle. *S. Thom. 2. 2. q. 27. a. 3. Azor. Sanch. Bec. 2. 2. c. 19.*

Reſp. 2. Probabile eſt, præceptum Chatitatis Dei obligare, 1. Quando homo adeptus eſt ſufficientem cognitionem Dei infinitè boni, à quo omnia ſua bona habet, & cui omnia debet. Ratio eſt, quia cum teneatur Deo ex filiali amore totâ vitâ ſeruire, id non videtur poſſe fieri, niſi eliciat actum amoris. *Ita S. Thom. q. 89. art. 6. Nauar. Valentia, & cæt. comm.* (Notat autem *Cõn. diſp. 24. d. 3. num. 50.*

non

non ſtatim poſt talem notitiam peccare mortaliter, ſed tantùm, ſi differat notabiliter, v. g. vltra annum) contra *Valaum*, qui dicit probabile eſſe, quòd non obliget. Si ſcrupulus te angat, an præcepto huic ſatisfeceris, docet *Eſcobar*, ex *Petro Hurt. 2. 2. di. 172. ſ. 1. §. 24.* quòd ſi poſitiuè non meminiſti te omiſiſſe, tenere poſſis, te ſatisfeciſſe. *Trullen.* tamen *l. 1. c. 5. d. 13. n. 9.* monet expedire, vt quis ſe in confeſſione aliquando accuſet ſub dubio, ſi forte præceptum iſtud violarit, vel alia præcepta, affirmatiua, de quibus non certò conſtat, quando obligent vel violentur. 2. Quando eſt periculum labendi in odium Dei, niſi actum Charitatis elicias. 3. Quando quis tenetur conteri, v.g. moriturus, aut celebraturus, cui Confeſſarius deeſt. Ratio, quia contritio includit actum Charitatis. 4. Si quis grauem tentationem, præſertim in articulo mortis, putet ſe aliter vincere non poſſe. Quibus aliqui addunt articulum mortis abſolutè, eò quòd tunc ſecuriſſima via eligenda ſit. *v. Laym. l. 2. t. 3. c. 2. Bon. d. 3. q. 4 p. 2. Hurtad. 2. 2. di. 174. ſ. 6. d. 27.* Ex dictis reſolues.

1. Mortale eſt, ſi quis omittat dilectionem Dei tunc quando præceptum obligat.

2. Mortaliter peccat etiam, ſi quis amet Deum amore appretiatiuè ſeu æſtimatiuè minore, quàm creaturas.

3. Peccat item contra Charitatem Dei, ſi quis Deum non diligat principaliter propter ſe, tanquam finem vltimum omnium rerum, ſed tantùm propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad euitandum infernum. Quod eſſe mortale, docet *Syln. & Nauar.* quia ſcilicet Deus non diligeretur appretiatiuè ſuper omnia, ſi aliud ab illo amaretur, vt finis principalis. Addo, *principalis.* quia vt bene *Tolet. lib. 4. cap. 9.* Deus propter retributionem vitæ æternæ amari poteſt; ſed minùs principaliter; vt ſcilicet vita æterna vel alia Dei dona, ſint tantùm cauſa mouens, vt faciliùs, expeditiùs, & feruentiùs diligatur.

4. Mortale, & grauiſſimum omnium eſt, ſi quis Deum formaliter oderit odio inimicitiæ, ſeu ma-

leuolentiæ (amori amicitiæ oppoſito) v.g. ſi optes Deum non eſſe, non habere ſcientiam, potentiam, &c. De his *vid. Lay. l. c. Bon. loc. cit. Sanch. l. 2. c. 3. & 5. Regin. lib. 17.*

CAPVT II.

De præceptis Charitatis erga proximum.

CHaritas proximi præcipit, 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Elecmoſynam. 4. Correctionem fraternam. Deinde prohibet, 1. odium proximi. 2. ſcandalum. 3. ne iniuria, bellum, aliudve graue damnum, vel malum inferatur. De quo poſtremo agetur in Decalogo; de reliquis hic.

DVBIVM I.

Quis ordo ſeruandus inter perſonas quæ diliguntur?

Reſp. 1. Ordine Charitatis quiſque tenetur poſt Deum diligere. 1. Seipſum, ſecundùm bona ſpiritualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Seipſum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Deinde ſeipſum, & deinde proximum, quoad bona externa. *Ita Lay. l. 2. t. 3. c. 3.* ex *S. Thom. & communiter.* Vnde reſoluuntur Caſus.

1. Peccat contra charitatem ſui, qui ſalutem ſuam ſpiritualem, vel corporalem negligit: quod graue eſt, ſi fiat ſine cauſa, & cum graui damno, v. g. mortis, vel grauis morbi. *Trull. l. 1. c. 6. d. 1.*

2. Nullius boni conſequendi cauſâ licet peccare, etiam venialiter: quia talis vellet ſibi malum ſpirituale. *Laym. ibid.*

3. Tenetur quiſque proximo in extrema neceſſitate ſpirituali conſtituto ſuccurrere, etiam cum certo vitæ periculo; dummodò ſit æquè certa ſpes illum iuuandi; neque grauius inde malum immineat: v.g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel abſoluere moriturum, ſi alius non adſit qui faciat, *S. Aug. lib. de mend. S. Thom. q. 26. art. 5. & q. 44. Regin. c. 4.*

Dixi *in extrema*, v. g. quâ certo putetur moriturus in mortali: quia in graui tantùm obligatur is, qui ex officio alienam ſalutem curat, vt Parochus;

charitati illos non licet fugere tempore pestis nisi distinctum aquo idoneum. *Suar. de Leg. loc.*

4. Ordinarie non licet vitam bono reipublicæ, aliisve, ardenter desiderato, & maxime publicis, quæ multum prosunt: vis enim pro bono publico, & religione charitatis, vitam nostram præcipere. *Doctor Dominicus. Leg. l. 2. q. 6. a. 6. concl. 1.*

5. Regula. Quoad proximos inter se firmandos eſt hic ordo. 1. Qui minus eſt, magis diligendus eſt, ex dilectione, quam communiter gaudium circa bonum poſſeſſis, circa honos, cultus, & reverentia. 2. Qui diligendus eſt vir fanctus, quam peccator. Intereſſe. Ratio, quia ille magis conformis eſt principio divino Charitatis, quod eſt Deus, bonum primum magis quam filius, vel vxor, quam ſanctus, ſeruulus, quam, ſi pulchro beneficentiæ. *Leg. l. 2. c. 10. n. 6.* Appetitus 3. diligendus eſt, qui ad ſeruatur quamvis nondum poſſeſſum eſt beneficentia, magis diligendus eſt ſe, qui ſuum bonum conſeruat, quod ad bona quæ ſunt debita tibi amandum, & in quibus hæc fundatur. *Doctor Dominicus.*

6. In bonis pertinentibus ad naturam & vitam corpoream ſolet conſeruandam, ſuccurendum eſt (ceteris paribus) primum ſibi ipſi. Primò omnium, quia ex quibus eſt vna cum eam vero. 2. Filius, & parentibus ſuccurendum eſt pro matre, & parentibus pro filiis, deinde proximis, domeſticis, & familiaribus. Ratio eſt tum coniunctio naturalis, quia ſit filius parentes, eo quod vitam deberitur, præſertim ſint ſi eam vtrò, & libenter. *Leg. l. 2. c. 10. n. 6.*

7. In rebus pertinentibus ad ciuilem communitatem præferendi ſunt ciues ciuibus, in bellicis commilitones, in ſpiritualibus ſpirituales filij, parentes, fratres, & non tantum probabiliter dicunt, parentes carnales, etiam in ſpiritualibus, alijs conuiuibus præferendi: quia connexitio carnalis eſt fundamentum aliarum conuenientiarum. *n. Leg. loc.*

DVBIVM 13.

De vita, & dilectione inimicorum.

Certum eſt, inimicos eſſe modo diligendos, cum

C 3 eius

cùm ſint proximi. *cum S. Thom 2.2.q.25.a 1. communiter omnes.* Sed quæritur de modo, & an poſſint odio haberi?

Reſp. 1. Quilibet homo ſaltem priuatus, tenetur proximo etiam inimico, communia dilectionis ſigna & beneficia exhibere ex præcepto; ſpecialia verò ex conſilio tantùm niſi aliundè ratio obligationis accedat. *Ita communiter cum Lay. c. 4.* ex *S. Th. l. c. q. 25. a. 8. & 9.* Dixi 1. *communia:* qualia ſecundùm *Caiet. Vbi dium*, ſunt, quæ Chriſtiano debentur à quouis Chriſtiano in communi, conciui à conciue, cognato à cognato. Ratio autem eſt, quia iſta negare, eſt vindicare iniuriam, quod non licet priuato. Dixi 2. *niſi aliundè accedat ratio obligationis*, qualis eſſet verbi gratia. 1. Timor ſcandali ex omiſſione. 2. Spes ſalutis inimici, *vid. Azor, tom. 2. l. 11. cap. 3.* 3. Neceſſitas temporalis, vel ſpiritualis 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio ſpecialium ſignorum amoris. Ratio, quia his caſibus, neglectus ſpecialium ſignorum eſſet exterior odij declaratio. *Laym. l. c.* Vnde reſolues Caſus ſequentes.

1. Per ſe loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum poſitiuo & peculiari actu, neque ad eum ſalutandum, alloquendum, ægrotum inuiſendum, mœſtum conſolandum, hoſpitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc ſunt ſigna ſpecialia amoris. *Fil. t. 28. c. 1.* Dico, *per ſe*, quia ſi omiſſio ſcandaloſa eſſet, aut per aliquid horum poſſes ſine tuo incommodo, inimicum tibi & Deo reconciliare, id omittere, eſſet graue: vti etiam, ſi inæqualis perſona ſoleret alium ſalutando præuenire; v. g. ſubditus Prælatum. *Lay. l. c.*

2. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v. g. oratione Dominica, & quæ pro communitate inſtituitur; nec à communibus eleemoſynis, reſalutatione, reſponſione, expoſitarum mercium venditiòne: quia hæc ſunt communia dilectionis ſigna: ideóque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes inuitare, obuios omnes ex vicinia vel collegio ex conſuetudine ſalutare, ſolo inimico excluſo, eſt ex genere ſuo, & regulariter, mortale. *S. Thom. Nauarr. Laym. ll. cc.* Addo 1. *ex genere*

genere ſuo, quia ſi leuitas materiæ, aut cauſa rationabilis excuſet, v.g. ſi pater, vel Superior, filio vel ſubdito, ob correctionem ea ſubtrahat ad tempus, leue vel nullum erit : quia habet ius puniendi. Addo 2. *regulariter*, quia ſi perſona multò maior inferiorem non reſalutet, v.g. nobilis ruſticum, pater filium, non videtur mortale, vt notat *Suar. Charitas, Bon. d.* 3. *q.* 4 *p.* 3. *v. Az.* 3. *p. l.* 12. *c.* 13.

3. Etſi quiuis teneatur inimico veniam legitimè petenti, non tantùm interius remittere, ſed etiam exrerna remiſſionis ſigna oſtendere : negat tamen *Trull. l.* 1, *c.* 5. *d.* 5, ex *Azor. & Fill.* teneris ſtatim poſtquam offenſio eſt illata, eò quòd ſit res violenta, & ſupra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere ſatisfactionem pro damno, ſi ab eo ſit læſus : imò nec eam acceptare ſi offerat; ſed etiam iuridicè poteſt compenſationem petere, dummodò in vtroque caſu ponatur odium, vt docet *Valent. Nauar. Laym. l.* 2. *t.* 3. *c.* 4. Quòd ſi tamen pœna ſit valdè grauis, v.g. capitis, mutilationis neque læſo ex ea commodum proueniat, non videtur ea, deprecante altero, ſine peccato vindictæ poſſe expeti. Similiter, ſi ſatisfaciat quantum poteſt, ad id quod non poteſt eum vrgere, videtur contra charitatem, vt docet *Sylu. & Fill. t.* 28. *cap.* 11. *q.* 9.

Reſp. 2. Etſi odium inimicitiæ, ſiue perſonæ ſecundum ſe, & bonorum, quæ in ſe habet, volendo ſcilicet illi malum vt ſic, ſiue quatenus illi malum eſt ex genere ſuo ſit mortale; odium tamen abominationis, ſiue qualitatis, quo non hominem ſed eius malitiam, vel ſaltem perſonam tantùm quatenus malam, vel nobis noxam, auerſamur, ſæpè licitum eſt, vt docet *Cõn. a.* 29. *dub.* 3. *& communiter.* Vnde reſolues ſequentes Caſus.

1. In confeſſione ſatis eſſe, ſi dicas te graue malum voluiſſe proximo, nec opus eſſe explicare ſpeciem mali, v.g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur ſub vna ratione mali, *Cai. Bon. Turr. Trull. l.* 1. *c.* 6. docent probabiliter : ſed contrarium probabiliùs docet *Suar. Palaus t.* 6. *d.* 4. *p.* 1.

2. Licet proximo velle malum aliquod, v.g. tempore, (dummodò non sit iusto grauius) quatenus id illi bonum est, v.g. morbum, vel diuersitatem, vt à peccatis emendetur. *Bon. d. 3. q. 4. p. vlt. §. 1. ex multis.* Cauendum tamen est, ne fiat ex vindicta, ex qua si Psalmum 108. super inimicum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò, ob bonum spirituale, proprium vel alienum, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, aliis velle; quia cum in hoc affectu bonum spirituale præferatur temporali, non est inordinatus, *v. Less. l. 2. cap. 47.*

Sic licet, v. g. mortem optare hæresiarchæ, vel publicè pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum; iuxta illud *Vtinam abscindantur.* Item tristari de eo, quòd dignitates conferantur indignis, vel de sanitate eius, qui ex illa sumit occasionem peccandi. Item mortem, egestatem aut morbum alicuius desiderare, vt cesset à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex causa *Bonac. Azor. & Palaus tit. 6, d. 1. num. 11.* excusant à peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quod ob deformitatem vel inopiam commodè & honestè nuptui tradere non possit. Etsi verò sibi ipsi optare mortem *Nau. & cæteri* dicant esse mortale: ad euitanda tamen grauia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt *Sanch. Sot. Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 92.* Ita & *Trull. l. 1. d. 2. num. 11.* excusat fœminam, quæ sibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam grauem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia similia mala à marito, v.g. inflicta vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas molestias mortem optantes *Dian. l. c.* mortalis damnat, nisi (vt plerumque fit) excuset defectus aduentertiæ & deliberationis.

3. Priuatus, qui auersus ab alio fugit illum, si id faciat, vt eum suo colloquio & solatio priuet atque ita contristet, vt malè illi sit, est odium inimicitiæ, & peccatum: si verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia tuæ naturæ est difformis vel tibi solet esse molestus, est odium auersionis, & peccatum, si irrationabile: quale non erit, si sit persona valde

de aſpera, modò abſit contemptus, ſcandalum, & vindictæ cupiditas. *v. Bon. loc. cit.*

DVBIVM III.

De præcepto Eleemoſynæ, ſeu miſericordiæ corporalis.

Suppono 1. Huius præcepti obligationem naſci ex duplici capite. 1. Ex neceſſitate proximi egentis 2. Ex perſonna poſſidentis bona, vel neceſſaria, vel ſuperflua.

Suppono 2. Duplicem dari neceſſitatem proximi 1. dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam grauis & diuturni morbi, ſecundùm *Dian. p. 5. t. 8. R. 1.* 2. grauis, ex qua imminet periculum grauis mali vt captiuitatis, infamiæ, grauis iacturæ bonorum, vel ſtatus; vnde fiat, vt difficulter ſe poſſit ſuſtentare, verbi gratia, ſi non poſſit viuere ſecundùm ſuum ſtatum, vel ſi nobilis cogatur alteri famulari, vel, artifex, aut vir honeſtus, mendicare. 3. dicitur communis, qua laborant mendici triuiales. *Laym. l. 3. tr. 2. cap. 6.*

Suppono 3. Bona neceſſaria, & ſuperflua dici, vel reſpectu vitæ ſiue naturæ, vel reſpectu ſtatus, vel decentis conditionis perſonæ; quomodo ſeculares tarò putãt ſe habere ſuperflua, vt docet *Lay. & Nauar. c.* 24. Nam quæ ſunt neceſſaria ad alendos liberos, famulos, honeſtas donationes, conuiuia, hoſpitium tractationem (qualia tamen non ſunt, quæ ad quemcumque faſtum & pompam quiſque ſibi requirit) ſpectatis etiam communibus euentibus, hæredibus, neceſſitate futura, &c. non ſunt ſuperflua.

Reſp. 1. Nemo tenetur dare eleemoſynam ex bonis ſibi ad vitam neceſſariis, niſi eſſet perſonæ talis, ex qua penderet ſalus Reipub. *Eſt communis.* Et ratio patet ex ordine charitatis.

Reſp. 2. Probabile eſt, ex ſuperfluis naturæ & ſtatui teneri aliquem, etiam in graui neceſſitate, ſuccurrere proximo, ſi probabiliter putet alium non ſubuenturum: idque, *Azor tom. 2. lib. 12. cap. 7. Sylu. & Fumus,* volunt, ſub mortali, contra *Medinam,* qui vult eſſe tantùm conſilij. Ratio, quia cùm in ſcriptura frequenter damnentur homines ob

neglecta opera miſericordiæ, hæc non ſunt reſtringenda ad extremam, & raram neceſſitatem. *vid. Laym l.c.*

Reſp. 3. Proximo in extrema neceſſitate teneris ſuccurrere ordinariè, ex bonis etiam aliquo modo ad ſtatum neceſſariis. *Suarez, Laym. ex communi.* Satisfacis tamen probabiliter, ſi des cum onere reſtituendi, quando erit ditior. *Vaſq. &c.* contra *Suar. Con. &c. v. Dian. p. 5. t. 8. R. 5.*

Addo, *ordinariè*, quia ſi maius damnum æſtimaretur, te excidere tuo ſtatu, quàm mors pauperis, non tenereris. *Azor. l.c.*

Reſp. 4. Probabile eſt, quòd proximo in graui neceſſitate conſtituto quiſque teneatur ſubuenire, cum modico detrimento proprij ſtatus: quia paruo ſuo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. *Laym l.c. ex D. Thom Bon. d. 3. q. 4. p. 6.* Ex dictis collige.

1. Homines priuati non tenentur inquirere pauperes. *Vaſq. &c.* ſi tamen dubitent de extrema alicuius indigentia, tenentur inquirere veritatem. *Sanchez, Dian p. 5. t 8. R. 39.*

2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi, ad pretioſiſſimam medicinam emendam vitæ ſeruandæ neceſſariam, vel ad redimendum à periculo mortis. *Sa & Conin. di. 27. dub. 8. num. 135.* Et ratio patet ex dictis.

3. Si proximus tantùm egeat vſu rei, ſatis eſt illam accommodare, v.g. ſi ab hoſtibus ſpoliato veſtem commodes, vel vulnerato equum, donec domum reuertatur. *Lay Bon. ll. cc.*

Reſp. 5. In communibus pauperum neceſſitatibus, tenetur aliquando dare eleemoſynam, qui habet bona naturæ & ſtatui ſuperflua. *Ita communiter. D. Thom. Suar. Bellar.* contra *Nauar. & Vaſq* qui negant teneri. Ratio eſt, tum, quia quiſque tenetur diligere proximum ſicut ſeipſum: tum, quia alioqui pauperes iſti inciderent in neceſſitatem grauem. Videtur tamen hæc obligatio tantùm eſſe ſub veniali, vt rectè *Medina:* idque ſi nulla ſit iuſta cauſa negandi; aliàs ſub nullo. *v. Lay. Bon. l.c.* Vnde reſoluuntur Caſus ſequentes.

1, Pauper

1. Pauperibus triuialibus, etsi ex nuditate, morbo, &c. videantur ostendere signa extremæ necessitatis, rarò quis tenetur ex præcepto subuenire, etiam de superfluis: tum quia ferè ad mouendos spectatores ista necessitas exaggeratur: tum quia ab aliis iuuandi præsumuntur. *Malder. Vuigiers, Dian. p. 5. t. 8. R. 17.*

2. Si quis diues & abundans diu neget omnes eleemosynas, cum proposito dandi meliore, & commodiore loco ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium vsum conuertendi, is non peccet, cùm habeat iustam causam negandi: si verò talis, sine rationabili causa, omnes à se pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit *Laym. l. c.* versari in malo statu.

3. Nulli omninò quantumuis diuiti, omnes pauperes sine eleemosyna repellenti, facilè neganda est absolutio; tum ob dubium, & dissensum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui causam saltem apparentem non prætendat, si superflua se habere fatetur. *Laym. ib.*

4. Etsi dicta de eleemosyna danda, intelligantur respectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum, damnandi tamen non sunt Magistratus, excludentes à suis ciuitatibus, iusta de causa, pauperes peregrinos. *Laym. ib. Trul. l. 1. c. 5. d. 10.*

5. Religiosis æquè ac aliis pauperibus debentur eleemosynæ: quia eorum paupertas & necessitas est vera & iusta, tametsi voluntariè contracta, cùm voluntas & causa fuerit rationabilis, & grata Deo. *Lorca Dian. p. 5. t. 8. R. 18.* Aliud est de iis, qui sponte sua culpabiliter sunt pauperes, vt vagabundi. *Ibid. R. 19.*

Resp. 6. Eleemosyna tantùm facienda est ex bonis propriis, & quorum quis liberam habet administrationem. Potest tamen fieri ex alienis, quando proximus est in extrema (vel etiam secundum *Less. l. 2. c. 12.* in valde graui) necessitate, & aliundè succurri non potest: tunc enim omnia sunt communia. In communi verò necessitate, licet tantùm cum consensu domini, tacito vel expresso. *v. S. Thom.*

Thom.2.2.q.32.a.7. Regio.286. Fill. Laym. Bon. l.c.n. 11. *Leſſ. l.2.t.*12. Vnde reſolues.

1. Non licet dare eleemoſynam ex bonis obnoxiis reſtitutioni, v.g. furto ablatis : licet tamen ex aequiſitis per opus illicitum, ſed non cum iniuſtitia, v.g. ex lucro meretricum. Ratio, quia hæc ſunt propria ; priora non *Bon. ib.*

2. Pueris, filiis familias, ſeruis, ancillis, vxoribus, non licet dare elemoſynam, niſi tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præſumitur. Particulares verò caſus, in quibus vxor dare poteſt, *v.* ſuo loco *præcepto 4. & 6. c.* 1. *v. Bon. di.* 3. *q.*4. *p.*6. *Dian. p.*5 *t.*8. *R.*15. vbi ex *Hurt.* notat ſi pater nullas det eleemoſynas, poſſe pro eo dare.

3. Tutores & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, poſſunt facere modicas eleemoſynas ex bonis quæ adminiſtrant, quales nimirum ipſi facere deberent, quorum ſunt, *Vaſq. Azor. Con. Dian. p.*5 *t.*8 *R.*35.

DVBIVM. IV.

De miſericordia ſpirituali, ſeu præcepto correptionis fraternæ.

Correptio fraterna, eſt admonitio, qua quis proximum conatur reuocare à peccato. De qua certum eſt, præceptam eſſe iure tum naturali, quo membra vnius corporis ſe mutuò iuuare tenentur, tum diuino poſitiuo *Math.* 18. *Si peccauerit in te frater tuus, corripe ipſum. Bec.* 2.2.*c.*11. *Laym. l.*7. *Fill. Bon. p.*7. Quæritur autem, quæ ſit eius materia, & quomodo obliget.

Reſp.1. Omne mortale peccatum proximi per ſe eſt ſufficiens materia, vt hoc præceptum obliget ſub mortali. *Ita communiter.* Et ratio eſt, quia cùm vitam ſpiritualem proximi tollat, ſufficientem neceſſitatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale* : quia etſi etiam veniale ſit materia correptionis, non tamen grauiter obligans ; nec niſi facillimè poſſis. Dixi 2. *per ſe* : quia ſi quis ob timorem, verecundiam, puſillanimitatem, putet ſe non ita ſtrictè obligatum, vel minus eſſe idoneum ad corripiendum, videtur tantùm peccare venialiter, *vid. S. Thom.* 2.2.*q.*32.*a.*2. *& cæteros ſuprà citt.*

Reſp.

Reſp. 2. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumſtantiis 1. Si certò tibi conſtet de peccato proximi: indagare enim tenetur ſolus Superior. 2. Si probabile ſit non emendaſſe, nec emendaturum, vel relapſurum: quia eleemoſyna egenti tantùm danda eſt, 3. Si alius æquè idoneus non adſit, qui correpturus putetur, 4. Si ſit ſpes fructus, quia deſperato fine ceſſant media 5. Si bona occaſio, locus, & tempus opportunum, poſſisque ſine tuo graui damno facere. Quòd ſi horum aliquid deſit, præceptum non obligat. Vnde patet, eius omiſſionem in priuatis, vel nullam eſſe, vel leuem *v. Bon. l.c.*

Reſp. 3. Etſi hoc præceptum obliget omnes, etiam ſubditos; magis tamen Prælatos. Ratio prioris eſt, quia omnes ſunt commembra, tenenturque ſibi externa officia Charitatis præſtare. Ratio poſterioris eſt, quia ſubditi tantùm ex Charitate, Prælati verò etiam ex officio, & iuſtitia tenentur, Vnde peccare poſſunt etiam grauiter, veniales culpas non impediendo ſi vigor diſciplinæ per hoc minuatur. Eademque ferè eſt ratio de patrefamilias præſertim erga liberos *Laym. l.c. n. L. Pal. Trul. l. 1. c. 5. d. 13. & 15. & cæteri.*

Reſp. 4. Ordo in correptione ſeruandus eſt, quem Chriſtus præſcripſit, *Matth.* 18. ſcilicet 1. Vt corripias in ſecreto: deinde coram teſtibus: tum ad Prælatum Eccleſiæ, ſiue Superiorem deferas. Excipe tamen, 1. Niſi præſtet Superiori, viro probo & prudenti, quàm aliis teſtibus innoteſcere; prout cautum eſt *in Regula S. Aug.* 2. Niſi peccatum ſit publicum tunc enim poteſt publicè corripi. 3. Niſi vergat in graue damnum tertij aut communitatis, ſi Superiori non ſtatim innoteſcat; v.g. ſi quis proditionem moliatur, hæreſim occultè ſpargat: tunc enim immediatè Superiori indicandum; quia commune bonum præferendum eſt priuato, *Fill. t. 28. c. 7. num. 149. & 155.* 4. Quando corripiendus eſt contentus, vt Superiori ſtatim ſignificetur; vt eſt apud quoſdam religioſos, qui quoad hoc iuri ſuo renunciarunt, *v. Suar. Bec. Laym. hic, Sanch. Fill. l.c.* Ex dictis reſoluitur.

2. Qui facilè poteſt impedire peccatum mortale proximi

proximi, & ob mali temporalis timorem neglexit, peccat mortaliter, *Ita Laym. Suar. Sanch. l. 6. mor. c. 18. v. Palaum hic.*

2. Si certò conſtet fratrem perfectè emendaſſe peccatum occultum, nec ex eo eſſe vllum periculum relapſus, vel damni, ipſi aut alteri, non licet (eriam in Societate IESV) denuntiare Patri, vel Prælato, niſi frater expreſsè in iſtam denunciationem conſentiat. *Sanch. 2. mor. l. 6. c. 18. num. 40. & 60. Palaus de char. t. 6. d. 3. p. 12. Fill. Trul. l. 1. c. 5. d. 14. Sua. Hurta. d. 163.* & denique *C. Lugo Reſp. mor. l. 4. d. 46.* vbi tamen notat, in Societate IESV caſum eſſe rariſſimum. Ratio autem eſt, quia ceſſat motiuum charitatis, atque adeò ratio denunciandi: ideoque eſt peccatum, & quidem vt *C. Lugo l. c.* notat ex *Suar.* mortale ex genere ſuo, *v. infrà l. 4. c. 3. du. 5.* & *Dian. p. 4. t. 4. R. 71.*

¶ 3. Si Superior immediatus ſe ſolo poſſit delinquentem emendare, ita vt nullum periculum damni vel relapſus, ipſi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifeſtando Superiori mediato delictum *Pala l. c. Trull. d. 16. n. 1.*

4. Prælati & Magiſtratus tenentur aliquando inquirere ſubditorum peccata, vt corripiantur: non tamen multum & curiosè de aliquo in particulari rogare debent, niſi is ſpeciale eius ſignum dederit: neque facilè admittere accuſatores ſpontaneos, quia illi ſpecie boni communis ſæpè ſe quærunt. *Hurt. &c. Dian. p. 7. t. 3. R. 10. & 12.*

5. Epiſcopi, Prælati Religioſorum, Paſtores animarum tenentur etiam cum ſuo incommodo, imò aliquando cum vitæ periculo, adhibere diligentiam quam poſſunt, vt peccata publica & occulta impediant, quia cùm Chriſto pacti ſunt curam & ſolicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. *Hurt. tom. 2. d. 162. ſec. 7. §. 60.* (apud *Dian. p. 7. t. 3. R. 28.*) aitque hanc eſſe omnium Patrum & Theologorum doctrinam, quam Chriſtus verbo & exemplo docuerit: additque id eſſe de Magiſtratibus & concionatoribus. Licèt verò hi non teneantur ad id ex iuſtitia, (ſicut Prælati & Magiſtratus) teneantur tamen peccata publica corripe-

re, (ſed non facilè Prælatorum & Religioſorum, quorum authoritas ad bonum commune eſt neceſſaria) etiam ſi non ſit ſpes emendationis, *Con. Hurt. Dian. loc. cit. R.* 13.

6. Correptio adhibenda eſt non ſemper ſtatim, ſed dum maior fructus ſperatur. Hinc interdum permitti poteſt reiteratio peccati, vt feruentius reſipiſcat, *Dian. p.7.t.3 R.29. & 30.* ex *Regin. Fil. Trull.* Neque ſufficit ſemel eſſe factam correptionem, ſed debet iterum iterúmque fieri, quamdiu ſperatur fructus. *Ibid. R.* 32.

DVBIVM V.

De Scandalo.

ARTICVLVS I.

Quid, quotuplex ſit, & quale peccatum?

Reſp. 1. Scandalum, dicitur peccatum occaſionatum, & eſt duplex, Actiuum, & Paſſiuum. Actiuum eſt, dictum vel factum (quo nomine etiam omiſſio intelligitur) minùs rectum præbens alteri occaſionem ruinæ ſpiritualis. *Ex S. Thom. 2.2. q.43. art.1. Sanch. Azor. Laym c.13. Bon. d.2. q.4. p.2.* Dixi, *minus rectum*, hoc eſt, quod vel in ſe malum ſit, vt ſi loquaris turpia coram adoleſcente; vel mali ſpeciẽ habeat, vt ſi iuſta de cauſa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito. Scandalum Actiuum aliud eſt per ſe tale, aliud per accidens: Per ſe dicitur, quando directè intenditur alterius ruina; id eſt, ſi ideo aliquid fiat, vt aliquis ad peccatum inducatur: v.g. ſi adulter alienam ſollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè, & interpretatiuè tantùm cauſatur alterius peccatum; vt ſi quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum natum eſſe inducere alterum hîc & nunc ad peccatum, & nihilominus facis; vt ſi coram puſillis pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo quod habeas veniam. Item, ſi Clericus domi ſuæ alat mulierem populo ſuſpectam, eſto abſit omne peccatum, & peccandi periculum. *vid. Sa V. Clericus, Laym Bon. loc. cit.* Scandalum Paſſiuum, eſt ipſa ruina, ſiue peccatum, in quod labitur proximus, ex occaſione alterius dicti vel facti. Quod diuiditur in Datum, ſeu puſillorum, quod oritur ex

actiuo

actiuo : & in Acceptum, quod non oritur ex actiuo ſed ex ipſius ſumentis malitiâ ; quale erat odium, & inuidia Phariſæorum in Chriſtum, occaſione eius dictorum vel factorum: vnde hoc dicitur Phariſaicum. Ex his patet.

1. Ad ſcandalum Actiuum non requiri, vt de facto Paſſiuum ex eo ſequatur ; ſed ſatis eſſe, quòd data ſit occaſio, ex qua naturâ ſuâ ſequi poſſit : vt ſi quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non conſentiat, ſicut etiam contrà, paſſiuum poteſt dari ſine actiuo. *Laym. ibid.*

2. Scandalum paſſiuum non eſſe ſpeciale peccatum, neque addere circumſtantiam aggrauantem: v.g. qui viſo alterius furto etiam furatur, non ideo peccat grauius. *Laym. ibid.*

3. Non ſemper eſſe ſcandalum, ſi pecces coram aliis, ſed tantùm, quando attentis omnibus circumſtantiis, tam perſonæ agentis, quàm coram quibus fit actus, poteſt probabiliter timeri, ne per hunc actum trahantur ad peccatum, qui alias peccaturi non eſſent. *Sanch. Laym. l. 2. t. 3. c. 13.*

4. Omne ſcandalum actiuum directè intendens ruinam proximi, eſſe ſpeciale peccatum contra Charitatem, vt habet communis ſententia. An verò idem fit quando intenditur indirectè, controuertunt Scholaſtici, & parum refert ad praxin. *Sanch. l. 7. c. 6. & 9. Azor. 1. p. l. 4. c. 7. Bon. loc. cit.* Vnde reſolue hos Caſus.

1. Mortaliter peccat, qui alteri dat occaſionem ruinæ mortalis, niſi indeliberatio excuſet : & ſic opus indifferens vel veniale, ſæpè tranſit in mortale, ratione ſcandali, v.g. ſi iocoſum verbum proferat Religioſus coram fœminis, vel iis, qui inde occaſionem peccati mortalis ſumere poſſunt. *Lay. l. c.*

2. Venialiter peccat ratione ſcandali, qui alteri dat occaſionem ruinæ venialis tantùm. Quòd verum eſt, etſi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem. *Sanch. l. 1. cap. 6. n. 11. ex communi* contra *Suar.* Ratio autem eſt, quia ruina eſt parua. Et patet à ſimili, vt ſi quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantùm erit veniale.

3. Scan

3. Scandalizans committit præter peccatum ſcandali, etiam peccatum eius ſpei, ad quod alterum inducit: ideoque confiteri debet ſpeciem peccati mortalis, per quod, & ad quod induxit; cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci poterunt, *Sanch. Azor. Laym. Bon. l. c. Card. de Lugo de pœnit. d. 16. ſ. 4. Dian. de Sacr. tom. 2. t. 4. a. 114.* Excipit tamen *Card. de Lugo loc. c.* ſi præter intentionem ſcandalum dederit, *Tamb. de exped. conf. l. 2. c. 1. §. 9.* ait, quoad inductos, ſufficere ſi dicas: fui multis occaſio peccandi meo exemplo, *v. inf. l. 3. t. 6. c. 1. dub. 2.*

4. Etſi is qui ſcandalizauit alios, teneatur illis rurſus dare bonum exemplum, vt inquit *Sa*: ſi quis tamen nudo exemplo ſuo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v. g. exhortatione, conſilio, mandato eſt cooperatus, non tenetur ad reſtitutionem; quia talis inductio eſt tantùm contra Charitatem, non iuſtitiam. Idem docet eſſe *Leſſ.* ſi cum Caio v. g. partiris ea intentione, vt ipſe conſumptis pecuniis furetur, *vid. Leſſ. c. 9. d. 2. n. 113.*

5. Non cenſetur dare ſcandalum, qui licèt publicè peccet, facit id tamen coram iis qui vel ſunt ita viles, vel infames aut improbi, vt nemo moueatur ad peccatum; vel qui ſunt ita probi, v. g. ſi quis fornicetur coram aliis. qui parati ſunt idem facere, nec eius exemplo mouentur; vel ſi coram manſuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat, *Sanch. 1. mor. c. 6. n. 6.*

6. Non ideo factum aliquod eſt ſcandalum, quia alius incipit de tali homine malè ſuſpicari, aut ſentire; quia hic non peccat, ſi ob ſufficientia indicia ſuſpicetur. Secus tamen eſt, ſi incipiat malè ſentire de fide Catholicâ, Clero, Ordinis Religioſo, vel minus ad pietatem affici. Vnde patet facilius dari ſcandalum ab iis, qui ſunt in magnâ auctoritate, vel pietatis exiſtimatione, quàm ab aliis. *Con. d. 32. n. 33.*

ARTICVLVS II.

An, & quando ſcandalum paſſiuum permitti poſſit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Reſp. 1. Permitti non poteſt abſque neceſſitate vel

vel vtilitate propria vel aliena. Ratio est, quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, si facilè possimus. *Laym. c. 13. ex communi.* Vnde resoluitur hic Casus.

Absque causa non licet petere mutuum ab vsurario, vel ab infideli iuramentum per falsos Deos, à concubinario administrationem Sacramenti, vel vt celebret: cum enim absque peccato id non sit facturus, cooperarereris eius peccato. *Suar. Sanch. Trull. l. 1, c. 6. d. 5. n. 15.*

Resp. 2. Ex causa necessitatis, vel vtilitatis, potest permitti. Patet in dicto casu, qui simpliciter sine peccato fieri potest: ideoque licet talia petere ex rationabili causa, etsi alter ex sua malitia sit peccaturus. Requiritur autem maior necessitas, vt permittatur scandalum pusillorum, quàm Pharisaicum. Item maior, si plures sint scandalizandi, si timeatur peccatum graue, & denique, si certò præuideatur quàm aliàs. *Laym. l. c. Bon, d. 2. q. 4. p. 2.*

Resp. 3. Debet permitti, si alioqui propria salus periclitaretur, vel aliis, præsertim cõmunitati, graue damnum immineret. Vnde bona spiritualia necessaria ad salutem, nec debet, nec potest quisquam dimittere ob cuiusquam scandalum. *Fill. l. 28. c. 6.*

Resp. 4. Bona spiritualia, (& secundùm *Lorcam* apud *Dian. p. 5. t. 7. R. 24.* etiam temporalia) non necessaria ad salutem, non tenetur quis omittere, vel differre, ob scandalum Pharisaïcum, iuxta illud *Matth. 15. Sinite illos, &c.* nisi tamen ex dilatione fructus speraretur. Facilius verò ac sæpiùs talia bona differenda, vel etiam omittenda sunt, ob scandalum pusillorum: v. g. ingressus religionis debet differri ob scandalum parentis, si consensus illius breui speretur. *Lay. l. c.*

Resp. 5. Ad vitandum graue scandalum pusillorum, quædam præcepta impleri non debent; nisi tamen omissio esset magis damnosa omittenti, *v. Laym. l. 2. t. 3. c. 13.* Ratio huius est: quia tunc concurrente duplici præcepto, scilicet naturali de cauendo scandalo, & positiuo, maius & fortius est naturale. *Ex dictis resoluuntur Casus.*

1. Prælati Ecclesiastici non tenentur, (imò nec possunt

poſſunt) ea, quæ ad bona Eccleſiæ conſeruanda, ſunt neceſſaria, v.g. lites, &c. omittere ad vitanda ſcandala Phariſaica, imò etiam puſillorum: etſi his priùs reddi debeat ratio rectitudinis. *Dian. p. 5. t. 7. R. 24.* ex *D. Thom. &c.*

2. Si fœmina vtatur veſte virili, vel contrà, tantùm ex leuitate, ſine prauâ intentione, periculo ſcandali, & libidinis, veniale tantùm erit, aliàs mortale; nullum verò, ſi ex neceſſitate. *Dian. p. 5. t. 7. R. 32.* ex *D. Thom. Sylu. &c.*

3. Peccatum, ex quo Confeſſarium in confeſſione (ex infirmitate tamen) grauiter ſcandalizandum noſtri, debes reticere. *Lay. l. c.* ex *Nauar. &c.*

4. Vxor ſemel vel iterum debet omittere ieiunium, ex quo maritus grauiter offendetur, & orietur diſcordia. *Ibid.*

5. Si ituro te ad ſacrum die feſto, excitanda ſit grauis rixa, vel cædes, non teneris ire. *Ibid.*

6. Superior peccata ſubditi ſæpè poteſt diſſimulare, ad vitandas turbas, & maiora mala, quæ alioqui teneretur punire.

7. Mulier, quæ ſcit in ſe, vel in ſui aſpectu aliquem in particulari ſcandalizandum, mortaliter peccat, ſi datâ operâ ei ſe conſpiciendam offerat: adeoque poteſt & debet, non tantùm publico, ſed etiam ſacro abſtinere die feſto, ſemel aut iterum, ad peccatum illud euitandum. Dixi *aliquem in particulari*, quia ob timorem ſcandali alicuius ex communitate in genere, vel etiam plurium, abſtinere nimis eſſet difficile, & plenum ſcrupulis. Dixi 2. *ſemel aut iterum*, quia ſæpè, nimis eſſet graue, & durum, *Bon. Sanch. Lay. l. c. n. 10. & alij. v. Dian p. 5. t. 7 R. 21. & 22.* vbi in contrarium citat aliquot Authores negantes obligationem prætermittendi rem præceptam ad euitandum aliorum ſcandalum.

8. Mulier quæ ex ornatu, etiam conueniente ſuo ſtatui, probabiliter præuidet aliquem in particulari lapſurum mortaliter, tenetur ad breue tempus eum dimittere, aut talis conſpectum fugere. Dixi, *ad breue tempus*: quia ad longum, nimis illi graue foret. *v. Dian. l. c.*

9. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu

tu ſuperfluo,vano,& inconuenienti(quem aſſumere vanitatis & placendi cauſa, vt videantur pulchræ, & procum faciliùs inueniant, ſecluſis aliis, non niſi veniale eſt,) teneretur eum omnino dimittere,etiam ſub mortali: quia nullum habet ius ad illum ornatum:& ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè poteſt. *vid. Sylu.V.ornatus,* Alij ramen,vt *Cai.Nau.c.*23.videntur docere, eam tantùm teneri ſub veniali, (ſed minùs probabiliter, quando in particulari lapſus præuidetur,& breui tempore abſtinendum eſt)qui etiam cum *Azor Leſſ.& Bon.* excuſant à mortali eas,quæ ex conſuetudine loci, media vbera detegunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus vtuntur: dummodò non aliorum laſciuiam, ſed tantùm maiorem pulchritudinis ornatum intendant, abſque alio fine mortali, aut lege particulari id ſub mortali prohibente. Addunt tamen fore graue & mortale peccatum, huiuſcemodi morem detegendi pectus, vel tenuiter tantùm tegendi, vbi non eſt, introducere. *Nauar. n.*19. *Leſſ.*112. *Lay.l.c.&c.vid. Bon. de mat. q.*4.*p.*9.*n.*17.

10. Si mulier non in particulari, ſed in genere tantùm aliquos in ſe ſcandalizandos putet, modo eorum laſciuiam non intendat,nec ei placeat, (licèt ei placeat, quod laudetur vt formoſa) non videtur teneri abſtinere ab illo ornatu, etiam ſuperfluo,ſub mortali; v.g. fucando faciem, imo etiam denudando ex communi conſuetudine pectus: niſi tamen denudatio,vel ornatus eſſet valdè turpis per ſe, ac directè ad libidinem prouocans. Ratio eſt, tum quia eſt ſcandalum potiùs acceptum quàm datũ;& ornatus ille ac pulchritudo remotè tantùm ad peccatum prouocat,vt docet *Laym. & Bon.* tum quia nimis graue eſſet iſti ſexui, præſertim ſi maritum quærant,perpetuo ſic abſtinere;cùm illa occaſio ſit vniuerſalis,& perpetua:nec formoſiores vnquam licitè irent foras, cum pulchritudo naturalis plus noceat,quàm artificialis. Plura de hac re *vid. Dian.t.*1.*miſc.Reſ.*130.*Bandel.l.*3.*d.*5.*n.*13. Interim fœminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etſi quidam excuſent à mortali, ego tamen

men, inquit *Sa*, difficilè absoluerem. Et certum est, quòd confessario incumbat, huiusmodi ornatum dissuadere, & deterrere ab eo. *v. Sa. V. ornatus, & c. ll. c.*

11. Peccant etiam grauiter, qui componunt, describunt, repræsentant, vel pingnnt turpia, & ad libidinem prouocantia. *Bon. Sanch. & Fill.*

Resp. 4 Potest aliquando permitti proximi ruina quando is paratus est ad malum, & alter non intendit vt peccet, sed tantùm non auferendo occasionem, permittit vnum peccatum, ne fiant plura, ita vt permissio sit impeditiua maioris mali. *Vnde resolues.*

1. Hero licet non auferre occasionem furandi filiis, aut famulis, cum eos nihilominus ad furandum propensos & paratos nouit, & sic deprehensi puniantur, & resipiscãt: tunc enim rationaliter permittit furtũ vnũ, vt euitentur plura. *Sanch. Lay. Bon.*

2. Probabile est, non licere alia vltrò ponere, aut iis obiicere: quia positiuè concurreret ad peccatum; & non tam auferret occasionem, quàm poneret. *Sa. V. peccatum, & Sanch.* qui ex eadem causa docet non licere marito dare vxori ansam adulterandi, vel adultero, vt tentet vxorem. Interim probabiliter contrarium docet. *Laym. lib. 2. tr. 3. c. 13.* Quod confirmari potest exemplo Iudith, quæ vix àliter videtur feciisse *c. 9.* Cum enim sciret permissionem libidinis in Holoferne fore impeditiuam malorum, posuit ei occasionem, nempe ornatum suum, alioqui licitum, & tamen communiter censetur in hoc non peccasse. *v. Bon. d. 2. q. 4. p. 2. Palaum hic.*

ARTICVLVS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

Resp. Cooperari tantùm materialiter, subministrando tantùm materiam & facultatem peccandi, vel exhibendo obiectum, licet; si sequentes conditiones adsint. I. Si tuum opus, vel cooperatio sit secundum se bona, vel saltem indifferens. II. Si bona intentione, & rationabili ex causa fiat, & non, vt iuues alterum peccare. III. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut saltem non tenearis, propter causam rationabilem. Circa quam notat *Sanch.*

&

& *Laym.* etsi eius grauitas certa regula definiri nequeat, sed prudentis iudicio metienda sit ; tantò tamen grauiorem requiri 1. quando grauius est peccatum, cuius occasio datur. 2. quantò probabilius est, te non cooperante, alterum non peccaturum; aut quantò certior est affectus peccati. 3. quantò propinquius tua cooperatio peccatum attingit. 4. quantò minus iuris habes ad tale opus. 5. denique quantò magis peccatum cum iustitia pugnat, idque propter damnum tertij. *Lay. l. 2. t. 3. c. 13.* Vnde resolues hos Casus.

1. Hoc modo licitè materialiter cooperatur sponsa contrahens cum sponso, quem scit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum castitatis, peccat contrahendo cum ipso; quia ad contractum illicitum concurrit. *Laym. l. c. ex Sanch. l. 7. de matr. d. 11. n. 11.*

2. Licitè quoque post matrimonium contractum materialiter cooperatur coniux, si coniugi obstricto voto castitatis reddat debitum ; Imò ad id tenetur ex iustitia, si eum exigentem non possit à proposito auocare, *Ibid.*

3. Similiter Parochus Eucharistiam licitè potest & debet ministrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, si petat publicè : imò confessarius præbere debet petenti, etiam priuatim, si ex sola confessione eius peccatum nouit. *Ibid.*

4. Excusantur à peccato famuli, si ratione sui famulatus præstent quædam obsequia, quæ sine graui suo incommodo negare non possint; vt v. g. vestiant dominum, sternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant ostium : quia hæc tantùm remotè, se ad peccatum habent, & sine iis peccatum fieret. Vnde tamen non sequitur, alteri cuiuis licere ea præstare *Bon. p. 11. n. 26. Azor. l. mo. 2. l. 12. c. vul. quæst. 8. Laym. lib. 2. tom. 13. c. 13. Sanch. l. 1. mor. c. 7. n. 21.*

5. Ad ea opera, quæ propinquiùs se ad peccatum habent aut iuuant, v. g. subiicere humeros, admouere scalas hero per fenestram ascendenti ad concubinam, deferre litteras amatorias ad meretricem, comitari ad duellum, &c. non sufficit communis ratio

tio

tio famulatus, ſed exigunt maiorem neceſſitatem & cauſam, vt licitè fiant; v.g. periculum grauis, aut ſaltem notabilis damni, ſi detrectent. *Ibid.*

6. Ob ſimile periculum excuſantur vt plurimùm caupones, & propulæ in locis, vbi Catholici viuunt mixti hæreticis, qui miniſtrant, aut vendunt carnes die ieiunij comeſturis: item vinum ebrioſis, dum poſtulant, etſi ſciant eos à peccato non excuſari: quia plerumque peccatum æquè fieret, ſubminiſtrantibus aliis, & ipſi damnum notabile paterentur, dum paulatim nemo ad eos veniret. *Sanch. l. 1. cap. 7. Bonac. &c.* Quòd ſi tamen hæ rationes non adeſſent, non excuſarentur. Vnde non licet ea patrifamilias (vti nec cœnam die ieiunij) miniſtrare ſuæ familiæ; neque cauponi illi præter quem non ſunt alij: niſi tamen alia grauior cauſa cogeret. *Ibidem.*

7. Ea quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel inducunt, vel cum iuſtitia pugnant, etſi ex genere ſuo ſint indifferentia, v. g. hero alterum occiſuro gladium dare. oſtendere illum qui ad necem quæritur compulſare campanam (ſine ſcandalo tamen) ad concionem hæreticam, meritricem etſi conductam ac paratam, è domo euocare, & ad hærum deducere, furi ſcalam applicare, gerenti iniuſtum bellum dare mutuas pecunias, pagum hæretico domino vendere, grauiſſimam cauſam, requirunt, hoc eſt, metum tanti mali, quòd ſecundum leges charitatis nemo teneatur ſubire ad euitandum malum alterius, v.g. ſi aliàs occidendus eſſet. *Laym. c. 13, n. 4.*

8. In ciuitatibus in quibus id vitandi maioris mali causâ permiſſum eſt, licet domum locare vſurario, (excipit tamen ius alienigenarum) & meretricibus; maximè ſi alij conductores deſint: niſi tamen meretrices grauiter nocerent vicinis honeſtis, vel ob ſitum anſam maiorem darent peccatis. *Sanch. 1. moral. c. 7. Bon. l. c.*

9. Excuſantur à mortali; imò etiam veniali, ſi cauſa adſit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis bene poteſt vti, licèt plurimi abutantur, v.g. aleas, fucos, gladios. Ratio, quia

quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum, & simpliciter impediri non possunt. Quòd si tamen abusus esset contra iustitiam, non liceret; v.g. si occisuro dares gladium ob magnum pretium, quod offert. Item, si quis sciat hunc innocentem non pernertendum, nisi per has suas merces: quia modicum lucrum certæ saluti alterius est postponendum. *Sanch. l. c.*

10. Excusantur etiam, qui ob iustam causam vendunt agnum Iudæo, vel infideli vsuro ad sacrificium. Item qui Iudæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magistratu permittente; ædificant, vel restaurant; præsertim si fieret æquè sine ipsis. *Nauar. l. 5. cens. 1. de Iudæis Laym. l. 3. t. 3. cap. 13. n. 4.* Venena autem vendere, nisi iis qui benè vsuri putantur, v. g. ad confectionem calorum vel medicinam, non licet, *v. Sanch. l. 1. mor. c. 7.* Vnde venditio veneni, quod non seruit nisi ad hominis occisionem; simpliciter est mala.

11. Christiani captiui, ex graui metu, in triremibus Turcarum, vel hæreticorum, licitè remigant contra Catholicos; sarcinas, machinas, arma ab bellum necessaria, conuehunt, propugnacula ædificant, &c. Ita probabiliter *Less. Sanch. Suar. Lay. l. 2. t. 3. c. 13.* contra *Tol. & alios*, qui docent peccare mortaliter. Quod si tamen eo loco res esset, vt hæc negantes magno periculo classem Christianam eriperent, vel victoriam conferrent, tenerentur tantum bonum vitæ suæ anteferre. *Suar. Less. Sanch. l. c.*

12. Incolæ vrbis vel prouinciæ, quam Tyrannus occupauit, licitè manent inter iniquos possessores eósque cogente imperio iuuant excubiis, fossione, contributione; idque ex legitimi Principis præsumpto consensu: ex quo etiam talia obsequia licitè promittunt cum iuramento, ad maiora mala sua & legitimi Principis declinanda. *Lay. l. c. n. 5.*

13. Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia, etiam sine grauī metu, si absit praua intentio licitè vehunt annonam ad castra hæreticorum, si adsint alij, qui illis cessantibus facerent: quia nisi id faciant, excludentur omni lucro, tanquā osores boni publici, *v. Less. l. 2. c. 19. Sanc. l. 1. c. 7. Fill. t. 22. c. 5.*

LIBER

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

TRACTATVS I.

De Primo præcepto Decalogi.

VIVS præcepti, provt eſt affirmatiuum materia propria ſunt actus virtutis Religionis. Eſt autem hæc Virtus moralis, qua interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus eius internus eſt animi ſubmiſſio, qua infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus eſt, quo internum teſtamur, vt oratio, ſacrificium, &c. de quibus *vid. Schol. 1. 2. & 3. parte.* Provt verò eſt negatiuum, prohibet vitia Religioni oppoſita: quæ quia apponuntur virtuti inter morales præcipuæ, ſunt peccata, poſt ea quæ contra virtutes Theologicas committuntur, grauiſſima, & ex genere ſuo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per exceſſum, vt Superſtitio cum ſuis ſpeciebus: alia per defectum, vt Irreligioſitas.

CAPVT I.

De ſuperſtitione, & ſpeciebus eius.

DVBIVM I.

Quid ſit, & quotuplex.

RESP. 1. Superſtitio, eſt falſa religio, ſeu cultus vitioſus veri vel falſi Numinis, *Leſſ.* Et conuenit cum definitione communi ex *S. Thoma*, qua dicit, eſſe vitium, quod Religioni opponitur ſecundùm exceſſum. Dicit, *per exceſſum*: non quod Deus nimium coli poſſit, aut maiore honore quàm dignus ſit; ſed id intelligitur ſecundùm circumſtantias; eò quòd exhibeat cultum, vel quem non debet vel eo modo quo nõ debet, vel illi cui nõ debet.

Reſpond. 2. Superſtitio eſt duplex: alia cultus indebiti, ſiue incongrui, quo verus Deus, ſed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falſum & pernicioſum, vel ſuperfluum, qui nimirum ſit contra, vel præter Eccleſiæ conſuetudinem ac præſtriptum. Alia eſt ratione rei cultæ, cum ſcilicet

cultus Deo debitus, falso Deo vel creaturæ defertur. Et hæc subdiuiditur in Idololatriã, Diuinationem, & Vanam obseruantiam; ad quam Magia vel reuocatur, vel potiùs quartam speciem constituit. *Laym.lib.4.tom.10.cap.1.ex S.Thoma quæst.92.art.2.* Ex quibus resolues.

1. Superstitionem cultûs falsi committit, 1. Qui Deo offert cultum per ceremonias veteris legis, v.g. circumcisionem, immolationem agni, &c. quia significant Christum adhuc venturum, & nondum venisse, 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Minister Ecclesiæ, v.g. sacrificando, absoluendo. Quod semper esse mortale docet *Suar. de rel. l.2. de superstit. c.2.3.* Is qui suâ auctoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Ecclesia, ad Dei cultum, 4. Qui falsas reliquias proponit, vel miraculum factum esse per aliquam imaginem, vel se habuisse has vel illas reuelationes fingit. siue ad faciendum lucrum, siue ad deuotionem augendam. 5. Qui vt populum moueat, fingit miraculum aliquod, vel historiam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc superstitio etsi sit ex genere suo mortalis, quia primæ veritati iniuriam irrogat & religionem fundat in mendaciis: sæpe tamen excusatur ignorantiâ, vel simplicitate. *Less. l.2.c.43 Sanch.2.mor.c.37. Nauar.c.12. Laym.l.c. Bon. d.3.q.5 p.1.*

2. Superstitio cultûs superflui, est v.g. 1. Ceremonia audiendi Missam ante ortum solis cum certo numero, situ, ordine cereorum; vel Sacerdotis, qui dicatur Ioannes; vel qui habeat staturam Christi, &c. quia hîc cultus est ex seipso inanis, & ad spiritum exercitandum inutilis, 2. Ieiunare die Dominico, cùm non ieiunas aliis diebus. Item in Missa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere Alleluia dicere Gloria, vel Credo contra rubricas, aliásque ceremonias demere, vel addere (etsi fiant ex deuotione, hæc enim corrigenda est,) quia sunt præter Ecclesiæ consuetudinem. Hæc tamen & similia boná iutentione facta, venialia tantùm sunt ordinariè, vt docet *Tol. Less.l.c.d.1. Nauar. & Laym.* quia est materia leuis:

&

Digitized by Google

& actio ex se non mala, & multa excusat simplicitas. Quòd si tamen ex se mala esset, vt si rem furtiuam offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo, notabiliter lasciuam vel ad impuritatem prouocantem vocem edas, est superstitio ferè mortalis, vt *Lay. l.c. ex comm.*

DVBIVM II.

De Diuinatione.

Quid & quotuplex sit?

Resp 1. Diuinatio est, cùm quis opem Dæmonis tacitè vel expressè inuocat, vt noscat res contingentes, & liberè futuras, alitérve occultas, & naturaliter incognoscibiles. Quæ si sint tales, quas solus Deus scire potest, inuoluitur tacita Idololatria; quòd Dæmoni tribuatur cultus Diuinus: si verò sint tales, quas Dæmon naturaliter scire potest, (nam ex signis, aliisque modis, occultissima quæque cognoscere potest, etiam plurimas hominum cogitationes, & res futuras, *v. Delrio. l. 4 cap. 2. q. 2. Sanch. 2 mor. cap. 38.*) nihilominus illicita est, eò quòd commercium habeatur cum Dei iurato hoste: quod importat quandam proditionem, & apostasiam à Deo, ac forte etiam, vt vult *Suarez*, contra *Valent.* superstitionem, *vid. Lay. c. 3. Bon. p 3. S. Thom. 2.2. q. 5. art. 1.*

Resp 2. Diuinatio est duplex: vna, in qua est inuocatio vel pactum expressum cum Dæmone: & generali nomine dicitur Necromantia; vt, cùm Dæmon occulta docet per pythones, arreptitios, præstigias, per personas mortuorum vel viuorum apparentium, aliáve signa in aëre, aquâ, igne, speculis. Alia est, in qua tantùm est inuocatio vel pactum tacitum, seu interpretatiuum; vt cum ex lineamentis corporis, vocibus, garritu auium, & similibus, quibus se Dæmon immiscere solet, quæritur cognitio, ad quam ea sunt improportionata. *D. Thom. q. 95.* Cùm verò vtriusque speciei variæ rursus sint species, eas hîc omitto; quòd secundùm sententiam communiorem, in genere moris non differant nec specialem habeant malitiam, ideoque in confessione non sit opus explicare, an v. g. facta sit diuinatio ex speculis, aëre, mortuo, &c. Expri-

mendum tamen neceſſariò eſt, vtrùm inuocatio ſiue pactio expreſſa, an tacita interuenerit: quia ſiue hæ moraliter inter ſe ſpecie differant ſiue non notabiliter, tamen mutant iudicium Confeſſarij. *v. Lay. l.c. Sanch. l.c. Leſſ. l.c. d.5. Delrium l.4. diſp.4. c.2. Bon. q.5. p.4.*

Reſp.3. Diuinatio quæ fit per pactum expreſſum, & quâ Dæmon expreſsè inuocatur, excuſari non poteſt à mortali, eam verò, quæ fit per pactum tantùm implicitũ, aliquando excuſari à mortali quidam aſſerunt; videlicèt tunc, cùm vel intercedit ſimplicitas, & ignorantia non craſſa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur; ſed tantùm timor quidam, aut ſuſpicio conſpicitur euentûs futuri. *Laym. l.4. tract.10. c.3. Sanch. Leſſ. Suar. Caiet. Bald. t.2. l.4. d.4. num. 22. &c.* eò quòd tunc ſuperſtitioſa verè non ſit, cùm intentio non ſit talis. *v. Suar. Leſſ. Sanch. Laym. Caiet. Nauar. Sayr. Valent. & Tannerum d.5. de rel. q.7. di.1. n.21. & dub.2. n.25.* Ex dictis *reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Exprcſsè cenſetur inuocare, ſeu conuenire & pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem inuocat, vel ſaltem facto aliquid vſurpat, per quod ſcit aut putat dæmonem cooperari.

2. Is verò tacitè paciſcitur, qui vanis & naturaliter improportionatis vtitur ad aliquid cognoſcendum, vel efficiendum. Neque requiritur, vt dæmon aliquando pactus ſit, ſe ad talis vani medij adhibitionem concurſurum: eo enim ipſo, quo quis vanitatibus iis vtitur, dæmon ſe immiſcet; licèt præter intentionem vtentis ſit eum inuocare, docet *Suarez, Leſſ. & Sanch. ll.cc.*

3. Non excuſatur à peccato, qui vtendo talibus rebus, de quibus conſtat eſſe naturaliter improportionatas, proteſtatur ſe nullum cum dæmone commercium intendere: quia reipſâ facit contra ſuam proteſtationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli boni talibus ſe miſceant, dæmon implicitè iis inuocatur, vti præter citatos docet *Laym. & Bon. ll.cc.*

4. Neque is excuſatur, qui talia media vtilia credit propter experientias, quia has dæmon procurat,

Digitized by Google

curat, vt homines paulatim illaqueat, & ad similia vsurpanda inducat. *vid. Sanch. 2. mor. c. 38.*

5. Si quis ab astris, somniis, similibúsve ita dependeat, vt omnes pene actiones suas, & vitam iuxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare, docet *Less. Suar. Sanch. loc. cit.*

6. Ex talium obseruatione semel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale tantùm esse censet *Caiet. & Armilla V. Somnium*; vti & subinde timere leuiter ne ita sit, aut eueniat quod portendunt, vt notat *Suarez supra l. cap.*

7. Communiter & vt plurimùm, in similibus, in quibus tacitum tantùm est pactum, venialiter tantùm peccari: docent consequenter Doctores suprà citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid istorum interuenit, quæ à mortali excusare dicunt; vt v.g. quòd fides integra non adhibeatur. *Sanch. l. c. n. 23. Caiet. in summa, Armilla, &c.* Rectè tamen notat *Delrio*, esse semper rem valdè periculosam, iuxta illa suas actiones dirigere, etiam non credendo. *vid. Sanch. l. cit.*

8. Licita est 1. Physiognomia, quæ ex vultu, dispositione, & habitudine corporis & membrorum; 2. Chiromantia, si ex lineis, & partibus manuum, consideret temperiem corporis, imò etiam animi propensiones & affectus probabiliter coniectet. 3. Item diuinatio, quæ ex somniis coniectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quæ ex auium, piscium, aliorúmve animalium voce, motu, aliisve actionibus, naturales aliqui effectus pronuntiantur, futuri vt plurimum, v.g. serenitas, pluuia, &c. 5. Astrologia naturalis, quæ effectus corporeos & naturales, vt ventos, eclipsin, fertilitatem, salubritatem, motbos, & similia prædicit, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam cùm ex puncto natiuitatis, siue horoscopo, probabiliter prædicit complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæc diuinationes omnes naturales sunt, & mediis proportionatis vtuntur. *Less. l. 2. c. 43. d. 7.*

9. Illicitæ verò sunt omnes prædictæ diuinatio-

nes,ſi ex iis aliquid noſci,aut pronunciari intendatur circa ea,ad quæ proportionata non ſunt,vt circa effectus contingentes & liberos;aut quæ à Deo pendent,vt circa ſtatum animæ,dona gratiæ, diuitias,honores,fortunam,nuptias,ſtatum vitæ, & ſimilia , quorum electio voluntaria eſt , & à liberâ hominum voluntate pendet:itémque de rebus occultis : vt furto,theſauro abſcondito.*v. Leſſ.l.cap.& Bon.d.3.q.5.p.3.n.11.Suar. Sanch.l.c.Bonac.n.11.*

10. Peccant , qui Ægyptios de fortuna conſulunt ; & quidem ſi fiat cum firma fide, vel ſcandalo,&c.mortaliter : ſi verò cauſâ cnrioſitatis vel riſûs , vt fit communiter, venialiter tantùm. *Fill. & Sanch.*

11.Superſtitioſa eſt diuinatio,quæ fit per ſortes res diuinatorias, ad futurum vel occultum aliquid cognoſcendum,quaſi ſortibus vis aliqua diuina inſit,vt ſi quis v.g.ex taxillorum proiectione, & diſpoſitione diuinet , quis ſit obtenturus victoriam, beneficium,&c.Idem ferè eſt de ſortibus conſultoriis , quibus inquiritur , quid in hac vel illa re ſit agendum. Dixi *ferè*:quia aliquando hæ licitæ ſunt, quando cauſæ neceſſitas & honeſtas exigit,aptiórque modus dubium vincendi non apparet : dummodò fiant præmiſsâ oratione , cum debita reuerentia;& iudicium non expectetur niſi à ſolo Deo: vt v.g.ſi quis hærens in biuio aliter quoad viam ſe determinare non poſſit ; vel ſi diuino inſtinctu aut iuſſu fiant,vt 1.*Reg.*10.in electione Saulis contigit. *Fill.Sanch. Bon.l.c.*

12. Sortes diuiſoriæ ſine ſuperſtitione, & plerumque licitè fieri poſſunt , ſiue ad honeſtum ludum , ſiue ad hæreditatis diuiſionem , ſiue ad litis compoſitionem ; dummodò litigantes, qui æquale ius habent,conſentiant:quia nihil aliud continent, quàm contractum inter eos qui ad aliquam rem ius habent,vt illius ſit,cui ſors obtigerit. Ac etiam ſi plures mortem meriti ſint , nec expediat omnes puniri,ſorte definiri poteſt,quis ex iis ſit occidendus. Dixi *plerumque* : tum quia in electionibus Eccleſiaſticis ſunt illicitæ,vt *Laym.l.3.t.4.& Bonac.* tum quia officia ſæcularia , non ſorte , ſed ſecun-

dum

dùm perſonarum aptitudinem ſunt diuidenda, etſi inter plures æquè aptos & dignos ſorte agi poſſit. *v. Leſſ. c.* 43.

13. Poteſt excuſari à ſuperſtitione, qui modo illcito futura ſe velle diuinare oſtendit ioci causâ. Ratio, quia non eſt actus ſuperſtitioſus, nec affectatio cognitionis Deo propriæ, ſed tantùm vanitas aliqua. *Suar. & Sanch. Regin. l.* 17. *n.* 170.

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex ſit Idololatria?

Reſp. 1. Ea eſt, quando tribuitur honor creaturæ ſicut Deo *D. Thom. q.* 94. *art.* 1. Id verò fit, vt docet *Leſſ. l.* 2. *c.* 43. non tantùm ſacrificio, ſed etiam quovis ſigno honoris, quo quis creaturæ tanquam, Deo ſe ſubmittere intendit, v.g. genuflexione, ſuffitu, detectione capitis ad ſtatuam Iouis.

Reſp. 2. Idololatria eſt duplex: alia Materialis ſiue ſimulata, vt cùm quis ſine interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia Formalis, ac propria: eáque vel perfecta vt cùm quis adorat idolum, quòd ex infidelitate putat eſſe Deum, vel imperfecta, cùm quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone aliáve creatura obtinendi; ipſi quaſi Deo cultum defert. *Lay. l. c.* ex *S. Aug. & S. Th.* Vnde reſolues.

1. Idololatria aliquando coniungitur cum infidelitate vel hæreſi, cùm ſcilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquando non.

2. Idololatria, etiam materialis & ficta, eſt graue peccatum: quia eſt ſaltem mendacium pernicioſum, & contra religionem: ſæpe etiam contra confeſſionem fidei externam *Sanch. l.* 1. *c.* 37. *n.* 21. *Azor.* 1. *p. l.* 9. *c.* 11.

3. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, eſt peccatum grauius, quàm perfecta. *v. Lay. l.* 4. *t.* 10. *c.* 2. *Sanch. l. c.*

DVBIVM IV.

Quid, & quotuplex ſit Vana obſeruantia, & vnde colligitur?

Reſp. 1. Ea eſt ſuperſtitio, quâ medio aliquo improportionato, & à Deo non inſtituto, procuratur aliquis effectus, v.g. ſanitas, ſcientia, &c. *S. Th.*

Digitized by Google

2.2.q.96.a.1. *Bonac. & alij.* Differt autem à diuinatione, quòd hæc tantùm ordinetur ad occultorum cognitionem; illa verò ad effectum externum. Conuenit cum eâdem, quòd vtraque nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Vnde quæ de diuinatione dicta sunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Resp.2. Diuiditur 1.sicut diuinatio,in eam, quæ ex implicito pacto procedit.2. Diuiditur communiter in quatuor species. *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inspectione certarum figurarum, vel certo aliquo ieiunio, oratione, &c. vtitur ad scientiam, repente ac sine labore acquirendam, vt faciunt Anabaptistæ. *Secunda*,dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale est) quæ versatur circa corpora variè immutanda,aliósque effectus miros. *Tertia*, est obseruatio euentuum, quâ ex consideratione alicuius euentûs, coniicitur, quid sit futurum: vt v.g. si ex eo, quod casu occurrat vulpes, canis, aut cadauer, certa imminere credat,& inde actiones suas moderetur. *Quarta*, dicitur obseruatio sanitatum,cùm adhibentur quædam signa,orationes, certus numerus crucium, sacra verba, &c. velut necessaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem est de gestatione reliquiarum cum vana circumstantia,v.g.in tali capsa,tot diebus,cum tali herba,&c. *Sanch. cap.*40.*num.*11. *Fill. t.*1.4.*cap.*6. *n.*157.

Resp. 3. Vana obseruantia, sicut diuinatio, est peccatum mortale ex genere suo. Ratio,tum quia tribuit honorem diuinum creaturæ, expectando ab ea, quod à solo Deo expectari debet: tum quia nititur pacto cum dæmone. *Less. Bonac. q.*5.*p.*4. *& alij.* Nec potest excusari à mortali ex paruitate materiæ:quia simpliciter,& in omni materia vsurpatur cognitio,aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri posse vt non sit mortale, docent *Aut. suprà cit. dub.*2. *resp.*3.1. Ratione ignorantiæ, si pactum sit implicitum tantùm, 2. Si non adhibeatur fides,licèt timeatur ita esse,vel futurum. *v. dicta de diuinatione dub.*2. *resp.*3. *casu* 7. *& Less.dub.*8. *n.*53.*&* 66.

Resp.4.

Reſp.4. Vana obſeruantia cognoſci poteſt. 1. Ex inſufficientia cauſæ adhibitæ ad effectum ; ſi nimirum nec habeat naturalem virtutem, nec de ſupernaturali legitimè conſtet. 2. Ex adiunctione falſæ, vel vanæ circumſtantiæ , vt v. g. ſi flagellatio fieri debeat certâ horâ, numero, manu, flagro ſerico , ſi nomina adhibeantur ignota , vel characteres peregrini, verba falſa,vel apocrypha,v g.Chriſtum habuiſſe febres,vel ſpaſmum, &c. Item ſi ponatur vis in modo ſcribendi , v. g. Euangelium S. Ioannis à Virgine,oriente ſole, &c. 3. Si effectus ſtatim euaneſcat,&c.*Delrio l.2.q.5.Sanch.c.40. n.43.* Ex dictis reſolues.

1. Superſtitioſum eſt. 1. Sumere aliquam potionem uel bolum , vel quidvis aliud vſurpare , ad ſcientiam aliquam ſubitò acquirendam. 2. Geſtare amuleta , ligaturas , & inuolucra falſis characteribus conſignata contra vulnera , vel ſubitam mortem , ne poſſint lædi, vel ne ſanguis effluat , vel ad conciliandam inuiſibilitatem , impenetrabilitatem, amorem, fortunam, nocumenta & maleficia. 3. Ex caſu fortuito coniiccre de euentu, v. g. ſibi aliquid boni vel mali euenturum ; vt ſi manè egrediens pedem offendat , ideóque domum regrediatur , timens aliquid infauſti. 4. Dies aliquos habere tanquam fauſtos, alios verò infauſtos , ideoque negotium omittere, v.g. die Veneris nolle vngues præſcindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones & preces ad morbum depellendum adhibere. 6.Proiicere ſtatuam alicuius Sancti in flumen vt pluat. 7. Si putentur Miſſæ non prodeſſe defunctis, niſi legantur ſeptem,cum ſeptem certi coloris candelis,& ſeptem eleemoſynis.8 Si vnguento armario, quo gladius inungitur, abſens curetur. 9. Si certo feſto, v.g. S.Ioannis, certa orentur, vel feſto S. Matthiæ hederæ folia aquis imponantur, vt cognoſcatur cui debeant nubere. 10. Si quibuſdam precibus , imaginibus, aut crucibus tribuatur certa & infallibilis vis, v.g. euadendi ab hoſte,expellendi morbos, non moriendi , ſine præuia confeſſione, non incidendi in infortunium ,&c. Aliud tamen eſt,ea per orationes petere ac ſperare. *Del-*

rio l.3.p.2.q.4.ſ.7.Suar.c.15.Leſſ. cap.44.d.3.Sanch.n.34.& 37.Fill.n.150.

2. Superſtitioſum non eſt, 1. Obſeruare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis, v.g. die S. Ioannis Baptiſtæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias geſtare ad Dei tantùm honorem, & ſine dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicuius certi Sancti ter iumentum circumducere, die alicuius certi Sancti equis venam ſecare, &c. ſi ſcilicet hæc fiant, vt maior deuotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis adſcribatur. Aliud tamen eſſet, ſi putarentur tales circumſtantiæ infallibiles, aut planè neceſſariæ, aut per ſe efficaces. *vid. Nauar. in man. c.11.* Addit *Lay.* ex *Caiet.* ſi homines rudes, bonâ fide & ex deuotione, aliquem ritum ab Eccleſia non receptum obſeruent, aliquando in ſua ſimplicitate relinquendos, cùm difficulter abducantur ab eo, quod bonâ fide à ſuis maioribus acceperunt. Nec damnandæ quædam deuotiones, quas vocant Nouemdiales, (v.g nouem, vel ad exemplum S. Gregorij, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & ſimilia) ſi fiant in memoriam alicuius myſterij, v.g. nouem menſium, quibus Chriſtus fuit in vtero, vel quinque vulnerum, &c. Eſſet tamen ſuperſtitioſum, credere eas preces non prodeſſe in maiore vel minore numero. 5. Multi excuſant etiam eos, qui ſanant morſus à rabido cane, quod putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam: & ſic tenet *Nauar. in man. c.11. v. Sanch. Lay. Bon. ll. cc.*

3. Non eſt illicitum vti virtute rei naturalis, quæ per ſuperſtitionem cognita eſt, modò eius obſeruatio aut operatio non pendeat ab ope Dæmonis. Ratio eſt, quia licèt illa cognitio malè parta ſit, peccatum tamen tranſiit: neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contraxit. *v. Sanch. 2. moral. c.38. Bon. q.5.p.4. Lay. l.4.t.10.c.4.*

DVBIVM V.

Quid ſit Maleficium, & quomodo poſſit tolli?

Reſp. 1. Maleficium, eſt vis nocendi aliis, ex pacto

&o & cooperatione Dæmonis. Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira ; illud autem dirigatur ad nocendum. *Tol.l.4.c.10. Fill.t.24.c.8.q.1.*

Resp. 2. Maleficium aliud dicitur Amatorium seu philtrum, cuius vius est ad carnalem amorem vel odium excitandum, Dæmone hominis phantasiam commouente, nihil tamen agente in voluntatem. Vnde patet, si maleficio sic infecti labantur, eos verè peccare, quia libertas non aufertur. Aliud dicitur Veneficium, quo alicui personæ, vel eius bonis damnum infertur. *Fill.l.c.num.183. Azor.to.1. l.9.c.26.*

Resp. 3. Contra maleficia vti licet 1. Remediis petitis ex medicina, 2. Exorcismis, & Sacramentis Ecclesiæ, peregrinationibus, inuocationibus, Sanctorum, &c. 3. Destructione signorum per quæ Dæmon nocet, absque alio tamen maleficio. *Nauar. & communiter alij* 4. Si maleficus licito modo potest maleficium tollere, licet eum ad id accersere rogare, imò etiam pecunia inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere si nolit) *Lugo, Dian.p.* 8. *t.7. R.53.* idque etiamsi constet eum id facturum per nouum maleficium: sicuti ex causa licet ab vsurario petere mutuum ad vsuram. Ratio, quia cùm habeam ius petendi quod ab illo recte præstari potest, & est indifferens, imputabitur illius malitiæ, si id malè faciat *vid. Sanch.lib.7.de mat.d.95. num.11. Fill. num.192. Less.lib.2. cap.44. d.6.* contra *Delrio* 5. Licet etiam contrarium signum positiuum apponere, ex se tamen honestum : v.g. si Dæmon esset pactus cum malefico se tam diu nociturum, quandiu maleficiatus se cruce non signaret, aut lauaret corpus (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v.g. vt tamdiu duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defossa) licebit illi se signare, leuare, &c. *Sua. Less l.2.c.44.n.45.* Ratio est, quia non est intentio positiua recuperandi sanitatem eo medio, sed tantùm tollendi signum, & dissoluendi pactum cum Dæmone. Vnde vlterius patet, licere repercutere sagā quę te tetigit; ea enim repercussa solet noxa cessare, vt habet *Less. l.c. & Sanch.*

Sanch. lib 7. de Matrim. d.95. & 96.c.6. Si maleficus non potest tollere maleficium, nisi per nouum, non licet eum ad id inducere; quia id esset inducere ad peccatum, & actui intrinsecè malo cooperari. *Suar. Sanch. Less. &c. ll.cc.7.* Si dubitetur an possit sine maleficio nouo tollere, non licet ab eo petere vt habet *Laym. lib.4. tract.10. cap.4. num.9. ex Sanch. & Suar.* quia est periculum peccandi. Faciliùs autem præsumi potest, eum qui signa posuit posse eā sine nouo maleficio destruere, quàm eum qui non posuit. Vnde si hic suam operam offerat, priùs erit examinandus de modo soluendi. *v. Laym. hic Bon. d.3. q.5. p.5.*

Quæres. Quomodo Confessario agendum cum Diuinatoribus, Magis, &c.

Resp.1. Examinandi sunt, præterquam de variis superstitionibus 1. Quo fine tali superstitioni se addixerint, v. g. an ratione vehementis passionis, tristitiæ, vindictæ, auaritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ esset sacrilega hypocrisis.2. De Apostasia, idololatria, & hæresi: abnegant enim Christum & Deum; renunciant Sacramentis; habent Dæmonem pro Deo, vel Sancto; nec damnatum putant: aut miserum, & consequenter illius affectas non esse damnandos, 3. De blasphemiis in Deum & Sanctos; de sacrilegiis: abutuntur enim rebus sacris, vt aqua benedicta, Eucharistia, &c.4. De luxuria & commixtione cum Dæmone.5. De damnis proximo illatis. *Suar. Sanch. Fill. Bon. loc. cit.*

Resp.2. Monendi sunt, eos teneri 1. Pactum expressum, si quod habent cum Dæmone, aut commercium abiurare & dissoluere 2. Libros suos, schedas, ligaturas, aliaque instrumenta artis comburere.3. Comburere chirographum si habent: si verò solus Dæmon id habeat, non necessariò cogendus est vt reddat: quia pactum sufficienter dissoluitur per pœnitentiam, 4. Damna illata resarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiscus, (vbi veneficorum bona confiscantur) vti & hæredes, si ad eos bona deueniant, *Lay. l.c. Suar. tom.1. de rel. l.2.c.17. Sanch. l.2.c.40. Fil. &c.*

Resp. 3. A Parochis moneri, & à Confessariis exami-

examinari circa hoc præcetum potiſſimùm debent, 1. Opiliones, qui variis dediti eſſe ſolent obſeruationibus, vt gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, vel aliis incommodis, tueantur, 2. Fabri ferrarij, qui circa equos ſanandos vtuntur verbis, vel ex pſalmis, vel ex oratione Dominica deſumptis, 3. Ruſtici qui ad ſananda pecora inanibus & ſuperſtitionibus obſeruationibus vtuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium, 3. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aqua, igni, vel ſubita morte perituri.

CAPVT II.

De Irregularitate, eiuſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreuerentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut periurium; vel tantùm tendit ad irreuerentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium, aut Simonia. De Periurio, in ſecundo præcepto: de reliquis hic.

DVBIVM. I.

Quid ſit tentatio DEI?

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum, quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam perfectionem habeat. *S. Th. 2. 2. q. 92. a. 1. Sanch. &c.* Ea eſt duplex, ſcil. vel Formalis, quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; vt ſi quis petat miraculum, quo patefiat fidem Catholicam eſſe veram; vel det ſe præcipitem exturri, vt experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt Implicita & Interpretatiua, quando quis, etſi expreſsè non intendat Deum tentare; id tamen petit vel agit, quod ſuapte natura eo referri videtur, vt ſi quis ſe committat periculo, à, quo vel nullo modo, vel vix poſſit eripi niſi miraculosè; vel ſi media naturalia omittat, ſperans à ſolo Deo effectum, v.g. in morbo periculo reſpuens medici:

medicinam, petensque ac sperans à Deo temerè sanitatem. *Nauar.c.11. Less.n.4.* Item si sine necessitate & causa rudis absque præparatione velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conceptus, *Suar. Sanch. Less. Lay. l.4.t.10.c.5.* Vnde resolues.

1. Tentatio Dei Formalis est peccatum ex genere suo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat, vel magnam irreuerentiam, curiosius agendo cum Deo quasi cum ludione. *Less. l.2.cap. 45.d.1. Sanch.l.2.c.34. Suar. & cæteri commun.*

2. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illata est, plerumque est tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconsiderationem, vel paruitatem periculi. Imò sæpè nullum est peccatum quando scilicet iusta causa subest, v.g. Dei instinctus, necessitas, vel pia vtilitas. *Suar. Tol. Caiet. S. Thom.2.2 q.9.*

3. Si quis in puteum se coniiciat, ad declarandam Dei erga se prouidentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam sunt ex probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld. & Delrio l.4. disq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi sunt liberati. *Bon.d.3.q.9 p.1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium?

Resp. Sacrileginm, est violatio rei sacræ, hoc est, dicatæ cultui diuino, & peccatum mortale ex genere suo, si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate: non verò, si generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati, verbi gratia templi, ita vt ibi cum veniali peccato committatur; Est autem Sacrilegium triplex; Personale, quo persona, Locale, quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur *S. Thom.2.2. q.99. a.3. & cæteri Theologi.* Vnde resolues.

1. Per.

1. Perſonale ſacrilegium *D. Thom.2.2.q.100.* pertractio eiuſdem ad iudicium dicitur 1. *voluntas* xurioſa violatio perſonæ Deo per tur quiuis con- ſacratæ,de qua *v.infrà t.4.c.2.de 6.præ* e locationis,

2. Locale ſacrilegium eſt omnis act quia ſimo- cleſia polluitur, vt eſt verbi gratia, occi a, vel nis,effuſio humani ſanguinis,vel ſeminis,illi quia notoria, ſepultura excommunicati, vel non bap- zati:item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiatio- nes,illiciti concubitus,& ſpurcities,ſeditiones,con- cilia ſecularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones,ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ,directè ad profanos vſus conuertatur, ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur, (niſi ta- men ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic commiſerit.) Denique,ſi furto auferantur res Ec- cleſiæ,aut ibi depoſitæ. *Laym.c.7.Bon q.6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v. g. crumena viri diuitis, probabiliter non com- mitti ſacrilegium, docet *Dian. p.1.t.7.R.27.*ex *Fa- gund.& ſex aliis,* contra *Suar.Laym.&c.*

3. Reale ſacrilegium eſt indigna tractatio & ad- miniſtratio Sacramentorum,vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur, cum peccato mortali. Item profana- tio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice vtatur in conuiuio, ornamenta alta- rium vel Sacerdotum ad vſus profanos applicet: intellige de iis,quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem vſum ad- hibere tapetes, candelabra, peluim, imò & manu- tergium, & cætera quæ mediatè ſeruiunt miniſte- rio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur expe- dit. ſacrif.l.1.c.2.* niſi fiat ex aliquo contemptu ſal- tem implicito, vt ſi ſemper & indifferenter ſic vta- ris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua incenſo, & ſimilibus benedictis, quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto ri ore ab Eccleſia, vt patet in pane, li- gno, carbonibus, &c. benedictis, *vide loco citato* §. 3. Item, violatio,vel indigna tractatio ſacrarum

ima-

medicinam, petensque ac sperans à Deo temerè sanitatem. *Nauar.c.11.Less.n.4.* Item si sine necessitate & causa rudis absque præparatione velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conceptus, *Suar. Sanch. Less. Lay. l.4.t.10.c.5.* Vnde resolues.

1. Tentatio Dei Formalis est peccatum ex genere suo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat, vel magnam irreuerentiam, curiosius agendo cum Deo quasi cum ludione. *Less. l.2.cap.45.d.1.Sanch.l.2.c.34.Suar.& cæteri commun.*

2. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illata est, plerumque est tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconsiderationem, vel paruitatem periculi. Imò sæpè nullum est peccatum quando scilicet iusta causa subest, v.g. Dei instinctus, necessitas, vel pia vtilitas. *Suar. Tol. Caiet. S. Thom.2.2 q.9.*

3. Si quis in puteum se coniiciat, ad declarandam Dei erga se prouidentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld. & Delrio l.4. disq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi sunt liberati. *Bon.d.3.q.9 p.1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium?

Resp. Sacrileginm, est violatio rei sacræ, hoc est, dicatæ cultui diuino, & peccatum mortale ex genere suo, si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate: non verò, si generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati, verbi gratia templi, ita vt ibi cum veniali peccato committatur; Est autem Sacrilegium triplex; Personale, quo persona, Locale, quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur *S. Thom.2.2. q.99. a.3. & cæteri Theologi.* Vnde resolues.

1. Per.

1. Perſonale ſacrilegium pertractio eiuſdem ad iudicium xurioſa violatio perſonæ Deo per ſacratæ, de qua *v. infrà t. 4. c. 2. de 6. præc.* *D. Thom. 2. 2. q. 100.* Dicitur 1. *voluntas* tur quiuis con- locationis,

2. Locale ſacrilegium eſt omnis act quia ſimo- cleſia polluitur, vt eſt verbi gratia, occisio nis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis, illi quia notoria, ſepultura excommunicati, vel non bapti- zati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia ſecularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos vſus conuertatur, ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur, (niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ. *Laym. c. 7. Bon q. 6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v. g. crumena viri diuitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet *Dian. p. 1. t. 7. R. 27.* ex *Fagund. & ſex aliis*, contra *Suar. Laym. &c.*

3. Reale ſacrilegium eſt indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum, vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur, cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice vtatur in conuiuio, ornamenta altarium vel Sacerdotum ad vſus profanos applicet: intellige de iis, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem vſum adhibere tapetes, candelabra, peluim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè ſeruiunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur expedit. ſacrif. l. 1. c. 2.* niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, vt ſi ſemper & indifferenter ſic vtaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua incenſo, & ſimilibus benedictis, quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, vt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, *vide loco citato* §. 3. Item, violatio, vel indigna tractatio ſacrarum

ima-

medicinam, petensque ac sperans à Deo temerè sanitatem. *Nauar.c.*11. *Less.n.*4. Item si sine necessitate & causa rudis absque præparatione velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conceptus, *Suar. Sanch. Less. Lay. l.*4. *t.*10. *c.*5. Vnde resolues.

1. Tentatio Dei Formalis est peccatum ex genere suo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat, vel magnam irreuerentiam, curiosius agendo cum Deo quasi cum ludione. *Less. l.*2. *cap.*45. *d.*1. *Sanch. l.*2. *c.*34. *Suar. & cæteri commun.*

2. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illata est, plerumque est tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconsiderationem, vel paruitatem periculi. Imò sæpè nullum est peccatum quando scilicet iusta causa subest, v.g. Dei instinctus, necessitas, vel pia vtilitas. *Suar. Tol. Caiet. S. Thom.*2.2 *q.*9.

3. Si quis in puteum se coniiciat, ad declarandam Dei erga se prouidentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam sunt ex probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld. & Delrio l.*4. *disq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi sunt liberati. *Bon. d.*3. *q.*9 *p.*1.

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium?

Resp. Sacrileginm, est violatio rei sacræ, hoc est, dicatæ cultui diuino, & peccatum mortale ex genere suo, si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate: non verò, si generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati, verbi gratia templi, ita vt ibi cum veniali peccato committatur; Est autem Sacrilegium triplex; Personale, quo persona, Locale, quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur *S. Thom.*2.2. *q.*99. *a.*3. *& cæteri Theologi.* Vnde resolues.

1. Per-

1. Perſonale ſacrilegium pertractio eiuſdem ad iudicium xurioſa violatio perſonæ Deo per ſacratæ, de qua *v. infrà t. 4. c. 2. de 6. præc.* locationis.

D. Thom. 2. 2. q. 100. Dicitur 1. *voluntas* tur quiuis con-

2. Locale ſacrilegium eſt omnis actus quia ſimo-cleſia polluitur, vt eſt verbi gratia, occiſio, vel nis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis, illi- quia notoria, ſepultura excommunicati, vel non bapti-zati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia ſecularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos vſus conuertatur, ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur, (niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ. *Laym. c. 7. Bon q. 6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v. g. crumena viri diuitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet *Dian. p. 1. t. 7. R. 27.* ex *Fagund. & ſex aliis*, contra *Suar. Laym. &c.*

3. Reale ſacrilegium eſt indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum, vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur, cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice vtatur in conuiuio, ornamenta altarium vel Sacerdotum ad vſus profanos applicet: intellige de iis, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem vſum adhibere tapetes, candelabra, peluim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè ſeruiunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur expedit. ſacrif. l. 1. c. 2.* niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, vt ſi ſemper & indifferenter ſic vtaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua incenſo, & ſimilibus benedictis, quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, vt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, *vide loco citato* §. 3. Item, violatio, vel indigna tractatio ſacrarum

ima-

medicinam, petensque ac sperans à Deo temerè sanitatem. *Nauar.c.11. Less.n.4.* Item si sine necessitate & causa rudis absque præparatione velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conceptus, *Suar. Sanch. Less. Lay. l.4.t.10.c.5.* Vnde resolues.

1. Tentatio Dei Formalis est peccatum ex genere suo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat, vel magnam irreuerentiam, curiosius agendo cum Deo quasi cum ludione. *Less. l.2.cap. 45.d.1. Sanch.l.2.c.34. Suar. & cæteri commun.*

2. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illata est, plerumque est tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconsiderationem, vel paruitatem periculi. Imò sæpè nullum est peccatum quando scilicet iusta causa subest, v.g. Dei instinctus, necessitas, vel pia vtilitas. *Suar. Tol. Caiet. S. Thom. 2.2 q.9.*

3. Si quis in puteum se coniiciat, ad declarandam Dei erga se prouidentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld. & Delrio l.4. disq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi sunt liberati. *Bon.d.3.q.9 p.1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium?

Resp. Sacrileginm, est violatio rei sacræ, hoc est, dicatæ cultui diuino, & peccatum mortale ex genere suo, si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate: non verò, si generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati, verbi gratia templi, ita vt ibi cum veniali peccato committatur; Est autem Sacrilegium triplex; Personale, quo persona, Locale, quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur *S. Thom. 2.2. q. 99. a.3. & cæteri Theologi.* Vnde resolues.

1. Per-

Elementen / Wasser / Erden / Lufft / Feuer / Himmel / Sonne / Mond / Sternen / Menschen / Thieren / Kräutern / Bäumen / Metallen / Steinen / Wolcken / Regen / Schnee / Hagel / Donner / Blitz / Wind / Erdbidem / Regenbogen / Cometen / Meteoren / Irrsternen / Fixsternen / Himmelbrand / Milchstraß / Himmelzeichen / Himmelbewegung / Himmelkreisen / Himmelpolen / Himmelaxe / Himmelmittelpunct / Himmelgegenden / Himmelmessung / Himmelkugel / Himmelcörper / Himmelsphären / Himmelsgestirn / Himmelsbewegung / Himmelsmessung / Himmelsmittelpunct / Himmelsaxe / Himmelspolen / Himmelskreisen / Himmelsgegenden / Himmelskugel / Himmelscörper / Himmelss

Sanch. lib 7. de Matrim. d. 95. & 96. c. 6. Si maleficus non potest tollere maleficium, nisi per nouum, non licet eum ad id inducere; quia id esset inducere ad peccatum, & actui intrinsecè malo cooperari. *Suar. Sanch. Less. &c. ll. cc. 7.* Si dubitetur an possit sine maleficio nouo tollere, non licet ab eo petere vt habet *Laym. lib. 4. tract. 10. cap. 4. num. 9. ex Sanch. & Suar.* quia est periculum peccandi. Faciliùs autem præsumi potest, eum qui signa posuit posse ea sine nouo maleficio destruere, quàm eum qui non posuit. Vnde si hic suam operam offerat, priùs erit examinandus de modo soluendi. *v. Laym. hic Bon. d. 3. q. 5. p. 5.*

Quæres. Quomodo Confessario agendum cum Diuinatoribus, Magis, &c.

Resp. 1. Examinandi sunt, præterquam de variis superstitionibus 1. Quo fine tali superstitioni se addixerint, v. g. an ratione vehementis passionis, tristitiæ, vindictæ, auaritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ esset sacrilega hypocrisis. 2. De Apostasia, idololatria, & hæresi: abnegant enim Christum & Deum; renunciant Sacramentis; habent Dæmonem pro Deo, vel Sancto; nec damnatum putant: aut miserum, & consequenter illius assecias non esse damnandos, 3. De blasphemiis in Deum & Sanctos; de sacrilegiis: abutuntur enim rebus sacris, vt aqua benedicta, Eucharistia, &c. 4. De luxuria & commixtione cum Dæmone. 5. De damnis proximo illatis. *Suar. Sanch. Fill. Bon. loc. cit.*

Resp. 2. Monendi sunt, eos teneri 1. Pactum expressum, si quod habent cum Dæmone, aut commercium abiurare & dissoluere 2. Libros suos, schedas, ligaturas, aliaque instrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum si habent: si verò solus Dæmon id habeat, non necessariò cogendus est vt reddat: quia pactum sufficienter dissoluitur per pœnitentiam. 4. Damna illata resarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiscus, (vbi veneficorum bona confiscantur) vti & hæredes, si ad eos bona deueniant, *Lay. l. c. Suar. tom. 1. de rel. l. 2. c. 17. Sanch. l. 2. c. 40. Fil. &c.*

Resp. 3. A Parochis moneri, & à Confessariis exami-

Digitized by Google

examinari circa hoc præcetum potiſſimùm debent, 1. Opiliones, qui variis dediti eſſe ſolent obſeruationibus, vt gregem ſuum à lupis, vel ſcabie, vel aliis incommodis, tueantur, 2. Fabri ferrarij, qui circa equos ſanandos vtuntur verbis, vel ex pſalmis, vel ex oratione Dominica deſumptis, 3. Ruſtici qui ad ſananda pecora inanibus & ſuperſtitionibus obſeruationibus vtuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium, 3. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas & ſuperſtitioſas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt ſecum ſacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello vel duello non ſint vulnerandi, nunquam aqua, igni, vel ſubita morte perituri.

CAPVT II.

De Irregularitate, eiuſque ſpeciebus.

IRreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directè ad irreuerentiam Dei, & eſt Tentatio Dei, aut periurium; vel tantùm tendit ad irreuerentiam rerum ſacrarum, & eſt Sacrilegium, aut Simonia. De Periurio, in ſecundo præcepto: de reliquis hic.

DVBIVM. I.

Quid ſit tentatio DEI?

Reſp. Tentatio Dei, eſt dictum vel factum, quo quis explorat num Deus ſit potens, ſapiens, miſericors, aut aliquam perfectionem habeat. *S. Th. 2. 2. q. 92. a. 1. Sanch. &c.* Ea eſt duplex, ſcil. vel Formalis, quando quis expreſsè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; vt ſi quis petat miraculum, quo patefiat fidem Catholicam eſſe veram; vel det ſe præcipitem exturri, vt experiatur an Deus ſit miſericors, eum eripiendo à læſione: vel eſt Implicita & Interpretatiua, quando quis, etſi expreſsè non intendat Deum tentare; id tamen petit vel agit, quod ſuapte natura eo referri videtur, vt ſi quis ſe committat periculo, à, quo vel nullo modo, vel vix poſſit eripi niſi miraculosè; vel ſi media naturalia omittat, ſperans à ſolo Deo effectum, v.g. in morbo periculo reſpuens medici:

Digitized by Google

medicinam, petensque ac sperans à Deo temerè sanitatem. *Nauar.c.11.Less.n.4.* Item si sine necessitate & causa rudis absque præparatione velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conceptus, *Suar. Sanch. Less. Lay. l.4.t.10.c.5.* Vnde resolues.

1. Tentatio Dei Formalis est peccatum ex genere suo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio, quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in grauem Dei contemptum redundat, vel magnam irreuerentiam, curiosius agendo cum Deo quasi cum ludione. *Less. l.2.cap.45.d.1.Sanch.l.2.c.34.Suar.& cæteri commun.*

2. Interpretatiua tentatio cui dubitatio illata est, plerumque est tantùm peccatum veniale, ob imperfectionem actus, ignorantiam, inconsiderationem, vel paruitatem periculi. Imò sæpè nullum est peccatum quando scilicet iusta causa subest, v.g. Dei instinctus, necessitas, vel pia vtilitas. *Suar. Tol. Caiet. S. Thom. 2.2 q.9.*

3. Si quis in puteum se coniiciat, ad declarandam Dei erga se prouidentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretatiua tentatio Dei. Vti etiam sunt ex probationes, quæ fiunt per ferrum candens, aquam feruentem vel frigidam, &c. de quibus *v. Binsfeld. & Delrio l.4. disq.* Licèt enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probarit, id contigit, vel quia Deo inspirante factæ sunt, vel quia innocentes ad eas compulsi sunt liberati. *Bon.d.3.q.9 p.1.*

DVBIVM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium?

Resp. Sacrileginm, est violatio rei sacræ, hoc est, dicatæ cultui diuino, & peccatum mortale ex genere suo, si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate: non verò, si generaliter tantùm repugnet, quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati, verbi gratia templi, ita vt ibi cum veniali peccato committatur; Est autem Sacrilegium triplex; Personale, quo persona, Locale, quo locus, & Reale, quo res aliæ violantur. *S. Thom. 2.2. q. 99. a.3. & cæteri Theologi.* Vnde resolues.

1. Per-

1. Perſonale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici, pertractio eiuſdem ad iudicium ſæculare, item luxurioſa violatio perſonæ Deo per votum caſtitatis ſacratæ, de qua *v. infrà t.4.c.2.de 6.præc.dub.2.*

2. Locale ſacrilegium eſt omnis actus, quo Eccleſia polluitur, vt eſt verbi gratia, occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel ſeminis, illicita & notoria, ſepultura excommunicati, vel non baptizati: item ſi actus quidam profani fiant in Eccleſia, & repugnantes eius immunitati, vt ſi negotiationes, illiciti concubitus, & ſpurcities, ſeditiones, concilia ſecularia, ſtabulationes equorum, incendia, effractiones, ſpoliationes. Item ſi materia rei ſacræ vel Eccleſiæ, directè ad profanos vſus conuertatur, ſi reus ex Eccleſia velut aſylo extrahatur, (niſi tamen ſit latro publicus, vel nocturnus populator agrorum vel enorme maleficium fiducia aſyli iſtic commiſerit.) Denique, ſi furto auferantur res Eccleſiæ, aut ibi depoſitæ. *Laym.c.7.Bon q.6.* Si verò res ablata fuerit per accidens tantùm in Eccleſia, v. g. crumena viri diuitis, probabiliter non committi ſacrilegium, docet *Dian. p.1.t.7.R.27.* ex *Fagund. & ſex alijs*, contra *Suar. Laym. &c.*

3. Reale ſacrilegium eſt indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum, vt ſi miniſtrentur, vel ſuſcipiantur, cum peccato mortali. Item profanatio vaſorum & inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis calice vtatur in conuiuio, ornamenta altarium vel Sacerdotum ad vſus profanos applicet: intellige de iis, quæ conſecrari, vel ſaltem benedici ſolent: nam ad nuptias, vel communem vſum adhibere tapetes, candelabra, peluim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè ſeruiunt miniſterio ſacro, non eſſe peccatum docet *Tambur expedit. ſacrif. l.1.c.2.* niſi fiat ex aliquo contemptu ſaltem implicito, vt ſi ſemper & indifferenter ſic vtaris ſupradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua incenſo, & ſimilibus benedictis, quòd in modicis iſtis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Eccleſia, vt patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, *vide loco citato §. 3.* Item, violatio, vel indigna tractatio ſacrarum

ima

imaginum & reliquiarum. Item abuſus Scripturæ ſacræ, v.g. ad ſtabiliendas hæreſes, vel res turpes. Item ruptura bonorum Eccleſiæ, ſuppreſſio piorum legatorum, vel iurium Eccleſiæ defraudatio, &c. *v. Fill. t. 2. tr. 24. c. 9. Regin. lib. 19 n. 57. Suar.*

4. Peccatur etiam Sacrilegio peccato omiſſionis, v.g. ſi quæ ad ſacrificium ſpectant, vt corporalia & ſimilia ſint valdè immunda. *Bon. de Euch.*

5. In confeſſione exprimenda eſt ſpecies & materia ſacrilegij. Ratio prioris, quia ſæpè diuerſam malitiam habet; v.g. percuſſio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio poſterioris, quia etiam materia aliquando auget & addit malitiam; v. g. ſi ſit contra Euchariſtiam, addit ſecundùm *Gordonum*, communi violationi rei ſacræ aliud peccatum contra latriam. Attingere autem nudâ manu calices, patenas, aras, agnos cereos, &c. chriſmate delibuta non licet fœminis & laicis. Citra contemptum tamen non eſt mortale, ſi vacua ſint; & ſi cauſa ſubſit, nec veniale. *Suar. Tambur. l. c.* §. 1. ſine cauſa autem, veniale eſſe docet *Suar. Cõn. & communiter:* licèt *Tamb. l. c.* ex *Sa, &c.* contrarium cenſeat probabile: vti & ſi corporalia vel purificatoria lauentur ab iiſdem. *v.* §. 2. Cætera autem, quæ Euchariſtiam immediatè non contingunt, nec chriſmate vnguntur, vt mappas, veſtes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licèt. *Suar. Lay. Tamb. loc. cit.* vbi ex *Palao*, idem concedit de reliquis: ſicut etiam, vt eaſdem thecis incluſas penes ſe habeant, vel laici in publicis proceſſionibus geſtent. Idem docet cum *Laym.* de pixide ſiue ciborio, & lunulâ benedictis, quando ſacram Euchariſtiam nondum continuerunt. Item de corporalibus, pallis, & purificatoriis, quando poſt ſacrum vſum lota ſunt, ex *Laym. & Bon.* imò etiam antè lotionem. *Laym. Tamb. loc. cit.*

DVBIVM III.
De Simonia.
ARTICVLVS I.
Quid ſit, & quotuplex?

REſp. Simonia, eſt ſtudioſa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid ſpirituale,

male,vel ſpirituali annexum. *D. Thom.* 2.2.*q.*100. *a.*1. *Laym.l.*1. *tract.*10. *c.*8. *&c.* Dicitur 1. *voluntas emendi, &c.* quibus verbis intelligitur quiuis contractus oneroſus, ſiue venditionis, ſiue locationis, ſiue permutationis aut renunciationis : quia ſimonia non conſiſtit ſine pactione aliqua tacita, vel expreſſa,& obligatione ex pacto. Quod addo,quia obligatio naturalis quæcunque, vt gratitudinis, ſiue antidotalis,non ſufficit; v.g. quando quis ſperat, vel intendit tantùm, non tamen obligat. *Sa. V. Simonia.* Ratio,quia non facit contractum. *Bon. de Simo.d.*1.*q.*6.*p.*1. *Leſſ.lib.*2. *cap.*35. *di.*20. Dicitur 2. *pretio temporali*, ſiue illud ſit muneris, ſiue linguæ,vt eſt laus, vituperium, patrocinium ; ſiue obſequij, & famulatûs. Dicitur 3. *ſpirituale*, quo nomine intelligitur res ſupernaturalis ad ſalutem ordinata, ſiue ſit formaliter talis,vt gratia, & dona Spiritûs Sancti;ſiue cauſaliter, vt ſunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; ſiue ſit effectus & vſus poteſtatis ſupernaturalis, vt eſt conſecratio, abſolutio, diſpenſatio, benedictio, excommunicatio, electio, præſentatio, confirmatio, collocatio beneficij, aliique actus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ. Dicitur 4. *ſpirituali annexum*, ad comprehendendum ea, quæ non ſunt per ſe ſpiritualia, ſed ad ea ordinantur, iiſque ſunt annexa ; ſiue antecedenter, vt ius patronatûs reſpectu beneficij ; vaſa, & veſtes ſacræ reſpectu Sacramentorum : ſiue concomitanter, vt labor in adminiſtratione Sacramentorum, iuxta ſenſum infrà dicendum:ſiue conſequenter, vt reditus beneficiorum, qui dantur propter officium ſpirituale. Vnde patet, malitiam ſimoniæ conſiſtere in reuerentia, quæ committitur, dum res ſpirituales inſtar temporalium pretio æſtimantur, & contractibus ſubiiciantur : atque eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, nec veniale fieri poſſe ex materiæ leuitate : quia nullum donum gratiæ, licèt paruum, poteſt vendi ſine graui irreuerentia, tum ipſiuſmet doni,tum etiam Dei. Poteſt tamen eſſe veniale ob actûs imperfectionem,& ignorantiam. *Suar. tp.*3.*de rel.l.*4.*c.*36. *Azor, Fill. Laym.l.c.I.eſſ.l.*2.*cap.* 35.*d.*1.

Reſp.2.

Resp. 2. Simonia est triplex. *Prima*, dicitur Mentalis, cùm exterius vel nihil datur temporale (& dicitur Purè mentalis,) vel cum aliquid datur, & dicitur Mixtè mentalis, cum intentione obligandi ad reddendùm spirituale, sine vllo pacto externo. *Secunda*, dicitur Conuentionalis, quæ ad ipsum pactum exterius procedit sine reali executione; dicitur Pura, si sistat in mutua conuentione; Mixta autem, si de reali & conuentionali aliquid participet, vt v. g. si ex altera tantùm parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentiæ, cùm quis alteri dat beneficium, vt illud sibi vel alteri resignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia*, dicitur Realis, quæ scilicet vtrimque realiter completur. *v. Less. l. c. d. 6.*

2. Simonia diuiditur in eam, *quæ ex iuris Diuini*, estque prohibita propter malitiam suam, v. g. hostiam consacratam vendere; & eam, *quæ est generis humani*, estque mala tantùm propter prohibitionem. Et sic ab Ecclesia prohibetur, 1. Venditio beneficiorum, secundùm id quod in ipsis temporale est, scilicet quoad ius præcisum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinsecè tantùm ordinatorum ad res sacras, v. g. Sacristæ, Oeconomi, Aduocati Ecclesiæ, Thesaurarij. 3. Oblatio pecuniæ alicui facta, vt suadeat alteri vt det beneficium 4. Pactio de resignando beneficio, vel soluenda pensione, si alter beneficium tibi impetrat. 5. Permutatio, & resignatio beneficiorum, item reseruatio pensionis ex beneficio resignato: & in casu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum, &c. si absque superioris authoritate fiant: quæ si accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblati, pro examine ad Parochiam, ex *Trident. sess* 24. *c.* 18. pro collatione ordinum, pro tonsura, literis dimissoriis, ex *Trident. s.* 21. *cap.* 10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habet, & consuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad religionem non pro statu tantùm, is enim spiritualis est, ideoque iure diuino inuendibilis; sed etiam pro onere sustentationis: nisi Monasterij tenuitas,

vel

vel consuetudo contraria excusent. *v. Laym. c. vlt. Bon. d. 1. q. 1. & 2. Less. Azor. 3. p. l. 12. cap. 14.* Ex dictis resolues.

1. Simonia est, concionari, catechizare, Missas facere pro pretio, nisi excusetur ratione laboris: non intrinseci (is enim sacer est, & inæstimabilis, scilicet vel ipsa actio sacra, vel in ea intrinsecè inclusus) sed extrinseci non annexi rei spirituali, vt pro labore itineris vel cantus in Missa, vel ratione alterius incommodi pretio æstimabilis. Ratio, quia illæ actiones ex natura sua ordinantur ad aliquid supernaturale & ad salutem, non autem ad aliquid temporale: sicut doctio quæcumque, etiam Theologiæ, quæ pretio æstimabilis est. *Bon. loc. cit.* ex *Suar. Fill. &c. v. infrà l. 6. to. 3. c. 4. d. 1. Lay, l. 1. §. 4.*

2. Item Simonia est, dare vel accipere pretium pro absolutione à peccatis, censuris, pro dispensatione in voto, iuramento, impedimento matrimonij, irregularitate, &c. Potest tamen in his aliquid exigi per modum multæ ad causam piam applicandæ. *Laym. l. c. n. 10.*

3. Non est simonia, dare aliquid ad redimendam vexam à negante Sacramenta in necessitate. *Suar. Less. Laym.* vel ab iniquè impediente electionem, vel possessionem beneficij, ad quod ius in re habes. Quod addo, quia si nondum habes ius in re, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantùm potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, & obesse potest. Ratio est, quia non datur tanquam pretium æquiualens rei spirituali, sed vt alter ad officium ritè præstandum inducatur. Nec similiter simonia est, dare stipendium ad sustẽtationem Clerici etiam diuitis, pro Missis, concionibus; aut de eo etiam pacisci. Ratio, quia non datur tanquam pretium spiritualis officij, sed personæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione spirituali vt spiritualis est, sed vt in alterius gratiam susceptâ: proindeque non est eleemosyna, sed debitum iustitiæ. *Suar. Lay. l. 4. tr. 10. c. vlt. &c.* contra *Rich. Sylu. &c.*

4. Non est simonia, reddere vel redimere pensionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo spirituali, nec refertur ad functionem spiritualem.

tualem. Dixi, *temporalem* : quia ſpiritualis quæ datur v.g.concionatori, vel coadiutori Epiſcopi propter officium Eccleſiaſticum , in eoque fundatur, nec differt à beneficio, niſi quod non ſit perpetua, vendi nequit:mixta verò,vt v.g.quæ datur Parocho ſeni ; vel Clerico pauperi ad ſuſtentationem , non quidem vendi poteſt , redimi tamen poteſt , modò obligatio recitandi Officium B.V. impoſita non extinguatur. Quod intellige,in loco vbi fit venditio Bulla ſit recepta.Ratio,quia qui penſionem redimit non emit ius ſpirituale,ſed extinguit onus temporale ſoluendi certam ſummam pecuniæ. *Leſſ. c.* 35. *d.* 21, *Suar.c.*26.*n.*5.*Lay.l.c.n.*46.

5. Non eſt ſimonia iuris diuini, (etſi quandoque iuris humani eſſe poſſit) ſpirituale cum ſpirituali permutare, v g. beneficium pro beneficio,reliquias cum reliquiis , &c. vel dare temporale pro temporali , vt ſi calicem , vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas : vel dare temporale pro ſpirituali, per modum doni gratuiti , etiam cum ſpe vel intentione excitandi ad remunerationem doni ſpiritualis,vel contrà.Ratio,quia gratitudo non reſpicit pretium,ſed beneficium;nec ſoluit debitum iuſtitiæ,ſed antidotale : quo non excluditur quin gratis detur. Rectè tamen monet *Suarez* , huiuſcemodi dona, ob præſumptionem valde cauenda. Item,donare, promittere,vel legare temporale quippiam,ſub conditione operis ſpiritualis præſtandi,modò non fiat per modum retributionis,ſeu commutationis : vt v.g. ſi parens filio promittat munus , ſi Sacramenta frequenter. Ratio, quia hîc non interuenit contractus oneroſus , ſed ſiſtitur vel in liberali donatione, vel donatione ſub tali conditione & modo. *Suar. l.*4. *c.* 45. *Laym. l.c.n.*8.

ARTICVLVS II.

Quæ ſit pœna ſimoniæ.

Reſp.1.Sola ſimonia Confidentiæ,& Realis,in Ordine,beneficio Eccleſiaſtico, & religionis ingreſſu pœnas iuris ipſo facto inducit : licèt ob ingreſſum religionis rarò incurratur,vt dictum,vel ob tenuitatem monaſterij, vel contrariam conſuetudinem receptam. *Suar.c.*56.*&* 57.*Leſſ.d.*23.*Lay.l.c.*§.7.

Reſp.

Resp.2.Ob simoniacam collationem & susceptionem Ordinum,etiam primæ tonsuræ,incurritur excommunicatio, & suspensio Papalis. *Less. disp.24. Lay. l.c.*

Resp.3.Ob simoniam Realem in beneficio Ecclesiastico,incurritur.1.Excommunicatio Papalis.2.Irrita est electio,præsentatio, confirmatio:& institutio.Vnde talis non facit fructus suos : idque etiam, licèt à tertia persona taliter prouisus id ignorauerit : nisi tamen contradixerit , vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem,vt redderetur inhabilis; vel nisi bonâ fide possederit beneficium per triennium. *Less l.2.c.35.d.13. Laym. l.4.t.10.c.vlt Bon.d. l.1.q.7.p.2.n.20.*ex *Gomez, Garzia &c.* 3.Efficitur inhabilis ad idem beneficium,etiam per dispensationem Episcopi obtinendum : aliis tamen beneficiis iure ipso non priuatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiam Iudicis. *Suar.c.57.n.47.*

Resp.4. Simonia Confidentiæ completa dato & accepto beneficio,licèt accipiens promissionem vicissim non impleuerit,inducit.1.Excommunicationem Papalem vtrique parti contrahenti. 2. Annullat resignationem & collationem beneficij , in quo est commissa;& inhabilitat ad idem postea obtinendum. 3. Priuat omnibus beneficiis & pensionibus ante obtentis ; non tamen ante sententiam latam. 4. Beneficia sic collata soli Pontifici reseruantur. *Less.c.35.d.26. Suar. c.43. Lay. n.76.*

ARTICVLVS III.

An, & cui restituendum,quod simoniacè acceptum?

Resp 1.Nihil spirituale simoniacè acceptũ,præter beneficium, (sub quo continetur pensio, secundùm *Bon.*negante *Lessio*)est restituendum.Ratio,quia cætera vel restitui non possunt,vt Sacramenta,vel non sunt restituenda ante sententiam. Cùm Canones aliud non statuerint,ex *Less.in 68. Suar.Fill.&* cõtra *Azor & Lay.Bon.dis.1.q.7 p.3.diff.2.*Dixi, *præter beneficiũ:*quia hoc retineri non potest etiã ante iudicis sententiam;vt patet,tum ex *Cap. Si quis neque,1.q.1.*

tum

tum ex 2.*extrau.Cùm deteſtabile,de Simonia.v.Bon.l.c.* Vbi addit etiam fructus perceptos eſſe reſtituendos ; tum quia nullo iuſto titulo poſſunt retineri, cùm adeptio beneficij ſimoniaca,ſit ipſo facto irrita:tum quia ſic expreſsè habetur in *extrau.Cùm deteſtabile,de Simonia v.D.Thom.2.2.q.100.a.6. Nauar. l.5.Conſ 62.Leſſ.l.2.c.35 dub.31.*

Reſp.2. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum , Sacramentorum , & Sacramentalium, ſi notabiliter excedat id, quod pro ſuſtentatione exigi poterat;item pro admiſſione ad Religionem,iure poſitiuo reſtituendum eſt.Hoc tamen poſterius non niſi poſt latam ſententiam , ſi admiſſus in Monaſterium , maneat quia plerumque ratione alimentorum retineri poteſt , modò in communem vſum conuertatur.*vid.Bon.l.c.Leſſ.l.2.c.35.d.30.*

Reſp.3. Acceptum pro beneficio aliáve re ſpirituali, non ſecutâ collatione, iure naturæ reſtituendum eſt ei, à quo eſt acceptum : quia deeſt titulus retinendi,cùm non præſtetur id,pro quo eſt datum. Si verò res tradita ſit, ſimoniâ vtrimque completâ, probabilius eſt reſtituendum eſſe Eccleſiæ , & non danti ; quia Eccleſia vtrumque punire intendit. *v. Leſſ.Laym.hîc l.c.§.6.*

TRACTATVS II.

De ſecundo Præcepto Decalogi.

PRohibet hoc præceptum omnem inordinatam vſurpationem nominis Dei,qualis potiſſimum ſit blaſphemando,temerè iurando,vouendo & non ſeruando : de quibus hìc agendum.

CAPVT I.

Quid , & quotuplex Blaſphemia ?

REſp. Blaſphemia directè oppoſita laudi Dei, eſt verbum maledictionis , vel conuicij , ſeu contumeliæ in Deum , ſiue id fiat attribuendo ei falſa, ſiue negando vera, ſiue tribuendo creaturis, quæ

quæ ipſi debentur, ſiue etiam dicendo vera, ſed quæ ad eius dehonorationem ſeu vilipenſionem tendant: vt fit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. *Ita communiter Doctores S. Thom. 2. 2 q. 13. Bon. diſp. 3. q. 8. Sanch. 2. moral. cap. 32. Laym. l. 4. t. 10. c. 6 &c.* Vnde reſolues.

1. Blaſphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: item qui ait ſe aliquid acturum eo inuito: item qui eum negat, qui ſeriò iurat per Deos falſos, qui eum vocat Tyrannum, iniuſtum, nolle aut non poſſe nos iuuare, non curare noſtra, Dæmonem eſſe fideliorem, plus poſſe, non omnia bene eſſe ordinata, meliùs in creatione quædam fieri potuiſſe, aut debuiſſe, &c. Quæ ſiquidem quis credat ita eſſe, & non tantùm in ira aut deſperatione effutiat, tunc eſt blaſphemia hæreticalis, id eſt cum hæreſi coniuncta: quod in confeſſione eſt addendum, quia ſpecie differt ab imprecatiua. *Hurt. 2. 2. d. 91, ſ. 12. §. 54.*

2. Reuocantur etiam ad blaſphemiam alia ſigna contra Deum, licet verba non adſint; vt, ſpuere in cœlum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam ſolâ mente blaſphemia interior committi poteſt, ſicut etiam laus mentalis Dei.

3. Blaſphemat item, qui in Sanctos; vel ſacra contumelioſus eſt, intellige, vt Sancti ſunt, ſiue cum habitudine ſaltem virtuali ad Deum, ita vt mortaliter huius etiam honor cenſeatur tangi: quia alioqui tantùm erit contra duliam, ſi nimirum contra illos, vt homines quidam in terris fuerunt, dicatur. Quod veniale eſt, ſi ioco fiat; v.g. ſi Sanctos Criſpinum & Criſpinianum voces ſutores, Ioannem & Paulum eunuchos: graue verò erit, ſi contemptim, vel ex odio aut indignatione contra Sanctos. Licèt verò blaſphemiæ in Deum non admittant, paruitatem materiæ; multi tamen admittunt in iis, quæ fiunt contra Sanctos. *Eſcob. t. 1. ex.*

4. Blaſphemat item, qui iratus, etſi non contra Deum, ſed contra alios aut alia, eadem tamen ſeriò profert, quæ ex ſua ſignificatione aut modo loquendi, ac circumſtantiis, important imminutionem diuini honoris, aut impropriè: licèt enim

cam

eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè & virtualiter: quamuis id ex ſubreptione ſæpe fit veniale tantùm, ſi tantùm materialiter fiat.

5. In confeſſione exprimendum eſt ſi quis (quod tamen rarò contingit) directè & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. *Laym l.c.*

6. Blaſphemat item, qui iniuriosè vſurpat membrum Chriſti; v.g. perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors Dei, caput, paſſio, Sacramenta, chriſma, & ſimilia ſacra: cùm ea non ad perdendum, ſed ad ſaluandos nos data ſint; & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earumque rerum vilipenſionem contineri, *Lay. ibid. n.* 12.

7. Qui talium verborum conſuetudinem habet, tenetur ſub peccato mortali ſeriò conari eam tollere. Quod ſi facit, & tamen labitur, poteſt excuſari aliquando; eò quòd iuramenta iſta impetu naturali effuſa non ſint voluntaria, nec in ſe, nec in cauſa, vtpote retractata propoſito efficaci, *Lay. l.* 1. *t.* 2. *c.* 3. *n.* 6. *v. Eſcob. t.* 1. *c.* 3. *n.* 36. Si non conatur, idque Confeſſarius notet, neget ei cum diſcretione abſolutionem. *Lay. l.c.*

8. Interim plurimi excuſantur ob inaduertentiam in ſubita commotione; tametſi non ſatis excuſare videatur quod quidam aiunt, iis verbis aliud ſe non intendere, quàm vſurpare tanquam interiectiones ſignificatiuas iræ ſuæ: tum quia æquè ſe poſſunt aſſuefacere ad verba alia, iræ & ſeriæ voluntatis ſignificatiua: tum, quia tametſi id non poſſent, nihilominus non videtur licere vſurpare ea, quæ ex commnni apprehenſione aliorum ſunt inhonoratiua Dei.

9. Quòd ſi verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, ſed homini tantùm, nudè nominet mortem Dei, ſeptem Sacramenta, v.g. ô Dei mors, vulnera, &c. ſine ſcandalo, & ſine iis circumſtantiis, quibus vilipenſio importatur, non ſunt blaſphemiæ, ſed vana vſurpatio nominis diuini, hoc præcepto prohibito, & peccatum inter venialia graue, vt *Caiet. & Armilla, V. Blaſphemia, & Sanch. ſuprà.* Quanquam propter periculum incidendi

adhuc in duobus, & tunc non erunt duæ
lineæ ad eandem partem abeuntes: ergo
duæ lineæ ad eandem partem abeuntes non
possunt concludere superficiem.

14. Superficies quæ cum duabus superficiebus
planis secundum communem sectionem
earum se contingit, ipsa quoque plana
erit. Si enim non, sit ABC superficies
cum duabus superficiebus planis DE, FG
se contingens secundum communem sectionem
AB, & sumatur in ea quodlibet punctum
C, ducaturque per C recta linea CH
ad communem sectionem AB, & in superficie
DE ducatur recta linea AK ad rectos
angulos communi sectioni AB, & in superficie
FG ducatur recta linea BL ad rectos
angulos communi sectioni AB. Et quoniam
recta linea AB ad rectos angulos est
ipsis AK, BL, erit & ipsa ad rectos angulos
superficiei ABC, quæ per ipsas transit.
Quare & ad rectos angulos omnibus rectis
lineis quæ ipsam tangunt, & in superficie
ABC existunt. Sed rectæ lineæ CH, AK,
BL tangunt ipsam, & in superficie ABC
existunt. Ergo AB ad rectos angulos est
ipsis CH, AK, BL. Quare & ipsi CH, AK,
BL parallelæ erunt. Sed AK, BL parallelæ
sunt, quia in eodem plano. Ergo & CH
ipsis AK, BL parallela erit, quæ in eodem
plano sunt. Quare & superficies ABC
plana est.

CAPVT II.

Quæ sit Angulorum Natura.

DEFINITIONES.

I. Angulus planus est duarum linearum

fallibilis veritatis, in teſtem alicuius rei. Hæc autem inuocatio in eo conſiſtit quòd iurans, quantum in ſe eſt, cupiat ac valit, Deum id quod iurat teſtari, & manifeſtare (ſi & quando nimirum illi placuerit, ſiue in hac vitâ, ſiue in alterâ) tanquam quod ab ipſo Deo ſit cognitum, & verum. *Ita communiter Doctores S. Th. 2. 2. q. 89. a. 1. Bon. d. 4. q. 1. p. 1. Sanch. 3. mor. c 1. Lay. l. 4. tr. 3 c. 1.* Vnde reſoluitur.

1. Quoad forum internum, iurat quiſquis interiùs intentionem habet, ſiue formalem ſiue virtualem, & inuocat Deum in teſtem, ſiue his, ſiue illis verbis ac ſignis, ſiue etiam nullis vſus ſit: ita vt ſi quis vtatur verbis nullo modo importantibus iuramentum, & is tamen ea putet eſſe iuramenta, verè iuret: & contrà. *Suar. l. 1 c. 1. Sanch. l. 3. c. 1. Lay. l. 4 tr. 3 c. 1.* Quoad forum autem externum, quænam formulæ iurandi rationem habeant, ac proinde quæ verba licitè vſurpari in conuerſatione poſſint, patet ex ſequentibus.

2. Quando dubium eſt de iurantis intentione, iudicari ſolet ſecundùm communem acceptionem verborum, quibus eſt vſus.

3. Veram rationem iuramenti habent hæ formulæ: teſtor Deum, vel inuoco Deum teſtem. Item, auff meinen eidt: bey meinem eidt: niſi aliud de vſurpantis intentione conſtet: quia multi ita loquuntur, v. g. ich ſchruere dir ein eidt: vel, bey meinem eidt / hoc vel illud faciam: quorum tamen mens non eſt ſeriò id iurare, ſed tantùm iracundè, & grauius affirmare. *Lay. l. c. c. 2.*

4. Fides à Sacerdotibus loco iuramenti exigi ſolita per eorum conſecrationem, vti & formula illa Principem, bey Vuſer Furſtlichen Ehren / oder Tremen / etſi non ſint iuramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco iuratæ promiſſionis; vti & ſi à perſonis illuſtribus vel nobilibus dicatur, bey meiner Adlichen Ehren / Trewuen / vnd Glaublen. *vide Laym. loc. cit. c. 2.*

5. Formulæ hæ, Deus nouit, Deus teſtabitur ſuo tempore, coram Deo loquor, Deus nouit omnia, Deus videt meam conſcientiam, cenſentur tantùm narrati

narratiuè proferri, non inuocatiuè, (atque adeò non ſunt iuramenta) niſi aliud conſtet, aut ex circumſtantiis probetur. *Lay. l. cap.n.4. Bon. q.1.p.2.ex Suar. Leſſ. Sanch. &c.*

6. Non ſunt iuramenta, quæ dicuntur per modum ſponſionis; v.g. expono caput meum, amputentur mihi aures ni ita ſit, &c. *v. Sanch. l.c.n.42.*

7. Non verè iurat, qui vt iuramentum coactus vitet, dicit ſe iurare per omne id, per quod poteſt: quia cùm nulla res ſit, per quam abſque neceſſitate iurare licitè poſſit, cenſetur per nihil iurare intendiſſe.

8. Non ſunt iuramenta, (quod Confeſſarij & Catechiſtæ moneant, ne ex erronea conſcientia peccetur) verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fide boni Chriſtiani, vel Sacerdotis, vel Regis; per conſcientiam meam, ſuper conſcientiam meam, &c. vt habet *Leſſ. c.42.d.1. Bon. loc. cit.* quia tantùm ſignificant illum loqui ex dictamine conſcientiæ, & notitia veritatis; nec in teſtem adducitur Deus. Eſſet tamen iuramentum, dicere, per fidem Catholicam, per S. Euangelium: quia tunc cenſetur in teſtem adduci illius fidei & Euangelij auctor. *vid. Laym. loc. cit.*

9. Non iurat, qui dicit tam verum eſt, quàm ſol lucet, quam hic ſedeo, ambulo, &c. Vnde etſi comparatio falſa ſit, tantùm eſt mendacium, cum nullus in teſtem inuocetur. Idem eſt ſi dicas, quod dico eſt Euangelium, eſt inſtar fidei, & de fide, &c.

10. Quamuis hæ & ſimiles comparationes; (tam verum eſt quàm Deus eſt, quàm Chriſtus eſt in venerabili Sacramento, quam verum eſt Euangelium: Item, tam ſum innocens quàm B. Virgo vel S. Franciſcus, &c.) communiter videantur continere iuramentum cum blaſphemia; id tamen non ſatis apparet, quia nullus in teſtem inuocatur. Neque videtur eſſe blaſphemia ſi ſit verum, & animus proferentis ſit ſignificare tantùm ſimilitudinem; vt ſenſus ſit, hoc eſſe verum ſuo modo, ſicut alterum eſt verum ſuo modo. Tum verò eſſet blaſphemia, ſi vſurpans intenderet ſignificare, tantam eſſe (ſecundum æqualitatem, (in ſuo dicto certitudinem,

quanta est in ea veritate fidei. *Sanch. 2. mor. c. 31.*

11. Non est iuramentum cùm quis iurat per creaturas, in quibus nihil diuinæ bonitatis specialiter elucet: quia tunc non censentur adduci cum relatione ad Deum, vt si dicas: iuro per hanc barbam, vestem, &c. Censetur autem iuramentum, cùm fit per creaturas nobiliores: cùm per eas tunc accipiatur earum Creator, vt qui in iis singulariter residet, ac relucet, sic v.g. dum iuratur per cœlum, intelligitur illius habitator: dum per terram, is cuius hæc scabellum: dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentum, is, qui instituit; dum per crucem, is, qui in eâ fixus est; dum per Euangelia, ea tangendo aut nominãdo, is, cuius ea verba sunt. *Bon. q. 1. p. 1. n. 4.* ex *Suar. Sanch. ll. cc.*

DVBIVM II.

Quotuplex sit Iuramentum?

Resp. Diuisiones aliquot communiter afferuntur, sed tantum accidentales, quæ speciem non mutant, vt in confessione distinguere non sit opus *Suar. Less. Bon. p. 2.* Itaque diuiditur.

Primò. In Verbale, Reale, & Mixtum: cum videlicet vel verbis fit, vel actione aliquâ, vt erectione digitorum, contactu crucis, sceptri, Euangeliorum: vel & verbis simul, & actione corporali, vnde & vocatur iuramentum corporale. *v. Bon. p. 2.*

Secundò. In inuocatorium seu Contestatorium, & in Execratorium seu Imprecatorium. Illud est, quo Deus simpliciter vt testis inuocatur: hoc autem, quo non solum vocatur testis, sed etiam vt vindex, cum iurans se vel alium dilectum, vel aliquid sui aut suorum, subiicit Deo puniendum, si falsum dicat: vt, ita me Deus amet, adiuuet: puniat me Deus: faciat Deus vt hinc nunquam sanus surgam: nec coniugem, nec liberos viuos hodie intuear: tollat me Deus subitaneâ morte: æternum damnet; super animam meam, &c. in quibus quando falsò iuratur, an sit coniuncta altera species malitiæ contra charitatem sui, aut proximi, Scholastici controuertunt. Negat *Suar. Valent. &c.* quia non solet quis, etiam amico suo tale malum ex animo imprecari, sed potius cogitat Deum non facturum esse. *v. Bon. d. 4 q. 1. p. 2.*

Tertiò.

Tertiò. In Assertorium & Promissorium. Illud est, quo præterita vel præsentia affirmantur, aut negantur: hoc autem est, quo aliquid futurum promittitur. Addunt aliqui Comminatorium: v.g. per Deum ego te cædam. Sed hoc referri potest ad promissorium. In confessione non opus est explicare vtrum per Deum, an Sanctos iurâris: quia est eiusdem speciei malitia, cum iurans semper intendat Deum adducere in testem. *Suar. Less. c. 42. Lugo d. 16. n. 286.*

DVBIVM III.

An, & quando sit licitum iurare?

Resp. Iuramentum si debito modo fiat, licitũ est. Est de fide. Et quidẽ est actus religionis, vt omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cùm in eo obseruantur hæc tria: 1. Est iudicium, quod exigit, vt cum discretione, prudentiâ, consideratione ac reuerentiâ, non sine necessitate, aut graui causâ fiat.

2. Est iustitia, quæ exigit, vt quod iuratur sit res iusta licita, & honesta. 3. Est veritas, vt nimirum sit res vera, aut saltem ex graui ratione putetur esse vera; ita vt, provt ex defectu alicuius horum, minor aut maior in Deum iniuria aut irreuerentia redundare censetur, ita quoque maius aut minus committatur peccatum. *Vnde resoluitur.*

1. Quoad iudicium, si hoc solum desit, vt plurimum est veniale tantùm: vt si quis absque necessitate iuret, siue ex leuitate quadam animi, siue ex consuetudine. *v. Sanch. l. 3. c. 6. n. 22. Less.*

2. Mortaliter tamen etiam hîc, aut venialiter peccari potest, iuxta quantitatem negligentiæ, quam iurans admittit in inuestigatione veritatis, vel tollenda consuetudine. *Sanch. n. 10.*

3. Et sic mortalis est status illorum, qui non tollunt consuetudinem iurandi sine attentione, sitne verum hoc an falsum, quod iurare solent.

4. Quod ad iustitiam spectat, peccat mortaliter, qui iurat se facturum rem mortaliter malam; vt se aliquem interfecturum: quia est grauis irreuerentia, diuinâ authoritate se ad peccatũ mortale quasi obligare; ita vt hic quæ malitiæ concurrant: vna, quod velit malum; altera, quod ad hoc abutatur

Digitized by Google

authoritate Dei, odientis omne malum. *Bon. l. c. p. 3. Leſſ. l. 2. c 42. d. 3.*

5. Venialiter autem peccat qui iurat facere rem venialiter malam, aut vanam, aut inutilem, aut friuolam; cùm ibi leuis tantùm irreuerentia cenſeatur. *Bon. ib. Leſſ l. c.*

6. Item peccat venialiter, qui iurat aliquid contra conſilia Euangelica; vt ſe non ingreſſurum religionem, non daturum eleemoſynam, aut mutuum. *Suar. Leſſ Sanch. Bon. l c.*

7. Quod ad veritatem ſpectat, cùm hæc deeſt, peccatur mortaliter: quia committitur grauis in Deum irreuerentia; quippe cùm adducatur in teſtem falſitatis, quaſi vel ipſe veritatem neſciat, vel velit aut poſſit decipere, teſtando falſum. Nec hic excuſat leuitas materiæ: quia ſiue hæc ſit grauis, ſiue leuis; ſeria, ſiue iocoſa, æqualiter tamen repugnat Deo teſtificari falſum: & tale iuramentum dicitur Periurium *S. Thom. 2. 2. quæſt. 97. a. 7. Leſſ. Sanch. Bon. l. c.* An autem, & quando periurium poſſit eſſe veniale per accidens, *v. Eſcob. t. 1. c. 3. n. 6.*

8. Nec excuſatur, qui iurat verum, ſi is putabat eſſe falſum, vel qui iurat pro certo, de quo ipſe dubitat, etſi à parte rei verum ſit. *Sotus. Nauar. Bonac. l. c.*

9. Peccat æquè grauiter, qui ab altero exigit iuramentum, ſciens eum eſſe peieraturum. Excipe, niſi iuſta cauſa, & neceſſitas exigat; quia tunc periurium ex ſola peierantis malitia ſequitur, nec alter moraliter cenſetur illius cauſa, cùm vtatur ſuo iure. Quod tamen extra iudicium rarò habet locum in priuatis perſonis. *S. Thom. q. 89. Suar. l. 3. c. 13. & 24 Sanch. ib 3. c. 8.*

10. Non peierauit, qui iurauit aliquid re ipſa falſum, quod ipſe bona fide, & cum ratione putauit eſſe verum.

11. Excuſari ſubinde quidam ſimplices à mortali periurio videntur poſſe, ratione inconſiderationis, cùm vſurpant quaſdam formulas iuratorias vt, per animam meam; puniat me Deus. Etſi enim ſciant id vocati iuramentum, non tamen apprehendunt, quòd iurare ſit aliquid graue, & inuoca-

re

re Deum in teſtem, ſed tantùm apprehendunt confuſam aliquam rationem mali, non tanti momenti *v. Bon. l. c. Lay. c. 14.*

DVBIVM IV.

An in iuramento liceat vti æquiuocatione.

Reſp. Iurare cum æquiuocatione, quando iuſta cauſa eſt, & ipſa æquiuocatio licèt, non eſt malum: quia vbi eſt ius occultandi veritatem, & occultatur ſine mendacio, nulla irreuerentia fit iuramento. Quod ſi autem ſine iuſta cauſa fiat, non erit quidem periurium, cùm ſaltem ſecundùm aliquem ſenſum verborum, vel reſtrictiorem mentalem verum iuret: erit tamen ex genere ſuo mortale contra religionem; cùm ſit grauis irreuerentia, ad alterum in re graui decipiendum vſurpare iuramentum. *ta communiter DD. vid. Sanch. l. 3. c. 6. Bonac. p. 12. Laym. cap. 13.* Vnde reſoluitur.

1. Grauiter peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando non rogatus, ſed ſponte ſua iurat: quia tunc tenetur vti vocabulis ſecundùm communem ſignificationem, inquit *Tolet. l. 4. c. 21.* eo quòd non habeat rationem æquiuocandi.

2. Grauiter item peccat, qui vtitur æquiuocatione, quando iuramentum iuſtè exigitur, vt à iudice vel Superiore, in re graui. *Bon. loc. cit.*

3. Si autem fiat tale iuramentum in re leui, per iocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, vt probabiliter docet *Sanch. lib. 3. cap. 6* contra alios: quia ſola diſcretione ſiue iudicio caret *v. Bon. l. c.*

4. Licèt æquiuocè iurare, ſi iuramentum exigatur iniuſtè; vt v. g. ſi quis exigat iuramentum, qui ius non habet, v. g. Iudex incompetens: vel ſi non ſeruet ordrnem iuris. Item ſi exigatur per vim, iniuriam, metum, v. g. ſi vir exigat iuramentum ab vxore de adulterio occulto; ſi latrones exigant à te lytrum cum iuramento. *Sayr. l. 4. c. 5. & l 12. c. 17. Leſſ. Trull. l. 2 c 1. d. 15.*

5. Qui exteriùs tantùm iurauit ſine animo iurãdi non obligatur, niſi fortè ratione ſcandali cùm non iurauerit, ſed luſerit. In foro tamen externo poteſt cogi vt ſeruet. *Sãch. c. 7. mor. c. 10. n. 11. Trul. l. 2. c. 1. d 10.*

DVBIVM V.

Qua & quanta sit obligatio iuramenti promissorij?

Resp. In iuramento promissorio duæ affirmantur veritates, vna de præsenti primaria, quòd scilicèt iurans habeat animum implendi, quod promittit: altera secundaria de futuro, quòd scilicèt: impleturus sit suo tempore quod promittit: siue promittat Deo, est votum cum iuramento; siue homini, & est iurata promissio humana. Vnde oritur obligatio implendi, si rationabiliter possis. *Ita communiter DD. vt Lay. l. 4. t. 3. c. 6 Bon. p. 7.* Vnde resolues.

1. Defectu primæ veritatis iurans verè peierat mortaliter, si vel non habet animum implendi, siue materia sit parua, siue magna; licita siue illicita: vel si dubitat an facturus sit necne, quod iurat, vel si putet sibi mortaliter impossibile vt impleat, quod promittit, quia quoad istam veritatem præsentem, promissorium ab assertorio non differt: vnde nec paruitas materiæ excusat. *Ibid.*

2. Defectu secundæ veritatis verè peierat is, qui quod promisit, postea non implet, si rationabiliter implere potest. Id solùm hic dubitatur, an qui promisit rem exiguam cum iuramento, vt v. g. dare alteri vnum pomum, vel nummum pro eleemosyna, vel castigare prolem, vel inter vendendum nolle se minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingressu portæ, &c. an inquam sub graui peccato teneatur hæc seruare? Vbi speculatiuè quidem videtur quod sic, quia verè adductus est Deus vt testis, quod sit facturus, ergò si sine causa non facit, quantum in se est, facit Deum testem falsum. *Caiet. Valent. Tolet. lib. 4. cap. 22. alij.* Nihilominus probabiliter alij tenent contrarium, vt. *Sanch. v. Laym. sup. c. 14.*

3. Illud certum est, quòd si ex eo quòd iurasti tantummodò parum aliquid non serues, non esse graue, v. g. si iurasti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parum bibendo. *Sanchez tom. 1. lib. 4. cap. 12. num. 21.* quia tunc excusat paruitas materiæ. Et sic excusantur, qui iurant seruare statuta alicuius Capituli, Collegij, Vniuersitatis, &c. si postea paruum aliquod statutum violent.

violent. Et idem dic de tabellionibus iuratis, & miniſtris iuſtitiæ; vt & de eo, qui ex ſumma, quam alteri ſe daturum iuraſſet, parùm tantùm detraheret. *Nauar. Suar. Sanch. vid. Laym. Bonac. p.* 14.

4. Obligaris probabiliter iuramento promiſſorio, etſi extortum à te ſit per iniuriam ac metum; vt ſi oblitus vti æquiuocatione, iuraſti prædonibus dare lytrum, vſurario vſuram. *Bec.* 2. 2. *q.* 89. *&c.* Negat tamen *Azor. tr.* 1. *l.* 11. *c.* 7. *q.* 2. in materia tantum matrimonij: quia matrimonium coactum metu cadente in conſtantem virum, nullum eſt: hinc etiam iuramentum exortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipſo iure, ait *Caiet. V. periurium, Suar. c.* 9. *Sanch. Bonac. p.* 9.

5. Obligaris item, etſi iuramentum ſit errore aut dolo extortum, ſi dolus vel error verſetur tantum circa circumſtantias accidentales, non magni momenti: nam ſi verſetur circa ſubſtantiam, vt v. g. ſi annulum te daturum alteri iures, putans eſſe ferreum, cùm ſit aureus; vel circa circumſtantias magni momenti, quibus cognitis non iuraſſes, non obligaris. *vid. Sanch. lib.* 3. *c.* 11. *n.* 42. *Suar. &c.*

6. Non inducit vllam obligationem, ſi iures rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut, vt habet *Cai.* indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumſtantiis cohoneſtatur: quia iuramentum non poteſt eſſe vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum ac otioſarum, ad quas Deus non vult nos obligari. *Bon. & communiter.* Vbi Nota ex *Laym. ſupra c.* 6. iuramentum non conualeſcere, etſi talis res illicita & vana, poſtea mutatis circumſtantiis fiat honeſta, cùm iuxta *regulam* 18. *iuris in* 6. non ſubſiſtit.

7. Nec obligaris implere, ſi quid iuraſti contra conſilia Euangelica, vt non ingredi religionem, non dare eleemoſynam, &c. *Moli. Sanch. Laym. l.* 4. *t.* 3. *c.* 6. Et licèt peccaris talia iurando, non tamen peccas non implendo. *v. Caiet. V periurium.*

8. Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, vt v. g. religionem, ſi aliquid iuraſti in vtilitatem aut gratiam alicuius hominis aut aliquorum; dummodò ſit honeſtum, & ſine

peccato impleri possit. Vnde v.g. alumnus, qui iurauit se seruiturum Principi, aut huic vel isti Ecclesiæ, &c. non potest ingredi religionem sine relaxatione. Excipe tamen, si iurasses Titiæ eam ducere: nam eo casu potes ea relicta ingredi religionem; quia iuramentum sortitur naturam actus, cui apponitur: promissioni autem matrimonij hæc tacita conditio inest, nisi ingrediat religionem. *vid. Laym. cap. 5; Bon. d. 4. q. 1 p. 3.*

Resp 2. Iuramentum promissorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum est, quo promissio vel propositum cui est annexum. Ratio quia accessorium sequitur principale, ideoque quando non obligat promissio, nec obligat iuramentum appositum. *Less. l. 2. c. 42. d. 2. Bonac. d. 4. q. 1. p. 16. Trull. l. 2. c. 1. d. 17.* Vnde resolues.

1. Titius qui cum iuramento promisit nuptias Bertæ diuiti, sanæ, virgini, bonæ famæ, &c. non tenetur stare iuramento, postquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam: quia promissio ipsa non obligat eo casu.

2. Qui vrbanitatis causa iurauit se ante alterum non sessurum, bibiturum, vel ingressurum domum &c. non peccat contra iuramentum si coactus ab altero prius sedeat, bibat, vel ingrediatur: tum quia promissio illa vel propositum habet tacitam conditionem adiunctam (nisi me coëgeris) qua sublata non obligat, & consequenter nec iuramentum; tum quia relaxatur ab altero cedente iuri suo. *Bon loc. cit. Sanch. Less. Trull.*

3. Qui iurauit se seruaturum decreta, & regulas, vel statuta alicuius Congregationis, Vniuersitatis vel Capitulis, tantum tenetur seruare ea, quæ sunt in vsu, vel seruantur à maiore parte Capituli, nisi tamen aliud constet de mente iurantis, vel hic voluerit se ad illa independenter statutis obligare. Ratio patet, quia promissio ipsa non aliter obligat. *Trull. l. c. Azor. Less. Dian. p. 2. tr. 6. in R. 39.*

4. Qui iurauit se seruaturum secretum, non peccat contra iuramentum illud detegendo, quando non potest illud celari absque graui suo, vel alterius damno: quia ipsa promissio secreti non videtur

tur obligare, nisi hac conditione, (si non noceat.) *Sylu. Bonac. Sanch. Trull. l. c.*

5. Qui iurauit Iudici se dicturum quæ nouit, non tenetur reuelare occulta. Ratio patet. *Less. Bonac. Trull. l. c.*

6. Qui iurauit se soluturum debitum intra mensem, non tenetur intra illum vi iuramenti soluere, si à creditore terminus solutionis prorogetur: quia cùm hic cedat iuri suo, cessat obligatio promissionis, & consequenter iuramenti. *Azor, Bon. Trull. loc. cit. num.* 18.

DVBIVM VI.

Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio iuramento obligationem contraxit?

Respond. Tales casus præter ea, quæ ex superioribus colliguntur, à *Tol. & Caiet.* recensentur isti. 1. Si quod bonum erat tempore iuramenti, propter circumstantias posteà fiat illicitum, vel vanum, vel impeditiuum maioris boni, vel melius sit omitti quàm impleri. *Sanch. c.* 15. 2. Si iuramentum mutes in opus aliud apertè melius, & Deo gratius: id enim quisque per se potest vt habet *Tolet. c.* 23. Excipe tamen semper, si quid in hominis commodum iurasses: nec enim Deus illum vult defraudari. 3. Si notabiliter mutetur status rei; vt si v. g. iurasses aliquem punire iustâ punitione, is autem supplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, posses ei sine periurio condonare: quia iuramentum obligat seruato eodem statu, in quo non pœniteret. *Laym. c.* 9. 4. Si res iurata facta sit inutilis ad intentum, maximè, si magis illius destructiua: vt si v. g. ex correctione impœnitentis filij notaretur is magis destruendus, quàm emendandus; aut si turbanda familia; secuturæ rixæ cum vxore, & sic præstet non corrigere. *Regin. lib.* 18. *c.* 56. *Bonac. l. c. p.* 14. 5. Si ita ferant conditiones illæ, quas in quovis promissorio iuramento tacitè subintelligi, natura & Doctores docent. Tales autem sunt, vt *Laym.* dicit, *suprà c.* 9. 1. si potero. 2. saluo iure Superioris. 3. nisi res notabiliter mutetur. 4. nisi obligatio tollatur. De quo sequens dubium.

Digitized by Google

DVBIVM VII.

Quomodo obligatio iuramenti tollatur per irritationem, dispensationem, commutationem, & remissionem?

Resp. De hoc ex conditionibus iam positis, & potestate Superiorum in suos, ac suorum vota, à *Lay. hic c. 11. & aliis communiter* hæc traduntur.

1. Quod spectat ad irritationem, irritare & annullare potest iuramentum omnis is Superior, maritus, aut dominus, qui & quomodò irritare potest suorum vota. *Sanch. cap. 19. n. 7. Suar. Azor, Fill. l. 25. c. 9. q. 9. p. 17. dub. 7. v. Caput seq.*

2. Possunt & iidem irritare iuramenta promissoria, facta in gratiam hominis, quotiescumque ipsam promissionem seu contractum infirmare iis concessum est.

3. Quoad dispensationem, quicumque habet potestatem ordinariam vel delegatam, vel priuilegium disponendi in votis, potest in iisdem dispensare, etiamsi iurata sint.

4. Quoad commutationem, eadem est ratio, quæ de dispensatione.

5. Quod attinet ad remissionem, siue relaxationem, iuramentum factum in fauorem hominis non potest relaxari, nisi ab eo, cui factum est, aut cui is, & promissa materia subiecta est.

6. Et is quidem, potest remittere, etsi talis fauori iuratus esset propter Deum; v.g. si quis propter Deum iurasset pauperculæ eam ducere, potest ipsa iuramentum illud relaxare, vt habet *Nauar. & alij* contra *Sotum & Sylu.* quia licet iuramentum principaliter factum sit propter Deum, quia tamen executio est in fauorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

7. An etiam ciuilis potestas relaxare possit iuramenta suorum subditorum in temporalibus, quando iusta causa subest, verbi gratia, quia metu vel per aliam iniuriam extorta sunt, controuertitur. Alij negant, alij aiunt, apud *Laym.* Probabile est, quod docet *Sanch. lib 3. cap. 12.* cum *Suarez*, non posse relaxare directè, sicut potestas Ecclesiastica quando dispensat; sed tantùm indirectè, v. g. ratione

tione materiæ, vel ſupplendo vicem eius cui iuratum eſt,& qui remittere debebat. Plura ad forum externum ſpectantia circa iuramentum, *vid.* apud *Laym.ſupra cap.*11.*Bon.l.c.*

CAPVT III.
De Voto.
DVBIVM I.
Quid ſit Votum, & quotuplex?

RESP. 1. Eſt promiſſio facta Deo, deliberatè, de bono poſſibili,& meliori.*D.Thom.*2.2.*q.*88.*vid. Sanch.& Laym.l.*4.*t.*4.Vnde patet,quòd Votum ſit actus latriæ ſoli Deo debitus.Quare dum vouemus quiddam Sãctis,ſenſus eſt,voueri ea Deo in honorem ſimul Sanctorum; ſicut templa & altaria ædificamus Deo in eorumdem honorem.Porrò ex ſingulis particulis datæ definitionis, multi caſus reſoluuntur: quos vt vitetur confuſio, & conſulatur memoriæ ſeparatis dubiis proponam.

Reſp. 1. Diuiditur Votum. 1. In Abſolutum, & Conditionatum.Illud eſt,quod fit ſine vlla conditione,vt,voueo eleemoſynam: hoc autem, quod fit cum conditione,ita vt niſi hac poſitâ non exurgat obligatio; vt, voueo eleemoſynam, ſi ſanitati reſtituar, vel (quod dicitur Pœnale) voueo facere diſciplinam, ſi hoc fecero. 2. In Solemne & Simplex. Illud eſt, quod vt tale acceptatur ab Eccleſia, & ſunt hæc duo: votum caſtitatis,quod maioribus Ordinibus annexum eſt, & votum profeſſionis religioſæ.Simplex autem votum eſt,omne aliud quòd talem ſolemnitatem non habet. Vbi ſciendum, quod votum ſolemne reddat perſonam iure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum; vt ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum, provt *vide infrà l.*4. *cap.*1. *in tract. de ſtatu relig.* Simplex autem tale votum, v.g. caſtitatis,(excipio,quod in Societate IESV emittitur poſt Nouitiatum) aut ingrediendæ religionis, etſi reddat contractum, v.g. matrimonij illicitum,non tamen inualidum. *vide infrà l.* 6. *de matrimonio.*
3. In Reale & Perſonale. Illud eſt, cùm pecunia, vel

vel alia res externa pretio æstimabilis promittitur, vt calix, eleemosyna: hoc autem, cùm aliqua hominis actio, vel cessatio ab actione, vt votum ieiunij, peregrinationis, abstinentiæ à lusu. His aliqui adjungunt Mixtum ex vtroque, vt si voueas peregrinationem cum oblatione alicuius rei. *vid. Less. l. 2. cap. 40.*

DVBIVM II.

Qua requiratur Voti deliberatio, & intentio?

Resp. Cùm voti obligatio sit grauissima requiritur intentio deliberatio & libertas perfecta, quâ quis liberè & directè in se voluerit promittere, cum animo se obligandi. *Ita Doctores communiter. Less. Bon. d. 4. q. 2. p. 1.* Vnde resolues.

1. Ætas & vsus rationis ad vouendum ea sufficit, quæ satis est ad peccatum mortale, perfecto actu humano, & directo in se volitum. Excipe tamen votum solemne religionis, quod inualidum est antè certam ætatem.

2. Non obligat votum factum cum semiplena animaduersione, vel deliberatione, v.g. ex repentino animi motu, vel consuetudine, linguâ mentem præueniente, vel ex calore iracundiæ rationis vsum auferente. *Azor, Sanch. Trull. l. 2. c. 2. d. 1.* Vbi notat, non esse sufficiens indicium, quòd defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, si vouentem facto voto mox pœniteat: item motum iræ, rarò & vix vnquam impedire vsum rationis.

3. Quòd si is qui scit se vouisse, dubitet an tum sufficienti deliberatione, & vsu rationis, ob defectum ætatis, si quidem vouit ante septennium, votum non obligat nisi constet de sufficienti rationis vsu: quia eum ius in tali non præsumit; & possessio stat pro libertate. Si verò post septennium vouit, obligat: quia possessio est pro voto, cùm præsumatur vsus rationis, nisi constet oppositum. Si denique dubitet, vtrùm antè an post septennium vouerit, teneri voto vult *Sanch. & Palaus*, negat *Diana, &c.*

4. Vota facta in ebrietate, etiam antè præuisâ, & sic volita in causa, non sunt valida, cùm non sint volita in seipsis & directè: bonum autem non con-

consurgat nisi ex integra causa : quamuis ad peccatum satis sit voluntarium indirectè & in causa. *Laym. l. 4. tom. 4. tap. 1. n. 4.*

5. Vota facta in metu non incusso ad hoc ipsum vt votum extorqueretur, valida sunt ; quia sunt simpliciter voluntaria, & deliberata : facta autem in metu iniustè incussu ad ipsum votum extorquendum, inualida sunt. *ex communi.* non quia non sint voluntaria, sed quia vel ius ea irritat, vel Deus non acceptat, ne det vim iniustæ coactioni : idque, siue metus sit grauis, siue leuis ; dommodò quis formaliter ex solo tali metu voueat. *Suar. de Voto, l. 1. c. 8. Sacch. Fill. tom. 26. c. 1.*

6. Quoad vota emissa ex errore, si error fuerit circa substantiam materiæ promissæ, vel circa conditionem substantialem, vel circa finem, siue rationem formalem ac motiuum vouendi, votum nullum est, vt v.g. 1. Circa substantiam, si quis vouerit certum aliquem suum calicem, quem putat argentum, cùm sit aureus, vel se ingressurum certum Monasterium ; putans esse Ordinis sancti Benedicti, cum sit Cathusianorum. 2. Circa conditionem substantialem ; si quis v.g. vouerit se ingressurum Monasterium, vbi putaret religiosam disciplinam, & essentialia religionis seruari accuratè, & tamen non ita esset; vel si vouerit peregrinationem ad limina Apostolorum, putans tantum distare centum milliaribus, cum tamen distarent trecentis. 3. Circa causam finalem; si quis v.g. vouerit aliquid in gratiarum actionem, pro sanitate parenti reddita, & is reipsâ non fuisset ægrotus, vel esset mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum est; quia hic deficit liber consensus, qui non fertur in incognitum, & nihil tam est contrarium consensui, quàm error. *Fill. t. 26. c. 1.*

7. Vota quæ eduntur post Nouitiatum, in quocunque approbato Ordine, instar matrimonij carnalis non sunt irrita ob vllum errorem, nisi solum substantialem circa substantiam.

8. Si error circa conditionem substantialem sit de re parui momenti, non redditur votum irritum, vt. si iter peregrinationis, quam quis vouit, si paulo

lò longius quam putabatur : quia parum reputatur pro nihilo Item si error sit tantum circa causam impulsiuam, valet votum : quia illa est tantum causa secundaria, quâ sepositâ actus est sufficienter voluntarius secundum substantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat : v. g. vouit aliquis peregrinationem Romam studio colendi Deum, & simul etiam habuit causam secundariam impulsiuam, vt inuiseret fratrem, quem putauit esse Romæ, quem etsi intelligat deinde istic non esse, non ideò desinit obligari voto. Et ex his patet, quomodò intelligendum sit, quod dici solet, vota non obligare vltra intentionem vouentis. *Sanch. l. 4. c. 2. Less. l. 2. c. 40. d. 2.*

9. Ad votum non sufficit nudum propositum, licèt firmissimum : quia qui tantum proposuit, non tenetur sub peccato præstare, qui autem promisit, obligatur sub peccato præstare; qui autem promisit, obligatur sub peccato : & nisi præstet, agit contra fidem Deo datam. *Bon. p. 1. Laym. l. c.*

10. Ad votum aliquando sufficit promissio implicita; vt patet in susceptione Ordinum sacrorum, vbi licèt non dicatur voueo, vel promitto castitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipso, quòd sciens Ecclesiam annexuisse iis Ordinibus istud votum, eos susscipis. An verò, si quis planè id ignoraret, adhuc censeretur vouere ex implicita intentione, dubium est. Aliqui aiunt, aliqui probabilius negant; dicuntque talem teneri ad castitatem, non ex voto, sed ex Ecclesiæ præcepto. *Sanch. de mat. l. 2. d. 27. n. 11. Bon. q. 2. p. 1. & communiter.*

11. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, sed tamen se non obligandi, nullum esset votum, secundum *Nauar. Sylu. Sanch. n. 27. Less. l. 2. c. 40. dub. 1. num. 6. Bonac. & alios*, contra *Caiet.* quia talis non vult vouere, cum apponat conditionem contra substantiam actûs. Vnde *Lugo d. 23. de iust. sec. 1. & alij*, contendunt talem non posse dici promittere. Verum videtur esse quæstio de nomine. Si verò haberet animum vouendi & se obligandi, non tamen implendi tunc etiam grauiter peccaret, & votum esset validum. *Sanch. Fill. Bon. p. 1. num. 14. Laym. &c.*

D V

DVBIVM III.

Quæ requiratur materia voti?

Resp. Ea debet esse possibilis, (cum impossibile nec efficaciter intendi possit, nec ad illud sit obligatio) & non solum bona, sed etiam melior quàm oppositum, siue eius omissio: quippe finis intrinsecus voti est honorare per hoc Deum: id autem non potest fieri, nisi offeratur illi aliquid gratum: gratum autem esse non possit, vt quis obligetur ad relinquendum id, quod est melius. *Sanch. l. 9. c. 7. Lay. Nauar. &c.* Vnde resolues,

1. Inualidum est votum nunquam peccandi venialiter, cùm id moraliter & ordinariè sit impossibile. Aliqui tamen volunt, sic vouentem teneri isto voto ad vitanda mortalia, & venialia grauiora, de quo *Scholastici. Nauar. c. 12. n. 65. Suar. l. 2. c. 3. Sanch. de mat. l. 9. d. 35.*

2. Inualidum est votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, nisi ex circumstantiis aut fine fiat bona: quia Deo displicet stulta promissio, & hinc eam non acceptat: ac peccat venialiter talia vouens, vt v.g. si quis decidens ex equo, voueat non amplius equum ascendere. *Nauar. cap. 12. Sanch. 4. mor. cap. 7.*

3. Inualidum est vouere mala, & qui vouet mortale, peccat mortaliter, qui autem veniale, cum venialiter tantùm peccare dicit *Sa. Sylu. &c. V. iuramentum*: licèt mortaliter, peccare velit *Caiet. V. votum, & Less. l. 2. c. 4. d. 5.* quod videtur probabilius.

4. Inualidum est votum, cui adiungitur finis vel alia circumstantia mala tenens se ex parte rei votæ, vt v.g. vouet quis eleemosynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandam per eam victoriam iniustam, felicem successum furti, adulterij, &c. aut in gratiarum actionem pro successu talis peccati: quia datio eleemosynæ, in talem finem, est actio blasphema, quasi Deus peccata promoueat, ideoque non potest, esse materia voti. *Caiet. Nau. c. 12. Sanch. c. 6. Laym. l. 4. t. 4. c. 2. n. 6. Fill. t. 26. c. 5.*

5 Validum autem est, etsi ei adiungatur finis, vel alia circumstantia mala tenens se tantùm ex parte vouentis, vt v. g. si quis ex vana gloria, aut ex

ira.

ira erga importunum mendicum, voueat ei dare eleemosynam: quia tunc res ista bona est quam vouet, licèt ipse voueat male, & cum peccato. *Ibid.*

6. Validum item est votum factum ex affectu erga rem bonam, vt bona est, etsi coniunctam cum causa mala: vt si quis voueret eleemosynam, si ex duello euaserit saluus, si non capiatur in furto, si filius sibi nascatur ex adulterio, quod parat, &c. licèt enim duellum, furtum, adulterium velle, malum sit, tamen his positis non infamari, prolem gigni mala non sunt sed Dei dona: & votum non cadit super ista mala, sed super hæc bona, considerata (vt pono) quatenus in se bona sunt. *Nauar. Laym. loco citato.*

7. Inualidum est, & veniale peccatum, vouere bonum, quod est impeditiuum boni maioris, vt præsertim sunt vota contra consilia Euangelica, vt v.g. manere in seculo, ducere vxorem, ire ad militiam, facere mercaturam. *Nauar. n. 29. Suar. Fill. c. 1. q. 7. n. 58. Sanch. &c.*

8. Si tamen aliquod bonum per se, & absolutè minùs, fieret per accidens maius bonum, tunc talia vouere valet, v t v. g. si quis videret susceptionem ordinum sibi damnosam. *v. Bon. p. 1.*

9. Matrimonium ordinariè inualide vouetur, quia ordinariè melior est cœlibatus. Dixi, *ordinariè*: quia valide vouetur, 1. si quis ad hoc obligetur, vt, quia sine iniuria, aut graui infamatione sponsæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à sponsalibus non potest recedere. 2. si id Reip. valde vtile futurum existimetur, vt, quia v.g. ex eo speratur pax inter Principes, conuersio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. si quis ob fragilitatem, & inueteratam consuetudinem peccandi, adeò sit pronus ad lapsum, vt prudentes iudicent consultum ei esse vt nubat: in quo tamen vltimo. *Lay. & alij* dissentiunt. *vid. Bon. loc. cit. Fill. n. 6. Nauar. Suar. loc. cit. Laym. n. 12.*

DVBIVM IV.

Quæ, & quanta sit obligatio voti?

Resp. Tanta est quantam, tum quantitas materiæ

riæ permittit, tum intentio vouentis, qua se vel multum, vel parum, vel absolute, vel cum certa conditione restrictione temporis, qualitatis obligare vult, designat: ita vt etsi obligatio voti sit iuris naturalis, vis tamen eius pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam præuia conditione vt tantùm vel tantum obliget. *Ita communiter. v. Lay. c.3. Bon p.5* Vnde resolues.

1. In materia leui nemo obligatur sub mortali quia materia id non permittit. *Nauar. numer.* 40. *Sanch. l.4 c.12. Laym. l.c.* v.g. vouisti recitare quotidie Salua Regina: omittendo semel, iterumque, non peccas mortaliter, quia materia est parua. *Sanch. lib 4. cap.12. Laym. loc. cit. Azor. lib 21 c 15.* Imò etsi toto anno omittas, esse tantùm veniale, eò quod materiæ istæ paruæ non coalescant in vnam, probabiliter docet *Diana tom 5. misc num.* 24. ex *Soto, Arag. & Tann. 2.2. d.4 dub.3.* contra. *Valen. &c.*

2. In materia graui etsi quis possit se obligare tantùm leuiter, communitur tamen censetur se voluisse obligare, nisi aliunde constet. Vnde violans tale votum, peccat grauiter ex genere suo. *v. Ibid.*

3. Qui postquam graui voto se obstrinxit, seriò deinde dolet quòd fecerit, non peccat grauiter modò retineat animum implendi. *v. Sa V. votum.*

4. Qui violat votum de re iam ante præcepta, v.g. qui post votum castitatis fornicatur, debet in confessione addere, quòd votum id habeat, aut quòd Ordines acceperit, si Confessarius nesciat: quia duplex tunc est malitia peccati. *Suar. cap. 6. Less d.7. Sanch c.5. Fill c.2 q.7.*

5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti. Vnde si qui Canones videntur indicare filium à patre religioni deuotum teneri eam profiteri, intelligendi sunt, si filius votum patris semel ratificauerit. *Suar. c.9. Sanch. Laym. c.3. n 6.*

6. Cùm hæres teneatur soluere vota realia defuncti, non tenetur vi voti, sed ex iustitia; sicuti tenetur alia illius debita, legata, &c. soluere, *Ibid.*

7. Eodem modo si communitas aliquid vouit, in

in quod posteri non consenserunt, non tenentur id seruare vi voti, sed interdum ratione pacti, statuti vel longæ consuetudinis. *v. Lay hic c. 3.*

8. Cùm quis vouet factum alterius, sensus est, se curaturum id eo modo, quo licitè potest, vt v.g. rogando, persuadendo, vel etiam præcipiendo, si sit Superior, vel etiam aliquando paciscendo, & suppeditando sumptus. Sic parens, qui filium deuouit religioni ad nihil aliud tenetur, quàm vt conetur eam filio persuadere: sic qui Missas vel peregrinationem alterius curandam, quando stipendium ac sumptus ei persoluit, non tenetur alium substituere nouis sumptibus, si prior non præstet ad quod se obligauit. *Sanch. Laym. n. 7.*

9. Vota personalia non implentur nisi per vouentem: vnde qui vouit peregrinationem Romam v.g. non satisfacit, si conducat alium: neque ad id tenetur, si ipse non possit. *Ibid.*

10. Vota realia soluenda sunt ex proprio: vnde qui nequit ex suo, tenetur ab alio mendicare. Quòd si possit ex suo, & tamen alius, siue rogatus siue sponte pro ipso velit soluere, id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipsius; non autem actio alterius personæ potest fieri alterius. *v. ib.*

11. Vota conditionalia non obligant cessante conditione, etiamsi ipse vouens causa fuerit, vt conditio non poneretur; dummodo id non impediuerit per dolum, vim, aut malitiam, vt v.g. vouisti peregrinationem, si eam Petrus approbet; deinde submittis qui persuadeat, vt non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etsi malitiosè per fraudem, dolum &c. impediueris, adhuc probabile est, te voto non teneri, vt habet *Laym. cap. 6.* ex *Suar. & aliis.* Interim *Laym.* rectè hîc aduertendum monet ad intentionem vouentis; vt v.g. si filius vouit se ingressurum religionem, nisi pater contradixerit, videtur eius intentio fuisse, nisi contradixerit ex se sua sponte, sibi relictus, &c.

12. Qui vouit rem certam & determinatam, v.g. hunc calicem, si ea res pereat, non tenetur ad aliũ; cùm id non soleat intendi: si autem eam rem vendiderit, probabilius videtur esse, teneri dare pecuniam

niam quàm accepit : quia qui vouet rem, cenſetur promittere omnem eius vtilitatem.

13. Qui vouit aliquid faciendum certo tempore, vt ieiunare hoc, vel iſto die; illo tranſacto, ſiue cum culpa eius ad nihil tenetur : & neque, ſi præuiderit impedimentum eo tempore ſuperuenturum, tenebatur præuenire, cùm hæc non ſoleat intentio vouentis eſſe. *Suar. Nauar. l. 1. v. Bon. p. 5.*

14. Qui vouit aliquid ſine certo tempore, v.g. peregrinationem, tantùm tenetur implere cùm commodè primùm poteſt : quia ſic moraliter quiſque cenſetur intelligere ſuam promiſſionem, vt habita commoditate non nimis diu differat, quamuis minor cauſa ſufficiat ad differendum, quàm ad omittendum. *Fill. c. 4. q. 10. Suar. Laym. c. 3. Bon. &c.*

15. Qui vouit aliquid ſine certo loco, v.g. ingredi religionem S. Benedicti, ſatisfacit intrando quodcumque Monaſterium illius Ordinis, in quo ſeruentur ſubſtantialia regulæ. Neque tenetur pro admiſſione peragrare prouinciam, ſed ſatis eſt adire loca aliquot non nimis diſſita. Et ſatisfecit voto ſi poſtquam ingreſſus eſt, remittatur, aut egrediatur (ſaltem cum iuſta cauſa qualis eſt v. g. grauis ac diuturna triſtitia & anxietas, ſiue ex natura ipſa, ſiue aliunde nata. *Eſcob.* ex *Sanch. t. 1. l. 4. c. 16. n. 100.*) ante profeſſionem, *v. Trul. l. 2. c. 2. d. 20. num. 7. & 8.*

16. Qui vouit aliquid ſine certâ qualitate, v.g. religionem in genere, poteſt ingredi quamcumque, etiam laxiorem; modò ſeruentur eſſentialia, & ſit approbata. Similiter, ſi quis vouit triticum, &c. non tenetur dare optimum quod habet, ſed ſatis eſt, (loquendo de obligatione præcisè) vt det quod non ſit planè ineptum.

17. Qui vouit aliquid ſine certa quantitate, v.g. eleemoſynam, pecuniam, frumentum, &c. ſatisfacit dando quantum voluerit, modò non tam parum, vt videatur potiùs irridere ſuum votum, quàm implere. Ratio horum omnium petitur ex intentione vouentis, quâ nemo cenſetur ſe obligare, niſi ad id quod commodè poteſt, & communiter eſt decens. *Suar. Sanch. l. 4. c. 13.* 18. In

18. In dubio de mente vouentis, debet fieri interpretatio secundùm verborum, quibus vsus est, proprietatem, vel potiùs communem & vsitatam acceptionem, *Fill. t. 26. c. 2. Lay. c. 3.*

19. Qui vouit, si ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur secundùm *Sanch.* dare toties decem, quoties ludit; quia pœna est actui accessoria. Videtur tamen negare. *Laym. l. 4. tr. 4 c. 5. n. 4 vid. Trull. Dian. p. 5. t. 9. R 60.*

DVBIVM. V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

Resp. Dupliciter tolli potest: 1. Nullius authoritate interueniente: idque vel materiæ mutatione; vt si materia antè honesta fiat turpis, indifferens, vel impeditiua maioris boni, ratione nouæ circumstantiæ vel prohibitionis: vel si fiat impossibilis, absolutè aut moraliter; vel defitione conditionis, à quâ pendebat, 2. Interuentu authoritatis humanæ; idque tripliciter; irritatione, commutatione, vel dispensatione: de quibus sequentibus dubiis. Est communis, *Sanch. l. 4. c 24. Less. l. 2. c. 40. Suar. Fill. to. 26. c. 8.* Vnde resolues.

1. Etsi tua culpâ materia facta sit impossibilis, inutilis, &c. tamen postquam iam talis facta est, cessat obligatio, & sufficit pœnitere de culpâ.

2. Si concurrat obligatio duorum votorum incompossibilium, implendum est id, quod est præstantius, & Deo gratius; alterum cessat. Quòd si verò sit æquale, aut nescias vtrum sit melius, implendum est quod priùs vouisti, & fuit posterius: si & hoc nescis, libera est electio. *v. Trul 2. c. 2. d. 9.*

3. Si materia voti fiat impossibilis quoad partem tantum, tunc si commodè talis materia diuidi non potest, aut non solet, ad nihil teneris: v. g. vouisti ædificare templum, si totum non potes, non teneris ad partem

4. Si verò diuidi commodè potest, & solet, manet obligatio ad illam partem quam potes: vt v. g. 1. Qui non potest ieiunare totâ hebdomadâ, potest autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & consummauit post votum castitatis, tenetur non petere debitum; cum eatenus

nus votum adhuc sit possibile (reddere enim debet) *v. Bonac. p. 7. § 1.*

5. Quòd si votum diuidi quidem possit, sed vnum in eo sit principale, reliqua verò accessoria tantum, non per se seorsim intenta, sed dependenter à priori, tanquam illius appendices & modi; tunc si principale fiat impossibile, ruit etiam obligatio accessorij, non autem contrà: vt v.g. vouisti peregrinationem Romam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; si peregrinatio impossibilis fiat, non teneris cilicium ferre & oblationem mittere. *vid. Sanch. l. 4. c. 10. Bon. d. 4. q. 2. p. 4. §. 4. Trul. l. 2. c. 1. d. 10.*

DVBIVM. VI.

De voti irritatione.

ARTICVLVS I.

An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irritationem?

Resp. Cùm debeat violari cuiusquam dominium ac quilibet dominus possit vti suâ libertate, hinc si potestati dominatiuæ alterius sit subiecta alicuius voluntas, potest, is subditi istius omnia vota, qualiacunque sint, ad suum libitum, sine vlla causa, validè irritare directè, hoc est, potest velle & pronunciare, vt illa vota nulla sint, ita vt nullo etiam casu obligatio postea reuiuiscat (etsi peccent, si absque causa irritent, vt docet *Less. lib. 2. cap. 40. num. 75. Nauarr. Suar. Fill.*) Porrò hoc ius pronenit ex iure positiuo, quo datur alicui legitima potestas dominatiua in voluntatem alterius. *Ita communiter DD. v. Sanch. l. 4. c. 24. n. 30. & 31.* Vnde resolues.

§ 1. Quiuis pater, & in eius defectu, auus paternus, tutor, imò etiam mater, non tantum si tutrix sit, sed etiam in priorum defectu; & secundum quosdam, reliquis deficientibus etiam magister, vel herus, vt *Suar. Less. d. 10. n. 78.* contra *Sanch.* potest directè irritare vota liberorum impuberum: vt colligitur ex *cap. Mulier. 32. q. 2. c. 1. & 2. 20. 1. & cap. Si quis de reg.* Impuberas autem secundum iura finitur in masculis, anno decimo quarto completo: in fœminis duodecimo completo, à die natiuitatis computando, vt *Sanch. loc. cit. v. Laym. t. 4. capi 2. Bon. di. 4. q. 2. p. 6. §. 2.*

2. Vota

2. Vota religioſorum (non tamen nouitiorum) etiam ſub prædeceſſoribus emiſſa, irritare poſſunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores, & Rectores, ac probabiliter etiam Abbatiſſæ, vt habet *Suar. l.6. de Voto. c.7.n.10. Regin. l.18.n.342. Fill. Bon. l.c.n.26.* Excipitur tamen votum tranſeundi ad religionem ſtrictiorem. *vide Binsfeld. 3. p. Ench. c.9. Leſſ. n.75. Sanch. c.24.n.30. Bon. lib.5.*

3. Idem poteſt, ſecundum *Sanch. l.9. de matr. d.39.* maritus reſpectu votorum vxoris: licèt probabiliùs id alij limitent ad ea vota, quæ mariti iuri præiudicant. *Laym. hic cap.7. Fill. tract.26.c.8.q.8. Leſſ. d.10. num.83. & d.15.*

4. Qui ſemel votum irritauit, ſi poſtea nolit, non ideò reualidatur vt *v. Sa V. Irritatio Voti.*

5. Nullus ſupradictorum poteſt directè irritare vota emiſſa antè ſubiectionem, v. g. ante matrimonium, facta verò intra tempus ſubiectionis, de re implendâ poſt tempus ſubiectionis, v. g. in pubertate, vel poſt obitum mariti, poſſunt irritare. *Bon. loc. cit.*

6. Votum, de quo dubium eſt, vtrùm emiſeris tempore libertatis, an ſubiectionis, non poſſe irritare Superiorem, docet *Salas 1.2.q.21. & Caram. l.3. cap.1.d.1.* Sed contrarium tenet *Suar. Sanch. Bon. &c.* cum *Bardi. d.6.c.1.§.28.*

7. Facta tempore ſubiectionis, poſſunt adhuc irritari poſt illud; v. g. quando filius iam eſt pubes. Quòd verùm eſt, etſi in pubertate ea ratificaſſet, putans ex errore eſſe firmá: ſecùs tamen, ſi infirma eſſe nouiſſet, & independenter à prioribus ratificaſſèt. *v. Leſſ. l.2.c.40. dub.10.*

8. Supradicti poſſunt reuocare, ac directè irritare vota, etſi ſemel ea ratificauerint; quia non priuarunt ſe dominio & poteſtate ſuâ. *v. Suar. de Voto l.6.c.6.* Quòd ſi tamen id ſine cauſâ fiat, erit ſecundùm quoſdam mortale: licèt probabiliùs id neget. *Suar. l.c.4. & Laym. hic.*

9. Prælatus poteſt irritare votum ſubditi, à prædeceſſore æquali vel inferiore, confirmatum, non tamen à Superiore. *v. de his Bon. loc. cit. §.3. Lay. c.7.*

ARTI

ARTICVLVS II.

Quis vota indirectè possit irritare ?

Resp. Si alicui, non quidem voluntas vouentis, sed voti materia sit subiecta, ita vt in hanc ius habeat, is tale votum potest irritare, irritatione indirectâ; hoc est, eius obligationem suspendere, in quantum suo iuri præiudicatur : idque ex lege naturæ docente, quòd nemo possit alteri promittere aliquid in præiudicium tertij. *S. Thom. in* 4. *d.* 38. *Suar. Less. &c. ll. cc.* Vnde resolues.

1. Sic irritare possunt, præter suprà nominatos, mater respectu filiorum puberum, quamdiu manent in domo paternâ, nec sunt emancipati : item tutor puberis, vsque ad annum vigesimum quintum, in iis quæ eorum potestati officiunt *Lay. c.* 7.

2. Idem potest vxor respectu mariti ; v. g. si is vouerit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare seorsim, qui derogant vitæ sociali, & vsui dominij quod habet in corpus mariti. *Less. n.* 83. *Fill num.* 273.

3. Item dominus & domina respectu famulorum ; vt si ij vouerint ieiunium, quo fierent inepti ad obsequia domini: quale votum non est castitatis, vel breuis orationis. *Less. n* 86.

4. Item non tantum Pontifex respectu omnium fidelium, sed etiam Episcopi, & Principes respectu subditorum, quando materia illis præiudicat. Denique superiores respectu nouitiorum, in iis quæ impediunt nouitiatûs exercitia. *Less. d.* 13. *n.* 8.

5. Non possunt irritare indirectè vota de re aliàs præcepta, v.g. non furandi; quia nemini præiudicant. Item neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit ampliùs subiecta ; v. g. vota serui, implenda cum erit liber; & coniugis, cùm alter erit mortuus.

6. Potest quis etiam indirectè irritare vota longè ante facta, quàm sibi materia subiiceretur: v.g. facta è coniuge longe ante matrimonium.

7. Potest quis etiam vota à se, vel antecessore concessa & confirmata, indirectè irritare, vt patet ex art. superiore. Excipe tamen, nisi suo iure cessisset, & hanc cessionem subditus acceptasset ; vt

v.g.in voto caſtitatis, mutuo mariti & vxoris conſenſu facto. Secus tamen eſſet, ſi vel ſola vxor, vel vterque independenter ab altero vouiſſet.

8. Vota indirectè tantùm irritata reuiuiſcunt,& obligant quando alteri deſinunt præiudicare. *v.de his Bon.p.7.Laym cap.*8.

DVBIVM VII.

Quid ſit commutatio voti?

Reſp.Commutatio eſt ſubſtitutio alterius operis honeſti loco eius, quod voto promiſſum erat, ſub eadem obligatione. Circa quam, vt licitè fiat, traduntur hæ regulæ: *Prima.* Ad commutationem voti requiritur authoritas Eccleſiaſtica,1.Quando commutatio fit in paulo minus bonum: quod ſi notabiliter minus fit,miſcetur diſpenſatio.2 Quando dubium eſt de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licèt aliqui tunc putent ſufficere authoritatem propriam. Hæc tamen ſufficit ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod eſt tale in ordine ad vtilitatem ſpiritualem vouentis,& Deo gratius.

*Secunda.*Ad commutationem voti in æquale, requiritur cauſa, licèt minor, quàm ad diſpenſationem;quia diſpenſatio plane liberat ab obligatione voti;commutatio verò aliud ſubrogat. Vnde ſi fiat in melius, nulla cauſa requiritur: ſi in æquali cum authoritate Superioris, ſufficit maior in illud propenſio.Si verò dubitetur,an ſit æquale, ſufficit notabilis moleſtia in implendo .*vid. Leſſ. lib.*2.*cap* 40. Vnde reſolues.

1. Quamuis oratio abſolutè ſit melior ieiunio, non licet tamen propria authoritate hoc in illam, commutare: quia hic & nunc poteſt ieiunium eſſe Deo gratius; vt pote vtilius ad bonum ſpirituale huius hominis.*Leſſ.d.*16.*Sanch.cap,*56.

2. Omnia vota perſonalia propria authoritate commutari poſſunt in votum religionis: imò ipſo iure omnia vota realia fic mutantur in profeſſione.

3. Qui habet votum religionis, non poteſt illud propria authoritate commutare in ſuſceptionem Epiſco

Episcopatûs : tum, quia hic non efficit hominem perfectiorem quam religio, licèt perfectiorem esse supponat : tum, quia non constat, quod illud hic & nunc sit Deo gratius : tum, quia sic respondit Innocentius III. apud *Bonacin. in secundum præceptum d.4.q.2.p.7.* Idem docet *Less.2. c.4.d.16. num.103. Azor, Sanch. Laym. l.14.t.5.c.6.n.15. Palaus d.3.t.36.n.2. Fag. Dian.p.6.t.6.R.62.*

4. Qui habet facultatem dispensandi, habet etiam commutandi; non tamen contrà: quia commutatio est pars dispensationis ; qui autem potest maius, etiam minus potest. Qui autem habet facultatem commutandi tantùm, non potest mutare nisi in æquale : quod moraliter & non scrupulosè æstimandum est, vt monet *Laym.c.8.* In qua æstimatione, ait *Caiet.* non negligenda sunt concomitantia: v.g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, sed etiam expensatum, quas feciſſet. *Suar. Less. v. Bon.p.7.§.3.*

5. Si is, cuius votum mutatum est malit deinde implere primum, id potest : tum quia id est melius vel æquale : tum quia in eius fauorem factum est, cum tacita conditione, si ei placuerit. *Less. n.97. Sanch Fill.n.289.*

6. Si voti legitimè à Superiore commutari materia, siue opus fiat impossibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius: quia obligatio extincta est *vid. Layman. Bonac. ll.cc.*

DVBIVM VIII.

Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in votis ?

Resp. 1. Dispensatio est absoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, vt valeat, iusta causa requiritur; qualis v.g. est 1. Bonum Ecclesiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas in obseruatione voti. 3. Imperfectio actus, vel leuitas ac facilitas, ex qua processit votum. *Suar. l.6. cap.17. Fill. num.260. Sanch. l.4. cap.45. vid. Bonac. p.7. num.24. Laym. c.8. num.5.* Vnde resolues.

1. Cùm causa non sufficit ad integram dispen-

satisfactionem, partim dispensari, partim commutari potest. *Bon. l. c.*

2. Prælatus videns, (ac cùm facilè possit) non contradicens videtur dispensare, ait *Sa.*

3. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, extendit se etiam ad vota iurata, & iuramenta pia soli Deo facta. *v. Suar. lib. 6. de voto Sanch. l. 8. de matr. c. 3.*

4. Ante voti acceptationem à certa persona aut Ecclesia, non censetur ei ius acquisitum, ideoque sine eius iniuria potest dispensari vel commutari.

Resp. 2. Potestas dispensandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iurisdictionem in foro externo, vel priuilegium. *Less. l. 2. c. 40. d. 12. Sanch. c. 37. & communiter.* Vnde dispensare possunt sequentes: I. Papa respectu omnium fidelium in omnibus votis. II. Episcopus, respectu suorum subditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet iurisdictionem fori interni. *Suar. loc cit. cap. 12.* III. Prælati Regulares exempti, respectu suorum Religiosorum & Nouitiorum: idque circa vota, quæ vel in seculo, vel etiam Nouitiatu fecerunt. *Less. num. 8. & 107. Sanch. l. 9. de matr. d. 29.* non autem Prælati non exempti, neque Abbatissæ. *Suar. Less. ll. cc.* IV. Ex priuilegio Papæ, Confessarij Ordinum mendicantium, secundùm concessionem & moderationem suorum Superiorum, vt notat *Less. d. 13. num. 108.*

Resp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores possunt dispensare in omnibus votis, exceptis quinque soli Papæ reseruatis, scilicet voto Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis, ad limina Apostolorum, ad S. Iacobum Compostellam, & Vltramarina, siue in Terram Sanctam, *vid. Bonac. Less. Layman. ll. cc.*

TRACTA

TRACTATVS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPVT I.

Quid tertium Præceptum. Momento, &c.

PRAECEPTVM hoc, quatenus vult tempus aliquod ſanctificari, ſiue impendi cultui diuino, eſt naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id deſignatur dies Sabbathinus, eſt cæremoniale, & in Nouo Teſtamento abrogatum, ac pro eo ab Eccleſia deſignatus dies Dominicus, & feſti: præſcriptuſque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. *Bon. Lay.* ex *D.Thom.* 2.2. *q.*122.

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Eccleſiâ prohibeantur.

Reſp.1. Die feſto prohibentur omnia opera ſeruilia, hoc eſt, quæ & verſantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia ſunt, v.g. ſuere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & ſeruis fieri ſolent. *Ita DD. communiter. vid. Laym. l.*4. *tr.*7. *c.*1. *Suar. Fill. &c.* ex *D.Th. l.c.* Vnde reſolues.

1. Impertinens eſt ad rationem operis ſeruilis, vtrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an iſta intentione, pia, vana & turpi *Caiet. Suar. Laym. l.c. &c.* contra *Sylu. & Canoniſtas.*

2. Impertinens quoque eſt, ſiue fiat cum defatigatione & labore, ſiue non; ſiue breui ſiue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Seruile non eſt, ideoque nec prohibitum feſto ludere, choreas ducere, inſtrumenta muſica pulſare, iter facere pedibus, equo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc neceſſaria ſunt licita. *Nauar. c.*13. *Tol. & Laym. Suar. de feſt. c.*27.

satione m, partim dispensari, partim commutari potest. *Bon. l. c.*

2. Prælatus videns, (ac cùm facilè possit) non contradicens videtur dispensare, ait *Sa.*

3. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, extendit se etiam ad vota iurata, & iuramenta pia soli Deo facta. *v. Suar. lib. 6. de voto Sanch. l. 8. de matr. c. 3.*

4. Ante voti acceptationem à certa persona aut Ecclesia, non censetur ei ius acquisitum, ideoque sine eius iniuria potest dispensari vel commutari.

Resp. 2. Potestas dispensandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iurisdictionem in foro externo, vel priuilegium. *Less. l. 2. c. 40. d. 12. Sanch. c. 37. & communiter.* Vnde dispensare possunt sequentes: I. Papa respectu omnium fidelium in omnibus votis. II. Episcopus, respectu suorum subditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet iurisdictionem fori interni. *Suar. loc cit. cap. 12.* III. Prælati Regulares exempti, respectu suorum Religiosorum & Nouitiorum: idque circa vota, quæ vel in seculo, vel etiam Nouitiatu fecerunt. *Less. num. 8. & 107. Sanch. l. 9. de matr. d. 29.* non autem Prælati non exempti, neque Abbatissæ. *Suar. Less. ll. cc.* IV. Ex priuilegio Papæ, Confessarij Ordinum mendicantium, secundùm concessionem & moderationem suorum Superiorum, vt notat *Less. d. 13. num. 108.*

Resp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores possunt dispensare in omnibus votis, exceptis quinque soli Papæ reseruatis, scilicet voto Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis, ad limina Apostolorum, ad S. Iacobum Compostellam, & Vltramarina, siue in Terram Sanctam, *vid. Bonac. Less. Layman. ll. cc.*

TRACTA

TRACTATVS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPVT I.

Quid tertium Præceptum: Momento, &c.

PRAECEPTVM hoc, quatenus vult tempus aliquod sanctificari, siue impendi cultui diuino, est naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id designatur dies Sabbathinus, est cæremoniale, & in Nouo Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia designatus dies Dominicus, & festi: præscriptusque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. *Bon. Lay.* ex *D.Thom.* 2.2. *q.*122.

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesiâ prohibeantur.

Resp.1. Die festo prohibentur omnia opera seruilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia sunt, v.g. suere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & seruis fieri solent. *Ita DD. communiter. vid. Laym. l.*4. *tr.*7. *c.*1. *Suar. Fill. &c.* ex *D.Th. l.c.* Vnde resolues.

1. Impertinens est ad rationem operis seruilis, vtrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an ista intentione, pia, vana & turpi *Caiet. Suar. Laym. l.c. &c.* contra *Sylu. & Canonistas.*

2. Impertinens quoque est, siue fiat cum defatigatione & labore, siue non; siue breui siue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Seruile non est, ideoque nec prohibitum festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc necessaria sunt licita. *Nauar. c.*13. *Tol. & Laym. Suar. de fest. c.*27.

satisfationem, partim dispensari, partim commutari potest. *Bon. l. c.*

2. Prælatus videns, (ac cùm facilè possit) non contradicens videtur dispensare, ait *Sa.*

3. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, extendit se etiam ad vota iurata, & iuramenta pia soli Deo facta. *v. Suar. lib. 6. de voto Sanch. l. 8. de matr. c. 3.*

4. Ante voti acceptationem à certa persona aut Ecclesia, non censetur ei ius acquisitum, ideoque sine eius iniuria potest dispensari vel commutari.

Resp. 2. Potestas dispensandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iurisdictionem in foro externo, vel priuilegium. *Less. l. 2. c. 40. d. 12. Sanch. c. 37. & communiter.* Vnde dispensare possunt sequentes: I. Papa respectu omnium fidelium in omnibus votis. II. Episcopus, respectu suorum subditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet iurisdictionem fori interni. *Suar. loc cit. cap. 12.* III. Prælati Regulares exempti, respectu suorum Religiosorum & Nouitiorum: idque circa vota, quæ vel in seculo, vel etiam Nouitiatu fecerunt. *Less. num. 8. & 107. Sanch. l. 9. de matr. d. 29.* non autem Prælati non exempti, neque Abbatissæ. *Suar. Less. ll. cc.* IV. Ex priuilegio Papæ, Confessarij Ordinum mendicantium, secundùm concessionem & moderationem suorum Superiorum, vt notat *Less. d. 13. num. 108.*

Resp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores possunt dispensare in omnibus votis, exceptis quinque soli Papæ reseruatis, scilicet voto Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis, ad limina Apostolorum, ad S. Iacobum Compostellam, & Vltramarina, siue in Terram Sanctam, *vid. Bonac. Less. Layman. ll. cc.*

TRACTA-

Digitized by Google

TRACTATVS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPVT I.

Quid tertium Præceptum: Momento, &c.

PRAECEPTVM hoc, quatenus vult tempus aliquod sanctificari, siue impendi cultui diuino, est naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id designatur dies Sabbathinus, est cæremoniale, & in Nouo Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia designatus dies Dominicus, & festi: præscriptusque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. *Bon. Lay.* ex *D.Thom.2.2.q.122.*

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesiâ prohibeantur.

Resp.1. Die festo prohibentur omnia opera seruilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia sunt, v.g. suere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & seruis fieri solent. *Ita DD. communiter. vid. Laym. l.4. tr.7.c.1. Suar.Fill.&c.*ex *D.Th.l.c.*Vnde resolues.

1. Impertinens est ad rationem operis seruilis, vtrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an ista intentione, pia, vana & turpi *Caiet.Suar. Laym. l.c.&c.*contra *Sylu.& Canonistas.*

2. Impertinens quoque est, siue fiat cum defatigatione & labore, siue non; siue breui siue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Seruile non est, ideoque nec prohibitum festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc necessaria sunt licita. *Nauar. c.13.Tol.& Laym.Suar.de fest.c.27.*

satisfactionem, partim dispensari, partim commutari potest. *Bon. l. c.*

2. Prælatus videns, (ac cùm facilè possit) non contradicens videtur dispensare, ait *Sa.*

3. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, extendit se etiam ad vota iurata, & iuramenta pia soli Deo facta. *v. Suar. lib. 6. de voto Sanch. l. 8. de matr. c. 3.*

4. Ante voti acceptationem à certa persona aut Ecclesia, non censetur ei ius acquisitum, ideoque sine eius iniuria potest dispensari vel commutari.

Resp. 2. Potestas dispensandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iurisdictionem in foro externo, vel priuilegium. *Less. l. 2. c. 40. d. 12. Sanch. c. 37. & communiter.* Vnde dispensare possunt sequentes: I. Papa respectu omnium fidelium in omnibus votis. II. Episcopus, respectu suorum subditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet iurisdictionem fori interni. *Suar. loc cit. cap. 12.* III. Prælati Regulares exempti, respectu suorum Religiosorum & Nouitiorum: idque circa vota, quæ vel in seculo, vel etiam Nouitiatu fecerunt. *Less. num. 8. & 107. Sanch. l. 9. de matr. d. 29.* non autem Prælati non exempti, neque Abbatissæ. *Suar. Less. ll. cc.* IV. Ex priuilegio Papæ, Confessarij Ordinum mendicantium, secundùm concessionem & moderationem suorum Superiorum, vt notat *Less. d. 13. num. 108.*

Resp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores possunt dispensare in omnibus votis, exceptis quinque soli Papæ reseruatis, scilicet voto Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis, ad limina Apostolorum, ad S. Iacobum Compostellam, & Vltramarina, siue in Terram Sanctam, *vid. Bonac. Less. Layman. ll. cc.*

TRACTA-

TRACTATVS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPVT I.

Quid tertium Præceptum. Momento, &c.

PRAECEPTVM hoc, quatenus vult tempus aliquod sanctificari, siue impendi cultui diuino, est naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id designatur dies Sabbathinus, est cæremoniale, & in Nouo Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia designatus dies Dominicus, & festi: præscriptusque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. *Bon. Lay.* ex *D.Thom.2.2.q.122.*

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesiâ prohibeantur.

Resp.1. Die festo prohibentur omnia opera seruilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia sunt, v.g. suere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & seruis fieri solent. *Ita DD. communiter. vid. Laym. l.4. tr.7.c.1. Suar. Fill.&c.* ex *D.Th.l.c.* Vnde resolues.

1. Impertinens est ad rationem operis seruilis, vtrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an ista intentione, pia, vana & turpi *Caiet. Suar. Laym. l.c.&c.* contra *Sylu.& Canonistas.*

2. Impertinens quoque est, siue fiat cum defatigatione & labore, siue non; siue breui siue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Seruile non est, ideoque nec prohibitum festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc necessaria sunt licita. *Nauar. c.13. Tol.& Laym. Suar. de fest. c.27.*

v.g.in voto caſtitatis, mutuo mariti & vxoris conſenſu facto. Secus tamen eſſet, ſi vel ſola vxor, vel vterque independenter ab altero vouiſſet.

8. Vota indirectè tantùm irritata reuiuiſcunt,& obligant quando alteri deſinunt præiudicare. *v.de his Bon.p.7.Laym cap.*8.

DVBIVM VII.

Quid ſit commutatio voti?

Reſp.Commutatio eſt ſubſtitutio alterius operis honeſti loco eius, quod voto promiſſum erat, ſub eadem obligatione. Circa quam, vt licitè fiat, traduntur hæ regulæ: *Prima.* Ad commutationem voti requiritur authoritas Eccleſiaſtica,1.Quando commutatio fit in paulo minus bonum: quod ſi notabiliter minus ſit,miſcetur diſpenſatio.2 Quando dubium eſt de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licèt aliqui tunc putent ſufficere authoritatem propriam. Hæc tamen ſufficit ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod eſt tale in ordine ad vtilitatem ſpiritualem vouentis,& Deo gratius.

*Secunda.*Ad commutationem voti in æquale, requiritur cauſa, licèt minor, quàm ad diſpenſationem;quia diſpenſatio plane liberat ab obligatione voti;commutatio verò aliud ſubrogat. Vnde ſi fiat in melius, nulla cauſa requiritur: ſi in æquali cum authoritate Superioris, ſufficit maior in illud propenſio.Si verò dubitetur,an ſit æquale, ſufficit notabilis moleſtia in implendo .*vid. Leſſ. lib.*2.*cap* 40. Vnde reſolues.

1. Quamuis oratio abſolutè ſit melior ieiunio, non licet tamen propria authoritate hoc in illam, commutare: quia hic & nunc poteſt ieiunium eſſe Deo gratius; vt pote vtilius ad bonum ſpirituale huius hominis.*Leſſ.d.*16.*Sanch.cap,*56.

2. Omnia vota perſonalia propria authoritate commutari poſſunt in votum religionis: imò ipſo iure omnia vota realia ſic mutantur in profeſſione.

3. Qui habet votum religionis, non poteſt illud propria authoritate commutare in ſuſceptionem Epiſco

Episcopatûs : tum, quia hic non efficit hominem perfectiorem quam religio, licèt perfectiorem esse supponat : tum, quia non constat, quod illud hic & nunc sit Deo gratius : tum, quia sic respondit Innocentius III. apud *Bonacin. in secundum præceptum d.4.q.2.p.7.* Idem docet *Less.2. c.4.d.16. num.103. Azor, Sanch. Laym. l.14.t.5.c.6.n.15. Palaus d.3.t.36.n.2. Fag. Dian.p.6.t.6.R.62.*

4. Qui habet facultatem dispensandi, habet etiam commutandi; non tamen contrà: quia commutatio est pars dispensationis ; qui autem potest maius, etiam minus potest. Qui autem habet facultatem commutandi tantùm, non potest mutare nisi in æquale : quod moraliter & non scrupulosè æstimandum est, vt monet *Laym.c.8.* In qua æstimatione, ait *Caiet.* non negligenda sunt concomitantia: v.g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantùm laboris, sed etiam expensatum, quas fecisset. *Suar. Less. v. Bon.p.7.§.3.*

5. Si is, cuius votum mutatum est malit deinde implere primum, id potest : tum quia id est melius vel æquale : tum quia in eius fauorem factum est, cum tacita conditione, si ei placuerit. *Less. n.97. Sanch Fill.n.289.*

6. Si voti legitimè à Superiore commutari materia, siue opus fiat impossibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius: quia obligatio extincta est *vid. Layman. Bonac. ll.cc.*

DVBIVM VIII.

Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in votis ?

Resp. 1. Dispensatio est absoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, vt valeat, iusta causa requiritur; qualis v.g. est 1. Bonum Ecclesiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas in obseruatione voti. 3. Imperfectio actus, vel leuitas ac facilitas, ex qua processit votum. *Suar. l.6. cap.17. Fill. num.260. Sanch. l.4. cap.45. vid. Bonac. p.7. num.24. Laym. c.8. num.5.* Vnde resolues.

1. Cùm causa non sufficit ad integram dispen-

sationem, partim dispensari, partim commutari potest. *Bon. l. c.*

2. Prælatus videns, (ac cùm facilè possit) non contradicens videtur dispensare, ait *Sa.*

3. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, extendit se etiam ad vota iurata, & iuramenta pia soli Deo facta. *v. Suar. lib. 6. de voto Sanch. l. 8. de matr. c. 3.*

4. Ante voti acceptationem à certa persona aut Ecclesia, non censetur ei ius acquisitum, ideoque sine eius iniuria potest dispensari vel commutari.

Resp. 2. Potestas dispensandi conuenit omnibus Prælatis, qui habent iurisdictionem in foro externo, vel priuilegium. *Less. l. 2. c. 40. d. 12. Sanch. c. 37. & communiter.* Vnde dispensare possunt sequentes: I. Papa respectu omnium fidelium in omnibus votis. II. Episcopus, respectu suorum subditorum, non autem Parochus: quia tantùm habet iurisdictionem fori interni. *Suar. loc cit. cap. 12.* III. Prælati Regulares exempti, respectu suorum Religiosorum & Nouitiorum: idque circa vota, quæ vel in seculo, vel etiam Nouitiatu fecerunt. *Less. num. 8. & 107. Sanch. l. 9. de matr., d. 29.* non autem Prælati non exempti, neque Abbatissæ. *Suar. Less. ll. cc.* IV. Ex priuilegio Papæ, Confessarij Ordinum mendicantium, secundùm concessionem & moderationem suorum Superiorum, vt notat *Less. d. 13. num. 108.*

Resp. 3. Supradicti omnes Papâ inferiores possunt dispensare in omnibus votis, exceptis quinque soli Papæ reseruatis, scilicet voto Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis, ad limina Apostolorum, ad S. Iacobum Compostellam, & Vltramarina, siue in Terram sanctam, *vid. Bonac. Less. Layman. ll. cc.*

TRACTA-

TRACTATVS III.

De Tertio & Quarto Præcepto.

CAPVT I.

Quid tertium Præceptum. Momento, &c.

PRAECEPTVM hoc, quatenus vult tempus aliquod sanctificari, siue impendi cultui diuino, est naturale, & adhuc obligat: quatenus verò tempus id designatur dies Sabbathinus, est cæremoniale, & in Nouo Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia designatus dies Dominicus, & festi: præscriptusque modus colendi, vt quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. *Bon. Lay.* ex *D.Thom.* 2.2. *q.*122.

DVBIVM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesiâ prohibeantur.

Resp.1. Die festo prohibentur omnia opera seruilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia sunt, v.g. suere, fabricare; vel requirunt tantùm laborem corporis, & ab operariis tantùm & seruis fieri solent. *Ita DD. communiter. vid. Laym. l.*4. *tr.*7. *c.*1. *Suar. Fill. &c.* ex *D.Th. l.c.* Vnde resolues.

1. Impertinens est ad rationem operis seruilis, vtrum fiat ex lucro, an ex recreatione; ex hac, an ista intentione, pia, vana & turpi *Caiet. Suar. Laym. l.c. &c.* contra *Sylu. & Canonistas.*

2. Impertinens quoque est, siue fiat cum defatigatione & labore, siue non; siue breui siue longo tempore, &c. quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Seruile non est, ideoque nec prohibitum festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, curru, vel naui: vnde etiam ad hæc necessaria sunt licita. *Nauar. c.*13. *Tol. & Laym. Suar. de fest. c.*27.

4. Nec ſeruile eſt, ducere iumenta ſine onere; cùm id ſit iter facere, vt ait *Fill. hîc c. 9. n. 70.* Ducere autem iumenta, currus, vel nauigium onuſtum mercibus, eſt ſeruile. *Suar. l. c. Fill. l. c.* Quòd ſi tamen ante feſtum talia itinera incepta ſint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam vtilitatem, vel damnum, quod alias ſequeretur.

5. Item nec ſeruile eſt, ſiue gratis, ſiue pro pretio docere, ſtudere, ſcribere, tranſcribere; & ſecundùm quoſdam, vt *Medinam, Lopez & Armillam*, quorum ſententiam probabilem docet *Lay.* contra *Sa. Fill. Azor, & alios multos*, pingere etiam coloribus, (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, ſed tingere vt v.g. colorare afferes vel pannos, dealbare parietes, illiberale eſt.

6. Videntur etiam excuſari poſſe in typographiis, literarum collocatores, quando poſt diuina collocant neglectum penſum, vt habet *Laym. hîc.* Imprimere tamen, ſeruile habetur. *Eſcob. E 5. c. 4. Suar. Say. &c.*

7. Excuſat etiam *Fill hîc n. 169.* diſtillationem, quæ ſine corporis fatigatione, potius ad experientiam & peritiam fit, quàm ex officio, & arte.

8. Seruile aliqui non putant, (alij contrarium tenent, & excuſant per conſuetudinem, ad otium aliaque peiora vitanda) venari. *Gran. 2. 2. c. 3. t. 12. d. 4. ſ. 7. n. 65.* aucupari, militare, gladiari, piſcari, (ſaltem in fluminibus recreationis gratiâ) & ſimilia: piſcatio tamen moderata eſſe debet. *v. Laym. & Fill. tr. 27. c. 9. q. 12. Bon. d. 5. q. 1. p. 2. n. 25. Eſcob.* qui docet, laborioſam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excuſant puellas ad otium vitandum acu pingentes. *Arm. Azor, Palaus, Sa, March. vid. Dian. p. 6. t. 6. R. 15. & p. 4. tr. 4. R. 62.*

Reſp. 2. Prohibentur præterea quædam opera non ſeruilia, quæ dicuntur forenſia; vt ſunt mercatus, placitum, iudicium ad mortem vel pœnam, & ſtrepitus omnis iudicialis, id eſt, actiones, quæ ad deciſiones cauſarum, tam ciuilium, quàm criminalium, tam ſecularium quàm Eccleſiaſticarum ſpectant. *Ita commun. Doct. ex cap. 1. de feriis.* Vnde reſolues. 1. Feſto

1. Feſto non licet citare, adducere teſtes id eſt, exigere iuramentum iudiciale, proferre aut exequi ſententiam : quæ ſi feratur, eſt irritæ. *v. Laym. l. 4. t. 17. c. 2. n. 7.*

2. Nec licet emere & vendere res non neceſſarias, negotiari publicè vel priuatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (niſi ex conſuetudine, vel aliis iuſtis cauſis excuſentur) quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus eſt, *c. 1. de feriis*, vt docet *Bon.* ex *Suar. c. 13. & Fill t. 27. c. 10. q. 2. n. 180.*

3. Feſto licet excommunicare, diſpenſare iudicem priuatim informare, aduocatum conſulere, conſilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt ſtrepitum iudicialem. *v. Bon. l. c.*

DVBIVM II.

Quæ cauſæ excuſent ab obſeruatione feſtorum, ob quas opera prohibita liceant?

Tales præcipuè ſunt ſeptem.

Prima. Diſpenſatio Epiſcopi, vel habentis poteſtatem quaſi Epiſcopalem : vti Superiores Religionum, imò & Parochi, quando non datur facilis acceſſus ad Epiſcopum. *Suar. cap. 33. Laym. c. 4. n. 2. Bonac. p. 1. n. 20.*

Secunda. Conſuetudo, nam ſic licent nundinæ illæ in feſtis paſſim haberi ſolitæ; & præparationes deliciarum non neceſſariarum, vt cupidiarum, placentarum, & ſimilium ciborum artificioſorum: item emptiones & venditiones recularum parui momenti *Bon. l. c. Lay. l. c.*

Tertia. Pietas in Deum : per quam licent opera, quæ proximè (non quæ remotè) ſpectant ad cultum Dei ; vt pulſare campanas ; circumferre imagines, vel cruces, in ſupplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac ſimilia, quæ ad ipſum officium non ſpectant, ſi abſque ratione in feſtum differantur, venialia habentur. *Fill. n. 218. Bon. l. c.*

Quarta. Charitas erga proximum : per quam licent, & valent actus iudiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miſerabilium perſonarum, ne expenſis grauentur. Sic etiam poſſunt ruſticanorum, in paruis oppidis, ſi aliis diebus adeſſe ne-

queant, cauſæ ciuiles agitari. Similiter licet pauperibus & infirmis, pro tunc egentibus, ſubuenire. Item emere & vendere ruſticis, qui aliis diebus impediuntur. *Laym. c. 2. n. 7. v. Dian. t. 1. R. 34.*

Quinta. Neceſſitas propria vel aliena, corporis vel animæ; ſi nimirum ſine graui incommodo, aut detrimento aliquid omitti non poſſit. Quomodo excuſantur 1. Iudicia, quæ celeritatem requirunt: v.g. ſi latro ſit fugitiuus, niſi tunc capiatur. 2. Serui & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recuſare: quod ſi tamen frequenter contingat, eos deſerere debent. *Suar. Lay. l. c. 3.* Idem & ſimiles reficientes ſuas veſtes, cum id aliis diebus non poſſint. 4. Pauperes, qui ſe ſuoſque alere non poſſunt, operantes priuatim, ſine ſcandalo; maximè quando multi dies feſti concurrunt. *Bon. n. 13.* 5. Coci & culinarij. 6. Piſtores, laniones, & ſimiles in oppidis populoſis, & concurſu feſtorum. 7. Chirurgi, & pharmacopolæ. 8. Conflatores ferri & vitri cocto-res laterum, calcis, &c. & quicumque, quorum opus ſemel cœptum non poteſt interrumpi ſine damno. 9. Molitores, & naucleri pendentes à ventis 10. Piſcatores halecum, tinnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id poſſunt. 11. Inſtauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & ſimilium, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus neceſſariis, vt funeribus, nuptiis, &c. ſi aliter fieri non poteſt vt ſatisfaciant 13 Agricolæ ad cauendum damnum ruri laborantes; vt ſi ob pluuiam imminentem ſegetes vel fœnum congregent. *Bon. n. 13. Fill. n. 211.* 14. Denique excuſantur etiam mercatores qui clauſis tabernis quædam vendunt; cum præſupponere poſſint, emptoribus ea tunc eſſe neceſſaria, nec aliàs commodè emere poſſe. De ſuprà dictis *vid. Suar. Fill. Laym. Bon. ll. cc.*

Sexta. Vtilitas, non ſimpliciter neceſſaria, ſed ad communem lætitiam, vel ſplendorem: ſic enim licet in aduentu vel ortu Principis laborare, vt perficiantur theatra, ignes, veſtes, &c. Quanquam moneat rectè *Suar.* præſtare in hoc caſu petere veniam & Paſtoribus. *vid. Bon.*

Septima, Excuſat item, ſaltem à graui peccato, paruitas

pentine is formula empirica, $C_{10}H_{16}$, and its molecular weight 136. Its vapour density is 4.7674, and its molecular volume 4 volumes. Its boiling point is 156°. Its specific gravity is 0.8620 at 0°, and 0.8543 at 15°. Its refractive index for the D line is 1.4775 at 20°. Its molecular refraction is 46.1. Its molecular dispersion is 4.7. It is dextrorotatory, its specific rotation for the D line is +36.4°. It is optically inactive in a layer 100 mm. thick. It is soluble in alcohol, ether, chloroform, carbon disulphide, benzene, petroleum ether, and glacial acetic acid. It is insoluble in water. It is a colourless liquid with a characteristic odour. It is used as a solvent for resins, and in the manufacture of varnishes. It is also used as a flavouring agent in confectionery. It is obtained by the distillation of turpentine oil. It is a mixture of isomeric hydrocarbons, chiefly pinene and dipentene. It is oxidized by air to form resinous products. It is polymerized by heat to form solid resins. It is hydrated by dilute acids to form terpineol. It is chlorinated by chlorine to form solid chlorides. It is nitrated by nitric acid to form explosive nitro compounds. It is sulphonated by sulphuric acid to form sulphonic acids. It is reduced by hydrogen to form dihydro derivatives. It is dehydrogenated by sulphur to form cymene. It is isomerized by heat to form camphene. It is oxidized by chromic acid to form camphor. It is reduced by sodium and alcohol to form borneol. It is dehydrated by phosphorus pentoxide to form camphene. It is oxidized by nitric acid to form camphoric acid. It is reduced by zinc and hydrochloric acid to form camphane. It is dehydrogenated by selenium to form naphthalene. It is isomerized by aluminium chloride to form bornyl chloride. It is oxidized by potassium permanganate to form camphoric acid. It is reduced by lithium aluminium hydride to form borneol. It is dehydrated by sulphuric acid to form camphene. It is oxidized by ozone to form camphor. It is reduced by catalytic hydrogenation to form camphane. It is dehydrogenated by palladium to form naphthalene. It is isomerized by boron trifluoride to form bornyl chloride. It is oxidized by chromyl chloride to form camphoric acid. It is reduced by sodium amalgam to form borneol. It is dehydrated by phosphoric acid to form camphene. It is oxidized by hydrogen peroxide to form camphor. It is reduced by catalytic hydrogenation to form camphane. It is dehydrogenated by platinum to form naphthalene. It is isomerized by titanium tetrachloride to form bornyl chloride. It is oxidized by vanadium pentoxide to form camphoric acid. It is reduced by zinc amalgam

1. Non est obligatio audiendi concionem in Parochia propria: tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoscunt; cùm *Trid. ſ 24. c.4. cap. de ref.* dicat, *teneri vbi id commode fieri poteſt:* tum quia si qua obligatio fuit, ei derogatum est per priuilegia Regularium, & generalem consuetudinem contrariam *Suar. de rel. t. 1. l. 2. cap. 16. Azor. Nauar. Cened. Zerol. p. 1. V. prædic. Trull. l. 2. cap. 1. d. 4. vid. Barbos. in Trid. seſſ. 24. c. 4.* Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum ipsis in priuilegiis communicant, concionantes in suis Ecclesiis, quovis anni tempore possunt auditoribus suis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ. *Diana p. 4. tom. 4. R. 22. ex Rodriq. &c.*

2. Non est obligatio ad audiendam Missam feriâ quintâ, & sextâ, & Sabbato Maioris Hebdomadæ: neque diebus Rogationum. *Azor. Henriq. Suar. d. 88. ſ. 51.*

3. In die Natiuitatis Christi tantùm teneris audire vnam Missam. *Nauar. Suar. Fill.*

4. Satisfacit, qui recitat sub Missa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam iniunctam in confessione, vt contra *Caiet. Sylu. Aug. Armil.* docent *Suar. Sa, Rodriq. Fill. &c.* Ratio, quia duobus præceptis potest simul satisfieri, vt *v. suprà l. 1. t. 2. c. 3. dub. 3.* Idem de eo, qui confitetur tempore Missæ, affirmat *Regin. l. 19. num. 14.* dummodò intentionem habuerit audiendi Missam. Negat autem *Suar. d. 88. seſſ. 6. Azor. c. 7. q. 6. Gordanus, Card. Lugo loc. cit.* si quidem posſit differre confessionem, nec adsit necessitas præcepti confessionis. Idem dicit *Bonac. disp. 4. quæst. v. t. p. 11.* vbi contrarium praxim quorumdam excusat, vel ob necessitatem communicandi; vel intentionem audiendi Missam aliam; vel denique ob bonam fidem.

5. Satisfaciunt etiam inseruientes Missæ, si recedant allatum necessaria, v. g. vinum, hostiam, thus, &c. quia cùm hæc ordinentur ad officium non censentur abesse: dummodò non recedant ab Ecclesia, vel saltem non longè. *v. Bon.*

6. Peccat

6. Peccat, qui non audit integram Miſſam; & quidem venialiter, ſi omittatur parua pars; mortaliter, ſi notabilis, v.g. media, vel tertia pars. *Lay.* tamen, *& alij* durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio, vſque ad finem adſit. Additque communiter excuſari à mortali, qui audiunt à principio Epiſtolæ, vel ſecundum alios, Euangelij vſque ad finem, vel ab initio vſque ad Communionem. *vid. Bon. t. 1. d. 4. q. vlt. C. Lugo d. 22. ſec. 1. n. 3.*

7. Non peccat ſaltem mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus ſucceſſiuè duas dimidias Miſſas audit, vt habet *Nauar. cap. 21. Sa, Sotus. Henriq. Dian. t. 1. tr. 3. R. 18. Bon. d. 4. q. vlt. p. 11. Hurtado* contra *Suar. Côn. Fagund.* quia audit integram Miſſam. Ob quam cauſam eſt probabile, etſi ſimul audiat, vt habet *Bon. l. c. Hurt. & Dian.* contra *Regin. Cônin. C. Lugo, &c* quorum ſententia videtur probabilior

8. Non ſatisfacit, qui ſub ſacro dormit, pingit, docet; vel qui eſt poſt murum, aut aliam rem tali loco, vnde nihil audiri, videri, vel notari poſſit quid fiat: quia non cenſetur moraliter præſens. Satisfacit tamen ſurdus, cæcus, & quicunque (licèt ſit poſt oſtium, aut columnam, vel in feneſtra vel procul à templo) ita eſt præſens, vt ex ſignis externis colligere poſſit, quid à celebrante agatur, ſpectata loci naturâ, etiamſi ipſe per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat, ſitque pars per moralem coniunctionem eius multitudinis, quæ dicitur præſens, & eſt in conſpectu altaris *Bon. l. c.*

9. Audiens debet eſſe attentus, ſaltem virtualiter & in confuſo, vt aliquo modo aduertat quid fiat. Hinc ſi quis nunc attendat, nunc fabuletur, vt tamen ſemper aduertere poſſit quid fiat, licet peccet irreuerentiâ, non tamen damnandus eſt mortalis. Imò *Con. 3. p. q. 83.* cum *Sylu. Roſel. & Medi.* docet, eum ſatisfacere, qui voluntariè toto ſacro eſt diſtractus, modò ſibi ſit præſens, & cum reuerentia externa aſſiſtat. Quod probabile eſſe docet. *Lay.* contra *Suar. Bon.* & alios. *vide Conin. loc. cit. & Card. Lugo num. 26. 27.* Plura de tota hac materia

vide

vid. ſuprà lib. 1. tract. 2. cap. 3. dubium 2. 3. & 4.

9. Præceptum audiendæ Miſſæ impletur quocumque in loco, ſiue in Parochiali, aut Cathedrali, ſiue in Regularium Eccleſia, ſiue in oratoriis priuatis, ſiue extra Eccleſiam audiatur. Ratio, quia Eccleſia tãtùm auditionem Miſſæ præcipit, non autem locum; ergo quouis loco impletur. *Tol. l. 9. cap. 7. Azor. cap. 6. Rodriq. Nauar. Suar. Con. Bon. d. 4. quæſt. pu. 12. n. 4. & plures.* Quæ doctrina licet certa ſatis ſit; nihilominus quia poſt omnes ſuprà citatos Authores à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda eſt, ne cui (quia liber obuius eſt) ſcrupulus, aut conſcientia naſcatur erronea.

DVBIVM IV.

An ſit obligatio audiendi Miſſam in Parochia. Dominicis, & feſtis maioribus?

Reſp. Etſi id quidem decens ſit, non tamen eſt obligatio. Eſt communis Authorum (quos *vide ſuperiore dub. vlt.*) & vt ait *Card. Lugo di. 22. ſ. 1. num. 2.* certa; etſi *Marchantius in Candelabro myſtico t. 4. c. 7.* & in *Reſolutionibus moralibus*, in forma manuali editis *c. 8.* in dubium vocet, ſcrupulumque mouere conetur. Ratio eſt, 1. Quia nullum extat ea de re præceptum. Quia *cap. Vlt. dominicis*, iubetur. Parochus ante Miſſam eiicere eos, qui proprio Parocho contempto, iſthic Miſſam audire vellent: ergo ſine contemptu (formali) licet. 3. Quia *cap. Si quis, de conſec.* iubentur ij, qui habent oratorium domi, in maioribus feſtiuitatibus audire ſacrum in Parochia, vel in ciuitatibus. 4. Quia vniuerſalis fidelium, & ipſorummet etiã Parochorum doctorum, & confeſſarium (qui pœnitentes hac de re non interrogant) conſuetudo, id non tantùm, (vt loquitur *Marchantius l. c.*) inſinuat, ſed manifeſtè docet. 5. Quia *Trid. ſeſſ. 22. c. 8.* tantùm dicit, populum debere moneri, (non autem teneri) vt frequenter adeant Parochias, ſaltem Dominicis, & feſtis maioribus *vid. Fagund. Lugo, Barboſ. Zenedo, Arull. lib. 3. cap. 1. l. 6.*

Neque obſtant quæ *Marchan.* obiicit, vt:

1. Quod iura antiqua decernant contrarium eò-

quòd

quòd *Sixtus IV. de treuga & pace*, præcipiat, ne Mendicantes prædicent, non teneri audire Miſſam in Parochia, Dominicis & feſtis. Nam imprimis ex illo Sixti decreto nihil ſequitur, cùm is non dicat teneri, ſed tantùm prohibeat, ne publice *prædicetur non teneri*. Cum enim honeſtiſſimum ſit, populum audire Miſſam in Parochia, idque ſuadere deceat minime deceret, id (publice præſertim) diſſuadere: nam inde ſcandala, & proprij Parochi contemptus, ſequi poſſent. Et hoc eſt, quod Sixtus cauere voluit. Deinde, eſto antiqua forſan aliqua iura id habeant, eis poſterioribus temporibus, per varia priuilegia, receptamque conſuetudinem vniuerſalem, eſt derogatum. *Caietan. Lugo & cæteri Autt. citt.*

Nec obſtat 2. Quòd multos Canoniſtas eam opinionem ſecutos aſſerit. Eſto enim olim quidam ſic ſenſerint; hoc tamen tempore, poſt tot & tam ampla priuilegia, poſt tam claram & diuturnam conſuetudinem, poſt Eminent. Cardinalium declarationes, & ipſorum etiam Pontificum nota decreta contraria, (vt *vide ſequenti Reſp.*) an aliqui id doceant, neſcio.

Nec 3. Locus Tridentini paulò antè in reſp. citatus, quem obiicit: vt patet ex verbis, & declaratione Emin. Cardin. Authorumque communi explicatione.

Reſp. 2. Epiſcopus non poteſt cenſuris, mulctis, aliiſque pœnis, cogere ad audiendam Miſſam in Parochia. Eſt contra *Marchan. l. c.* vbi ait, *Regulares ita communiter reſpondere, vt priuilegiorum ſuorum fimbrias magnificent, & dilatent philacteria*: & contra *Authorem Parochiani obedientiæ*. Ratio autem eſt. Quia, vt ait: *Nauar.* Epiſcopus non poteſt tollere, (nec reſtringere) ius commune, & generalem totius orbis conſuetudinem. Ita docent præter. *Auth. ſup. cit. S. Ant. p. 2. tit. 9. c. 10. §. 1. d. 4. Sylu. V. Miſſa. Tolet. Laym. l. 4. t. 7. cap. 3. &c. & commun. omnes Theologi, & Canoniſtæ moderni.* afferuntque. *Azor. tom. 1. l. 7. capit. 8. quæſt. 6. & Card. Lugo d. 22. ſ. 1.* pro hac ſententia, declarationem Cardinalium in Trident., quæ expreſsè habet: *Non poſſe Ordinarium*

mulctis

mulctis & pœnis cogere ad audiendam Missam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in casu negligentiæ & contumaciæ. Et si his duobus, tanquam Regularibus minùs fidat, legere potest eandem declarationem apud *Barbosam in Trident. sess. 22. cap.8. de sacrif. Missæ, & sess.24. de reformat. cap.4. num.12.* Item *Tractatu de officio & potestate Parochi*, vbi eandem sententiam Barbosa ipse sequitur, & pro eâ suprn viginti authores celebres, partim Theologos, partim Canonistas, quâ Regulares, qua non regulares, citat. Vide eiusdem *Remissiones in Tridentinum. impress. Antuerpiæ Anno 1644.* & *Zerolam in praxi Episcopali p. 2. V. Parochia*, & *p.1. V. Missa §. 6.* Idem disertis verbis confirmat Clemens VIII. Anno 1592.22. Decemb.decreto suo,circa hanc ipsam contreuersiam Duaci excitatam,quo eam dirimit,his verbis. *Præsenti nostro decreto sancimus, licere secularibus, Christique fidelibus vniuersis, Missas, diebus dominicis, & festis aliis maioribus audire in Ecclesiis, tam Fratrum Præd. quàm aliorum Mendicantium, nec non etiam Collegij Societatis* IESV, *iuxta eorum priuilegia, & antiquas consuetudines, dummodò id in contemptum parochialium Ecclesiarum non faciant: & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quàm aliis priuilegiatis, quibus id à Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam Quadragesimali, & Paschali, & quouis alio tempore, confiteri licitè posse*, &c. Quod si verò dicta priuilegia. & alia similia clariùs cognoscere lubet, inspiciatur, (vt alia taceam) Compendium priuilegiorum Societatis IESV, vbi præter Leonis X. clara sunt verba Pauli III. in *extrau.* data Anno 1549. Kalend. Nouemb. quæincipit, *Licèt debitum:* qua *omnibus Christi fidelibus, cuiuscunque conditionis, qui verbi Dei prædicationibus, in templis eiusdem Societatis interfuerint, concedit, vt ibidem Missas audire, & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant, neque ad id ad Parochiales Ecclesias accedere teneantur.* Porro ne quis miretur; tam ampla

priui

priuilegia Regularibus conceſſa à variis Pontificibus, placebit inſpicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiua grauiſſima, aut ſi nec inſpicere Iubet, recogitet ſaltem, Deum ipſum Innocentio III. (dum vidit Eccleſiam Lateranenſem iam iam ruituram) oſtendiſſe eam ſuſtentari à S. Dominico, & S. Franciſco. Conſideret quòd ſicut olim in varias orbis plagas, & in ipſam Germaniam, doctrina Chriſti tranſlata eſt opera Regularium, ita ſine eorum ſubſidio conſeruata diu non fuiſſet, vel ſaltem minùs floruiſſet. Et denique ne Regularibus ſuccenſeat quiſquam, quòd priuilegia ſua tueantur ſciendum eſt, quod ſine conſenſu Sedis Apoſtolicæ iis renunciare, aut cedere non poſſint: *vt vid. 2. Decret. tit. 43. de arbit. c. 5.* imò etſi faciant irritum fore, & peccaturos; quia iniuriam inferent Ordini, & Eccleſiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantij breuiter reſpondeo.

1. Affert auctoritatem cuiuſdam P. Capucini, qui *Parochianam obedientem* ſcripſit. Et huic quidem me paulò antè ſat multas grauéſque authoritates oppoſuiſſe, exiſtimo.

2. Ait, quorundam Epiſcoporum praxin eſſe contrariam, eamque fundari in iure antiquo, & nouo *Trid. l. c. ſeſſ. 22. & ſeſſ. 4.* vbi dicit: Teneri vnumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ad audiendum verbum Dei, & rudimenta fidei: hæc autem in pleriſque locis ruralibus docentur in Miſſa; ergo etiam ad Miſſam poſſunt compelli.

Reſp. 1. Praxin iſtam (ſicubi eſt) paucorum eſſe, & contrariam praxi communi Epiſcoporum, in omnibus regnis & prouinciis, & inſuper Præſulis ſummi.

2. Praxin iſtam nec fundari in iure antiquo, cum illi, (ſi quod fuit) per priuilegia ſit derogatum, & abrogauerit conſuetudo: nec in nouo. Tum quia *Trid. l. c.* loquendo de concionibus & catecheſi, nullam facit mentionem Miſſæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expreſsè addit, (quod *Marchantius* in ſua citatione omiſit, cum tamen ad rem plurimùm faciat) *ſi commodè*

modè fieri poteſt. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones eſſe receptam, oſtendit vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo; eò quòd forte regulariter *commodè fieri non poterat*, vt notat *Card. Lugo l.c.* Neque Catecheſis communiter docetur in Miſſa, niſi forte in pagis, vbi rarius contendunt Regulares cum Parochis de re præſenti. Denique neſcio, an non Epiſcopi, de quibus loquitur, ex numero forte ſint eorum, de quibus Pius V. in Bulla, *Etſi Mendicantium*, quæritur, quòd etſi Epiſcopi Ordines mendicantes meritò colere, & adiuuare deberent, non ſolùm id negligant, verùm etiam Concilij Tridentini verbis in prauum ſenſum detortis, eos incommodis & perturbationibus afficiant.

3. Citat decreta Synodi Leodienſis, & Namurcenſis; ſubiungitque: *quis verò audeat hæc condemnare, & Patres iſtius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt.*

Reſp. Decreta iſta (& ſi quæ forte ſunt ſimilia) intelligenda eſſe, ne cum contemptu proprij Parochi audiant ſacrum extra Parochiam: aut ſi quæ ſenſum alium habent, non eſſe recepta, vel vſu abrogata. *Ita Autt. citt. communiter.* Videri poteſt *C. Lugo l.c. Barboſa, & Zerola ll.cc.* & digniſſimus lectu libellus *Franciſci Fhonteni*, Concionatoris regij, cuius titulus: *Reſponſa, ad quæſita cuiuſdam primarij Prælati, &c.* excuſus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. poſteà verò latinitate donatus, & recuſus Viennæ Auſtriæ, typis Michaëlis Rictij, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (ſine obligatione tamen) perſuadere conatur; cùm eam, vtpote honeſtam imprimis atque decentem, minimè improbare, ſed erroneam tantùm conſcientiam impedire intendam; ne videlicet cum perſuaſione obligationis Parochialia, vel cum apprehenſione peccati, Regularium templa frequententur.

DVBIVM V.

Quæ excuſent ab auditione ſacri?

Reſp. Duæ ſunt cauſæ, quarum altera ſi adſit, non teneris curare celebrari priuatim in portatili

cum

cum priuilegio, neque (etſi id conſilij ſit) preces interim alias loco Miſſæ dicere, vt habet *Nauar. c.13. Suar. Fill.t.5.c 5.q.11.*

Prima cauſa eſt Impotentia, vel ſimpliciter, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio vel proximi; corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc eſt mens Eccleſiæ præcipientis inſtar diſcretæ & beneuolæ matris. *Bon. d.4.q.vlt.p.vlt. Nauar. Fill.t.5 cap.7.quæſt.11. Suar. d.85.*

Secunda cauſa eſt, quodcumque motiuum rationabile, quo quis bonâ fide putat ſe excuſari. *v. Suar. in 3.p. ſ.6. c.5. Laym. & Bon. l. c.* Vnde reſolues.

1. Excuſantur qui ſunt in nauigatione, vel carcere. Item in morbo, vel conualeſcentia, in qua obſit prodire foras. Item qui ſunt in excommunicatione, vel interdicto; de quo ſuo loco.

2. Item, qui cuſtodiunt caſtra, vrbem, gregem, infantes, (vel puerum, qui in templo quietus, & ſine perturbatione aliorum contineri non poteſt) vel domum, aut ægris ſolatio ſunt, aut coquere debent & ſimilia curare, quæ omitti non poſſunt. *Bon. Con.n.86.& 314.*

3. Item cui periculum eſt grauis offenſionis mariti, parentum, vel dominorum. *Henric. Suarez Fill.n.227.* Si tamen id ferè ſemper fieret, de alio medio laborandum eſſet.

4. Item ſi quis alioqui omiſſurus eſſet occaſionem commodum itineris, v. g. ſocios, cùm viam ignoret, vel pericula metuat. Alias verò tenetur ad Miſſam ante iter, vel itinere. *Suar. ſect. 5. Rodrig. Bonac. l.c.*

5. Si ſit grauis difficultas eundi ad Eccleſiam ob diſtantiam v.g. vnius vel alterius miliaris Germanici, vel etiam minoris ſpatij: maxime ſi via ſit moleſta, cœlum pluuium. Vbi habenda eſt ratio perſonarum, loci temporis, & conſuetudinis. *Bon. Suarez, Fill. loc.c. Marchant. Reſol. paſt.t.4. cap.6. num.7.*

6. Si ex conſuetudine patriæ fœminæ egredi non ſoleant tempore luctus, vel etiam poſt partum.

tum. *Sylueſt. Caiet. Fill. num.* 229.

7. Si quis non habeat veſtes ſtatui ſuo conuenientes. *Nauar. Henr. Sa, Azor, Bonac. l. c.*

8. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans metuat, ne id aduertatur, ſi prodeat. *Lay. l. 4. t. 5.*

9. Si quæ ſciret, alteri à quo perditè amaretur ſe futuram occaſionem peccati ſi prodiret. *Sa, Fill. num.* 227.

CAPVT II.

De IV. Præcepto : Honora Patrem, &c.

DVBIVM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes ?

RESP. Tenentur vi huius Præcepti, tum genitoribus, tum Superioribus, in iis rebus, in quibus quiſque, & quamdiu ſubiectus iis eſt, amorem, reuerentiam, & obedientiam præſtare, ita vt ſi notabilis horum defectus ſit in re graui, grauiter peccetur : quòd faciliùs fiet reſpectu parentum quàm aliorum. *Ita communiter. v. Fill. t.* 28. *p.* 2. *c.* 1. *&c.* Vnde reſolues.

1. Contra amorem grauiter peccat filius 1. ſi ſigna odij parentibus oſtendat, & aſperè tractet. 2. ſi toruo oculo fere ſemper intueatur, ac ita aſperè loquatur, ac ſi odio haberet 3. ſi non ſubueniat in graui neceſſitate ſpirituali vel corporali, 4. ſi non impleat eorum teſtamenta & legata, modò hæres ſit. 5. ſi graue malum, v. g. mortem illis optet. *Nauar. Regin. l.* 20. *n.* 8. *Fill. t.* 28. *c.* 1. *q.* 3. *&* 7.

2. Contra reuerentiam grauiter peccat filius, 1. Si percutiat etiam leuiter ; & ſecundum *Regin.* 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si grauiter contriſtet. *Regin. l.* 20. *n.* 24. *Fill. n.* 17. 18. 4. Si animo deliberato ad grauem iram prouocet verbis contumelioſis, vel talibus, quibus ſciat grauiter offendendos. 5. ſi maledicta, conuitia, &c. in eos coniiciat, *Nauar. Fill. &c.* 6. ſi pauperes deſpiciat, vel nolit agnoſcere, quod ſi tamen exterius tantùm diſſimulet ſe noſſe, & nolit apud ſe habere, ex iuſta cauſa, dummodò prouideat de neceſſariis, *Bonac.* excuſat à peccato graui

graui, eò quòd rationabiliter non ſint inuiti. 7. Si in foro externo etiam de,vero crimine accuſet,extra crimen hæreſis , proditionis , vel coniurationis in Principem,cùm non eſt alius corrigendi modus. *vide Bon.d. 6.*

3. Contra obedientiam grauiter peccat. 1. ſi in re graui ſit inobediens circa ea , quæ pertinent ad gubernationem domus , bonos mores , vel animæ ſalutem. *Fill. n.* 20. 2. ſi contra voluntatem parentis ducat vxorem ſe indignam. Indigna autem dicitur , cum qua non poteſt contrahere ſine dedecore iuxta ſuæ regionis vſum;non tamen poteſt exhæredari idcirco. 3. ſi ſine iuſta cauſa nolit eam ducere, quam vult parens; maximè ſi inde ſopirentur odia,aut parentum neceſſitas leuaretur. Erit autem iuſta cauſa , v. g. ſi ſit impar familia,ſi infirma, deformis,fatua,vel immorigera. 4. ſi inconſultis parentibus nubat,vt habet *Sanch.* Poteſt tamen vbi conſuluit , ipſis inuitis prudenter contrahere cum ſe digna;cùm circa electionem ſtatus ſit ſui iuris. *Leſſ.lib.2.c.40.num.43. Sanch.lib.4.cap.15. Fill. qnæſt.10.n.20.* An , & quomodo peccent liberi fugrando parentibus , vid.infrà *l.3.tr.5.c.1. dub.* 4. Item , an alienare poſſint bona , vid. infra *lib.3. tr. 5.c.3.d.2.& lib.3.tr.5.c.4.d.1.*

4. Tenetur proles alere parentes egentes , adeò vt ſi graui neceſſitate aliter iuuari non poſſint, teneatur manere in ſeculo (niſi tamen in hoc illi certum, vel certè valde probabile periculum ſalutis immineret) & ſi religionem ſit ingreſſus teneatur egredi , & iuuare parentes ; dummodò eorum neceſſitas eius profeſſionem anteceſſerit. *Fill.5.n.9. Bon.q.1.p 6.*

5. Si verò neceſſitas poſt profeſſionem ſuperueniat,ſi ea extrema ſit, tenetur egredi, petita prius, licet non obtenta venia. Si autem ſit grauis tantum, in qua vtcunque poſſint viuere , non tenetur quidem,poteſt tamen egredi,ſi Prælatus permittat. Quo caſu tenetur , in quantum non obſtat ſuo intento, deferre habitum , & obſeruare ſubſtantialia Religionis:at poſtquam parentibus ſubuentum eſt redire. *v.Leſſ.l.2.cap.41. dub.3. tr.5.c.1.dub.* vid. & infrà *tr.5.c.1.dub.4.*

DVBIVM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios.

Parentes, quo nomine etiam intelliguntur aſcendentes, v.g. auus, proauus, &c. tenentur graui obligatione iuris naturalis, conſeruationem & educationem liberorum curare. Circa quod ex *Bonac. diſp. 6. quæſt. 1. Azor. p. 2. l. 2. c. 17. Fill. tr. 28. c. 2.* reſoluuntur hi Caſus.

1. Grauiter peccant parentes, qui ſine iuſta cauſa, prolem hoſpitali, vel locis publicis exponunt. *vide Bonac. hic, & Fill. t. 21. p. 2. cap. 2. & infrà tract. 5. cap. 1.*

2. Mater tenetur (ſub veniali tamen) lactare proprio lacte, niſi habeat iuſtam excuſationem: tunc verò tenetur ſub graui peccato, bonam nutricem quærere. *Bon. d. 6. quæſt. 1. p. 6. Laym.* Item tenetur ſecundum iura prolem alere ad finem anni tertij: poſteà educatio vſque ad emancipationem ſpectat ad Patrem. Excipe, niſi hic eſſet pauper, & mater diues. *Fill. Laym. l. 5. t. 10. c. 3. Regin. lib. 20. num. 32.*

3. Pater tenetur proli, non tantum legitimæ, ſed etiam (in quo ius ciuile à Canonico correctum, iuxta *cap. Cùm haberet*) ſpuriæ curare alimenta, hoc eſt, cibum, potum, veſtitum, & honeſtas artes: iuxta ſuum ſtatum: niſi tamen aliundè ſe alere poſſit; & non indigeat; deindè etiam dotem filiæ. Et quidem Clerici, etiam ex fructibus Eccleſiaſticis poſſunt hæc ſuis ſpuriis præſtare. *Fill. l. c. t. 28. cap. 2. 28. Laym. l. 5. t. 10. p. 3. c. 5.* vide infrà *tr. 5. c. 4. d. 5. q. 1.* Hinc peccant, 1. ſi non adhibeant diligentiam ſaltem mediocrem, vt acquirant bona, quibus filij alantur, habéntque hæreditatem ſecundum ſuum ſtatum, 2. ſi bona dilapidando impotentes ſe reddant, ad liberos honeſtè ſecundum ſtatum ſuum educandos, ac dotandos. *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. Azor. Fill. &c.* 3. ſi ſine legitima cauſa filiæ dotem negent, (vel filium exhæredent) v.g. quia vult ingredi, vel eſt ingreſſa Religionem, vel quia ipſis inuitis nupſit, licèt ſe indigno. *Bon. l. c. §. 2.* ex *Azor. Regin. &c.* vel quia filius ordinem ſacrum ſuſcepit. Sicut enim Pater tenetur dotare

ſuas

ſuas proles pro matrimonio vel ingreſſu Religionis ; ita etiam ad ſuſcipiendos ſacros ordines. Neque hæc donatio eſt reuocabilis : imò ſic donata non poſſe computari in legitimam , aut diuiſionem cum fratribus, docet *Barb. &c.* 17. Contrarium tamen tenet *Molin.* & cum *Dian. p.*8.*t.*6. *A.* 91.& 92.

4. Parens tenetur proli ſubuenire relictâ religione, iiſdem caſibus, quibus proles parenti; quos vid. *ſuperiore dubio caſ.*4 & 5.

5. Parentes graui obligatione tenentur inſtruere liberos per ſe , vel alios ; in neceſſariis ad ſalutem. Hinc grauiter peccant, 1. Si quantum in ipſis eſt, non curent vt bonis moribus imbuantur , doctrinam Chriſtianam ſeu fidei rudimenta addiſcant , prauorum conſortia vitent , mandata Dei & Eccleſiæ obſeruent ; Sacramenta frequentent, peccatis abſtineant. *Azor. Fill. Bon. l. c.*2. Si occaſiones peccandi ab iis non auertant , vel in locis, aut domibus ſuſpectis habitare permittant. *Trull. l.*1.*d.*3. *n.*4.3. Si conſilio , vel exemplo malo deprauent. 4. Si non obiurgent, puniantque diſſolutos; moderatè tamen ; nam peccant etiam verberando immoderatè, v.g. vt notabiliter lædantur *Sot. Sylu. Bon. l. c. & d.*3. *de contract. p. vlt. §.*3.

6. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem ſtatus. Vnde peccant, inuitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abſtrahendo. Et quidem *Trident. ſeſſ.*25. *de Reg. c.*18. excommunicat cogentes ad monaſterium filias.

7. Etſi frater fratri, vel ſorori , ſaltem in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate teneatur ſubuenire, lege tum charitatis, tum pietatis : non tamen eſt ea obligatio, quæ inter parentes & liberos; cùm non ſit iſta dependentia *vid. Leſſ. l.*2. *c.*41. *n.*34. Vnde ſi profeſſus eſt in religione, non tenetur egredi, vt ſuccurrat *Trull. l.*2. *c.*2. *d.*24. *n.*8. ex *Suar. &c.*

Quæres. An filius aliquando poſſit à Patre priuari hæreditate ?

Reſp. Poteſt ex iuſta cauſa, alias non; eaque in teſtamento debet exprimi. *Auth. Sed hodie, C. de inoff. teſt.* Talis autem cenſetur,

1. In

1. Ingratitudo, (nisi in gratiam Patris redierit, ipsumque pœnituerit ante testamentum conditum) vt si affecit Patrem graui iniuriâ, vel eius vitæ insidiatus est, vel manus iniecit, vel maleficis se immiscuit. *Bon. d. 3. q. 7. p. 3.* ex *Couar. Sanch. Azor, Molin. &c.*

2. Si nouercam, seu Patris vxorem cognouerit carnaliter: si Parenti furioso, vel carcere detento, noluit succurrere, fideiubendo: si impedierit Patrem testari: si bona Parentum dilapidauerit, cum graui ipsorum dispendio.

3. Si filia minor 26. annis luxuriosam vitam elegerit, &c. Circa quas.

Nota. Valere has causas, quando filius aliunde habet vnde viuat: nam alimentis ad vitam necessariis priuari non potest, cùm debeantur iure naturæ, quod à iure ciuili tolli non potest. *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. §. 3.* ex *Sanch. Mol. Azor. Regin. Fill. Trull. l. 4. c. 1. d. 2. & to. 2. l. 7. c. 17.*

DVBIVM III.

Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum sunt loco?

Tutor (idem est de curatore) tenetur curam gerere pupilli, eiusque bona ritè & fideliter administrare. Ratio. Quia in hunc finem constituitur, & assignatur pupillo patris loco. Quare si delinquat, vel notabiliter sit negligens hac in re, peccat grauiter, & ad compensationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, (saltem de dolo & culpa lata) imò etiam si tutoris officium exercet pretio, (quod tamen si ab initio non est constitutum, censetur suscepisse gratis) tenetur etiam de leui culpa. *Bon. de contr. di. 3. q. 19. p. 4.* Vnde resolues.

1. Tutor tenetur tueri personam pupilli dum opus est, eumque bonis moribus imbuere, & benè educare, per se vel alios. *Bon. l. c.*

2. Tenetur bona pupilli fideliter administrare, ideoque (officium tutoris suscipiens) inuentarium conficere; alioqui damna ex eius defectu secuta resarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad vsus inutiles concedere.

3. Tutor

3. Tutor (vti & Curator) tenetur conſeruare omnia iura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona aliàs peritura vendere, pecuniamque conuertere in emptionem bonorum ſtabilium, vel in cenſum, &c. provt fuerit vtilius. *Ibid.* ex *Rebel. p. 2. l. 17. q. 1.*

4. Si tutor, vel curator pecuniam pupilli conuertit in ſuos vſus, tenetur ad reſtitutionem totius lucri ceſſantis, vel damni emergentis, quod inde accepit pupillus vel Minor. *l. c. Rebel. q. 17.*

5. Tenetur item ad reſtituendos fructus (deductis expenſis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & ſnâ culpâ non percepit. *Sylu. V. tutor. §. 4. Rebel l. c.*

6. Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli perſoluere, ita tamen vt quantum fieri poteſt, bono pupilli conſulat *Sylu. Trebell. ll. cc. Tabiena ib.*

7. Tutor vel curator non poteſt donationes, vel remiſſiones gratioſas facere de bonis pupilli: quia non ad deſtruendum, ſed tuendum eſt conſtitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratoriam; ſic enim poteſt v. g. ſtipendio debito pro liberali ſeruitio aliquid addere, ex liberali donatione. *Moli. Lugo d. 23. ſ. 10 Sanch. Trul. l. 7. c. 17. d. 8. v. Dian. p. 8. t. 6. R. 17.*

8. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus eſt commune eorum, qui bona aliena adminiſtrant. *vid. Bon. de contr. d. 3. q. 19. p. 4* & infrà hoc libro *tom. 4. p. 2. in appendice ad contractus.*

DVBIVM IV.

Quæ obligatio Dominorum & famulorum, aliorumque Superiorum & inferiorum erga ſe inuicem?

Reſp. 1. Domini, & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque ſuorum ſubditorum. Patet ex 1. *ad Tim. 1. Si quis ſuorum, &c.* Et ratio eſt, quia ſunt ipſorum caput, & vices parentum gerunt; ideóque tenentur quodammodò ad eadem, ad quæ parentes. Imprimis verò curare tenentur, quantum in ipſis eſt, vt ſeruent præcepta Dei

Dei & Ecclesiæ. *Bonac. d.16. quæst.1. p.8.* Vnde resolues.

1. Peccant Domini grauiter.1. Si sine iusta causa impediant famulos, ne festis Missam audiant; vel si festis opera seruilia imponant,vel si iubeant ea,quæ sine peccato fieri non possunt. *Nauar.c.14. &c.* 2. Si peccandi occasionem permittant cum possint impedire; aut si grauiter delinquentes non corrigant, vel negligentes necessaria ad salutem non moneant,corripiant. *Bon.loc.cit.*

2. Peccant item grauiter,1.Si grauibus iniuriis afficiant, diabolos, canes, &c.appellent. *Bon. loc. cit. & Trul.l.4. c.1.d.6.* licet *Dian. p.7. t.7.R.47.* excuset à peccato talem contumeliam, quod ex ira & indeliberatione soleat proferri.2. Si alimenta conuenientia non præbeant, mercedem iustam (dummodò fideliter seruiuerint) non soluant, vel differant absque rationabili causa. *Ibid.* 3. Si ante elapsum terminum temere domo expellant: in quo casu, (nisi grauissima ex causa id fecerint) tenentur ad solutionem integræ mercedis. *Less. Azor. c.14.q.1. Fill. n.117. Regin. Moli. &c. Escob. t.3. E 9.q.33.4.* Si eum, qui liberos aliósve domesticos, verbis, exemplo, vel moribus prauis corrumpit, & reprehensione non emendatur, è domo non dimittant. *Nauarr. cap.14. Azer. Trul. d.61. numero 2.*

3. Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat)dare salarium; (nisi in extrema,vel graui necessitate; tunc enim debet ex charitate) imò sumptus in eius curationem impensos potest repetere *Molin.l.1.t.28.c.4.n.8.Escob.t.3.c.9.*

Resp.2. Famuli, cæterique subditi,tenentur suis dominis & superioribus aliquo modo eadem, quæ filij parentibus,nimirum amorem, reuerentiam,& obedientiam præstare. Ratio patet ex dictis, quia sunt illis quasi loco parentum *S. Thom. 2.2. q.193. Regin.l.20.n.62.* Vnde resolues.

1. Peccant famuli grauiter,1.Si non laborent,vel seruiant fideliter; tenenturque ad compensationem damni. *Molina, Lessius l.2.cap.24.2.* Si graue damnum inferant,vel inferri permittant,cùm possunt

sunt

ſint impedire. *Nauar. cap.* 14. *n.* 22. *Fill. t.* 28. *c.* 3. 10. *Regin. loc. cit.* Et quidem ſi damnum illud inferatur, (ſiue à confamulis, ſiue ab extraneis) in rebus, quarum cura ipſis commiſſa eſt, à reſtitutione non poſſunt excuſari *Molin. Leſſ. lib.* 2. *cap.* 23. *d.* 10. *n.* 65. *Fill. tom.* 36 *cap* 6. *q.* 9. *n.* 114. 3. Si abſque grauiſſima cauſa diſcedant à domino ante terminum elapſum, vltra hunc verò manere non tenentur, etiamſi morbo impediti ſeruire aliquandiu non potuerint. *Molin. loc. cit. Regin. num.* 517. *Eſcob. E. n.* 56. 4. Si domino in rebus magni momenti non obediant, *Bon. loc. cit.*

2. Famuli non peccant, ſi ſuſtentationem, vel mercedem iuſtam domino negante, vtantur compenſatione occulta. *Molin. loc. citato Fill. tract.* 36. *cap.* 6. *quæſt.* 3. dummodò tamen alius modus non ſit impetrandi; nec plus accipiatur, quam debetur; neque ſcandalum, aut aliud incommodum graue timeatur. *vid. Boiac. de reſtit. d.* 2. *quæſt. vlt. p.* 2. *num.* 16.

3. Similiter pro obſequiis, ad quæ non tenebantur, præſtitis, (ſi quidem illa non gratis & liberaliter, ſed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus domini accipere compenſationem, quæ aliter obtineri non poſſit, docet *Nauar. cap.* 17. *n.* 108. *Leſſ. l. c.* Plura de his v. infrà *tom.* 5. *cap.* 1. *d.* 4. *&* 3. *d.* 10. *& Bon. d.* 6. *q.* 1. *p.* 8.

DVBIVM V.

Ad quid teneantur Coniuges erga ſe mutuò, vi huius præcepti?

Reſp. Vxor in iis, quæ ſpectant ad domus gubernationem & bonos mores, tenetur obedire marito; hic verò vxorem, non vt ſeruam, ſed vt ſociam tractare. Ratio eſt, quia maritus caput, & vxor commembrum. *Nauar. c.* 14. *n.* 20. *Tol. Fill. t.* 28. *c.* 9. *q.* 6. *n.* 144. *& commun.* Vnde reſolues.

1. Coniuges peccant 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium 2. Si ſine diſpenſatione prætermittant proclamationes, 3. Si Sacramentum matrimonij in ſtatu peccati mortalis recipiãt. 4. Si vtantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortus. 5. Si de-

bitum ſine iuſta cauſa negent. 6. Si cum periculo pollutionis tactus habeant impudicos.

2. Peccat grauiter vxor, 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad grauem iram, vel blaſphemiam prouocet. *Fill.l.c. n.*145. *& Bon.*2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri,& conſuetudinem fœminarum ſimilis ſtatûs;niſi tamen ex paraphernalibus ſi habet.3. Si ſpreto viro ſibi imperium vindicet. 4. Si nolit ſequi virum domicilium mutantem, dummodò poſſint ſine periculo vitæ, & ſalutis; & contrarium non ſint pacti: & maritus poſt nuptias non ſit factus vagus. *Nauarr.Tol.Bon p.*7. v. infrà *t.*5. *cap.*1. *dub.* 4. 5. Si ſine ſufficienti indicio malè iudicet de mariti incontinentia.6.Si ſine iuſta cauſa debitum neget v.infrà *l.*6. 7. Si ſe ingerat in adminiſtrationem domus ſine iuſta cauſa, qualis eſt,ſi v.g.maritus prodigus bona familiæ dilapidet. *Sylu.Trul.c.*1.*d.*4.*n.*18.

5. Peccat grauiter maritus.1.Si verbis contumelioſis,vel infamatoriis afficiat vxorem. 2. Si impediat illam circa præcepta Dei vel Eccleſiæ ſine iuſta cauſa.*Sayr.l.*7.*c.*7.*Nauar.c.*14.Si verò impediat, etiam ſine cauſa, circa ea bona, quæ conſilij tantùm ſunt,vt eſt confeſſio,communio,&c. communiter tantùm peccat venialiter, niſi conſtet quòd magnam ex iis vtilitatem percipiat. *Sayr. Fill.Bon.* 9.1.*p.*7.*Trul.* 3. Si cædat grauiter:moderatè tamen caſtigare verbis, vel etiam ex graui cauſa moderatis verberibus,habitâ ratione conditionis & ſtatus, quandoque poteſt. 4.Si alimenta neget;niſi tamen vxor à conſortio mariti propriâ culpâ diſcefferit. 5.Si negligat gubernationem domûs,& rem familiarem. 6. Si vxori non cohabitet, vel ſine iuſtâ causâ diu abſit. 7. Si cùm poſſit,alimenta non procuret.*Fill.n.*140.*&* 141.*Nauar.c.*14.*n.*19.*Tol.l.*5.*c.*2. *Sanch.l.*10.*de matr.di.*18.*n.*16.*Bonac.p.*7.

DVBIVM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga ſuos?

Reſp.Curatus,ſiue Parochus iure diuino tenetur, 1. Reſidere in ſua Parochia. *Trid ſeſſ.*23.*cap.*1.*de reform.*

reform. Barb. de off. Paroch. c. 8. num. 1. alioqui in conſcientia fructus non facit ſuos, teneturque pro rata abſentiæ reſtituere fabricæ Eccleſiæ, vel cauſæ piæ. Poteſt tamen ex iuſta cauſa, & licentia Epiſcopi ad breue tempus abeſſe. *v. Nauar. c. 25. Azor t. 2. l. 2. c. 4. Poſſeu. Barboſ. Trul. l. 4. c. 1. d. 8.*

2. Tenetur adminiſtrare Sacramenta, quoties & quanto cum periculo, *v. infrà & Bon. t. 1. d 4. q. 5 p. 2. Poſſ. Barb. ll cc.*

3. Orare pro populo, & celebrare, vt populus audiat Miſſam: quam etiam teneri eum eidem applicare diebus ſaltem feſtis, & aliquot aliis, docet *Tol. l. 3. c. 5.* Sed negat *Suar. Con in 3 p. q. 83. art. 1. d. 11.* cùm nullo iure id cautum ſit, *vide Bonac. q. vlt. Barb. loc. cit.*

4. Docere populum, concionando, arguendo, &c. per ſe vel alios. *Tol. l 5. cap. 5. Poſſ. Barb. Trul. ll. cc.* v. ſuprà.

5. Tenetur ſingulis diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus populo doctrinam Chriſtianam explicare, per ſe vel alium, vt conſtat ex *Trid ſeſſ. 24. c 4. de reform.* idque ſub graui obligatione etiam iuris diuini, ob ſummam neceſſitatem, propter quam eos ab Epiſcopis, aliiſque Prælatis ad id cogi poſſe ſub pœna excommunicationis, (omneſque alios vt eam audiant, diſcant & ſciant) docet *Trul. l. 1 cap. 1. d. 4. n. 7. & 8. Baldel. to. 2. l. 1. d. 48.* ex *Sanch. Palao, Barboſ. &c.*

6. Tenetur infirmos viſitare, pauperum curam habere, peccata corrigere, &c. de quibus *Poſſ. Reg. to. 2. l. 20. c. 5. ſ. 3. Barb. c. 7.* v. ſuprà.

DVBIVM VII.

Quæ obligatio Præceptorum & diſcipulorum?

Reſp. Inter Præceptores (idem eſt de pædagogis) & diſcipulos eſt quodammodò eadem obligatio, quæ inter parentes & liberos: *Vnde reſolues.*

1. Diſcipuli peccant, 1. Si præceptoribus & pædagogis non exhibeant honorem & reuerentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad ſtudia & bonos mores, 3. Si eos conuitiis, vel contumelioſis verbis traducant. 4. Si negligenter ſtudeant, ſcholarum aut ſtudiorum tempore luſui va-

cent, vel otio 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine ſtudeant 7. Gymnaſij ſui leges, vel Academiæ ſtatuta (ſi quidem ea ad peccatum obligent) non ſeruent. 8. Scientias ſuperſtitioſas aut vetitas addiſcant, vel libros prohibitos legant. 9. Stipendium debitum doctori ſuo non ſoluant, cùm poſſint. *v. Nauar. c. 23. & 25. Fill. tr. 28. p. 2. c. 10. q. 1.*

2. Magiſtri & pædagogi peccant 1. Si peccata diſcipulorum diſſimulent, & non corrigant quando poſſunt. 2. Profectum eorum in literis non ſedulò promoueant. 3. Non doceant bonos mores 4. Si ex propoſito falſa doceant vt vera, vel ſuperſtitioſa & ſaluti noxia. 5. Non ſtudeant ipſi vt officio ſatisfaciant. 6. Si ſtipendium exigant maiu[s] iuſto, vel quàm Gymnaſij leges, aut conſuetudo[s] permittat. 7. Doctoratûs inſignia negent dignis, vel indignis conferant, quod *Nau.* dicit eſſe mortale; præſertim in Theologia, Iure Canonico, Ciuili, & Medicina: nam in Philoſophia fortè veniale tantùm eſſe cenſet *Caiet. V. Doctoratus.* 8. Si diſcipulis malo ſint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui aliis pernicioſi ſunt, ad ſcholas admittant, vel ex iis non dimittant. *vid. Trul. lib. 4 cap. 1. d. 11.*

TRACTATVS IV.
De V. & VI. Præcepto.

CAPVT I.
Quid quinto Præcepto prohibeatur?
Non occides.

PRohibetur hominis occiſio, mutilatio, verberatio, aliáque ſimilis afflictio iniuſta; de qua quæritur; quæ & quando ſit iniuſta.

DVBIVM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare ſemetipſum?

Reſp. Abſque diuina authoritate non licet ſe ipſum directè, & ex intentione occidere. Ratio, quia eſt contra charitatem ſui; & fit iniuria Reipub. & Deo, qui eſt ſolus directus & abſolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *abſque authoritate Diuinâ*, propter Samſonem & quoſdam Martyres, qui ſeipſos occiderunt, vel ex diuina inſpiratione, vel inculpata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoque licet ſe occidere, hoc eſt, aliquid facere vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò ſequatur: quia præceptum conſeruandi vitam vtpote affirmatiuum, non ſemper obligat, ſed poteſt omitti propter bonum finem, neceſſitatem, vel magnam vtilitatem. *S. Thom. 2. 2. q. 64. v. Fill. hîc tom. 29. c. 4. q. 5. & Bec. 2. 2. tom. 3. c. 7. q. 8.* Vnde reſolues.

1. Miles poteſt, imò tenetur perſiſtere in ſtatione, etſi moraliter certus ſit ſe occidendum *C. Lugo d. 10. q. 1.* Item poteſt ad euertendam turrim hoſtilem, aut perdendos hoſtes, puluerem incendere, etſi ſciat ſe obruendum; vti & nauem mergere, vel incendere, ne hoſtis eâ potiatur cum graui Reip. damno, docet *Leſſ. l. 2. c. 9. n. 32. Fagund. tom. 1. l. 5 c 11.* Similiter licet ſe obiicere telo vel ictui, ad ſeruandam vitam Principis, amici ad mortem iniuſtè damnati vices ſubire. *Leſſ. l. 2. c. 9. n. 30.* vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol Leſſ. l. c. Lopez p 1. c. 65.* Item ſeruire peſte infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto ſe præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Leſſ. & Fill. l. c. Laym. c. 1. n. 3. C. Lugo diſp. 10. ſ. 1.* Vbi tamen euerſionem illam iuris, & combuſtionem nauis (ſi quidem nulla ſit ſpes euadendi) timide & nonniſi ex grauiſſima, v. g. boni publici causâ, videtur concedere. *vid. n. 51. & 52. &c. Malderum tr. 3. c. 1. dub. 19. Dian. p. 5. tract. 4. Reſ. 26. Fagund. p. 6. c. 11. n. 6. & ſequent.*

2. Etſi Virgini non liceat ad caſtitatem ſeruandam directe ſe occidere, licet tamen ei certo pe-

riculo mortis se exponere, etiam pro sola integritate corporali, licet rationabiliter præsumere se consensuram : quia integritas ista magni æstimatur. *vid. Laym. c. 1. n. 3.*

3. Reo licet non fugere, imò etiam sponte se sistere iudici plectendum; licet positiuè se ipsum perimere non possit, etiamsi à iudice id ei committatur *vid. Less. c. 9. d. 6. C. Lugo d. 10. de iust. s. 1. n. 38.* contra *Vasq 1. 2. d. 173 c. 3.*

4. Etsi Carthusianus in extrema ægritudine possit seruare vitam vescendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, (atque adeò non peccet, qui inscio præberet cibos ex carnibus; *Sanch. Dian. p. 8. t. 7. R. 70.)* licitè tamen & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo mortis, vt contra *Vasq. & Gran.* docet *Dian. p. 5. d. 4. R. 32.* ex *Vict. Lorc. &c.* quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi ordinis. *C. de Lugo d. 10. n. 33.* contra *Azor. & Escob. t. 6. c. 7.* vbi docet, teneri carnibus vesci, si exigit necessitas, ita vt aliter vitam conseruare non possit: quod *Sanch. p. 2. cons. l. 5. c. 1. d. 35.* cum *aliis sex* ita distinguit: si necessitas vescendi sit ab intrinseco, v.g. morbo, ex quo iudicio medicorum conualescere non possit, nisi esu carnium, ait probabilius esse, non teneri vesci, (tametsi licite possit) quia morietur naturaliter ex morbo, cuius ipse non est causa: si verò sit ab extrinseco, v.g. si ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum esset) teneri vesci, quia mors illa cùm sit violenta, ipsi imputaretur.

5. Licet carnem vigiliis & inedià moderate affligere: qui autem aduertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret grauiter, vt notat *Laym. di. 3. de inst. tom. 3. p. 3. cap. 1. num. 5.* ex *Caiet.* Etsi hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excusentur. *vid. Bon. d. 1. s. 1. num. 32. & 33. 36. &c.* Vbi recte notat, aliud esse procurare abbreuiationem vitæ, seu mortem positiuè sibi afferre; aliud permittere, vel periculum eius subire, vel non adhibere media ad auertendam. Prius ait esse illicitum, v.g. pœnitentiis indiscretis, carnisque macerationibus, vitam notabiliter

tabiliter abbreuiare : posteriùs verò sæpe licere, ideóque non teneri Carthusianum carnibus vesci, nec aliquem alium vti pretiosa & exquisita medicina, ad mortem vitandam ; nec secularem relicto domicilio quærere salubriorem aërem extra patriam.

6. Excusantur ægri, qui paulò ante mortem, causâ humilitatis, vel boni exempli, petunt humi collocari, quia non intendunt vitam abbreuiare. *vid Vasq.l.c.* Addit *Laym. l.3.to.3.p.3 c.1. numer.5.* non teneri quemdam mediis extraordinariis, & nimis duris, v.g. abscisione cruris, &c. vitam conseruare ; nisi tamen ea communi bono sit necessaria. *v. Less loc.cit.Sanch.in opusc. tom.2.l.5.c.1.d.34.* Vbi dicit, infirmum in periculo mortis, si sit spes salutis, non posse medicamenta respuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per se loquendo) teneri subire manus Medici, vel Chirurgi, quando id ei grauissimum est, & magis quàm mortem ipsam horret. *Escob. E.7.c.8.* ex *Turrian. sum.p.1.c. 263 dub.5.*

Resp.2. Non licet se mutilare, nisi sit necessarium ad conseruationem corporis totius:quia nemo est suorum membrorum absolute dominus. *Less.l.2.c.6.d.14.* Vnde resolues.

1. Non licet se castrare ad conseruandam castitatem,vel sedandas tentationes : quia hoc ad eum finem non est necessarium. *S. Thom. 2.2. q.65.a.1. Less.Molin.Fill.t.29.c.4.q.3.& c.*

2.Peccant parentes,qui filios etiam consentientes castrant, vt sint vtiles cantui. *vid.Laym.l.3.t.3. cap.1.*

Quæres. An sepeliendus sit in loco sacro, qui seipsum occidit ?

Resp. Id vetant Ecclesiæ Canones : qui tamen non sunt intelligendi de iis, qui ex furore, amentia,vel passione grauissimæ tristitiæ,turbata phantasia,id fecerunt;vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd si constet quempiam se ipsum occidisse,& dubitetur vtrum deliberatè,an ex animo turbato factũ, in praxi priuatur sacra sepultura,cùm præsumatur secundùm opus externum voluntariè

luntariè esse factum : nisi tamen ex circumstantiis contrarium colligatur. Si verò dubitetur, à se ipso, an ab alio v.g. sit præcipitatus in aquam, delictum tam atrox & contra naturam non præsumitur sine euidentibus indiciis. *Molin. t.3.di.20. vid. Laym. loc. cit. num.8. V. etiam Escob. E.7.cap.8.* vbi dicit, eum, qui moritur ex vulnere in duello accepto, si viuus ex loco discessit, non esse priuandum sepultura Ecclesiastica.

DVBIVM II.

An & quomodo liceat occidere malefactorem ?

Resp. Extra causam necessariæ defensionis, de quo infrà nulli id licet, nisi authoritate publica, & iuris ordine seruato, vt patet *Exod.22. & Rom.13.* Vnde resolues.

1. Non licet marito vxorem, aut patri filiam occidere in adulterio deprehensas : quia ad id non habent auctoritatem publicam ; & leges ciuiles id permittentes, à Iure Canonico sunt correctæ, tanquam iniquæ. Secus est de proscriptis, quos occidendi cuius authoritas publica datur : idque non iniustè, cùm ad Reipub. defensionem sit necessarium. Peccant tamen, qui non ex zelo iustitiæ, sed odio aut priuatæ vindictæ causa faciunt. *vid. Laym. l.c.*

2. Peccat Princeps, vel Magistratus, (regulariter loquendo) vt *v. infrà l.5.c.3. dub.1.* qui occidi iubet reos non citatos, vel non damnatos, etsi priuata scientia constet esse nocentes : quia ex iure naturæ, actus publicus fieri debet ex scientia & authoritate publicâ *vid. Caiet. V. homicidium, Fill. tract.9.cap.3.qu.st.6.num.27. Bon. loc. cit. p.1.n.7. v. & infrà l.5.cap.3.d.1.*

DVBIVM III.

An, & quomodo liceat occidere priuata authoritate iniquum aggressorem ?

Resp. Ius naturæ permittit, vt vim vi repellas, & aggressorem, qui iniquè eripere tibi conatur vitam, aut quæ ad eam honestè agendam tibi sunt necessaria, vt bona temporalia, honores, pudicitiã, membrorum integritatem, præuenias, & occidas : ita tamen vt id fiat animo te defendendi, & cum moderamine

moderamine tutelæ inculpatæ ; hoc eſt , non inferendo maius damnum,nec vtendo maiore vi,quam neceſſarium eſt ad arcendam iniuriam. *Ita comm. S. Thom. q 64.a.7. Molin. &c. Leſſ. dub.8. num.44* . Vnde reſolues.

1. Non licet reo occidere miniſtros iuſtitiæ , à quibus ad carcerem , vel ſupplicium trahitur : vti nec licet id proſcripto , vt notat ex communi *Lay. l.3 .t.3.p.2* quia non ſunt iniqui aggreſſores.

2. Etſi ob contumeliam aliquam,v.g.ſi viro honorato dicatur , *mentiris*; non liceat alterum occidere, eò quòd aliter repelli poſſit, ac ſoleat , *Leſſ. Azor.Hurt.&c. Dian.p.5.tom.4.R.11. & 13.* licere tamen , ſi aggreſſor fuſtem , vel alapam viro valde honorato impingere conaretur , quam aliter auertere non poſſe, docent cum *Dian.loco citato K. 4.Leſſius Hurt. & alij.12.* vetum & hoc videtur in praxi periculoſum.

3 Si fuſte , vel ſolo vulnere , vel amputatione brachij , vel aliter arcere iniuſtam vim potes, non licet occidere. Vnde ſi quis ſit perſona talis, cui non ſit dedecus fugere,debet fugere potiùs, ſi poteſt,& ſaluare ſe : ſecus autem, ſi turpe ſit fugere, v.g.viro nobili,vel officiali bellico; niſi rurſus hic & nunc id tali turpe non eſſet, ob præſtantiam inuaſoris , vel alias eius qualitates , v.g. quia ebrius eſt , vel amens ; talem enim occidere non licet, quando potes fugere. *Mald. Dian.p.5.t.4. K.9.vid. Laym.l.3.t.3.p.3.c.3.*

4. Non licet occidere furem,ob res exiguas : licet autem , ſi quis auferat honorem valde notabilem , aut bona magni momenti ; niſi tamen alia via verbi gratia , iuris vel aliter , arceri aut recuperari poſſint. Quare quando iura ſignificant , furem nocturnum occidi impunè , non autem diurnum , præſupponunt , quòd plerumque nocturni non poſſint aliter arceri , diurni autem poſſint. Alioqui enim , ſi nocturnus poteſt capi, non debet occidi , & ſi diurnus non poteſt capi, nec repeti ab eo,quod aufert,niſi occidēdo,id licet: ea tamen non debent eſſe parui momenti,& mini-

mùm vnius aurei, secundum *Mol. tom.4.t.3.di.16. n.7. v. Laym. c.3.* vel potiùs secundùm alios apud *Dia.p.5.t.4.R.18.* duorum quanquam & hoc *Diana l.c.* nimis laxum videatur: imò *Bon.de rest.* rem non magni valoris hic censet, etsi sit trium vel quatuor aureorum. Si tamen talem (fur v.g.) vsurpet, vidente ac resistente Domino, aut Custode, aut huic vim faciat, verbi gratia, repetentem incipiat ferro inuadere, permittunt cædem *Bon. Dian. &c. l.c.* etiam, si dubium sit, an res possit aliter saluari, aut recuperari. *Bonac. l.c.* quia nemo inquit tenetur se exponere periculo amittendi res suas. *v. Laym. c.3. Nauar. Dia. loc. citato.*

5. Probabilius est, hæc etiam licere Clericis & Religiosis, ob bona temporalia. Iura verò in contrarium afferri solita, intellige, quando non seruatur moderamen inculpatæ defensionis, *Laym. loc. citato Tan. Tom.5.di.4. q.8. d.4. Escob. E.7. cap.8.* vbi etiam docet ex *Tan. tom.3. d.4. n.68.* licere virgini occidere inuasorem pudicitiæ, si violationem nequeat aliter euadere.

6. Cùm tamen iniquus aggressor sit in periculo salutis, potest quis ex charitate ei parcere, & iniuriam potiùs pati: sed non tenetur, eò quòd alter sua malitia sit in isto periculo. *Laym. Ibid.*

7. Non licet occidere, si iniuria iam est contracta, vel aggressor iam fugit: quia id non esset se defendere, sed vindicare, vt docet *Tol. Rodriq.* Sed *Henriq. & Nauar. c.15. num.5. Fernandez p.1. c.9. §.1.* dicunt, si læsus magnam faceret iacturam honoris, nisi fugientem mox persequeretur, posse eum persequi, & percutere, quantum esset satis ad defensionem honoris. Quod *Laym. Bon. Less. Fill. C. Lugo, &c.* putant practicè vix posse fieri, sine vindicta; etsi speculatiuè videatur esse probabile. *v. Dian.p.2.t.1. misc. Res.15.* Concedit tamen *C. Lugo, Moli. Less. &c.* cum *Dian.p.8.t.7.R.47.* licere furem fugientem v. g. cum equo tuo, conficere telo vel sagitta; quia inuasio adhuc durat. Etsi verò id non liceat, postquam in tutum se recepit, si tamen per Iudicem non possis recuperare rem tuam, potes ingredi locum vbi illa detinetur, eamque tibi

tibi vendicare,& ſi alter vi impediat, vim vi repellere.*Tan.Leſſ.Mald.Hurt.Dian.p.5.t.4.R.37.* & *p.8. t.7.R.47.*

8. Ad defenſionem vitæ, & integritatis membrorum, licet etiam filio,religioſo, & ſubdito, ſe tueri,ſi opus ſit, cum occiſione, contra ipſum parentem, Abbatem, Principem:niſi fortè propter mortem huius, ſecutura eſſent nimis magna incommoda,vt bella,&c. *Sylueſt.Bonac.p.8.*

9.Licet quoque occidere eum,de quo certò conſtat, quòd de facto paret inſidias ad mortem :vt ſi vxor v. g. ſciat ſe noctu occidendam à marito ; ſi non poteſt effugere, licet ei præuenire. *Nau. Leſſius,n.45.Fill.n.39.*

10.Hinc etiam dicunt alij,vt *Sanch.2. mor.c.29. & alij*,licere occidere eum, qui apud Iudicem falſa accuſatione,aut teſtimonio,&c.id agit,vnde certò tibi conſtat,quòd ſis occidendus,vel etiam(quod alij difficiliùs concedunt) amiſſurus bona temporalia ,honorem, &c. quia hæc non eſt inuaſio; ſed iuſta defenſio ; poſito quod de alterius iniuria tibi conſtet, nec ſit alius euadendi modus.*Leſſ.* tamen *Fill.& Lay.* non audent id defendere;propter periculum magnorum abuſuum. *v.Eſcob.Ex.7.c.9. Hurt.Lugo,n.10.ſ.7.Dian.p.8.t.7.R.52.*

11. Quandocunque quis iuxta ſupradicta habet ius alium occidendi, id poteſt etiam alius pro eo præſtare, cùm id ſuadet charitas. *Fill. Tan. tom.3. d.4. quæſt.8. Molin.d,18.* An autem, & quando ad hoc teneatur, *v.Leſſ.l.2.c. 9. d.13. Dian.p.5.4.R. 9.14.20.*

DVBIVM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem?

Reſpond. Directa intentione, & ſcienter, nunquam licet; niſi Deus omnis vitæ Dominus concedat,Indirectè autem & per accidens, aliquando licet, vtendo nimirum ſuo iure, & dando operam rei licitæ,& neceſſariæ, ac tanti momenti, vt vitæ æquiualeat.*S.Thomas & Doctores communiter.* Vnde reſolues.

1.Si Tyrannus minetur vrbi excidium,niſi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet, ſicut,

ficut membrum licet abscindere pro salute corporis ita & ciuem pro Repub. quia homo est tantum pars moralis Reipub. à qua non accipit esse, & viuere, sicut membrum corporis à corpore. *Molin. tom.4 t.3.d.10. Less. Fill &c.*

2. Potest tamen Respub. eo casu talem cogere, vt Tyrannum adeat, & si nolit, tradere; cùm ex charitate & iustitia legali teneatur vitam exponere pro Repub. Vnde si id renuat, sit nocens. Neque hoc erit cooperari eius morti, sed tantùm permittere; cùm traditio de se sit indifferens, & mors tantùm sequatur indirectè, & præter intentionem Reipub. *Mol. l.c. Less. l.2.c.9.d.7. Fill. t.29, n.11. Lay. &c.* Limitat *C. Lugo d.10. de iust.* si innocens sit subditus, vel peregrinus teneatur mori pro Repub. aliena.

3. Si fugere non possis mortem, persequente hoste, nisi per viam angustam, qua quispiam istic sedens esset obterendus, licet nihilominus (dummodò tamen, si infans est, sit baptizatus, vt monet *C. Lugo*, & *Escob. Ex 7. cap.8.* fugere cum eius periculo, & interitu, præter tuam intentionem. *Less. num.59. Fill. n.36.*

4. Similiter ad expugnandam vrbem, & victoriam reportandam, si necessarium sit licet tormenta in eum locum dirigere, vbi multi sunt innocentes: quia horum mors præter intentionem sequentur *Lessius, loco citato.*

5. Non licet occidere obsides, etsi qui eos miserunt, non seruent fidem: quia sunt innocentes. *Bonac. 2.d.2.q.vlt.s.3 p.7. Dian. p.5 t.4. R.35.* contra *Azor, &c.*

Quares. An aliquando liceat procurare abortum?

Resp. Quicunque malitiosè in se vel altero curat abortum, peccat grauiter, siue fœtus sit animatus, quia est verum homicidium; siue non, quia tendit ad occisionem hominis, & est contra naturam generationis. *Less. d.10. n.61.* Si tamen ad vitam matris conseruandam, omnino sit necessarium sequentes Regulæ tenentur. 1. Si fœtus mortem matri allaturus, & probabiliter necdũ sit animatus, anima-

animi rationali, (animari autem communiter aiunt, mares die quadrageſimo, femelias verò octogeſimo, quæres valdè incerta eſt) quidam permittunt, etiam directa intentione expelli, vt *Sanch. l. 9. de matr. d. 20. n. 9. & 10. Henriq. &c.* contra *Leſſ. l. 2. cap. 9. d. 16.* & alios, quorum ſententia in praxi ſuadenda : quorſum enim directè expelles, cùm indirectè liceat, & ſufficiat ? 2. Si verò fœtus ſit animatus, materque iudicetur moritura cum prole, niſi medicinam ſumat, licet eam ſumere, & ſecundùm quoſdam tenetur, intendendo directè ſuam tantùm ſanitatem, etſi indirectè, ac conſequenter deſtruatur fœtus : quia in pari neceſſitate mater poteſt magis proſpicere ſibi, quàm proli. 3. Si verò cum morte matris, ſpes vitæ & baptiſmi prolis affulgeat, tenetur mater, ſecundùm pleroſque, ſub mortali, abſtinere ab omni remedio deſtructiuo prolis ; quia tenetur vitam corporalem exponere, pro extrema neceſſitate ſpirituali infantis. Contrarium tamen docet *Lud. Lopez* : quod *Sa V. Charitas* dixit eſſe probabile. *vid. Leſſ. loc. cit. Sanch. Fill. c. 29. cap. 6. q. 1. Bonac. tom 8. n. 3.*

DVBIVM V.

De Duello, & Bello.

ARTICVLVS I.

Quid ſit; & an liceat Duellum?

Reſp. Duellum eſt duorum (vel ſubinde etiam plurium) certamen, quod ex condicto, vno indicente & altero acceptante, ſuſcipitur; ita vt id, non ſit vitam defendere, ſed exponere periculo. Quod etſi communiter ſit mortale peccatum, licitum tamen eſt ex iuſta cauſa, quæ ſemper eſt attenden-da. *v. Trident. ſeſſ. 25. c. 19. de reform. Sanch 2. mor. c.* 39. Item de pœna duellantium. *v. infrà de excom. & Sanch. l. c.* Vnde reſolues:

1. Duellum non eſt licitum ad indagandam veritatem, vel iuſtitiam, vel purgationem obiecti criminis, aut litem terminandam : quia eſt fallax, imò ſuperſtitioſum medium ad eum finem, cùm etiam

etiam innocens homicidium & facere, & pati possit. *Trullen. lib. 5. c. 2. d. 13. n. 12.*

2. Nec ob inimicitias, aut ad iniuriam vindicandam, neque ob solam ostentationem virium, aut delectationem.

3. Nec item ad euitandam ignominiam: quia apud bonos & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios, si prouocanti dicat, se eum non æstimare dignum, cum quo congrediatur, contra leges diuinas & humanas. Interim iturum se in dies liberè suas vias, paratúmque semper fore & nunc esse, contra quemvis inuasorem se tueri. *Trul. l. c. n. 4.*

4. Duellum licet acceptare vel offerre ad conseruandam æstimationem exercitûs apud hostem, eosque debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minore damno. *v. Sanch. l. c.*

5. Acceptare item licet, si quis aliàs te occisurus, concedat tamen arma, vt sic fortunam experiatis; quia est tuntùm defensio, positoque quod aliter non possis euadere. Similiter, si Iudex duos ad mortem damnatos vellet duello congredi: quia alter alterius esset constitutus minister iustitiæ. *Trull. loc. cit.*

6. Denique si vir nobilis in aula regia, vel militaris in castris, prouocatus sisteret se, meræ defensionis gratiâ, cum spe prævalendi, priuandus alioqui, ob suspicionem ignauiæ, dignitate, officio, vel fauore Principis, non audet eum damnare. *Laym. l. 3. tom. 3. p. 3. c. 3.* eumdem excusat *Hurt. 2. 2. d. 170. s. 8. §. 76. Less. c. 9 d. 8. Fill. c. 8. quæst. 6. & Navar. cap. 15.*

ARTICVLVS II.

An, & quousque liceat bellum?

Resp. Bellum defensiuum, quo scilicet vis iniusta repellitur, licet etiam priuatâ authoritate; offensiuum verò quo vis infertur, vt liceat, tres conditiones requirit: 1. vt geratur authoritate Principis, vel Magistratûs, nullum agnoscentis Superiorem, qualis est Papa, Imperator, Reges, & quædam Respub. v g. Venetorum, Genuensium, &c. 2. vt adsit iusta causa, eáque grauis, v g. necessitas boni communis,

munis,& quietis conseruandæ, recuperatio iniuste ablatorum, coërctio rebellium, defensio innocentum, &c *v. Laym.hic. & Moli.t.1.d.*104. *Dian p.6. t.4 R.*3. vt fiat ex recta intentione, hoc est,non ex odio,sed ex amore boni communis ; quamquam si hæc vltima sola desit, non sit obligatio restitutionis. *Ita communiter* cum *D. Thom.q.*41. *Laym. l.2. tom.2.c.*12. Vnde resolues.

1. Si quis iustum bellum gerat, non potest alter licitè se defendere : quia circa eamdem rem non possunt duo habere contraria iura. Fieri tamen potest, vt neutra pars peccet, ob ignorantiam inuincibilem. *Fill.n.*185.

2. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat,omni diligentia curare, vt certus sit de eius iustitia,& graui causa. Ad quod sequentia conducent. 1. Vt curet habere non tantùm peritos, sed etiam bonos Consiliarios. 2. Vt attendat, an etiam à suis impediantur, vel interuertantur literæ aut instructiones ad ipsum, 3. Si non tantùm à suis Consiliariis, sed etiam à diuersis Theologis curet iustitiam belli : secundum leges Euangelicas examinari, & liberè edici.4. Si auditis omnibus, ipse quoque coram Deo illam examinet, statuátque id quod in puncto mortis se feciisse vellet. Denique licet sufficiat opinio probabilis de iustitia belli; si tamen iustitia maneat æqualiter dubia, & alter sit in possessione, non licet ei bellum indicere, cùm melior sit conditio possidentis. *Fill. t.*29. *cap.* 9.*q.*4.*Trull.l.*5 *c.*2.*d.*3. vbi cum *Dian.p.*4.*t.*4.*R.*72. docet licere etiam Principi concedere repressalia, seruatis tamen conditionibus certis, quas vide apud *Palaum tom.*1.2.6. *d.*5. *p.*4. & hic infrà *Art. seq.*

3. Perspectâ iustitiâ belli, debet ea proponi parti aduersæ:quæ si offerat competentem satisfactionem,non debet bellum inchoari. Imò vt probabilius est, si cœptum sit, debet, si non ex rigore iustitiæ saltem plerumque ex charitate mox finiri. *v.Mol.suprà d.*103.*Trul.l.*5.*c.*2 *d.*3.

4. Potest Princeps pro satisfactione petere restitutionem ablatorum, & expensarum, item aliquid

quid in pœnam illatæ iniuriæ. *Duual.* Hinc potest victos priuare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ ad securitatem sunt necessaria. *Con. Dian. p. 6. d. 4 R. 22.*

5. Principes tenentur stipendia soluere militibus; alioqui tenentur compensare damna, tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum acceperunt *Con. Palaus, Dian. p. 6. c. 4 R. 29.*

6. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello, alioqui per se iusto, abstinere, si inde oriturum sit scandalum, & spiritualis ruina multorum, ac detrimentum Ecclesiæ *vid. Palaum. Dian. punct. 6. t. 4. R. 7.*

7. Etsi per se loquendo, in bello iusto liceat aduocare infideles in auxilium, per accidens tamen subinde, imò plerumque non licet, ratione scandali, vel periculi in fide, v.g. ne subditi peruertantur, sacra profanentur, &c. *Regin. tom 2. lib. 21. n. 100. Fill. n. 181.*

8. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello iusto auxilium ferre; nisi tamen sit periculum scandali, incrementi hæreseos, & damni veræ fidei. *v. Con. tract. de Charitate, d. de Bello.*

9. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant, teneturque ad restitutionem 1. Si pauciores habeant milites, quàm in solutione stipendij exhibent. 2. Quando debent ex officio commeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in transitu per regiones, accipiant pecunias à variis pagis, ne isthic pernoctent, aut morentur. 4. Si vni militi dent plura syngrapha ad domos diuersas. *Mol. Bec. Dian. p. 6. t. 4. R. 27. & 28* 5. Si stipendium militibus subtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus necessaria.

10. Miles, qui in bello, & iusto, & iniusto paratus est mereri stipendia, est in malo statu, & incapax absolutionis, nisi mentem corrigat: & quidem similiter in bello iniusto, tenetur ad restitutionem damnorum; nisi inculpabilis ignorantia excuset: tum enim sufficit restitutio eorum, quæ in specie habet vel eorum, in quibus factus est ditior. *v. infr.*

11. Si

11. Si vocatus ad bellum sit subditus Principis qui bellum gerit, aut ab eo antè conductus, non tenetur inquirere de iustitia belli, quamdiu nulla vehemens suspicio occurrit in contrarium, quæ positiuè reddat dubium: quia potest præsumere pro suo Principe, cui in dubio debet obedire, eiusque authoritas plerumque illi sufficiet, ad formandum etiam positiue iudicium probabile, de iustitia causæ, ne cùm dubia fide operetur. *vide C. Lugo d 18. de iust. s. 1. n. 21.* Si verò non sit subditus tenetur prius inquirere, & posteà saltem probabile formare iudicium bellum esse iustum. *Molin. a. 113. Fr l. n. 181. Lay. l. 2. t. 3. c. 12. num. 8. Azor. Mald. Regin.* contra quosdam apud *Dian. tom. 2. tr. 5. misc. R. 96. & tom. 3. tract. 3. Res. 7. C. Lugo l c. Escob. E. 7. c. 8.*

12. Miles intelligens bellum esse iniustum, in quo est, non potest absolui, nisi velit, quamprimum potest, curare dimissionem, & intereà abstinere ab actibus hostilitatis, v g. cæde, præda, &c. *v. Lay. l. 2. t. 3. c. 12.* An autem talis possit occidere militem hostilem se inuadentem. *vid. Escob. E. 7. capite. 8.*

ARTICVLVS III.

Quid in bello iusto liceat.

Resp. Etsi circa hostes in bello iusto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli sunt necessaria, v. g. occidere, spoliare, &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma gestare non possunt, mulieres, senes, Religiosi, Clerici peregrini, mercatores, & rustici) directè vitâ spoliari non possunt; bonis tamen externis possunt, si sint pars Reip. hostilis, aliterque finis belli obtineri non possit, *Mol. Bec p. 2. c. 10. 11. & 12. Laym. Fill. n. 191. &c.* Ratio est, quia cùm sint pars Reip. possunt propter huius delicta puniri, in iis bonis, quæ Reip. dominio subsunt. *Vnde resolues.*

1. Per accidens licèt aliquando comburere etiam Ecclesias, & hostes ex iis extrahere, in iis spoliare & occidere, si v. g. Ecclesiâ velut castro ad repugnandum vtantur. *Sylu. V. bellum n. 11. Sa, Bon. p. vlt §. 3.*

2. Contra

2. Contra hoſtem licet vti inſidiis, & ſtratagematis, dummodò abſint mendacia: etſi etiam hæc, v. g. quando exploratores ſe fingunt amicos, non ſint mortalia. Ea verè, ad quæ cauenda nulla prudentia datur, v.g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, ſunt contra iura belli, nec licent. *Moli. d.* 111.

3. Fides hoſti data ſeruanda eſt, niſi vel coactus dederis, vel in graue detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut ſi hoſtes eam non ſeruent; aut denique conditiones ac circumſtantiæ planè ſint mutatæ. *Duual. Palaus, Dian. l. c. R.* 10. *vide etiam Laym. l.* 2. *t.* 3. *c.* 12.

4. Capti in bello, etiam ex parte capientium iuſto, niſi obſtet ſcandalum, aut ſpecialis promiſſio, poſſunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium iniuſto, & fugere, & bona hoſtium ſecum auferre poſſunt. *Laym. l.* 2. *to.* 3. *c.* 12 *c.* 16. An obſides liceat occidere, vide ſuprà *dub.* 4. *c.* 5.

5. Poteſt quidem aliquando, (rarò tamen, & nonniſi ob cauſas grauiſſimas) dari vrbs in prædam, milites tamen priuatâ authoritate prædas agere, aut hoſtibus damna inferre non poſſunt, quia ſunt executores tantùm & miniſtri. *v. Sa, V. bellum Lay. hic l.* 2. *tr.* 3. *c.* 12. *Fill. n.* 198. *Dian. p.* 6. *l.* 4. *toto* dum autem vrbs ſpoliatur iniuſtè, gregarios milites tantùm teneri ad damnum, quod ipſi intulerunt, probabile eſſe, docet *Dian. l. c. R.* 31. ex *Syln. Nauar. &c.* Item *p.* 3. *t.* 5. *R.* 86. vide infrà *t.* 4. *c.* 2. *d* 3.

6. Milites peccant cum onere reſtituendi, ſi à Ruſticis, aliiſve apud quos hoſpitantur, vel per quorum loca tranſeunt, auferant, aut inuitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (niſi conſtet omnino liberè fieri ſiquidem donationes iſtæ plerumque non ſpontaneæ, ſed coactæ ſunt) præter ea, quæ ex conſtitutione Principis iis debent ſubminiſtrare: niſi tamen ſint in extrema, vel ſaltem graui neceſſitate. *Moli. Côn. Pal. Bec. &c. Dian. p.* 6. *t.* 4. *R.* 26.

7. Repreſſalia licita ſunt his conditionibus, 1. vt manifeſtè conſtet ciues alterius Reip. feciſſe iniuriam.

Digitized by Google

riam. 2. vt Superiores illorum rogati recuſent adminiſtrare iuſtitiam. 3. vt conſtet eos culpabiliter id recuſare 4. vt Princeps ſupremus causâ cognitâ id concedat. 5. vt non inferatur plus damni, quam iuſta ſatisfactio requirit. 6. vt non concedantur in perſonas Eccleſiaſticas. *Moli. Dian. p.* 4. *R.* 72. ex 18. *aliis.*

Quæres. Ad quem pertineant bona hoſtibus erepta?

Reſp. 1. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia fiunt capientis, niſi conſuetudo habeat, vt pars cedat Principi, & Communitati. 2. Iure Cæſareo, niſi conſuetudo ſit contraria, bona ablata iuſto bello, qui ea iniuſtè poſſidebant, fiunt capientium, poſtquam ea in ſua præſidia deportârunt, *Valent. tom.* 3. *d.* 4. *q.* 18. *p.* 3. *Molin. d.* 18. *& Hurtad. tom.* 2. *d.* 169. *ſ.* 12. § 119. vbi requirit, vt vnâ ſaltem nocte poſſederint. *vide etiam Sylu. Bonac. l. c.* de peccatis in bello committi ſolitis. *Trull. lib.* 2. *d.* 10. *& ſeq. Dian. p.* 6. *t.* 4. *R.* 23. vbi contra *Durand.* docet hanc ſententiam eſſe in praxi tutam.

CAPVT II.

De IV. Præcepto & IX.

Non Mœchaberis, &c. Non Concupiſces, &c.

CONiungo hæc duo Præcepta, quia vtroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur; ſcilicet peccata Impudicitiæ, & Luxuriæ. Eſt autem luxuria inordinatus appetitus, vel vſus delectationis, ſeu ſensûs venerei, qui fit cum commotione ſpirituum generationi ſeruientium, circa partes corporis venereas; ita vt appetitus vel delectiones aliæ, etſi etiam ſenſitiuæ aut ſenſitiuorum, ſi tamen non ſint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non ſpectent ad luxuriam. Porrò actus, ſeu peccata luxuriæ, diſtinguuntur in imperfectos, in quibus non interuenit vltimus terminus venereorum, quæ eſt deciſio ſeminis; vt ſunt actus interni deſideriorum, & oblectationum moroſarũ, qui ſpeciem ſumunt ab obiectis; & perfectos, ac conſummatos, qui terminum iam dictum habent

ad

adiunctum. Qui rursus sunt duplices. Alij enim sunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec specie differunt in ratione luxuriæ, (etsi per deformitatem superadditam aliquando specie differant) v.g. adulterium, incestus, &c. Alij innaturales sunt, seu contra naturam, in quibus conditiones à naturâ institutæ, v.g. identitas speciei, vas debitum, &c. non seruantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ different specie, quæ in illis variatur secundùm modos, quibus committuntur naturæ repugnantes.

DVBIVM I.

An, & quanta peccata sint, oscula, amplexus, tactus, verba obscœna, & similia, extra matrimonium?

Resp Ad id dignoscendum, distinguenda est imprimis intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione & delectatione sensitiua, & sensitiuorum aliorum, quæ consistit in quadam proportione, & conformitate rei tactæ cum organo tactus. Deinde sciendum, intentionem & sensum venereorum esse mortalem, & excludere à regno cœlorum, secundùm Apostolum ad *Gal.* 5. Vnde resolues.

1. Oscula, amplexus, aspectus, tactus, & similia, si extra matrimonium fiant, ex intentione actus luxurioſi, vel ob delectationem veneream, etiamsi non illam perfectam, quæ est in seminatione, sunt tamen semper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, sunt impudica, & natura sua talis delectatio tendit ad perfectam *Fill. tom.* 30. *cap.* 9. *num.* 174. *Less. lib.* 4. *capit.* 3. *d.* 8. *Sanch. l.* 9. *d.* 46.

2. Tales actus sunt eiusdem naturæ cum perfectis, siue consummatis, ideoque in confessione explicandum, vtrum sint habiti cum simili sexu, an diuerso; cum libera, an coniugata, cognata, persona sacra, &c. *Less. d.* 15. *Sanch. l.* 1. *c.* 2.

3. Oscula, amplexus, compressiones manuum, & similia non obscœna, si fiant tantùm officij, aut moris patrij, aut amoris honesti, vel beneuolentiæ augendæ causa, etiamsi delectatio venerea subo-

riatur

riatur, (modò in eam non consentiatur) non sunt peccata. *Less. Fill. l. c. n.* 171.

4. Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate, loco, curiositate, leuitate, petulantia, imò etiam sensualitate, siue affectu sensuali, ac naturali, (dummodò non cum delectatione venerea, nec eius causâ; & si præter intentionem suboriatur, ea repulsa, ac tunc abstinendo) venialem culpam non excedunt, *vt vid. Fill. hic Less. Sanch. l. c. Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 136. Contrarium tamen est tutius, *vt v. Trul. l.* 6 *c. d.* 2. *n.* 8.

5. Idem dicendum de tactu, & aspectu inhonestarum partium corporis proprij, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, sed ex curiositate tantum, aut leuitate, secluso tamen scandalo, & periculo consensus venerei. Imò si tactus talis, aut aspectus proprij corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, vt v. g. si frictione extinguere velis pruritum non venereum: dummodò tamen absit periculum pollutionis, aut consensus in eam, si improuisò præter intentionem fortè obueniret, *Less. n.* 63. *Fill. n.* 215. *Sanch. l.* 9. *d.* 41.

6. Tactus nudi, & aspectus partium inhonestarum alterius corporis maximè diuersi sexus, aut concubitus humani ex curiositate, (nam de necessitate aliud est) etiam secluso affectu venereo, videntur non posse excusari à mortali, propter grauem indecentiam, & periculum proximum actus venerei: nisi tamen aspectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, vt hæc absint. *Sanch. n.* 23. *&* 29. *Fill. numero* 218. *Laym.*

7. Aspectus verò, & subinde etiam (rariùs tamen propter periculum adiunctum) tactus, ex petulantia vel curiositate, partium inhonestarum alterius corporis, eiusdem tamen sexus, citra affectum & periculum consensus venerei, excusari posse à mortali, vt v. g. quando simul aliqui natant, vel lauant, docet *Laym. l.* 3. *s.* 4. ex *Sanch, l.* 5. *mor. cap.* 6. *num.* 212. *&* 213. *&* 27. *&* 28. *Trul. d.* 12. *n.* 15.

8. Verba turpia, lectio obscœnorum, spectatio comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, gestus, literæ, & dona amatoria, si tantùm fiant ex curio

curioſitate, vel vano ſolatio,non ſunt mortalia:ſecùs tamen ſi fiant vel animo inhoneſto, ſiue venereo,vel cum periculo ruinæ ſpiritualis ſui,vel aliorum.*Sanch.d.*45.*q.*3.*Fill.t.*30.*c.*10.*q.*3.

9. Choreæ niſi malo fine fiant,aut cum periculo,aliquos,aut ſe ipſum incitandi ad libidinem,vel cum alia circumſtantia mala,ſecundum ſe non ſunt malæ,nec actus libidinis ; ſed lætitiæ.Quando verò Sancti Patres eas interdum valde reprehendunt,loquuntur de turpibus,& earum abuſu *v.Caiet.V.Chorea,Fill.n.*223.

10 Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros , aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter : quia ſunt ruina proximi;cum moraliter certum ſit multos inde ad peccatum incitandos.*Fill.n.*211. Similiter Magiſtratus,qui permittunt exhiberi turpes comœdias , peccare mortaliter docet *Hurt.* & concedit *Baldel.* ſi authoritatem illis præſtent,approbent,vel foueant,addit tamen poſſe aliquando excuſari,ſi ad maius malum impediendum non puniant, & tantùm tolerent. *v. Dian.p.*5.*t.*13.*R.*82.

11. Perſona ſoluta permittens ſe tangi ab alia, tactu , qui vulgò cenſetur pudicus , vt prehenſio, contrectatio manûs,amplexus,& oſcula, iuxta morem patriæ, non peccat ; niſi ei conſtet fieri prauo affectu : huic enim cooperari non licet. Docet tamen *Fill.* etiam tunc admitti poſſe , ne tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos , (vt mamillarum & obſcœnarum partium) vel oſcula furtiua,& moroſa,vel indecentia,peccat:quia præſumitur affectus malus. *vid Fill.t.*30.*n.*196. & infrà *lib.*5.*cap.*1.*dub.*2.

Quæres. An, & quatenus liceant tactus,aſpectus, &c.inter coniuges,vel ſponſos ?

Reſp. 1. Coniugibus licent, ſi referantur ad copulam : ad hanc enim licitè ſe excitant. Alio autem fine, v.g. voluptatis cauſa ſi fiant, ſunt peccata venialia : quia matrimonium eos coboneſtat, ac defectus debiti finis eſt mortalis ; niſi tamen habeantur cum periculo pollutionis ; quæ cum iis ſit illicita , eo caſu erunt mortalia, regulariter ſaltem.

tem. *Sanch.lib.9.d.46.num.7.Fill.num.357.& alij.*

*Reſp.*2.Sponſis tactus impudici non licent;pudici verò in partibus honeſtis licent,ſi ex iis tantùm intendant delectationem ſenſitiuam ; ſecùs, ſi veneream.*Sanch.l.c.n.50.n.50.&c.Bon.p.9.n.6.&c.*

DVBIVM II.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ naturales ?

Reſp. Eæ dicuntur, in quibus ſit commixtio eo modo, quo natura inſtituit ; v.g. quando ſeruatur ſexus diuerſus, ſpecies eadem,vas, & modus naturalis,&c.*vt vide in principio huius cap.* Vnde reſoluitur tales eſſe has ſequentes,quæ ideò in confeſſione ſunt exprimendæ.

1.Eſt Fornicatio,quæ eſt concubitus ſoluti cum ſoluta, (hoc eſt,quæ ſit libera à voto,matrimonio, religione) ex mutuo conſenſu.Ad hanc reducitur. 1. Concubinatus , qui eſt fornicatio continuata. Vnde concubinarius (ſicut & meretrix) ordinariè non debet abſolui,niſi dimiſsâ concubinâ,aut muliere ſuſpectâ,cuius retentio ſcandalum daret,licèt cum ea non peccaret *Sanch.lib.1.mor.c.8.Nauar.c.3. Fill.tr.30.c.2. num.56.* 2. Congreſſus cum alterius ſponſa , quæ eſt fornicatio intra eamdem ſpeciem grauior,& in confeſſione aperienda, ſaltem reſpectu ſponſæ, vt docet *Rodri. tom.1.cap.109. Sanch.de mat.to.1.l.1.d.2.n.6.Fagund.t.2.l.4.c.3.Fill.t.2.tr.30. l.c.2.n.53.*contra *Cokar.Vinaldum,Ledeſ. Azor,* quorum ſententiam,*(*etiam reſpectu ſponſæ*)*probabilem,& in praxi tutam,cenſet *Dian.p.1.tr.6.R.5.*

2. Stuprum, hoc eſt defloratio virginis, ipſâ inuitâ ; quia ſi conſentiat , erit tantùm fornicatio ſimplex, nec circumſtantia in confeſſione aperienda,vt probat *Leſſ.& Sanch.l.7.diſp.12.*contra *Nauar. Azor,* & alios.

3. Raptus,Cùm ſcilicet perſona aliqua,ſiue maſculus, ſiue fœmina ; ſiue nupta,ſiue innupta*)* libidinis cauſa abducitur illatâ vi, ſiue iis , quarum poteſtati ſubeſt. Si quæ tamen ſponte diſcedat cum Amaſio, inſciis parentibus , non erit propriè raptus,

raptus, sed fuga, non addens malitiam specie distinctam fornicationi. *Lugo d.16. num.* 237. *Fill.n.* 110. *vid. Bonac.* Idem dicit *Dian p.1.t.7. R* 37. *Less: l.2.c.10. dub.1. Sanch. de matr. tom.2.l.7. d.4. numero* 5.

4. Adulterium, cùm scilicet vterque, vel alteruter coëuntium, est coniunctus matrimonio, etiamsi adulterantis coniux sit contentus: esto enim tunc illi non fiat iniuria, fit tamen ipsi statui, Sacramento, & huic præcepto. Quòd si fœmina adulterans sit coniugata, grauius habetur, quàm si vir; propter incommoda grauiora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò vterque sit coniugatus, adhuc grauius est, quia sunt duæ iniuriæ in vtriusque coniugem, in confessione exprimendæ. *Fill.t.29.c.4.n.85.& 89.*

5. Incestus, hoc est congressus cum consanguinea, vel affine, vsque ad quartum gradum; eò grauius peccatum, quò gradus est propinquior: quem proinde in confessione exprimere, saltem securius est, vt habet *Nauar. c.16. Card. Lugo, d.16.n.312.* Sicut etiam multò grauior est incestus cum consanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v.g. cum matre, quam cum nouercâ; cum sorore propria, quàm cum cognato spirituali vel legali. Addi verò debet, si in primo gradu fuerit, vtrum cum matre, an cum filia, an sorore, *Card. Lugo, l. c. & Escob. de actibus humanis. E.2.c.6.* vbi ex *Hurta. d 9. de pœn. dif.* 4. probabile dicit, incestum in eodem gradu & linea, eiusdem esse speciei, (eò tamen grauiorem, quò gradus est vicinior stipiti) & satis esse dicere, habui rem cum consanguinea in linea recta. Ad hanc speciem reuocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confessionis; cùm propriè non sit cognatio spiritualis, quam tamen circumstantiam in confessione exprimendam esse probat *Sanch l.7. de matr. d.55. Cõn.d.42. Fagund. & cæteri probabiliter* contra *Sa V. Confessio, & Dianam. vide C. Lugo, n.235.*

6. Sacrilegium, hoc est violatio rei sacræ per actum venereum. Res autem sacræ, quæ sic violantur, sunt locus, & persona. Vnde sacrilegium est 1.

omni

omnis actus luxurioſus exterior, (qualis etiam eſt v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, vt *vide C. Lugo, n. 464.*) in loco ſacro, hoc eſt templo, vel cœmeterio: niſi tamen fiat à coniugibus, ex neceſſitate, v.g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxurioſus tam interior, quàm exterior, in perſona, vel cum perſona voto caſtitatis conſecrata: circa quem tamen probabile eſt, non opus eſſe exprimere, vtrum fuerit votum ſolemne, an ſimplex. Sicuti neque, ſi duplici titulo ſit ſacrata, v g. quia eſt Sacerdos & Religioſus: quia moraliter eſt vna numero malitia. *Sanch de matr. lib. 7. d. 27 n. 27. Henriq. & cæteri* quos citat *Diana*, & ſequitur *p. 1. t. 7. R. 3. vide Card. Lugo d. 16. de pœn. ſ. 4. Bon q. 4 p. 17. Eſcob. E. 8.*

DVBIVM III.

Quæ ſint ſpecies luxuriæ conſummatæ contra naturam?

Reſp. Cùm contra naturam eſſe dicantur eæ, in quibus ſit ſeminatio modis repugnantibus inſtitutioni naturæ, ita vt iuxta tales modos ſpecies varientur, hinc reſoluitur tales ſpecies eſſe ſequẽtes.

1. Congreſſus inordinatus, hoc eſt, innaturalis, ſiue indebitus concumbendi modus, cùm ſcilicet ſeruatur quidem identitas ſpeciei, diuerſitas ſexûs, & debita naturæ organa, ſed inordinato tantùm modo acceditur; v.g. cùm vir ſuccumbit, vel aduersè accedit more pecorum, vel à latere, vel ſtando, aut ſedendo, aliáve ratione inſolita quod eſt contra naturam; mortale, quando inde periculum eſt impediendæ generationis, vt effundendi ſeminis; alias ſi hoc periculum caueatur, aut non ſit, eò quòd matrix fœminæ ſatis attrahat ſemen, & retineat, vt ſit plerumque, non contra, ſed præter naturam erit; & veniale graue, imò nullum, ſi grauis cauſa adſit, v.g. quia mulier eſt prægnans, vel quia corporis diſpoſitio, ſiue vtriuſque, ſiue alterutrius coniugis aliter fieri non patitur. *Fill. t. 30. c. 8 q. 7. n. 137.*

2. Mollities ſiue pollutio, & eſt, cum abſque congreſſu, ſeu copula, voluntariè procuratur fluxus ſeminis, ſiue id foras effundatur, vti in maribus,

ſiue intus diffluat in matricem, vt in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, ſæpè aliam habet adiunctam, vt v.g. fornicationis, adulterij, & inceſtûs, &c. cùm quis nimirum ſimul imaginatur, ac deſiderat congreſſum alicuius perſonæ liberæ, coniugatæ, &c. quod proinde ſi fiat, in confeſſione aperiendum eſt. Plura de mollitie, *vide ſequenti dubio.*

3. Sodomia imperfecta, & eſt congreſſus cum debito quidem ſexu, maris nempe cum fœmina, ſed extra vas naturale. Poteſt etiam ſimul habere alias malitias, v.g. adulterij, ſi fiat cum coniugata; inceſtûs, ſi cum conſanguinea *Bonac. q.4. de matr. p.11.n 1. Fill. l.c.n.158.*

4. Sodomia perfecta, & eſt congreſſus duorum eiuſdem ſexûs, vt maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina. Et poteſt etiam habere alias malitias adiunctas, v.g inceſtûs: quo caſu cognationis gradum non neceſſariò explicari docet *Eſcob. de act. num. E.2. c.6.* ſed ſatis eſſe dicere, coiui cum conſanguineo, vel affine; quia nec miſcetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat ſpeciem. Ita ille, Explicandum tamen eſſe, fueriſne agens an patiens, dicit *C. Lugo d.16. n.423.* contra *Dianam to.2.t.4 de ſacram. R.159. & p.6.t.6.R.36.*

5. Beſtialitas, quod eſt grauiſſimum inter omnes; & eſt congreſſus, in quo non ſeruatur identitas ſpeciei: v.g. ſi homo coëat cum beſtia, ſiue eiuſdem ſexus ſit, ſiue non. Neque opus eſt explicare, qualis, ſiue cuius ſpeciei fuerit: quia eſt differentia tantùm materialis, & in genere entis; non autem formalis, & in genere moris. *Eſcob. E.2.c.6. ex Fill. tom.2.t.30.cap.7. num.131.* Huc reuocatur peccatum cum Dæmone ſuccubo, vel incubo. Cui peccato ſuperadditur malitia contra religionem, & præterea etiam Sodomiæ, adulterij, vel inceſtus, ſi affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel inceſtuoſo, cum Dæmone coëat. *vide Bonac. de mat. q.4. p.12. Fill. n.162.*

DVBIVM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

Reſp. Authoritate Scripturæ, quæ molles à regno cælo

cælorum excludit 1. *Cor.* 6. docent omnes, nullo casu licitum esse intendere, vel procurare directè mollitiem, ne quidem causâ sanitatis, ac vitandæ alias certæ mortis. Causam dat *Sanch. lib.* 9. *d.* 17. quòd natura administrationem feminis, extra matrimonium, in omni euentu, homini denegârit, eò quòd adeò vehemens sit in ea re sensus voluptatis, vt homines passione excœcati, passim sibi facilè persuaderent, habere se iustam causam irritandi feminis, vnde plurima grauissimaque vitia contra bonum commune, & in impeditionem generationis emergerent. *Nauar. c.* 16. *Lessius, & commun.* Vnde resolues.

1. Distillatio, quæ ex fluxus humoris quasi medij inter vrinam & semen, (cum quo coloris & viscositatis similitudinem gerit) sine ingenti illa delectatione, non est vera pollutio, & si proueniat sine omni commotione sensus venerei, vt quandoque fit, de ea non magis laborandum, quam de sudore, dicit *Caiet.* Si verò fiat cum sensu carnis, & commotione spirituum generationi seruientium, tum ei cooperari, vel causam præbere, non est, vel est peccatum; idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicere. *Sanch. l.* 9. *d* 45. *n.* 32. *Lay. l.* 3 *s.* 4. *n.* 18.

2. Si semen iudicio medicorum transiuit in materiam venenosam, licet eam medicamentis expellere, etsi præter intentionem sequatur aliqua veri feminis emissio. *Sanch. l.* 9. *de matr. d.* 17. *n.* 16. *Fill. t.* 30. *c.* 8. *n.* 150. *Trul. l.* 6. *c.* 1. *d.* 8. §. 1.

3. Non tenetur quis (modò tantùm absit periculum consensus in voluptatem, nec voluntariè promoueat (impedire pollutionem sponte sua euenientem, aut iam cœptam, v. g. in somno, reprimere, sed potest sanitatis causa sinere, vt natura se exoneret: quia id non est procurare, sed pati vt effluat, quod aliàs corruptum sanitatem læderet. Vnde idem admittit *Sanch.* etiamsi orta esset prius ex culpa; modo de ea doleat, & consensum vlteriorem abstrahat; additque plerumque expedire, munire se cruce, & sine alio attactu, quietis manibus, rogare Deum, ne permittat lapsum in delecta-

tionem. *Sanch. d. 17. num. 17. Trul. lib. 6. capite 1. d. 30.*

4. Licitum eſt ob finem honeſtum, v.g. minuendæ tentationis, ſanitatis, tranquillitatis animi, optare ſimplici affectu ſpontaneam, & naturalem exoneracionem naturæ, modò deſiderium illud non ſit cauſa efficax polutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, via naturali & ſine peccato facta: quia obiectum iſtius deſiderij & gaudij non eſt malum quanquam eiuſmodi deſiderari ſimplicia inutilia eſſe, nec periculo carere, quidam bene obſeruent, *I. eſſ. d. 14. n. 15. Lay. n. 17.*

5. Si quis facturus rem aliquam neceſſariam, vel licitam & honeſtam, præuidet inde naturaliter ſecuturam pollutionem, (idque multò magis valet de diſtillatione) quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò abſit periculum conſenſus in delectationem, non tenetur abſtinere à tali actione, quia proſequenti ſuum ius, non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem ſecutus. Hinc non obſtante periculo pollutionis, licet audire confeſſiones mulierum, ſtudere caſibus conſcientiæ, tangere ſe ex neceſſitate, fœminas cautè & cum neceſſitate alloqui, oſculari, amplecti iuxta morem patriæ, ſi alioqui inciuilis habendus eſſet. Quòd ſi tamen periculum eſſet conſentiendi in delectationem quod colligitur inde, ſi ſæpiùs ex ſimili occaſione mortaliter ſit lapſus, à cauſa illa, quantumuis licita, abſtinendum eſſet: proindeque confeſſarius tali caſu teneretur relinquere officium. *Fill. Sanch. lib. 9. diſ. 45. Nauar. cap. 16. Laym. n. 16.* Monet autem *Laym.* eum qui in actionibus honeſtis & vtilibus talem miſeriam experitur, facilius liberari contemnendo, quàm æſtimando; quia imaginatione & timore augetur.

6. Si pollutio ſecutura præuideatur ex re illicita, otioſa, vel minùs neceſſaria, & hæc ſit cauſa propinqua, ac natura ſua ad venerem ordinata, vt ſunt actus luxurioſi, tactus, aſpectus, lectio auditio, locutio turpis, mortale eſt ab illa non abſtinere: quia in eam conſentiens, mortaliter in effectum conſentire cenſetur. Quòd ſi verò res illa ſit cauſa

tan

tantùm remota, per accidens, tantùm ad pollutionem concurrens, qualis eſt verbi gratia, eſus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas, & abſit periculum venerei conſenſus) ſecuta pollutio non eſt mortale: quia in talem rem conſentiens, non ideò velle cenſetur effectum. *Filliuc. tract.* 30. *cap.* 8. *quæſt.* 6. *num.* 152. *Sanch, loc.cit. Leſſ. lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 14. *vide Dian. p.* 5. *t.* 13. *R.* 3. Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in cauſa volitam tantum eſſe peccatum mortale, etiam ipſam fore mortalem, ſi ſit veniale, venialem: ſi verò cauſa nullum ſit peccatum, nec ipſam fore, (ſecluſo ſemper periculo conſenſus) hinc venialem verbi gratia, eſſe illam, quæ prouenit ex lectione curioſa, vel aſpectu per ſe non mortali. *Trull. l.* 6. *c.* 1. *d.* 9. ex *Lopez, Henriq. Vaſq. Bon. de mat. p.* 10. *vide Dian. q.* 1. *t.* 2. *miſc. R.* 56.

7. Pollutio in ſomno facta eſt mortalis, 1. ſi antè directè, vel formaliter eſt procurata, & cauſa non eſt retractata. 2. quando poſt ſomnium placuit & approbata eſt propter delectationem veneream; alias non. *Filliuc. quæſt.* 5. *num.* 148. *Trul. loc. cit. num* 9.

Quæres. An mutus pollutio inter mares, vel fœminas procurata, ſit mollities tantùm, an Sodomia?

Reſpond. Si fiat ex ſolo affectu ad veneream libidinem, abſque concubitu, eſſe tantùm mollitiem: ſi verò fiat ex effectu ad perſonam illam indebiti ſexus (præſertim ſi adſit aliqua coniunctio, & commixtio corporum) eſt quo ad malitiam Sodomia. *Filliuc. tom.* 30. *c.* 8. Plura de tota hac materia, vid. infrà *lib.* 5. *cap.* 1. *dub.* 2. *art.* 2. *de peccato in genere, & Authores citatos.*

TRACTATVS V.

De VII. Præcepto.

Non furtum facies.

QVM hoc prohibeatur omnis iniusta damnificatio in bonis proximi, quæ fit 1. per furtum, & rapinam. 2. per omissionem reparationis damni illati. 3. per iniquitatem contractuum; de his tribus hic agendum.

CAPVT I.

De Furto.

DVBIVM I.

Quid sit furtum, & quale peccatum?

REspond. Est occulta & iniusta rei alienæ ablatio, inuito rationabiliter domino. Quòd si resit sacra, dicitur Sacrilegium, de quo suprà. Si apertè cum vi fiat, est Rapina, à furto specie distincta. Licet autem furtum cæteris paribus, quàm rapina leuius sit, & ex genere suo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur, est tamen mortale si quantitas sit notabilis. *Ita communiter omnes vid. Bon. d. 2. q. 8.* Vnde resolues.

1. Qui alienum accipit per iocum, vel ob bonum aut commodum illius à quo accipit, non furatur: v. g. si vxor auferat marito pecunias, ne ludis aut commessationibus prodigat; aut vinum, ne inebrietur; aut librum hæreticum, ne legat, aut famulus det eleemosynam non nimis magnam valde indigenti, in qua dominus rationabiliter non sit inuitus, à quo tamen ob verecundiam vel aliam causam non ausit petere. *vid. Less. l. 2. c. 12.*

2 Qui pro se, vel alio in extrema necessitate constituto, alienum accipit, quantum necessarium est, nec furatur, nec tenetur restituere postea sic absumptum; si quidem re & spe indigens fuit. Idem docent *Less. l. c. d. 12. Malderus, Dian. &c.* de necessitate graui. Verum id probabilius alij negant, cum

cum *Laym. l. 3. t. 3. p 1. c. 1. num. 7.* ex *S. Thom. 2. 2. q. 66. ar. 7. Sylu. Angl. vid. Dian. tom. 1. p. 2. t. miſc. Reſ. 20. Card. Lugo d. 16. ſ. 7.*

3. Nec item furatur, qui accipit in compenſationem iuſtam, ſi aliter ſibi debitum accipere nequeat verbi gratia, ſi famulus iuſtum ſtipendium non poſſit aliter obtinere; vel iniquè inductus ſit ad ſeruiendum iniquo pretio *v. Lay. l. c. & Tol. l. 5. c. 15.*

DVBIVM II.

Quæ ſit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

Variæ ea de re ſunt ſententiæ. *Nauar.* nimis ſcrupulosè ſtatuit medium regalem; alij nimis laxè 100. aureos: moderatiùs *Tol. Med. Leſſ. &c.* duos regales; etſi minus ſufficiat, ſi notabiliter noceat.

Reſp. Ea non mathematicè; ſed moraliter metienda eſt, non tantùm ex valore rei ablatæ, ſed etiam ex circumſtantiis perſonæ cui infertur, ſi nimirum ei graue damnum inferatur, aut ſaltem charitas Chriſtiana grauiter lædatur; quomodo reſpectu valde diuitis, imò etiam Regis, vnus vel alter aureus notabile quid videtur; reſpectu verò mediocriter diuitum, quatuor circiter regales, ſiue medius imperialis; reſpectu mechanicorum duo, reſpectu paupertatis, vnus. *Ita nunc plerique* cum *Bon.* Vnde reſolues.

1. Graue peccatum eſt auferre rem parnam domino valde proficuam, verbi gratia, ſartori acum, quam vnicam habet, nec habere aliam poteſt, qua ſe alat. *Leſſius lib. 2. c. 8.*

2. Graue item eſt (etſi non in ſpecie furti) ſi fur ſciat ex iactura rei paruæ domino ſecuturam valde magnam moleſtiam, v. g. quia valde ad eam afficiebatur, nec ſimilis recuperari poteſt: niſi tamen res ſit nullius prorſus momenti. *v. Bon. d. 2. q. 8. p. 1.*

3. Plus requiritur ad notabilem quantitatem in rebus, quæ vltrò proueniunt, & ſunt valdè expoſita, v. g. fructus ad viam publicam. *v. Leſſ. l. c.*

4. Plus item, ſi quis à diuerſis, vel ab vno interpolatim, parua & plura furetur. *vid. Leſſ. l. c. n. 46.*

DVBIVM III.

Quàm grauiter peccet, qui multa minuta furta.

Reſp. Hic quoque quantitas læſionis, vel damni-

ficationis,quæ fit proximo,& quam fur intendit,eſt menſura quantitatis peccati. *vid.Leſſ.loc.cit.Sanch. lib.7.c.21.*Vnde reſolues.

1. Si quis ex occaſione tantùm furatur,ſiue vni, ſiue pluribus , modicum, non intendens notabile aliquid acquirere , nec proximo grauiter nocere, ſingulis furtis non peccat grauiter,neque ea ſimul ſumpta vnum mortale conſtituunt : poſtquam tamen ad quantitatem notabilem peruenit, eam detinendo mortaliter peccare poteſt. *Leſſ.d.7. Sanch. l.7.c.21. Bon. q.8.p.2.* Verùm & hoc mortale enitabit , ſi vel tunc reſtituere non poſſit , vel animum habeat paulò poſt reſtituendi ea ſaltem, quæ tunc accipit.*Gran.Dian.p.3.t.6.R.25.*

2. Si autem per plura parua furta vni vel pluribus facta habeat intentionem paulatim diteſcendi, vel inferendi graue damnum , peccat grauiter ea intentione:ac licet executio ſingulorum ſit tantum venialis ex ſe , vt tamen ſubſtat tali intentioni eſt continuata executio peccati mortalis. *Leſſius lib.2. c.12.d.7 Sanch.loco citat.* quia nocent grauiter Reipub.& praxis illa valde pernicioſa eſt ſocietati humanæ;v.g.ſi ſartor particulas panni à diuerſis ſurripiat;ſi mercatores vtantur breuioribus vlnis,&c. Interim hi excuſantur ſubinde à graui peccato, 1. Ex eo quod dictum eſt caſu primo,2.Si id faciant vt ſe ſeruent indemnes , vel quia alias non lucrarentur , vel pretium augere deberent , & tunc non inuenirent emptores. *Roſella V.emptio.3.* ſi aliàs non habeant vnde ſe vel ſuos alant.

3.Si plures ſimul,vel ſucceſſiuè,plura furta parua alicui faciant , quæ ſimul ſumpta grauiter illi noceant , tunc ſi alter de altero non ſciat , nullus peccat grauiter , verbi gratia , ſi viatores ex vinea vnam alteramve vuam rapiant & comedant : etſi hoc licere dicat *Couarr. Valerus & Ripa* contra *Dianam p.3.tom.6.Reſ.20.* ſi autem ſinguli conſpirent, ſinguli grauiter peccant. Si denique de ſe mutuo ſciant, nullus tamen alteri ſit cauſa furti, probabilius eſt non eſſe mortale,vt docet *Leſſius,Tamerus, &c.*contra *Suar.Vaſquez.vide Bonac.loc.cit.*

DVBIVM IV.

Quid ſentiendum de furtis domeſticorum, vel amicorum?

Reſp. Licèt verè furtum ſit, ſi vxor, liberi, amici ſerui, patrifamilias inuito quid auferant plerumque tamen maior quantitas requiritur, vt ſit mortale, cùm plerumque hic dominus, aut non rationabiliter inuitus, aut ſaltem minùs inuitus ſit, vt ab his, quàm ab aliis auferatur. Vel etſi valde inuitus ſit, ſæpè tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quàm modi accipiendi clam, aut ratione finis, ob quem accipitur, v.g. ad ludendum, potandum &c. *v. Cauc. V. Furtum. Leſſ. c. 12. num. 76.* Vnde reſolues.

1. Vxor grauiter peccat, ſi notabilem ſummam accipiat inuito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus, quia licet media pars ad eam ſpectet, maritus tamen habet vſumfructum illius partis, ideoque tenetur ad reſtitutionem. *Trullen. lib. 7. cap. 6. d. 8. n. 7. &c.*

2. Similiter peccat grauiter maritus contra iuſtitiam; cum obligatione reſtituendi, ſi aliquid notabile vxori ſurripiat abſque eius conſenſu, ex bonis ipſius paraphernalibus, vel aliis propriis, ſi quidem libera eorum adminiſtratio ipſimet vxori competat; quia par eſt ratio mariti & vxoris, quoad bona propria. *vid. Villalob. tom. 2. d. 13. Trull. 6. cap. 1. d. 9.*

3. Vxor poteſt dare eleemoſynam & munera, ſecundùm conſuetudinem aliarum mulierum iſtius loci & conditionis, etiamſi maritus eleemoſynas omnes illi prohibeat: quia conſuetudo hoc ius ei tribuit, quo maritus eam priuare non poteſt. *Ibid. num. 13. Dian. p. 1. t. 3. R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.* vbi cum *Mol. & 10. alijs* docet, poſſe eam inſcio marito dare vigeſimam partem annui cenſus, vel lucri, eò quod hoc pertineat ad decentiam ſtatus, & maritus irrationabiliter ſit inuitus. Hinc etiam poteſt cum Abigail moderatas eleemoſynas dare, vt mariti conuerſionem impetret; vel ne Deus illum puniat. *Vaſq. Bon. Regin. & alij* 10. contra *Con. &c. vid. Dian. p. 2. tr. 16. R. 23. & p. 5. tom. 8. R. 34.*

3. Vxor potest bona expendere, marito absente vel fatuo; quia tunc ad illam spectat administratio domus. Item quæ acquiruntur sua industria, item paraphernalia, hoc est, bona, quæ præter dotem marito allatam, sibi reseruauit. *Trullen. loco citato & cæteri communiter.*

4. Non peccat vxor, subducendo aliqua, vel pensationis causa, si vir sit prodigus: quia is tunc facit vxori iniuriam, partem ipsius profundendo vel pro victu, vestibus, cæterisque sibi vel familiæ necessariis, quæ mariti sæpè non intelligunt, & frustra ab illis peterentur *Bon. Trul. l. c.*

5. Vxor, si eius pater, mater, vel proles ex alio matrimonio sit pauper, ita vt miserè secundum statum suum viuat, & maritus eis nolit succurrere, potest ex bonis suis propriis, vel etiam ex communibus, (dummodò post mortem viri omnia computet in sua parte) eis subuenire, quia iure naturæ tenetur eos alere & maritus, in id consentire. *Nau. Palaus, Lessius, lib. 2. c. 12. d. 14. Dian. p. 5. tom. 8. R. 34.* vel illam potestatem extendit ad fratres & sorores, quòd etiam *Less. loc. cit. & Trul. lib. 6. cap. 1. d. 9.* iudicant probabile.

6. Filius peccat grauiter, inuitis parentibus notabilem summam accipiens, qualis non semper est secundùm *Less. cap. 12.* si filius patri prædiuiti duos vel tres, imò secundùm *Sanch.* quinque vel sex aureos furetur; eò quòd parens sit minùs inuitus, & filius sit aliquid patris. Vnde nõ tenebitur ad restitutionẽ, nisi fortè cohæredib. grauiter noceat.

7. Si filius notabilem summam expendat in res turpes, aut vanas, contra voluntatem parentum, eò pecunia sibi suppeditata ad vsus honestos; putat *Less. c. 12. dub. 13.* eum peccare mortaliter; etsi excusset à restitutione, si patet rogatus facilè condonaturus putetur.

8. Si filius, v. g. mercatoris, vel cauponis administret bona parentis, potest à patre exigere salarium quantum dare deberet extraneo, & si id impetrare non possit, vel exigere non ausit, potest clam accipere. Ita probabiliter *Laym. lib. 3. s. 5, tom. 4. c. 8. Dian. p. 4. tom. 4. Res. 66.*

9. Etiã

9. Etsi famuli in esculētis,& poculentis,quæ domo exportant,aut diuendunt,grauiter peccent;quæ tamen ipsi domi consumunt,in iis facilius, (vti & Religiosi) excusantur; cùm in his dominus, aut Prælatus sæpe tantùm sit inuitus quoad modum accipiendi clam,non quo ad rem. Quod tamen timeri posset, si extraordinaria acciperentur. *Laym. Escob.& Lessius lib.2.c.12.d.8.n.48.* Vbi docet quod furta minima famulorum ex comestibilibus, quæ claudi non solent, non coalescant, si non ad vendendum,sed comedendum tantùm accipiantur.

10. Cùm à graui peccato furtum domesticum non potest excusari, tunc vxor tenetur restituere ex paraphernis, filius ex castrensibus,vel quasi,vel si ea non habet,post mortem patris afferre in diuisionem hæreditatis, (si quantitas rei ablata sit valde magna, nec pater restitutionem tacitè vel expressè dimiserit,) Famuli verò,si sine magnâ difficultate restituere non possint iubeantur compensare officiis,& obsequiis extraordinariis, quantum possunt. *Lay.l.3.tract.2.part.1.cap.1.*

CAPVT II.

De Restitutione.

DVBIVM I.

Quid sit Restitutio, & qui teneantur ad eam?

REsp. 1. Restitutio est actus iustitiæ ad salutem necessarius, necessitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per iniuriam, ita vt radix restitutionis non sit quæuis læsio proximi, v.g. contra charitatem, &c. in quibus non habet ius quod violetur, sed ea tantùm,quæ est contra iustitiam, in qua propriè iniuria infertur, hoc est, læditur aliquod ius proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri potest, v.g. furando, defraudando, destruendo, rem alterius negligenter custodiendo, occiden

occidendo, mutilando, detrahendo honorem, conuitiando & similibus.

Resp. 2. Ex data responsione patet, teneri ad restitutionem eos, qui intulerunt iniuriam damnosam. Hæc autem est duplex, scilicet materialis, vt. v. g. cùm quis rem alienam destruit, accipit bonâ fide, vel retinet, id est probabiliter iudicans id sibi licere, vel esse suam: & formalis, qua quis rem alienam destruit, accipit, vel retinet mala fide, id est, cùm sciat, vel scire possit, ac debeat, id sibi non licere, & rem non esse suam. *v. Lay. l. 3. t. 2. c. 1; Less. lib. 2. c. 7. dub. 6. Bonac. d. 3. q. 1. p. 9.* Vnde resolues.

1. Qui iniuriam intulit, ex qua alteri nullum est damnum secutum, vt, si adulterium commisit, sine damnificatione alterius, non tenetur in conscientiâ ad restitutionem; cùm hæc sit reparatio damni: potest tamen à iudice cogi ad satisfaciendum pro iniuria.

2. Quisquis intulit iniuriam damnosam, etiam materialem, tantum tenetur restituere, sed nonnisi id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex ea factus est ditior.

3. Qui intulit iniuriam formalem, siue rem adhuc habeat, siue non tenetur restituere, & quidem tantùm, quantum est damnum secutum. An verò sufficiat culpa venialis, controuertunt Authores, sententia vtraque probabilis videtur, ac in praxi tuta; saltem quando non commodè potest restituere. *vide Authores citt. & Laym. l. 3. tract. 2. Less. lib. 2. c. 7. dub. 6. n. 27. Card. Lugo di. 8. sess. 5. n. 56.*

DVBIVM II.

An qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad restitutionem?

Resp. Tenentur omnes illi, qui quoquo modo sunt causa influens, & efficax damni secuti, ac qui ex officio, & obligatione iustitiæ obligati cauere damnum, non cauerunt. Ita communiter Doctores. Vnde concludunt, teneri ad restitutionem comprehensos sequentibus verbis.

Iussio,

Iussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans mutus, non obstans, non manifestans.

patet ex sequentibus Casibus.

1. Tenetur ad restitutionem mandans, siue expressè mandet, siue tacitè, dicto nimirum, vel facto, ex quo v.g. famulus colligat, hero gratum fore, si faciat; non autem tenetur, qui tantùm habet opus suo nomine factum; vti nec mandans, si ante executionem mandatum retractet, idque mandatario innotescat: quia tunc non est vera causa. *Mol. Less. l. 2. cap 3. dub. 3; Fill. t. 32. n. 54.*

2. Tenetur item consulens, aut precibus ac promissionibus ad damnificationem inducens. Quòd si tamen ante executionem consilium suum retractet & quantum potest contrarium suadeat, etsi non persuadeat, probabile est excusari à restitutione; maximè si eum, cui damnum paratur, moneat vt caueat. *vid. Bonac. & Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. dub. 14. Sa, V. Consilium; & Dian. tract. 2. misc. resol. 18. & t. 5. resol. 85.*

3. Tenetur item, qui suo consensu, calculo, vel suffragio, est causa efficax damni *Less. d. 3. n. 23. Fill. t. 32. c. 3.*

4. Item palpo, vt qui laude, adulatione, vel exprobratione ignauiæ, alitérve alium ad damnum inferendum excitat, animat. *Less. Fill. loc. c.*

5. Item qui inferenti damnum præbet recursum, illum receptat, illius furta aut instrumenta, occultat, vel ea emendo rapinas fouet, &c. *Ibid.* Hi enim omnes, vti & is cui res furtiuæ traditæ sunt in custodiam, tenentur (non manifestato fure) restituere domino. Et sic peccare eos, qui à sartoribus emunt fragmenta panni, seu vestium, docet *Villalob.* apud *Dian. p. 4. tom. 4. R. 176.* licèt *ibid. Sanch.* excusèt eos, qui ista emunt à sartoribus magistris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à iusta mercede, quam mereantur ista fragmenta, ideoque licitè ea retineant. Neque hic à peccato excusari caupones, qui à filiis familias acceptant pecunias, aliásve res parentibus surreptas, notat. *Laym. l. 3. tom 2. c. 5. Bonac. &c.* Qui verò post delictum ipsum reum iuuat ad fugiendum (non concurrendo

Digitized by Google

currendo ad delictum) non tenetur reſtituere; modo non det illi ſpem refugij impoſterum. Tum quia non eſt cauſa damni; tum quia reo licet fugere, vt infrà dicetur, *l.4 d.7.*

6. Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans; vt agens excubias, applicans ſcalas, parans inſtrumenta, conficiens literas, &c. in bello iniquo tormenta aduehens, &c. Excuſantur tamen (modo actio per ſe non ſit mala) quia ea non ſponte, ſed iuſto metu coacti faciunt; v.g. cùm ruſtici furto à ſolis militibus facto, coguntur eorum prædas auehere, vel pecora abigere. *Leſſ. dub. 5. num. 19.*

6. Item tenentur cauſæ, quæ priuatiuè ad damnum alterius concurrunt; nimirum mutus, ſiue non clamans, cùm poteſt; aut non obſtans, non manifeſtans; ſed tunc tantum, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel ſtipendio, &c. tenentur ex iuſtitia damnum cauere. *S. Thom. 2.2. q.62. art.7.* Sic Princeps, Magiſtratus belli Dux, tenentur ad reſtitutionem damnorum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipſorum culpabilem negligentiam dantur. Item Conſiliarij, Canonici, tacentes, abſentantes ſe, non impedientes iniquam conſtitutionem, vel electionem. Item tutores, adminiſtratores bonorum, &c. non impedientes damna pupillis Minoribus, Eccleſiis prouenientia. Item cuſtodes montium, vinearum, ſyluarum, agrorum, piſcinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifeſtant. *Mol. d.116, Fill. t.32. cap.3. q 12.* vide ſuprà *l.3. t.3. cap.2.* Item Principes & domini Territoriorum ſi ſciant vias publicas infeſtari prædonibus, & cum poſſint, non impediant, tenentur mercatoribus & cæteris viatoribus damna, quæ ab iſtis accipiunt, compenſare *Dian. p.8. tom. 7. Reſp. 38.*

8. Supradicti non tenentur ad reſtitutionem, quando non fuerunt cauſa efficax damni, vt v.g. ſi fur, homicida non fuerit efficaciter motus mandato, conſilio alterius, ſed nihilominus abſolutè erat facturus. Item, ſi v.g. in Capitulo alij ante te dederint ſuffragium, ita vt videas te nihil impetraturum;

turum, etſi néges : tunc enim non teneris reſtituere ; licèt pecces, pro qualitate damni, addendo tuum, vel mandando, conſulendo, &c. *Bonacina loco citato.*

9. Probabile eſt, non teneri ſupradictos, ſi non ſit moraliter certum ; eorum mandatum, conſilium, efficaciter influxiſſe: quia in dubio melior eſt conditio poſſidentis : præſertim circa materiam iuſtitiæ. *Leſſ. c. 13. d. 4. Bon. q. 2. p. 4. Dian. t. 5. miſc. R. 84. Tan. 2. 1. d. 4. q. 6. d. 14.*

10 Nec tenentur, ſi efficaciter tantum concurrant ad circumſtantias, & modum actus damnoſi; v.g. ſi quis tantum impellat alium, vt citius, vel animoſius, hoc vel illo loco, vel modo noceat. *vid. Laym. l. 2. ſ. 5. t. 2. c. 5.*

11. Nec tenetur, qui deliberatè volenti inferre magnum damnum, ſuadet, vt minus eidem inferat, quia tunc vtiliter alterius negotium gerit. Dico eidem, quia non licet impedire damnum vnius, cum iniuria alterius.

12. Non tenetur item (contra *Nauar. Auguſt. &c.*) Confeſſarius, etſi ex officio confeſſiones audiat, vt Parochus, &c. ſi ex negligentia vel ignorantia, pœnitentem non moneat, aut obliget ad reſtitutionem ; quia etſi ex officio teneatur bene inſtruere pœnitentem, ideoque peccet grauiter omittendo, quando eſt neceſſarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligatione erga tertium, quaſi ex iuſtitia debeat eius damnum cauere, aut procurare, vt hoc ei compenſetur. Secus tamen dicendum videtur, ſi poſitiuè reſtitutionem impediat, ex malitia, imò etiam ex ignorantia craſſa, vel culpa lata: quia tunc conſilio ſuo, eſt cauſa efficax damni. *v. l eſſ. & Bon d. 1. q. 2. p. 11. Lay. l. 3. t. 4, c. 7.* & infrà *l. 6. t. c. 2. dub. 5.*

DVBIVM III.

An ſupradicti teneantur ſinguli reſtituere in ſolidum? & quo ordine ?

Reſp. Cùm plures damnificantes, vel ſeorſim ſinguli rem ſuam agere poſſint, vel coniunctim atque alij allis plus minûſve in damnum influere; hinc ex tali ordine & menſura influxus, ordo & menſura

mensura restitutionis desumenda est. *Ita communiter Doctor.* Vnde resolues.

1. Si plures absque consensu, quisque per se seorsim & casu concurrant ad damnum, singuli non plus tenentur restituere, quàm quod quisque per se damni intulit. *Laym. l.3.tr.2.c.6.*

2. Si plures cum consensu, & inuicem iuuantes, id fecerunt, singuli in solidum tenentur restituere totum damnum: quia singuli sunt causa totius damni, cùm vnus iuuet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Vnde si vnus eorum restitutionem fecit, potest à reliquis, nimirum à principali totum, aut si is nolit, à reliquis pro ratâ singulorum, repetere. *Bon. de rest. d.1. quæst.2.p.11.* ex *Vasq. Mol. Fill. &c.*

3. Quod si actio damnificans fuit lucratiua, & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc existat, & is eam malâ fide assumpsit, tenetur is primo loco restituere ipsam, vel æquiualens; & si ille non faciat, reliqui. *Less. l.2.c.13.*

4. Si actio damnificans non fuit lucratiua, vt quia res periit, & destructa est, vt fit v.g. in combustione, mutilatione, detractione, tunc ante alios primò tenetur restituere qui mandauit, vel qui causa fuit primaria, vel executor primarius; vt in bello Princeps, & Dux; & si is non sit facturus, vt quia non vult, vel quia non potest, tenentur reliqui, v,g. cæteri milites. Quod etsi de militibus speculatiuè verum sit, practicè tamen ij excusantur per accidens: tum quia non possunt totum restituere: tum quia dominorum voluntas non est, nec exspectatio, vt plus restituant, quàm partem suam; ideoque si hanc possunt, ad id tenentur; vti & si quid adhuc reliquum habent ex iniquo. *Laym. l.3. t.2.c.6.num.5,* ex *Cajet. Mol. &c.* Imò *Bon. de rest. d.1. q.2.p.10.n.13.* ex *Nauar. c.17. Vasq. Less. d.4. num.37.* dicit militem gregarium, qui alios non induxit non teneri ad restitutionem totius damni illati à toto exercitu, sed tantùm pro sua parte v. suprà *t.4.c.1.d.5.art.3.*

5. Si damnum passus condonet restitutionem principali damnificanti; etiam minùs principales liberantur

liberantur;non autem vice verſâ:quia ruente principali ; ruit acceſſorium ; non contrà. *v. Laym. l. ſupra cit.*

DVBIVM IV.

An teneatur reſtituere , qui alium impediuit , à conſecutione alicuius boni.

Reſp. Attendendum,an lædatur ius alicuius,quod à natura , lege , vel aliter habeat ; & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit:num verò aliter. Inde enim apud *Lay. l. c. t. & Bon q. 2. p. 13.* reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Qui alterum impediuit à conſecutione rei debitæ ex iuſtitia,tenentur ad reſtitutionem. *Leſſ. c. 12. dub. 18. Fill. t. 32. c. 3. q. 12. n. 72.*

2. Si res non erat debita ex iuſtitia , ſed conferenda ex liberà voluntate, tunc qui ſine vi,fraude, & calumnia collatorem inducit, vt v. g. officium, vel legatum , beneficium Eccleſiaſticum , & ſimilia dona gratuita non conferat, cui apud ſe conſtituerat,aut qui petierat,ſed vel nulli,vel alteri etiam minùs digno ; etſi ſæpè is poſſit grauiter peccare, præſertim ſi id ex odio , vel alio malo fine faciat, non tamen tenetur ad reſtitutionem. *Azor. 3. p. l. 4. c. 9. Vaſq. Sa, Bon ac. p. 12.*

3. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda , aliquis per vim , fraudem, vel calumniam, collatorem induceret, ne ei daret, aut eum à petitione (cùm quivis habeat ius perendi)aut à conſecutione talis rei,per vim,fraudem,calumniam, vel mendacium impediret, (cùm etiam quivis ius habeat ne inique impediatur) is teneretur ad compenſationem damni , arbitrio viri prudentis, iuxta certitudinem , vel probabilitatem , qua alter tale bonum alioqui aſſecuturus fuiſſe exiſtimaretur ; dummodo tamen eo ſit dignus ; nam ſi indignus eſt , non teneretur ad reſtitutionem , niſi famæ, ſi eam forte læſerit. *Leſſ. l. 2. c. 12. d. 18. Molin. t. 1. d. 136. Sá, V. Reſtitutio, n. 21. v. Bonac. l. c.*

DVBIVM V.

Cui , vel quibus reſtituendum ?

Reſp. Attendendum ad naturam iuſtitiæ,& quis damnum patiatur , quidve ratio & leges ferant commu

communiter *vid. Leſſ. & Laym. hic. cap.* 9. Vnde reſolues.

1. Quando bona reſtituenda, ſiue debita quæcunque, ſunt incerta, hoc eſt, eum cui debeantur ignoras, aut adire non poteſt, aut illis reſtituere, tunc ſi ea habeas ſine delicto, vt ſi inueniſti, vel à mercatore verbi gratia, per errorem accepiſti duas vlnas panni pro vna, & iam is diſceſſit. nec ſcis quò abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi; poſt quam ſi ſpes non ſit ſciendi dominum, probabile eſt quod non tenearis ea dare pauperibus, (licèt ita plerique cum *D. Thoma* ſentiant, & ſit magis pium, ac practicè ſuadendum) ſed poſſis tibi retinere, vt docet *Petrus Nauar.* quem ſequitur *Lay. hic, & Leſſ. l. 2. c. 14. dub. 7. num. 48.* idque *Diana p. 2. t. 3. matr. R. 5.* dicit eſſe tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto, vt furto, vſura, &c. teneris ea reſtituere pauperibus, vel Eccleſiæ hoſpitali, &c. quia debet tunc fieri reſtitutio meliori modo quo poteſt, vt ſaltem, cùm corpori domini non proſit, proſit eius animæ, dum in pauperes expenditur. *Ita communiter Doctores*, vt vide apud *Lay. hic.*

2. Qui multis minutis furtis, v. g. olei, panis, vini &c. damnum intulit multis ciuibus, eum teneri reſtituere, non pauperibus, ſed ipſis ciuibus, (minoris deinceps vendendo, aut maiore menſura, donec veniatur ad æqualitatem) dicit *Molin.* At *Vaſquez* & *Eſcob.* dicunt eſſe probabile, quòd poſſit dare pauperibus, præſertim ciuitatis eiuſdem.

3. Quando bona ſunt certa, ordinariè reſtitui debent poſſeſſori iuſto, à quo accepta, ſunt vel cui damnum illatum; etſi is non ſit immediatus dominus. Vnde quod acceptum eſt à depoſitario, commodatario, conductore, cuſtode, adminiſtratore, debet, non domino, ſed ipſis reſtitui: quia alioqui ipſis fieret iniuria, ſi iure poſſeſſionis, detentionis, cuſtodiæ, aut vtilitatis ſpoliarentur; & damnum atque lucrum ceſſans compenſari deberet.

4. Excipitur tamen hinc 1. Si eorum nihil intereſſet, vt ſi ſine illorum damno, infamia, domino reſtitueretur. 2. Si probabiliter ipſi putarentur rem

abſum

abſumpturi, vel ablaturi cum iniuria domini : quo modo bona Eccleſiæ non Prælato diſſipatori, ſed potiùs Capitulo reſtituenda ſunt. Item accepta à filio familias, pupillo, furioſo, vxore, religioſo, ſi ſint ex iis bonis, quorum adminiſtratio ipſis non competit, plerumque reſtituenda ſunt patri, tutori, marito, Prælato. Sic etiam ſi bona alicuius publica & fiſco addicta ſunt: tunc enim depoſitum, & ſimilia debita, fiſco debent reddi.

5. Cum quis ignorato domino, cui reſtituendum erat, non præmiſſa aliqua diligentia, pauperibus diſtribuit, non ſatisfacit domino poſtea comparenti: ſecus ſi diligentia ſit præmiſſa. *vid. Leſſ. l. 2. c. 14. dub. 3.*

6. Cùm dominus quidem ſcitur, ſed ei mitti non poteſt ſine ſumptu, tunc ſi res malè accepta eſt, tenetur reſtituens aliquas expenſas ex ſe facere; ſi autem benè accepit, non niſi expenſis domini. Quando nullo modo poteſt mitti, expectandum eſt ad tempus, & ſi adhuc non ſit ſpes, reputatur debitum incertum, *Tol. l. 5. c. 23.*

7. Cum quis accepit rem alienam à poſſeſſore bonæ fidei, putante rem eſſe ſuam, cum non ſit, tum ſi quidem interuenerit aliquod iuſtum pactum, vt depoſiti, commodati, pignoris, &c. illi reſtituendum eſt, & non domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, ſi id ei profuturum putetur, ſine alterius grauiore incommodo, infamia, &c. *Vaſq. Azor. p. 3. l. 4. c. q. 1.* Si autem aliter accepta eſt, tunc vero ſuo domino reſtitui debet, ſi eum nouiſti, & abſque incommodo fieri poſſit.

8. Quando à fure, vel alio venditore quis emit, ſiue mala ſiue bona fide rem furtiuam tenetur reſtituere domino, non furi. *Ita communiter. Mol., Regin. tom. 1., l. 10. cap. 5. num. 40. Toletus* tamen *l. 5. cap. 17. Sylu. Ant. Mald. in 2, 2 tit. 4. cap. 3. dub. 4.* probabiliter ſentiunt poſſe reddi furi vt ab eo pretium ſuum recuperet: quia non conſtituit rem peiore loco, quàm ante fuerat; & conſequenter ipſe non infert domino damnum. Quod *Nau. Trul. l. 7. c. 11. d. 4.* admittunt cum hac limitatione; ſi mox & non poſt longum tempus contractum reſcindat

vel

vel si certò sciat furem redditurum rem domino; vel si dominus rei sit mortuus, aut absit, ita vt conueniri non possit. Quòd si autem pretium suum recuperare non possit à venditore tenetur reddere domino, & sibi damnum ascribere. Quòd si porrò sciens rem esse furtiuam emat eo fine, vt inuento vero domino restituat, tunc si emit paruo pretio, tenebitur id ei dominus refundere, cùm vtiliter eius negotium gesserit: secùs autem, si pretium esset ferè æquale rei; tunc enim sufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritus rem domini vtiliter redimendo. *v. Less. l. v. c. 14 d. 3. Dian. p. 2. t. 3. Res. 5.*

9. Si bona fide rem alienam, v.g. equum emisti ab altero, v.g. Petro, & vendidisti tertio v.g. Paulo, & postea cognoscatur esse Ioannis, eóque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, existimat quidem probabile *Nau. & Dian. p. 1. tom. 8. R. 68.* non teneri te Paulo id reddere, (si in nullo factus sis ditior) sed sufficere, si tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm *Sotus, Salon, Lessius, Sayr. Bonac. de rest. q. 4 p. 2.* rectius docent, teneri te, exigente Paulo, contractum rescindere, & pretium restituere; tum quia vendidisti rem vitiosam; tum quia teneris de euictione emptori, nec eum potes remittere ad illum; cum quo nihil habet negotij. Quod si tamen Paulus cùm possit, tibi non restituat equum, sed Ioanni, & hoc ipso impediat, quò minùs pretium tuum possis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipso acceptum restituere. *Bonac. Lessius, &c. vide Trullen. cap. 11. disput. 3.*

Quæres. Cui restituendi, siue dandi sint thesauri, & alia inuenta, quæ habentur pro derelictis.

Resp. Quando nullius domini sunt iure naturali & gentium fiunt primo occupantis. Potest tamen per consuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quod seruandum est. De quo *vid. Less. l. 2. c. 5. d. 10. Laym l. 3. t. 1. c. 5.*

Quæres. 2. An, & cui restituenda, quæ capiantur venatione iustè prohibita.

Resp. Id æstimandum partim ex iure naturæ, partim

partim ex consuetudine & legibus, ac iuribus particularibus, vt *vid. apud Laym. loc. cit. lib. 3. t. 1. cap. 5. num. 14. & Less. cap. 8. d. 9. & Sa V. Venatio.* Ex quibus resoluitur hic Casus.

Venator iniquus tenetur restituere saltem damna, quæ segetibus fructibusque infert.

DVBIVM VI.

De rebus quæ debent restitui.

ARTICVLVS I.

Quid debeat restitui ab inferente iniuriam materialem tantum siue à possessore bonæ fidei?

Respond. Qui bona fide damnum intulit, aut possidet aliquid, de quo postea melius cognoscit, tenetur, ne incipiat esse possessor malæ fidei, & detinere alienum, id tantum, & non plus restituere, quod ex ea re ipsi supersit, vnà cum eius fructibus, si extent, vel quatenus inde factus est ditior; præterquam si dominium sibi comparauit per legitimam præscriptionem. *Ita communiter Doctores. Molin. Sanch. Less. l. b. 2. cap. 6. Bonac. d. 1. q. 1. p. 1. Laym, l. 3. t. 2. c. 3.* Vnde resolues.

1. Si vestem v.g. bona fide donatam à fure aut alio, portasti, & ferè attriuisti, ac postea dominus compareat, teneris eam, aut æqualem ei restituere, & insuper persoluere quantum attrita est, si aliàs vestem æqualis valoris attriuisses: si autem eam amisisti, aut ablata tibi est, &c. ad nihil teneris. *Bonac. loc. cit. Laym. num. 1 v. Trul l. b. 7. cap. 11. d. 1.* Si autem res, quam à fure bona fide accepisti (siue donatione, siue emptione) sit vsu consumptibilis, eamque cum tuis miscuisti, ita discerni nequeat, etsi deinde deprehendas furtiuam fuisse, non teneris restituere. *Nauar. Sylu. Sayr. Less. Bonac. d. 1. q. 3. p 1.* quia per istam commixtionem bona fide factam, est in te translatum dominium, colligitur ex *L. Si alieni nummi ff. de solut.* Neque est ratio, cur hæc potius quàm illa pars censeatur aliena, atque adeò periit obligatio realis, & tantum manet personalis in venditore. *v. Dian. p. 4. tom. 4. R. 66. Trull. l. 7. c. 11. de Less. l. 2. c. 20. d. 18.* vbi addit esse valde probabile, iurique naturæ conforme, quod verus

verus dominus rei illius ablatæ & permixtæ (quamdiu totus cumulus extat) retineat ius in re, vt ex isto cumulo sibi satisfiat ante alios; imò possit ex eo occultè accipere.

2. Milites bona fide militantes, intellecta postea belli iniustitia id tantùm restituere debent quod adhuc habent ex præda, & quo facti sunt ditiores. *Bonac. loc. citato.*

3. Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebrauit contractum, quem posteà vsurarium esse cognoscit, non plus tenetur, quàm factus est ditior. *vid. Laym. lib. 3. t. 2. c. 3.*

4. Possessorem bonæ fidei, si adhibita diligentia inclinet in eam partem, quòd res non sit sua, teneri aliquid restituere iuxta inclinationem, docet *Con. d. 34. dub. 10. n. 93.* At *Palaus tom. 1. d 3. p. 2. num. vlt.* putant ad nihil teneri: quia possessio contrariis rationibus non conuincentibus præponderat. Idem docet *Vasq.* apud *Escob. t. 3 c. 3. n. 154. Dian. p. 4. t. 3. R. 24. & 26.* Si neglexit inuestigare veritatem, & deinde sciri non potest, dicit *Palaus l. c.* ad nihil teneri.

5. Si bona fide rem vendidisti dono tibi datam teneris restituere pretium: quia factus es locupletior: & satis debet esse tibi, non habere minus, quam antè. Quòd si tamen apud alterum res est is reddere tenetur. *Ibid. & Vasq cap. 9. §. 2. Mol. Less. l. 2. c. 14. d. 1.*

6. Si bona fide rem ipse emisti, & vendidisti absque lucro, nihil teneris restituere; sed solus is, apud quem res est. *Mol. l. c. Less. l. 2. c. 14.* contra *Vasq. &c.*

7. Si rem alienam bona fide donasti, non donaturus aliam, si hanc non habuisses, ad nihil teneris quia non es factus ditior: secùs si aliam donaturus fuisses, (quia tunc parcendo tuæ factus es ditior) vel si aliquid accepisti in remunerationem. *Bon. Trull. l. 7. c. 11. d. 1.*

8. Si aliena re lucratus es tanquam instrumento; v. g. frumentum alienum aliò deportatum vendisti; vel pecuniam alienam negotiationi exposuisti, non teneris illud lucrum restituere; quia non

est

eſt fructus rei alienæ, ſed tuæ meræ induſtriæ: tales enim fructus dicuntur meræ induſtriæ, quos ipſa natura ex ſe nullo modo gignit, ſed tantùm concurrit vt inſtrumentum operantis. *Laym.l.c.n.*3. ex *Thom.&c.*

9. Fructus omnes rei, ſiue ij ſint merè naturales, hoc eſt, qui vix vllo hominum labore egent, vt fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina; ſiue ſint ſimul induſtriales, ſiue mixti, hoc eſt, ad quos æquè, aut magis hominum labor cum natura concurrit, vt v.g. ſegetes, & quæ ſerendo gignuntur; item vinum, oleum, lana, &c. quò etiam referuntur pretia locationis domorum, iumentorum, &c. qui fructus ciuiles appellantur; hi inquam fructus rei ſi percepti, & extantes ſint, domino reſtitui debent; deductis tamen expenſis propriis, & æſtimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet domino reſtitui, licet is rem, ſi penes ſe habuiſſet, non fuiſſet locaturus. *v. Lay.l.c.* Si tamen fructus iſti reales bonâ fide poſſeſſi fuerint tempore à lege præſcripto ad vſucapiendum illos (quod ſi adſit titulus, eſt biennium inter præſentes, inter abſentes quadriennium; ſi autem non adſit titulus, anni 30. cum bona fide) non ſunt reſtituendi; quia vſucapio transfert dominium. *Salon. Trul.l.7.c.*11.*d.*3.

10. Si à fure accepiſti (ſiue bonâ, ſiue malâ fide) rem vſu conſumptibilem, v.g. vinum, oleum, triticum, &c. cum propriis ipſius furti, rebus permixtum, ita vt diſcerni non poſſit; non teneris reſtituere, ſi fur ad reſtituendum ſit potens: quia fur per commixtionem iſtius rei cum propria, acquiſiuit eius dominium, atque adeò illud tanquam verus eius dominus potuit transferre. *Nauar. Sanch. Leſſ. Bonac. Trullen. l.7.c.*11.*d.*4.*v. Dian.p.t.*5. *m.R.*40.

ARTICVLVS II.

Quid debeat reſtitui ab inferente iniuriam formalem, ſeu malæ fidei damnificatore ſeu poſſeſſore?

Reſp. Id iuxta ſupradicta æſtimandum à quantitate tum iuris, quod alter habet, tum damni, quod iniuſtè infertur; cui æquale reddi debet, niſi aliud

de

de damnificati mente & consensu rationabiliter præsumatur. *Vnde resolues.*

1. Si damnificatus habeat ius in re, in qua damnum est passus, restitutio ei facienda est in solidum: si autem tantùm habeat ius ad rem, restitutio facienda est pro quantitate iuris, consideratis circumstantiis: quia non debetur solidus valor rei, quæ expectabatur, cùm tantùm sit in spe, & multis modis possit impediri.

2. Qui in loco publico suæ ciuitatis contra iustam prohibitionem pascit, vel ligna cædit, non tenetur ad restitutionem, nisi communicati grauiter nocuerit, v.g. stirpes incidendo, arbores ceiis idoneas sternendo: quia rationabiliter præsumitur mens Reipub. non esse, suis membris vsum publicorum locorum rigidius prohibere, quàm sub multa soluenda, casu quo deprehendantur.

3. Grauiùs tamen peccaret, & teneretur ad restitutionem, si quis pasceret in loco alicuius priuati: etsi etiam hic præsumi aliquando posit de consensu Domini, qui sæpe non intendit vt fiat restitutio, sed vt deprehensus pœnam luat.

4. Qui venantur, vel piscantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis, (saltem si ea conclusa, vel circumsepta non sunt) peccare mortaliter, nec teneri ad restitutionem, docet *Dian.* ex *Less. Diaast. &c. p. 9 t. 9. R. 39.* contra *Bon. &c.*

Etsi probabilius sit, & in praxi communiter tenendum, peccari mortaliter circa vectigalium fraudationem, ex eaque oriri obligationem restitutionis: non omnino tamen improbabiliter id alij quidam negant, eò quod consuetudo interpretetur, non esse mentem legislatorum ad aliud obligare, quàm vt deprehensi mulctentur. *vid. Nauar. cap. 23. Sa, V. Gabella. Bonac. q. 9. p. 1. num. 5.* ex *Nauar. Fill. t. 28. n. 114. Less. Mol. d. 9. Dian. tr. de leg. Res. 19. Lay. l. 3. tom. 3. p. 1. c. 3. num. 4. & 5. vide etiam Diana p. 1. tom. 11. Res. 38. & p. 2 tom. 17. R. 28.* vbi ex *Caietan. Med. Soto, &c.* docet non esse negandam absolutionem pœnitenti, qui defraudauit gabellas, seu vectigalia imposita rebus iis, quæ emuntur non ad negotiationem, sed ad

vsus

vſus proprios vel familiæ neceſſaria,v.g. pani,carnibus,piſcibus,frumento,oleo,&c.

6. Cæterum ordinarie iniuſtus, ſeu malæ fidei damnificator aut poſſeſſor,tenetur non tantùm reſtituere rem ablatam,& fructus perceptos(exceptis ſuis expenſis, & induſtria) ſed etiam ſarcire damnum emergẽs,& lucrum ceſſans:cùm verò ſit iniuſta cauſa talium damnorum. Vnde ſi dominus re ſua retenta, per culturam vel negotiationem percepturus fuiſſet ex agro ſuo, aut pecunia centum florenos,& alter parum vel nihil, debet is domino ſuo ſatisfacere pro centum illis florenis : quamuis communiter ſoleant domini plurimum remittere, ſi res componatur. *Laym.lib.3.tr.2.c.4.n.7.*

7. Si res aliena,dum iniuſtè detinetur, creſcat aut pretium eius augeatur, domino creſcit, ac proinde id ei præſtari debet.*v.Laym.hic l.2.t.3.c.4.*

8 Si res aliena,dum iniuſte detinetur,pareat aut deterior fiat; idque caſu vel iuſta hoſtium incurſione,vel naturaliter, & certum ſit apud dominum æquè perituram fuiſſe,non tenetur alter reſtituere quia nihil noui detrimenti domino apud furem v. g. accidit quod non apud ipſum. Si verò non fuiſſet peritura apud dominum, vel ſaltem nonniſi per iniuriam, tunc iniuſtus detentor adhuc tenetur ad reſtitutionem, licèt ſine ſua culpa res perierit. *Laym t.2.c.4.n.2.*

9. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat,idque ipſius culpa, aut quia is abſumpſit, alteri donauit;deſtruxit,&c. tunc etiamſi domino relicta fuiſſet certò peritura, nihilominus tenetur pro ea domino ſatisfacere, eſt communis apud *Laym.l.c.Leſſ.&c.*

10. Qui fingens ſe pauperem, vel alium quàm eſt,extorſit eleemoſynam,non tenetur reſtituere, ſi parua fuit,qualis oſtiatim mendicantibus datur: ſecùs ſi fuit magna,tunc enim quia ſubintelligitur conditio hæc, (ſi pauper eſt) tenetur reſtituere ſecundùm *Mol.* danti ; ſecundùm *Palaum* vel danti, vel aliis pauperibus.*v.Eſcob.t.3.E.2.c.6.n.109.*

11. Qui in extrema neceſſitate conſumpſit,quod ante acceperat commodatum, conductum, vel

precarium non tenetur reſtituere: quia nec ratione rei acceptæ, cùm ea nec in ſe, nec in pretio extet; nec ratione acceptionis, cùm iure eam conſumpſerit; nec ratione contractus, cùm hic non obliget, niſi re pereunte tuâ culpâ. *Leſſ. Hurt. Tur. Dian. p. 5. t. 8. R. 10.* Imò probabiliter ne quidem id, quod ante illam neceſſitatem eras furatus, & in ea conſumpſiſti, quia furtum tibi non ademit ius, quod ad rem tali caſu habebas. *Con. Pal. Hurt. Dian. loc. c. R. 8.* contra *Leſſ. & Vaſſ.* ſicut neque ſi in ipſa neceſſitate accepiſſes & conſumpſiſſes. *Dian. loc. cit. R. 9.* ex *Azor. & 6. aliis* contra *Leſſium.*

ARTICVLVS III.

An, & quid debeat reſtitui pro iniuria illata corpori, verbi gratiâ, per mutilationem, occiſionem, &c.

Reſp. Iniuſtus occiſor, mutilator, in conſcientia tenetur tantùm reſtituere, pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occiſione, vulnere, &c. directè ab eo cauſata ſunt, iuxta prudentis arbitrium: præcisè autem pro vita membro, vel cicatrice, nihil tenetur reſtituere ſecundum rigorem, cùm ſint bona altioris ordinis, quæ pecunia æſtimari non poſſunt. Ita contra *Sotum, Sylu. &c.* probat *Leſſ. lib. 2. c. 9. d. 23. vid. Laym. l. 3. t. 3.* Vnde reſolues.

1. Qui occidit ebrius alium, ſi ebrietas, non fuit culpabilis & voluntaria, vel licèt fuerit talis, ſi tamen homicidium vel non præuidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cauendum, non tenetur ad reſtitutionem: tenetur autem ſi præuidit, & non cauit. *Bon. d. 2. q. vlt. ſ. 2. p. 2. ex communi.*

2. Qui occidit Caium putans eſſe Titium tenetur ad reſtitutionem; quia actio iſta eſt Caio iniurioſa. *Bon. l. c.*

2. Si læſus ante mortem omnia remiſit ad nihil tenetur occiſor: quia filiis non fit iniuria in bonis niſi quatenus læduntur in patre contra eius voluntatem (volenti enim non fit iniuria) ergo ſicut per eum ius acquirunt, ſic etiam amittunt; etſi non rectè faciat parens, ſi filij valde egeant. *Leſſ. l. 2. t. 9. d. 26.*

4. Etſi

4. Etſi præcisè pro vita membro, occiſione, non ſit obligatio reſtituendi : per ſententiam tamen iudicis cogitur iniurians ſatisfacere pro iniuria.

5. Conſilium eſt, vt Confeſſarius pro his iniungat eleemoſynas, Miſſas, pro ſalute occiſi.

6. Si occiſus, vel mutilatus fuerit ſeruus vel animal, tunc etiam pro vita & membris facienda eſt reſtitutio : quia horum vita pretio æſtimatur ; ac proinde tantum debet reſtitui, quanti potuiſſet vendi ; & pro mutilatione vel cicatrice, quantò pluris venderetur.

7. Pro expenſis funeris nihil reſtituitur ; quia illæ aliquando faciendæ tamen fuiſſent. Niſi forte occaſione illatæ necis, v. g. extra patriam, maiores fieri oportuerit.

8. Reſtitui debent impenſæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occiſi. *Fill. t.* 32. c. 8. *num.* 202.

9. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione ceſſarunt ; non quidem tam in ſolidum, ac ſi de facto eſſent acquiſita, ſed pro maiore aut minore ſpe, quam læſus habuit illa acquirendi. *v. Trullen. lib. 7. cap.* 8. *d* 3.

10. Si homicida à Magiſtratu plectatur, verius eſt adhuc teneri ad damna ſarcienda ; cùm morte ſua tantum ſatisfaciat iuſtitiæ publicæ, non hæredibus occiſi. Qui tamen cùm plerumque aliud non exigant, videntur eſſe contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. *Fill. l. c. n.* 14.

11. Debet autem reſtitutio fieri tantum parentibus interfecti, filiis & vxori : quia hi ſoli directè læduntur ; cùm moraliter cenſeantur vna perſona cùm occiſo. Niſi tamen occideris animo etiam nocendi aliis : nam tunc etiam his reſtituere teneri dicit *C. Lugo de iuſt. d.* 11. *num.* 8. ex *Leſſ. vid. Trull. loc. cit. d.* 4.

12. Etſi probabile ſit, deberi etiam reſtitutionem creditoribus occiſi, ſi quod damnum illi, ex ea cæde obuenit : contrarium tamen etiam probabile (ſaltem ſecundum limitationem casûs præcedentis,) eſt ; cùm occiſio illa non ſit directe cauſatiua illius damni, *v. Laym. loc. cit. n.* 4.

13. Non tenetur occisor aliquid eis restituere, quos occisus alebat ex liberalitate : quia damnum illorum per accidens sequitur. *v. Less. l.2.c.9.d.26. Trull.l.c.*

14. Nec tenetur ad damna, quæ v.g. proueniunt ex morte alicuius innocentis, qui per errorem putaretur homicidium fecisse, & sic captus plecteretur: quia huius mors non directè causaretur ab ipso sed per accidens, & ex errore vel malitia accusatorum. *v. Bon.d.2.q vlt ſ.2.p.2.*

ARTICVLVS IV.

Quid debeat restitui pro illato stupro?

Resp. Qui virginem per iniuriam defloravit, tenetur tantùm rependere damnum, quod ei ex tali iniuria est secutum; idque vel matrimonio, vel damni æstimatione, ad arbitrium prudentis, vt talem nimirum inueniat, qualem manens virgo inuenisset. *vide Sanch.lib.7.d.14. Filliuc.t.32.c.8.n.209.* Vnde resolues.

1. Præcisè pro sola virginitate non obligat restitutio. Vnde si stuprum mansit clam, aut non impediuit quin æque laute nuberet, ad nihil tenetur stuprator. *Less. Bonac.q.4.de matr.part.7.*

2. Item ad nihil tenetur, si defloravit consentientem, absque vi, fraude, vel promissione matrimonij, quia non est facta iniuria. *Ibid. & Trull.d.2.*

3. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur restituere, quia adhuc consensit liberè. Nisi forte preces tales fuerint, vt cum vi & coactione æquiparentur; vt si coniunctæ fuerint cum minis, vel metu reuerentiali, v. g. si fuit illius dominus, vel vir magnæ authoritatis. *Trul.c.9.d.3.*

4. Si per promissionem veram, vel fictam matrimonij eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, vbi alter ex parte sua acceptauit & impleuit, tenetur & alter implere, etiamsi ficte contraxit, quia tenebatur ex iustitia vere contrahere; cùm alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum est, etiamsi stuprator religionem vouisset. *Less.lib.2.c.10.d.3. & 4. Trull.d.3.*

5. Non tamen tenetur fictus promissor eam ducere,

ducere casu quo, 1. Is puellam valde notabiliter conditione excederet, vel verbis vsus esset fictionem facilè indicantibus. 2. Si ipsa conscia esset prædicti voti; quia tunc ipsa contraxisset mala fide. 3. Si ipse putauit esse virginem, cum tamen non esset. 4. Si ex matrimonio graue damnum aut scandalum timeretur. 4. Si ipse iam sacris initiatus est, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his casibus solùm teneretur curare vt æque commodè nubat, modo ante dicto, dando scilicet dotem; vel aliter, *vid. Sanch. 1. de matr. di. 10. lib. 1. Trull. lib. 7. c 9. d. 3.*

ARTICVLVS V.

Quid debeat restitui pro adulterio?

Resp. Cum ex adulterio damnificari possint coniux alter, & proles legitimæ, circa sustentationem, hæreditatem, &c. patet quod vterque adulterans, nata eis prole, debeant, cum id damnum causent, catenus restituere, quatenus possunt sine detrimento altioris boni, & causatione maioris mali. *Est communis. v. Lay l. 3. t. 3. p. 1. c. 14.* Vnde resolues.

1. Quod autem ad ipsam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quòd proles eius spuria sit: nam & viro suo tristitiam, & sui odium, & discordias domesticas crearet, ac famam suam prodigeret, quibus damna fortunæ merito cedunt. Accedit, quòd proles matri non teneatur credere se esse illegitimam. *Fill. cap. 32. q. 222.*

2. Debet tamen si potest, aliis industriis damnum compensare, v.g. 1. diligentius administrando rem familiarem. 2. de cultu corporis detrahendo. 3. si habet bona propria, plus legitimis, quàm spurio relinquendo. 4. cum inducendo, vt relicta hæreditate vel eius parte, amplectatur statum Ecclesiasticum vel Religiosum, si idoneus sit, &c. *Trull. loc. cit. d. 4.*

3. Quod attinet ad ipsum adulterum spurij patrem, etiam ipse sæpè excusatur, vel in toto, vel ex parte; siue quia damnum ab adultera compensatum fuit, vel compensandum creditur; siue quia restitutio non potest fieri sine periculo vitæ, dispendio famæ, turbatione & discordiis familiarum:

siue quia non est certus filium esse suum. *vid. Less. lib. 2. c. 10. d. 7. Bon. de matr. q. 4. p. 15. Trull. li. 7. c. 8. d. 7.*

ARTICVLVS VI.

Quid debeat restitui pro famâ & bonis spiritualibus, vt inductione ad peccatum, auocatione à Religione?

Resp. 1. Iuxta dicta si restitui non possunt bona ablata ex bonis eiusdem ordinis, non est obligatio faciendi ex bonis diuersi ordinis. *Vnde resolues.*

1. Pro famâ restituendâ est fama: cùm id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, nisi per sententiam à iudice cogaris sic satisfacere. Eadem est ratio de reliquis. Quòd si tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum esset, constat ex suprà dictis quid faciendum sit. Porrò de læsione famæ, &c. *v. infrà.*

2. Si quis alterum induxit ad peccatum suasione vel exemplo suo, tenetur quidem ex charitate quoad potest, eum reuocare ad meliorem statum: sed non ex iustitia *Less. lib. 2. c. 8. d. 2. n. 26. Lay. c. 8. n. 1.*

3. Si quis autem induxit fraude, dolo, iniusto metu, &c. tenetur ad id ex iustitia: quia quisque habet ius, ne iniustè lædatur in bonis spiritualibus. Vnde si lædatur, debet id spirituale restitui si potest. *Ibid.*

4. Si quis aliquem (etiam Nouitium) abduxit ab ingressu religionis, tamen sine vi & fraude, etsi grauiter peccârit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rursus suadere ingressum ex charitate, non tamen ex iustitia vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullum adhuc in eum ius acquisiuit. *v. Lay. l. 3. tom. 2. c. 8.*

5. Si quis religiosum ad apostasiam induxerit suasione aliáve cooperatione, obligatur ex iustitia religioni ad restitutionem, non quidem vt ipse (quod aliqui volunt) loco alterius ingrediatur, sed vt suadeat alteri, quoad potest reditum, & compenset monasterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis, vel industria alterius exspectabantur.

6. Si quis veneno, philtro, alióve modo alicui destruxit

destruxit memoriam, rationem, &c. tenetur eodem modo quo mutilator aut vulnerans, de quo *suprà* ad restitutionem lucri cessantis, & damni inde secuti in bonis fortunæ.

DVBIVM VII.

De circumstantiis restatutionis.

ARTICVLVS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat restitui?

Resp. Debet quamprimum, & eo modo ac loco restitui, quo ius & interesse damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri potest sine graui incommodo, quod quis pateretur in re sua propria, vltra debitum. *v. Laym. hic l. 3. tract. 2. c. 10. Fill. t. 32. c. 4. q 11.* Vnde resolues.

1. Qui non potest commodè restituere apertè, faciat clam; & qui non potest per se, faciat per aliam personam interpositam, v. g. Confessarium.

2. Possessor malæ fidei, v. g. fur, debet suis sumptibus ad eum locum rem deferre, vbi alter habiturus fuisset, si non fuisset ablata, destructa, vel iniquè detenta; deductis tamen expensis, quas alter eam seruando, vel deferendo debuisset facere. Excipe, nisi transferendo deberet plus impendere, quàm res valet: tunc enim plerumque ex præsumpta mente domini posset restituere pauperibus; vel in vsus pios *Bonac. q. 6. p. 1.*

3. Bonæ fidei possessor satisfacit, si restituat in loco, vbi rem possidet.

4 Debita ex contractu, eo loco & tempore soluí debent, de quo inter partes conuentum fuit expressè, vel tacitè. *v. Less. & Bon. l. c.*

5. Si quis possit quamprimum restituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur vlterius damnum, aut non notabile, non facilè arguendus esset grauis peccati is, qui eum proposito satisfaciendi differret, aut paulatim per partes solueret. *v. Bon. de contract. d. 1. q. 6. p. 1.*

6. Qui scit se teneri ad restitutionem, & cùm possit in vita, non vult restituere nisi in articulo mortis, vel post mortem per hæredes, absolui non debet, nec potest: quia semper est in actuali peccato, & impœnitens. *Salaz. Sayr. Bon. Trull. c. 14. d. 11.*

ARTICVLVS II.

Quo ordine restitui debeat?

Resp. Certum est, non necessariò ordinem seruari, quando debitor omnibus soluere potest: quando verò tantum non habet aut hæredibus reliquit, sequentes Regulæ seruandæ.

1. Si debitor rem alterius apud se habet, quocumque titulo habeat siue ex furto, siue ex depositò siue intentione, &c. debet prius restitui domino suo, vel eo deficiente, pauperibus. Similiter si res empta ad creditum, pretio non soluto, adhuc extet, *Nauar. Syln. Bonac. q. 8. p. 2.* Hoc tamen *Less. c. 15. d. 2.* contra *Bonac. &c.* limitat nisi venditor ab emptore fideiussorem, vel pignus accepit.

2. Si restitutio facienda ratione iniustæ actionis, prius restitui debent certa, hoc est, quorum domini cognoscuntur, quàm incerta. *Bon. Less. d. 1.* quia illa iuræ naturæ debentur suis dominis, hæc autem iure solo positiuo pauperibus.

3. Prius facienda est restitutio debitorum licitè contractorum, quàm vsurarum; cum in his dominus non fuerit simpliciter inuitus.

4. Debita ex titulo oneroso prius soluenda sunt quàm quæ debentur gratuitò, v. g. ex promissione; quia hæ includunt tacitam conditionem, nisi quid obstet. Hinc debita defuncti soluenda sunt ante omnia legata, etiam pia. *Nauar. Syln. Bon. q. 8. p. 2.*

5. In reliquis debitis seruandum est ius particulare loci, si tale sit, & non repugnet iuri naturæ. Si nullum, sit sequendum est ius commune, secundum quod 1. Soluenda sunt debita, ad quæ bono debitorum expressè fuerunt obligata. 2. Dos vxoris extrahenda est. 3. Debita, ad quæ bona debitorum sunt tacite hypothecata. 4. Depositа perdita in potestate debitorum. 5. Debita priuilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: post quos omnes sunt hi, à quibus vsuræ acceptæ sunt; & adhuc post hos restituenda sunt bona incerta. Quando autem multi vnius rationis creditores inueniũtur, temporis antiquitas inter eos seruanda est. *v. lib.*

*lib.3.tract.2.cap.*11. Vbi addit, ex bonis debitoris, si is defunctus sit, imprimis soluenda esse impensas funeris quæ ad confectionem inuentarij, apertionem testamenti, item Medicos & Pharmacopolas pertinent. *v. Fill. cap.4.q.13.*

Quæres. Vtrum prius exigenti non liceat prius soluere?

Respond.1. Soluens scienter posteriori, præterito qui habet hypothecam priorem, vel priuilegiatam, peccat, teneturque priori de damno, qui etiam potest recuperare solutum. *Less. d.5.* ex *l. Scimus* §. *Etsi præterea c. de iure delib.*

2. Si ex pluribus creditoribus personalibus æqualibus aliquis exigat (siue in iudicio, siue extra) tenetur ei integrum soluere; quia diligentia fecit eum potiorem. *Nauar. Sylvest. Bonac. loco citato* ex *L. Pupillus ff. quæ in fraudem.*

3. Debitor sciens statum suum labentem, non potest non petenti integrè satisfacere, sed debet omnibus personalibus soluere pro rata (si tamen iste solutionem accepisset, an posset retinere conuertitur. *vid. Bon. Less. loc. citat. Trul. lib.7.cap.14.d.12.*) nec potest vni soluere, omissis aliis, etsi secundum ordinem supradictum.

ARTICVLVS III.

Quæ à restitutione excusent?

Resp. 1. Ex parte debitoris excusant ea, quæ faciunt, vt creditor rationabiliter debeat esse contentus; etsi de facto non sit contentus. Ita commun. Doct. *Vnde resoluuntur Casus sequentes.*

1. Excusaris in foro conscientiæ (iuxta sententiam probabilem) à compensatione damni, si illud datum sit sine tua culpa Theologica graui, hoc est, mortali peccato, nisi aliud cum altero pactus sis, vel inde sis factus ditior. Vnde excusaris, si v.g. aliquem occidisti ex subita ira, vt fuerit motus tantum primo primus, vel secundò primus; vel si ex obliuione non extinxeris candelam, & hinc ortum sit incendium, &c. Quòd si autem aduertens periculum in actionibus periculosis, omittas eam diligentiam præcauendi, quam homines eiusdem conditionis communiter præstare solent, grauiter

peccas,& teneris reſtituere damna ſecuta. Porrò in foro externo proceditur ſecundùm culpam iuridicam,quæ ſæpe non eſt peccatum,& diuiditur in latam,leuem, & leuiſſimam.

2. Excuſaris à reſtitutione incertorum, ſi feciſti compoſitionem cum Epiſcopo, vel Papa *Leſſ.c.10. d.11.Bon.q.vlt.p.2.*

3.Item ſi in caſu quo teneris rem reſtituere pauperibus,tibi ipſi reuera indigenti eam des : & tunc quidem poſtea factus ditior,adhuc non teneris reſtituere.*v.Lay.l.3.t.2.c 12.*

4. Si non poſſis reſtituere , niſi cum notabiliter grauiore damno, tibi vel tuis,vel Reipub. inferendo , quàm æſtimari debeat commodum ex reſtitutione creditori obuentorum : tunc differre potes, dum ceſſet iſta impotentia.*Laym.l.c.ex Sylu.Nauar. &c.* Idque verum eſt,etſi debitum ſit ex delicto,vti & in ſequentibus caſibus.

5. Si ad reſtituendum ſis impotens : vt ſi viuere non poſſis ſecundùm decentiam tui ſtatûs ; iuſtè à te acquiſiti. Vnde ſi nobilis, v. g. non poteſt ſtatim ſoluere ; niſi ſe priuet famulis,equis,armis,&c. vel ciuis primarius , niſi obeat artem mechanicam ſibi inſuetam ; vel mechanicus,niſi vendat inſtrumenta ſua, quibus viuit, aut magnum damnum ſubeat, poteſt differre , & paulatim reſtituere ſine iacturâ ſui ſtatûs. *Lay.l.c.Bon.*

6.Quòd ſi tamen tuâ culpâ in illas anguſtias delapſus ſis,v.g.luxuriâ, ludis ſuperfluis expenſis veſtium,tibi imputare debes,quòd iam ſine ſtatus tui amiſſione non poſſis ſatisfacere. *Ibid.*

7. Quòd ſi item creditor ex dilatione æquale damnum ſubire debeat, tu potiùs,quàm is,ſuſtinere debes ; cùm eius conditio ſit melior. Excipitur extrema neceſſitas,in qua quoad vſum,ſunt omnia communia. *Ibid.*

8.Quòd ſi item damnum,quod timetur ex reſtitutione,non eſſet propriorum bonorum,ſed in hoc præcisè tantùm, quod ſpoliet ſe rebus debitis, non poteſt ideò differre reſtitutionem:quia hoc non eſt pati in ſuis rebus,neque ſuum ſtatum amittere,ſed eſt dimittere alienum , & reuerti ad ſtatum proprium.*Sayr.Bon.*

9.Item

9. Item excuſaris à reſtitutione, ſi fieri nequit abſque periculo ſalutis animæ tuæ, vel tuorum; vt v.g. ſi non poſſis abſque peccato; vt ſi ſit periculum, ne vxor, aut filiæ ſe proſtituant, ne filij ſe dent latrociniis, ne ipſe per impatientiam incidas in deſperationem. *Bon.* ex *Leſſ. Mol. Fil.*

10. Item, ſi non poſſis reſtituere abſque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ: cùm aliàs plus damni ſuſtineres, quàm intuliſti. *Benac. d.* 1. *q. vlt p.* 1.

11. Item, ſi cedas bonis: quia leges conceſſerunt, vt qui contraxit multa debita, nec habet vnde ſoluat, poſſit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum, & tunc maneat liber, ita vt etiam in conſcientia ſit tutus, retentis inſtrumentis artis, & quæ ad ſuſtentationem ſunt neceſſaria. Quòd ſi tamen poſtea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc reſtituere, ex *L. Cum & filyfam. qui bon. Nauar. Bonac. Leſſ.* Ex quo *Trut. lib.* 7. *c.* 15. *d.* 5. ſic limitat: ſi acquirat plus quàm ad decentiam ſtatus eſt neceſſarium, ex dicta *L. Qui Bon.* Niſi tamen debita proueniant ex delicto, v.g. furto; eò enim caſu tantùm poſſe retinere, quæ ſimpliciter neceſſaria ſunt ad victum, docet *Nauar. Salon, Leſſ. loc. cit.* etſi hic concedat ea quæ poſt ceſſionem iuſtè acquiruntur, licitè retineri, ſi ad ſtatum ſint neceſſaria *vid. Tol. Laym. l.* 3. *t.* 2. *c.* 12. *Leſſ. lib.* 2. *cap.* 16. *d.* 3. *Bonac. Trul. l. c.* Porrò etſi ceſſionem dictam non habere locum in bonis ex delicto prouenientibus communiter teneant DD. cum *Lay. l. c.* contrarium tamen ex *Leſſ. Dian. &c.* docet *Trul. l. c.* Denique etſi debitor principalis ceſſerit, non ideò liberantur fideiuſſores, *Lugo, Dian. p.* 7. *t.* 8. *R.* 18. *& alij* 8.

Reſp 2. Ex parte creditoris excuſat. 1. Si is cui debet reſtitui ſemel remiſerit, expreſsè vel tacitè; v.g. ſi lacerauit tuum chirographum, vel tibi reddiderit. Remiſſio autem hæc debet eſſe libera, non metu, fraudè, vel mendacio extorta. *Fill. tr.* 32. *cap.* 5. *quæſt.* 9. *Leſſ. l.* 2. *c.* 16. *d.* 2. 2. Excuſat in foro conſcientiæ, ſi ſoluiſti ei, cui debebat tuus creditor. *Leſſ. d.* 5. *Bonac. p.* 3. Si compenſatio facta eſt creditori-

creditori per commodum æquiualens, v.g. per procurationem officij non gratis factam. 4. Omitti, aut saltem differri potest restitutio imò aliquando debet, si creditor sit abusurus; v g. si quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Item si eas repetat ad peccandum contra iustitiam, siue inferendum damnum iniustum tertiæ personæ; nisi tamen ex negatione restitutionis timeretur maius malum.

CAPVT III.

De Contractibus.

DVBIVM I.

Quid in genere sit Contractus?

RESP. Est pactum siue consensus duorum, quo scienter, liberè, & legitimè, vterque se vicissim, vel minimùm saltem vna pars, se alteri acceptanti obligat, quocunque signo externo id fiat: vt v.g. in contractu mutui, ex vna parte mutuans se obligat non repetere mutuum ante certum tempus, ex altera parte mutuatarius se obligat tunc illud reddere; & sic de aliis. In promissione autem, vel donatione absoluta, vna pars tantùm obligatur post alterius acceptationem. *Vnde resoluuntur Casus sequentes.*

1. Si alteri promisisti, vt donasti interiùs tantum aut si externo signo quidem, alter autem non acceptauit, non fuit contractus, nec obligaris.

2. Inualidus est contractus, si contrahentes sint inhabiles ad contrahendum, vel si ius positiuum resistat, *vid. Lessium lib. 2. c. 37. d. 8.*

3. Item si materia contractus sit illicita, vt si sit peccatum; vel illegitima, vt si fur vendat rem alienam.

4. Item si contractus sit factus vi, dolo, vel errore versante circa rei substantiam; v. g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidisti.

5. Non est innalidus contractus, (etsi aliquando

ob

ob iniuriam posſit reſcindi) ſi error vel dolus interueniat circa qualitatem, aut circumſtantiam accidentalem; v.g. emiſti vinum Moſellanum, putans eſſe Rhenanum, niſi fortè intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi ſe, niſi exiſtente tali qualitate, aut circumſtantiâ. Qualis virtualiter fuiſſe cenſeri poteſt, ſi error verſetur circa circumſtantiam valde immutantem obiectum, & nimis excedentem exiſtimationem, vt notant *Laym. l. 3. t. 4. c. 6.*

6. Nec eſt inualidus contractus, ſiue oneroſus, ſiue gratuitus, ex metu licet graui, iniuſtè incuſſo, cùm adhuc ſimpliciter ſit liber & voluntarius: licet poſſit à iudice reſcindi pro arbitrio metum paſſi. Ita communiter apud *Sanch. d. 8. n. 4. Card. Lugo d. 22. Laym. loc. cit. cap* 5. Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipſo facto ſunt irriti (ſaltem ex iure poſitiuo) ſi ex metu graui fiant: talis eſt 1. Contractus matrimonij, etiamſi iuramentum acceſſerit. *cap. Cùm loco & cap. Veniens, 2.* Profeſſio religioſa, *ex cap. 1. De his. 3.* In aliis quibuſcumque votis. 4. Contractus dotis promiſſæ, vel ſolutæ, qui in hoc ſequitur naturam matrimonij, cui acceſſorius eſt. *Leg. Si mulier. §. Si dos ff. Quod metûs cauſa. 5.* Promiſſio, vel traditio, in rebus Eccleſiæ *cap. 15. quæſt. 6. 6.* Authoritas tutoris per metum extorta. *Leg. 1. §. vlt. ff. de auctor. tutor.* His addunt alij plures; vt promiſſionem, & donationem gratuitam, renunciationem beneficij, iuriſdictionem per metum extortam. Verùm hi controuertuntur, vt *v. C. Lugo de iuſt. d. 22. num. 115. & ſequent.*

7. Non poſſunt contrahere, qui bonorum ſuorum adminiſtrationem non habent: quales ferè ſunt prodigi, furioſi, filijfamilias, vxores, religioſi, pupilli, Minores; exceptis quibuſdam caſibus, de quibus *v. Leſſ. l. 2. c. 17. d. 4.* & infrà hìc *c. 4. dub. 1.*

DVBIVM II.

Quid in ſpecie de Promiſſione, & Donatione?

Reſp. Quæ huc ſpectant, facile colliguntur ex dictis *ſuprà de Voto lib. 3. tr. 2. c. 3.* Ex quibus, & doctrinâ præcedentis dubiis reſoluitur.

1. Pro

1. Promissio acceptata à promissario, si materia sit notabilis, an sub mortali obliget secundum se spectata, non conuenit inter Doctores, *Caiet* negat, quem sequitur *Merat. tom. 2. de iust. d. 19. s. 10.* Alij (forte probabilius) affirmant cum *Vasq. 1. p. d. 85. c. 6. num. 4. Fill. Mald. &c.* Dixi *secundum se*, quia certum est, quòd per accidens possit obligare sub mortali, v.g. ratione grauis damni, quòd alias promissarius pateretur: vt si promisisses ei dare mutuum, & ille tibi confisus, aliunde sibi non prospexisset. *v. Loss. l. 2. c. 18. d 5.*

2. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quod notat *Sa*, vix quemquam promittentium intendere se obligare, aut alteri dare ius exigendi, nisi addat iuramentum, aut faciat instrumentum; sed plerumque tantum intendere declarare suum propositum. *vid. Escob. t. 3. E. 5. c. 6. & Molin.* Hinc vt in foro externo censeatur valida promissio, requiritur præter acceptationem, vt exprimatur causa propter quam promittitur; alioqui præsumitur errore, vel ioco facta. *Trul. l. 7. c. 16. d. 6.* ex *Couar. & Villad.*

3. Donare non possunt, 1. carentes vsu rationis. 2. muti, & surdi nati, secùs si tantum sint surdi, vel muti; vel licet vtrumque, si norint scribere. 3. fenes deliri, siue bis pueri; secus si sint iudicio vegeto. 4. pupilli vel impuberes, (nisi ad pias causas) donationes tamen eorum in foro conscientiæ sunt validæ. vid. infrà *cap. 4. d. 1. 5.* Damnatus criminis capitalis *v. Dian. part. 8. t. 6. R. 3.*

4. Qui præsunt ciuitatibus, vniuersitatibus, Rebuspub. &c. non possunt facere donationes, nisi remuneratorias, vel in eleemosynas. *Sanch. Dian. p. 8. t. 6. Res. 16.* Imò si Reges, & Principes nimis sint profusi in donationibus, in præiudicium regni, vel statûs, (præsertim si debitis grauati, iis satisfacere non possint, vel subditi nimium grauentur exactionibus) possunt ex reuocari à successore. *Bar. Lugo. &c.* cum *Diana p. 8. t. 6. R. 18. & 123.*

5. Donatio patris filio facta studiorum causâ est valida, neque filius tenetur computare in legitimam: tum quia fuit loco alimentorum: tum quia

si

si detrahatur, iam non fuit donatio contra hypothesim. *Vvading. & 6. alij.* cum *Diana part. 8. tom. 8. Ref. 23. & 92.* Sed *Trullenc.* limitat, nisi constet contrariam intentionem patris fuisse. Quod si tamen de ea non constet, præsumendum esse de pietate patris, ideoque tales expensas ordinariè post mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in commune, nisi pater protestatus fuerit se velle in legitimam computari. Ita etiam *Vvading. ex leg. Si pater 2. ff. familiæ ercisc.*

6. Si Pater officium filio emit, debet pretium computari in diuisione cum fratribus; non autem si illud gratis à Principe obtinuit; vti nec quæ filio intuitu meritorum patris sunt donata, quia sunt quasi castrensia. *Molin. Fagundez, Diana part. 8. tr. 6. Ref. 127. & 128.*

7. Donatio ante acceptationem, non parit obligationem, ne quidem naturalem, potestque reuocari, etiamsi voluerit se absolutè obligare: præsenti autem & tacenti facta, censetur ab eo acceptata; quia in fauorabilibus habetur pro consensu. *Mol. & alij* 18. *Dian. p. 8. t. 6. Ref. 89. 98. & 108.* pro altero verò nemo potest acceptare, sine speciali commissione, nisi donatio fiat Ecclesiæ, vel causæ piæ (nam hanc sine acceptatione valere & irreuocabilem esse, est probabile.) *Laym. Dian. l. cit. Ref. 106. & p. 3. t. 5. Ref. 107.* Multis tamen casibus dummodò verba dirigantur in præsentem, potest pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore; filiusfamilias pro patre, seruus pro domino, monachus per monasterio; imò etiam secundum multos, quicumque alterius curam gerit, vt Prælatus pro Religioso, maritus pro vxore; dominus pro seruo, &c. stipulari. Denique idem iura, permittunt Iudicibus & Notariis publicis. *Sanch. Molin. Trullenc. &c. Dian. part. 8. tra. 6. Ref. 97.*

8. Etsi acceptes donationem verbalem, quâ tibi Caius v. g. dat equum absentem, non acquiris ius in re, & dominium equi ante traditionem. Vnde si interea Caius det, aut vendat, eum alteri, eique tradat,

[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Vnde ſi ſpe fruſtratus repetat, dicens ſe non dediſſe, niſi ſub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipſo quòd donator non expreſſit conditionem, præſumitur ſine ea dediſſe & repetere, vel animo vindictæ, vel vt conſenſum extorqueat. *Leſſ. l. c. Dian. part. 1. t. 2. m. Reſ.* 40.

12. Non tenet donatio ob cauſam præteritam, vel præſentem, quæ vere non eſt, v. g ſi dem tibi aliquid, quia apud Principem meam cauſam tranſegiſti; vel quia pauper es, & reuera non ita eſt, teneris reſtituere, cùm ſit error in formali cauſa & principali. Vnde qui mentiuntur ſe pauperes, cùm non ſint debent aliis pauperibus eleemoſynam reſtituere. Aliud eſt, ſi error ſit tantum cauſa ſecundaria; vt v.g. ſi vere ſint pauperes, & ſimulent inſuper ſanctitatem, ad hominum miſericordiam prouocandam: quia tunc primaria intentio dãtium eſt dare pauperi. *Bon. Leſſ. v. Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 89.

DVBIVM III.

Quibus caſibus donatio poſſit reuocari.

Reſp. 1. Donatio inter viuos, hoc eſt, qua quis vult ſe viuo rem abſolutè alterius eſſe, poteſt reuocari (etſi res iam tradita ſit) tribus caſibus; niſi tamen donatio fuerit renunciatoria, aut facta ſit Eccleſiæ, vel monaſterio. Sunt autem hi Caſus.

1. Si donatarius enormiter ingratus ſit: vt ſi donanti atroces iniurias inferat; ſi inopia preſſum non alat, &c. Quod notandum pro filiis, quibus parentes omnia donarunt, & eos poſtea negligunt. *Sylu. l. eſſ Bon. Tr. c.* 17. *d.* 12. Neque valet pactum vt donatio non poſſit ob ingratitudinem reuocari. *Bartol. & alij* 8. *Lugo, Dian. p.* 8. *t.* 6. *R.* 57. Debet tamen ingratitudo coram Iudice probari, ante cuius ſententiam donatarius non tenetur reſtituere. *Mol. Lugo & alij* 4. *Dian. l. c. R.* 58. poſt eam verò etiam fructus perceptos poſt litem conteſtatam *Mol. Dicaſt. Dia. R.* 58. Ab hæredibus autem non poteſt reuocari ob eas cauſas, ob quas donator ipſe potuiſſet, ſi eas ipſe ſciuit, & tacuit; ſecùs ſi ignorauit. *Gom. Hurt. VVadin. Lugo. Dia. l. c. R.* 54.

2. Et quidem hæc reuocatio etiam habet locum in legato reſpectu legatarij, ſi defunctum teſtatorẽ graui

graui iniuriâ afficiat, v. g. vxorem eius carnaliter cognoscat. *Molin. Dic. Disp. Dian. l. c. R. 58.*

1. Non habet autem locum 1. in donationibus factis Ecclesiæ, tametsi Prælatus vel Clerus fuerit ingratus; quia facta est ob bonum animæ testatoris, & principaliter Deo, qui ingratus esse non potest. *Less. Lugo. Hurta. Hun. Vvading. Dian. l. c. R. 56.* 2. In donatione remuneratoria (v.g. pro beneficiis alias non debitis, & aliquomodo æquiualentibus) quia potiùs est remuneratio, quàm donatio. Remuneratoria autem censetur 1, si donator id ipsa donatione expressè meminerit meritorum; vel 2. si de meritis constet 3. In dubio. *Dian. l. c. R. 115. 116. 17. 19. 20.* ex *Barbosa, &c.*

4. Si quis prole carens magnam partem bonorum donauerit, & postea nascatur proles: quia ex iuris dispositione inest donationi hæc tacita conditio, nisi nascantur mihi liberi. Et quidem si facta sit extraneo, reuocari potest tota; si alicui ascendentium, vt patri, vel auo, vel si Ecclesiæ, aut causis piis tantum reuocari potest, quantum necessarium est, vt filij habeant legitimam. Quamquam rectè notat *Lessius* ad ædificationem expedire, vt quod Ecclesiæ vel monasterio datum est, Prælatus totum restituat. Porro etsi iurauerit se non reuocaturum donationem; adhuc potest liberis natis reuocare; quia hoc iuramentum non excludit tacitam conditionem dictam. Excipe, nisi expressè etiam hanc conditionem excluserit; tunc enim ipse reuocare non posset, possent tamen eius liberi post mortem patris. *Bonac. Less. cap. 18. d. 14.* An autem hæc reuocatio locum habeat, si filij nascantur illegitimi, qui postea legitimentur, *v. Dian. l. c. R. 63. & 64.* Item an in donatione remuneratoria. *R. 65.* vbi cum *Mol. & alijs 6.* negat, nisi excedat causam.

5. Si donatio fuerit inofficiosa, contra inofficium paternæ pietatis, vt si pater tantum donet, vt filij priuentur sua portione legitimâ: tunc enim post mortem patris possunt filij reuocare. *Navar. c. 16. Less. loc. cit.* licet donatio fuerit iuramento confirmata. *Megal. & alij 5. Dian. p. 8. t. 6. R. 66.* Imò etiam

viuente

viuente patre; licèt enim ante mortem patris non debeatur legitima, vt tradenda, debetur tamen vt conseruanda. Hinc si pater bona dissipet, potest à filio per iudicem cogi, vt seruet legitimam, ne is post mortem patris careat alimentis. Ita probabiliter *Dian. loc. cit.* ex *aliis* 6. contra *Less. &c.* An autem & quando donatio reicindenda in totum, *vide Dian. l.c.*

6. Per superuenientiam liberorum, vt probabilius affirmat *Dian. p.* 8. *tom.* 6. *R.* 77 ex *aliis* 4. contra quosdam. Si tamen pater non reuocauerit, non potest à filiis postea natis reuocari, nisi pro ratione falcidiæ, siue ex testamento, siue ab intestato successerint. *Ibid.*

DVBIVM IV.

Quid sit Donatio mortis causâ, & an possit reuocari, quomodo, & quibus competat?

Resp. 1. Donatio mortis causâ, quâ quis sic donat, vt velit rem esse alterius primùm post suam mortem, vt si dicas, do tibi hoc post mortem meam, vel cùm moriar, vel quia timeo me nunc moriturum, reuocari potest etiam tribus casibus his.

1. Si donatorem pœnitent, siue expressè, siue implicitè; vel si rem illam donet alteri. *Less. l. c.*

2. Si dedit intuitu alicuius instantis periculi, ex quo meruit mortem: hoc ipso quo periculum euasit, censetur tacitè reuocata donatio; vt si quis det in graui morbo, vel instante prælio. *Bonac. disp.* 3. *q.* 13. *p. vlt. n.* 10.

3. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipso iure reuocata est: vt etiam accidit in testamentis & legatis. Secus est in promissione & donatione inter viuos, quæ transit ad hæredes. Quod si autem donator promiserit se non reuocaturũ, transit in donationem inter viuos *v. Less. c.* 18. *d.* 14. *n.* 116. *Molin. d.* 286. *& d.* 286. *& d.* 288. *Azor. l.* 11. *c.* 11. *q.* 3. *Bon. loc.*

Resp. 2. Hæc donatio fieri debet in præsentem. *Dian. l.c. R.* 66. *& alij* 5? nec valet in absentem sine nuncio ad hoc destinato, vel epistola; licèt valeat vt fideicommissum, si fuerint adhibiti testes. *Dian. &c. l.c.* Valet autem probabiliter, etsi donatarius præsens tacuerit.

Resp.

Resp. 3. Donare mortis causâ possunt omnes & soli qui possunt testari, excepto filiofamilias, qui licèt testamentum condere nullo modo possit, cùm hoc sit iuris publici : donare tamen mortis causâ, cùm hoc sit iuris priuati, potest, si adsit patris consensus expressus : imò sine hoc donare eum posse, non tantùm de castrensibus, sed etiam aduentitiis, probabile censet *Dian. l. c. R. 71.* ex *Molin. & alii 9.* Non autem vsurarius, nisi prius vsuris satisfecerit, vel cautionem præstiterit, (potest tamen ad causas pias. *Ibid. R. 73.* ex *Fagund. & aliis 6*) Nec surdus & mutus à natura, secus si à casu superueniente : vel si surdus sit, aut mutus tantùm licet donare inter viuos possit secundùm quosdam. *Azor. Dian. p 5. t. 6. R. 12.*

DVBIVM V.

Quid sit Commodatum, Precarium, & Depositum?

Resp. Commodatum est contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad solum vsum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: explicitè, vt si dicas: commodo tibi hunc librum, vel domum ad vnum mensem: implicitè, vt si dicas, commodo tibi librum, vt eum describas ; quia tunc implicitè tantum temporis determinatur, quantum necessarium est ad commode describendum.

Precarium est, quo conceditur petenti res vtenda, non ad certum tempus, (in quo differt à Commodato,) sed donec concedens repetat, siue expressè, siue tacitè, vt si det alteri, aut vendat. *Laym. lib. 3. tom. 4. cap. 14.*

Depositum est, quo aliquid traditur custodiendum, vt integrum reddatur. Et communiter est res mobilis, vel se mouens, vt vestis, equus, &c. *Vnde circa hæc resoluuntur.*

1. Commodator non potest repetere absque iniustitia ante definitum tempus. *Lay. l. 3. tr. 4. c 14.*

2. Quòd si tamen commodanti damnum impendeat, potest repetere, licèt simile damnum imponderet commendatario, ex rei ante tempus repetitione

titione, vt habet *Leſſ.c.27.d.5.* quia vt ait *Nauar.* in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, niſi interea contigerit rem eſſe neceſſariam commodanti. *Laym.loc.cit.*

3. Si depoſitarius bonâ fide exiſtimet, depoſitori non diſpliciturum, ſi re depoſitâ vtatur, licebit vti, alias non. *Leſſ.l c.d.2.*

4. Si depoſitum ſit res vſu conſumptibilis, vt trieicum, vinum, pecunia, quæ exponendo abſumitur, eaque tradita ſit certo numero, pondere & menſura, non videtur depoſitarius peccare ſaltem grauiter iis vtens, ſi certus ſit, ſe tantundem eiuſdem bonitatis habiturum quando repetetur. *Leſſ. loc.c.* Secùs ſi pecunia tradita fuerit facculo, vel arcæ incluſa, vel munita ſigillo *Sylu. Azor. Leſſ. Bon. v.Trull.cap.25.d.1.* Verùm ſi is, cui res commodata, locata, depoſita, & pignorata eſt, negligenter cuſtodiat, ita vt pereat, negligentia autem non ſit Theologica culpa mortalis, probabiliter eſt, quod dixi ex *Soto, Sa*, non teneri ad reſtitutionem in conſcientia. Alij tamen aliter ſentiunt, nimirum teneri reſtituere, qui iuridicam culpam in cuſtodiendo contraxerit, ſi ea fuerit lata, & ſubinde ſi leuis tantùm, imò & aliquando ſi leuiſſima, (nimirum quando depoſitio facta eſt in commodum vtriuſque: & ſi pretium pro cuſtodia accipiat) *vid. apud Leſſ.c.7.di.8. Lay.l.3.tr.4.c.25.* vbi docet depoſitarium tantum teneri de dolo, vel culpa craſſa, quæ dolo æquiparetur.

Dicitur autem iuridica culpa lata ſeu craſſa, cùm quis facit, aut omittit, quod vt plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines ſuæ profeſſionis: vt v.g. ſi quis rem apud ſe depoſitam relinquit in loco publico, etſi inaduertenter. Leuis autem dicitur, cum quis facit vel omittit, quod non facerent, vel omitterent homines ſuæ profeſſionis diligentes: vt ſi quis depoſitum relinquit in ſuo cubiculo, ſed negligit oſtium claudere. Leuiſſima dicitur, cùm facit vel omittit quod non facerent homines diligentiſſimi: vt ſi quis oſtium quidem obſeuarit, ſed neglexit tentare manu, an eſſet bene clauſum.

5. Sarto

5. Sartores, Molitores,& cæteri artifices,quibus res traditur polienda,vel immutanda ; item nautæ, aurigæ , caupones, apud quos res deponuntur, tenentur ex leui culpa, quia depositio fit etiam in commodum ipsorum : imò *Sylvest.V.Naura.*vult eos teneri ex leuissima : ex *lib.*1.*ff. depositi* , idque cautum esse ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam *Less.& Trull cap.*25.*disp.*1. putant esse probabile in vtroque foro,si quis ei rem expresse tradiderit custodiendam ; si autem ipsis tantùm videntibus deposuerit, v.g. in diuersorio, naui,&c.ne quidem ex lata teneri. *v.Bon.Trull.Dian.p.*1.*t.*8.*R.*74.

6. Si depositarius (idem est de commodatorio) dubitet,an depositum suâ culpa perierit ,non tenetur in conscientia ad restitutionem. *Sanch.de matr. l.* 2. *d.*41. *n.*18. quia in dubio non præsumitur delictum,ex *L.Merito.ff.pro socio v.Dian.p.*2.*t.*9.*R.*49. In foro tamen externo , si res depositarij manserint incolumes , præsumitur de dolo , nisi depositarius probet depositum casu periisse , & non potuisse simul cum rebus suis,(imminente v.g incendio)seruari:tunc enim non teneretur,quia præsumptio dolí cessaret.*v.Palaum,t.*1.*de consc.d.*3.*p.*4.*Trul.c.*25.*d.*1.

7. Si domino repetenti depositum,remiserit per hominem,qui fidelis habebatur,isque sibi retinuerit,vel perdiderit, domino periisse dicit *Molina*, citatus ab *Escob.vide Trul.l.c.*

8. Deponens rem vsu non consumptibilem, potest à depositario pro eius vsu aliquid accipere quia is est pretio æstimabilis : (licèt eo casu non depositi , sed locati & conducti contractus sit dicendus.) Secùs si sit vsus consumptibilis : tunc enim depositum, eo ipso quod depositarius incipit eo vti,induit naturam mutui,ex quo(seclusâ ratione lucri cessantis,&c.)nihil licet accipere vt *v.dub. seq.& Bonac.d.*3.*q.*13.*p.*3.*Trul.l.c.*

DVBIVM VI.

Quid sit mutuum.

Respond. Est contractus , quo rei alicuius numero, pondere,vel mensura constantis, dominium

à

à mutuante in mutuarium transfertur, cum obligatione restituendi eandem, vel similem specie,& bonitate. Propriè autem mutuum ferè est in rebus vsu cõsumptibilibus, inter quas etiam est pecunia: quæ licèt non absumatur, nec pereat in se, perit tamen exponenti. Distinguitur à permutatione, quòd in ea reddatur res alterius speciei:Item à pignore,hypothecâ, deposito commodato & locato, quòd dominium in iis non transferatur, sed vsus tantùm. *Bonac.disp.3.quæst.3.p.1.* Vnde resolues.

1.Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioqui ad damnum tenetur in conscientia.

2. Idem non repetere rem ante tempus,nisi ipse sit in pari necessitate.

3. Item præstare casum fortuitum mutuatarius tenetur, cùm penes hunc rei dominium sit; & rem eâdem quantitate & qualitate reddere suo tempore.

4. In vero mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia est vsura:de quo dubio sequenti.

DVBIVM VII.

Quid sit Vsura.

Respond. Est lucrum immediatè proueniens ex mutuo, ita vt mutuans supra sortem, id est, summam capitalem, lucretur aliquid, quòd sit pecuniâ æstimabile, ita vt lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod plane iniquum est,& graue peccatum contra ius humanum & diuinum cùm mutuans acquirat lucrum ex re iam non amplius sua: quia res mutuata iam transiit in dominium mutuatarij, vt putet ex definitione. Et Regula generalis est: *Omne pactum, vel grauamen, siue onus additum mutuo præter id quod ei proprium & intrinsecum est, reddit contractum vsurarium. Bonac.d.3.q.3.p.8. Card. Lugo,&c.* Vnde resolues.

1. Peccat grauiter ex genere suo exercens talem vsuram, etsi sit mentalis tantùm, absque externo pacto. Dicitur enim vsura mentalis, cùm quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo vltra sortem,etsi exterius pacto id non exprimat:sicut realis seu exterior vsura dicitur, cum quis intentionem

Digitized by Google

tionem illam per pactum aliquod exprimit. Quod aliquando tantum implicite fit in aliquo contractu, & vocatur vsura palliata; cum videlicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen reuera vsurarium quid interuenit. Vide exempla apud *Tol. l.5. capite* 31.

2. Non est vsura, si mutuans nihil intendat vt pretium, sed tantum speret aliquid ex gratitudine, & eâ intentione illi aliquid donetur, licet illud vt finem principalem intendat. *Molin tom.2.p.305. n.5.Card.Lugo disp.25.*

3. Quòd si tamen intelligeret sibi aliquid donatum, non gratis, vt putabat, sed vt debitum ratione mutui, teneretur restituere, quantum inde ditior euasisset, vt habet *Sa V.Vsura. Card. Lugo d.25. sess.3.*

4. Nec est vsura dare mutuum alterius amicitiæ captandæ causâ, atque vlterius inde sperare officiú; quia amicitia non æstimatur pretio. *C. Lugo l.c.*

5. Pactum tamen de obtinendo à mutuatorio (vel eius operâ) officio aliquo, illicitum est, & vsurarium. Ita commun. *Mol.d.310. Less. Sal. C. Lugo* contra *Nauar.* etsi *Salas de Vsurâ d.0 n.4.* eum excuset, qui mutuat aliquid cum pacto, vt statim præstetur aliquod beneficium ex gratitudine. *v. Trull. l.7.c.19.disp.7.*

6. Pactum, vt à mutuario conferatur beneficium Ecclesiasticum, est vsura (& simonia) quia cogitur is subire nouum onus.

7. Non est vsura, cum quis non potens sua recuperare, mutuat vt sibi reddantur sua, vel ne sibi inique noceatur: quia hæc iure iam antè debentur, & sic non facit lucrum, nec imponit nouam obligationem. *Bon.q.3.p.3.n.15.* ex *Azor. Regin. &c.*

8. Nec est vsura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expensarum quæ erunt vel metuuntur in recuperanda forte: quia pretio æstimari potest, quòd quis se in tale periculum & difficultatem coniiciat. *Cón. d.3.q.3.p.5.* Necesse tamen esse, vt periculum istud, &c. deducatur in pactum expressè, vel tacitè, docet *Lay. l.3. t.4.*

t.4 c.16.n.9. ex *Medin. Valent. Mol. Leſſ. &c.* Item dicit *C. Lugo n.80.* Et ſic liciti ſunt Montes pietatis, vt vocant, hoc eſt, theſauri quidam, qui in refugium pauperum à Rep. vel Principe reponitur, vt inde pauperibus gratis mutuetur, ita tamen vt parum retribuant pro expenſis, quæ fiunt in miniſtros, & conſeruatione talium montium. *vid. Tol. l.5. c.18. Leſſ. l.2. c.20. d.13. Bon. l.c. p.13.*

9. Nec eſt vſura, ſi timens difficultatem aut fraudem mutuatarij in reddendo, tempore conſtituto, paciſcaris vt ſi tunc non ſoluat, aliquid det præter capitale loco pœnæ: quæ pœna licitè exigetur, dummodò non fiat alia intentione, quàm vt mutuatarius ſic quaſi conſtringatur, ne ſua culpa fallat. Vnde ſi mutuatarius abſque ſua culpa non poſſit ſoluere, non licebit pœnam exigere, vt habet *Tol. ſup. c.32.* Qui ait manifeſtum eſſe argumentum prauæ intentionis, ſi optes non ſolui tibi præfixo tempore, vt pœnam recipias, ac ſimpliciter vſuram fore, ſi certò ſciens alterum non valiturum ſoluere, adhuc tali pœna oneres. *vid. Bon. d.3. q.3. d.7. Molin. t.2. d.317. Leſſ. l.2. c.20. d.15.*

10. Nec eſt vſura, paciſci & accipere aliquid ratione damni emergentis (ſiquidem mutuum verè illius cauſa ſit) aut lucri ceſſantis, vel ceſſaturi, dummodò de hoc præmoueatur mutuatarius. Vt ſi volebas domum reficere, aut poteras nunc commodo tempore emere triticum, priuando autem te tua pecunia in dando mutuo corruit domus, & poſtea cariùs emes triticum. Item non poteris lucrari cum tua pecunia, quod poteras & volebas negotiando, ita vt mutuatio ſit verè cauſa lucri ceſſantis. Vbi notat *Tol.* ſupponendum in hoc titulo lucri ceſſantis. 1. Quod verè vulneris cum ea pecunia negotiari, & non habeas aliam. 2. Quòd malis negotiando aliterue lucrari, quàm ſic mutuando, ita vt mutues tantùm in gratiam mutuatarij. 3. Vt minus exigas, quàm lucrari poteras, & deductis expenſis: quia lucrum ceſſans non eſt actu, ſed in potentia, & variis adhuc euentibus obnoxium. Vnde ad arbitrium viri prudentis, pro maiore vel minore eius certitudine, æſtimare id poteris

& ſic cum mutuatario de eo paciſci. *S. Thom. a.1. ad 2. Molin. d.314. Salas dub,18. &c. Card. Lugo d.25. ſ.6. Bonac. q.3. p 4.* Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel ſi non erant, nec breui ſperabantur merces, vel non erat mortaliter certus de lucro,nihil poteſt accipere vltra ſortem:quia mutuatatio iſta vere non fuit cauſa lucri ceſſantis.Eadem ex cauſa v[illegible]ra eſt,ſi mercatores credito vendentes, aliquid vltr[illegible]pretium rigoroſum accipiant titulo lucri ceſſantis:v.g.rem tantùm valentem 100.vendant pro 105 numerandis poſt annum : quia vendendo ad creditum (quod eſt virtualis mutuatio) plures habent emptores, pluresque res vendunt,& ſic compenſatur lacrum ceſſans , atque adeò illud non ceſſat ratione huius venditionis. *Dian.p.2.tom. 34.Trull.c.19.d.9.vid.dub.ſeq.*

11. Mutuare frumentum vetus cum obligatione vt reſtituatur nouum (præſertim certo tempore)eſt vſura, ſi mutuans ſciat nouum fore melius, & maioris pretij. *Sylu.Nauar.Trull.d.15.n.11.*

12. Eſt vſura ex communi ſententia, ſi des mutuum, vt poſteà mutuatarius ex debito ciuili obligetur tibi rurſus mutuari , aut vendere , vel apud te in tua officina emere merces , aut operas ſuas locare : quia talis obligatio eſt res pretio æſtimabilis , cùm priuet mutuatarium poteſtate alibi emendi,& locandi operas. *Leſſ. l.1.c.20. d.8. Card. Lugo d.25.num.46.vid.Laym.l.3.t.4.c.16.n.3.Bonac. l.c.p.3.*

13. Vſura eſt,mutuare Principi, vel Reip.eo pacto, vt interin, dum non ſoluitur, ſis liber à tributis,vel oneribus iuſtis ſoluendis. *Salas,C.Lugo n.64.* ex communi.

14. Item mutuare eâ lege; vt mutuatarius eam pecuniam exigat à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo quia ſi ſponte onus illud ſuſcipiat,eò quòd facilè poſſit obtinere, non erit vſura. *Ibid.& Bon.l.c.*

15.Item ſi frumentum quod alibi habes des mutuum , obligando , vt ibi reddatur hic vel alibi (cum maioribus ſumptibus,vel laboribus) vbi plus valet. *Ibid.*

16. Vſu

16. Vſura etiam eſt, obligare mutuatarium, vt partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

17. In mutuo pecuniario, niſi aliter conuentum ſit, ſi quis det mutuos v.g. 100. florenos, non poteſt exigere plus, quàm eorum pretium & valor tunc fuerit. Vnde ſi eorum valor tunc augeatur, non poteſt repetere 100. quia reciperet aliquid ſupra ſortem. Quòd ſi valor decreſcat, debet mutuatarius reddere plus quam 100. quia aliàs non reſtitueret ad æqualitatem. *vid. Leſſ. l. 2. c. 22. d. 8. Lay. l. 3. t. 4. c. 16. n. 15. Bon. l. c. p. 3.*

18. In mutuo tamen aliarum rerum, vt vini, tritici, &c aliter ſe res habet: quia ſi quis v.g. mutuet alteri 10. modios tritici, ſiue pretium creſcat, ſiue non, poteſt repetere 10. Ratio diſparitatis eſt, quia in pecunia non ſpectatur ordinariè, (niſi aliter conuentum ſit ob certas, & licitas cauſas) niſi valor, ſiue pretium. Vnde non debet reſtitui, niſi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. ſpectatur *ipſa* materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, ſed propter ipſum corpus, & ſubſtantiam; ergo etſi creſcat pretium illius, poteſt repetere tot menſuras, quot dedit mutuò. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur, quo de moneta. *vid. Laym. l. c. num. 14. & Bon. l. c.*

Quæres. Quæ obligatio & pœna ſit vſurariorum, & cooperantium?

Reſp. 1. Vſurarius etiam non manifeſtus, ac hæredes tenentur reſtituere, imò etiã omnes ij, qui ex parte vſurarij cooperantur efficaciter v. g. iudices, domini temporales, notarij, famuli, aduocati, qui quouis modo iuuant, vel cogunt mutuatarios ad ſolutionem vſurarum. Dixi *poſitiuè ſeu efficaciter)* quia habendo ſe negatiuè, poſſunt permittere vſurarios, ob iuſtam cauſam & neceſſitatem pauperum. Præterea in praxi, ex præſumpta voluntate mutuatariorum, ferè excuſantur minùs principales famuli. 2. Vſurarius publicus, ſiue notorius non debet admitti ad communionem altaris, nec abſolui, donec reſtituat vſuras, nec

ſepeliri in loco ſacro : & qui ſcienter ſepelit, ipſo facto eſt excommunicatus. 3. Addit *Lay. l. c.n.21*, eius teſtamentum ipſo iure irritum eſſe, niſi ante mortem reſtituerit *v. Leſſ. Bon. Trull. c. 19. d. 22.*

DVBIVM VIII.

De Emptione & Venditione.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Emptio & Venditio?

Reſpond. Eſt contractus, quo pretium pro merce ſoluitur; completurque mercis traditione. Venditio contrà. Iuſtitia eius in hoc conſiſtit, vt pretium ſit iuſtum, ſiue exæquet valorem rei; & contrà. Aliàs ſi abſque legitimo titulo ſecùs fiat, committetur iniuſtitia grauis, vel leuis, pro grauitate exceſsûs, qui proinde ad reſtitutionem in conſcientia obligabit : etſi in foro externo ad reſtitutionem ferè non cogatur, niſi vltra dimidium defraudauerit *vid. Laym. c.17. Bon. d.3. q.2. p.1. & 4.* Vnde reſolues.

1. Quod ſpectat ad emptorem, is poteſt emere viliùs quàm res valeat, ſi ei non ſit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac ſimiles ſint circumſtantiæ, quæ rem faciant viliorem. Nec obſtat quod venditor neceſſitate ductus vendat viliùs : quia venditio manet voluntaria, inquit *Caiet. v. Bon. l.c.n.21. & 23.* Poteſt nihilominus grauiter peccari contra charitatem, ſi quando pauperculi extemâ inopiâ res ſuas vendere coguntur, nimis viliter ab eis emas. *Lay. l.c.n.10.*

2. Emptor poteſt emere minoris, ex eo quòd multa ſimul emat : quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia noua comparanda, vnde meritò pretium decreſcit. *Bon. l.c.p.4. n.13.* ex *Leſſ. Reg.*

3. Quoad venditorem, is communiter debet vendere ſecundum pretium taxatum à lege, vel magiſtratu : quod ſi nullum eſt, id cenſebitur iuſtum, quod morali hominum æſtimatione imponitur. Quod non conſiſtit in indiuiſibili, vt anxiè ſcrupulari oporteat, ſed diuiditur in infimum, medium, & ſummum, ſiue vt alij vocant, pium, moderatum, & rigoroſum, ita vt intra latitudinem huius

huius pretij vendere & emere liceat, nunc ſummo nunc infimo.

4. Si quid emptori valde vtile ſit, non licet hoc ſolo nomine rem vendere vltra pretium iuſtum: quia vtilitas emptoris tota eſt ipſius,non venditoris. *Bon.l.c.n.27.* ex *Leſſ.l.2.c.27.d.4 Fill.t.35.n.77.*

5. Licet autem vendere cariùs quàm valet pretio currente , ſi alij boni tituli adſint , & ſimul de hoc emptorem moneas : quia tunc illi non fit iniuria. Tales autem ſunt, v.g. lucrum ceſſans , aut damnum emergens, aut incommodum, vel moleſtia tibi obuentura ex rei venditione , aut affectus in eam ſingularis , vt ſi acceperis à maioribus , à Principe. Item ſi res ſint nouæ , & ſingulares ; vt v.g.peregrini flores, aues, feræ, monumenta antiqua,picturç,numiſmata,*Laym.l.3.t.4.c.17.§.1.n.10. Bon.l.c.n.15.*ex *Leſſ.Reg.&c.*

6. Qui res minutim & in parua quantitate vendunt, poſſunt aliquanto cariùs vendere, quam qui in magna quantitate:quia debent maiores labores, expenſas,&c.impendere ad ea conſeruanda : & ſic quidam excuſant caupones,& ſtabularios,qui auenam,fœnam,paleas,&c.cariùs vendunt, quàm alij; dummodò pretium iis non ſit taxatum, *Salon.Trull. d.15.n.11.*

7. Non licet cariùs vendere præcisè ob dilatam ſolutionem, aut viliùs emere ob præcisè anticipatam ſolutionem; quia in venditione quæ fit credito,vel in anticipata ſolutione;eſt virtuale mutuum ideoque vſura,ſi quid ſupra ſortem exigatur.Quod intellige, ni interueniat alius titulus ex ſuprà enumeratis de vſura; vel niſi aliunde creſcat pretium: v.g frequentia emptorum,&c. *Bon l.c.* ex *Leſſ.Regin.Fill.&c.vid.ſuperiore dub.*

8. Licitum eſt vendere rem cum pacto de retrouendendo, id eſt,vt emptor teneatur tibi ſtatuto tempore,vel cum volueris, eam reuendere,modò vera , & non ficta emptio fiat, nec palliata vſura intercedat, *Molin.d.375.Leſſ.dub.4.&c.* Qui addunt iuxta æſtimationem illius operis ac pacti,pretium eſſe imminuendum. *vide Card. Lugo d. 26. num.189.*

Digitized by Google

6. Monopolia,id eſt,cùm vnus,vel plures id efficiunt,vt ipſi ſoli aliquid vendant, vel cùm mercatores conſpirant,non minoris vendere, non ſuncontra iuſtitiam ; modò non conſpirent extra iuſtum pretium vendere. Ita contra *Rebell. Nauar. &c.*doceant *Molin. Leſſ.&c.* Qui tamen concedunt, eſſe contra charitatem. *vid. Cardin.Lugo d.26. ſect.* 13. Porrò Principum vel Magiſtratus eſt, cùm vni, vel paucis tale priuilegium conceditur, vt ſoli aliquid vendant,iis etiam pretium taxare,& ſic præuidere ne ſubditi grauentur *vid. Leſſ. c.* 21. *d.* 20. *C. Lugo l. c.* & *Trul. c.*20. *d.*18. vbi rectè notat ex *Nauar. &c.* etſi alia monopolia ex iuſta cauſa authoritate Principis, vel Reip. conceſſa, taxato pretio ſint licita,v.g.bibliopolis, vt nemo alius talem librum vendat,vel vt tantùm ſit vnus, aut duo tabernarij in aliquo loco , nihilominus quando vnus vel pauci propriâ authoritate ea conſtituunt, v.g. emendo merces certi generis, vt frumentum, vinum,oleum,&c,vt ipſi deinde arbitratu ſuo vendant carius , peccare ſemper etiam contra iuſtitiam cum obligatione reſtituendi.

10 Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obeſſe poteſt : v. g. ſi equus ſit furioſus, domus ruinoſa, oues morbidæ, pannus aduſtus, &c. alioqui tenetur de fraude & damno ſecuto : ſaltem ſi defectus fuerit in ſubſtantia, vel quantitate , v. g. ſi deficiat in pondere vel menſura,aut vendiderit rem vnam pro alia : & ſic peccat mortaliter cum obligatione reſtituendi, 1. qui frumentum venditurus ponit prius loco humido; vt intumeſcat : 2. qui vino Rhenano miſcet Francicum. 3. qui carnes bubulas vendit pro verueeinis, &c. *v. Leſſ. Bon. Diam. p.*1. *t.*3. *R.*51. *Trul.d.*11. Quando autem venditor poſſit iuſtè tacere vitia qualitatis rei,quæ venditur, ſine obligatione reſtituendi pretium, vel reſcindendi contractum;*vid.Card. Lugo d.*26.*ſ.*8.*n.*128.& *Trull.c.*20.*d.* 11. vbi notat venditionem factam ab ignorante vitium rei, eſſe validam : reſcindendam tamen vel educendam ad æqualitatem, niſi venditor contra hoc exceperit.

9. Si

9. Si ſcias occultè debitorem tuum non eſſe ſoluendo, iniuſtum videtur, iis qui id neſciunt, debitum illud vendere pretio ordinario : tum quia eſt dolus ; tum quia vitium intrinſecum crediti non reuelatur *Bon. l.c.p.* 10. ex *Leſſ c.* 21 *d.* 10. *Fill. &c.*

12. Etſi venditor ſciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio currente, & non dicere emptori ſecluſo tamen dolo, fraudibus, & mendaciis quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens ſimpliciter adhuc eſt iuſtum. *Bon. q.* 2. *p.* 5. *n.* 12. ex *Azor. Fill. &c.*

13. Si cui datum eſt aliquid vendendum pretio v.g. infimo ; vel moderato, & is vendat rigoroſo, probabile eſt, vt habet *Angel. V. Emptio*, non teneri reſtituere, ſed poſſe retinere exceſſum, cùm ſua induſtria acquiſiuerit. Aliud tamen eſt de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo poſſunt in vtilitatem domini, *v. Leſſ. d.* 18. *C. Lugo d.* 26. *ſ.* 9.

14. Quaudo ſartoribus ementibus pannum pro iis, quibus veſtes conficiunt, minoris venditur, quam aliis, eò quòd ſint Parochiani mercatorem, vel ſæpe ab iis emant, poſſunt partem pretij remiſſam ſibi retinere, dummodò aliàs fideliter agãt, quia nulli fit iniuria : & cum mercatorum plurimum interſit, vt tales ad ipſorum potius, quàm aliorum officinas veniant, cenſentur in ipſorum gratiam remittere, iiſque donare eam partem. *Fill. Dian. p.* 1. *t.* 8. *R.* 26. Negat tamen *Salas*, eò quod mercatores falsò dicant ſe remittere vt alliciant.

15. Cum res duobus in ſolidum eſt vendita, is dominium acquirit, cui tradita eſt, dummodo is pretium ſoluerit. Si neutri tradita ſit, debetur ei, qui prius tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Eccleſiæ, vel aliis piis locis, acquiritur dominium ante traditionem. *vid. Leſſ. l.c. & C. Lugo d.* 26. *ſ.* 9.

16. Si res pereat ante traditionem, & ſit certa ac determinata, verbi gratia, hæc domus, hoc dolium vini, perit emptori, niſi aliter expreſsè

conuentum sit, aut venditoris culpa pereat. Si autem res sit indeterminata(vt si quis emerit 10.modios tritici ex granario, oues ex grege) vt si emat rem determinatam quidem, sed ad mensuram (vt aceruum totum tritici vno floreno, in singulas mensuras)tunc ante rei traditionem,aut mensurationem,periculum spectat ad venditionem. *v. Less. dub.12 l.c.Card.Lugo d.26.s.14. num.216. Laym.lib. 3.t.4.c.17.§.2.Bon q.2.p.8.*

17. Si res vendita pereat, aut deterior fiat post traditionem,perit emptori, licet pretium nondum persoluerit quia res domino perit. *Laym.Bon.ll.cc.*

Quæres 1. An & quomodo liceat emere chyrographa,seu credita alterius.

Resp. Si credita in posterum exigenda (siue ius quod habet alter, vt ipsi in futurum aliquid soluatur)sint certa,ea minoris emere, solutione anticipata, est vsura, secluso tamen lucro cessante, & damno emergente. *Bon. d.3.q.3.p.10.* ex *Mol. Less. Tol. Fill.* Quia accipitur aliquid supra sortem ex mutuo;nam mutuat implicitè minorem pecuniam pro exigenda maiore 2. Dixi *certa*, quia si credita sint incerta,periculosa; & litigiosa, ac cum difficultate exigenda licitè is qui non est causa istius difficultatis,minoris emit, provt difficultas vel incertitudo solutionis minor est,vel maior;quia cum tali periculo & difficultate minus valent. *Bon. l.c. Trull.l.7.c.20.d.8.*Vnde resolues.

1. Vsuram committunt 1. Ministri Regum & Principum,&c. qui vt anticipatam faciant solutionem aliquid accipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid accipiunt à debitoribus concessa dilatione ad soluendum; quia accipiunt aliquid vltra sortem pro mutuo virtuali, *Bonac. l.c. Nauar. Molin. Salas.&c.*

2. Minoris emi possunt regulariter credita & stipendia,siue salaria debita militibus, aut famulis Nobilium; quia habent adiuncta incommoda, pericula & molestias in exigendo : quam ob causam idem licet, etiamsi credita illa tempore præsenti, vel etiam præterito fuerint soluenda. *Bonac. l.c.* ex *Regin.Mol.&c.*

3. Qui

3. Qui ipſe eſt cauſa difficilis ſolutionis, peccat contra iuſtitiam emendo minoris,& tenetur ad reſtitutionem ; tum quia ipſe eſt cauſa damni, cum ipſius culpa creditum valeat minus;tum quia alioqui præmium ex delicto ſuo reportaret. *Molin. d.* 313. *Fill. Bon. l. c.* Hinc Quæſtores Principum ad quos ſolutio pertinet ; quando ipſi ſunt cauſa difficilis, & malignæ ſolutionis, non poſſunt chirographa,vel credita emere minoris,vt docent *Auth. cit.* Additque *Salas* & *Molin. l.c.* Non eſſe liberum Quæſtoribus, &c. quibus incumbit ſoluere magna aum debita, vni potius ſoluere,quàm alteri (niſi quis fortè ius præ aliis habeat, vt *vid. ſuprà de ordine reſtit.*) ſed teneri omnibus ſoluere pro rata *Bon. l.c.v.Trull.l.*1.*d.*10.

ARTICVLVS II.

Quid ſit negotiatio, & quibus illicita?

Reſp. Ea eſt,cùm qui rem ſibi comparat eo animo vt integram, & non mutatam, cariùs vendendo,vel permutando lucretur.Quod quia obnoxium eſt periculo multorum peccatorum, & valde diſtractiuum, ac indecens ſtatui Clericali, ſic lucris inhiare, ſeuerè prohibitum eſt Clericis conſtituris in ſacris,& religioſis omnibus, ita vt mortaliter peccent, ſi multam negotiationi dent operam ; vt ait *Leſſ.*quem *v.l.c.d.*1.*&* *Laym.l.*3.*t.*4.*c.*17. *Bon.de contract.art.*3.*q.*1.*p.*5.*C.Lugo d.*26.*ſ.*3.*num.*19. Vnde reſolues.

1. Si Clericus ſemel iterumque tantum negotietur,in materia non graui,v.g.libros, cruces,&c. emat, vt occultè iterum vendat carius, non eſt mortale.*Leſſ.Mald.Fill.Dia.C.Lug.l.c.*

3. Non eſt negotiatio Eccleſiaſticis vel Religioſis prohibita, ſi emant pecora, quæ paſcuis ſuis ſaginata vendant : quia vendunt fructus ſuorum prædiorum,vel agrorum. *Mol. Leſſ. Card. Lugo ſ.*3. *num.*29. vti nec,ſi greges alant, vt fœtus, lac, lanam vendant. *C. Lugo loco citato.* Vbi tamen negat licere iis conducere agros, vt fructus vendant, eò quòd (licet non ſit negotiatio propriè dicta (ſpecialiter illis ſit prohibitum in *Concil. Carthagin. vid. loco citato.*

4. Non peccat Clericus 1. Si emat agrum cum fructibus iàm maturis, illoſque vendat: quia vendit fructus agri ſui. *Card. de Lugo loc. cit.* ex *Mol. Filluc. &c.* 2. Si id, quod ad proprios vſus emerat, poſtea, vel quia non indiget, vel mutato conſilio, cariùs vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præſertim in neceſſitate. *v. Card. de Lugo, d. 26. ſ. 4. n. 36. Trull. l. c. d. 19. Barb. de iur. vn. l. 1. c. 40. art. 1.*

DVBIVM IX.

Quid ſit Contractus Cenſûs, & an licitus?

Reſp. Is eſt, cùm certa ſumma pecuniæ v.g 100. florenis, emo à te ius percipiendi quotannis ex bonis tuis, aut certa aliqua re tua vtili, ſiue fructifera, certam aliquam penſionem ſeu cenſum, v.g. florenos 5. annuos, vel 6. provt conſuetudine, vel lege taxatum erit. Ita vt hic non ſit mutuum & vſura, ſi aliàs prauam intentionem non habeas; ſed vera emptio, & venditio, quâ emitur, non præcisè ipſa penſio, ſed ius eam percipiendi; quod longè minus valet, ideoque minus emitur; licèt poſt multos annos pretium longè ſuperet. *Molin. Leſſ. Lay. l. 3. t. 4. c. 18. & cæteri communiter.* Rectiùs tamen *C. Lugo, d. 27. ſ. 2. n. 20.* probat, ad excuſandum cenſum ab vſura, dicendum eſſe, non emi penſiones, neque ius ad illas, neque fructus, ſed potiùs partem vſusfructus talis prædij, ſuper quo cenſus conſtituitur; ita vt dominium totum directum prædij maneat apud venditorem; dominium verò vtile, ſeu ius vſusfructus, ex parte vendatur. *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus*, qui etiam ex natura emptionis & venditionis ſolui poſſunt.

1. Hic contractus eſt iniuſtus, ſi non ſeruetur pretium iuſtum à lege vel conſuetudine probatum, quomodo pro Germania conſtituit Carolus V. vtius ad 5. tantùm pro 100. ematur.

2. Non ſolum licitus eſt cenſus realis, id eſt, cõſtitutus ſuper re aliquâ, vt ſuprà dictum, ex cuius vtilitate penſio extrahatur, ita vt ad quemcumque res tranſeat cum illâ obligatione & onere; ſed etiã perſonalis, & conſtitutus immediatè ſuper perſona, quæ

quæ ſua opera & induſtria vtilis ſit, & fructum aliquem pariat, vel bona, in ſpe vel re habeat; vnde penſio duci poſſit : alioqui enim ius quod venderet, non eſſet pretio æſtimabile, & ſic contractus fictitius. Ita probabiliter *Couar. Leſſ. Sal. dub. 3. n. 2. &c.* contra *Nauar. Molin. C. Lugo, d. 37 ſ. 2. n. 25.* vbi cenſum merè perſonalem illicitum docet eſſe, probabilius, & prolixè probat.

3. Iniqui ſunt venditores ſeu cenſuarij, qui emptoribus, ſiue cenſualiſtis obligant rem non potentem reddere fructus, ſaltem tot, quot penſio exigit; aut reddentem quidem, ſed iam aliis cenſibus venditos. *Bon. d. 3. q. 4. p. 1. n. 9. & 13.*

4. Sicut cùm in emptione res perit damno emptoris, ſic etiam in cenſu reali, ſi res ſuper quam impoſitus eſt cenſus pereat, vel fructus eius abſque culpa venditoris: tunc enim perit cenſus, ita vt emptor ſiue cenſualiſta, non poſſit amplius percipere fructus, ſiue cenſum; quia qui emit, ſuo periculo emit. *Bonac. loc. cit. Fill. t. 35. p. 2. n. 255.* Vnde ad hoc incommodum cauendum inuentus eſt ſequens modus.

5. Licitum eſt, vt probat *Tol. lib. 5. c. 46. & Leſſ. cap. 22. dub. 11.* contractui cenſus adiungere aliud pactum aſſecurationis, vt ſi res, ſuper qua fundatus eſt cenſus, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus; obligatus ſit, vel ſuper aliis bonis ſuis eum ſtatuere, vel reſtituta ſorte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compenſari augendo pretium cenſus, vel quod eodem recidit, minorem penſionem deſignando. *Bon. l. c. n. 30.*

6. Ex natura rei licitus eſt non tantùm cenſus irredimibilis, ſed etiam redimibilis, cum ex vna parte, tum vtriuſque, vt patet ex terminorum explicatione: quia irridimibilis cenſus dicitur, cùm venditor non poteſt illum pro ſuo arbitrio redimere; redimibilis autem, cùm poteſt, reddendo emptori eandem ſummam, quam accepit, atque ita rurſus ſibi emendo, quod ante vendiderat. Vtrimque redimibilis dicitur, cùm ita conuentum eſt, vt tam emptor, quam venditor poſſit emptionem

factam resoluere, & summam quam dedit; repetere. *Leff.d.*10. *Dian p.*2.*t.*5.*m.R.*76. Vide dicta *de pacto retrouend.in empt.suprà.*

7. Nihilominus,quia contractus census redimibilis, ex parte emptoris est res periculosa,suaderi non facilè debet:nam in *Constit. Martini V. & Calliſti III. PP.* vti & *Caroli V. Imp.* vsurarius contractus iudicatur. Verùm id intelligi debet secundùm præsumptionem fori externi : præterquam quòd illæ Constitutiones multis locis eatenus non sint receptæ , quatenus prohibent ea ,quæ iuri naturali non aduersantur,vt notat *Layman, lib* 3.*tom.* 4.*cap.*18.

8. Census vitalitius , quia est virtualis sponsio, & nititur euentu fortuito, licitus est. *Fill.Dian.p.*7. *t.*9.*R.*70.

DVBIVM X.

Quid sit Cambium?

Respond Cambium , quod permutationem significat, hîc accipitur pro sola permutatione pecuniæ. Et est contractus, quo Campsor aliquis Campsario volenti cambit pecunias , cum lucro aliquo præter sortem. Quod si sine intentione vsuraria fiat , ob titulos iustos tali lucro æstimabiles, patet non esse malum. Vnde cum quatuor sint cambiorum genera , nimirum 1. Cambium minutum seu manuale. 2. Cambium per literas. 3. Cambium reale 4. Cambium siccum seu fictum, circa ea resoluuntur.

1. Licitum est Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ maiores pro minoribus , vel contrà: quia hîc sunt iusti tituli aliquid lucrandi,nimirum labor Campsoris in numeranda pecunia , item diligentia in pecunias omnes generis conquirendas, vt Campsariis quibusuis, sit paratus , item puritas materiæ & commoditas , vt cùm aurum vel alia moneta commoda, datur pro minuta & incommoda. *Lay.l.*3.*t.*4.*c.*19.*n.*4.

2. Licitum est item Cambium per literas , cùm scilicet Campsor hîc v.g. Monasterij prior accipit pecunias , quas postea literis datis alibi, v.g. Francofurti

Digitized by Google

cofurti refundit per ſuos factores; quia hîc etiam ſunt iuſti tituli, ſcilicet virtualis traiectio pecuniæ, & eius aſſecuratio, tantundem enim facit, ac ſi Campſario pecuniam eius Francofurtum transferat ſine periculo. Minus tamen Campſor exigere debet, quàm ſi realiter tranſtuliſſet. *Lay.l.c. Bon.d 3.q.5.p.1. Navar. Leſſ &c.*

3. Item licitum eſt Cambium reale, cùm Campſor hic Monaſterij prior dat pecunias, vt per ſuos alibi eas recipiat à Campſario, qui alibi habet pecunias, ſed eget nunc eis hîc. Titulus huius Cambij eſt item tranſlationis, & aſſecurationis; tantundem enim facit Campſor, ac ſi pecunias Campſarij abſentes ſiſteret hìc præſentis, vel vt alij aiunt, ac ſi præſenti pecunia emeret abſentem, quæ vtique minus valet. *Lay.l.c.n.6.& 7. Bon.l.c.*

4. Illicitum eſt Cambium fictum ſeu ſiccum, quod nihil aliud eſt quàm titulus lucrandi; vt v.g. Titius indigens pecuniis petit à Campſore ſibi dari 100. Campſor autem non aliter dat niſi Francofurti, v.g. vel alio loco diſtante ſoluendo, petitque ab eo pretium, quod ſolet dari pro locis ſimilibus. Titius ergo accipit & tamen verè non cogitat reddere in iſtis locis, imò forſan nec habet iſtic correſpondentem, idque conſtat Campſori: contractus hic eſt Cambium fictum, ac reuera mutuum, ideoque palliata vſura. Excuſabitur tamen Campſor, ſi lucrum illud exigat titulo lucri ceſſantis. Plura vide apud *Tol.l.5.c.52. Ben.d.3.q.5.p.1.*

5. Quod attinet ad Cambium Francofurtenſe, in quo mercatores dantes cambium ad proximas nũdinas, quò magis eæ diſtant, eò plus exigunt; ſi ideo præcisè plus exigatur, quia ſolutio diutius differtur, vſura eſt: ſi autem ratione alterius tituli iuſti, v.g. lucri ceſſantis, cùm pecunia mercatorum ſit inſtrumentum lucrandi, quo ſi diutius carent, carent lucro, & quò longius eſt tempus, eò plures cambium petunt, ideoq; creſcit valor pecuniæ, tunc lucrum eſt iuſtum. *Lay.l.c.n.9.* ex *Mol. Leſſ. &c.*

6. Qui combiendo, (vel aliter) pecuniam adulterinam accepit, ſiue ex ignorentia, aut inaduertentia, non poteſt illam expendere: quia res vitioſa

non

non potest tradi alteri, vitio non detecto. *vt supra de vendit.* Neque ex eò quòd ipse deceptus est, potest decipere alios, cùm actio quâ deceptus fuit, nullum ad hoc ius tribuat. *Bonac. d.3. q.5.q.1. ex Azor. Sanch. &c.*

DVBIVM XI.

Quid Locatio, & Conductio?

Resp. Est contractus quo quis personam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus vtendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, seu pensione constituta. Vtenda conceduntur v. g. elocata domus, equus, seruus, &c. fruenda conceduntur, elocatæ vaccæ, capra, fundus pomarium &c. Vnde considerata huius contractus natura, & iuris dispositione *resoluuntur sequentes casus.*

1. Si res locata ante traditionem pereat, contractus dissoluitur & conductor liberatur.

2. Si absque culpa conductoris, vsus vel fructus rei cesset, v.g. quia domus ruinam minatur, infestatur spectris, vel ob periculum pestis (nisi tamen quoad hoc consuetudo sit contraria) aut belli, tutam habitationem non præstat, liberatur conductor à soluenda pensione pro tempore, quo non potest inhabitare, vel alia re conducta vti vel frui, vt *vid. Laym. lib.3.tract.4. cap.22. Less. lib.2. c.24. dub.1.&c.*

3. Seruo aut laboratori conducto non debetur stipendium temporis notabilis, quo æger decubuit; nec ægro, nisi expensæ modicæ: nisi tamen aliter sit conuentum, aut consuetudo ferat. *vide Sa, V. Conductio.*

4. Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de pensione: secus si magna sit clades. Quòd si tamen antecedentium vel sequentium annorum fertilitate damnum compensetur, non remittitur. *Lay.n.7. Less.l.2.c.22.d.4.*

5. Si pluribus annis ob cæli clementiam (secùs si ob industriam colentis) vberiores fructus ex fundo elocato proueniant, potest colono pensio augeri, *Laym.n.8.*

6. Expensas in rem conductam, quæ durarum fiunt,

sunt, v. g. conseruare sarta tecta, tributa & onera publica præstare, ad locatorem seu dominum spectat; nisi aliter conuentum sit, aut consuetudo ferat. *Laym. loc. cit. n. 4.*

7. Si conductor in rem conductam necessarias, siue vtiles expensas fecerit, potest eas de pensione detrahere, vel repetere à locatore; & dum non soluuntur, retinere rem conductam. *Lay. loco cit. Molin. d. 496.*

8. Etsi incendium plerumque accidat culpa inhabitantium, & si in dubio contra illos præsumptio sit; quia tamen sæpè id fit culpa famulorum, quam paterfamilias præstare non cogitur, hinc conductor, absoluendus est, nisi locator ostendat culpam. *vid. Laym. supra num 6. & Dian. p 9. t. 7. Res. 31.* vbi ex *Hun. & Bert.* docet, si constet accidisse culpa certi & determinati alicuius de familia, isque circa officium suum deliquerit, v. g. stabularij, qui lumen malè custodierit in stabulo, teneri patremfamilias (nisi famulus iste pro fideli ac diligenti fuerit habitus) de damno: secùs si culpa alterius; vel si constet vtrum casu an culpa cuiusquam acciderit.

9. Si conductor domus v. g. ante tempus velit emigrare, id quidem licet, potestque alteri locare; cætero qui autem de pensione nihil ei remittitur.

10. Locator non potest ante tempus præfinitum conductorem inuitum priuare re conducta, nisi in his casibus: 1. Si pensionem non soluat: expectare tamen debet biennium, si vltra biennium res sit conducta. 2. Si casus improuisus accidat, ob quem domus v. g. ipsi domino necessaria sit. 3. Si rem locatam reficere necesse fit nec possit fieri altero inhabitante 4. Si conductor in re conducta malè versetur v. g. destruat, vel abutatur, vt alendo ibi meretrices. *Lay. num 9.*

11. Successor vniuersalis siue hæres, non potest ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem successor, vt emptor, donatarius, legatarius, &c. non tenetur stare contractui locationi, vti neque conductor; nisi tamen aliter pactum sit, verbi gratia: ne res locata durante tempore locationis

locationis alienetur. *v. Leſſ. l. 3. c. 14. & Laym. l. 3. t. 4. c. 22.*

DVBIVM XII.

De Contractu Emphyteuſis, Feudi, & Libelli?

Reſp. 1. Emphyteuſis eſt contractus ſimilis locationi, in quo res immobilis, quæ cultura poſſit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non breuiùs ſaltem, quàm ad decennium; ita vt dominium eius directum, & poſſeſſio ciuilis maneat apud dominum, qui tendat in Emphyteuſin; dominium autem vtile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, vt quotannis certum Canonem, vt vocant, ſeu penſionem domino ſoluat, quam ſi totam ſolnere negligat 26. annis continuis in Emphyteuſi Eccleſiaſtica (cùm ſcilicet res eſt Eccleſiæ, vel pij loci, vel in ſeculari 36. annis, incidit ipſo iure in pœnam commiſſi, vt dominus eum expellere poſſit, etſi de ſolutione interpellatus non fuerit: licet enim *Bart.* & *alij quidam* apud *Diana par. 8. tomo 7. Reſ. 36.* dicant, ſi per 30. vel 40. annos non ſoluerit, eum præſcribere immunitatem in futurum, id tamen *VVeſemb.* & *alij* 5. negant, *v. loc. cit.* Porrò quid iuris ſit in hoc contractu, pendet ex conſuetudine locorum, quæ varia eſt, & ex ipſa conuentione contrahentium, quæ ſcripto inſtrumento concipi debet, vt valeat, *vid. Laym. l. 3. t. 4. c. 23. Leſſ. lib. 2. cap. 24. dub. 8.*

Reſp. 2. Feudum eſt contractus ſimilis Emphyteuſi, quo res immobilis alicui conceditur, cum tranſlatione dominij vtilis, proprietate retentâ, ſub onere non quidem aliquid ſoluendi, ſed exhibendi fidelitatem, & obſequium perſonale directo domino. Quod ſi item non faciat Vaſallus (ſic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid perſolui debet in recognitionem dominij directi, ſed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteuſin. Porrò quid iuris ſit circa feuda, pendet item à locorum conſuetudine, quæ iuris communis ſunt. *v. loc. cit.*

Reſp. 3. Contractus libellaticus, ſiue datio ad libellum

libellum, dicitur, cùm Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteusin, accipit, simili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, si in decennium fiat, requiritur domini consensus) ita vt sit quasi subfeudum & subemphyteusis. *Ita Less.*

DVBIVM XIII.

Quid sit Sponsio, & Ludus?

Resp. Sponsio est contractus, in qno duo de veritate, aut euentu alicuius rei certantes, sibi inuicem aliquid spondent, vt id eius sit, qui veritatem assecutus fuerit, v.g. certo tecum 10. imperialibus, hanc vel istam ciuitatem obsessam, captam, &c. Vt licitè fiat, requiritur 1. vt fiat super re dubia. 2. vt sit æqualitas in re, quæ spondetur, cùm æquali incertitudine. 3. dubius euentus in vtroque, 4. vt vterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur. *Molin. Lessius, Cardin. Lugo d. 36. s. 6.*

Ludus verò est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, victori cedat, quod vterque deposuit. Hi contractus iure naturæ liciti sunt, modo debitæ conditiones adsint, & aliunde non interueniat scandalum, aut iusta prohibitio, aut iniquitas se misceat, nec peccati sit occasio. Quia sicut quiuis suæ rei dominus potest alteri eam donare absolutè, sic etiam sub aliqua conditione, siue ea fortuita sit siue ex industria pendeat. *Less. c. 26. dub. 1. Bon. d. 2. quæst. 3. part. 1.* Vnde resolues.

1. Qui rei dominus non est, aut alienare eam non potest; non potest etiam de ea ludere, aut deponere. Et sic deberet restituere, qui lucratus esset à religioso, & filiofamilias, non potente alienare. *Laym. lib. 3. t. 4. c 21. n. 5.*

2. Si tamen filiusfamilias (& idem de religioso ait *Nauar*, apud *Less. l. c. d. 1.*) alatur in distanti loco à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid insumere in honestum lusum, v.g. 5. ex 100. quia talis communiter præsumitur voluntas parentũ, vt habet *Sot. l. c. Lay. &c.* Ac præterea potest, etiã filius deponere, quicquid lucratus fuerit, cùm ad hoc etiam parens censeatur tacitam facultatem dare. *Lay. l. c. Bon. de rest. d. 1. q. 3. p. 2. n. 10. & seq.*

3. Te

3. Tenetur reſtituere, qui vicit faciendo contra conditiones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per iniuriam alterum pertraxit ad ludendum; vt v.g. ſi ſimularet ſe planè ignarum lusûs, & ſic alterum multò imperitiorem prouocaret, qui alioqui ludere noluiſſet; aut ſi conuitiis laceſſeret, ad quæ vitanda alter conſenſiſſet in luſum, aliàs non conſenſurus. *Molin. d.* 517. *Laym. loc. cit. Bonac. d.* 2. *q.* 3. *p.* 2. *n.* 3.

4. Si in re quæ ſpondetur, ſit inæqualitas, & hæc alteri parti (v.g. cuius pecunia maior eſt) ſit nota, iſque nihilominus ſpondere velit, valet contractus probabiliter: quia ſcienti & volenti non fit iniuria, vt dicit *Nauar. Medin. Sanch. Dian.* Contrarium tamen probabilius docet *C. Lugo d.* 31. *ſ.* 6. *n.* 81. ex *Molin. Leſſ. & Bon.* Si autem ignota ſit, non poteſt alter lucrari: quia non eſt æqualis conditio vtriuſque, & alter nulli ſe exponit periculo *vid. Azor. p.* 3. *l.* 5. *c.* 25. *q.* 7. *Bon. d.* 5. *q.* 3. *p.* 2. *q.* 36. *n.* 3. *Salas de Lugo dub.* 13. *n.* 3. *Eſcob. & Card. Lugo loc. citato.*

5. Per ſe quidem, & iure naturæ licita eſt etiam ſponſio de futuro euentu, qui damnum proximi coniunctum habet; v.g. Petrum intra annum moriturum; (etſi enim detur occaſio optandi, vel machinandi mortem Petro, id eſt per accidens, poteſtque idem periculum eſſe in cenſu vitalitio) iure tamen humano ſæpe prohibetur. *C. Lugo l. c. n.* 74

6. Etſi ſponſio cum conditione illicita, v.g plus altero potaturum, ſit illicita, quia inducit ad peccatum: quod tamen eâ lucratus eſt, non teneris reſtituere. *Sanch. Lugo, Dian. p.* 7. *t.* 9. *Reſ.* 69.

7. Probabile eſt quod docet *Mol. &c.* dum quis minis vel conuitiis, ad luſum inductus eſt, & perdit victorem non teneri reſtituere: quia talis abſolutè voluntariè luſit. *Bonac. l. c.* ex *Mol. & Gar.* contra *Azor. Leſſ. Regin. &c. communiter.*

8. Communior ſententia eſt, teneri reſtituere, qui luſit, vel certauit certò præſciens ſe victurum eſſe. Contrarium tamen: nempe non teneri dummodò dolus abfuerit; tenet *Tol. & Sa, V. Contractus*, quia non tenetur quis ex iuſtitia ſuam peritiam

tiam vel ſcientiam aduerſario declarare; ſed is ſuæ temeritati imputet, quod auſus fuerit cum eo deponere, cuius ſcientiam non nôrat. *v. Bon. l. c. n. 4. Dian. p. 7. t. 9 R. 62.*

9. Non tenetur reſtituere, qui vtitur aſtutiis illis, quas regulæ lusûs, & conſuetudo recepta patitur; cum vterque ſciat tales aſtutias eſſe ſolitas, & ſic tacitè in illas liberè conſentiat. *Azor. Fill. Leſſ. Bonac. loc. cit. p. 2. n. 2.* v.g. 1. ſi potiores chartas habens; & ſecurus de victoria, augeat ſponſionem, vel ſimulet metum, vt aduerſarius augeat. 2. Si ſciens ſe inferiores chartas habere, diſſimulet, augeátque ſponſionem, vt ſic relinquantur ſibi quod erat oppoſitum. *Lugo, Sanch. Sal. Dian. p. 7. t. 9. Reſ. 43.* 3. ſi inſpiciat chartas alterius, ex ſola ipſius negligentia, & abſque fraude; ſecùs ſi ita ſe collocet, vt poſſit videre; vel ſi alium conſtituat à quo admoneatur. 4. Si chartas à tergo diſcat noſſe inter ludendum, quas antè non ſignarat, nec nouerat. *Trul. Sanch. Lugo, Dian. p. 4. t. 9. R. 50. & 52.*

10. Qui verò vtitur fraudibus non adhiberi ſolitis, vel colludenti ignotis; v. g. ſuffuratur chartas, vel ſignis à tergo notat, vel vtitur notatis, aut iis quas ante nouit, ignorante ſocio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur reſtituere non tantum lucrum, ſed etiam quantum alteri valebat ſpes lucrandi; imò etiam colludenti. *Regin. Amic. Trull. Dian. l. c. R. 48. v. etiam p. 4. t. 3. R. 75. & Bon. de reſt. d. 2. q. 3. p. 2.*

11. Si ludens habeat animum non ſoluendi, vel ſi perdat, repetendi non poteſt lucrari, atque adeò nec retinere, quod eſt lucratus: quia fraudulenter decipit, nec alter vellet cum eo ludere, ſi id ſciret. *Leſſ. l. c. d. 5. n. 31. Regin. n. 388. Bon. l. c.*

12. Peccant grauiter, & communiter mortaliter, qui totos ſe luſibus tradunt, cum ſciant in grauia ſe inde peccata labi, aut impotentes reddi ad ſoluenda debita, vel alendos liberos, & vxorem; &c. *Sanch. Trull. c. 27. dub. 1.*

13. Peccat item ludens, ſi luſus lege poſitiuâ ſit prohibitus, vt luſus alearum, & ſimiles, qui magis in fortuna & caſu, quam induſtriâ fundantur. At

Laicus

Laicus ratione circumſtantiarum ſub veniali; Clericis ſub mortali prohibentur. *Leſſ. l.2. cap.26.n.6.* Intellige, ſi Clericus crebrò, perque longum tempus luſerit, non autem ſi per breue tempus; & causâ recreationis, & abſit ſcandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, niſi quatenus id fieret cum periculo ſcandali, vt habet *Leſſ. dub.1. Laym. l.3. tom.4. cap.21.n.1.* Notat autem *Dian. part.7. t.9. Reſ.2. & 3.* ex *Lugo, Dicaſt. Amico, Trul. &c.* prædictis legibus per contrariam conſuetudinem ita derogatum eſſe, vt non tantum Laicus, ſed etiam Clericus non peccet, ſi principaliter pro recreatione, & ſimul pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religioſis tamen (apud quos diſciplina regularis viget) vti & Epiſcopis, à peccato graui excuſari vix poſſe *Ibid. Reſ.4.* ex *Molin. Dicaſt. Lugo, &c.* etſi *Sanch.* conetur excuſare, ſi vrgeat neceſſitas, v.g. excitandi aut recreandi infirmum; vel ſi parum ludat ob ſolam recreationem.

14. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, iuxta ſententiam probabiliorem non tenetur ad reſtitutionem ante iudicis ſententiam: quia iura non annullant contractum, nec impediunt acquiſitionem dominij, ſed tantùm concedunt, vt poſſit reperi. An verò qui tali luſu perdidit, teneatur poſtea adhuc ſoluere, alij negant, vt *Leſſ. hic dub.5. Molin. Regin. Fill. &c.* alij affirmant, vt *Azor. Rebel. Valer. &c.* apud *Bon. l.c. p.3. n.2. v. Dian. part.2. t.17. Reſ.8. & p.7. t.9. Reſ.21.*

15. Ludere pro pſalmo, vel oratione Dominica recitanda, non eſt peccatum, nec irreuerentia. *Navar. Rebel. Dian. part.7. tom.9. Reſ.1.*

DVBIVM XVI.

Quid ſit Contractus Societatis?

Reſp. Is eſt, cùm aliqui inter ſe conueniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis, ſiue fructiferis, vt pecuniâ, animalibus induſtriâ, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod vti & damnum, pro ratione, & ratâ cuiuſque diuidunt inter ſe. *vid. Leſſ. Laym. cap. 20. Bonac. quæſt. 6. part. 1.* Vnde ſpectando id, quod

ratio

ratio & iuſtitia naturæ hîc requirit, *reſoluuntur hi Caſus.*

1. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam & operam ſuam, quàm qui vel pecuniam, vel operam ſolam.

2. Capitale ſeu ſors, quam quivis contribuit, ſi pereat caſu, vel culpâ ſociorum leuiſſimâ; contribuenti perit. Vbi diſcrimen eſt inter hunc contractum,& mutuum: quia in mutuo ſors data alienatur, & dominium eius transfertur in mutuatarium, cuius proinde ſolius periculum ac damnum eſt,ſi caſu pereat; in ſocietate autem, qui ſortem confert, nam non omninò alienat à ſe: & ſicuti commodum ac lucrum ad eum ſpectat, ſic etiam periculum & damnum. *Bon.l.c.*

3. Poteſt tamen etiam fieri in hoc contractu, vt quis iuſtè ſeruet ſortem ſuam indemnem, & inſuper certum lucrum percipiat, ſi nimirum ad contractum ſocietatis adiungantur duo alij, aſſecurationis, & venditionis, cuius tale exemplum ponit *Laym.* Inis ſocietatem cum mercatore, & contribuis ei 1000. florenos verbi gratia, ſpes eſt, quod is quotannis lucraturus ſit 300. cuius lucri dimidium v.g. iure ſocietatis tibi debetur vnà cum ſorte; ſed quia ad te quoque pertinere deberet eiuſdem ſortis periculum, vt ipſe id periculum in ſe ſuſcipiat,& tibi ſortem aſſecuret,in huius oneris compenſationem, relinquis ei maiorem partem lucri ſperati, vt ſcilicet duas partes lucri ad ipſum & tertia ad te pertineat. Et rurſus, quia ſpes lucri huius incerta eſt, ideo adhuc partem hanc lucri ſperati, nempe 100. florenos in ſpe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v.g. annnis certis, & in re, & ſic tandem id lucrum facis, & ſortem ſeruas indemnem. *v. Laym.& Bon.ll.cc.*

4. Societas etiam in pecoribus validè & licitè inſtituitur. Et interdum quidem ita, vt tam pecora ipſa, quæ alteri paſcenda & nutrienda traduntur, quàm emolumenta & fructus, ipſaque detrimenta & damna danti & accipienti communia ſint:interdum verò ita,vt pecorum dominiũ, ideóque etiam periculum, ſiue caſus fortuitus, ſpectet

ad

ad ſolum dantem ; emolumenta autem fructuum, nempe fœtus,lanæ,lactis,ad vtrumque. *v. Leſſ.hic & Lay.l.3.t.4.c.20.*

DVBIVM XV.

Quid ſit Aſſecuratio, & Fideiuſſio?

Reſp.1. Contractus Aſſecurationis eſt, quo quis alienæ rei periculum in ſe ſuſcipit, obligando ſe vel gratis,vel pro certo pretio, ad eam compenſandam,ſi perierit. Quòd ſi gratis fiat,eſt gratuita promiſſio : ſi pretio,eſt quaſi emptio, qua aſſecurans vendit ſuam obligationem, præſtandi alteri rem eius indemnem. Ad eius iuſtitiam requiritur, vt euentus rei ſit incertus vtrique, ſaltem quoad notitiam, quam de eo habent ; quia alioqui non ſeruaretur æqualitas. *Leſſ.Bonac. d.3.q.9.p.3. Leſſ. lib.2.c.28.dub.4.n.24.*Vnde reſolues.

1. Si aſſecurans certus ſit rem eſſe in tuto, iniquè pretium petit,& tenetur reſtituere. *Ibid. Bon. d.3.q.9 p.3.*

2.Si res nondum eſt in tuto,etſi priuata ſcientia ſciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium aſſecurationis accipere, dicit *Leſſ. loc. cit. n.27.* Quia illa obligatio,ob pericula ordinaria magni æſtimatur : & cauſæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æſtimationem. Verùm id *Bon.d.3.q.9.p.3.n.3.& C. Lugo d.31.ſ.7.*rectiùs negant.

3. Si cupiens rem ſuam aſſecurari, certò ſciat eam iam periiſſe, non poteſt paciſci de eius aſſecuratione.*v.Leſſ.l.c.n.25.*

Reſp.2. Fideiuſſio eſt contractus,quo quis alienam obligationem ſuſcepit implendam, ſi debitor principalis non ſoluerit. Ita commun. Doct. *Vnde reſolues.*

1. Pro fideiuſſione licet accipere pretium, etſi nullum periculum timeatur ; quia ex ſe pretio eſt æſtimabilis. *Nauar. Azor.q.3.l.11.c. 22. d.5. Fill. num.159.*

2. Mulieres ex fideiuſſione(ſaltem ſi iuramentũ abſit, & inſtrumentum publicum) non tenẽtur,vti nec Clerici,niſi quatenus ſoluere cõmodè poſſunt, vt non egeant.*v.Lay.Bon.q.9.p.2.Leſſ.l.2.c.28.*

3. Fide-

3. Fideiussor non obligatur plus, quàm principalis, & huius obligatio si sit inualida, erit etiam fideiussoris *C. Lugo, &c. commun.*

4. Fideiussor regulariter non potest conueniri, nisi facta excussione principalis debitoris constet ipsum non esse soluendo. *Azor. l. c. Fill. n. 153.*

5. Debitor tenetur de omni damno sua culpa accedente fideiussori, &c. *v. Azor. d. 10. Bon.*

6. Ex fideiussione Religiosi propria authoritate facta, monasterium non obligatur, nisi quatenus in eius vtilitatem versum est. *v. Less. c. 28. & Laym. cap. 29. n. 7.*

7. Qui fideiussit pro reo, cui periculum capitis impendebat, si hic aufugit, non est eius loco plectendus, quia non præsumitur sic se obligare; imò nec potest, cùm non sit dominus vitæ. *Sylvest. Bon. Less. d. 7. n. 41.*

8. Si debitor sua culpa non soluit, tenetur fideiussori, qui pro ipso soluit, non tantum ipsum debitum, sed etiam damna & expensas omnes compensare. Si verò sine sua culpa, v.g. ob impotentiam non soluit, ad solum debitum videtur teneri. *Azor. Sylu. Sa, Bon. Trull c. 26. d. 2.*

DVBIVM XVI.

Quid sit Pignus, & Hypotheca?

Resp. Pignus est contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem vel immobilem, vt sit pro debito obligata, ex eaque solitio peti possit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipsa re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quod pignus propriè sit rei mobilis; illa immobilis. *Molin. Fill. Bon. q. 10 p. 1.* Vnde resolues.

1. Pignore non licet vti contra voluntatem domini; quia est res aliena, ad securitatem tantùm, & non ad vsum tradita. *Bon. l. c.* ex *Molin. Regin. &c.* Si autem vtatur v. g. equo vel agro, debet valorem vsus (vti & fructus omnes, si sit res ex se fructifera) computare in sortem, deductis expensis, quia alioqui committet vsuram, cum res domino suo fructificet. *Navar. Bon. Trul. c. 26. d. 2.*

2. Non possunt oppignorari, quæ non possunt vendi, v.g. Ecclesiæ. *Mol. d. 530. Less. l. 2. c. 28. d. 3. Bon. loc. cit.*

3. Im

3. Immobilia, vti & mobilia pretiosa, cultui diuino dicata, v.g. calices, casulæ, &c. non possunt oppignorari, nisi in necessitate; quia tunc etiam vendi possunt, vt Ecclesiæ & indigentibus subueniatur. *v. Nauar. c. 17. Less. Bon. l. c.*

4. Creditor qui pignus ab aliquo accepit, potest illud alteri oppignorare, sed non pro maiore quantitate. Neque potest vendere debitore non soluente; nisi post biennium, & eo priùs monito. Quidam tamen dicunt, posse vendere post trinam monitionem. *v. Lay. l. 3. t. 4 c. 30. Bon. l. c. n. 9.*

5. Eandem rem non licet oppignorare, seu in hypothecam dare pluribus, nisi sit sufficiens ad soluendum omnibus, vel posteriores de priore hypotheca admoneantur. *Azor. Fill. Bon. d. 3. q. 10. p. 1. Trul. c. 26. d. 4.*

Quæres. Quid sit contractus Antichriseos, germanicè ein Pfandtschafft?

Resp. Is est, cùm in contractu pignoris conuenitur, vt creditor vtatur pignore, v.g. agro, ac fructus inde tam diu lucretur, donec debitum ipsi restituatur. Vnde circa hunc ex supradictis resolues.

1. Contractus hic videtur iuxta *Caiet. Sot. &c.* (contra quosdam Iuristas) esse vsurarius; quia creditor vltra sortem aliquid lucratur, causa solius mutui, quæ est vsura *v. Lay. l. 3. t. 4. t. 16 n. 17.*

2. Possunt tamen interuenire tituli iusti lucrandi fructus ex pignore, sine diminutione sortis; vt si v. g. fructus ex hypotheca percepti non superent quantitatem pensionis, quæ iure census super eadem constituti exigi potest, cum pacto redhibitionis, vt suprà dictum est de censibus: aut si alioquin lucrum cesset, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Vnde non facilè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, pascua, officia, &c. in antichrisin habent. *v. Lay. l. c. & Binsfeld. de vsuris, Molin. Less. &c.*

CAPVT

CAPVT IV.

De Tutela & Teſtamentis.

DVBIVM. I.

Quid ſit Tutela, & Curatela?

RESP. Sunt quaſi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona & commoda Minorum cuiuſcumque ſexûs, qui vel parente carent, vel ſub eius poteſtate conſtituti non ſunt, obligatur ex iuſtitia, perinde ac ſi ex contractu ea obligatio ſuſcepta fuiſſet; ſupplente nimirum lege, vel magiſtratu vim contractus. Differunt Tutor & Curator, quòd Tutor ſolùm datur impuberibus, etiam inuitis: & principaliter datur perſonis, vt curet earum educationem & inſtitutionem; ſecundariò verò datur etiam bonis illius, reſpectu omnium negotiorum. Curator verò datur Minoribus, poſt annos expletos pubertatis, vſque ad annum 25. completum: nec communi iure datur inuitis, niſi in certis caſibus; & datur principaliter rebus Minorum ſecundariò perſonis. Vnde pro directione in foro conſcientiæ, ex iure tum naturali, tum poſitiuo communi reſolues ex *Laym. & Tan. t. 3. d. 1. q. 7. d. 10. Bon. d. 3. q. 19.*

1. Tutores ſiue ſint teſtamentarij, hoc eſt, relicti ex teſtamento, aut codicillo patris; ſiue ſint datiui, hoc eſt, conſtituti à Iudice, aut Magiſtratu; ſiue ſint legitimi, hoc eſt præſcripti à lege, (qualis præ cæteris eſt mater, ſi velit, & promittat ſe non tranſituram ad alias nuptias, quin priùs tutelam abdicet, & rationem reddat; dein auia, & conſanguinei proximiores idonei) tenentur, vti & curatores, iurare, ſe fideliter officium ſuum facturos, ac fideiuſſorem dare, rem Minoris ſaluam & integram reſtituendam; & vniuerſam tacitè omnia eorum bona ſunt hypothecata Minori; ita vt ad quemcumque peruenerint, poſſit illa Minor ſibi, vendicare, vt ſibi ſatisfiat, ſi quid illorum culpâ eſt paſſus. *vid. Tanner. loc. cit. Laym. lib. 3. t. 4. c. 9. Bon. loc. cit.*

2. Bona Minorum tenetur tutor, vel curator adminiſtrare eâ curâ, quam diligens paterfamilias

propriis ſuis rebus adhiberet, tam impediendo & præcauendo damna, quàm procurando commoda, & lucra Minoris alioqui damnum & defectus congrui lucri ipſi imputabitur, & tenebitur etiam in conſcientia ad reſtitutionem. *vid. ſuprà l.2.t.3.c.2.d.3.Reſ.6.*

3. Bona immobilia Minorum, aut alia pretioſa, quæ poſſunt ſeruari, non poſſunt alienari, ſaltem ſine Iudicis decreto.

4. Tutori aut Curatori, & perſonis ei ſubiectis, nihil licet emere, ſiue per ſe, ſiue per alium, ex vllis bonis Minoris; quamdiu illi tales ſunt, niſi cum authoritate Iudicis, aut cum eius decreto bona pupillorum publicè, per iuratum venditorem omnibus venalia exponuntur.

5. Sine decreto Iudicis non poteſt Minor remittere, vel renunciare hæreditati, legatis, fideicommiſſis, aliiſque iuribus ſibi acquiſitis. Si tamen religionem ingreſſus ſit, poteſt bona alienare, quia moritur quaſi.

6. Pupillus dum infans eſt, hoc eſt, minor ſeptennio, vel infantiæ proximus (ita vt ſi maſculus eſt, non expleuerit annum decimum cum dimidio; ſi fœmina, nonum cum dimidio) nihil per ſe efficere poteſt, quo vllo modo vel alteri obligetur, vel alium ſibi obliget: at pubertati proximus obligare quidem ſibi poteſt alium, ſed non ſe alteri, ſaltem ciuiliter. *Sanch.d.38. Leſſ.lib.2.c.17.n.61. Laym.c.9. num.7.*

7. Eadem eſt ratio Minoris, ſi curatorem habeat: quem ſi ſemel ſuſceperit, tenetur illi ſubeſſe iure communi vſque ad annum 25. expletum: & ſi ſitem habeat, tenetur ad eam ſumere curatorem exceptis tamen cauſis ſpiritualibus. Quòd ſi curatore careat, valent acta per illos, ita tamen vt ſi læſi ſint, reſtituantur in integrum. *vid. Anth.cit. & Bonac.d.3.q.5.p.vlt.*

8. Etſi minores ſine curatorum authoritate donare non poſſint, niſi quæ eius conditionis adoleſcentes donare ſolent, (in iis enim præſumitur tacitus conſenſus Curatoris) qui tamen dona ab iis accepit, non tenetur reſtituere, niſi repetantur

legi

legitimè; quia probabile est valere naturaliter, tametsi non ciuiliter. *Mol. Lugo, Trull. Dian. p. 8. t. 6. R. 4. & 7.*

9. Tenentur Curatores, & Tutores singulis annis administrationis rationem reddere: vbi si quis defes aut noxius reperiatur, amouendus est, impositâ satisfactione, aliusque subrogandus.

10. Si Tutor vel Curator, post rationes officij redditas, fidelis deprehensus fuerit, debetur ei præmium: quod quibusdam locis est vicesima pars reditnum bonorum omnium Minoris, in aliis autem decima pars.

11. Porrò qui non possint esse Tutores & Curatores, & qui à tutela & curatela excusentur, ne iis imponi possint, v.g. habentes quinque filios superstites, pauperes, &c. vt apud *Tann. l. c. & Sa V. Minor.* vbi sic habet: *Tutor non potest esse iunior 25. annis, nisi forte mater; nec religiosus, nec fœmina, nisi mater aut auia, (& vxor casu antè dicto) nec Clericus in sacris, si non velit, nec Episcopus, nisi miserabilium personarum. Horum verò tutelam suscipere tenentur & Episcopi, & Clerici, & Religiosi: quod ego,* inquit, *de religiosis vniuersim non admitto. v. Lay. loc. cit.*

12. Si Tutor & Curator, cùm tenerentur negotiari, omiserunt, possunt pupilli ab eis accipere 5. pro 100. *Sa V. Curator.* vide etiam *Nauar. c. 25.* Plura vide suprà *l. 3. tr. 3. c. 2. dub. 3.*

DVBIVM II.

Quid & quotuplex sit Testamentum?

Resp. 1. Testamentum est voluntatis iusta sententia, de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, cum directa hæredis institutione. Quod additur, vt distinguatur à reliquis vltimis voluntatibus; nam differt à legato, seu fideicommisso partiali, quòd hoc sit donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præstanda: à codicillo verò differt, quia codicillus est quasi testamentum imperfectum, & non fit ad instituendum hæredem, nisi ex priuilegio, v.g. in malitia; sed ad aliquid in testamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata instituenda. *vide Lay.*

lib.3.t.5.c.1.& seq. Tanner. tom.3.d.4.q.8. Less.l.2.c.19.Bon.d.3.q.17.p.1.

Resp.2. Testamentum est duplex.1. in scriptis, seu clausum : quod testamentum testator, siue suâ, siue alterius manu scriptum, septem testibus idoneis,non defectuosis , non cæcis , non surdis mutis,nec furiosis,prodigis,infantibus, religiosis, cognatis , qui in testatoris potestate sunt ; (quibus adde ipsum hæredem , & qui in eius sunt potestate) sed masculis pauberibus , liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram offert , profitendo id esse suum testamentum : tum, si possit, manu suâ subscribit, alioqui octauus pro eo testis:dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt , si possint , per se ipsos , proprioque vel alieno , aut communi omnes sigillo consignant. *Laym. loc. cit. Bon. d.3.q.17. p.1.2.* Nuncupatiuum, quod minorem solemnitatem requirit , scilicèt tantùm,vt septem testes idonei supra dicti conuocati audiant, & intelligant testatoris voluntatem , coram eis scripto,vel voce articulatâ prolatam.Et si verò talis nuncupatio,coram testibus , à Notario in scriptum communiter redigi soleat , id fit , non ad actûs substantiam seruandam , sed ad meliorem probationem,& securitatem,si testes decedant,vel inidonei reddantur. Si autem testamentum careat solemnitate debita, dubiteturque , vtrum testator voluerit conficere clausum , an apertum, valet vt nuncupatiuum : hæc enim præsumitur testatoris voluntas,ne actus omninò corruat. *Sanch.lib.4.cons. Lugo t.2.de iust.d.24.Bardi.d.6.q.10.§.1.*

Porrò præter has solemnitates iure communi requisitas , aliæ sunt partialium locorum ; quas in singulis locis norunt periti Notarij , qui proinde ne impingatur,vtiliter adhibentur.

Quæres. An Testamentum sit validum cui desunt solemnitates à iure ciuili requisitæ?

Resp.Si Testamentum factum sit ad causas pias, etiam in foro externo eas non requiri , sed sufficere eas,quæ sunt iuris gẽtium, scilicet duo testes: in foro autem conscientiæ,suppositâ potestate disponentis , sufficere scripturam , nutum , vel aliud signum

signum testatoris, absque vllo teste. Quod si tamen manus testatoris non extet, requiruntur duo testes in foro externo, inter quos etiam fœmina esse potest. *Couar. & alij* 12. *Dian. p. 7. l. 6. R.* 16. Item Confessarius vel parochus esse potest, licèt legata sint pro sua Ecclesia, idque ad hoc tantùm, vt voluntas testatoris probari possit, & Iudex pro ea sententiam ferat. *vid. Less. & C. Lugo t. 2. d. 22. sect. 9.* vbi etiam probat, in tali testamento ad pias causas, non esse necessariam hæredis institutionem Ac licèt morte interueniente, non fuerit absolutum, valet tamen quoad legata pia in eo iam expressa. *Malder. Lay. Dian. p. 5. t. 3. R.* 126. An autem tale testamentum ad causas pias principaliter factum, si solemnitates desint, valeat quoad legata profana controuertitur. Negat *Bon. & Lugo, Con. Sa, Less. Vill. Sanch. Barbos, Trull. c.* 18. *d.* 4. *Dian. p. 7. t. 6. R.* 4. Denique testamentum ad pias causas, non solemne, reuocat aliud solemne, etsi huius mentionem non faciat. *Molin. & c. Dian. p. 7. t. 6. R.* 25. 26. idque etiamsi priùs etiam fuerit ad causas pias *Mol. & alij* 6. licet hoc posterius quidam negent. *vid l. c. R.* 26. 27.

Resp. 2. Si testamentum factum est ad causas non pias, hominibus rusticanis quinque testes sufficiunt, si plures haberi nequeant: nec subscriptione opus erit, si literati non sint. *Laym. loc. cit. c. 2. n.* 16. *Bon. l. c. p. 5. n.* 4.

Resp. 3. Tempore pestis, non requiruntur septem testes simul congregati ad testamenti subscriptionem, sed sufficit, si singuli separatim adhibeantur. Adde, æquitatem postulare, vt quando testis, vel Notarius haberi non possunt, vltimæ voluntates validæ pronuncientur, si de voluntate defuncti liquido constet. Hinc in Camera Imperiali valet testamentum peste valdè grassante, conditum coram duobus vel tribus testibus, inter quos Confessarius esse potest. Atque hæc vera sunt secundùm ius cõmune Cęsareũ, secluſis specialibus locorũ statutis. Nam Venetiis v.g. & Viẽnæ, duo testes ad testamẽtum sufficiunt. *v. Lay. l. c. c.* 2. Imò absolutè loquendo tẽpore pestis sufficere solẽnitates iuris gentiũ atq;

adeò trés vel duos teſtes, docet *Dian.p.7.t.6.R.34.* ex *Sa*, *Laym. &c.* atque inter eos eſſe poſſe fœminam, & Notarium ipſum, (tametſi non ſit immatriculatus) modò non ſit conſanguineus, vel affinis defuncti. *Reſ.36.* ex *Menoch. &c.* nec opus eſſe vt ſint rogati, vel audiant vocem teſtantis (etſi hoc quidem requirant) modò eum videant. *R.37.& 38.* neque inualida licèt ægrotus conualeſcat. *R. 39.* ex *alijs* 8. Denique ſi Parochus ſcribat coram vnico teſte, habere vim teſtamenti ſaltem nuncupatiui, dicit *Molan. & Marchæ.* cum *Dian. loco citato R.34 & 41.* vide etiam *p.5 tom.3.R.123.*

Reſp.4. Etſi probabilis, & ſecura ſententia ſit *Ioh. Bon. d.3. q.1. p.4 & aliorum*, teſtamentum factum ad cauſas non pias, ſiue ſolemnitatibus iure requiſitis, inualidum eſſe in foro conſcientiæ, præterquam quoad legata pia: *Molin. Lugo, Vaſq. Sanch. Dian p.7. t.6. R.3.* contra *Barboſ.* ita vt hæres per illud inſtitutus, & legatarius, teneantur ad reſtitutionem hæredibus ab inteſtato: contrarium tamen verius eſt, ideoque licitè retinetur, quod tali teſtamento poſſidetur. Ratio quia illæ ſolemnitates tantùm requiruntur ad cauendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam. *v. Leſſ.l.2.cap. 19.d.3.C.Lugo d.22.ſ.9.* Vnde ſecundum hanc poſteriorem ſententiam *reſolues ſequentia.*

1. Hæres ab inteſtato; ſi ſciat voluntatem defuncti tenetur reſtituere hæreditatem, & ſoluere legata iis, quibus teſtamento minus ſolemni, aut ex voluntate eius debentur. *Mol. Leſſ.* contra *Bon.l c.*

2. Si dubius ſit de voluntate teſtatoris debet cum illis componere pro ratio dubij: quia cum nec ipſe, nec ulij cœperint adhuc poſſidere bona fide, in dubio par eſt eorum conditio *v. Bon.l.c.*

3. Si hæres ab inteſtato retineat hæreditatem, & legata, poſſunt illi, quibus, aliquid per tale teſtamentum erat relictum, vti occulta compenſatione: quia reuera res illæ erant ipſorum, *v. Bon.l.c.*

4. Si hæres ab inteſtato fateatur, mentem teſtatoris fuiſſe, vt hæreditatem nomine fideicommiſſi alteri traderet, vel legatum aliquod ſolueret; aut ſi oblato iuramento iurare noluerit, cogendus eſt,

etiam

etiam in foro externo,hæreditatem tradere,& ſoluere legatum,

5. Ob eandem cauſa idem dicendum eſt, ſi fateatur voluntatem teſtatoris fuiſſe , vt hæreditas, non vt fideicommiſſum , ſed immediatè peruenire ad alium : quia non eſt recurrendum ad fidem teſtium, vel ad iuris ſubtilitatem, quando is,cuius intereſt,ipſe confitetur teſtatoris voluntatem. *vid. Leſſ.& Card.de Lugo l.c.*

Reſp.4 Etſi probabile ſit Clericorum & Nouitiorum teſtamenta facta ad cauſas non pias ſine ſolemnitatibus iuris non valere. *Molin. & alij* 3. cùm tamen contrarium etiam ſit probabile, *Suar. &c.* poteſt hæres ex tali teſtamento hæreditatem adire pro foro conſcientię.*Dian.punct.9.t.9.Reſ* 62.

Reſp. 6. Milites huius temporis gaudent iiſdem priuilegiis teſtandi quibus olim , dummodo in caſtris (vel in propinquo ex cauſa legitima (verſentur. *Dian.p.7. t.6. R.*42. & *ſeq.* ex *aliis* 15. contra *Baldum ,&c.* atque adeò ſufficiunt iis duo teſtes (licèt probabiliter nec hi requirantur *R.*45.)etiam non rogati.*R.*46. & *alij* 4. contra *Molin. Lugo, &c.* etiam aliàs idonei,modò non ſint impuberes , nec cæci,vel ſerui *R.*47.*Lugo.Vaſq.&c.* Neque opus eſt eorum ſubſcriptione , vel ſignorum appoſitione, vel vt ſint in conſpectu teſtatoris. *Ibid.* Imò miles iure militari (quo præſumitur eſſe teſtatus in dubio) poteſt teſtari ſolo nutu. *R.*49. Poteſt etiam plura ſimul teſtamenta valida facere, vel pro parte teſtatus , pro parte inteſtatus decedere. *R.* 53. & 55. Valetque eius teſtamentum etiam poſt miſſionem honeſtam:ſed non vltra annum. *Mol.Lugo, &c.R.*61. Denique poſſunt milites ſupradicto modo teſtari, tametſi ſint ſurdi,& muti : (ſaltem ſi in caſtris auditum & vocem amiſerint.) *Dian. R.*48. 49.& 49.ex *aliis.*

DVBIVM III.

De Renuntiatione hæreditatum.

Reſp.1 Renuntiatio futuræ hæreditatis niſi iuramento firmetur,nullius roboris eſt. Ratio, quia ita iure cautum eſt,propter bonum publicum.Excipe 1.Niſi quis in ipſo teſtandi actu renunciet iuri ſuc-

ceſſionis, vel póſt teſtamentum conditum, in quo præteritus eſt, præteritionem ſui approbet. 2. Niſi hæres neceſſarius, poſt debitam ſibi portionem integram à patre acceptam; reliquæ hæreditati renúnciet; qui tamen, ſi bona patris poſtea augeantur, legitimam eorum portionem poteſt exigere. *Ita Lay. c. 7.*

Reſpond. 2. Renunciatio hæreditatis cùm odioſa ſit, & contra ius commune ſtrictæ interpretationis eſſe debet. *Vnde reſolues Caſus ſeq.*

1. Non obſtat renuntiatio hæreditatis, etiam iurata à filio facta quò minus ab eodem patre, mutata iterum voluntate, poſſit inſtitui hæres. *Molin. Sanch. l. 7. c. 7.*

2. Si filius renunciauit in fauorem fratris, ea mortuo ante patrem, is qui renunciauit in primo hæreditate ſuccedere poteſt; imo etiam inſtitui, quia cauſa renuntiationis ceſſauit. *Mol. d. 579. n. 19.*

3. Filius poſt iuratam renunciationem, nihilominus ſuccedere poteſt in iis bonis, quæ pater ad ſecundas nuptias tranſiens, liberis ex priore matrimonio ſuſceptis relinquere cogitur. Ratio, quia in his filius non ſuccedit iure ſanguinis, cui renunciauit; ſed propter ciuilis Conſtitutiones, & fauores, *Molin. n. 21.*

4. Etſi filia accipiens dotem à patre, dicat ſe ea contentam, & renunciare paternæ hæreditati; pactum tamen illud eſt inualidum, eoque non obſtante, poteſt poſtea petere complementum legitimæ portionis ſuæ. Ex *L. pactum dotale Cod. de collat. L. ſi quando Cod. de pact. & c. Quamuis pactum de pact. 6. Mol. Sanc. l. 6. conſ. Lugo, Reſp. mor. l. 6. d. 24.*

5. Si parentes dent filiæ dotem infra portionem legitimæ debitæ, inducantque eam coactione vel fraude, ſeu dolo, ad renunciandum legitimæ, non ſunt in conſcientia tuti, ſed tenentur illi reſtituere libertatem. *Sanch. l. 4. de mat. d. 9. Lugo l. c.* licet filia, ſi renunciationem iuramento firmauerit, eam ſeruare teneatur, ſi tamen dolus vel metus interuenerit, licebit relaxationem iuramenti iniuſtè extorti petere: eaque obtenta non tenebitur pacto quod ex iniuſta coactione proceſſit. *v. Sanch. l. 3.*

mor.

mor.c.12.Lugo, tom.2.de iust. d.22.s.8. & resp. mor. l.6.a.24.

Resp.2. Omne pactum, vel donatio,de alterius viuentis hæreditate,ipso iure irrita est:v.g. irritum est pactum, quo Titius hæreditatem, quam sperat à Sempronio, promittit aut obliget Caio. Ratio quia tales pactiones odiosæ sunt, & plenæ periculis,& insidius, quæ parantur eius vitæ,super cuius bonis fit pactio.*Laym c.7.n.3.*

Excipe 1. Nisi consentiat is,de cuius hæreditate agitur, & in eo consensu vsque ad mortem perseueret. 2. Nisi renunciatio fiat in fauorem communitatis, seu collegij : hic enim cessat præsumptio, vel periculum insidiarum.3.Nisi quis ob Constitutiones Ordinis, de omnibus bonis & iuribus acquisitis,& acquirendis, disponere debeat,idque in fauorem communitatis piæ,vel etiam certæ personæ pauperis. *Sanch c.2.n.54.Laym.l.c.n.3.v.4.* Nisi fiat pactum circa hæreditatem personæ incertæ : v. g.si quæ mihi hæreditas obuenerit dum vixero, tua esto:cessat enim periculum.*Mol. Sanch.l.7.c.2.*

Quæres. Quousque se extendat constitutio *Trid. s.25.c.16.de regularibus*, irritans donationes renunciationes,etiam iuratas, quæ fiant ab ingredientibus religionem, nisi fiant cum licentia Episcopi, siue Vicarij, intra duos menses proximos ante professionem:& professio postea subsequatur ?

Resp. Hanc constitutionem non habere locum in codicillis,testamentis, aut donationibus mortis causa : quia huius constitutionis ratio est, ne per renunciationem hæreditatis, nouitiis imponatur necessitas profitendi : hæc enim ratio cessat in his vltimis voluntatibus;quippe quæ vsque ad professionem reuocabiles sunt. Quare valet adhuc hodie testamentum à nouitio conditum,neque rumpitur secuta professione,etsi monasterium in eo præteritum fuerit,*Sanch.l. 7.c.5.* Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona cuicumque antè donata intuitu ingressus in Religionem.

Resp 2. Ea constitutione non prohiberi donationem modicam : quia cessat ratio. *Sanchez, numero 23.*

Resp. 3. Eâ comprehendi renunciationem Beneficij Ecclesiastici. Ratio, quia hæc est amissio magni iuris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. *Sanch. n. 37.*

Resp. 4. Per eandem etiam irritantur renunciationes, quæ fiunt ante ingressum religionis, intuitu, vel causâ impulsiuâ ingrediendi: qualis intentio in dubio præsumitur, si non multò ante ingressum factæ sint. Ratio, tum quia Concilium absolutè loquitur; tum quia aliàs non sufficienter consuluisset libertati nouitiorum. *Nauar. Less. l. 2. c. 41. num. 40.* contra *Sanch.* cuius tamen sententia est probabilis. Vnde sic donatum tutò retineri potest, donec per sententiam Iudicis rescindatur.

Resp. 5. Irritam etiam esse donationem, seu renunciationem bonorum, sub conditione professionis edendæ factam, ita vt eâ non secutâ corruat. *Nauar. Sanch. n. 17. Mol. &c.* Ratio, quia donantes, seu renunciantes, ægrè contristant donatarios, vt eos de possessione semel capta deiiciant: & Monasteria, quæ tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent, vt tales ad professionem inducantur. *Laym. c. 7. n. 8.*

Resp. 6. Non obstante hac constitutione, validas esse renunciationes, aut donationes, ante, vel post ingressum Societatis IESV factas, iuxta eius constitutiones. Ratio, quia Tridentinum Societatem disertè excipit. Dixi, *iuxta constitutiones*, quia in iis donationibus, quæ contra constitutiones fiunt, non videtur videtur habere locum; quia Tridentinum id voluit in fauorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non est in eius dispendium retorquendum. *Mol. Sanch. Lay. l. c.*

DVBIVM IV.

Qui possint, & debeant esse executores Testamenti?

Resp. 1. Ij à testatore nominari possunt, vnus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus; nec tantùm masculus, sed etiam fœmina; *Sanch. Vvading. Dian. p. 8. t. 5. R. 4.* non tantùm Laicus, sed etiam Clericus, & religiosus. Hic tamen non sine sui Prælati licentia, & quidem Generalis, si sit Societatis IESV: Fratres de Obseruantia, nullo modo,

Quòd

Quòd ſi tamen religioſus, contra Canonum decreta, executor teſtamenti ſit, acta eius valent. *Ita Lay. c.* 11. Et ratio eſt, quia ſpectato iure naturali, ſufficit voluntas teſtatoris executoris: nec Canones executionem religioſi infirmant, ſed prohibent tantùm. *vid. Bon. de cont. d.* 3. *q.* 18. *Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 9. 10. Et licèt impubes executor eſſe non poſſit, poteſt tamen minor, ſi explebit annum 17. *Sanchez, Lugo, Vvading. Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 6. Nullus autem cogi poteſt vt ſit executor. *Dian. l. c. R.* 27. detractans tamen hoc ipſo perdit legatum (ſaltem quod in præmium muneris ei relictum fuit) ceditque hoc aliis executoribus. *Mol. Lugo, Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 27. contra *Vvad.*

Reſp. 2. Si nullus à teſtatore nominatus eſt executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia: quia quo tamen caſu Epiſcopus iure communi ad ſe pertrahere poteſt. *Laym. l. c.*

Reſp. 3. Executor non poteſt officio fungi per alium, niſi Teſtator id ei permiſerit, aut niſi committatur executio nudi facti iam declarati, *Sanch. Lugo, Dian. punct.* 8. *tom.* 5. *R.* 26.

Quæres 1, An religioſus executor, legatum in pias cauſas, monaſterio ſuo applicare poſſit?

Reſp. Poſſe. Ratio, quia ſi quid obſtaret, eſſet ex eo, quòd executor etiam indigens eleemoſynam ſibi ex teſtamento applicare nequeat, niſi teſtator indigentiam eius ignorauerit, aut ea poſtmodum ſuperuenerit, cùm ſi eam cognouiſſet, certum quid ei legaturus fuiſſe videatur. Sed hæc ratio non ligat, quia cauſa Monaſterij diſtincta eſt à cauſa, ſeu perſona profeſſi, ſicut cauſa Eccleſiæ à cauſa beneficiati. Vnde etiam quiuis iuſſus aliquid dare pauperibus, poteſt id tribuere cognatis, vel filiis ſuis: quia euidens eſt diſtinctio inter donantem & accipientem. *Sylu. Sanch. l.* 6. *c.* 11. *n.* 59. *vid. Dian. p.* 8. *t.* 5. 46. Porrò ad pias cauſas legata dicuntur quæ intuitu pietatis relicta ſunt, nimirum. 1. Loco vel perſonæ ſacræ. 2. Hoſpitali. 3. Confraternitatibus 4. Pupillis & Orphanis. 5. Quod cauſa alimentorum iis, qui indigent. 6. Quod cauſa ſtudij ſaltem Theologici. 7. Ad conſtructionem monumenti.

menti.8. Ad vtilitatem publicam,v.g pro muniendа vrbe in neceſſitate,vel viis reficiendis, *Dian. p. 7.t.6.R.29.& 30.ex Bald.&c.multis.*

Quæres 2. Quomodo relicta incerta executioni ſint mandanda ?

Reſp.1. Si incertitudo ſit ex parte legatarij,iure ciuili corruit legatum; v.g. quia ſunt duo eiuſdem nominis & amicitiæ erga teſtatorem , iure ciuili corruit legatum : in foro conſcientiæ tamen tenetur executor inter eos diuidere æqualiter, ſi in id conſentiant. *Molin.&c.Dian p.3.t.5.R.58.Trull.d. 12.2.* Legata ad cauſas pias,ob incertitudinem loci,vel Eccleſiæ , non fiunt caduca ; ſed plerumque pauperiori Eccleſiæ , vel Xenodochio danda erunt. 3.Si incertituſio ſit ex parte rei legatæ, videndum an terminos à natura habeat , vt v. g. bos & equus vel ab arte & induſtria vt domus,veſtis &c.Si à natura habeat danda eſt vna ex mediocribus:ſi ab arte,electio ad hæredem pertinet, qui rem in genere minimam dando ſatisfacit. Idemque dicendum eſt de legatis , in numero, pondere , & menſura conſiſtentibus. *vid. Layman. loco citato numero 7. 8.9.*

Reſo. 2. Si acceperint ſummam pecuniæ diſtribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus ; Poſſuntque etiam dare hoſpitalibus Eccleſiis (quæ ornamentis, vt fabricâ indigent, (Monaſteriis,vel iis,qui ſecundùm ſuum ſtatum non poſſunt viuere,ſiue ij ſint opifices,ſiue altioris conditionis etiam Nobiles. *Vaſq.Molin.& alij* 8. dummodò tamen non conſtet , vel ex ſignis colligatur, aliam fuiſſe intentionem teſtatoris quæ ſemper attendenda eſt *Dian. p 2. t.15. Reſ.8.* Si verò deſignauerint ſemel certos pauperes,non poſſe eos variare docet *VVading.* ſed affirmat *Lugo, vid. Dian: p.8.t.5.R.50.* & *p.2. t.16. R.19.* Poſſunt etiam ſibi ipſis , vel ſuis cognatis , ſi verè pauperes ſint,præſertim ſi teſtator id ignorauerit , eam applicare. *VVading. Dicaſtil. Dian.p.8.t.5.R.46.& 47.*

*Quæris.*3. An legata ad certas pias cauſas , poſſint ab executore , vel Epiſcopo ; commutari in alium pium vſum ?

Reſp.

Reſp. 1. Si voluntas teſtatoris impleri poteſt iuſtè & honeſtè, non licet eam commutare in opus quantumcumque melius ; niſi ex diſpenſatione Pontificis,& iuſta de cauſa. *Molin. Vvading. Dian. p. 1. t. 17. R. 27. & p. 8. t. 5. R 63. &c. communiter* contra *Vaſq. & aliquos*, qui docent, Epiſcopum poſſe commutare in æquale vel melius, interdum tamen ad Epiſcopum, hæredes & executores pertinet, ſecundùm epiikiam interpretari, non alienum eſſe à defuncti voluntate, ſi mutatio fiat; v.g. ſi teſtator pecuniam Eccleſiæ leget ad calices comparandos, & Eccleſia non egeat calicibus, ſed caſulis. *Molin. Laym. l. c. n* 10. *v. Vaſq. opuſc. de teſtam. c.* 8. §. 5. *d.* 3. *n.* 104. *Trull. c.* 18. *d.* 12. *Barboſ. de off. & poteſt. Epiſc.*

Reſp. 2. Si ad vſum à teſtatore deſtinatum applicari nequeunt, non ideo ſint caduca, ſed arbitrio Epiſcopi & executoris ad aliam piam cauſam applicanda ſunt: ita tamen, vt quoad fieri poteſt, defuncti voluntas impleatur. Ratio eſt quia is principaliter intendit ea in ſalutem animæ ſuæ, ad Dei honorem relinquere. *Mol. d.* 294. *Ban. d.* 3. *de cont. q. vlt. p. vlt. Barboſ. de Offic. Epiſ.* Ex dictis *reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Si Teſtator pauperi determinato aliquid legauit, hic autem ante ſolutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare ; quia præſumitur legatum pium factum in beneficium animæ teſtatoris, adeoque deſignatio pauperis demonſtratiuè, non taxatiue facta fuiſſe : niſi tamen aliud conſtet, vel ex circumſtantiis colligatur de teſtatoris intentione ; de qua ſi maneat dubium, manet data reſolutio, *Molin. Sanch. Bard. d.* 6. *c.* 10. §. 7.

2. Si legata pia inueniantur inducta. & non conſtet de teſtatoris intentione, tenetur hæres ea ſoluere : quia præſumitur id fortuitò ac caſualiter, & non ex teſtatoris voluntate accidiſſe. *Bardi. d.* 6. *c.* 10. §. 17.

3. Si Teſtator legauerit ſummam pecuniæ pro certo numero ſacrorum ; hæres autem eam ſummam Sacerdoti cuipiam bono tradiderit, ac poſtea ob mortem dicti Sacerdotis, aliamve ob causã dubitet

dubitet prudenter, aut ſacrificia illa ſint peracta, non tenetur curare ea iterum celebranda. Quia ſatisfecit teſtatoris voluntati. *Bardi. d. 6. quæſt. 10. §. 22.*

Quæres 4. Intra quod tempus, quo ordine & modo, hæredes & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere poſſit?

Reſp. 1. Teneri ſtatim poſt aditam hæreditatem, confectumque inuentarium, etiam intra annum, niſi iuſto impedimento excuſantur. Imò in legatis piis intra ſex menſes, *Molin. Vaſq. Dian. p. 8. t. 5. R. 53.* idque etiamſi hæreditas non ſit adita, eò quòd hæres vel ante fuerit mortuus, vel eam repudiarit. *Couar. & alij tres. Dian. p. 7. t. 6. R. 25.* Vnde ſi differant notabiliter (præſertim ſolutionem piorum legatorum) aut negligant exequi, qui grauiter peccant; teneturque damnum, quod alij ipſorum culpa acceperunt, compenſare. *Bon. d. 3. q. 18. p. 4. Nauar. cap. 25. Lugo, Dian. p. 8. t. 5. §. 52.*

Reſp 2. Ab vtroque iudice, Eccleſiaſtico & ſeculari compelli poſſunt, (ſi tamen laici ſunt.) Quod ſi poſt annum àmonitione iudicis vel Epiſcopi exequi negligant, omni commodo (excepta tota legitima, ſi hæredes neceſſarij ſunt ex teſtamento ipſis proueniente priuantur, *vid. Laym. l. c. tract. 5. cap. 11. Card. de Lugo d. 26. de inſt. Dian. p. 3. t. 3. R. 59. Valerum. Trul. d. 11.* Imò ſi intra annum negligant exequi, ius executionis deuoluitur ad Epiſcopum. *Molin. & alij 8. Dian. p. 8. t. 5. R. 40.* nec admittitur purgatio moræ. *Sanchez. Dian. loc. cit. R. 33. & 54.* Sed tenetur Epiſcopus exequi remouendo illos ab executione, & emolimentis ſpoliando, atque in defectum Epiſcopi, idem poteſt Metropolitanus. *Mol. Mero. Dian. Reſ. 57.*

Reſp. 3. Executor tenetur omnia exequi ſecundùm mentem teſtatoris: ad hoc tamen. Executor particularis non poteſt vendere bona defuncti, niſi hic ita ſtatuerit; vniuerſalis autem poteſt, *Lugo d. 24. ſ. 16. Dian. p. 8. t. 5. R. 32.* Neque poteſt vnquam inuito hærede rem legatam dare legatario: quia non poteſt, niſi per Iudicem ſpoliare hæredem ſua poſſeſſione; licèt teneatur monere Epiſcopum

vt

vt hæredem cogat. *Sanch. Lugo Dian. p* 8. *t.* 3. *Beſ.* 38. Quod ſi bona non ſufficiant ad legata omnia ſoluenda, diſtribuenda ſunt omnibus æqualiter prorata (etiamſi ſint pia, & licet vni res certa, & in individuo ſit legata) nec licet vni præ aliis gratificari; quia par omnium eſt ratio & ius. *Sylu. Sanch. Bon. Dian. Trul. l.* 7. *cap.* 28. *d.* 12.

Reſp. 4. Tenentur Executores reddere rationem executionis (idque probabiliter, etiamſi teſtator eos hoc onere liberaſſet) exceptis iis, quæ teſtator iuſſit erogari ſecreto, *Dian. p.* 8. *t.* 5. *R.* 24 *& alij* 35. Poſſuntque ad hoc cogi ab Epiſcopo, vel Capitulo Sede vacante *R.* 36. 37. *&* 62. niſi ſint Regulares plenè exempti, quos cogi poſſe alij negant, affirmant alij vt *vid. l. c.* Denique non debetur iis ſalarium, cùm ſit officium voluntarium amicitiæ: ſi tamen damnum ex eo patiantur, vel ſint etiam adminiſtratores bonorum, debet aſſignari à Iudice. *Lugo d.* 24. *ſeſſ.* 16. *num.* 335 *vide Diana Reſ.* 39. plura de executione piarum & vltimarum voluntatum, *vid. Trullenc. & Dian. ll. cc.* & *Barboſ. lib.* 3. *de iure vniu. cap.* 27.

DVBIVM V.

De iis, qui teſtari & hæredes inſtitui poſſunt.

Reſp. 1. Omnes homines liberam de ſuis bonis teſtandi facultatem habent, niſi naturali aut poſitiuo iure prohibeantur Naturali autem iure teſtari vetantur infantes, furioſi, amentes; niſi tamen lucida interualla habeant, vel in vna tantum materia delirent, & in aliis non vt *Nauar. Sanch. lib.* 1. *de matr. d.* 8. Quid autem ſentiendum de eo, qui ex morbo aliquamdiu delirat, *v. Card. Lugo d.* 24 *ſ.* 4. Poſitiuo autem, ſurdus ſimul & mutus à natura, prodigus, ſeruus, vſurarius publicus, filiusfamilias de bonis aduentitiis, (ſi quidam ante Clericatum aduenerint, vt *vid. Card. de Lugo de inſt. d.* 4. *n.* 67.) impubes, captiuus apud hoſtem, damnatus ad mortem, ſi bona eius confiſcentur. *Card. de Lugo l. c. n.* 72. profeſſus religionem.

Dico *profeſſus*, quia nouitius cùm adhuc ſui iuris ſit, abſque ſuperioris licentia valdè teſtari, poteſt, etiam

etiam non seruatâ iuris solemnitate, vt habet *Trull.c.*18.*d.*5. ex *Sa,& Bon.* & siquidem intestatus decedat, proximi consanguinei in bonis succèdunt. Similiter religiosus Societatis, post emissa vota simplicia,etsi non licitè, validè tamen potest testari; quia dominium bonorum suorúm retinet impeditum quasi voto paupertatis, quoad disposítionem sine licentia superioris; non tamen vllâ constitutione Canonicâ dispositio irritatur. *Ita Mol. Sanch. Layman.* Qui addit, potestatem testandi, seu iure, seu consuetudine, etiam religiosis ordinum militarium concessam, frequenterque à Pontifice concedi iis solere, qui extra claustrum Beneficium vel Episcopatum habent.

Resp.2. Omnes homines etiam amentes, surdi, muti,serui, imo & communitas, hæredes instítui possunt; nisi specialiter prohibeatur. *Ita Bon. de contr.d.*4.*q.vlt.* Quia ad hoc tantùm requiritur plena potestas in disponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem secundùm iura sunt. 1. Apostatæ & Hæretici eorumque receptores, defensores, fautores: licèt probabile sit, eos ante sententiam iudicis ad restitutionem non teneri, eò quòd hoc ius in eo rigore non sit receptum. *Less. lib.*2. *c.*19. *dub.*5. *Sanch l.*2. *c.*14. *n.*31.2. Ciuitas hostium,& communitas Iudæorum. 3. Damnatus ad metalla; persecutores & percussores Cardinalium, & qui ob crimen actiuè intestabiles sunt. *Less.loc.c.* Adde casus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti;vt 1.Hæres, (vti & legatarius) qui testatorem occidit, *Leg. vltim.§.vlt. ff. de bonis damnatorum.*2. Idem, si testatori prohibuit testari, aut testamentum reuocare; aut si ad vxorem testatoris accedat.3.Si dum testator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut si captiuum redimere neglexit. *vid.Mol.d.*178.*&* 212. *Card.de Lugo d.*24. *n.*75.Vnde resolues.

1. Hæredes instítui possunt professi ordinum, quibus permissum est bona immobilia in communi possidere eorumque nomine monasterium succedit. Tales autem sunt omnes ferè religiones, excepto Ordine Minorum de Obseruantia, &

Capuç

Capuccinorum. Ratio,quia illi ſunt incapaces, ſecundum *Trid. ſeſſ.25. cap.3.* vti & profeſſi Societatis IESV.*v. Sanch. lib.6.c.18 Bon.loc.c. Laym.l.3.t 5. c.15.* licèt contrarium probabilius eſſe putet *VVading.tract. de contr.d.4. dub.5.§.4. vid. Dian.p.9.t.9. Reſ.16.*

2. Collegia Societatis IESV, & domus; etiam profeſſæ, hæreditates accipere poſſunt, modò bona immobilia, quæ communi vſui & habitationi non deſeruiunt, vendantur, & non deferantur intuitu profeſſi,aut vox formata habentis.

Dixi, *hæreditates*: quin ſicut Minores & Capuccini, legata & alia donata admittere poſſunt; ita etiam Societas IESV, etſi intuitu alicuius profeſſi tantùm ea deferantur.*v. Lay.l.c.*

5.Teſtator poteſt quamvis extraneum inſtituere hæredem, nullâ factâ mentione conſanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodò abſit ſcandalum, & grauis neceſſitas illorum: quia nullo iure prohibetur, & bona ſunt ipſius de quibus diſponit liberè.*Bon.& alij* 5.*Dian.p.1.t.8.R.83.* & 85.Item *p.5.t.3.R.114.*

Quæres 1.Quæ ſit diuiſio hæredum?

Reſp. Hæres alius eſt ex teſtamento;alius ab inteſtato. Hæres ex teſtamento, vel eſt vniuerſalis, ſiue ex aſſe; vel partialis, ſeu ex parte tantùm,v.g. ex triente, vel dodrante,vel quadrante. Vterque horum vel eſt hæres neceſſarius,qui neceſſariò inſtitui debet, vt ſunt omnes in recta linea deſcendentes & poſt hos aſcendentes, niſi ſit cauſa iuſta exhæredandi; vel non neceſſarius, quem teſtator poteſt inſtituere,& non tamen cogitur,*Lay.c.5.n.9.*

Quæres. 2. Quantum hæredibus neceſſariis debeatur?

Reſp Iure nouo legitimam portionem deſcendentium, eſſe trientem hæreditatis,ſi non ſint plures quàm quatuor liberi; ſi plures,ſemiſſem. Simpliciter aſcendentium portio, etſi vnus tantùm ſit, eſt triens hæreditatis, idque abſque vllo grauamine;modo, & conditione: alioqui pro non appoſitis habentur. Quod ſi autem alicui aſcendentium, vel deſcendentium, portio legitima non

relin

relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad rescindendum testamentum, vt ipso iure nullum : maximè si causa idonea exhæredationis non sit inserta & probata. *Layman. cap.* 8 *.n.* 10.

His adde 1. Rumpi testamentum ob posthumi præteritionem. 2. Peccare parentes, si absque iusta causa ex ordinato affectu erga liberos successionis inæqualitatem inter eos instituant. Iustæ autem causæ huius inæqualitatis erunt, merita & obsequia maiora; si pusilli magno sumptu in studiis alij debeant; si qui plus egere videantur. *Dian. p.* 1. *t.* 8. *Res.* 83. si quis in studiis sustentatus sit Doctor, possitque lucrari, & alij secùs; imò pater id quod habet supra partes legitimas filiis debitas, potest de rigore relinquere extraneo. *Trul. c.* 18. *d.* 10. *Bon. Dian. part.* 1. *t.* 8. *Res.* 83 3 Liberos naturales, nisi legitimati sint, respectu patris non esse hæredes necessarios, respectu tamen matris esse; idque æquali iure cum legitimis. Quòd si tamen pater liberis caret, naturales potest instituere hæredes; modò parentes superstites legitimâ portione non priuentur. 4. Fratrem & sororem tunc tantùm posse infirmare testamentum, si persona infamis instituta sit *Lay. loc. c. n.* 12. 13. *vid. Bon. d.* 3. *de cont. q. vlt. p.* 3. 5. Patrem non posse expensas factas pro filio in studiis litterarum repetere, siquidem eas liberaliter fecit, vel donauit; secùs si habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quòd si pater non repetiit, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in diuisione conferre in commune: quia præsumi potest liberaliter factas, vel condonatas, nisi aliunde constet contrarium. *Azor. Villal. Trull. t.* 1. *lib.* 4 *c* 1. *d.* 3. vid. suprà. *cap.* 3. *dub.* 2. *de donatione.*

Quæres 3. Qui hæredes succedant ab intestato, aut testamento rupto, vel irrito?

Resp. Ante omnes alios patri succedere legitimos liberos, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus descendentibus, patrem & matrem defuncti, & in eorum locum, auos & auias. 3. His quoque deficientibus, fratres, & sorores ex

vtra

vtraque parte coniuncti, idque æquis portionibus, excluſis iis, qui ex ſolo patre, vel matre coniuncti ſunt. 4. Si ex fratribus vel ſororibus vtrimque coniunctis vnus mortuus liberos reliquerit, ſuccedunt hi loco parentis ſui cum patruis, non in capita, ſed in ſtirpes. Si tamen fratres & ſorores vtrimque coniuncti, omnes mortui ſunt, tunc eorum liberi, excluſis patruis ex vna tantùm parte coniunctis, non in ſtirpes, ſed capita; adeoque æquis portionibus ſuccedunt: quia duorum fratrum filij, non ſuorum parentum loco, ſed iure propriæ coniunctionis ſuccedunt. Cùm ergò æqualiter iuncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent. 5. Deficientibus fratribus & ſororibus vtrimque coniunctis, eorumque liberis, ſuccedunt fratres & ſorores, ex vna tantum parte coniuncti: hoc tamen diſcrimine, vt qui ex parte partis ſunt iuncti, ſuccedant in bona à patre prouenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres & ſorores, eorumque filij deficiant, ſuccedant propinquiores collaterales, vſque ad decimum gradum: & fit talis ſucceſſio in capita, nullâ habitâ ratione, an ex altera parte, an ex vtraque ſint coniuncti. 7. In horum defectu, ſuccedit vxor; & denique in illius morte, fiſcus ſæcularis, in bonis omnibus laici ab inteſtato defuncti: fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici. *Laym. cap 6. num.* 1. 2. 3. & 4.

His adde, 1. Quòd ſi vxor, ſuſceptis ex priore marito liberis, ad ſecundas nuptias tranſiit, quicquid à priore marito, donatione, aut teſtamento, acquiſiuit eiuſdem matrimonij liberis cedere. Similiter ſi maritus alteram vxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantùm, & iura ſed etiam debita & onera realia defuncti in ſe transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere, 1. Vt ſupra vires hæreditatis non obligetur. Quòd deductis expenſis funeris & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes, & ſi eam non habent, legatis non tamen piis, vt notat *Trul. l.* 7. *c.* 18. *d.* 12. ex *Authen.* ſimiliter *C. ad legem falcid.*

iudicicia vt ſufficientia apprehenduntur. *Ita Lay. ex S.Thom. Nauar. Molin. Fill.tr.4. c.1.q.5. Leſſ.l.2. c.29.d.3.&c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad affectum, manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi : ergo non fit illi grauis iniuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore :* quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem : ſi verò ex maleuolentia in ſuſpicione graui perſiſtas, erit mortale, vt docet *Leſſ. Fill.&c.* ob iniuriæ grauitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiua : orta ex maleuolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque grauis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à iudicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt coniuncta ?

Reſp. *Caietanus* cenſet eum iudicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri : eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facilè poſſe falli. *v. Bon. de reſt. d.2.q.7 p.1.*

DVBIVM II.

Quid ſit, & quàm graue peccatum Detractio ?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio, 1. obiecto ; quia contumeliâ honor, detractione autem fama lædituꝛ, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2 Differt, modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem : detractio vt plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licet contumelia detractione grauior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex paruitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt grauius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detra

Detractio alia est directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi:alia indirecta, & materialis tantùm , quæ fit ex leuitate , & loquacitate aliqua.Ex dictis *resolues.*

1. Regulariter non est mortale , etsi per accidens,ratione damni sequenti,tale esse possit(reuelare naturales defectus animi, corporis. vel natalium : quia tales non sunt morales ; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v.g.sit stupidus,spurius,luscus. *Bon.t.2.d.2.q.4.p.2.*

2. Plerumque etiam leuis detractio habetur, si alium infamas generalibus nominibus peccatorum mortalium,v.g.esse iracundum,superbum,&c.(etsi aliquando grauis esse possit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu inuoluntario;nec oritur graue damnum famæ, *S. Anton. 1.p.t.8.c.4. Sylu, Less. dub.3.num.18. Laym.l.3.t.3.p.2.c.9.n.3.*

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia , quæ ob conditionem personæ, non notabiliter famam lædant : v.g. si dicas, militem habere cuncubinam , pugnasse in duello, cogitare vindictam , adolescentem esse prodigum, deditum amoribus,&c. *Laym.l.3.t.3.p.2.c.3.*

4.Fieri tamen potest,vt narrando defectus etiam naturales,spectata conditione & statu illius,grauiter noceas , & sic grauiter pecces : vt si grauem, & optimi nominis Prælatum,aut religiosum,mendaciis assuetum esse ; virum grauem ac consularem, illegitimè natum, Iudæum,&c.Idem est,etsi de altero nihil in particulari , sed tantùm in genere dicas, v.g. te scire aliquid de illo, quod si dicas, magno illum rubore sit affecturum. *C.Lugo d.14.n.49.*

5. Crimen aut defectum alicuius,modò verum, sæpè licet prodere ob iustas causas:v.g.1.Cùm expedit superiorem scire suorum defectus , vt emendentur , de quo *v. suprà de Correfrat.* & sic eos qui crimen occultum filiorum parentibus , vel famulorum heris, in ordine ad correctionem,(cauendo tamẽ ne ex reuelatione maius damnum sequatur) significant ; communiter excusari docet *Trull. l.7. c.10, d.11.* ex *Bon. &c.* vti & vxorem loquentem cum

iudicicia vt ſufficientia apprehenduntur. *Ita Lay. ex S.Thom. Nauar. Molin. Fill.tr.4. c.1.q.5. Leſſ.l.2. c.29.d.3.&c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad affectum, manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi : ergo non fit illi grauis iniuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore :* quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem : ſi verò ex maleuolentia in ſuſpicione graui perſiſtas, erit mortale, vt docet *Leſſ. Fill.&c.* ob iniuriæ grauitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiua : orta ex maleuolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque grauis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à iudicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt coniuncta ?

Reſp. *Caietanus* cenſet eum iudicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri : eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facilè poſſe falli. *v. Bon. de reſt. d.2.q.7 p.1.*

DVBIVM II.

Quid ſit, & quàm graue peccatum Detractio ?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio, 1. obiecto ; quia contumeliâ honor, detractione autem fama læditur, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2 Differt, modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem : detractio vt plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licet contumelia detractione grauior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex paruitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt grauius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detra

Detractio alia est directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi:alia indirecta, & materialis tantùm , quæ fit ex leuitate , & loquacitate aliqua.Ex dictis *resolues.*

1. Regulariter non est mortale , etsi per accidens,ratione damni sequenti,tale esse possit(reuelare naturales defectus animi, corporis. vel natalium : quia tales non sunt morales ; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v.g.sit stupidus,spurius,luscus.*Bon.t.2.d.2.q.4.p.2.*

2. Plerumque etiam leuis detractio habetur, si alium infamas generalibus nominibus peccatorum mortalium,v.g.esse iracundum,superbum,&c.(etsi aliquando grauis esse possit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu inuoluntario;nec oritur graue damnum famæ, *S. Anton.1.p.t.8.c.4.Sylu,Less. dub.3.num.18. Laym.l.3.t.3.p.2.c.9.n.3.*

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia , quæ ob conditionem personæ, non notabiliter famam lædant : v.g. si dicas, militem habere cuncubinam , pugnasse in duello, cogitare vindictam , adolescentem esse prodigum, deditum amoribus,&c.*Laym.l.3.t.3.p.2.c.3.*

4.Fieri tamen potest,vt narrando defectus etiam naturales,spectata conditione & statu illius,grauiter noceas , & sic grauiter pecces : vt si grauem, & optimi nominis Prælatum,aut religiosum,mendaciis assuetum esse ; virum grauem ac consularem, illegitimè natum, Iudæum,&c.Idem est,etsi de altero nihil in particulari , sed tantùm in genere dicas, v.g. te scire aliquid de illo, quod si dicas, magno illum rubore sit affecturum. *C.Lugo d.14.n.49.*

5. Crimen aut defectum alicuius,modò verum, sæpè licet prodere ob iustas causas:v.g.1.Cùm expedit superiorem scire suorum defectus , vt emendentur , de quo *v. suprà de Correfrat.* & sic eos qui crimen occultum filiorum parentibus , vel famulorum heris, in ordine ad correctionem,(cauendo tamẽ ne ex reuelatione maius damnum sequatur) significant ; communiter excusari docet *Trull. l.7. c.10, d.11.* ex *Bon. &c.* vti & vxorem loquentem cum

iudicicia vt ſufficientia apprehenduntur. *Ita Lay. ex S.Thom. Nauar. Melin. Fill.tr.4. c.1.q.5. Leſſ.l.2. c.29.d.3.&c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad affectum, manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi : ergo non fit illi grauis iniuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore :* quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem : ſi verò ex maleuolentia in ſuſpicione graui perſiſtas, erit mortale, vt docet *Leſſ. Fill.&c.* ob iniuriæ grauitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiua : orta ex maleuolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque grauis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à iudicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt coniuncta ?

Reſp. *Caietanus* cenſet eum iudicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri : eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facilè poſſe falli. *v. Bon. de reſt. d.2.q.7 p.1.*

DVBIVM II.

Quid ſit, & quàm graue peccatum Detractio ?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio, 1. obiecto ; quia contumeliâ honor, detractione autem fama lædituꝛ, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2 Differt, modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem : detractio vt plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licet contumelia detractione grauior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex paruitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt grauius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detra

Detractio alia eſt directa & formalis, quæ ſit ex intentione famam lædendi:alia indirecta, & materialis tantùm , quæ fit ex leuitate , & loquacitate aliqua.Ex dictis *reſolues.*

1. Regulariter non eſt mortale , etſi per accidens,ratione damni ſequenti,tale eſſe poſſit(reuelare naturales defectus animi, corporis. vel natalium : quia tales non ſunt morales ; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v.g.ſit ſtupidus,ſpurius,luſcus.*Bon.t.2.d.2.q.4.p.2.*

2. Plerumque etiam leuis detractio habetur, ſi alium infamas generalibus nominibus peccatorum mortalium,v.g.eſſe iracundum,ſuperbum,&c.(etſi aliquando grauis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu inuoluntario;nec oritur graue damnum famæ, *S. Anton.1.p.t.8.c.4.Sylu,Leſſ. dub.3.num.18. Laym.l.3.t.3.p.2.c.9.n.3.*

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia , quæ ob conditionem perſonæ, non notabiliter famam lædant : v.g. ſi dicas, militem habere cuncubinam , pugnaſſe in duello, cogitare vindictam , adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus,&c.*Laym.l.3.t.3.p.2.c.3.*

4.Fieri tamen poteſt,vt narrando defectus etiam naturales,ſpectata conditione & ſtatu illius,grauiter noceas , & ſic grauiter pecces : vt ſi grauem, & optimi nominis Prælatum,aut religioſum,mendaciis aſſuetum eſſe ; virum grauem ac conſularem, illegitimè natum, Iudæum,&c.Idem eſt,etſi de altero nihil in particulari , ſed tantùm in genere dicas, v.g. te ſcire aliquid de illo, quod ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. *C.Lugo d.14.n.49.*

5. Crimen aut defectum alicuius,modò verum, ſæpè licet prodere ob iuſtas cauſas:v.g.1.Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus , vt emendentur , de quo *v. ſuprà de Correfrat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus , vel famulorum heris, in ordine ad correctionem,(cauendo tamẽ ne ex reuelatione maius damnum ſequatur) ſignificant ; communiter excuſari docet *Trull. l.7. c.10.d.11.* ex *Bon. &c.* vti & vxorem loquentem cum

iudicicia vt ſufficientia apprehenduntur. *Ita Lay. ex S.Thom. Nauar. Melin. Fill.tr.4. c.1.q.5. Leſſ.l.2. c.29.d.3.&c.* contra multos, qui putant eſſe mortale. Ratio eſt, quia communiter ſuſpicio tantùm eſt concitatio quædam ad affectum, manet enim in mente ſuſpicantis aliquo modo bona exiſtimatio proximi : ergo non fit illi grauis iniuria, cùm non totaliter deturbetur de poſſeſſione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè ſi ex errore :* quia talis cùm non ſit per ſe voluntaria, nec pertinax, meretur excuſationem : ſi verò ex maleuolentia in ſuſpicione graui perſiſtas, erit mortale, vt docet *Leſſ. Fill.&c.* ob iniuriæ grauitatem. Atque idem eſt de dubitatione poſitiua : orta ex maleuolentia abſque cauſa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque grauis iniuria reputatur.

Quæres. Quomodo diſcerni poſſit ſuſpicio à iudicio firmo, quando formido de oppoſito expreſsè non eſt coniuncta ?

Reſp. *Caietanus* cenſet eum iudicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo, reſpondet ſibi certam, aut ferè certam videri : eum verò ſuſpicari, qui reſpondet ſe non eſſe moraliter certum, ſed facilè poſſe falli. *v. Bon. de reſt. d.2.q.7 p.1.*

DVBIVM II.

Quid ſit, & quàm graue peccatum Detractio ?

Reſp. Detractio eſt alienæ famæ iniuſta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ eſt iniuſta honoris diminutio, 1. obiecto ; quia contumeliâ honor, detractione autem fama lædituꝛ, quæ eſt opinio, ſeu exiſtimatio de alterius excellentia; honor autem eſt teſtificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2 Differt, modo: quia contumelia inſtar rapinæ fit apertè, contra præſentem : detractio vt plurimum inſtar furti occultè, & contra abſentem. Vnde licet contumelia detractione grauior ſit, eſt tamen detractio peccatum mortale ex genere ſuo; etſi ex paruitate materiæ, aut indeliberatione, fieri poſſit veniale. Ratio, quia eſt grauius furto, quod eſt mortale, cùm lædat proximi famam quæ eſt maius bonum, quàm opes.

Detra

Detractio alia eſt directa & formalis, quæ ſit ex intentione famam lædendi:alia indirecta, & materialis tantùm , quæ fit ex leuitate , & loquacitate aliqua.Ex dictis *reſolues.*

1. Regulariter non eſt mortale , etſi per accidens,ratione damni ſequenti,tale eſſe poſſit(reuelare naturales defectus animi, corporis. vel natalium : quia tales non ſunt morales ; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v.g.ſit ſtupidus,ſpurius,luſcus.*Bon.t.2.d.2.q.4.p.2.*

2. Plerumque etiam leuis detractio habetur, ſi alium infamas generalibus nominibus peccatorum mortalium,v.g.eſſe iracundum,ſuperbum,&c.(etſi aliquando grauis eſſe poſſit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propenſione, & defectu inuoluntario;nec oritur graue damnum famæ, *S. Anton.1.p.t.8.c.4.Sylu,Leſſ. dub.3.num.18. Laym.l.3.t.3.p.2.c.9.n.3.*

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia , quæ ob conditionem perſonæ, non notabiliter famam lædant : v.g. ſi dicas, militem habere cuncubinam , pugnaſſe in duello, cogitare vindictam , adoleſcentem eſſe prodigum, deditum amoribus,&c.*Laym.l.3.t.3.p.2.c.3.*

4.Fieri tamen poteſt,vt narrando defectus etiam naturales,ſpectata conditione & ſtatu illius,grauiter noceas , & ſic grauiter pecces : vt ſi grauem, & optimi nominis Prælatum,aut religioſum,mendaciis aſſuetum eſſe ; virum grauem ac conſularem, illegitimè natum, Iudæum,&c.Idem eſt,etſi de altero nihil in particulari , ſed tantùm in genere dicas, v.g. te ſcire aliquid de illo, quod ſi dicas, magno illum rubore ſit affecturum. *C.Lugo d.14.n.49.*

5. Crimen aut defectum alicuius,modò verum, ſæpè licet prodere ob iuſtas cauſas:v.g.1.Cùm expedit ſuperiorem ſcire ſuorum defectus , vt emendentur , de quo *v. ſuprà de Correfrat.* & ſic eos qui crimen occultum filiorum parentibus , vel famulorum heris, in ordine ad correctionem,(cauendo tamẽ ne ex reuelatione maius damnum ſequatur) ſignificant ; communiter excuſari docet *Trull. l.7. c.10, d.11.* ex *Bon. &c.* vti & vxorem loquentem cum

relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad rescindendum testamentum, vt ipso iure nullum : maximè si causa idonea exhæredationis non sit inserta & probata. *Layman. cap.*8.*n.*10.

His adde 1. Rumpi testamentum ob posthumi præteritionem.2. Peccare parentes, si absque iusta causa ex ordinato affectu erga liberos successionis inæqualitatem inter eos instituant. Iustæ autem causæ huius inæqualitatis erunt, merita & obsequia maiora; si pusilli magno sumptu in studiis alij debeant; si qui plus egere videantur. *Dian. p.*1. *t.* 8. *Res.*83.si quis in studiis sustentatus sit Doctor,possitque lucrari,& alij secùs; imò pater id quod habet supra partes legitimas filiis debitas, potest de rigore relinquere extraneo. *Trul. c.*18. *d.*10. *Bon. Dian.part.*1. *t.*8. *Res.*83 3 Liberos naturales, nisi legitimati sint, respectu patris non esse hæredes necessarios,respectu tamen matris esse;idque æquali iure cum legitimis. Quòd si tamen pater liberis caret, naturales potest instituere hæredes; modò parentes superstites legitimâ portione non priuentur. 4. Fratrem & sororem tunc tantùm posse infirmare testamentum, si persona infamis instituta sit *Lay. loc. c. n.*12.13. *vid.Bon.d.*3. *de cont.q.vlt. p.*3.5. Patrem non posse expensas factas pro filio in studiis litterarum repetere, siquidem eas liberaliter fecit, vel donauit; secùs si habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quòd si pater non repetiit, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in diuisione conferre in commune:quia præsumi potest liberaliter factas, vel condonatas, nisi aliunde constet contrarium. *Azor. Villal.Trull.t.*1.*lib.*4 *c* 1.*d.*3. vid.suprà. *cap.*3.*dub.*2. *de donatione.*

Quæres 3. Qui hæredes succedant ab intestato, aut testamento rupto, vel irrito?

Resp. Ante omnes alios patri succedere legitimos liberos, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus descendentibus, patrem & matrem defuncti, & in eorum locum, auos & auias. 3. His quoque deficientibus, fratres, & sorores ex

vtra

vtraque parte coniuncti, idque æquis portionibus, excluſis iis, qui ex ſolo patre, vel matre coniuncti ſunt. 4. Si ex fratribus vel ſororibus vtrimque coniunctis vnus mortuus liberos reliquerit, ſuccedunt hi loco parentis ſui cum patruis, non in capita, ſed in ſtirpes. Si tamen fratres & ſorores vtrimque coniuncti, omnes mortui ſunt, tunc eorum liberi, excluſis patruis ex vna tantùm parte coniunctis, non in ſtirpes, ſed capita; adeoque æquis portionibus ſuccedunt: quia duorum fratrum filij, non ſuorum parentum loco, ſed iure propriæ coniunctionis ſuccedunt. Cùm ergò æqualiter iuncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent. 5. Deficientibus fratribus & ſororibus vtrimque coniunctis, eorumque liberis, ſuccedunt fratres & ſorores, ex vna tantum parte coniuncti: hoc tamen diſcrimine, vt qui ex parte partis ſunt iuncti, ſuccedant in bona à patre prouenientia, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres & ſorores, eorumque filij deficiant, ſuccedant propinquiores collaterales, vſque ad decimum gradum: & fit talis ſucceſſio in capita, nullâ habitâ ratione, an ex altera parte, an ex vtraque ſint coniuncti. 7. In horum defectu, ſuccedit vxor; & denique in illius morte, fiſcus ſæcularis, in bonis omnibus laici ab inteſtato defuncti: fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici. *Laym. cap 6. num.* 1. 2. 3. & 4.

His adde, 1. Quòd ſi vxor, ſuſceptis ex priore marito liberis, ad ſecundas nuptias tranſiit, quicquid à priore marito, donatione, aut teſtamento, acquiſiuit eiuſdem matrimonij liberis cedere. Similiter ſi maritus alteram vxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantum, & iura ſed etiam debita & onera realia defuncti in ſe transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere, 1. Vt ſupra vires hæreditatis non obligetur. Quòd deductis expenſis funeris & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres, vel hæredes, & ſi eam non habent, legatis non tamen piis, vt notat *Trul. l.* 7. *c.* 18. *d.* 12. ex *Authen.* ſimiliter *C. ad legem falcid.*

falcid. detrahere possnnt, beneficio legis Falcid. *Lay.l 3.tr.5.c.6.n.7.l.4 c.15.* Vt autem hoc beneficio frui possit hæres, conficere tenetur inuentarium, tametsi hanc obligationem testator possit remittere, respectu legatariorum, & fideicommissariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit, non tamen respectu creditorum, quibus præiudicare non potest. Vniuersim enim ab onere inuentarij,& rationibus reddendis, eos quibus potest relinquere bona sine onere dandi partem aliis, potest liberare iisque concedere, vt eorum dictis, vel iuramento stetur. *Molin. Card.de Lugo d.24.sect. 8.num.236.*

TRACTATVS VI.

De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Ecclesiæ.

CAPVT I.

De Præcepto VIII.

PROHIBETVR hîc omnis iniusta læsio famæ, & honoris proximi; ac præcipuè omnis falsitas, & mendacium, ac læsio verbalis, quæ fit,tum in iudicio falsò accusando, vel verum celando, de quo suprà; tum etiam extra perniciosè mentiendo secreta reuelando,de quo *vid. Bonac.de rest d.1.q.2.p.vlt. Laym.l.3.tract.3.p.2.c.5.* ac denique contrahendo.

DVBIVM I.

Quæ sit suspicio, iudicium temerarium,& dubitatio; ac quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter se, quòd Iudicium sit firma animi sententia, seu assensus indubitatus; Suspicio,assensus inchoatus, quo quis inclinat in vnam partem iudicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non est affectus, (nisi causaliter) sed quasi suspensio animi, in neutram partem inclinando.

Quæ

Quæritur ergo hic, non de ſuſpicione & iudicio prudenti, quod ſufficientibus iudiciis nititur, ſed de imprudenti, & temerario, quod iis deſtituitur. Maiora autem indicia requiruntur ad iudicium, quam ad ſuſpenſionem; & ad hanc, quam ad dubitationem.

Reſp. 1. Iudicium temerarium, cum plena aduertentia, de graui malo proximi, communiter eſt mortale, contra iuſtitiam. *Ita Fill. Leſſ. c. 29. l. 2. Laym. l 3. t. 3. c. 2.* Ratio, quia proximo fit grauis iniuria dum ſine cauſa improbus habetur, cùm habeat ius ad bonum nomen & famam; præterquam quòd ex his iudiciis plerumque grauia mala ſequantur. In confeſſione tamen non opus eſt explicare ſpeciem mali iudicati; cùm omnia vni iuſtitiæ commutatiuæ in ſpecie infima aduerſentur. *Eſcob. E. 10. c. 4. n. 36.*

Dixi *communiter*: quia ſi iudicium habeat magnam probabilitatem, etſi non omninò ſufficientem ad certitudinem, erit veniale; quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeo diſtant vt cenſeatur grauis iniuria, iudicare certum, quod eſt valde probabile: v.g. ſi iudices iuuenem ſolum cum puella inuentum in cubiculo, illicita tractaſſe. Ex quibus reſoluitur, peccari tantùm venialiter remotâ iudicando ſequentibus caſibus, *v. Tanner 2.2. d. 4 q. 3. d. 2.*

1. Si non ſit graue malum, quod proximo temerè impingis: & ſic eum, qui iudicat alium eſſe ſpurium, vel filium Iudæi, à mortali excuſat *Nauar. Azor.* & *Leſſ.* contra *alios* apud *Dian. p. 5. t. 5. R. 69.*

2. Si ſit graue quidem, ſed non perfectè aduertas.

3. Si aduertas quidem te malè iudicare, non tamè aduertis ſigna eſſe inſufficientia, nec de iis dubitas.

4. Si ſigna ſint ſufficientia ad opinionem ſaltem probabilem.

5. Mortale etiam non eſt, (per ſe loquendo) ſi de indeterminato tantùm iudices: quia nulli fit grauis iniuria. *Eſcob. loco citato* ex *Fagund.*

Reſp. 2. Suſpicio & Dubitatio temeraria, ex genere ſuo videntur eſſe peccata tantum venialia; maximè, ſi procedant ex errore intellectus, quo

iudicia

Indicio vi fallacia ego adversus. *In Lat. ex Ellem. Noet. Mech. Fabr. n. 1097. Cap. I.*

Quæ ratio, quæ vis, quæ fallacia, quæ ars, quæ fraus, quæ machinatio, quæ cautio, quæ circumscriptio, quæ ad conciones quidam ad effectum, manet enim in mente fallaciam aliquam esse, quæ fallacia nullum possimus; ergo non fit illi gratia incitus, cum non facultate detrahere possimus fallaciæ, quæ, si tamen aliquam, quam maxime delitescat.

Dici autem potest: quia nullus non est, per se volentia, nec persona, nemine excitante, nec ullum ens, quod non sit, nisi per causam, quasi prolatus, ens necessarium, quod per se, ens non sit mente gnarissimus. Atque idem ut de ideatione ipsius; certa enim ratiocinatione ipsius quod proximi esse ex contingentia ideæ, proximus ut patet minimi reperiunt.

Resp. Quomodo ideatum quale ideatio, a mente ideatio, quæ ratio, quæ vis, quæ fallacia ego adversus est? Ideatio.

Repl. Certum credit non indicare, qui cognoscat habere rem aliquam, ut ens, ut ens, ut ens, aut fieri certum videri: non esse scripturi, qui se profiteri & non esse ab eo esse certum, qui certe posse fieri. *n. 1097. & 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103.*

Duo si & quia quæ ego adversus?

Resp. Invenire ad alterum rem modis variis, vel analogum. Differt, quod ens, quod ens, quod ens habens dimensiva, ut, ubicitio, quia concretio habens, dividuum autem fatis, indivisum est opinio, fatis existimatio de alterius excellentia, quia ens habens, ut ens, ens habens, ut ens habens, ens ens ens ens. Differt, quod ens concretio indivisum est opinio, fatis existimatio, dividuum autem fatis, indivisum est opinio, fatis existimatio de alterius excellentia, quia ens habens, ut ens, ens habens, ut ens habens, ens ens ens ens. Differt, quod ens concretio dividu

Detractio alia est directa & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi:alia indirecta, & materialis tantùm , quæ fit ex leuitate , & loquacitate aliqua.Ex dictis *resolues.*

1. Regulariter non est mortale , etsi per accidens,ratione damni sequenti,tale esse possit(reuelare naturales defectus animi, corporis. vel natalium : quia tales non sunt morales ; nec infamia apud prudentes reputatur, quòd quis v.g.sit stupidus,spurius,luscus. *Bon.t.2.d.2.q.4.p.2.*

2. Plerumque etiam leuis detractio habetur, si alium infamas generalibus nominibus peccatorum mortalium,v.g.esse iracundum,superbum,&c.(etsi aliquando grauis esse possit,) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu inuoluntario;nec oritur graue damnum famæ, *S. Anton. 1.p.t.8.c.4. Sylu, Less. dub.3.num.18. Laym.l.3.t.3.p.2.c.9.n.3.*

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia , quæ ob conditionem personæ, non notabiliter famam lædant : v.g. si dicas, militem habere cuncubinam , pugnasse in duello, cogirare vindictam , adolescentem esse prodigum, deditum amoribus,&c. *Laym.l.3.t.3.p.2.c.3.*

4.Fieri tamen potest,vt narrando defectus etiam naturales,spectata conditione & statu illius,grauiter noceas , & sic grauiter pecces : vt si grauem, & optimi nominis Prælatum,aut religiosum,mendaciis assuetum esse ; virum grauem ac consularem, illegitimè natum, Iudæum,&c.Idem est,etsi de altero nihil in particulari , sed tantùm in genere dicas, v.g. te scire aliquid de illo, quod si dicas, magno illum rubore sit affecturum. *C.Lugo d.14.n.49.*

5. Crimen aut defectum alicuius,modò verum, sæpè licet prodere ob iustas causas:v.g.1.Cùm expedit superiorem scire suorum defectus , vt emendentur , de quo *v. suprà de Correfrat.* & sic eos qui crimen occultum filiorum parentibus , vel famulorum heris, in ordine ad correctionem,(cauendo tamẽ ne ex reuelatione maius damnum sequatur) significant ; communiter excusari docet *Trull. l.7. c.10, d.11.* ex *Bon. &c.* vti & vxorem loquentem

cum

R. 33. excuſat pœnitentem, qui in confeſſione manifeſtat complicem, dicuntque *Tanner. Bon. Eſc. &c.* eam ſententiam eſſe probabilem. Quam ſententiam probabilem eſſe ait *Dian.* cum *Tanner. loc. cit. & Bon. Eſcob. E.* 9. Verùm hoc vniuerſim non videtur ſatis tutum, quia læſio famæ, apud vnam etiam perſonam, cenſetur grauis; vt patet in iudicio temerario. Imò ſæpè quidam ægriùs ferunt, ſe lædi apud vnam perſonam grauem, quàm tres vel quatuor alios. Vnde *Suar. Fill. Leſſ. Azor, & Lay* putant communiter eſſe mortale. *v. C. Lugo l. c.*

8. Crimen ſimpliciter publicum, ſiue ſit notorium iure, ſiue facto, manifeſtare iis, qui neſciunt, non eſt peccatum mortale iniuſtitiæ: quia hoc ipſo auctor amiſit ius ad famam cùm ratio iuſti iudicij & euidentia facti faciat, ne de iniuria iuſtè queri poſſit. Quod confirmat conſuetudo, mandans hiſtoriæ publica crimina.

Dixi, *non eſt mortale iniuſtitiæ:* quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura, vel non niſi poſt longum tempus, vel aliter cum graui mœrore eius qui commiſit, ſæpè poteſt eſſe mortale contra charitatem, vt *Leſſ. Valent. Tol. l.* 5. contra *Nauar. & Caiet. v. C. Lugo d.* 14. *b.* 59. *Fagund. p.* 2. *l.* 5. *c.* 3.

9. Similiter non eſt peccatum contra iuſtitiam, ſaltem mortale, quærere cauſam captiuitatis alicuius, vel de ea loqui: ſicut enim captiuitas eſt publica, ſic etiam cauſa videtur eſſe facta publica. *Sayr. Bonac. Trul. l.* 7. *c.* 10. *d.* 11. Vbi eodem modo excuſat eum, qui refert delictum alicuius publicum, referendo ſimul pœnitentiam, & emendationem; ſecùs ſi taceatur pœnitentia quam fecit: & ſic ait peccare hiſtoriographos, deſcribendo peccata mortuorum publica, non referendo pœnitentiam vel emendationem, ſi reſipuerint.

10. Similiter manifeſtare crimen, quod nondum eſt publicum, moraliter tamen certum eſt, breui fore publicum, (ſiue per facti euidentiam, ſiue per ſententiam Iudicis) non eſt mortale, quia parum nocet. Niſi tamen ex anticipatione, ſequerentur grauia damna, v. g. in officio, &c. *Card. Lugo l. c. num.* 92.

11. Infamem in vno crimine, de altero valdè affini infamare, est tantùm veniale: vt v g. si de adultero dicas, quòd miserit literas amatorias: quia tunc non notabiliter augetur infamia. De disparato tamen, & non connexo crimine infamare, est mortale: quia infamis in vno genere vitij, non amisit ius famæ in aliis virtutibus. *Tann. d. 4. de iust. quæst. 8. dub. 7. num. 141.* ex *Navar. & Less.* contra *Sylu. V. detractio, Palud. &c.*

12. Detractio materialis ex loquocitate orta est mortale, si grauem proximi læsionem importet, idque aduertatur: quia etsi non intendatur directè læsio alterius, ea tamen indirectè, & implicitè est volita, & æquiualet formali. Veniale autem tantùm erit, si non sequatur læsio grauis: quia scilicet communiter non seriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantùm, audita referre vt audita tantùm, hoc est, nihil affirmando de rei veritate, sed dubitationem potiùs suam de eâ significando, ita vt nulla inde secutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter sint credituri. Ita contra *Azor part. 3. lib. 13. cap. 6.* docet *Tann. 2. 2. d. 4. q. 8. dub. 7 num. 139. Escob. E. 10. c. 4. num. 40.* eò quod diffamatio, si fortè sequatur, imputetur audienti, si credat. Idem docet *C. Lugo l. c.* rectè limitans, nisi graue damnum ex modo narrandi, vel ex leuitate audientium, (qui temerè credituri sint, & vulgaturi) secuturum possis præuidere. Hinc peccas grauiter contra iustitiam, si referens graue crimen, addas, id tibi dictum esse à viro fide digno: quia præbes sufficiens fundamentum credendi. *vid. Dian. t. 5 m. R. 28.*

13. Mortuum infamare, minùs graue est, quàm viuum: mortale tamen, & ad restitutionem obligans. *Less. lib. 2. c. 11. d. 21. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.*

14. Non esse mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato male loqui: v.g. in tali loco esse multos improbos; in tali Collegio vnum Canonicum commisisse graue crimen v. g. simoniam docet *Escob. Ex. 10. c. 4.* ex *Fagund.* quòd *Trul. l. 7. cap. 10 d. 4.* ex *Bonac. Azor. &c.* limitat; si non sit tale, quod in alios redundet.

15. Gra

15. Grauissimè autem peccant, qui ordini, seu statui alicui Religiosorum in communi, vel monasterio detrahunt, dicendo v.g. quod in eo malè viuatur, non seruetur obseruantia regularis, &c. (nisi id sit planè notorium) quia grauissimè nocent, tenenturque sub mortali ad restitutionem toti communitati, à qua superioris remissio non excusat. *Sot. Nau. Trull. c.* 10. *d.* 14. Talem autem sufficienter confiteri si dicat: detraxi cuidam Religioni, ordini, vel Monasterio, &c. siue sit communitas numerosa, siue non, docet *Lugo, & Tambur. de exped. conf. lib.* 2. *cap* 1.

16. Similiter mortale est tacitâ personâ nominare monasterium, vel ordinem religiosum ex quo aliquis graue peccatum occultum, v g adulterij, vel fornificationis commiserint. *Nau. Trul. c.* 10. *d.* 14.

17. Explicandum est in confessione, an apud multos, & quot circiter; an verò apud vnum tantùm alicui detraxeris. Ita probabiliter. *Bonac. de sacr. d.* 5. *q.* 5. *q.* 2. §. 3. *dif.* 3 *n.* 16. *&* 21. ex *Sanch. Sylu. Adr. num.* 135. Sed *c. Lugo d.* 16. *n.* 135. 140. *&* 163. ex *Nauar. Salas, Cón. &c.* negat, dicitque contrarium esse probabilius. Nec omittendum, si quem infamaueris libello famoso; cùm id sit genus detrahendi grauissimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen necessariò dicendum, in quo genere infamaueris: quia fama semper est eiusdem speciei in genere moris. *Card. Lugo d.* 15. *n.* 265.

18. Peccat mortaliter contra iustitiam, & tenetur ad restitutionem, ratione cooperationis, is, qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaciter; qui verò lætatur tantùm detractione auditâ, aut licet non lætetur, qui non impedit, cùm commodè possit, peccat, pro ratione damni mortaliter. vel venialiter contra charitatem; non tamen tenetur ad restitutionem, nisi sit superior, pater, vel dominus is enim ex officio tenetur impedire subditum ne alteri iniustè noceat.

Dixi, *si commodè posset*: quia non peccat, qui putat monitionem suam nihil profuturam; vel ex eo magnum incommodum metuit; vel qui rationabili verecundiâ prohibetur; ob auctoritatè detrahentis.

Debet tamen tunc discedere, si commode potest; faciem tristiorem ostendere, vel aliò sermonem auertere. *vid. Less. & Bon. l. c.* Hinc æqualis rarò, (inferior rarissimè tenetur corrigere detractorem. 1. Quia audiens plerumque nescit, an quod dicitur sit notorium, tametsi ipse ignorauerit; & in dubio non est, cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, existimantes, simul ac aliquid audiunt dici contra proximum, id sibi mox refutandum. 2. Quia cœpta detractione, sæpe melius consulitur proximo, si sinatur absolui, quàm si abrumpatur. Nam si distinctè explicetur sæpe non tam grauiter apprehenditur, quàm initio conceptum erat 3. Quia sæpe sine graui offensione non potes corrigere. 4. Quia sæpe alter habet iustam causam manifestandi, præsertim vni soli. *C. Lugo l. c. n.* 128. *vid. Dian. t.* 3 *m. Res.* 24. *& t.* 5 *m. Res.* 35.

Quæres 1. An liceat alium infamare ad tormenta grauia vitanda?

Resp. 1. Licet, si crimen sit verum: quia nullam alteri facit iniuriam, cùm habeat ius ad illud in necessitate reuelandi.

Resp. 2. Si crimen sit falsum, non licet: quia esset mendacium pernicioſum. *Syl.* tamen & *Nauar.* putant, veniale tantùm esse, si sola infamia sequatur, & post torturam reuocetur, eò quòd non sit infamia efficax. *vid. infrà lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 7.

Quæres 2. An liceat seipsum infamare?

Resp. Id non esse saltem mortale regulariter. Ita *Less. Fill. & Laym. lib.* 3. *t.* 3. *p.* 2. *l.* 3. *n.* 14. quia non est contra iustitiam, cùm sit famæ suæ dominus; nec contra charitatem, quia hæc non obligat ad bona externa conseruanda, nisi in quantum id exigit salus propria, vel proximi.

Dixi, *regulariter*, quia per accidens potest esse mortale, vt verbi gratia, si tua fama sit necessaria muneri; vel si tibi damnum vitæ, vel aliis infamiæ, ex eadem sequeretur. *Vnde resolues.*

Non est mortale, ad vitanda grauia tormenta, falsum crimen sibi imponere, ex quo etiam mors sequatur; quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus vitam suam tueri; nec talis dicetur se interficere

ſed tantùm eſt iuſta cauſa vitam morti exponere. *Leſſ.& Fill.v.infrà l.4.cap.3.d.7.*

DVBIVM III.

An , & quomodo Fama reſtituenda ?

Reſp. Niſi ſit cauſa excuſans,patet ex natura iuſtitiæ, & ex dictis *de reſtit.* famam iniuſte ablatam reſtitui debere. Et quidem, ſi verum crimen quis narrauit, debet opinionem conceptam , quantum poteſt;apud audientes abolere,dicendo v.g.ſe male dixiſſe,iniuriam intuliſſe,deceptum eſſe;&c. Vel ſi hac ratione parum proficiatur,eum laudando in aliis rebus crimen extenuando, honorem eius in re alia procurando , &c. ſic enim ſenſim tantundem fama eius illuſtrabitur ex vna parte quantum ex altera obſcurata fuit. Quòd ſi autem crimen falſum impegiſti,teneris id aperte retractare (adhibito etiam, ſi opus eſt iuramento) apud eos, quibus dixiſti,& (per ſe loquendo)ad quos infamia peruenit,ſiue apud auditores mediatos:vt contra *Leſſ. & Tan.2.2.d.4.q.6.d.6.n.146* docet *C Lugo.*quia totum damnum famæ,cuius cauſa es,teneris reparare.

Licet aliquando ſufficiat dicere , te penitus deceptum, rem aliter ſe habere,male te informatum fuiſſe.*v.Laym l.3.3 p.2.c.7.Leſſ.c.11 d.30.*

Dixi,*per ſe:*plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excuſatur , reſpectu auditorum mediatorum : tum ob moralem impotentiam,tum quia eo ipſo , quòd apud immediatos retractauit, implicitè illis commiſit , vt hanc retractationem ipſi indicent aliis,ſi quibus forte reuelauerint. Idque confirmat praxis Confeſſariorum, qui tantum obligant, vt retractent apud eos, quibus ipſi reuelarunt.*v.C.Lugo l c.*Vnde reſolues.

1. Confeſſarij eſt, vti & Concionatorum, bene inſtruere ſuos, & monere de reſtitutione , ac fuga vitij tam communis.

2. Is qui bona fide,vel probabili errore ductus, ſine formali mendacio falſum de alio dixit,tenetur (intellecta poſtea materiali iniuſtitia)ad reſtitutionem;licet non tam ſtrictè, quàm qui infamauit per

iniuriam formalem : hic enim tenetur restituere, cum detrimento famæ suæ, etiam æquali; alter non item, sed tantùm, quatenus sine suo notabili incommodo potest, *Mol. Less. C. Lugo d.* 15 *num.* 4. Similiter qui crimen narrauit de vno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licet non ex iustitia (siquidem non eius actio, sed error audientium causa fuit damni iniusti) tamen ex charitate tenetur ad restitutionem, cùm possit graue damnum proximi sine suo detrimento præcauere. *Bon. d.* 44.

3. Qui detraxit alteri libello famoso, tenetur, vt efficax sit restitutio, eam facere contrariis scriptis, vel publica reuocatione. *Sayr. Bon d.* 2. *de rest. q.* 4. *p.* 9.

4. Si ex læsione famæ ortum etiam est alteri damnum fortunarum, vt si priuatus est officio, excidit spe diuitiis matrimonij, amisit dotem, &c. tunc & fama debet restitui, & damnum illud compensari, ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio restitutionis famæ, cum sit purè personalis non transit, ad hæredes : obligatio autem compensationis dicti damni, cùm habeat respectum ad bona infamatoris, transit ad hæredes. *Laym. l. c. c.* 7. *n.* 4.

Quæres 1. Quæ excusent à restitutione famæ ?

Resp. Patere ex dictis *de restit. l.* 3. *t.* 9. *c* 2. Vnde resolues.

1. Excusaris à famæ restitutione, si planè sis impotens.

2. Si crimen occultum, quod dixisti, vel simile, alia ratione fiat publicum. *C. Lugo d.* 15. *s.* 3. *n.* 37.

3. Si fama aliis modis iam recuperata sit, vt infamati purgatione, vitæ probitate, testimonio prudentum, *Less. l.* 2. *cap.* 11. *d.* 24. Etsi tunc pro damno, quod secutum est, debeat satisfieri. *Lugo d.* 15. *s.* 3.

4. Si prudenter iudicetur, iam dudum rem oblivione deletam. Quo casu maximè prudentia opus est ; nam aliquando periculosius est retractare, renouando memoriam *v. C. Lugo d.* 15. *s.* 3. *n.* 35.

5. Si is cui detraxisti, tibi similiter detraxerit, nec velit restituere: quia tunc potes iure compensationis, seu retentionis vti, dummodò infamia illata non redundet in alios, ita probabiliter *Tol. Less. Sylu. Mald. Dian. tom.* 2. *tract.* 5. *R.* 30. *Mol.* contra *Caiet. Tan. S. Lugo, & Nauar.*

6. Si

6. Si non poſſis abſque periculo vitæ, vel ſi fama reſtituenda ſit minoris valoris, quàm fama detractoris. Sic v.g. Prælatus non tenetur reſtituere vili homini, ſi aliter non poteſt, quàm cum amiſſione famæ ſuæ multò maioris momenti, ſed ſufficit tunc ſi infamatum laudet, aut pecunia compenſet. *vid. Card. Lugo loc. citat.*

7. Si infamatus ſpontè remiſerit, (modò tamen eius infamia non redundarit in alios, vt familiam, ſtatum) ſiue expreſſa, ſiue tacita ſit condonatio: tametſi nihilominus ex charitate damnum reſarcire aliquando tenearis, ſi poſſis abſque graui incommodo. *C. Lugo d. 15. ſ. 3. n. 38.* Imò aliquando etiam ſufficit condonatio præſumpta, ſiue interpretatiua voluntas eius, qui poteſt condonare; ſi nimirum ille ſit ita affectus, vt ſi rogaretur, facilè condonaret: tunc enim non eſt inuitus, ſaltem quoad ſubſtantiam, etſi fama non reſtituatur. *v. C. Lugo loc. cit.*

Quæres 2. An reſtitutio famæ licitè condonetur.

Reſp. Licitè fit in iis caſibus, in quibus ſeipſum licet infamare: in quibus autem, & quàm grauiter peccat condonando. *Nauar. Trul. l. 7. c. 10. d. 28.* Vnde reſolues.

1. Condonans famæ reſtitutionem peccat mortaliter. 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si inde ſequatur ſcandalum. 3. Si ſit vir valde, vtilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4 Si fama ſit neceſſaria ad muneris gubernationem. *Sot. Leſſ. Trul. c.* qui tamen notant, conditionem ſemper eſſe validam, quando fama non redundat in alios; ſecùs quando redundat. Vnde parentes non poſſunt condonare, quando redundat in filios; neque filij, quando in parentes. *v. [illegible] cit.*

2. Ex eo verè præcisè, quando infamatus (vel contumelia affectus) conuerſans cum infamatore videatur remittere iniuriam, non cenſetur condonare reſtitutionem famæ, vel honoris; ſicut nec alia debita per familiaritatem. *Nauar. c. 18. Trul. dub. 29.*

Digitized by Google

CAPVT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

RESp. Prohibent omnes internas concupiſcentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis ſecundæ tabulæ, præſertim ſexto & ſeptimo vetantur. Qua de re vide *ſuprà*: & patebit ex dicendis de peccatis, *infrà l.5.*

CAPVT III.

Quid de Præceptis Eccleſiæ?

RESp. Etſi ea ſint plurima; præcipue tamen toti Chriſtiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus, hic agendum reſtat de tertio, quia de 1. & 2. actum eſt *in præcepto* 3. *Decalogi*: de 4. & 5. *infrà lib. 6. de Sacram.*

DVBIVM I.

Quid requiratur ad Ieiunium Eccleſiaſticum, & quanta eius obligatio?

Reſp. Ieiunium ex præcepto Eccleſiæ, obligante ſub mortali, requirit tres conditiones. *Laym. l.4.8. c.1. n.13.*

1. Eſt vnica tantùm comeſtio de die in ordine ad nutritionem. Quæ ita neceſſaria eſt conditio, vt ſecundâ comeſtione pecces mortaliter; reliquis autem ſuprà ſecundam, ad ſummùm venialiter tantùm. *Laym. cap.1. num.12. & 13.*

2. Eſt abſtinentia ab eſu carnium, itemque ouorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Vnde intra quadrageſimam iure communi, prohibentur; extra eam permittunt. Imò intra eam, quibuſdam locis conſuetudo permittit, quæ vbique notanda eſt. *Bonac. d.vlt.quæſt.1.p.2.* ex *Sylu. Nauar. Leſſ. Azor, Laym. l. c. Fill. Fagun. p.4. l.1. cap.2.* Adde, diſpenſatum quoad carnes etiam lacticiniis & ouis veſci poſſe; non tamen vice verſa: & cui eſt permiſſus eſus carnium etiam ſecunda refectio permiſſa videtur, vt contra *Reg. in Leſſ. Nauar. &c.* probabiliter docet *Azor, lib.7. cap.10. q.3. Fill. t.27. cap.3. q.4. Tolet. &c.* Confirmatque *Bonac. l.c.* ſi eſus carnium ſit permiſſus, ob debilitatem naturæ, & non propter nauſeam, vel damnum

damnum tantùm. *vid. Leſſ. Fill. Azor. &c.* Ratio, quia de eſſentia ieiunij eſt abſtinentia à carnibus.

3. Conditio eſt, certa hora refectionis; quæ eſt circa meridiem, niſi aliud loci conſuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, ſed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, ſine iuſta cauſa, præuenire, mortale putat *Nauar.* & quidam alij, ſed probabiliùs docent eſſe veniale *Toll. & Fill.* eò quòd non violetur ſubſtantia, ſed tantùm circumſtantia. *Tol. Leſſ. d. 2. n. 13. v. Laym. c. 1. n. 10 & ſeq.*

Dixi, *notabiliter, & ſine cauſa*; quia præuenire ex iuſta cauſa, v.g. ſi iter faciendum, ſi hoſpites dimittendi, &c. abſque ea, per mediam horam tantum, nullum peccatum videtur eſſe. Dilatio in veſperam & licita eſt, & laudabilis, ſi nihil ante ſumas. *Ex dictis reſolues.*

1. Non ſoluitur ieiunium per diuiſionem prandij, ob negotium incidens, vel ſi quid ſumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliamve cauſam rationabilem, vti apud religioſos faciunt miniſtri, & lectores menſæ; quia non niſi vnicam refectionem intendunt. Et hinc *Sanch. to. 2. opuſc. l. 5. cap. 1. dub. 24. Eſcob. t. 1. E. 7. cap. 3. n. 29.* excuſant famulos menſæ miniſtrantes, ſi aliquid præguſtent, aut ex reliquis gulosè ſumant, tum vt melius ſeruiant, tum vt famem ſubleuent; (intellige, ſi cum illorum refectione licita moraliter vniatur.) Nec ſoluitur per ſumptionem electuariorum, vel crebriorem hauſtum (ante quem modicum ſumere, ne potus noceat, permittit, *Azor. Eſcob. tom. 1. E. 7. cap. 3. num. 28.* & quidem toties, quoties biberit, dummodò non in fraudem ieiunij, v.g. 5. vel 6. amygdalas, vel quid ſimile. *Regin.* & cum *Dian. p. 3. t. 9. Reſ. 24.* quia ordinantur potius ad alterationem corporis, vel digeſtionem ciborum, quàm nutritionem.

Excipe tamen, 1. Si quis ſumeret lac, iuſculum, & ſimilia, quæ ſiue ſorbeantur, ſiue comedantur nõ habent rationem potus, ſed cibi ac principaliter referũtur ad nutriendũ, 2. Si quis poma, pira, vel etiã vuas in magna quantitate ſumeret; quia habent rationem cibi. *Dicaſt. & alij* 6. cum *Dian. p. 9. t. 6. R. 14.*

3. Niſi quis in magna quantitate electuaria, in fraudem ieiunij, ſumeret. Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra ieiunium, peccaret, ſaltem mortaliter. *Lay. l.c. num.7.*

2. Ieiunium non ſoluitur per collatiunculam veſpertinam, etſi hæc non ad ſomnum, ſed nutritionem ordinetur: quia conſuetudo permittit. Addo, *veſpertinam*: quia ſine causâ non licet illam ſumere manè vel meridie: ex iuſtâ tamen cauſa licet vtrumque; vt ſi fiat ratione debilitatis, negotiorum, ſtudiorum: ſine ea, erit veniale tantùm, cùm non violetur ſubſtantia ieiunij.

Quoad eius quantitatem, communiter deſignatur quarta vel quinta pars integræ cœnæ, contrà *Dian. 1.p.t.4.R.117.&c.* docet *Reg.c.2.l.6.num.185. Laym.cap.1.num.9. Fill tom.2.t.27.part.2. cap.2.q.7. n.33.* dicens, ita deciſum eſſe in celebri academiâ Theologorum, qui omnes in quartam partem conſenſerint. Idem probat *Eſcob.t.1.E.13.c.3.num.61.* ſi quidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat; quia talis in reliquis præceptis modica cenſetur, ac proinde tantò quis magis minúſve peccat, quantò magis vel minùs tranſgreditur. Adde, quibuſdam locis ex conſuetudine plus permitti ſecularibus, quàm religioſis; nobilibus, quàm plebeis, & in frigidis regionibus, quàm in aliis, vt notat *Laym.l 4.t.8.c.1.& Bonac. l.c.* Plus item quibuſdam in locis in vigilia Natiuitatis Domini (& alibi in cœna Domini) permitti ex conſuetudine, dicit *Med. Caiet. num.34. & Sanch. in opuſ. Eſcob. t.1. E 7.c.3.* Quod *Bonac.* non improbat, vbi ea conſuetudo eſt recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leuiores, vt fructus, aliáve ex ſaccharo, & melle confecta; & pro more regionis parum butyri & caſei, vt in regionibus Septentrionalibus, ob fructuum inopiam. *Lay. loc. cit. n.9.*

3. In confeſſione non ſufficit dicere, non ſeruaui, aut fregi ieiunium, ſed addēdum, vtrum refectione

multa

multiplici, an esu carnium. Et si hoc, vtrum semel, an sæpiùs quantitatem notabilem sumpserit : quia probabile satis est, etiam in hac materia, paruitatem à mortali excusare, vt docet *Bon. tom.2. d.vlt. q.1. p.2.& Tan.tom.3.d.3.q.3. dub.5.* v. g. si coquus, aut ægroti minister, parum carnis prægustent ; *Escob. l.c.num.54. Sanch.in opusc.tom.2.l.5.c.1.dub.12.n.10.* vel ex aliis cibis quartam tantùm partem collationis serotinæ, siue vnam vel duas vncias sumat; hanc enim esse materiam paruam, cum *Turrian. & Leon.* docet *Dian.p.5.t.5.R.11.* & *p.8.t.7.R.54.* esse probabile. Si autem sæpiùs eodem die parum sumeret, peccaret grauiter; quia materiæ coalescerent in vnam magnam, vt contra *Salas* docet *Dian. p.3. t.6. R.43.* Denique si sit in quadragesima, vtrum fregeris esu ouorum, aut lacticiniorum. Tametsi enim *Dian.t.9.R.45. & tom.6. misc. R.80.* citans multos Doctores, dicat, certum esse, quòd sit mortale, si non ex iure positiuo, saltem ex consuetudine, in omnibus ferè mundi partibus receptâ, vesci ouis & lacticinibus in Quadragesimâ : probabile tamen est, & tutum (saltem in his Germaniæ partibus) esse tantùm veniale. *Laym. cap.1. n.3. Fagund.lib.3.c.2.&c.* Tum quia, licèt consuetudo habeat, ea tamen non semper sub peccato, præsertim mortali, obligat. *vid.Fill.t.27.c.3. Bonac. num.2.* Tum quia Ecclesia non tam grauiter ad hoc obligat ; vt patet tum ex verbis ipsis, tum ex faciliore dispensatione in his, quàm in carnibus. Ob quam causam etiam, laridi & adipis vsum, facilius concedi posse pauperibus, docet *Laym. l.4.t.8.c.1.n.5.* Imò ait, nec diuitem propter eum vsum, continuò damnandum esse peccati mortalis : præsertim cùm *Syl. V. Ieiunium*, & alij dicant, eum, qui ouorum & lacticiniorum vsus permissus est, etiam laridi, & sagiminis permissum videri : idque non improbet *Azor.l.7.cap.10.quæst.vlt. vid.Lay.hic, Fagund.4.l.1. c.2.n.20.* vbi dicit, pinguetudinem inter carnes non computari. *vid.Dian.p.1 t.9.R.21.* Verùm in his videndum vbique, quid recepta piorum consuetudo ferat, à qua non temerè recedendum. *Azar l.7.cap. 10.§.vlt.*

Dixi.

Digitized by Google

Dixi, *ſi ſit in quadrageſima*, quia extra eam licitè veſcitur quis, qui debet ieiunare, v.g. ob Iubilæum; *Henr. &c.* vel ex pœnitentia ſacramentali. *Fagund.* vel ex voto; aut in Vigilia. *v. Dian. p. 1. t. 9. R. 5. & 6.*

DVBIVM II.

Quæ cauſæ excuſent à ieiunio?

Reſp. Hæ ſequentes. 1. Superioris diſpenſatio: quæ tamen non eſt opus; ſi neceſſitas, ſit euidens; ſed in dubio tantum: idque ſiue ad eſum carnium, ſiue ad ſecundam refectionem. Talis autem ſuperior, eſt Epiſcopus & Parochus, etiam præſente Epiſcopo quando legitima conſuetudo ſic habet. Imò *Sylu. & Sanch. de matr. li. 8. d 9. n. 27. & in opuſc. t. 2. l. 5. c. 1. dub. 5. n. 18.* abſolutè affirmat, poſſe diſpenſare præſente Epiſcopo: quia, inquit ad Epiſcopum non recurritur in minimis, vt vſus habet; quod Epiſcopi ſciunt & non contradicunt. Verùm id totum pendet ab vſu & conſuetudine, ſine qua non licebit. *v. Trul. l. 3. c. 2. d. 7.* Item Prælatus (& in eius abſentia, Vicarius illius, vt habet *Sanch. loc. cit.*) reſpectu ſuorum religioſorum: non tamen Confeſſarius, licèt priuilegiatus, ſi non ſit Parochus: quia non habet iuriſdictionem in foro externo. *Sanch. l. c.* contra *Palatium.* Vnde tantùm poteſt iudicare de iuſtitia cauſæ. Cauſa autem valida ad diſpenſandum, erit vel vera, vel quæ talis putatur, ſufficit enim credulitas inculpata. Item, cùm quis bona fide putat ſe à ieiunio excuſari, etſi cauſa inſufficiens ſit, tantùm venialiter peccare, docet *Caiet.* At ſi verè bona fide putet, ſe planè excuſari, nullo modò peccare videtur.

2. Cauſa eſt impotentia, qua excuſantur, qui ſine notabili damno non poſſunt ieiunare; vt ſunt iuniores, vſque ad annum 21. completum: quibus tamen poſt 7. annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi, conualeſcentes, prægnantes, lactantes, &c. Ratio, quia hi omnes egent alimento multiplicato: vti & ſenes communiter ſexagenarij niſi euidenter conſtet, poſſe ieiunare ſine damno. In dubio autem an poſſint, non tenentur cum periculo tentare fortunam; quia cùm de ætate conſtet,

Digitized by Google

& robur sit dubium non est expectandum, donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis est defectus. *Gran.1.2.d.6.t.3 p.1.dub.6.s.5.n.39. Escob. Layman. l.4.tract.8.c.3.Tann.2.2. d.3.q.3.dub.5. Fill. tom.2.t. 27.p.2 cap.6.& cæteri communiter,* contra *Nauar. Sa, Sanch.de matr tom.2.l.7.d.32.num.17. & part.2.cons. l.5.c.1.d.4.n.7.* item *Dian.p.1.t.9.R.20.&c.* qui absolutè, sine omni restrictione, sexagenarios omnes à ieiunio liberant. Quam sententiam *Trullen.* tanquam communiorem, & magis conformem tempori, & imbecillitati humanæ, vt ait, sequitur (cum *Molf. Ortiz. &c.*) *l.3.c.2.d.7.n.3.* præsertim cùm scrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidam insuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus vouerant ieiunium, adduntque esse probabile; quòd sufficiat si annus 60. sit inchoatus, eò quòd is in fauorabilibus habeatur pro completo. *Dian.p.5.t.14.R.83.* ex *Naldo, & Sanch.* Item *p.9.t.7.R.73.* ex *Trul. & aliis* 6. Eademque ætate (vti & ante annum 21.) Regulares non teneri ad ieiunia sui ordinis, probabile affirmat *Dian.p.9.t.7. R.73.* ex *aliis* 4. qui etiam probabile censet excusari fœminas quinquagenarias *p.9.t.7. Res.73.* ex *aliis* 4. Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitum; vel non sufficientem pro vnica refectione. *v. San. in opusc.* vbi ex *Nau. Gabr. Angl.* excusat eos, qui laborant tertiana, vel quartana, item qui ex vacuitate stomachi, notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte calefieri, aut dormire non possunt. Neque hos teneri mane sumere collatiunculam, & vesperi cœnam, notat *Dian.p.1.t.9.R 51.* ex *Fill. & aliis* 3. quia nemo tenetur pernertere ordinem refectionum.

3. Causa est labor, vel officium, cum quo ieiunium non possit consistere, qualis est agricolarum, & multorum opificum, vt fabrorum, pistorum sutorum, &c. (etsi de sutoribus neget *Angles*: cuius sententiam *Sanch.* dicit esse veram, si non suant, sed tantùm scindant corium, & materiam præparent:) non tamen pictorum, sartorum, quorum labor exiguus est. Excusat etiam *Laym. lib. 4. tom. 8. cap. 3.* figulos argentarios, ferrarios, lignarios, fullones, cæmen

cementarios, coriarios, & textores, *Dian. p. 4. t. 4. R.* 138. & *Gordanus tom. 2. l. 6. q.* 18. *c.* 6. versantes prælum typographicum; non tamen typorum compositores, fossores autem, ferrarios, & similes, etiam die vno, vel altero, quo non laborant, excusat *Azor, &c.* cum *Dian. p. 1. t. 9. R. 9.* Similiter excusatur qui pedibus facit iter puer magnam diei partem, vt ait *Sanch. in opusc. l. c. v. Fill n.* 119. Ratio horum omnium est, quia communiter horum vires non sufficiunt ad huiusmodi labores cum ieiunio.

Dixi, *pedibus*: quia multi non excusant equites: longa tamen equitatio ad plures dies, vt docet *Fill. t.* 37. *cap.* 6. meritò excusat. Vbi etiam concedit ob labores præcedentes, & subsequentes, posse aliquem excusari, si probabiliter debilitatus, vel debilitandus putetur, ita vt officio ritè fungi nequeat. *vid. Bonac. d. vlt. q.* 4. *n.* 12. Ex eodem capite Doctor. excusant coniugem, si debitum reddere non possit, quando ieiunat, vti & vxorem, quæ ob maciem, non possit cum ieiunio se viro gratam præstare. *Bonac. l. c.* Atque vniuersim loquendo, nemo tenetur opus, ad quod obligatur, omittere ob præceptum ieiunij, ait *Caiet.* Quod intelligo, nisi ista obligatio sit valde leuis, & rationabiliter postponenda obligationi ieiunij.

4. Est pietas, vel maius bonum. Vnde excusantur, qui cum ieiunio non possunt vacare operibus melioribus, v.g. Concionatores, Præceptores ordinarij, Confessarij, Cantores, & quotquot opera charitatis, & misericordiæ, tam corporalia, quàm spiritualia exercent, etiam ob mercedem, si ea cum ieiunio peragere possunt. *Fill. tom. 2. t. 27. p. 2. cap. 6. num. 24. Azor p. 1. l. 7. c. 28. Fern. Nauar. Sylu. Fagund. &c.* Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt, quando eorum labores cum ieiunio non possunt consistere. *Diana* autem (absolutè loquendo) *p. 1. cap. 9. R. 9.* Prædicatores, qui diebus quadragesimalibus, (intelligo omnibus) concionantur, putat à ieiunio excusandos: quia, inquit, summoperè laborant: non item eos, qui Dominicis tantùm concionantur, nisi sint debiles. *Sanch.* tamen *in consil. p. 2. l. 5. cap. 1. d. 13. num. 6. 7. & 8. &*

Tamb.

Trull.lib.3.cap.2.d.7. putat à ieiunio quadrageſimæ communiter, & regulariter excuſari eos, qui ter vel quater in hebdomada concionantur cum feruore. De Lectoribus verò *Dian.loc.cit.* cum *Fagund. p.4.l.2.c.8 n.19.* cenſet, non omnes excuſandos, ſed eos tantùm, quorum labor eſt improbus; vel qui ita ſunt debiles, vt ſatisfacere non poſſint. Idem ferè ſentit *Sanch.* licèt *loc. cit.* putet, Lectores eos qui quotidie quatuor lectiones legunt, (vt in Societate faciunt præceptores grammaticæ,) ſatisfacere, ſi media quadrageſima, ſiue ter in hebdomada ieiunent; eò quòd ſit magnus labor; & paucis annis ſic fatigantur, vt progredi non poſſint. Sic ille. Verùm præſtat, vt ſuperiores, ad tollendum ſcrupulum, cum talibus diſpenſent, (vt monet idem *Sanch. loc. cit.*) nam in omnibus iſtis, regula certa & vniuerſalis ſtatui non poteſt alia, quàm quod lex Eccleſiæ non obliget, cum magna difficultate, vt notat *Lay. c.3. n.3.*

5. Charitas, vel etiam vrbanitas ſecundùm quoſdam excuſat etiam à veniali eum, qui die ieiunij rogatus ab amico, modicum cibi ſumit. *Fill. Dian. p.1.t.9. R.29.* vel qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit parum, etiam carnis. *Nauar. Sanch. Dian.p.5.t.5.R.32.*

LIBER IV.

De *Præceptis particularibus certo hominum ſtatui propriis.*

QVM omnes fideles ſicut præcepta Decalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad ſtatum, & officium vniuſcuiuſque, teneantur ſcire ſub peccato mortali; ita vt ipſa eorum ignorantia vincibilis, (licèt non ſequatur tranſgreſſio) ſit peccatum mortale: *Sylu. Sayr. Sanch. Bald to.2. l.1.d.9.n.8. & 9.* hinc poſt præcepta omnibus communia, agendum de præceptis propriis certorum ſtatuum in particulari.

CAPVT

CAPVT I.

De Statu Religioſo.

DVBIVM I.

Quæ ſit natura Status Religioſi?

RESP. Status Religionis eſt fidelium, ad diuinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ ſtabilis in communi viuendi modus, ab Eccleſia approbatus.

Dico, *ab Eccleſia*: quia etſi olim Epiſcopi Religiones approbare poterant; poſtea tamen in Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio III. ſtatutum eſt, ne noua religio inducatur, niſi approbata à Papa. Ratio eſt, quia cùm religio ſit communitas ſacra, in qua debet eſſe ſpiritualis iuriſdictio, hæc autem à Papa proueniat, decens eſt, vt talis communitas ab eodem approbetur. *Laym. l. 4. t. 5. cap. 1.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Ad eſſentiam religionis non requiruntur vota ſolemnia. Ratio, quia qui in Societate IESV vota ſimplicia edunt, ſunt veri religioſi vti definiuit Gregorius XIII. in Bulla *Aſcendente Domino, Laym. l. c. n. 4.*

2. Non ſunt religioſi, ij ordines militares qui coniugalem caſtitatem tantùm vouent, Sunt tamen verè religioſi, milites S. Ioannis, & Teuthonici eorumque ſimiles, cum tria vota ſubſtantialia habeant. Similiter ex fratribus, & ſororibus tertiariis, ſiue Ordinis S. Franciſci, ſiue aliorum, tantum ſunt religioſi, qui in religione aperobata, ſecundum certam regulam, tria vota ſubſtantialia emittunt, & communiter vel ſeorſim habitant, regulam tamen à Sede Apoſtolica approbatam non profitentur. *Laym. l. c.*

3. Religioſi non ſunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis & caſtitatis, obedientiam vouent Confeſſario, aut Epiſcopo. Ratio, quia tali voto non ſubiiciuntur iuriſdictione ſpirituali, quæ à Deo, medio eius Vicario, prouenire debet. *Ib. n. 7.*

4. Etſi Papa in votis ſolemnibus religionis diſpenſare poſſit, vt quis deſinat eſſe religioſus; non poteſt

poteſt diſpenſare tamen, vt quis manẽs religioſus, ſubſtantialibus votis non teneatur: quia ad eſſentiã religionis illa ſpectant. *Laym. l. c. n.* 8. ex *Nauar. &c.*

5. Religioſus promotus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum, obſtrictus manet votis eſſentialibus ſuæ religionis; etſi quoad aliquos affectus paupertatis & obedientiæ, exemptus cenſeatur. Deinde, etſi iugo regulæ abſolutus ſit, quoad culpam & pœnam: tamen ex obligatione moralis honeſtatis, ex ea ſeruare debet, quæ eum decent, & cum eius munere conſiſtunt. Hinc quoad habitum, ſui ordinis colorem deferre debet; etſi quoad figuram, Epiſcopis ſecularibus ſe conformare poſſit, vt Clemens VIII. conceſſit apud *Sanch. mor. c.* 6. Imò, ſi Epiſcopatum reſignet vel ob culpam deponatur, abſque degradatione; tamen non tenetur ad regularem obſeruantiam redire quia retinet eminentiam Epiſcopalem, ob quam obedientia regulari exemptus fuit. *Ibid.* ex *S. Thom. Rodrig. Sanch. &c.* Secùs eſt in Cardinali religioſo, qui non eſt Epiſcopus; hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia; ideoque ſi Papa eius renunciationem acceptarit, tenetur redire ad obedientiam regularem ſui ordinis, *Palaus, de Lugo, Reſp. mor. l. 5. d.* 12.

4. Religioſus ad Parochiam promotus cum votis aſtrictus maneat, tenetur deferre habitum religionis, regulamque ſeruare in omnibus, quæ cum ſuo munere conſiſtere poſſunt. Idque non tantum ſecundum moralem honeſtatem, ſed ſub obligatione grauis culpæ, ſi ad eam regula obliget. *Ita Laym. l. 4. t. 5. c. 1. n.* 11. *&* 12. Vbi addit, quòd etſi Parochus religioſus in iis, quæ ad regulam ſpectant, ſubiectus maneat ſuperiori; iam tamen conſuetudine multis locis obſeruari, vt non tantum in pertinentibus ad diſciplinam Eccleſiaſticam, ſed etiam in pleriſque aliis, ab obedientia Prælati eximatur, & Epiſcopo ſubiiciatur. *v. Sylu. Sanch. l. 6. mor. c. 6. n.* 36.

DVBIVM II.

Quæ requirantur ad valorem profeſſionis religioſæ?

Reſp. Ad valorem eius, tres requiruntur conditiones.

ditiones. 1. Est qualitas, seu aptitudo vouentis, scilicet, vt iuxta *Trid sess. 35. cap. 15. de Regularibus.* decimum sextum ætatis annum expleuerit, annumque integrum, cum religioso habitu steterit in probatione, nullumque habeat impedimentum, quod per statuta à Pontifice confirmata, in isto ordine substantiale esse censeatur. *Azor t. 1. l. 12. c. 2. q. 6. & 7. Rod. t. 2. c 6.*

2. Conditio, Consensus & acceptatio expressa, vel tacita Prælati ordinis: per hanc enim religioni incorporari debet. Idque ordinariè, non tantùm cum consilio, sed etiam cum consensu Capituli, aut certe maioris aut principalioris partis; secundum cuiuscumque ordinis statuta. *Nauar. Less. cap. 41 d. 7.*

3. Vt professio sponte facta sit, non cogente graui metu, qualis esset incarceratio, alimentorum subtractio, eò quòd in professionem consentire noluerit. Itemque metus reuerentialis, non quidem se solo, sed accedente precum, blanditiarum, & imperij, sæpiùs repetita importunitate, aut graui offensione, aut diu continuatâ indignatione consanguineorum; adiunctis etiam minis de subsidiis negandis, si ex religione egrediatur: hæc enim vel singula, vel certè simul iuncta, consideratâ conditione hominis rudis, timidi, &c. metum iustum incutere possunt, & professionem irritare, vt docet *Layman. cum aliis lib 4. tract. 5. cap. 5. Less. lib. 2. cap. 43. dub. 7.* Vnde resoluuntur sequentes Casus.

1. Is, qui professionem irritam edidit, ex defectu alicuius conditionis ex iam dictis, nisi eam postmodùm tacitè, vel expressè ratificauerit, egredi è religione, & vxorem ducere potest: licèt ob euitationem scandali, causam egressûs dicere debeat: & si ad forum externum causa deueniat, defectum professionis probare; idque intra quinquennium à die professionis, post illud enim non auditur iuxta *Trident. cap. 19. sess. eadem.* Quia præsumitur eam interea ratificasse.

2. Quòd si tamen sciret, illam iuris præsumptionem falsam esse, eò quòd vel ignorans impedimentum,

mentum, vel metu graui aliáve iuſtâ causâ impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit; vel impedimentum ſit eſſentiale, ac perpetuum, aut ſaltem vltra quinquennium duret, eo elapſo poteſt reclamare, debetque audiri in iudicio, ſaltem extraordinario, vel in integrum reſtitui, vt contra *Bonac. de clauſ. d. 4. q. 2. p. 10.* docet *Nauar. Sanch. d. 27. num. 22. Leſſ. lib. 2. c. 41. d. 7. Azor l. 12. c. 4 q. vlt. Dian. p. 3. t. 2. R. 53. Barboſa in Trident. ſeſſ. 25. c. 19. n. 7.* vbi plures alios citat, & niſi aliud quid impediat, fugere poteſt, vt docet *Laym.* Qui addit, quòd ſi fuga ſine graui ſcandalo vel incommodo tentari non poſſet, monendum à Confeſſario, vt profeſſionem tacitè ratificet : quod fiet, ſi profeſſorum habitum proprium deferat, actuſque iis proprios exerceat, cum intentione, quòd profeſſus talis ordinis eſſe velit. *vid. Aut. cit. & Dian. p. 8. t. 7. R. 51.* vbi ex *Trid. ſeſſ. 25. c. 19* probat, Epiſcopum de nullitate profeſſionis, ſine interuentione ſuperioris regularis ſententiam ferre non poſſe, & ſi faciat, fore nullam.

DVBIVM III.

Ad quid teneatur Religioſus vi ſuæ profeſſionis ?

Reſp. Religioſus vi ſuæ profeſſionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis. Quia ex vi profeſſionis tenetur velle ſeruare ſuum ſtatum qui eſt perfectionis, ſiue tendentium ad perfectionem (licèt ſecundùm ſe non ſit præcepti, ſed conſilij) hoc autem eſt intrinſecè velle tendere ad perfectionem. *S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 1. & 2. & q. 184. a. 5. Laym. l. 4. t. 5. c. 1 n. 2. Suar. de relig. tom. 4. l. 1. c. 4. Bardi. de conſc. d. 7. c. 6. §. 1.* Vnde reſolues.

1. Religioſus non tenetur actu eſſe perfectus, ſed tantum ſtudere perfectioni. *Bardi. &c. l. c.*

2. Tenetur tendere ad perfectionem, 1. Per media eſſentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia, ſecundaria, non contemnendo ea. *Laym. l. c. cap. 9. num. 13.* 4. Tenetur aliquibus mediis vti & ſi omnia media abiiciat non eſt in ſtatu ſalutis. *Suar. Laym. loc. c.* dicens : ſi nullum perfectionis ſtudium adhibeat, ſed omnia monita & regulas negligat, eò quòd

ſub

ſub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona ſupererogatoria, ſiue ſpecialiter non præcepta, nec promiſſa quia aliàs moraliter loquendo, non poteſt habere debitam intentionem ſalutis. *Suar. l. c.*

3. Tenetur tendere ad perfectionem per media ſuæ Religionis (non per alia) hoc eſt ſeruando ſuas regulas. *Sanch. l. 6. c. 5. num. & 2.* Hinc peccat 1. per contemptum regulæ, hoc eſt, ſi nolit ſubiici. *Ibid. n. 6. 2.* ſi tantum velit ſeruare, quæ ſub mortali obligant quia contemnit perfectionem. *Ibid. n. 7. 2.* per actum directè contrarium, hoc eſt, nolendo perfectionem: quod eſſe mortale docet *Sanch. n. 10. Pelizar. & Bardi. l. c.*

4. Si quis non tantum intendat non eſſe ſollicitus in obſeruatione regulæ, ſed etiam nunquam ſeruare, etiamſi facile poſſit, eſt mortale, vel proxima diſpoſitio ad illud, vixque poteſt fieri ſine contemptu formali. *Suar. l c. n. 24.*

5. Si ex remiſſione animi, & ſine vllo iuſto titulo, per directam intentionem, velit aliquam regulam non ſeruare, erit ſaltem leuis contemptus, & peccatum veniale. *Suar. l. c.*

6. Frequenter, & ex conſuetudine violare regulam, eſſe mortale, dicit *Sanch. l. 6. mor. c. 4. n. 18. & 20.* Tum quia perturbat religioſam diſciplinam: tum quia ſecundum quoſdam eſt contemptus interpretatiuus, vel ſaltem probabiliſſimum eius periculum: tenetur autem ſub mortali ita viuere, vt non ſit grauiter pernicioſus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad regulæ laxitatem. *Sanch. Lay. l. 4. t. 5. cap 9.* tum quia conſtituit ſe in eo ſtatu, vt tanquam incorrigibilis ſit expellendus, tenetur autem quiſque ratione votorum, quibus ſe Religioni addixit, ita ſe gerere vt ſit tolerabilis, & non mereatur expelli; at qui nullum conarum perfectionis adhibendo, regulas ſine diſcrimine tranſgreditur, reddit ſe intollerabilem, vt debeat expelli, aut, ſi toleretur, plurimùm nocet, ergo per accidens, & indirectè agit contra profeſſionem, peccatque mortaliter. *Sanch. c. 4. n. 18. v. Aut. cit.*

7. Religioſus Societatis IESV peccat mortaliter,

ſi

si non adhibet diligentiam in cauendis defectibus, ob quos se dimittendum, vel eiiciendum prænidet & licet ita dimissus, sit liber in conscientia, si tamen sit dimissus ob fraudem, vel peccata in eum finem commissa, irrita est dimissio, vtpote obtenta per dolum dantem ipsi causam, (sicut matrimonio, & ceteris contractibus) vnde subiacet pœnis apostatarum. *Bonac. de claus. q. 2. p. 12. § 1.*

8. Scholasticus Societatis Iesv, qui prauis moribus, de industria dimissionem extorsit, vel falsis allegationibus impetrauit, non est liber à votis *Less. l. 2. c. 40. d. 15. Sanch. l. 6. c. 9. n. 99. Lay. l. 5. t. 5. d. 9. n. 13.*

DVBIVM IV.

Ad quid religiosus obligetur vi votorum.

Resp. 1. Religiosus ex voto paupertatis obligatur, vt nihil habeat proprium. Nomine proprij autem intelliguntur bona temporalia pretio æstimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem disponendi liberam, & independentem, in perpetuum abdicauit. Constat *ex c. Non dicatis, 12. q. 1. c. Monachi.*

Dicitur 1. *Bona temporalia*: quia retinet religiosus dominium bonorum spiritualium, honoris, famæ, & similium. Item ius eligendi, præsentandi, conferendi regulare beneficium, &c. *S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 7. Sanch. l. 7. c. 18. Less. l. 2. c. 4. d. 5. Laym. l. 4. t. 5. c. 7.*

Dicitur 2. *Dominium vel facultatem disponendi*, propter religiosos Societatis Iesv, qui post emissa vota, retinent, & acquirere possunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent ius actuale, de iis pro suo arbitrio disponendi, vel vtendi, in cuius abdicatione, essentia religiosæ paupertatis consistit. *Sanch. Laym. l. c. n. 3.*

Dicitur 3. *Independenter*: quia religiosus, etiam professus, potest habere peculium dependens, & reuocabile ad nutum superioris, quod nomine proprij non comprehenditur. *Laym. c. 7. n. 12.* Vnde sequentes Casus resoluuntur.

1. Non repugnat voto paupertatis, quod Religiosi habeant bona in communi, etiam immobilia.

Imò

Imò, ſine conſenſu Papæ, non poſſunt ſe obligare communitati, quòd ea nunquam ſint acquiſituri; quia præiudicarent immunitati Eccleſiaſticæ. *Lugo Reſp mor. l. 3. d. 8.* Neque poſſunt fructus ſeu reditus à donatore deſtinatos ad ea emenda, applicare ad vſus alios, v.g. ſoluenda debita, &c. *Ibid. d. 10.*

2. Non repugnat paupertati, ſi religioſo detur villa, vel alius locus adminiſtrandus nomine monaſterij, idque in monaſterij commodum. Imò nec repugnat, ſi detur in commodum, vel incommodum ipſiuſmet religioſi, aliquod Eccleſiaſticum Beneficium. Quo caſu competit ei adminiſtratio redituum, quos ad ſui ſubſtentationem, piaſque cauſas applicare poteſt, iuxta Canonum conceſſionem: quod reliquum eſt, pertinet ad Eccleſiam, vel Beneficium cui ſeruit: ac conſequenter donationes de reditibus beneficij factæ ab eo in vſus non pios, inualidæ ſunt, & contra iuſtitiam, neque accipientes poſſunt tuta conſcientia retinere. *Suar. tom. 4. de rel. l. 5. Molin. d. 276. &c. communiter.* Ratio, quia non habens dominium dictorum reditum, *Lugo de iuſt. t. 1. d. 4. ſ. 1.* Nihilominus *Vvading.* apud *Dian. p. 8. t. 6. R. 133.* probabile cenſet, quod etſi illicitæ, validæ tamen ſint iſtæ donationes: idemque multo magis de donationibus Epiſcoporum regularium cenſet cum eodem. *Dian. l. c. R. 132. &c.* contra *Sanch. Suar. &c.* Ad monaſterium verò omnia alia, quæ aliundè, quàm ex Beneficio acquiruntur, niſi ex conſuetudine cedant Eccleſiæ. *Nau. Azor. t. 1. l. 12. c. 10. q. 6. & 7. Mol. Laym. l. c. v. Trid. ſeſſ. 25. c. 1. de Regul.*

3. Non tantum iure antiquo, ſeu etiam poſt Tridentinum, probabile eſt, religioſo in monaſterio, vel iuxta illud manenti, annuatim aſſignari poſſe reditum, vt ex eo viuat ſuo commodo & incommodo, reuocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter monialibus victum præberi poſſe, ita vt ipſæ ſibi labore manuum veſtes comparent. Ita contra. *Azor. Leſſ. & Mol.* docent *Sanch. l. 7. mor. cap. 22. Tan. Laym. l. 4. c. 7.* Qui addit, talem conſuetudinem, vbi viget, non damnandam: probat tamen tolli debere ſi commodè poſſit, monetque, non

ſine vrgentiſſima cauſa introducendam.

4. Peccat contra paupertatem religioſus, ſi quid, ſeu domi ſeu foris, etiam ex iis, quæ ad victum & veſtitum pertinent, ſine ſuperioris conſenſu expreſſo, tacito, vel præſumpto, accipiat, retineat, abſumat, permutet, alteri donet, vel accomodet. Ita *Leſſ. l. 2. cap. 41. d. 8. & d. 9. n. 79. Sanch. 7. mor. cap. 19. n. 53. & cap. 21. num. 32. Suar. tom. 3. de relig. l. 8. c. 11. Laym. l. 4. t. 5. c. 7. Azor tom. 1. l. 2. c. 12.*

Dixi, *ſine conſenſu tacito*: quia ſi Prælatus ſciat, ſubditum aliquid accipere, retinere, vel expendere & non prohibet, cùm facilè poſſit, tacitè conſentire, & approbare videtur. Vnde *Sanch. 6. mor. cap. 19.* ait, ſi in aliqua religione conſuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, ſine licentia id excuſari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, conſuetudinem rationabiliter declarat. Et ſi Prælatus ſubdito donet, vel donari permittat imagines, roſaria, &c. ſciens non indigere iis omnibus ad proprium vſum, tacitè facultatem concedere cenſetur, donandi aliis, vt notat *Laym.* Monet tamen *Leſſ.* talem conſenſum non præſumendum, niſi in rebus paruis, & crebrò occurrentibus.

Dixi 2. *vel præſumpto*: hic enim locum habet, cùm res vrget, ſuperiorque non eſt præſens. Ad hunc autem, vt vult *Sanch.* & *Bonac.* non ſufficit, quòd ſuperior libenter concederet, ſi peteres, (alioqui omnes donationes à Prælatis permitti ſolitæ, licerent ſine venia; quod cederet in euerſionem diſciplinæ regularis) ſed requiritur, vt ipſe cenſeatur concedere, quamuis non petas, & nolit in iis circumſtantiis te petere. Addit tamen *Suar.* & *Leſſ.* excuſari à mortali, ſi præſumatur affectus ſuperioris libenter rem conceſſuri, ſi rogaretur. Ratio, quia tunc cenſetur rem habere ex voluntate ſuperioris, ſaltem virtuali, quæ in illo affectu latet; ideoque ſi ſuperior tantùm ſit inuitus, quoad modum, venialiter quidem peccari; non tamen contra paupertatem docent *Suar. Sanch. Laym. l. 5. t. 5. c. 7.*

4. Contra votum paupertatis peccas, ſi quid ex rebus in vſum tuum conceſſis, in alium vſum expendas, aut culpabiliter amittas, vel deſtruas lata

culpa.

culpa. Ratio; quia in iis tantùm habes vſum facti, idque precario, quamdiu ſuperiori videbitur, eſtque actus dominij, poſſe rem arbitratu ſuo deſtruere. *Sanch. c. 19. Laym. n. 6. Leſſ. n. 79.*

5. Item peccas, ſi quid abſcondas? vt illud liberæ diſpoſitioni ſuperioris ſubducas; Nec, Procuratores OEconomi, Adminiſtratores, Prælati inferiores, quicquam poſſunt expendere, contrà quàm regula ordinis, voluntas ſuperiorum, vel conſuetudo poſtulat. Ratio, quia non ſunt domini bonorum communium, ſed tantùm adminiſtratores. *Laym. n. 9.* ex *S. Thom. &c.*

6. Si prælatus permittat ſubdito, vt bona, ex quacunque cauſa, aut titulo prouenientia, in vſus vanos, turpes, aut illicitos expendat, aut ſuperflua pretioſa, & ſtatum ſuum dedecentia, penes ſe habeat, peccat & Prælatus, & ſubditus contra votum paupertatis; eſtque talis donatio, ſeu alienatio irrita, & reſtitutioni obnoxia. *Nauar. Sylu. Valentia. Mol. t. 2. d. 276. Azor, Leſſ. d. 9. Sanch. Laym.* Quia Prælatus non poteſt dare veniam maiorem, quàm ipſe habet: ipſe autem cùm non ſit dominus, non poteſt bona ſuo arbitratu, & inutiliter expendere: ſed tantùm in Religionis neceſſitatem & vtilitatem. *vid. C. Lugo de iuſt. d. 3. ſect. 7. n. 131.*

Reſp. 2. Religioſus voto Caſtitatis obligatur, vt abſtineat ſe ab omni voluntaria delectatione venerea, interna & externa; proindeque ſi quis contra caſtitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ, & ſacrilegij. *Leſſ. & Laym. c. 8.*

Reſp. 3. Religioſus ex voto obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ ſuperior præcipit, ſecundùm regulas & conſtitutiones ordinis, ſiue directè & expreſsè, ſiue indirectè & implicitè. Et quidem ſi præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini noſtri IESV CHRISTI, vel ſimili forma, tenetur obedire ſub mortali: quia intendit obligare quantùm poteſt: ſub veniali autem, ſi alia forma vtatur, vel ſub nullo; quod conſuetudo in Societate IESV approbat, *vid. S. Thom. 2. 2. q. 104. Sylu. Sanch. l. 6. mor. cap. 1. Leſſ. l. 2. cap. 41. dua. 9. Laym. c. 9.*

Porrò quæ indirectè pertinent ad regulam *Sylu.* &

& quidam alij ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorem eius obseruationem. *Sanchez* tamen arctat ad res valde necessarias, sine quibus regula commodè seruari nequit: alioqui enim superior quasvis corporis macerationes præcipere posset; ordinantur enim ad pleniorem obseruationem regulæ. *Laym.l.4.t.5.c.9. Less.l.2.c.4.d.9.* Vnde resolues.

1. Non tenetur subditus obedire in iis, quæ sunt vel contra regulam (nisi superior in ea possit dispensare, & legitima causa dispensandi subsit) vel supra regulam, vt essent magnæ macerationes (nisi in pœnam, vel ad obligationem votorum necessariæ,) vel vt acceptet Episcopatum, *Dian. p.6.to.8. Res.33. & alij sex.* vel infra regulam, scilicet vana (nisi præcipiat ex causa, quæ sit secundùm regulam v.g. vt obedientia exerceatur.) Nec refert, quòd regulæ iubeant in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, sed obedientiæ perfectione intelligitur. Ita *Suar. Sanch.6.mor.c.2. & Laym.*

2. Si regula ordinis sub peccato obliget, eius transgressio est contra votum, & sacrilega. Ratio, quia talis regula non est minùs præceptiua, quàm vox superioris: & subditus promittens obseruationem regulæ eo modo, quo ipsa intendit, se obligare censetur; proindeque Cartusianus v.g. carnes edens, vel Franciscanus feria sexta non ieiunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. *S.Thom.in 2.d.44.q.2. art.3. Valent. Sanch.6.m. c.1.& 4. Vasq. Rodrig. Laym.l.c.n.6. Escob.&c.*

3 Si regula sub peccato non obligat, transgressor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio, quia talis regula non continet propriè præceptum, sed tantùm est ordinatio, seu monitum, obligans tantum ad pœnam, si imponatur. *S.Tho. Laym. l.c. c. &c.* Hinc nec transgressio illius ex rationabili causa, & bono fine, seu ex motiuo virtutis facta, v.g. si extra tempora loquatur cum socio, vt mœstum consoletur, est peccatum; erit tamen veniale nisi ex negligentia, torpore animi, aliove inordinato affectu fiat. *Laym. loc.cit.* Quem vt plurimum concurrere, adeoque rarò omni culpa vacare, putat *Valent. Sanch. & Suar.* Qui addunt, quòd si quis frequenter, & quasi per consuetudinem, re-

gulam transgrediatur, religiosam disciplinam grauiter perturbet, eâque ex causa in periculo expulsionis se constituat, peccet mortaliter. *Laym. lib. 5. tom. 5. c. 9. Sanch. n. 18.*

4. Etsi Capitulares nouum statutum condere possint, quo ipsi, aliique postmodum professionem edituri, obligentur; antè tamen professi, qui in illud non consenserunt, eo non obligantur si ad regulam ordinis non directè, nec indirectè spectet. *Lay. loc. cit. n. 10.* Nisi tamen statutum fiat in Capitulo generali, vel saltem prouinciali (iuxta cuiusque ordinis institutum) concurrere maiore parte suffragiorum; & non sit regulæ difforme. *vide Escob. de leg. E. 1. c. 2. n. 13.* Ratio, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, iuxta *reg. 39. in 6* Addit *Laym. & Sanch.* ex *Sylu. & Azor. tom. 1. lib. 13. c. 11. q. 19. Less. lib. 2. c. 41. n. 12.* nec Pontificem posse religiosos cogere ad arctiorem viuendi rationem, quam instituti prima forma postulat. Quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, prouenit ex voto, quod factum fuit secundùm proprium regulæ institutum. Si tamen regulæ reformatio necessarium medium esset ad ordinis conseruationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multoque magis Pontifex, illos cogere potest, quando ad hoc se implicitè quisque obligâsse censetur. *Sylu. Less. Sanch. Lay. ll. cc.*

5. Etsi consuetum non sit, nec consultum, vt Prælati sub peccato præcipiant actus internos; probabile tamen est fieri posse, vt docet *Laym. Suar. &c.* Ratio, quia verisimile est, quod aliqui religiosi ad id se obligare intendant, cùm se quasi holocaustum Deo tradant.

Quæres, An subditus teneatur obedire, si dubitet, vtrum sit res licita, quam Prælatus iubet, vel iusta causa imperandi.

Resp. 1. Communiter teneri, quia tunc melior est conditio superioris, qui est in possessione potestatis præcipiendi: in dubio autem nemo spoliandus est iure, quod habet. Nec dicas, subditum etiam esse in possessione libertatis, cùm habeat debitum parendi.

Resp.

Digitized by Google

Resp. 1. Non teneri, si graue damnum obediendo timeat. Ratio, quia in dubio fauendum est reo, eique de cuius damno agitur. Etsi enim subditus non sit in possessione libertatis, est tamen in possessione iuris, quo potest se à periculosis rebus conseruare. *Less. Sanch l. 6. mor. c. 4. aliique.*

DVBIVM V.

Qui possint, vel teneantur ingredi religionem?

Resp. 1. Omnes illi, & soli, possunt ingredi religionem: qui sunt sui iuris, nec aliis obstricti: qui verò aliis obstricti sunt, non possint sine eorum consensu. *Less. l. 2. c. 41. di. 3.*

Vnde 1. Non possunt ingredi religionem impuberes, quia subsunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ dispositionem. 2. Nec filij, si parentes sine illis se alere nequeant. *Lay. l. 4. t. 5. c. 4. n 1. 3.* Nec serui, sine consensu dominorum. 4. Nec qui decipit virginem, sub promissione matrimonij 5. Nec is, qui non est soluendo creditoribus; modò in seculo manendo, possit intra paucos annos soluere *D. Th.* tamen *Syl. Fumus V. Religio, & alij*, putant, illum posse bona præsentia cedere creditoribus; quia persona hominis liberi non est pro pecuniâ obligata. 6. Nec Episcopus, sine consensu Papæ, cui iuramento se obstrinxit: præterquam quòd sit obstrictus suæ Ecclesiæ, sicut maritus vxori. 7. Nec coniuges post matrimonium consummatum, nisi vir per vim consummasset, ante expletos 2. menses, qui eis à iure conceduntur, aut nisi alter coniugum commisisset adulterium: tunc enim innocens ingredi posset.

Resp. 2. Qui vouit religionem, tenetur ingredi secundùm sequentes regulas.

1. Non tenetur, imò nec potest licitè ingredi ordinem, in quo collapsa est disciplina regularis, idq; ob periculum peruersionis. *Lay. l. 4. t. 5. c. 6. n. 5.*

2. Qui vouit laxiorem, licitè ingreditur strictiorem, non tamen contrà; quia minus præstaret, quàm promisit. Quòd si tamen profiteatur in laxiore, valida est professio, & liberatur à voto strictiore ingrediendi. Ratio, quia votum solemne, quo fit personæ traditio, & religioni ius in personam acqui-

ritur, derogat priori voto ſimplici per quod nullum tale ius religioni ſtrictiori erat acquiſitum. *Laym. l.c.* ex *S.Thom.&c.*

3. Is qui vouit experiri religionem ſtrictiorem; poteſt id commutare in votum profitendi, & perſeuerandi in laxiore. Ratio, quia hoc melius eſt. *Laym. l.c.* ex *Sanch.&c.*

4. Profeſſo licentiam tranſeundi ad ordinem laxiorem, Epiſcopus vel Prælatus ordinis exemptus eum conſenſu Capituli diſpenſatiuè ex iuſta cauſa dare poteſt, *Laym.l.c. Leſſ.l.2.c.41.n.103.Sanch.6. mor.c.7.*

5. Profeſſus, ad ordinem ſtrictiorem, petita, licèt non conceſſa, Prælati ſui licentia, ea iuſta cauſa tranſire poteſt. Quod addo, quia huiuſmodi tranſitus, ſine cauſa temerè fieri non debet. Quòd ſi autem fiat, ſpectanda eſt auſteritas circa ſilentium & ſolitudinem: idque non tantùm ſecundùm inſtitutum regulæ, ſed etiam ſecundùm obſeruationem præſentem. Probatur *ex c. Licet, de regularibus. v. Laym. Leſſ. Sanch. ll. cc.* Ex dictis reſoluuntur hi Caſus.

1. Canonici regulares ad Monachos tranſire poſſunt, non contrà; cùm religio Monachorum auſterior ſit. *Laym. l.c.*

2. Profeſſus regulam ſtrictiorem, ſi ea non ſeruetur in ſuo monaſterio, aliovè eiuſdem ordinis, nec ſit ſpes reformationis, poteſt tranſire ad laxiorem, in quo regula ſeruetur; ita vt conſideratio præſenti ſtatu ducat vitam ſtrictiorem. *Laym. l.4.tr.5.c.6 n.10.* ex *Sanc. Rodrig.&c.*

DVBIVM VI.

Ad quid teneantur religioſi electi, & fugitiui?

Suppono, Religioſum iuſtas ob cauſas religione expelli poſſe, 1. Si in graui vel pernicioſo crimine exiſtens, notoriè incorrigibilis appareat; in quo tamen caſu, moniales perpetuo potius carceri mancipandas, quàm eiiciendas, putat *Sanc. l.6. mor. cap.9.* 2. Si ob criminis infamiam, ſine graui ordinis damno, tolerari nequeant. 3. Si in admiſſione reticuerit impedimentum, vel eſſentiale, vel ſaltem admo

admodùm graue, v. g. lepram, &c. vt docet *Nauar. Sa. V. Religio, num.* 34. *Sanch. 6. mor. cap. 4. num.* 56. Ratio, quia in re admodum graui decepit ita vt fraus dederit causam admissioni. *vid. Dian. p. 9. t. 9. R.* 57. vbi docet, quòd licèt hactenus ex communi sententia *Sanch. Suar. Azor. Rodrig. &c.* Religiosi propter delictum aliquod graue, etiam semel perpetratum potuerint expelli, iam tamen propter declarationem *Vrbani VIII.* editam anno 1624. per nulla priuilegia possint expelli è Religione, (excepta Societate Iesv) nisi sint incorrigibiles; tales autem non censeantur, nisi vnius anni ieiunio & pœnitentia in carcere sint probati.

Hoc supposito. Resp. 1. Professus è religione ob culpam ejectus, manet religiosus, votisque adstrictus. *Lay. l. 4. t. 5. cap.* 13, *ex communi.* Vnde resoluuntur hi Casus:

1. Iectus, rerum, quas acquirit, vsum & administrationem tantùm sibi vindicare potest, non autem dominium: neque illud acquiritur monasterio, cuius non est membrum amplius, sed Ecclesiæ in qua Beneficium non habet, & exemptus est. Quòd si autem non sit, exemptus est. Quòd si autem non sit exemptus, Episcopo loci. *Lay. loc. cit.* ex *Molin. & Less.*

Dixi, *iectus*: quia fugitiuos & apostatas. iis exceptis quæ ex Beneficio Ecclesiastico accepta sunt, monasterio acquirere verius est, si illud dominij in communi capax sit: sin minus, Sedi Apostolicæ. Ratio, quia monasterium, instat seruorum, eos vendicare & reducere poterat. *Laym. l. c.* ex *Azor. Sylu. &c.*

2. Iectus per culpam, non omninò soluitur est voto obedientiæ, etsi eius executio magna ex parte cesset; quia caret superiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud seruare in præparatione animi, si recipiatur. *Laym. l. c.* ex *Nau. & Less.*

3. Idem à reliquis monasticis obseruantiis, & regulis, vt à ieiuniis, vigiliis, delectu ciborum, & similibus liber est, *Lay. l. 4. t. 5. c. 13. Sanc. 40. Nau. & alij* contra *Less. Sanc. &c.* Ratio est, quia talium obseruatio non comitatur simpliciter professionem

votorum ſuſtantialium, ſed ſtatum regularem, à quo ille eſt expulſus.

4. Etſi non ſit improbabile, quod docent *Nauar. & Azor.* probátque *Rodriguez*, eiectum tutò manere extra ſuum ordinem, nec teneri receptionem petere, eò quòd iuſtæ ſententiæ ſuæ eiectionis ſe conformare poſſit: contrarium tamen communius eſt, & probabilius: Ratio quia cùm ſit obligatus votis, tenetur ſe qualificare, vt vota ſua conuenienter profeſſioni exequi poſſit. Quæ ratio magis probat, ſi ordo ipſum reuocet. *Laym. l. c. num. 6.* ex *Sylu. Sanch. & Leſſ.*

5. Eiectus poteſt tutò in ſeculo manere, ſi in monaſterio non recipiatur, niſi religionem laxiorem inire malit: quia aliam non vouit; neque per ipſum (vt ſuppono) iam ſtat, quò minùs in ſua recipiatur. Ita *Rod. Lay. & c. loc. cit.* Vbi addit, Prælatos poſſe aliquem ſub conditione eiicere, vt vel aliam religionem intret, vel ad ſuam reuertatur: imò etiã Ordinarij locorum eiectos ad hoc cogere poſſunt. Ratio eſt, quod tales non ſine periculo, & ſcandalo aliorum in ſæculo viuant. *v. Laym. l. c. n. 8. & 9.*

Reſp. 2. Prælati ordinum fugitiuos, & apoſtatas requirere tenentur, ſi abſque graui ordinis damno poſſint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ita *Sanch. l. c.* Ratio prioris partis eſt, quia iure diuino & naturali tenentur Prælati proſpicere eorum ſaluti. Ratio poſterioris eſt, quia ſi ob iuſtam cauſam poſſint eiici ob eandem etiam poſtquam malitiosè exiuerunt, poterunt non recipi. *Laym. loco citato n. 7.* ex *Sanch. &c.*

Dixi, *fugitiuos & apoſtatas*: quia per ſententiam iuſtam eiectos, etſi ſe correxerint, neceſſariò recipiendos negant *Sanch. l. c* & *Azor. l. 12. c. 17.* affirmant *Nauar. Molin. t. 1. d. 140. Leſſ. lib. 2. cap. 41. d. 15.* Vtrique probabiliter.

Quæres. An profeſſus in vno monaſterio poſſit eligi, vt ſe transferat ad aliud.

Reſp. Poſſe, ſi plura monaſteria faciant vnum corpus ſub vno capite; ſecùs, ſi ſingula ſubſint ſuis ſuperioribus ſub Epiſcopo, vel immediatè ſub Papa. Ratio, quia non vouit obedientiam, niſi in hoc

conuen

conuentu. *Layman. loco citato n.* 10. Vide etiam *Sanch. lib. 7. mor. cap.* 32.

CAPVT II.

De Statu Clericorum.

CLerici generaliter dicuntur illi, qui sacris ordinibus, vel primâ saltem tonsurâ sunt initiati. Ad quorum statum cùm multa pertineant, de quibus alibi agendum, hîc agemus de beneficiis Ecclesiasticis, Horis Canonicis, & aliis paucis.

DVBIVM. I.

De Beneficiis Ecclesiasticis.

ARTICVLVS I.

Quid, & quotuplex Beneficium Ecclesiasticum?

Resp. 1. Beneficium Ecclesiasticum est ius perpetuum, percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, propter officium aliquod spirituale, authoritate Ecclesiæ constitutum. Ita *Laym. l. 4. t. 2. Less. l. 2. cap.* 35. *d.* 1.

Dicitur 1. *Ius perpetuum*, ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem; quæ non sunt Beneficia, de quibus Canones loquuntur.

Dicitur 2. *Propter officium*: quia in Beneficio duo iura à se mutuò separabilia distinguuntur. 1. Est ius seu potestas exercendi muneris spiritualis; estque simpliciter spirituale. Alterum est ius percipiendi reditus Ecclesiasticos: quod etsi secundùm se sit tẽporale; quatenus tamen fundatur in officio spirituali eiq; annexum est, spiritualitatẽ aliquam participat.

Dicitur 3. *Authoritatem Ecclesiæ, &c.* quia solius prælati est, officia in Ecclesia instituere, eisque prouentus Ecclesiasticos annectere, ipsiusque est respicere, quot & qualibus ministris Ecclesia egeat.

Resp. 2. Beneficium diuiditur 1. in Seculare, quòd pro secularibus, & Regulare, quod pro regularibus est institutum. Vnde sine dispensatione, nec seculare regulari, nec contra conferri potest. Porro omne Beneficium præsumitur esse seculare, nisi probetur esse regulare, vel ex prima sui insti-

Digitized by Google

tutione, vel per poſſeſſionem pacificam 40. annorum, per eã enim ex ſeculari fit regulare, & contra.

2. Beneficium aliud eſt Duplex, aliud Simplex. Duplex dicitur, quod eſt cum adminiſtratione, 3. vt Papatus Epiſcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc eſt; quæ habent præeminentiam, cum iuriſdictione in foro externo, vt Præpoſitura, Decanatus, Archidioconatus, Abbatia, ſiue ſecularis, ſiue regularis, Prioratus clauſtralis. Item perſonatus, qui eſt eminentia in Eccleſia, ſine iuriſdictione; v.g. locus honorificus in choro, in proceſſionibus, ſuffragiis ferendis, vt Cantoria, & ſimiles. Item Beneficia quæ dicuntur officia, habéntque adminiſtrationem rerum Eccleſiaſticarum, ſine iuriſdictione; vt Cuſtos, Theſaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Dublicia dicuntur, Beneficia curata; hæc enim omnia duplici onere, & curâ conſtricta cenſentur, cùm præter recitationem precum omnibus communem, habeant aliquam adminiſtrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantùm ſunt inſtituta ad officia diuina obeunda, neque adminiſtrationem, vel eminentiam ſingularem habent; vt Canonicatus ſiue ſeculares, ſiue regulares, Capellaniæ. *v. Lay. l. c. & Leſſ. l. 2. c. 34. d. 2.*

ARTICVLVS II.

Quomodo acquirantur & conferantur Beneficia?

Reſp. 1. Beneficia Eccleſiaſtica vno ex tribus modis, communiter acquiruntur. 1. Per electionem, v.g. Canonicorum; vel etiam poſtulationem, (quæ eſt electio eius, qui non erat de Capitulo, vel de iure non erat capax) & confirmationem ſuperioris ſi electum vel poſtulatum idoneum eſſe intelligat. 2. Per præſentationem Patroni præuiam, & inſtitutionem ſubſequutam, à Prælato Eccleſiæ factam, ſi præſentatus ſit idoneus. Etſi verò Patronus præſentato ius ad rem conferat, ita vt Beneficium alteri conferri nequeat; ius tamen in re, & collatio beneficij per inſtitutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando Beneficium ſolo iure Prælati datur, nec Patronatûs iuri ſubeſt. Vnde etiam Beneficia, ex modo conferendi, diuiduntur in Electiua, Patronata, & libera.

Reſp. 2.

Reſp. 2. In qualibet diœceſi Epiſcopus eſt proprius collator Beneficiorum, niſi ex legitima præſcriptione hoc ius alteri competat: ſupremus autem & vniuerſalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, eſt Papa. *Leſſ. lib.* 2. *c.* 35. *d.* 10. Ratio prioris eſt, quia Epiſcopus in ſuâ diœceſi eſt moderator ſacrorum: ergo ipſius eſt officia ſacra conferre. Ratio poſterioris, quia Papa eſt ſupremus diſpenſator bonorum Eccleſiaſticorum, & Ordinarius Ordinariorum. Poteſt autem Papa tribus modis Beneficia conferre. 1. Iure præuentionis. 2. Iure concurſûs. 3. Iure deuolutionis, de quibus *v. Leſſ. loc. cit.* vbi notat, iure præuentionis & concurſûs, ad vitandas lites, rariùs Papam vti: imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apoſtolicam, & Federicum Imperatorem, per conſtitutionem Nicolai V. quæ incipit: *Ad ſacra, &c.* alterni tantùm menſes Papæ collationi reſeruantur, ſcilicet Ianuarius, Martius, &c. reliqui verò ordinariis collatoribus relinquuntur. Imò ſi per tres menſes, à die notæ vacationis, in loco Beneficij nulla diſpoſitio vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre poteſt. Similiter mortuo Papâ, quamdiu Sedes vacat. *Leſſ. loc. cit. Laym. c* 20. Quòd ſi autem Pontifex & Ordinarius eodem die idem beneficium diuerſis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat præferendus eſt, qui inuenitur in poſſeſſione; quia pro eo ius præſumit. Si neuter eſt in poſſeſſione, præfertur prouiſus à Pontifice, ob dignitatem prouiſoris. *Barboſ. & Barbi. d.* 6. *c.* 6. §. 10. ex *cap. Si à Sede.* Denique ſi vltimâ nocte menſis Epiſcopalis beneficium caperit vacare, in dubio vtrum ante, an poſt mediam noctem, quâ incipit menſis Papalis, ſi nemo ſit in poſſeſſione, nec vlla prouiſio, præſumptio iuris eſt pro ordinario. *Gonzal. Barboſ. Bardi. d.* 6. *c.* 6. §. 11.

Quæres 1. Quid & quotuplex ſit ius Patronatus: Reſp. 1. Eſſe poteſtatem præſentandi ad Beneficiũ Eccleſiaſticum vacans. Reſp. 2. Eſſe duplex, ſcilicet ius patronatus Eccleſiaſtici, quod alicui competit, quia ex bonis Eccleſiaſticis; & ius patronatus laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimo-

nialibus Ecclesiam fundauit, vel erexit *Laym. lib. 4. tr. 2. c. 13. n. 2. & 4.*

Quæres 2. Quando patronus teneatur præsentare, Beneficio vacante; Resp. Si patronatus sit laicus teneri intra 4. menses. Si Ecclesiasticus, intra 6. intra quos nisi fiat præsentatio, Beneficium fit liberum, eiusque dispositio pro ea vice deuoluitur ad eum, cuius est instituere præsentatum.

Quæres 3. Quid faciendum, si multi præsententur? Resp. 1. Si patronus, qui antea præsentauit Petrum, præsentet postea Paulum, velitque hunc præferri, poterit Prælatus instituere vtrum maluerit, si patronatus sit laicus: quia tunc præsentatio secunda non facit irritam primam, nec contra. Si tamen patronatus sit Ecclesiasticus, prior tempore erit potior iure, ex *c. Cùm authenticè de iure patronatus* Resp 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum alter Ioannem præsentet, potest collator conferre vtri maluerit. Imò iuxta. *Sylvest.* Episcopus tunc tertio conferre potest, eò quòd patroni non conueniant. Resp. 3. Si multi patroni inter se sint discordes, is instituendus; in quem plures conueniunt *v. Less. l. c. d. 8. & Lay. l. c.*

ARTICVLVS III.

Qua intentio, & qualitates requiruntur ad Beneficium accipiendum?

Resp. 1. Vt Beneficium aliquod validè & licitè obtineatur, requiritur, vt sit persona capax & habilis, hoc est, vt sit Clericus, non illegitimus (cum quo tamen Episcopus dispensare potest ad ordines minores, & Beneficium simplex, cui ordo maior non est annexus) non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinorosus, vt habeat scientiam competentem ad munus Beneficio annexum & ætatem legitimam, nisi dispensetur, scilicet pro beneficio simplici anno 14. (sufficere tamen 14. inchoatum, docet *Dian. p. 3. t. 6. R. 64.* ex *Azor. & alijs* 5.) pro eo quod Subdiaconatum requirit, vigesimum primum, pro eo quod Diaconatum, 22. pro eo quod Sacerdotium; vigesimum quartum inchoatum. Colligitur ex *Trid. Less.*

Seſſ. 22. 23. *&c.* In his tamen & ſimilibus caſibus, multi excuſantur, vel quia illud ius vbique non eſt receptum; vel quia bona fide tres annos fuerunt in poſſeſſione, quæ veluti vſucapionem & dominium parit. Ita *Leſſ. dub.* 20.

Reſp. 2. Qui recipit Beneficium quodcunque habens annexum ordinem ſacrum, tenetur habere voluntatem, ſaltem conditionatam, clericandi, & ſacrum ordinem accipiendi intra tempus à iure requiſitum. *Laym. c.* 14. *Leſſ. lib.* 2. *cap.* 34. *d.* 26. Ratio, quia ſuſcipiens officium, cui obligatio eſt annexa, omni modo ſe habilitare tenetur. Imò ſi curatum ſeu parochiale eſt, habetque intentionem ſacerdotium intra annum non ſuſcipiendi, ſed parochiam dimittendi, non tantùm mortaliter peccat, ſed etiam ipſo iure eſt priuatus, & ad fructuum reſtitutionem tenetur, vt patet ex *cap. Commiſſa*, §. 7. *de elect. in* 6. Quòd ſi tamen mutata voluntate, ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere poteſt: imò & Epiſcopus diſpenſare poteſt, vt vicario ſubſtituto, ſtudiis per ſeptennium vacet.

Dixi 1. *Habens annexum ordinem ſacrum*: quia ſi is non ſit annexus, & Beneficium ſit ſimplex, licèt illud acceptet animo fructus lucrandi, & deinde vxorem ducendi, non niſi venialiter peccat, ſi aliàs officio ſuo ſatisfaciat, vt docet *Laym. c.* 17. *Sanch.* 7. *de matr. d.* 45. *Vaſq.* Ratio, quia illa peruerſio ordinis non videtur grauis nec vllo iure vetatur, ideoque ad nullam fructuum reſtitutionem tenetur. Vnde *Garſias p.* 3. *c.* 4. *n.* 42. talem ab omni culpa excuſat.

Dixi 2. *Voluntatem ſaltem conditionatam*: quia ſi ex iuſta cauſa poſtmodum ſtatus Clericalis minus illi conuenire videatur, poteſt animum mutare, etiamſi Beneficium ſit curatumque v. g. ſi primogenitus familiæ, aut frater vnicus ſine liberis decedat ſi opimum matrimonium ad conſeruationem familiæ nobilis, vel ad lites graues ſopiendas neceſſarium, offeratur. Ratio, quia non eſt mens Eccleſiæ, ita ad Eccleſiaſticum ſtatum obligare, vt hæc & ſimilia bona impediantur. *Laym. Leſſ. l. c.*

ARTICV

ARTICVLVS IV.

An liceat habere plura Beneficia?

Resp. Plura Beneficia possidere, non est res simpliciter intrinsecè mala, nec omninò indifferens, sed speciem mali præferens; imò ordinariè illicita, & naturali iuri repugnans, (si talia sint quorum vnum ad honestam sustentationem sufficiat) nisi iusta causâ ex circumstantia cohonestetur. Ita ferè *Lay. l. 4. t. 2. c. 8. n. 2.* ex *D. Tho. Less. Azor. &c. comm.* Quia docet *Trid. sess. 24.* pluralitas huiusmodi magnam inordinationem inuoluit, dum minuitur cultus diuinus, Ecclesia operariis, fundator piâ intentione, pauperes vtiliores Ecclesiæ futuri sustentatione priuantur. Hinc Beneficia distinguntur in Incompatibilia primi generis, in quibus adeptâ pacifica possessione secundi, vacat prius; qualia sunt plura Beneficia curata; item plures dignitates, personatus, duo Beneficia vniformia sub eodem tecto: In incompatibilia secundi generis quæ etsi sine peccato citra dispensationem obtineri nequeant, primum tamen altero obtento non vacat; qualia sunt Beneficia reliqua residentiam postulantia, v.g. Canonicatus duo diuersarum Ecclesiarum; in quibus recepta est constitutio *Trid. sess. 24. c. 12. de reform.* vt non liceat vltra tres menses Canonicis ab Ecclesia abesse. Vnde *Laym. c. 8. n. 6.* docet, Canonicatus in Cathedralibus Ecclesiis Germaniæ, quæ ex immemorabili consuetudine requirunt, tantùm residentiam medij anni, vel 3. mensium, inter compatibilia Beneficia numeranda.

Dixi; *nisi iustâ causâ cohonestetur*: qui per dispensationem plura Beneficia obtinuit, nisi iusta causa subsit, in conscientia non erit tutus, sed tenebitur alterum resignare, vt docet *Less. n. 124.*

Porrò iusta causa dispensandi erit, euidens necessitas & vtilitas Ecclesiæ & quandoque etiam prærogatiuæ, & merita personæ, v.g. insignis nobilitas, dignitas, scientia authoritas, virtus, &c. modò caueatur, ne Beneficiorum coaceruatio, facta etiam ob prærogatiuam personæ ad priuatum tantùm, & non ad commune bonum referatur. Imò sine dispensatio

penſatione plura Beneficia, ſequentibus caſibus haberi poſſunt.

1. Si vtrumque adeò ſit tenue, vt neutrum ſufficiat ad ſuſtentationem: modò vtrumque ſit ſimplex, nec reſidentiam requirat.

2. Quando parochia eſt annexa Canonicatui, eique acceſſoria: tunc enim vtrumque per modum vnius poſſidetur, ita tamen vt teneatur Vicarium perpetuum in Eccleſia alere.

3. Quando Beneficia legitimè ſunt vnita.

4. Quando alius idoneus & dignus non reperitur.

5. Quando vnum Beneficium habetur in titulum, alterum in Commendam non perpetuam, ſed ad aliquot menſes, donec de idoneo prouideatur. Ita *Regin.* ex *Sylu.*

Quæres. An & quomodo Clerici teneantur ad reſidentiam?

Reſp. 1. Epiſcopos, & Parochos, eoſque, qui curatum Beneficium habent, iure diuino teneri. Nec ſufficit, ſi per alios adminiſtrent, niſi maius bonum vrgeat: quia contra rationem eſt, vt hic officium & fructus, alter onus habeat *Bonac. tract.* 1. *d.* 5. *de oblig. benef. p.* 1.

Reſp. 2. Ita teneri ad reſidentiam, vt ſi Epiſcopi intra annum vltra tres, & parochi vltra duos menſes abſque legitima cauſa, per Epiſcopum cognita & approbata, abſint, mortaliter peccent, & fructus non faciant ſuos. Ita *Trid. ſeſſ.* 23. *de reform. cap.* 1. *vid. Bon. loc. cit.* Notat autem *Dian. p.* 9. *t.* 7. *Reſ.* 53. *Bordon.* ſupradicta etiam habere locum in Superioribus, ſiue Prælatis regularibus; ideoque eos teneri tempore peſtis, etiam cum periculo, ſuis aſſiſtere.

Reſp. 3. Qui in Eccleſiis Cathedralibus vel Collegiatis, obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, ſi intra annum vltra 3. menſes abſint, primo anno mediâ parte fructuum, ſecundo verò anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati ſunt, priuandos, Quę tamen pœna eſt ſententię ferendæ, non latæ, vt conſtat ex *Trid. ſeſſ* 24. *c.* 10.

Reſp. 4. Cauſas à reſidentiâ excuſantes eſſe, 1 Doctionem Theologiæ, vel Iuris Canonici: neque ad hoc

hoc licentiam Prælati aut Episcopi requiri;requiri autem ad doctiores literarum humaniorum, & Philosophiæ, nisi contrarium habeat consuetudo, 2.Studium Theologiæ, vel iuris Canonici; id enim per 5. annos etiam excusat. 3. Obsequium Papæ, vel Episcopi, ad Ecclesiæ vtilitatem. 4. Licentiam legitimam ex quauis alia iusta causa 5. Honestam consuetudinem, vbi dispositio Concilij non est recepta. *v. Bon. l.c.*

Resp.5. Qui absque iusta causa abest, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem fructuum, si officio satisfecerit, nisi ad eam condemnatur,vel nisi id aliquo iure sit expressum.

Resp.5. Eòs, qui ex legitima causa absunt, non lucrari distributiones,iuxta *Trident.* nisi tamen absint ad curanda negotia Ecclesiæ, ex commissione Capituli, vel omninò inuoluntariè, ob morbum, captiuitatem, iniustam excommunicationem, &c. *vid. Less. lib.2.c.34.dub.29.*

ARTICVLVS V.

Quibus modis Beneficia amittantur?

Resp. 1. Beneficia quatuor modis amittuntur. 1. Per mortem beneficiati. 2. Ex dispositione iuris: idque vel propter alterius Beneficij incompossibilis consecutionem,vel per professionem religiosam,vel per contractum matrimonij, vel per commissionem criminis,v.g. hæresis, schismatis, sodomiæ sæpiùs exercitæ) cui amissio Beneficij ipso facto est annexa,vt *vid.apud Less. l.2.c.34.d.34* 3. Per sententiam iudicis.4. Per liberam resignationem: de qua.

Resp 2. Resignatio est spontanea proprij Beneficij dimissio, facta coram legitimo superiore id acceptante. Estque duplex, scilicet Tacita, quæ fit ex iuris dispositione, vt dum quis religionem professetur: & expressa, quæ rursus est duplex, scilicet Pura,quæ fit sine conditione & pacto apposito,coram Ordinario,qui Beneficium cuilibet alteri conferre potest;& Conditionata,seu in fauorem: eaque vel est simplex in fauorem,vt quando fit absq; reseruatione; vel ex qualificata,quando scilicet fit reseruato sibi iure regressûs, vel pensione,vel fructibus

ctibus aliquibus, quæ ob ſimoniam iuris humani, nonniſi in Pontificis manibus fieri poteſt. Et quamuis verius ſit, etiam reſignationem ſimplicem in Pontificis manus faciendam, cùm alioqui periculum ſit, ne Beneficiorum reſignationes ſpeciem quandam hæreditariæ ſucceſſionis acquirant, quod iura Canonica deteſtantur: probabile tamen eſt, in manus Ordinarij fieri poſſe, eò quòd permutatio in eius manibus fieri poſſit. Idque à fortiori verum eſt, ſi fiat ſine modo obligatorio; quamuis additâ deprecatione, vt perſonæ certæ conferatur. Idque obſeruari poteſt, vbi non eſt recepta Bulla P*ij V.* quamlibet perſonæ ſucceſſuræ deſignationem prohibens, quam citat *Laym. hic c.* 17.

Porrò vt reſignatio conditionata valida ſit, requiritur. 1. Vt Beneficium ſit reſignantis, cùm reſignatio ſit iuris ſui dimiſſio. 2. Vt fiat liberè. 3. Vt fiat in manibus eius, qui poteſt admittere, ſcilicet Pontificis, Ordinarij, Collatoris, vel inſtitutoris, iuxta dicta. 4. Vt acceptetur à Prælato, in cuius manibus fit: quia ſine acceptatione ius ſuum reſignans non perdit. 5. Vt conferatur illi, in cuius fauorem cum clauſula conſueta, *(non aliter nec aliàs)* eſt reſignatum. 6. Vt is, cui confertur, acceptet: aliàs enim reſignans non perdit Beneficium, propter clauſulam, *non aliter*. 7. Requiritur conſenſus Patroni, vel electorum, provt Beneficium eſt patronatum vel electiuum 8. Si reſignans ſit infirmus, vt à reſignatione ſuperuiuat 40. dies: aliàs enim per obitum vacare cenſebitur. 9. Vt ſi reſignatio fiat in curia Romana, intra 6. menſes à ſupplicatione oblata computandos, in loco Beneficij publicetur: ſin autem extra curiam, intra menſem: alioqui ſi contingat reſignantem mori, antequam reſignarius cepit poſſeſſionem, Beneficium per obitum vacare cenſebitur. *Leſſ. & Laym. c.* 17.

Reſp. Permutatio Beneficiorum, quæ eſt quædam ſpecies conditionalis reſignationis, fit, cùm duo beneficiati, vnum vel plura ſua Beneficia, Pontifici non reſeruata in manus Ordinarij, alteriuſve Epiſcopali auctoritate præditi, reſignant cum conditione, vt is poſtea vicißim alter alterius Beneficium

conſe

conferat. Quod quandoque Episcopus instituere potest, si necessitas ita exigat; vocatis tamen iis, quorum interest, scilicet Patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad resignationem in fauorem. *v. Less.c.31.d.35.& 6.Laym.c.17.Bon.de simon.d.1.q.4.§.12.*

Quæres 1. An licitæ sint permutationes coram Ordinariis, in mensibus reseruatis per concordata Germaniæ Resp. Affirmatiuè, quia per reseruationem concordatorum, non censetur Pontifex voluisse conditionem Ordinariorum Germaniæ deteriorem facere, quàm Episcoporum extra Germaniam, coram quibus id simpliciter licet.

Quæres 2. An licitum sit permutare Beneficia, compensatâ fructuum æqualitate?.

Resp. 1. Non licere, si Beneficium copiosius; non separatis prouentibus à titulo, permutetur cum tenui. Ratio, quia excessus ille, eo ipso quo manet annexus titulo, est debitus titulo, ideóque pro eo nihil exigi potest quin etiam exigatur pro titulo.

Resp. 2. Posse peti compensationem, ob huiusmodi permutationem à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter subit, spoliando se prouentibus sui Beneficij; ideóque talis compensatio non est pretium Beneficij, aut prouentuum annexorum, sed conditio, vt se indemnem seruet, sine qua conditione nollet se spoliare.

Resp. 3. Iura prouentuum posse separari à titulis, & primò nudos titulos, deinde alio contractu iura prouentuum, vtpote temporalia, permutari, compensato excessu opulentioris, idque authoritate solius Papæ. *v. Less. l.c. Bon. l.c. §.12.n.11.*

Quæres 3. An licitè permutetur Beneficium, hac lege, vt expensæ litis, vel Bullarum, refundantur per recipientem? Respond. Videri permutationem simoniacam, si impensæ sint causa impulsiua permutationis, sine qua actus non fuerit futurus. Idem de simili resignatione affirmarem. *v. Less. loc. cit. Bon l.c.n.9.*

ARTICVLVS II.

Quid & quotuplex sit pensio?

Respond. Pensio est ius percipiendi fructus ex alieno

alieno Beneficio. Eſtque triplex, 1. Temporalis, quæ datur propter miniſterium temporale, v. g. Cantori, ædituo, patrono, & defenſori Eccleſiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè ſpirituali, vt quæ datur Concionatori, Coadiutori, Epiſcopo, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in ſtatu ſpitituali, non tamen officio ſpirituali, vt quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho ſeni ad ſuſtentationem, vel quæ datur causâ reſignationis & litis componendæ. Duæ poſteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia Laicis, tantùm datur.

Porrò circa penſiones *Laym. c.* 18. & *Leſſ.* 34. docet hæc: 1. Etſi eam deſignare proprium ſit Papæ; id tamen etiam Epiſcopum poſſe in cauſis ſpecialibus, & neceſſariis, v. g. propter paupertatem & ſenium reſignantis, vel litis compoſitionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione Beneficiorum. 2. Debere eſſe moderatam, ita vt beneficiato relinquatur ſufficiens ſuſtentatio: talis autem plerumque cenſetur tertia pars fructuum. 3. Ad penſionem non requiri conſenſum patroni, vt quidam volunt, quia id nullo iure ſtatutum eſt. Neque vllum fit præiudicium per impoſitionem penſionis, cùm is fructus non percipiat ex Beneficio, ſed tantùm habeat ius inſtituendi, & præſentandi, quod ei non adimitur. 4 Penſionarius poſt conſtitutionem *Pij V.* vbi ea eſt recepta, tenetur reciiare Officium B. V. nec facit fructus ſuos, ſi omittat. 5. Penſionem extingui morte Penſionarij, ſicut vſusfructus morte vſufructuarij. Poſſet tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine poteſtatis. De venditione & redemptione penſionis. *v. Lay. c.* 18. & *Leſſ. l.* 2. *c.* 35. *d.* 22. *Bon. l. c.* §. 13.

DVBIVM II.

De Horis Canonicis.

ARTICVLVS I.

Qui obligentur ad Horas?

Reſp. 1. Clerici maiorum Ordinum etiam ſuſpenſi excommunicati, degradati tenentur, tum iure Eccleſiaſtico, tum generali conſuetudine Eccleſiæ.

Dixi,

Dixi,*maiorum ordinum* : quia minorum, non tantùm non ad Horas,ſed neque ad pſalmum Miſerere tenentur, quem,vel ſimile quid, cùm Epiſcopus primam tonſuram conferens iniungit,non videtur obligare, niſi vt vel tantùm fiat aliquoties,vel per modum conſilij. *Leſſ. lib.2. cap.37. d.9.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Tenetur ad Horas,qui cum diſpenſatione Papæ duxit vxorem, niſi in hoc ipſo ſit diſpenſatum: quia diſpenſatio , vtpote odioſa , ſtrictè eſt explicanda;& characterem retinet *Bon.& Azor.loco.cit.* c.5.contra alios.

2. Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatûs ſuſcepti : & quidem ad Horas reſpondentes horæ,quâ ordinatur *Bon.tr.de Horis,q.1. punct.5.ex communi.*

Reſp.2.Omnes religioſi profeſſi,ad chorum deſtinati vtriuſque ſexûs,obligantur ad Horas;idque ex antiqua & recepta conſuetudine : quam tamen quidam , vt *Aragonius :* putant non obligare tam ſtrictè : vt peccent moraliter,ſi bis térve omittant; & de Monialibus dubitat *Caiet. Medin.Armil Dian. tr.12.R.17.* imò eas(atque adeò omnes Religioſos ſacris non initiatos) non teneri ſub onere peccati, abſolutè ſed nimis laxè, docet *Petrus Marcha* apud *Dian.p.9.t.6 R.7.* contra aliorum communem & veram ſententiam, quæ docet , teneri ſecundùm ſuas regulas, & conſuetudines. *Bon. q.2.p.2.n.5.* ex *Azor. Leſſ.Maldero,&c.*Vnde reſolues.

1.Non tenentur ad Horas 1.Nouitij 2. Conuerſi 3.Religioſi Societatis Iesv , militares, Hoſpitalarij,& cæteri Choro non deſtinati, *Trul.l.1.c.7 d.12. §.1.num.5.*

2. Is qui ex vna religione tranſit in aliam , in qua non eſt conſuetudo , non tenetur , quia conſuetudo non obligat, vbi non eſt recepta. Ita *Suar. & Lay.* Idem dic de religioſo eiecto , vel qui diſpenſationem obtinuit perpetuò viuendi extra monaſterium : quia etſi maneat religioſus non tamen regularis.Ita probabiliter *Sotus, Sanch.Bon.d.1.q.2. p.2.n.4.&c.*contra *Suar.*

Reſp. 3. Beneficiati , quotquot habent ius in re, & plc

& plenum dominium Beneficij, si fructus percipiant, vel percepturi sint, tenentur ad Horas, *Less. & Laym. l. 4. t. 2. c. 4.* ex communi & *Concil. Lateranensi* sub Leone X. Ratio, quia Beneficium datur propter officium. *Vnde resolues.*

1. Non tenentur ante acceptam possessionem nec, si sine suâ culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi sint. *Lay. l. 4 t. 2. c. 5. n. 3.* quia non habent Beneficium secundùm omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. *Trull. l. c.*

2. Tenetur is, qui etsi (siue sine, siue cum sua culpa) non recipiat omnes suos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ sufficit ad sustentationem. *Bon. d. 1. q. 6. p. 3.*

3. Tenentur ij, qui primo, aut etiam secundo anno, percipiunt fructus, eò quòd assignetur fabricæ, vel prædecessori mortuo: quia etiam ipsi mortui fruentur eodem priuilegio, & sic pro tota vita satisfaciunt fabricæ *Bon. p. 4. n. 22. Laym c. 5. Suar. Reg. &c.* Contraria tamen sententia non est improbabilis, & negat *Less.* cum *Caiet.* se talem damnaturum, eò quod vel resignare, vel mori ante possit, & sic non frui anno gratiæ *Lay. l. c. Pala. Trul. d. 13. §. 3.*

4. Tenentur & ij, qui habent Beneficium tenue octo v. g. vel decem aureorum; quia intra omnibus indistinctè obligationem Horarum imponunt, sicut iis, qui sunt in maioribus ordinibus, ita probabiliter *Sylu. Azor. Suar. Palaus, Bon. d 1. q. 2. p. 4. n. 17. & commun.* contra *Sotum, Less. Rodr. & Dian. R. 9. Mald.* qui dicunt, si habet Beneficium tam tenue, vt tertiam partem mediocris sustentationis alicuius Clerici non adæquent, non teneri *vid Dian. l. c. Escob. tr. 5. E. 6. cap. 13.* quorum sententiam non damno *v. Trull l. 1. c. 7. d. 12. §. 3.* vbi notat eum qui habet plura Beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat, teneri ad Horas.

5 Non excusatur, qui primis annis parum recipit, eò quòd fructus expendat in substitutum: quia Horarum onus Beneficio annexum, & personale, cum quo sponte acceptatur. *Bon. l. c.* ex *Azor. Vasq.*

6. Si

6. Si filius à patre coactus ad statum Ecclesiasticum, percipiat ipse fructus; tenetur ad Horas : secùs, si percipiat pater : hic verò ad restitutionem obligatur, *Laym. c. 5. n. 2.* ex *Less. l. 2. c. 34. dub. 3.*

7. Probabile est, eum qui non residet ex legitima licentia vel dispensatione, ideoque fructus non recipit, non teneri ad horas : quia obligatio hæc est propter sustentationem datam. *Trull. l. 1. c. 7. d. 13. §. 3,* ex *Sanch. &c.*

8. Non tenentur qui habent præstimonia, (quæ solent dari adolescentibus, in subsidium studiorum) eò quòd non sint propriè dicta Beneficia. Ita *Med. Garsias*, & *Less.* contra *Nav. Sotum*, & *Rodr.* Rectè tamen monet *Lay. c. 5. n. 6.* considerandam rationem præstimoniorum, Quod si enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obsequium spirituale, quod per laicum expediri nequit, esse Beneficia Ecclesiastica, proindeque obligare ad Horas: secùs, si consistant in solo temporali obsequio. Similiter non tenentur pensionarij, cùm pensiones non sint proprie dicta Beneficia, vt *dubio præced.* videri potest, Quod limitat *Esc. t. 5. E. 6. c. 4.* ex *Palao*, si fruantur pensione, ob seculária obsequia; secùs, si titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadiutor si non administrat; quia obligatio tenet proprietarium. *Palaus. Escob. l. c. vid. Laym. c. 5. n 9.*

9. Etsi habens plura beneficia satisfaciat vnica recitatione horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes; quot sunt beneficia, seu patroni beneficiorum; quia par est omnium ratio. *Bon. Trull. l. c. n. 27.*

ARTICVLVS II.

Quanta sit hæc obligatio?

Resp. 1. Est tanta, vt peccet mortaliter, quisque habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ita *communiter omnes* contra *Angelum, V. Hora*, & *Richardum*, qui dicunt non esse mortale, nisi quis habeat consuetudinem omittendi quam sententiam *Less.* non audet dicere probabilem, quòd sit contra torrentem Doctorum. Ratio quia violat præceptũ in re graui pertinenti ad virtutem

tutem religionis. Ex dictis *resoluuntur hi Casus.*

1. Non est mortale, omittere vnum psalmum, lectionem, vel quid simile, vt habet communis contra *Nauar.* nec tertiam partem paruæ Horæ, contra *Azor. & Mald.* quia non censetur pars notabilis Talem autem dicit: *Palaus l. 1. p. 5.* esse in Matutino, quod est æquale vni paruæ horæ. *Sanch. in sum. to. 1. l. 1. c. 18. n. 8.* dicit tres lectiones cum responsoriis, in feriali officio esse materiam paruã In paruis Horis, dicit *Fern. Fill. & Laym.* dimidium,, esse notabilem quantitatem. *v. Escob. t. c. c. 13. n. 107.* vbi docet, vnam paruam Horam non esse partem notabilem, respectu totius officij quod per modum vnius est præceptum. Verùm hoc merito reiicitur ab aliis.

2. Est mortale, si omittas vel vnam integram ex Horis, (quarum sunt septem, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ & Completorium) vel dimidiam etiam ex breuioribus, (vt docet *Fern. Reg. Fill. Suar. Laym.* contra *Bon. & Less.*) vel ex Matutino 9. lectiones cum responsoriis, vt *Sanch. 1. mor, c.* 18 aut partem æquiualentem Horæ vni minimæ, vt *Suar. de rel. t. 2. l. 4. c. 45. & Gauantus*; vel vt alij, vnum Nocturnum *vid. Bonac. d. 1. quæst. 5. p. 1. Dian. p. 2. t. 12. Res. 26. & 41.*

3. Siue omissio Horarum (abstrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) sit vnum numero peccatum, vt vult *Bon.* siue sint plura formaliter vt docet *Less.* siue vnum multiplex, vt *Suar.* siue vnum pluribus æquiualens, vt *Fill.* loquitur; probabile tamen est, in confessione explicandum, quot Horæ sint omissæ: eò quòd sit circumstantia tenens se ex parte obiecti, & constituens actum in ratione sua individua li. *Bon. l. c. Less. Suar. Fill.*

Resp. 2. Tanta est obligatio, vt inducat ei onus restitutionis fructuum, pro tata omissionis officij, qui titulo Beneficij ad Horas tenetur, si elapsis 6. mensibus post adeptam possessionem, (iis enim etsi grauiter peccet omittendo, non tamen tenetur ad restitutionem) culpabiliter officium non recitauerit. Patet ex *Conc. Later. sub Leon. X.* Sed quia dubium fuit vtrũ hoc Conc. esset receptum *Pius V.*

Bullam

Bullam edidit, quæ eſt apud *Nauar. c.25.* qua hoc decretum confirmat,ac declarat ſic,vt qui vno die totum officium omiſerit, teneatur reſtituere omnes fructus illi diei reſpondentes, v. g. qui accipit annuè 365. florenos, teneatur pro vno die reſtituere vnum florenum,qui autem omiſerit Matutinum tantùm mediam partem fructuum vnius diei:qui reliquas Horas,etiam mediam partem;qui verò vnam ex illis ſextam partem.Eaque reſtitutio facienda eſt,fabricæ,vel pauperibus *Laym. Fill. Bonac. d.1.q.3.p.2.&c.* contra *de la Cruz,& Lopez* apud *Dianam p.2. l.12. R.34.* qui dicunt, ſi Beneficiatus intra annum, per 8. vel 10. dies tantùm omittat, non teneri ad reſtitutionem, eò quòd ſit ſeruus liberaliſſimi domini, qui multò minus quàm domini temporales,ad pauca attendat.*Vnde reſolues.*

1.Clerici maiorum ordinum qui ſolo titulo ordinis, & quotquot alio titulo, quàm Beneficij, ad Horas tenentur,non obligantur ad dictam reſtitutionem : quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi officium *Bon.l.c.p.2.n.3.*

2. Nec ij obligantur, qui ex naturali obliuione, iuſto impedimento, bona fide, inuincibili ignorantia,aut aliter abſque culpa omiſerunt. Ratio,quia in conſcientia non debetur pœna, vbi non eſt culpa.*Leſſ. Suar. Bon. n.4.*

3. Valde probabile eſt, quòd quia alia onera habent,quàm pretum, v.g. Paſtores Epiſcopi, &c. omittentes Horas, poſſint retinere maiorem partem fructuum iſtius diei,ratione dictorum onerum ſufficiatque dare tertiam partem,vel quartam fructuum: eò quòd tantùm obligentur ad reſtitutionem fructuum, reſpondentium oneri diuini officij. *Nauar. Fill. Bon. p.3. Dian. p.2 t.12. R.8.* citans alios multos.

4.Si talis Paſtor habeat tenues reditus ad ſuſtentationem,videtur ad nihil obligandus;cùm ob alia onera illi debeatur ſuſtentatio. *Laym. l.4. tr.2.c.5.* Imò *Dian. p. 2. tom.12. Reſ. 9. & Mald. tr.10.c.2. dub.3.* dicunt eum, qui habet Beneficium valde tenuè, v.g. cuius reditus tertiam partem mediocris ſuſtentationis non adæquent, non teneri, ob

Horas

Horas aliquoties neglectas, ad restitutionem.

5. Restitutio hæc fieri potest, vel pauperibus amicis, vel aliis, vel ipsi etiam beneficiato, si pauper est. Item impendi potest in fabricam domus, vel meliorandos agros Beneficij; quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur, apud *Suar. & Bon.* Denique aliquando compensari potest, offerendo suffragia pro defunctis, aliisque precibus, vt *v. Bon. l.c.p.4.* & sic etiam per alium, seu per officium aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, satisfieri posse docet *Quinan. tom.8.f.6.* Nec continuo damnandum, qui ordinariè recitare solitus, semel v. g. vel bis in anno amisit, etsi nihil restituat, docet *Sotus, Med. Fill.c.10.n.316.317.*

6. Qui pecuniam, quam ob neglectas horas tenetur restituere, siue erogare in vsus pios, impendit in allos quàm vel in pauperes, vel fabricam beneficij; non satisfecit (secundùm ius commune, vbi Concilium Lateranense, vel Bulla Pij V. est recepta) obligationi suæ, nisi aliud ferat consuetudo, vel statutum alicubi receptum: quia disertè præcipitur restitui pauperibus, vel fabricæ beneficij. *vide Banac.q.2.p.2.& 4.*

7. Posse aliquando beneficiatum excusari à restitutione, (ob Horas neglectas) titulo pecuniæ expensæ, (intellige post omissionem Horarum) etsi non isto intuitu, in pauperes, vel alios, vsus pios, censet *Dian.p.3.R.57.* ex *Laym.l.3.f.5.t.2. cap.12. num.9.* esse probabile: tum quòd quidam Authores ita sentiant: tum quod videatur esse virtualis intentio omnium dantium Eleemosynas, satisfacere per illas omnibus obligationibus quas suis peccatis contraxerunt: tum quòd leges Ecclesiasticæ benignè debeant explicari. Addit *Ioann. de Salas, de leg.d.15.sess.2.n.27. Vasq.* Si Canonicus grossam, seu corpus sui Canonicatus verè & absolutè lucretur priùs quàm omittat officium, non teneri ad restitutionem, propter omissionem sequentem; eò quòd pœna non sit, vt fructus iam suos factos restituat, sed vt fructus non faciat suos. Sic illi apud *Dian.p.2.t.12.R.8.* vt infra *art.4.§.6. in fine.*

8. Vb

8. Vbi Bulla Pij V. non est recepta, potest videri probabile, beneficiatum ad dictam restitutionem non obligari, vt habet *Syl. V. Cleric.*

ARTICVLVS III.

Quæ excusent à recitatione Horarum?

Resp. Hæc sequentia. 1. Infirmitas grauis, v. g. dolor notabilis capitis, ita vt sine incommodo, vel incremento morbi, legi non possint. Dixi, *grauis* quia leuis, v. g. dolor stomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excusat, cùm toto die non affligat. Ita *Nauar. Fill. Lay. Bon. d. 1. q. 6. p. 1.* Porrò taliter excusatus non tenetur, vt quidam volunt, audire alium legentem, nec alium substituere, vt habet. *Fill. & Sa V. Hora:* si tamen commodè potest, & solet legere cum socio, tenetur, vt habet, *l. est Bon. v. Dian. p. 2. t. 12. R. 43.*

2. Iustum impedimentum, v. g. metus proditionis, inter hæreticos. Item grauis vel repentina occupatio, vel opera charitatis maioris momenti, quàm Horæ quæ sine scandalo, vel graui incommodo tuo, vel alterius omitti non possint. Quo modo etsi Concionatores, vel Confessarij aliquando excusari possint idque ex benigna Ecclesiæ intentione, vt docet *Sylu. Suar. & Laym. &c.* tenentur tamen anticipare, si possint, v. g. si manè præuideas, te totâ die confessionibus occupandum; quæ differri non possint. Ita ex *Suar. & Azor, Bon. l. c. p. 2. n. 1. & 2. &c. communiter.*

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere, quod neglexisti, (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros necessarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam præuidendo, vel alia in choro necessaria peragendo, occupatus fuisti. Quia Chorus totus pro eo, qui in re, ad officij celebritatem pertinente, occupatur, videtur supplere; & non tantùm suo, sed etiam aliorum ministrantium nomine, recitare aut canere. Ita *Laym. l. 4. tr. 1. c. 5. n. 7. Henr. Sylu. Azor. Sot. Melfesius, Naldus, Arag. Regin. citati à Dian. p. 2. t. 12. R. 13.* Idem de eo, qui choro organis musicis, alternis versibus respondet, dicunt *Nauar. Sanch., Arag.*

&

& *Rodrig.*apud *Lay.l.c.* ſcilicet eum non eſſe obligatum, vt etiam voce proferat:ſed negat *Eſcob.t.5. E.6.v.Trul.d.16.*

3.Cæcitas,*Bon p.2.num.4.& c.communiter.*

4. Carentia Breuiarij inculpata. Quod ſi tamen memoriter poſſis dicere, vel totum officium', vel vnam Horam, teneris. Si verò tantùm ſcias pſalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit *Fill. tom.2. t.21. cap.9. num. 287.* citans *Nauar. & Suar.* item *Eſcobar.E.6.n.149.* probabile eſſe,non teneri; quia pſalmi vt ſic, non ſunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus. Idem dicit *De Benef.t.1. p.2.c.1. num 221. Mald. in 2.2. tom.10.c.1.d.5 & Sancius in ſelect.d.15. num.1. citati à Diana* cò quòd lectiones & Capitula ſint pars(licèt minor) maximè principalis, ita vt abſque illis, non ſit officium Canonicum. Idem concedit *Sanch. l.1. c.19.* in Matutino feſti duplicis,vel ſemiduplicis. *v.Bon.p. 2.n.6.Dian. p.2.t.12.R.30.& 43.* Verùm hæc probare non auſim, ſed potiùs quod docet *Bon.d.1.q.6.p.2.* impeditum ex aliqua dictarum cauſarum, ſi poſſit dicere partem notabilem,ad id teneri,aliàs ad nihil. Denique ſi quis careret breuiario quo vti ſolet v.g. Romano tenetur legere aliud, quod habere poteſt: quia per vtrumvis impletur ſubſtantia præcepti.*Cruſ.Eſcob.Dian.p.9.t.9.R.25.*

5. Diſpenſatio: quàm ſine causâ,ſolus Papa dat validè: cum cauſa Epiſcopi. Et ſic Subdiaconum, qui ex diſpenſatione Pontificia ducit vxorem, hoc ipſo liberari ab onere Horarum, contra *Bonac. & Azorium*, docet *Sanch.de matr,l.8.d.8. Dian.p.8.t.3. R.34.*

ARTICVLVS IV.

Quomodo recitanda ſint Horæ?

Reſp. In recitatione Horarum ſequentes circumſtantiæ ſunt ſeruandæ. 1. Vt recitentur iuxta præſcriptum Breuiarij Romani, iuſſu Pij V editi, ſaltem publicè. Excipe Religioſos,qui habent peculiare Breuiarium ordinis; & Eccleſias,quæ 200. annis ante inſtitutionem Breuiarij per Pium V.peculiare habuerunt:eæ enim ſine conſenſu Epiſcopi illud mutare non poſſunt.Priuatim tamen omnibus

etiam regularibus, probabile eſt licere, ex conſuetudine, vti Romano, vt docet *Leſſ.c.37.d.12.Kodr.& Sa V.Horæ.Bon.d.1.q.3.p.1.* Adde, quòd qui eo vtitur, ne quidem in choro obligetur ad pſalmos pœnitentiales, graduales, officium defunctorum, (excepto die animarum) Officium tamen B.V. in choro recitari debet, vbi eſt conſuetudo. Ita *Fill. & Bon.* ex Bulla Pij V. & Clementis VIII. Item tenetur ad Litanias diebus Rogationum; tum quia ſunt pars officij eo die; tum quia peculiaris de ea eſt conſtitutio. Ita *Bon.l.c.* ex *Fill.* Et contrarium probabile eſſe dicit *Dian.p.2.t.12.R.42.* ex *Vaſq.* item *Eſcob.t.5.E.6.* Quòd ſi autem ex inaduertentia, vel neceſſitate, v.g. quia lectiones de feſto nullas habes, officium mutes ita vt dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contrà, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licèt conſultum ſit repetere ea, quæ ad proprium officium pertinent ſi verò ſtudio idem mutes: aliud ſentiendum videtur, cùm ratio non ſit eadem: Quanquam quod eo caſu venialiter tantùm pecces, nec tenearis repetere, vel reſtituere quidquam, eò quòd ſubſtantia præcepti ſit impleta, probabile eſſe cenſeat *Eſcob. t.5.E.6.c.5.Dian p.3.t.12.R.3.* Item *Cai.Syln.Binſf. Azor, Valent. Leſſ. Fill. &c.* citati à *Bon.d.1.q.1.p.1. n.17. & Dian. l. c.* contra alios multos, quos citat & ſequitur *Barb. Laym.* verò *l.4.t.1.c.5.n.4.* cum *Suar.* limitat, niſi per fraudem quaſi multò longius in multò breuius, v.g. paſchale mutetur: (licet *Car.* apud *Dian.p.7..11.Keſ.6.* contra communem ſententiat, etiam ſic præceptum impleri, & venialiter tantum peccari) aut idem pro libitu toto anno dicatur quia eſt grauis inordinatio. *v. Trul.d.14.n.11.* vbi docet, eum qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v.g. colitur, poſſe cras legere de Sancto, qui hodie celebratur, ne his hoc anno omittatur; imò ita faciendum eſſe vult *Quintan. t.8.ſing. 10.* Verùm contrarium rectiùs tenet *Villalob.* eò quòd præſtet ſemel, quam bis errare: idque multis bene confirmat *C. Lugo Reſp l.5.d.8.* Similiter eum qui per errorem, vel obliuionem de feſto duplici, vel ſemiduplici non recitauit de proprio, poſſe de

eo

eo legere primo die non impedito 9. lectionum officio, docet idem *Quintan. t.8. ſ.9.* eſſe probabile. Verùm & hoc merito reiicit *C. Lugo l. c.* & ipſe *Quintan.* contrariam ſententiam agnoſcit probabiliorem. Denique qui in aliquibus horis errauit, (legendo v. g. de feria, quando erat de feſto, vel contra) agnoſcens errorem, non debet eum continuare, ſed reliquas horas legere iuxta officium eo die currens, vt in iis ſaltem conformét ſe toti Eccleſiæ vel communicati, cuius eſt pars, & obſeruet legem quantum poteſt. *C. Lugo l. c.*

2. Pronunciatio vocalis exterior; ea enim eſt de ſubſtantia præcepti. Et ſi quidem cum ſocio legis (quod rectè, ſit & eſt conformè primæ inſtitutioni Eccleſiæ, ac publico orandi ritui, eſtque licitum, etiamſi is ad eas non obligetur, nec interitis attendat. *Bon. q. 3. p. 2. §. 1.*) ea pronunciatio adhibenda eſt, vt ab eo exaudiri poſſis, eumque audire viciſſim. *Sa* tamen *V. Horæ*, putat ſatisfieri, etſi quædam non percipias, quæ à ſocio dicuntur; neque ideo aliquid ſcrupulosè repetendum eſſe: ſi verò ſolus legas, ita legendas eſſe, vt audire te ipſum poſſis docet *Regin. & Suar.* ſed probabile eſt, id non requiri, cùm Eccleſia id non percipiat, vt docet *Azor. p. 1. l. 10. c. 11. q. 4. Bonac. & Dian. reſol. 11.* admittitque *Fill. tr. 23. c. 3. n. 117.* pro ſcrupuloſis Si plures duobus recitent officium ſimul, non debet vnus vnum, alter alterum, tertius tertium verſum recitare, ſed alternatim facto duplici tantum choro, ſiue plures ſint ex vna parte, ſiue pauciores; quia ſic habet vſus, & praxis Eccleſiæ: ſecùs eſt de lectionibus, quarum primus primam, ſecundus ſecundam, tertius tertiam recitat, (imò alicubi conſuetudo permittit vt omnes ab vno recitentur) aliis audientibus. *Bon. d. 1. q. 5 p. 2. §. 1.* ex *Suar. Azor. & Laym.* addens etiam ſatisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel reſponioria tantùm audit, & non recitat. *vid. Bon. l. c. Trullea. d. 16. n. 17.*

3. Pronuntiatio integra, ſine ſyncopa, & abbreuiatione verborum & ſyllabarum, & abſque præcipitantia. *Bon. d. 1. q. 3. p. 2. §. 1.* Ex quo tamen de-

fectu in publico faciliùs peccati, poteſt mortaliter, ratione ſcandali, & ſeuerioris præcepti Eccleſiæ, quàm in priuato. *Azor. & Fill. t.2. l.23. c.2. Eſcob. Dian. p.2. t.12. R.32.* vbi addit, 1. Eum, qui cum tali, qui vltimas ſyllabas abſcindit, recitat officium, ſatisfacere ſuo officio, nec teneri repetere. 2. Quãdo in cantu, propter nimiam celeritatem & abſciſſionem ſyllabarum, (vel alia de cauſa) audientes non poſſunt verba recipere, & attendere, ordinariè tantùm eſſe peccatum veniale, neque obligari ad iteratam recitationem officij; niſi adſint contemptus, vel graue ſcandalum; ſeu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cantu. *v. Dian. l.c. Sylvium, & Trull.15.* vbi ex *Nauar. Azor. Leſſ. & Palao* negat ſatisfacere eos, qui cum ſociis recitant ita feſtinanter, vt nondum expletis à ſocio verſiculis, ipſi incipiant; quia pars quæ anticipatur, non communicatur cum ſocio, qui eam audire nequit. Excuſat autem ex *Nau. Sa. & Suar.* ſurdum qui alios in choro canentes non intelligit, nec ſequi poteſt.

4. Pronunciatio continuata vnius Horæ: ſi autem interruptio nobili tempore, ſine cauſa fiat, erit tamen veniale tantùm, vt ait *Fern. Lay. & Leſſ. d.10.* quia ſinguli pſalmi, ſuam completam ſignificationem habent, ſi iuſta ex cauſa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verùm eſt, etiam ſi animo repetendi interrupiſſes: conſilij tamen eſt ſi interruptio longa eſſet, repetere ab initio pſalmi vel nocturni: imò probabile eſt, nocturnos ſingulos ſeparatim, ſaltem intra trium horarum ſpatium dici poſſe (quod certum videtur, ſi iuſta cauſa concurrat) quia ſecundùm quoſdam antiquitus ita fiebat, vt docet *Fill. t.23. c.6. & Bon. q.5. p.3. Eſcob. &c.* Addit *Quintanad. t.8. ſ.3.* lectiones, ſiue tres ſint, ſiue nouem poſſe abſque culpa graui, ſine cauſa, & cum hac abſque vlla culpa diuidi à pſalmodia eiuſdem matutini. Diuiſio autem matutini à laudibus, non dicit interruptionem officij; vnde priuatim fieri poteſt ſine cauſa. *Dian. p.5. t.14. Reſ.48.* ex *Bon. Fill. Sanch. &c.* Item *Trull. l.1. c.7. d.11.*

5. Ne inuertatur ordo Horarum abſq; iuſta cauſa: quod ſi tamen fiat, erit tantùm veniale; quia ordo iſte,

iſte, ſaltem extra chorum, non eſt ſub præcepto, niſi ſecundariò, & tanquam circunſtantia minoris momenti. Quòd ſi autem per inaduertentiam, vel ex iuſta cauſa mutes, v.g. vt amico, vel ægro, qui tecum legere cupit, ſatisfacias, nullum erit peccatum : vel ſi in choro dicantur poſteriores Horæ, cum tu necdum dixeris priores ; vel ſi inter orandum aduertas te aliquid omiſiſſe, vel priorē Horā. nondum dixiſſe : perges enim & ſupplebis in fine Similiterq; ſi cauſa, vel neceſſitas inſtet Horas dicendi, potes dicere Laudes, dilatis lectionibus, vel aliquo ſimili, quod ad manus non eſt. *v. Bon. q. 3. p. 4.*

6. Vt niſi iuſta cauſa excuſet, dicantur tempore præfixo à iure, vel conſuetudine : quæ nunc obtinuit. Vt Matutinum, & Laudes, abſoluto Completorio in Eccleſia, horâ circiter quartâ, & ſecundum *Bon.* etiam tertiâ dicantur: & hieme quidem, mediâ horâ ante ſolis occaſum dici poſſe, ait *Fill.* ex communi ſententiâ; cùm etiam priuilegium quibus cōcedatur, v. horâ ante occuſum dicant. Quod tamen non eſt ſignum, id ſine priuilegio fieri non poſſe, quia talia ſæpè dantur ad tollendos ſcrupulos, & dubia, quæ ſequuntur ex veritate opinionum. Iuxta eandem ſententiam non peccabit, ait *Bon.* qui primam, tertiam, ſextam, & nonam duabus vel tribus horis, poſt ortum ſolis dicit: tum quia eſt moderata & conſueta poſtpoſitio; tum quia tempus à iure præſcriptum magnam latitudinem, teſte conſuetudine, habet : erit tamen veniale, Matutinum, ſine cauſa, ad veſperum differre, vel ante prandium, ſine cauſa Veſperas & Completorium dicere; quia hæc eſt inſueta inuerſio. In Quadrageſima autem Veſperæ legi poſſunt priuatim poſt prandium, cùm rubrica breuiarij feria IV. Cinerum non imponat præceptum. *Nauar. Sanch. Trull. d. 18. n. 6.*

Dixi, *ſine cauſa* : quia ſi iter, aliáve cauſa vrgeat ſecundùm *Cai-t.* & alios, omnes Horæ manè dici poſſunt, vſque ad Veſperas incluſiuè. Denique ad vitandum mortale, ſufficit dici omnes à media nocte, vſque ad alteram mediam noctem; præterquam quòd Matutinum pridiè poſſit anticipari. Quòd ſi intra dictum tēpus quis Horas nō dixerit,

peccauit quidem, non tamen tenetur poſt modum dicere; quia ſunt onus affixum diei; etſi ſupplendo poſſit, ſecundum quoſdam, reſtitutionem ſubterfugere, eò quòd rependat æquale. *Molfeſ.* 3. *to* 2. item *Maior. Palud. Ledeſma, &c.* apud *Henriq. l.* 13. *c.*13. *Bon. d.*1. *q* 5. *p. n.*5. vbi dicit, eam ſententiam eſſe probabilem, citatque pro ea *Suar. & Fill.* ſed malè, quia hi loquuntur tantùm de primo medio anno: vel ſpectato ſolo iure naturæ, & ſecluſo iure poſitiuo. Expreſsè autem, eam ſequitur *Quintan. t.*8. *ſ.*6. vocatque veriorem contrariâ. Vide etiam *Dian. p.*2. *t.*12. *Reſ.*24.

7. Vt deuotè, & cum attentione interna, virtuali ſaltem, recitentur, ſiue ea ad Deum ſit, ſiue ad ſenſum verborum, ſiue, vt ait *Caiet.* ad verba ſolùm. Quàm poſtremam ſufficere, rectè notat *Leſſ.* ſuppoſito tamen animo orandi, vacandi Deo. Vnde attentionem confuſam ſaltem ad Deum, & ad verba includit, cùm alioqui attentio præcisè ad ſola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ita communiter contra *Nauar. & Syl. & Con.* qui nullam attentionem internam requirunt, ſed tantùm externam, quæ excludat omnem actionem incompoſſibilem cum attentione interna, licet animo voluntariè inter ea diſtraharis Quæ ſententia, ſecundùm *Laym. & Leſſ.* non eſt improbabilis; & vtilis, tum ſcrupuloſis, tum confeſſariis, ne beneficiatis ſine attentione Horas recitantibus, imperent reſtitutionem fructuum: partim ob Doctorum authoritatem, partim quod hoc præcepto tantùm materiales quædam preces, earumque externa pronunciatio, (per quam, ſicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Eccleſia poteſt impetrare) præcepti videantur; deuotio verò tanquam finis præcepti extrinſecus ad eius ſubſtantiam non pertineat. Verùm noſtra ſententia eſt communior, & probabilior. Et probatur: ſine oratione enim internâ, nulla eſt oratio; ergo hoc ipſo, quod ſub mortali ad orationem obligaris, ſub mortali item ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quod Eccleſia non poſſit per ſe actus internos præcipere; poteſt enim eos præcipere, vt ſunt

nc

neceſſarij ad actus externos debitè præſtandos, vt ſint actus virtutis. Quo modo cùm poſſit præcipere confeſſionem, poteſt etiam contritionem. Dixi, *cum attentione interna, virtuali ſaltem* : etſi enim melior ſit actualis, ſufficit tamen virtualis; quam *Bon.* & alij communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non reuocatur expreſsè, vel tacitè per diſtractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompoſſibilem. Vnde licèt inuoluntariè diſtraharis, virtualiter tamen attendis. 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo conſueto, vel animo laudandi Deum, vel ſatisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confuſa aliqua apprehenſione & propoſito, opus conſuetum faciendi recites. *vid. Bonac. d.* 1. *quæſt.* 3. *p.* 3. Ex dictis reſolues.

1. Is qui dubitat ob euagationem mentis, an aliquid omiſerit, ſi probabilem coniecturam habeat, ſe dixiſſe, vel quia propoſuit initio attendere, vel quia ſe reperit in fine v.g. pſalmi, præſumere poteſt, ſe dixiſſe, ſi ex libro, vel memoria, cætero qui non errare ſolita, dixit; proindeque melius erit ſi non repetat, ad vitandas anxias conſuetudines, & ſcrupulos, & vt totum officium ſine perturbatione decuratur. Ita *Binsfeld. c.* 11. *d.* 13. *Laym. c.* 5.

2. Qui ſponte diſtractus nullam harum attentionum habuit grauiter peccauit, teneturque ſecundùm ſententiam communem, Horas repetere, nec fructus facit ſuos : quia non fecit opus præceptum, quod erat, vt deuotè oraret. *Sotus*, *Nauar. Reg. Fern. Suar. Bon.* & *Trull. l.* 1. *c.* 7. *d.* 17. vbi ex *Nau.* addit non excuſari à mortali eum, qui recitationem horarum ita differt, vel ita ſe componit, vt aduertat ſe ſommo præoccupandum ; v.g. ſi Completorium veſperi reſeruet dicendum in lecto, ſciens ſe tunc ſomno ſolere obrui. Quidam tamen Doct. paulò antè citati negant, eo caſu neceſſariam eſſe repetitionem; eò quòd ſubſtantia operis ſit impleta, abſque circunſtãtia deuotionis. Multoq; magis probabilius iidẽ negãt, obligationẽ reſtitutionis; eò quòd ad illam tantùm teneantur, qui officium omiſerunt, non qui diſtractè dixerunt. *v. Bon. l. c. Leſſ. Lay.* & *Dian. t. de Horis, R.* 1. & 2. *Eſcob. t.* 5. *E.* 6. *c. vlt. n.* 62.

3. Cum recitatione officij coniungere actiones quæ notabiliter non impediunt, (v. g. induendi, abluendi) veniale est, si fiat sine causa; aliàs nullum. *Escob. l. c. c. 7.* Qui verò aduertenter occupat se aliqua re impossibili cum attentione interna, v. g. scriptione lectione, &c. grauiter peccat, & præcepto non satisfacit; atque adeò tenetur repetere. *Nauar. Suar. Bon. Trull. l. c.*

DVBIVM III.

Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum Beneficiorum?

Resp. 1. Clerici Beneficiarij, quoad eam partem bonorum Ecclesiasticorum, quæ necessaria est ad congruam sustentationem, & decentiam statûs, ita fiunt domini, vt de iis possint liberè disponere. Vbi rectè notat *Nauar.* hanc congruitatem & decentiam habere latitudinem, & suos gradus: proindéque, si infimum congruæ sustentationis pretium sint floreni 300. medium 400. summum 500. Clericus autem infimo viuat, de reliquo liberè posse disponere. Ita *commun.* quia id acquisiuit vt stipendiũ sustentationis, quasi mercedem operis præstiti.

Resp. 2. Probabilius etiam est, contra *Nauar.* & *multos Canonistas*, Beneficiarios non regulares secùs enim est de Regularibus, vt *v. Lugo t. 1. d. 4. s. 1. n. 2.* absolutè esse dominos omnium suorum prouentuum, ideoque etsi in profanos vsus expendant, non teneri ad restitutionem. Est communior inter recentiores, apud *Binsf. Mald. & Bon. d. 4 p. 1.* ex *S. Th. Sot. Mol. &c.* tum quia fructus faciunt suos, vt supponit *Trid. sess. 24. c. 12.* tum quia aliqui non possent fructuum dominium in alios transferre (extra pios esus) omnesque eorum donationes & contractus essent inualidi, & tales à iudice declarandi & bona Ecclesiæ restituenda: quòd cùm nunquam sit factum, præsumi non debet esse faciendum. *C. Lugo d. 4 n. 1.* Quo non obstante teneri eos ad bona Ecclesiastica, congruæ sustentationi superflua, expendere in pios vsus, tam est communis sententia, vt *C. Lugo d 4. n. 10.* dicat, nimis singularem esse sententiam *Petri Hurt & Dia* dicẽtium, eos satisfacere, (si secluſis grauibus necessitatibus) erogent

in

in communibus neceſſitatibus, quartam partem redituum Eccleſiaſticorum, vel certè dimidium eius quod congruæ ſuſtentationi ſupereſt. *v. C. Lugo l.c.* vbi plurimis pro ſe citatis Auth. oſtendit *Tol. Mol. & Ban.* malè citari pro contraria ſententia; imò ipſummet *Hurt. & Dian.* in ea non perſtitiſſe, atque nulla vel authoritate, vel ratione fulciri: ac denique ſuam multis probat, præſertim ex *Trid. ſ. 21. c. 5. de ref.* oſtenditque, iſtam obligationem naſci ex iure, non tantùm humano, ſed etiam diurno naturali. Vide etiam *Bon. l.c. p. 2.* Porrò congrua ſuſtentatio Clerici cenſetur, quæ neceſſaria eſt, ad ſtatûs & familiæ ſuſtentationem, ſecundum conditionem ſtatûs, gradus, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat. *Bon. l.c. Molin. Lay. C. Lugo &c.* Vnde reſoluuntur hi Caſus.

1. Congrua ſuſtentatio non eſt æqualis reſpectu omnium, quia plus requirit, Epiſcopus, quàm Diaconus; Decanus, quam Canonicus, Canonicus in Eccleſia principali, quàm Parochus; debilis & tener, quam robuſtus & valens: & quod ſufficit in vno loco, non ſufficit in alio. Quapropter attendi debet ad vſum aliorum timoratæ conſcientiæ, in eodem gradu, &c. Nec obſtat, quod Beneficiarius emerſerit ex humili, quo minus poſſit ſtatui ſuo conuenientes ſumptus facere, vt ex *Molin.* docet *C. Lugo l.c v. Bon. l c. n. 8.*

2. Nomine congruæ ſuſtentationis, etiam intelligitur, debita hoſpitalitas, non tantum in pauperes peregrinos (qui maximè commendantur Clericis à Trid.) ſed etiam vrbanos *C. Lugo n. 66.*

3. Debita, quæ Clericus contraxit pro ſua ſuſtentatione; vel ob piam cauſam, poteſt ſoluere ex reditibus Eccleſiaſticis; non item, quæ contraxit ante Beneficium obtentum, niſi ſit pauper. *Ibid. n. 67.*

4. Poteſt Clericus ex bonis ſuperfluis, licitè in ſtudiis alere ſuos conſanguineos, ſi aliunde non habent; eò quòd parentes vel nolint, vel non poſſint alere in ſtudiis. *Ibid. & Bon p. 2. n. 13.*

5. Si habet ſorores pauperes, vel filios ſpurios, ex fructibus Beneficij dotare licet, ſi aliunde non poteſt; quia naturali iure debet illis alimenta, in-

quorum locum ſuccedit dos. *Mol. Binsf &c.* Cauendum tamen ſub mortali, ne vel illas notabiliter ſupra ſtatum exaltet; vel hos legitimis æquet: etſi nobilis plus poſſit dare, quam alius infimæ ſortis. *v. Laym. l. 4. tr. 2. c. 3. n. 4.*

6. Si bona ſuperflua expendat in vſus profanos v.g. in venationes; canes, equos, paraſitos, ludiones, luxum, in amicos, cognatóſque ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè maior eſt, quàm in genere furti) grauiter peccat quidem, non tamen tenetur ad reſtitutionem; quia eſt dominus fructuum, & conſequenter neque is, qui accepit. Ita contra *Nauar. &c.* communiter Doct. alij ex *Trid. ſeſſ. 21. c. 1. Azor. t. 2. l. 7. c. 8. q. 2. v. Laym. l. 4. t. 2. c. 3. n. 4. Bon. d. 4. p. 2. n. 9. & p. 4 n. 1. &c.*

Quæres 1. Quæ teneantur in pios vſus expendere? Reſp. Ea omnia, quæ acceperunt, ſiue ab Eccleſia, ſiue ab aliis, tanquam procuratores cultus diuini; non autem illa, quæ vel in cultum diuinum oblata non ſunt, vel iam ab Eccleſia in cultum diuinum ſunt expenſa. *C. Lugo d. 4.* Ratio, quia priora habent annexam obligationem religionis, poſteriora non: vel ſi habuerunt, ea iam eſt extincta, per expenſionem in pios vſus. *Vnde reſoluuntur.*

1. In profanos vſus expendi poſſunt à Clericis bona patrimonialia, eáque, quæ hæreditate, induſtriâ, donatione, alióve modo, vt Laici, acquirunt, viuendo interim ex Beneficiis. Item quaſi patrimonialia, hoc eſt quæ acquirunt quidem vt Clerici, non tamen vt reditus Beneficij ſed vt ſtipendia alicuius officij Clericalis, v. g. ratione concionis, pro miſſa, funere, officio defunctorum, adminiſtratione ſacramentorum, anniuerſariis, &c. *Sanch. C. Lugo l. c. n. 23. Bon. p. 2. n. 19.*

2. Probabilius eſt, in profanos vſus poſſe expendi diſtributiones, ſiue præſentias (vt vocant) quæ Beneficiariis ob præſentiam in Choro diſtribuuntur. Ita *Sylu. Bon. C. Lugo n. 24. Bon. p. 2. n. 17* contra *Sanch. &c.*

3. Fructus qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collatiuam, ſed ad nutum amouibilem, poſſunt

possunt expendi in vsus profanos : quia non sunt fructus Beneficij. (hoc enim confertur per collationem Canonicam (sed bona quasi patrimonialia *v.C.Lugo n.28.*

4. Probabiliter etiam Pensionarius licitè suam pensionem expendit in vsus profanos: quia eam Papa extrahit ex reditibus Beneficij, & dat alteri qui id Beneficium, non habet. *C. Lugo l. c.* contra *Bon.&c.* Secùs est de eo, qui Beneficium habet in commendam, quia substituitur loco Beneficiarij. *Ibidem.*

5. Partem, quam Clericus parcè viuendo, sibi seruat ex congrua sustentatione, licitè expendit in vsus profanos, quia expensa est iam antè in vsus pios. *Ibid.& Bonac.d.4.p.2 n.14.ex Molin.*

Quæres 2. Quid intelligatur nomine vsus pij?

Resp. Qui vel ad cultum diuinum, vel misericordiam spiritualem, aut corporalem ordinatur: v. g. ad cultum templorum, necessitatem pauperum hoc est, eorum, qui non habent necessaria, siue ad naturam, siue ad statum seruandum: item in vsum religiosorum, in Capellanias Missas, suffragia pro defunctis, hospitalia, &c. *Vnde resoluuntur sequentes Casus*

1. Clericus superflua expenderit in vsus profanos, v.g. emerit sibi bona immobilia, non potest hæc retinere; quia obligationi bonis iis annexæ nõ satisfecit, & adhuc potest satisfacere, cùm bona empta pretio æquiualeant. *C. Lugo n.43. v. Bon.n.20.*

2. Qui in vsum profanum, à Clerico bona accipit dono ex superfluis, potest excusari à peccato, si eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditur impotens, ad superflua expendenda in vsus pios. *v. C. Lugo n.40.* Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus potest substituere.

4. Clerici quidem ex consuetudine multis locis recepta, licitè possunt testari de reditibus Beneficiorum, non tamen nisi ad causas pias, etsi enim vbi consuetudo inualuit, etiam in vsus profanos validè testentur, peccant tamen mortaliter. *v. Less. l. 2. c. 29. d. 4. Lay. l. c. Bon. d. 4. p. 3. n. 2. & 5. Trid. sess. 22. c. 1.*

c.1. de ref. sequitur ex dictis. Nisi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licèt superueniat testamento iam condito, facit tamen illud conualescere *Sanc. Salas, Dian. p.8. t.3. R.99. v. supra l.3. t.5. c.4.*

DVBIVM IV.

Quis sit habitus Clericorum, quæ artes: officia: actiones iis prohibeantur?

Resp.1. Clericos maioribus ordinibus initiatos; vel etiam maioribus; si habeant Beneficium, quoad habitum obligari ad ferendam tonsuram, & vestem Clericalem; quæ non debet esse virgata, in qua diuersi coloris virgæ ducãtur, nec partita seu dissecta.

Resp.2. Quoad artes, prohibetur macellariorum, tabernariorum, ioculatorum, quorum etiam ludis, vti & hastiludiis, prohibentur interesse. Item medicorum aut chirurgorum, vbi opus est incisione aut adustione; nisi vt habet *Nauar.* erga pauperes. aut propinquos aut in necessitate.

Resp.3. Quoad officia, prohibetur (si sint beneficiati, vel initiati sacris) officium Iudicis in causa sanguinis, Aduocatorum, Patronorum, Tabellionum, seu Notariorum, in placitis secularibus. Quod addo, quia in specialibus quibusdam casibus hæc licent, v.g. aduocare pro personis coniunctis & miserabilibus. Ratio autem est, quia Clericus non debet se immiscere negotiis sæcularibus, *Sayr. l.12. cap.25. num. 6.* (qui tamen concedit instrumenta ab eo facta valere,) *Bonac. in præcep. d.10. q.3. p. vlt. Laym. l.2. t.1. c.8. n.4* & notat consuetudine inductum esse, vt officio Cancellarij, Consiliarij, imò etiam Iudicis fungi possint in causis ciuilibus.

Resp 4. Quoad actiones, prohibentur arma portare, nisi in itinere, tabernas intrare, venationi clamosæ vacare (quod addo, quia venatio sine strepitu, recreationis causa, permittitur) accipitres vel falcones alere pro venatione aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negotiationum lucri causa, (non tamen necessitatis) exercere, cohabitare mulieri, nisi sit mater, soror amita, aut certè talis, qua cum nullum periculum aut scandalum immineat. *Less. l.2. c.5. d.9. n.40. Cajet.* tamen *V. Clericus.*

contra *Angel.& Nauar.* docet, horum & ſimilium tranſgreſſionem non eſſe mortalem, ſi abſit temeritas,contumacia, contemptus & ſcandalum. *vid. Laym lib.5.tr.* 8 *c.12.n.2.&* 3. Nec refert ait, quod tranſgreſſor ſit excommunicandus; quia hæc pœna eſt ſententiæ ferendæ, quam non niſi contumax poſt monitionem incurrit. Quod tamen vniuerſim *Nauar.* putat eſſe laxius, maximè cum Canones vtantur verbo, præcipio. Vnde ait eſſe mortale, ſi habitum vel tonſuram non geſtent.Quod reſtringit *Bonac. diſp.*8.*de ſacram. q.*1.*p. vlt.n.*8. ſi ſint initiati maioribus ordinibus,aut habeant Beneficium, & tonſuram, vel habitum longo tempore, abſque iuſta cauſa,non geſtent, tunc enim peccare mortaliter; citatque pro ſe *Reg. Nauar. Henriq. Vaſq.* Negat tamen *Sylu. & Laym. loc. cit.* ſi non ſit notabilis exceſſus ſupra loci conſuetudinem. Negotiari verò eſſe mortale, concedit idem *Laym. lib* 3. *tr.*4.*c.*17.& alij commun. Sed de hoc *vide ſuprà lib.* 3.*c.*3.*dub.*7.*de emptione & venditione.*

CAPVT III.

De ſtatu & officio perſonarum ſecularium quorumdam,præſertim iudicialium.

DVBIVM I.

Quæ requiruntur ad legitimum iudicium?

Reſp. Hæc tria.Primum eſt, Iuriſdictio ſine qua ſententia nulla eſt, & peccatur mortaliter, vt ex *D.Thom.*2.2.*q.*60.habet communis. Quare peccat Iudex ſecularis,ſi perſonas,aut cauſas merè Eccleſiaſticas,ad ſe trahat: vt & Eccleſiaſticus, ſi merè ciuiles. Niſi fortè per accidens,ob defectum iuſtitiæ in foro ſeculari, aut niſi ſint cauſæ miſerabilium perſonarum: Porrò quæ cauſæ dicantur merè ciuiles, quæ Eccleſiaſticæ, & quæ mixtæ, noſſe oportet iudices, & iuriſperitos, poteſtque videri apud *Laym*, *liber* 4. *cap.* 2. *vid. Card. de Lugo d.* 37.*ſ.*3.

Secun

Secundum. Rectus proceſſus, v.g. vt citetur Reus & audiatur, &c. Niſi fortè expediat aliquando, cùm delicta ſunt atrocia, in flagranti crimine deprehenſos ſubitò plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare: nam Iudici ſupremo (dummodò crimen ſit publicum) aliquando licere, ſine citatione, defenſione, & omni proceſſu, Reum morti adiudicare, eò quòd factum notorium & publicum, ſit loco accuſatorum & teſtium, neque Reo ins defendendi ſe in iudicio relinquat, docet *Nauar. c. 25. n. 10. Leſſ. Fill. Bon. d. 10. in præcepta, q. 2. p. 2. n. 6. v.* etiam *Card. de Lugo d. 37. ſ. 5. Trull. l. 8. c. 1. d. 13.* Vbi tamen bene notandum, quòd etſi talia crimina excipiantur à communi diſpoſitione legis poſitiuæ, & iuris communis, non tamen legis ſeu iuris naturæ, ideoque grauiter peccare Iudicem, qui in tali proceſſu, v.g. contra ſagas, quiduis licere putat. *v. Cautionem criminalem. c. 17. 18. 37. & ſeqq.*

Tertium. Recta intentio, vt ſcilicet procedatur ex intentione inſtitiæ. Vnde ſi Iudex procedat ex odio, aliove fine malo, v.g. ob inanem gloriam, peccabit, non quidem contra iuſtitiam; ſed charitatem aliamve virtutem mortaliter aut venialiter, prout finis illius mortalis, aut venialis erit. *Bonac. d. 10. quæſt. 2. part. 3.*

DVBIVM II.

De poteſtate & officio Iudicis.

ARTICVLVS I.

Quid requiratur in Iudice?

Reſp. 1. Præter tria dicta ſuperiore dubio, requiritur ſcientia, quâ ſciat ſuo munere rectè fungi. Ita commun. Doct. & *Bon. d. 10. q. 2. p. 3.* Ratio eſt, quia quilibet tenetur ſcire ea, quæ pertinent ad proprium officium, & ſine quorum cognitione munus ſuum & officium exercere non poteſt: *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Petens, aut ſuſcipiens officium Iudicis (idem eſt de Medico & Chirurgo, vt *v. infrà dub. 7.*) quo indignus eſt, ita vt probabile ſit, inde notabile damnum proximi ſecuturum, peccat mortaliter. *Nauar. c. 25. Anton. Card. d. Lugo, d. 37. n. 1.*

2. Iudex

2. Iudex carens neceſſariâ ſcientiâ, non debet abſolui, niſi factâ renunciatione officij, vel niſi firmum habeat propoſitum renunciandi. Ita *S. Thom. 2. 2. q. 76. a. 2. Caiet. Clauis regia lib. 12. c. 13. n. 2. Reg. l. 25. n. 675. Nauar. cap 25. Farinac. 3. p. q. 3. art. 16.* Ratio, quia nullus poteſt officium, cuius munia obire non poteſt, retinere, præſertim cùm damno vel periculo proximi.

3. Si Iudex ex magna imperitia malè iudicet, tenetur ad intereſſe parti læſæ, & ad expenſas litis: vti etiam, quotieſcunque notabile damnum, ſiue in ſuperfluis expenſis, propter eius culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. *Bon. Card. de Lugo ll. cc.*

4. Si Iudex agnoſcat, errorem à ſe (etſi ſine graui culpa) commiſſum, in præiudicium litigantis, tenetur, ſi poteſt citra infamiam, impedire errorem: v. g. monendo occultè partem læſam, vt ſibi appellatione, vel aliter conſulat. Quia id pertinet ad debitam muneris executionem. *C. de Lugo l. c. n. 3.*

Reſp. 2. Iudex tenetur cauſas iudicare, & celeriter expedire. Quia ex officio tenetur cuique tribuere ſuum. Quod non facit, ſi ſententiam ſine iuſta cauſa differt. *Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.*

1. Iudex mortaliter peccat contra officium ſuum differendo valde notabiliter cauſarum expeditionem, ſine iuſta cauſa. *Syluſt. V. Iudex quæſt. 2. Clauis reg. cap. 12. n. 8. Nauar. c. 25. n. 14. &c.* cum *Bonac. d. 10. quæſt. 2. part. 3.*

2. In caſu dicto, idem Iudex tenetur parti læſæ damna & expenſas, quæ ex iniqua dilatione ſecutæ ſunt, reſtituere: quia eſt earum iniuſta cauſa. *Ibid. Auth. ll. cc.*

3. Si Iudex in exequenda cauſa, & proferenda ſententia negligens, aut iniquus ſit, non tantùm parti læſæ, ſed interdum etiam fiſco tenetur: v. g. ſi multam pecuniariam, quam ex conſuetudine, vel lege communi debebat imponere Reo, ſine cauſa intermiſit. *S. Thom. 2. 2. q. 67. a. 4. ad 3. Syl. V. pœna q. 28. Salon. Laym. l. 3. tom. 2. cap. 5. num. 7.* contra *Azor.*

ARTI

ARTICVLVS II.

Quid Iudici seruandum circa inquisitionem?

Tribus modis procedi potest contra criminosos, 1. Via accusationis, cùm est aliquis actor, qui spondet se obiecta probaturum 2. Via denunciationis, cùm deferens crimen, non vult suscipere onus probandi, 3. Via inquisitionis, quæ triplex est. 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges seruentur. 2. Specialis, quando de certa persona, & certo crimine quæritur 3. Mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, vt si quæratur quis Caium occiderit.

Resp. 1. Iudex sine vlla data occasione, ex solo officio suo, potest instituere inquisitionem generalem: in qua tamen eius potestas non extendit se ad occulta elicienda, de quibus nulla est fama. Ratio prioris est, quia id necessarium est Reipub. nec cuiquam fit iniuria. Ac licèt quorundam scelera detegantur; id fit per accidens præter intentionem cui incommodo bonum commune præualet. Ratio posterioris est, quia inde maxima sequerentur incommoda. *Farin. Less. liber 2. capite 28. d. 13.* Vnde resolues.

1. In hac inquisitione, subditus etiam rogatus sub iuramento, non tenetur, imò nec potest, prodere criminosum occultum. *Lay. l. 3. t. 6. c. 2. Less. l. c.*

2. Si talem reuelet, peccat contra iustitiam (nisi fortè cederet non tam in pœnam, quàm certã eius, qui deliquit, emendationem, vel ad graue malum ab aliis auertendum) cùm enim crimen, vt ponitur, probari non possit, ac proinde ex eius reuelatione non possit aliud sequi quàm infamia, nullum habet ius reuelandi. *Lay. ib. & t. 3. p. 2. c. 4.*

3. Si in hac inquisitione, ex relatione duorum vel trium, deprehendatur alicuius criminis author, potest per tales testes contra illum procedi, vt habet praxis communis. *Lay l. t. 3. p. 2. c. 4 n. 4.*

Resp. 2. Quando crimen est manifestum, ignoratur auctor, licet Iudici quærere in genere, quis fecerit, non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit; nisi infamia aliqua aut iudicia præcesserint. Pars prior patet, tum ex praxi Iudicum, tum ex incommo

commodis contrarij. Ratio posterioris patebit ex sequentibus. *v. Bon. d.* 10. *in* 8. *præceptum q.* 2. *p.* 5.

Resp. 3. Vt Iudex faciat inquisitionem specialem debet saltem regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod iustam det causam. Ratio est, tum quia alioqui diffamaret sine causa; tum quia Iudex procedere debet ex scientia publica, quam non habet, nisi per accusationem vel confessionem Rei, vel euidentiam facti, vel per infamiam ad quam non sufficiunt duo testes qui iurent se vidisse crimen admitti, quia adhuc est occultum; sed requiritur, vt rumor sit sparsus per maiorem partem communitatis, id est, ciuitatis, viciniæ, vel monasterij, neque à maledicis sit exortus; etsi hac in re tutum sit, sequi praxin communem bonorum virorum, & Rerumpub. vt habet *Laym. l. c. & Less. dub.* 15, *art.* 19 ex aliis *Bon. l. c.* Vnde resolues Casus.

1. Antequam Iudex procedat ad inquisitionem specialem vi infamiæ, ipsa infamia priùs examinari debet, & probari per testes saltem duos, qui nominent personas, à quibus id publicè audiuerint. *Nauar. Rub. de iud. Trul. l.* 8. *c.* 1. *d.* 17.

2. Iudex infamatum de vno crimine, v.g. adulterio, non potest interrogare de alio, de quo non est infamatus, v.g. furto; quia esset inquisitio specialis sine præuia infamia. *Salon. Caiet. Trul. l.* 8. *c.* 1. *d.* 18. nisi tamen crimina sint connexa, vel vnum sit circumstantia alterius. *Ibid. & Sanch.* 2. *p. cons. l.* 6. *c.* 3. *d.* 21.

Dixi in Resp. *Regulariter*, quia ad specialem inquisitionem non requiritur infamia præuia in casibus certis, quos v. apud *Less. l.* 2. *c.* 29. *d.* 15. *Bon. t.* 2. *d.* 10 *p.* 5. *Sanch.* 2. *p. cons. l.* 6. *c.* 3. *d.* 16. *Trul. l. c.*

ARTICVLVS III.

Quid liceat Iudici circa quæstiones siue torturam?

Resp. 1. Ad torquendum Reum (si tamen torqueri potest (requiruntur alicuius grauis criminis ea saltem indicia, quæ faciant semiplenam probationem, id est, reddant rem plus quam probabilem; qualia habentur, v. g. testis vnus omni exceptione maior, Rei confessi extrà iudicium, item probabiliter etiam assertio duorũ vel trium criminis sociorũ

in

in criminibus exceptis ; præterquam veneficij, (in quo, an ex ſola denunciatione complicum, & quo modo procedere liceat. *vid. Tann. tom.* 3. *d.* 4. *de iuſt. dub.* 2. *&* 3. *Laym. l.* 3. *t.* 6. *cap.* 5.) item fama publica à viris honeſtis orta ac per teſtes probata, cum alterius indicij adminiculo (nam fama ſola non probat, ſed habet ſe inſtar accuſatoris.) *Laym. l.* 3. *tr.* 6. *cap.* 5. *n.* 9. ex variis. Ratio reſponſi eſt, quia tortura inſtituta eſt ad ſubſidium probationis, quando argumenta & indicia ſunt valde efficacia, vt ſic plena probatio eliciatur : nam confeſſio Rei (ſi eam ratificet extra torturam, maneatque in eâ vſque ad ſequentem diem) ex ſemiplena probatione facit plenam. *Leſſ. l.* 2. *c.* 29. *d.* 17. *Delrio l.* 5 *ſ.* 3. *Laym. l. c.*

Dixi in reſponſione, *ſi tamen torqueri poteſt* quia quædam perſonæ prohibentur torqueri, niſi in criminibus exceptis : tales ſunt viri in magnâ dignitate conſtituti, Officiales Principum, Vrbium Gubernatores, Nobiles Equeſtris Ordinis, Milites, Doctores, eorumque liberi; item impuberes, ſenes, memoriâ vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu. *Delrio ſ.* 9. *Binsf. c.* 6. *C. de Lugo d.* 37. *ſ.* 14. Vnde reſolues.

1. Peccat Iudex grauiter, ſi non priùs omnia alia media mitiora detegendæ veritatis tentet, quàm ad torturam deſcendat.

2. Torturâ ſimpliciter abſtinendum eſt, quando adeſt plena probatio criminis, quia ad hanc ordinatur tortura, *Nauar. Leſſius, loc. cit.*

3. Inſufficientia ad torturam indicia ſunt, ſi cadauer occiſi ſanguinet ad præſentiam alicuius ; ſi fagæ non poſſint lachrymari. Item illicita eſt probatio per aquas &c. de quibus *vid. Delrio lib.* 5. *Leſſ. n* 176. *Trull. l.* 8. *c.* 1. *d.* 21.

4. Peccant Iudices, qui in cauſis criminalibus, aut notabilis infamiæ, Reum comprehenſum, antequam habeant probationem contra ipſum, iuramento abſtringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus pertinentibus ad caſum, ob quem comprehenſus eſt. *Nauar. cap.* 18. *numer.* 41. *& cap.* 25. *num.* 36. Additque; idem eſſe, ſi (etſi ſine iuramento)

co)minis, terroribus, tormentorum ostensione, hominem turbent, & implicent, vt sibi contradicens circumstantiam aliquam reuelet, quâ conuincatur & puniatur. *v. Card. de Lugo d.* 40. *n.* 1.

5. Si Iudex extorserit confessionem per iniuriam, v.g. si torserit exemptos, sine sufficientibus indiciis, si dolo malo, mendaciis, fictâ impunitatis promissione induxit ad fatendum, vel aliter, (siue quoad substantiam, siue quoad modum) notabiliter excesserit in tortura, confessio nulla est, nec potest ex ea procedi: imò tenetur iudex ad compensationem damnorum, vt docet *Card. de Lugo d.* 37. *s.* 14. *num.* 157. *v. Less. c.* 19. *dub.* 18. *Laym. l.* 3. *t.* 6. *c.* 5. vbi etiam dolos bonos, quos *Delrio* suggerit Iudici, planè reiicit. *v. Tan. tom.* 3. *d.* 4. *q.* 2. *d.* 2. *Trull. l. c.*

6. Licet Reus confessionem iniustè extortam postridie ratificet, nihilominus Iudex non potest procedere ad punitionem Rei, vel complicis occulti: quia cùm confessio fuerit irrita, consequenter etiam ratificatio ex ea orta. ex *L. penult. ff. de quæst.* atque adeò etiam cognitio per illud medium parta, est iniusta *Nauar. Salon. Less. Sayr. Trull. l. c. d.* 10.

Resp. 2. Grauiùs torqueri potest, contra quem grauiora sunt indicia, non tam ita, vt moraliter sit impossibile tormenta sustinere, habitâ ratione personarum. Vnde si hic excedatur, confessio extorta erit inuoluntaria, & habenda pro nullâ, etiamsi extra tormenta coram Iudice ratificet, metu nouæ torturæ. *Lay. c.* 5. *n.* 11.

Resp. 3. Semel tortus, si nihil est fassus, iterum torqueri non debet, nisi noua criminis indicia superueniant: quia per torturam priora eligit. Si verò crimen in torturâ fassus, extra eam reuocet coram Iudice, repeti tortura potest: tum quia indicia manent in suo vigore; tum ob inconstantiam. Si verò tertio tortus ac confessus, tertiò retractet, absoluendus est: quia presumendum est, vi tormentorum coactam fuisse confessionem, ideoque nullam. *Less. c.* 29. *d.* 17. Excipiunt quidam, si indicia sint grauissima, quæ violentam præsumptionem

nem pareant, crimen malitiosè à Reo negari. *Lay. loc.cit. vid. Card. de Lugo d.37.n.156. Dian tom.3.tr.6. R.16.& 23. Trull. l.c.* vide infrà *hic dub.6. & 7.* An quando, & quomodo Iudex possit interrogare Reum de complicibus, *v. Trull. lib.18.c.1.d.22.*

ARTICVLVS IV.

Quid seruandum Iudici circa sententiam & pœnam?

Resp. 1. Iudex debet iudicare secundùm leges. Vnde inferior Iudex ordinariè non potest pœnam relaxare, vel minuere, etiamsi actor consentiat, nisi aliquando ad bonum Reipub. aliud necessarium esse dictaret Epiikia, vel nisi de priuata tantum iniuria actoris ageretur. *S. Thom. 2.2.q.65.art.5. Regin lib.25.n.643. Bon.& c. Trull. lib.8.c.1.d.12.*

Dixi, *inferior*: quia supremus, ob iustam causam id potest: sine causa tamen grauiter peccaret, secundùm *Caiet. V. Iudex*, quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Iudicem pro liberatione Rei, *vid. Bon. loc.cit. & Trull. l.c.*

Resp. 2. Si in aliqua causâ fuit Aduocatus, in eadem Iudex esse, & sententiam ferre non potest. *L. eos in princ. C. de appell. & & Prætor. de iurisd.* quia iudicium eius habetur suspectum, propter affectum ad vnam partem, vt ex communi Doct. docet *Sanch. l. Consil. c vn. dub.26.* (additque *num.3.* sententiam non forè validam: quod tamen alij negant, si sit Iudex ordinarius) *Card. de Lugo de iust. d.41. s.1. n.4. vid. etiam Dian. p.3. t.5. misc. R.56.* vbi ex *Cor. duba* sentit talem Iudicem in conscientia peccare, si sine affectu, secundùm leges, alterâ parte inscià iudicet.

Resp.4. Quem Iudex priuatâ sententiâ scit esse nocentem, si iuridicè sit probatus innocens, non potest condemnare: quia iudicat vt persona publica, ideoque sequi debet scientiam publicam, ac procedere secundùm allegata, præsertim in fauorem Rei. *D. Thom. 2.2.q:67. Nauar. c.25. Caiet. Fill. Less. Bonac, d.10.q.2.p.2.*

Resp 4.

Reſp.4.Quem Iudex priuatim ſcit eſſe innocentem, ſi iuridicè probatus ſit nocens, tenetur omni modo liberare, ſi poteſt,v.g. impediendo accuſationem, extrahendo iudicium, aperiendo carcerem, (ſi ſine maiore malo poteſt) remittendo cauſam ad ſuperiorem; & ſi ſic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent, cum *S.Thom.l. c.* ob rationem paulò antè datam, quòd poſſit condemnare: verius tamen videtur contrarium,quod cum aliis docet *Leſſ.l.2.cap.19.d.10.Sa V. Iudex, Petrus Nauar. Fill. Bon. d.10. quæſt.2.p.2. num.2 Tol.&c.vid. Card. de Lugo d.17.ſ14.* quia directè occidere innocentem, eſt intrinſecè malum; ergo quomodocumque ſciatur eſſe innocens, erit peccatum. *Leſſ.l.c.* In cauſis tamen ciuilibus & criminalibus minoribus,tantùm agitur de pœnis pecuniariis poteſt etiam Iudex, ſecundùm hos auctores, ſimpliciter procedere ſecundùm allegata & probata:tum quia innocens per appellationem poteſt reſtitui in integrum;tum quia Reſp. habet poteſtatem in bona ſuorum ciuium, quando bonum publicum id requirit; vt in hoc caſu,ne forma publicorum iudiciorum cum populi ſcandalo euertantur.*v.Laym.c.2.n.8.Leſſ.d.10.Bon.l.5.n.4.*

Quæres 1. Quid faciendum Iudici, cùm vtrimque ſunt ſententiæ probabiles in quæſtione iuris, v.g. an ex teſtamento minùs ſolemni debeatur hæreditas?

Reſp. debet ferre ſententiam ſecundùm opinionem de iure probabiliorem, ſaltem ſi ſit Iudex ſupremus.Neque tunc videtur tenendum,quod quidam docent,eum ſatisfacere conſcientiæ,ſi cauſam adiudicet defendenti ſe probabiliter, licet altera probabiliùs. Ratio, quia Iudex eſt conſtitutus, vt ſecundùm merita cauſæ,& ſententiam, quæ ei maximè videtur rationi conſona,cauſam decidat;quia alioquin eſſet acceptor perſonarum.

Dixi, *ſi ſupremus ſit*: quia ſi ſententia aliqua communiter ſit recepta in tribunali ſuperiore, Iudex inferior videtur ſecundùm eam poſſe iudicare,licet minùs,probabilem: quia videt probabiliorem, cum honoris ſui præiudicio, reuocandam in ſuperiore

ſuperiore tribunali. *Laym l.1.tr.1.ca.5.§.3.num.16.* ex *Sylu.Vaſq. &c.v.* tamen *Card. de Lugo d.37 ſ.10.*

Reſp.2. Si opiniones oppoſitæ æquè probabiles videantur, non licebit vni eorum adiudicare totum pro ſuo arbitrio, cùm vterque æquale ius habeat; ſed ſuadebit compoſitionem; imò etiam imperabit, in caſu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel, vni dimidium, & alteri alterum dimidium iuris aut rei, de qua lis eſt, adiudicabit; memor interim axiomatis: quòd *ſi partium iura ſint obſcura, potiùs fauendum ſit Reo, quàm actori. Ibid. Bonac. de peccatis, d.2.q.4.p.9.*

Quæres 2. Ad quid teneatur Iudex, qui ſententiam iniuſtam tulit.

Reſp.1. Si dolo, vel (vt dixi *d.2.a.1.*) magnâ imperitiâ id fecit, litem fecit ſuam, id eſt, damnum partis læſæ in ſe tranſtulit, cui tenetur reſtituere, *Bonac. d.10.q.2. p.4.* ex *S.Thom. &c. v. ſuprà d.10. art.1.*

Reſp 2. Si alioqui dignus ſuo munere, (tametſi id petens impetrauerit, aliis dignioribus neglectis) per obliuionem, ex humana fragilitate errauerit, non obligatur in conſcientia ad reſtitutionem ex propriis, cùm iniuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali ſententia acceperit, vel potiùs (ſecundùm alios) cùm culpam Theologicam non commiſerit; debet tamen reuocare ſententiam, ſi poteſt ſine graui incommodo. *Lay.l.3.t.6.c.2.n.11.*

Quæres 3. An ſententia Iudicis iniuſta obliget in foro conſcientiæ?

Reſp. Sententia iniuſta ex natura rei, aut ex omiſſione ordinis, iuris ſimpliciter neceſſarij ſiue feratur per falsò allegata, & probata, ſiue ex Iudicis iniquitate, nullum habet robur in foro conſcientiæ, manetque parti læſæ, tametſi non appellet, ius ſuum, licebitque, ſi abſque poſſit, recuperare bona. *S.Thom. Sayr. Bonac. d.10.q.2.p 4. Trul l.8.cap.1.d.7.* Ratio, Quia ſententia eatenus obligat in conſcientia; quatenus habet rationem iudicij; hoc eſt, vt determinatio iuris, & definitio iuſti.

Dixi, *in foro conſcientiæ*, quia in foro externo, vbi

vbi non tam veritas facti, quàm probatio iuridica ſpectatur, ſententia prolata ſeruanda eſt, ad euitanda ſcandala, & incommoda, neque elapſo termino, (intra quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege ſic ſtatuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, vt litium ſit finis. *Trullian. lib. cap. 4. d. 7.* ex *Sayr. &c.* Vnde reſolues.

1. Is cuius bona per ſententiam manifeſtè iniuſtam adiudicata ſunt alteri, poteſt *(niſi alter iuſtè præſcripſerit)* per occultam compenſationem ea recipere; quia recuperat ius ſuum. *Ibid.*

2. Qui ſciens per iniuſtam ſententiam malâ fide, accepit bona, tenetur ea ſemper reſtituere, nec vnquam præſcribere poteſt. Quia ſunt aliena, & poſſeſſor malæ fidei nunquam præſcribet, imò tenetur expenſas reſtituere, & compenſare damna, etiamſi pars læſa non appellauerit, cùm non renunciet ideò iuri ſuo.

3. Qui bonâ fide rem poſtulauit à iudice, & bonâ fide accepit, intelligitque antè tempus præſcriptionis finitum, fuiſſe ſententiam iniuſtam, tenetur eam, non tamen expenſas, reſtituere. Si verò poſſedit rem bonâ fide, tempore ad præſcribendum neceſſario, non tenetur reſtituere, quia legitimè præſcripſit. *Salon. Sayr. Trull l. c.*

Quæres 4. Quid liceat Iudici circa munera?

Reſp. 1. Etſi à partibus munera liberalia accipiens, aliquando peccet, vel ob ſcandalum, vel ob periculum peruertendi iuſtitiam; acceptorum tamen dominium comparat, ſpectato iure naturæ.

Reſp. 2. Etſi lex poſitiua munerum acceptionem prohibeat, accipiens tamen non tenetur ad reſtitutionem, ante ſententiam Iudicis, niſi lex exprimat, quod non illicita tantùm, ſed etiam inualida ſit acceptio. *vid. Bonac. in 8. præceptum q. 2 p. 8. Lay. l. 3. tract. 4. c. 4. n 9. & 10.*

Reſp. 3. Si Iudex Iniuſtè extorqueat munera, nolens facere quod iuſtum eſt, & debet, niſi ea dentur, tenetur reſtituere: vti etiam ſi quid datum ſit ad redimendam vexam, v. g. ne iniuſtè faueat parti aduerſæ; ne cauſam nimis differat. Quanquam hoc

caſu

casu interdum præsumi possit, datorem remittere obligationem restituendi. *Laym. l. c.* ex *Gab. & Robell. &c.*

DVBIVM III.

Quod sit officium Aduocati?

Suppono secundùm omnes, in Aduocato quatuor requiri, scilicet scientiam conuenientem, iustitiam causæ, fidelitatem,& pretium iustum:quod si taxatum est, non licet vltra hoc accipere: vbi non est taxatum, sufficit iustum naturale, vt *v. apud Bon.*

Resp. 1. Non potest sub graui peccato suscipere causam, quam scit esse iniustam. Ex causis autem ciuilibus,in vtramque partem probabilibus,& dubiis, potest vtramvis, etiam minùs probabilem tueri; dummodò cliens de minore probabilitate moneatur. *Vasq. Saluas Card.de Lugo, Dian.t.1.p.2. R.4.* Quia vtraque pars habet ius proferendi suas rationes in iudicio, ergo etiam Aduocatus patrocinandi: neque semper est verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit iudicium Iudicis. *Bon.de pec. d.2. q 4. p.9. & suprà lib.1.c.2 d.2. & in præcepta d.10.q.3.p.4.*

Dixi. *Ciuilibus*: quia in causa criminali dubia, non licet tueri partes actoris, qui in tali casu grauiter peccat contra Reum; ergo etiam Aduocatus. *Fill. t.40.c.1.* Neque, quando actor contra possessorem agens, scit se nihil posse euincere, sed rem mansuram semper dubiam:quia tunc iniustè vexatur possessor; pro quo tandem Iudex debebit iudicare,vt *v.Card. de Lugo de iust.d.41.n.7. Sal. in 1.2. d.1.s.vlt.n.108.*

Resp.2. In causa criminali, potest Reum etiam sontem defendere, vt mortem aliamve pœnam euadat: quia Reus non tenetur ad pœnam, nisi conuictus;ergo potest per se, vel alium, eam auertere,donec conuincatur.*Bon.d.10.q. 3.p.4.n 7.*

Resp.3. Aduocatus tenetur pauperibus in extrema, vel graui necessitate, gratis patrocinari, sine notabili tamen suo incommodo.Ratio est,lex charitatis. *Nauar. Caiet. Less. Fill. Bon. l. c.* Vnde resolues.

1. Ad

1. Aduocatus, qui ſciens patrocinatur cauſæ iniuſtæ, tenetur ad compenſationem omnium damnorum inde conſequentium. Vnde patri contrariæ reſtituere debet ex peccato commiſſionis; quia fuit illi cauſa poſitiua damni: (ſimiliterque ſi cauſam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude; quia intercedit (iniuſtitia, ratione partis aduerſæ) Clienti vero ſuo, tenetur reſtituere ex peccato omiſſionis: quia ex officio tenebatur monere ignorantem cauſæ iniuſtitiam. Quod addo, quia ſi clienti conſtabat cauſæ iniuſticia, non tenetur illi reſtituere *Bon.d.*10.*q.*3 *p.*4. *Leſſ.l.*2.*c.*3.*d.*5.*Fill.Laym.Tan.q.*4. *dub.*6.*n.*127.

2. Similiter peccare, & ad reſtitutionem teneri, quando defendit articulum iuſtum cauſæ iniuſtæ, vt ſic Aduerſarium vexet, impediat, differat aut peruertat, docet *Trull.l.*8.*cap.*5.*d.*3.ex *Cai. Sayr.&c.* Quia cenſetur defendere cauſam iniuſtam.

3. Quando cauſa nihil ferè habet probabilitatis, ita vt vix moraliter ſit ſpes obtinendi, eò quòd apud Iudices ſemper reiiciatur, regulariter non licet ſuſcipere: tum quia facit, vt cliens ſine fructu tempus & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. *Card. de Lugo de iuſt. d.*41. Quando autem cliens habet bonum ius in causâ poſſeſſionis, non tamen in proprietate, an liceat Aduocato eum defendere in cauſa poſſeſſoriâ, (dum de proprietate non agitur) quidam affirmant, negant alij. *v.Fagund.in p.*8.*c.*47.*n.*13.*Mol. t.*1.*tr.*2.*d.*81.*Card.de Lugo l.c.n.*10.

4. Aduocatus, antequam patrocinium cauſæ ſuſcipiat, tenetur examinare eius æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare ſincerè: ſi enim falſa promiſſione, vel inani ſpe victoriæ, ſumptibus inuoluat, tenetur ad reſtitutionem. *Bon. de pec. d.*2. *q.*4.*p.*9. vti &, ſi qualitatem ac ſtatum cauſæ, ſeu periculum eius perdendæ iudicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuiſſet. Quod ſi dubium ſit an eo caſu litem proſecuturus fuiſſet, neque id vlla diligentia cognoſci poſſit, non teneri Aduocatum ad damna reſarcienda, docet *Bardi. d.*4. *cap.* 29. Quòd melior ſit conditio

poſſidentis, dum de damno illato non conſtat.

5. Si clientis cauſam minùs probabilem dicat eſſe omnino iuſtam, tenetur de damno, ſi cliens cognito cauſæ dubio, non fuit litigaturus. *Bon. l.c.*

6. Si in progreſſu cauſæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & ſuadere, vt deſiſtat; aliàs ad reſtitutionem damnorum obligabitur: quia cùm ſtipendio ſit conductus, tenetur ex iuſtitia monere. *Tan. l.c.* Neque poteſt vel ipſe, vel Iudex ſuadere compoſitionem, cum damno partis: quia compoſitio non habet locum, niſi quando res eſt dubia. Si verò inducat ad tranſactionem, ſine damno deceptione, vt & metu, non tenetur; quia nulli facit iniuriam, *Valent. Azor, Leſſ. Laym. Bon. l.c.*

7. Non poteſt abſolui, qui paratus eſt quaſvis cauſas defendendas ſuſcipere. *Sayr. lib.* 12. *cap.* 23. *numer.* 18.

8. Non licet cum cliente conuenire de pretio, poſt inchoatam litem, ſed vel ante cœptam, vel poſt finitam, ex *cap. Infames*, 3. *q.* 7. quia poſtquam ſua inſtrumenta oſtendit, cogetur quolibet pretio ſtare, ne prodatur. Nec licet paciſci de parte aliquota, v g. dimidia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, ſi victoria obtigerit, quia id grauiter prohibetur *L. Sumptus. ff. de pactis*, *L. Item*, 6. *de proc. c. Arcentur*, 3. *q.* 7. *L. Si qui cod. de poſt.* Ratio eſt, ne præbeatur occaſio, per fas & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen caſu non obligatur ad reſtitutionem, ſi iuſtum pretium non excedat, & dolus ac fraus abſit. *v. Sylu. V. Aduocatus, Nauar. cap.* 15. *Fill. Laym. Bon. Sanch. l.* 5. *Conſil. c.* 7. *d.* 9. *& l.* 37. *& Card. de Lugo l.c.*

9. Peccat Aduocatus, 1. Si cum non ſit idoneus officium Aduocati exerceat, & patrocinetur. *L. Nemini, ff. de Aduoc. S. Thom.* 2. 2. *q.* 71. eſtque peccatum ex genere ſuo mortale. 2. Si defendat cauſam iniuſtam ſecundùm dicta. *cap.* 1. 3. Si ob nimias dilationes, illicitas ſubornationes teſtium, &c. notabiliter officiar parti aduerſæ, habenti aliàs iuſtam cauſam, &c. *v. Nauar. c.* 25. *Fill. q.* 3. 4. Si vtrique parti patrocinetur; quia repugnat, vt vtramque

partem

partem æquè defendat. *Sylu. Sanch. conſ. p. 2. l. 6. c. 7. d. 7.* In diuerſis tamen cauſis ſecluſo ſcandalo, non repugnant, 5. Si in eadem cauſa, in quâ eſt Iudex, vel Aſſeſſor, agat Aduocatum; quia duo officia contraria in eadem cauſa exercere non licet *Sylu v. Aduoc. q. 2. cap. 6.* Si tametſi defendat cauſam iuſtam) producat ſcripturas, vel teſtes falſos, aut inſtrumenta: non tamen peccat, ſi in cauſa manifeſtè iuſta Aduerſarium decipiat, dummodò nulla vtatur falſitate, verbi gratia allegando falſa, &c. *S. Thom. 2. 2. quæſt. 71. art. 8. Sylueſt. Sanch. conſ. p. 2. l. 6. c. 7. d. 8. Trull. c. 7.* Si adducat leges falſas vel abrogatas, vel doctrinam reprobatam; vel leges bonas in falſos ſenſus, ſciens prudens detorqueat. 8 Si in grauamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes. *v. Filliuc. Trull. l. c. 9.* Si accipiat mercedem iniuſtam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum eſt, cenſetur illud iuſtum, quod habetur tale iudicio prudentum, attentâ qualitate negotij, dignitate, ſcientia, & peritia Aduocati, & labore quem impẽdit, ac demum conſuetudine approbata. *v. Trull. l. c. d. 5. 10.* Si contractum vſurarium, vel aliter iniquum ſuadeat, aut probet. 11. Si leges, ſtatuta, & conſuetudines, patriæ ignoret, (vnde ſi graue damnum clienti obueniat, tenetur compenſare) vel intelligere non ſtudeat.

10. Peccat Aduocatus contra iuſtitiam, ſi rationes & fundamenta clientis, quem iuſtè defendit, vel ſecreta cauſæ denegat aduerſario, vt ex aliis probat *Fagund. in p. 8. c. 47. n. 13. v.* etiam *Card. de Lugo l. c. n. 6.* teneturque ad reſtitutionem, ſi eam ob cauſam cliens cauſam perdidit, victurus alias quia fecit cõtra officium, nec adhibuit diligentiam ad cauſam obtinendam in fauorem clientis. *Azor. Fill &c. ll. cc.* Limitant tamen aliqui, niſi periculum ſit, ne pars aduerſa graue damnum iniquè patiatur; quia aiunt, quilibet poteſt ſine ſuo damno graue damnum alterius prohibere. *v. Leſſ. p. 2. c. 3. Azor. Regin. Fill. Laym l. 1. t. 1. cap. 5. n. 18.* Verùm hanc limitationem, cum *S. Thom.* alij non admittunt, niſi fortè Reus capite plectendus eſſet, & accuſator iniuſtè procederet: tunc enim, aiunt, Aduo-

catus accuſatoris deberet falſitatem prodere; ſi tamen ſpes eſſet profuturum, accuſatore priùs monito, vt deſiſtat. *v. Card. de Lugo l.c.*

9. Aduocatus, ſi cauſarum expeditiones. præiudicio clientum, differat, poſtponat, vel plures acceptet, quàm expedire poſſit, peccat, ac tenetur ad reſtitutionem, vti & omnium damnorum, quæ per eius imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut auctor incurrit: non tamen tenetur in omnibus cauſis adhibere eandem diligentiam, ſed maiorem vel minorem pro cauſæ qualitate. *vid. Fill. Bon. in præc. 8. d. 10 q. 3 Leſſ. l. 2. c. 39. d. 9. Laym. l. 1. t. 1. c. 5.*

DVBIVM IV.

Quæ ſit obligatio Referentis, Secretarij, Notarij, & Procuratoris?

Reſp. Tenentur ij omnes iuſtè fideliterque exercere ſuum officium, ſine ex debito muneris tantùm, ſiue etiam ex iuramento. Item tenentur ſcire ea, quæ ad ſuum officium ſpectant, debitamque diligentiam adhibere, præſtando omnia neceſſaria, terminos iuſtos petendo, & appellando, cùm fuerit neceſſarium. *Bon. Eſcob. & commun.* Vnde reſoluuntur ſequentes Caſus.

1. Peccant ſi odio, vel amore, ſpe, vel timore, abutantur officiis ſuis; ſi ſecreta ſeruanda non ſeruent; ſi partibus, vel earum ſolicitatoribus, aliiſve, tradant proceſſus, vel ſcripturas originales, quas non debent; accipiant ſtipendium maius iuſto, vel vltra pretium taxatum; ſi lites iniquas ſuadeant, &c.

2. Referens peccat, 1. ſi defectu ſtudij, vel per incuriam, malè referat, vel aliquid ſubſtantiale prętermittat. 2. ſi ſit partialis, coneturque vnius partis iuſtitiam magis, quàm alterius explicare. 3. ſi ſententiam alterutri parti manifeſtet, priuſquam euulgetur, vnde poſſint grauia incommoda ſequi, v.g. Iudex recuſari, &c. *v. Eſcob.*

3. Secretarius peccat, 1. Si iuramentum violet 2. Si arcanum probat. 3. Si ſententiam nondum publicatam manifeſtet. 4. Si proceſſus, aut ſententias non cuſtodiat, vel partibus, ſine præſcripto Iudicis

dicis,oſtendat. 5. Si teſtimonia non fideliter tranſcribat, ſiue exaggerando , vel imminuendo , ſiue immutando,aut inuertendo. *Eſcob.*

4. Tabellio,ſiue Notarius publicus peccat.1. Si ſine ſufficienti peritiâ (v. g. clauſulas communes, &c.ignorans)ſuſcipiat officium.2. Si iuramentum violet.3. Si in depoſitione teſtium, aliquid addat vel detrahat , non leuis momenti. 4. Si miniſtro tranſcriptori (erroris periculo) examen committat. 5.Si protocolla,& acta negligenter cuſtodiat, cum damno partium.6. Si differat cauſarum expeditionem, vt pecuniam extorqueat. 7. Si teſtamentum ſcribat hominis rationis vſu deſtituti. 8. Si teſtes falſos admittat , 9. Si ſolemnitates neceſſarias , ex ignorantia culpabili , vel malitia , prætermittat. 10. Si teſtimonium aliquod neceſſarium , vnius rogatu,& alterius damno, non exhibeat ; ſi conficiat inſtrumentum vſurarium , vel falſum, præſertim in damnum tertij;ſi faciat,vt proceſſus,& cauſæ veniant ad alios Iudices , vel Referentes , &c. quàm ordo illius tribunalis poſtulat:quia multum intereſt habere hunc,vel illum Iudicem. *Eſcob.vid. Lay.l.3.t.6.c.2.Bon.in præc. diſp. vlt.p. vlt.*11. Si ſecretum violet , v.g. aperiendo parti aduerſæ dicta teſtium , ante eorum publicationem ; quod eſſe mortale contra iuſtitiam docet *Trul.l.*8. *cap.7. n.*3. ex *Nauar. cap.*25. *n.*52.12. Si parti patenti inſtrumenta occultet præſertim quæ continent legata, *Nauar.l.c.n.*53.*Syln. verb. Tabellio, Trull. loc. cit.*13. Si acta occultet , vel parti patenti tranſumptum proceſsûs neget,14. Peccat grauiter,ſi amiſſo inſtrumento antiquo publico, vel teſtamento , aliud ſimile confingat.

5. Procurator peccat.1. Si litem procuret iniuſtam. 2. Si plures cauſas ſuſcipiat , quàm poſſit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat , quàm iuſtum.4. Si ſuadeat reo, vel parti , vt iniuſtè veritatem neget.5. Si ſuâ iniuriâ, negligentia, aliáve culpa , cauſa ſit, vt lis perdatur 6. Si nomine partis iuret , ſine particulari eius informatione , cum periculo peierandi.7. Si culpabiliter tribunali non adſit,futuri incommodi metu , &c. *v. Eſcob. Laym.*

l. c. Bon. q. 3. p. 4. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat cauſam vel peruertat Iudicem, vel petat terminos impertinentes, aut dilationes ſuperfluas. 10. Si falſos teſtes inducat *vid. Sayr. lib. 12. c. 24. Fill. tom. 40 c. 10. n. 294. Trullenc. lib. 8. c. 6. dub. 1.*

DVBIVM V.

Quod ſit officium Accuſatoris?

Reſp. Vt in accuſatione ſeruetur iuſtitia, cauenda ſunt tria. Primum eſt, calumnia, id eſt, impoſitio falſi criminis, vel eius, quod ſufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem reſtituendi, & ſubeundi, vel pœnam talionis, vel aliam arbitrio Iudicis. Secundum eſt, præuaricatio, id eſt, colluſio cum Reo, & ſimulata tantùm accuſatio. Quæ in criminalibus, ſi Reipub damnum ſequatur, obligationem reſtitutionis inducit. Tertium eſt, tergiuerſatio accuſationis inchoatæ, abſque iuſta cauſa. Quod addo, quia cum cauſa, v. g. ob imperium Principis, vel Iudicis, quòd interſit Reipub. talem perſonam non puniri vel infamari, vel quòd in accuſatione defectus ſubſtantialis ſit commiſſus, poteſt deſiſtere, imò tenetur, ſi in progreſſu cauſæ cognoſcat ſe erraſſe, ſi incipiat dubitare de crimine, ſi videat ſe non poſſe probare, *Fill. t. 40. c. 7 n. 205.*

Quæres. An & quis teneatur alterum accuſare?

Reſp. 1. Priuatum rarò ad id teneri: tum ex praxi timoratorum; tum quia aliàs tribunalia eſſent plena accuſationibus, cum perturbatione Reipub.

Dixi 1. *Priuatum:* quia ſi quis à Repub. ſtipendium ob hoc accipiat, v. g. fiſcalis, &c. tenetur ex iuſtitia, & conſequenter ad damna, ex omiſſione accuſationis ſecutâ. *Fill. Bon in 8. prac. d. 10. q. 3. p. 1.*

Dixi 2. *Rarò:* quia ſi ita exigat bonum publicum, v. g. ſi proditio imminens, vel graue damnum vitæ innocentis, aliter auerti non poſſit, & crimen facilè probari poſſit, tenetur etiam priuatus accuſare, vel ſaltem denunciare, idque tamen ex charitate tantùm; quæ reſtitutionem non importat. *Fill. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Accuſare prohibentur, 1. Excommunicati, proditores, infames; idque in pœnam criminis,

minis. 2. Filij, ſerui, ſuos parentes vel dominos, ob reuerentiam. 3. Clerici, in cauſa ſanguinis, ob indecentiam. *Leſſ. l. 2. c. 3. d. 5. Bon. l. c.*

Reſp. 3. Non teneris, imò nec debes etiam poſito ſuperioris præcepto, denunciare crimen. 1. Si delinquens emendatus eſt, ſine periculo recidendi, & parti læſæ ſatisfactum; nec periculum imminet aliis; nec crimen eſt notorium; quia ſine causâ proximi infamia ſequetur. *v. ſupr. l. 2. t. 3. c. 2. d. 4.* 2. Si crimen noſtri ſub ſecreto naturali, tanquam conſultor, aduocatus, &c. Niſi tamen is, qui ſecretum commiſit, innocentem, vel rempub. iniuſtè vexaret, nec vellet deſiſtere. *C. de Lugo de iuſt. d. 14. num. 142.* 3. Si inde immineat graue periculum honoris, vitæ & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris, nec poſſes. *v. C. de Lugo d. 38. ſ. 2.*

DVBIVM VI.

De Teſtibus.

Suppono, ad legitimam & plenam in iudicio probationem, requiri duos teſtes, eoſque debere, 1. Externo ſenſu percepiſſe id, de quo tẽſtantur. 2. De eodem facto & crimine, cum iiſdem circumſtantiis, deponere; alioqui erunt teſtes tantùm ſingulares, vt vocant qui non faciunt plenam probationem. 3. Eſſe omni exceptione maiores, in quibus ſcilicet nulla deſideretur conditio, quò minùs teſtari poſſint, iuxta verſum vulgarem.

Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama,
Et fortuna. fides, in teſtibus illa requires.

Hinc à teſtando reiiciuntur, 1. Serui, 2. Mulieres. 3. Minores 20. annis, in criminalibus, in ciuilibus, autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine iuncti & domeſtici; exceptis quibuſdam caſibus, apud *Leſſ. l. 24 c. 3. n. 38.* 6. Infames 7, Periuri. 8. Socij criminis. 9. Perſonæ inopes & viles. 10. Deliri & ſemi fatui: ex quibus tamen ij, qui ſolo iure poſitiuo ad teſtandum ſunt inhabiles, poſſunt remitti in criminibus exceptis. Quo ſuppoſito.

Quæritur 1. An, & quando teneatur quis teſtari. 2. Ad quid teneatur, qui non vult teſtari, aut qui falſa eſt teſtatus.

Reſp. 1. Non tenetur quis teſtari, niſi vel ex cha-

ritate, cùm ita neceſſarium eſt, ad auertendum grande malum proximi, aut reip. vel ex præcepto, cùm Iudex, ſeu ſuperior habens poteſtatem, ita legitime præcipit. In quo vltimo caſu, ſi fugias, aut occultes te, antequam ad teſtandum citeris, non peccabis contra iuſtitiam; ideoque nec teneberis reſtituere, vt contra multos docet *Valent. & Leſſ.* Ratio, quia tibi necdum eſt præceptum: ſi quod autem ius naſcatur parti ex tuo teſtimonio, id ex præcepto oritur, Imò etſi ſit communis ſententia, ad reſtitutionem teneri eum qui à iudice citatus fugit, vel teſtimonium fraude declinauit, cùm ſit efficax & moralis cauſa, vt Iudex ſententiam ferat in alterius damnum: non tamen eſt improbabile, quod docet *Mol. & Leſſ.* non teneri. Ratio, quia citatio intimata non inducit obligationem iuſtitiæ; ſed tantùm obedientiæ; proindeque non comparens, contumax tantùm eſt, & inobediens, non autem iniuſtus. *Leſſ. l. 2. cap. 17. & 30. v. Bon. Laym. ll. cc.*

Reſp. 2. Etiam legitimè & iuridicè interrogatus non teneris teſtari ſequentibus caſibus. 1. Si ſcias rem ex confeſſione. 2. Si accepiſti ſub ſecreto naturali, vt Conſiliarius, Aduocatus, Medicus, &c. modò tamen, non ſit neceſſarium, ad magnum Reipub. vel proximi malum auertendum: tunc enim licet ſecretum detegere etiam iuraſſes te nulli dicturum; quia tale iuramentum non obligat cùm iure naturæ tenearis ad contrarium. *vide Laym. cap. 4. num. 9.* 3. Si ex teſtimonio, tibi vel tuis, immineat notabile damnum; niſi tamen damnum publicum, vel priuatum alienum præualeat, vt notat *Card. de Lugo de iuſtitia, diſp. 39. num. 1.* Vnde communiter non teneris teſtari contra conſanguineum. 4. Si à viris non ſat fide dignis accepiſti: tunc enim potes te habere, ac ſi nihil ſcires. 5. Si factum intellexiſti per iniuriam, v.g. aperiendo literas, cogendo alium ad reuelationem, &c. *Laym. lib. 3. tom. 6. cap. 4. numer. 5. Mol. d. 5. numer. 5.* 6. Si alter probabiliter in facto non peccauerit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compenſationem debiti, ex quo tanquam

tanquam de fure inquiratur. Ratio quia mens Iudicis est inquirere de delicto. *vide Azor. 3. p. 1. vlt. c. 27. Fill. Bon. d* 10. *q.* 3. *p.* 3. *Laym l. c.*

Resp. 3. Qui sciens falsum testatus est; per quod alteri fuit efficax causa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum, quæ causantur. Item tenetur reuocare cum pari suo damno, & periculo etiam vitæ, si reus de ea periclitetur, & putetur reuocando aliquid effecturus: Ita *communiter*. Ratio, quia in damno æquali, potiùs habenda est ratio innocentis, *v. dub. seq.* 1.

Dixi 1. *Sciens*: quia si ex ignorantia, inaduertentia, aut obliuione inculpabili, falsum est testatus, etsi teneatur impedire, si possit non tamen ad restitutionem, etiamsi reus damnetur. Ratio, quia neque tenetur ex accepta, neque delicto.

Dixit 2. *Causa efficax*: quia si à parte rei falsum illud testimonium nihil effeciſſet, v. g. quia per falsa testimonia aliorum, iam tota causa damni erat data, ita vt Iudex ex hoc testimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur, *Less. lib.* 2. *cap.* 30. *& Laym.* *l.* 3 *t.* 5. *c.* 8. *& alij.*

Testis peccat. 1. Si affirmet quod ignorat. 2. Si veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3. Si se occultet, ne rogetur, casu quo tenetur testari. 4. Si Iudici iustè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DVBIVM VII.

De Reo.

ARTICVLVS I.

An, & quando reus teneatur fateri veritatem?

Resp. 1. Si non interrogetur legitimè, non tenetur fateri suum crimen, sed potest Iudicem eludere, vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua restrictione, & in bono sensu, vt mendacium absit. Ratio, quia tunc Iudex non habet ius interrogandi, aut obligationem imponendi reo: Ita *Less. & Lay. t.* 6. *l.* 3. *c.* 5. *Bon. d.* 10. *quæst.* 3. *p.* 2. Vnde resolues.

1. Reus non tenetur fateri crimen sunm. 1. Si Iudex non sit legitimus. 2. Si à seipso litis pro-

ceſſum inchoet, ſine præuiâ accuſatione, ſaltem virtuali. 3. Si non præceſſit ſemiplena probatio, nec infamia, nec manifeſta criminis indicia extent. Ratio, quia in his Iudex non interrogat legitimè, *Azor. Leſſ. Fill. Laym. Bonac. ll. cc. Card. de Lugo d. 40. num. 1.*

2. Nec tenetur, ſi dubitet, an Iudex legitimè interroget; quia non tenetur parere cum graui ſuo damno, niſi conſtet ſuperiorem poſſe præcipere. Ita *Leſſ. Fill. Laym l. c. Sanch. l. 6. conſil. c. 3. d. 31. Salas, c. de Lugo, &c.* contra *Sylu. Bon. & alios.*

3. Iudex tenetur Reo manifeſtare ſtatum cauſæ, & quæ ſint indicia, quo modo probetur delictum, &c. vt Reo conſtet, an legitimè interrogetur; quia non tenebitur reſpondere, alioqui, & ſe ipſum honore, aliiſve bonis, quæ bonâ fide poſſidet, ſpoliare. *Cajet. Navar. c. 25. n. 43. Card. de Lugo d. 40. n. 1.*

4. Si Reum iuridicè quidem interroget Iudex, ſed non niſi ex falſa præſumptione delicti v. g. an exierit ex tali domo, ſtricto enſe, poteſt Reus (idem eſt de teſte) licèt ſciat ſemiplenè probatum eſſe, id negare, ſi exiit quidem, non tamen facto delicto, ſed ob aliam cauſam: quia ſi iudex veritatem ſciret, non poſſet interrogare. Ita cum *S. Thom. q. 69. art. 1. Sot. Fagund. p. 8. c. 34. Dian. p. 3. tom. 5. miſc. R. 66. Card. de Lugo dub. 40. n. 4.*

Reſp. 2. Etſi communior & verior ſententia, ſit *S. Thom. 2. 2. q. 69.* ſi Reus legitimè interrogetur à Iudice, teneri in conſcientia apertè veritatem dicere, probabile tamen eſt etiam, quod ex *Sylu.* docet *Sa* & *Leſſ.* non teneri, ſaltem ſub mortali, in cauſis capitalibus, & grauioribus, ſi ſit ſpes euadendi, & nullum graue damnum reipub. timeatur. *Taun. d. 4. q. 4. d. 5. Card. de Lugo d. 40. n. 15.* vbi dicit, eſſe ſententiam valde probabilem, & in praxi tutam. Ratio, quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, vt, qui conuinci non poteſt, teneatur præbere arma contra ſe, quibus occidatur, aut grauem pœnam, v. g. perpetui carceris, ſubeat; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi poſſe *Bonac. in 8 præt. d. 10. q. 3. p. 2. n. 17.*

Dixi

Dixi 1. *In capitalibus :* quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica, quæ eſt medicinalis.

Dixi 2. *Si ſpes ſit euadendi :* quia abſque ea, ceſſat ratio celandi veritatem. *Vnde reſolues.*

1. Non ſemper opus eſt (iuxta dicta Reſp. 2.) vt Confeſſarius reum vrgeat ad crimen fatendum. *Card. de Lugo d. 40. n. 20.*

2. Poſt ſententiam latam, reus non tenetur confiteri crimen, quod ante iniuſtè negauit: quia finito iudicio, finitur obligatio rei. *Laym. l.c.* Imò probabile eſt, nec ante ſententiam ad id teneri, (etiamſi adhuc ſit in poteſtate Iudicis) donec iterum interrogetur. *Card. de Lugo d. 40. n. 17.*

Reſpond. 3. Si quis ad euitanda tormenta grauia, mentitus, falſum ſibi crimen impoſuit, per quod ſit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra *Nauar. & alios* docet *Angelus, Sylueſt. Leſſ. lib. 2. c. 11. d. 7. Tanner. de iuſt. d. 4. q. 4. dub. 5.* Ratio, quia non eſt mentitus perniciosè, cùm non teneatur tantis tormentis vitam conſeruare. *vid. Card. de Lugo loc. cit.* Vnde reſolues.

1. Talis non tenetur poſtea crimen reuocare quamuis antea periurio confirmaſſet, ſi prudenter metuit, ne ad tormenta reuocetur: quia etſi peieratione grauiter peccârit, hoc iam tranſiit, & non retractando nemini facit iniuriam, ideóque ſufficit, coram Deo pœnitere. *v. Leſſ. Tan. loc. citat. & q. 4. d. 4.*

2. Si ex illa falſi criminis confeſſione, graue damnum aliis ſequeretur. v. g. bonum Reipub. aut fama religionis, vel familiæ notabiliter læderetur; aut aliqui ideò in hæreſim lapſura eſſent, quæuis potius tormenta perferenda eſſent. *Tan. l. c. & q. 5. d. 4.*

3. Si reus tormentis coactus, denunciauit alium innocentem, tenetur ſub mortali, ante ſuam condemnationem, & ſi tum non fecit, etiam poſt ſententiam damnationis, reuocare: ad quod etiam à Confeſſario eſt obligandus. Ita ex communi. *Tol. l. 5. c. 66. num. 7. Leſſ. c. vlt. d. 15. Tann. d. 4 q. 5. dub. 4. num. 103.* Vbi ſubiungit, 1. Si quis tamen ſequatur, ipſáque praxi ſeruari aduertat eam ſententiam,

quæ

aut si diuersæ sint opiniones, potest appellare. *v. Tanner. l. c. n. 100. C. Lugo l. c. art. 14. Sanch.*

DVBIVM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum reo?

Resp. Obseruanda sequentia. 1. Instruat eum, quòd quæ secum in foro conscientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideóque siue sit nocens, siue innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio, quia aliàs multa conantur se falsò probare innocentes, vt à Confessario iuuentur: alij contra falsò se innocentes dicunt, quòd timeant, ne Confessarius conferat cum Iudicibus, ipsique reuocentur ad torturam Vnde expedit 1. Vt non temerè euulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Vt ad confessionem sacramentalem reum non admittat, nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: antè tamen de contritione agendum est. *Delrio. l. 6. c. 1. s. 3. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

2. Ne cogat importunis modis reos, vt se tales fateantur, tum quia verè quidam rei non sunt, & victi illâ importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex contritione, & verâ ad Deum conuersione: de hac ergò laboret, & sequetur bona confessio, non autem contrà. *Tann. l. c.*

3. Caueat, ne coram reo censeat modum procedendi iudicialem; proindéque communiter non admittat querelas de iniuria facta, cùm non sit Confessarij ea iudicare, sed ad pœnitentiam disponere.

4. Etsi quidam authores permittant Iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confessario, ne ministerium eius infametur.

5. Non licet secundùm *Concil. Antioch. Can. 33. & c. 34. Non licet:)* palam interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem. *v. Tann. d. 4. q. vlt. dub. 5. n. 128.*

6. Expedit habere cognita indicia, & probatio-

nes

nes deprehenſas in iudicio,ipſumque modum proceſsûs, vt & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere,& Iudicem,ſicubi opus,prudenter admonere.

7. In confeſſione examinet,1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupra dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem,etiam cum periculo torturæ. *v.Tan. d.4 q.5.dub.4. num.*103. & dicta *dub. ſuperiore.*2. Si ſaga ſit,quo tempore,qua occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro.3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ fidei renunciarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit,hominibus nocuerit, præſertim coniunctis,vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici ſignificare, reum in extremis denunciationes reuocaſſe; tum quia Iudices id parui faciunt (quàm rectè,vide *Laym. & Tann.l.c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petitâ licentia, innocentiam denunciati euulget,cùm eo ipſo reuelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet *Tann.d.4.q 5. dub.4. num.*85.) id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. *vid. Laym. l.3.t.6.cap.5. Tann.d.4.q.5. dub.4. num.95.*

10. Etſi

aut si diuersæ sint opiniones, potest appellare. *v. Tanner. l. c. n. 100. C. Lugo l. c. art. 14. Sanch.*

DVBIVM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum reo?

Resp. Obseruanda sequentia. 1. Instruat eum, quòd quæ secum in foro conscientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideóque siue sit nocens, siue innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio, quia aliàs multa conantur se falsò probare innocentes, vt à Confessario iuuentur: alij contra falsò se innocentes dicunt, quòd timeant, ne Confessarius conferat cum Iudicibus, ipsique reuocentur ad torturam Vnde expedit 1. Vt non temerè euulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Vt ad confessionem sacramentalem reum non admittat, nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: antè tamen de contritione agendum est. *Delrio. l. 6. c. 1. s. 3. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

2. Ne cogat importunis modis reos, vt se tales fateantur, tum quia verè quidam rei non sunt, & victi illâ importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex contritione, & verâ ad Deum conuersione: de hac ergò laboret, & sequetur bona confessio, non autem contrà. *Tann. l. c.*

3. Caueat, ne coram reo censeat modum procedendi iudicialem; proindéque communiter non admittat querelas de iniuria facta, cùm non sit Confessarij ea iudicare, sed ad pœnitentiam disponere.

4. Etsi quidam authores permittant Iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confessario, ne ministerium eius infametur.

5. Non licet secundùm *Concil. Antioch. Can. 33. & c. 34. Non licet:)* palam interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem. *v. Tann. d. 4. q. vlt. dub. 5. n. 128.*

6. Expedit habere cognita indicia, & probatio-

nes

nes deprehenſas in iudicio,ipſumque modum proceſsûs, vt & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere,& Iudicem,ſicubi opus,prudenter admonere.

7. In confeſſione examinet,1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupra dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem,etiam cum periculo torturæ. *v.Tan. d.4 q.5.dub.4. num.*103. & dicta *dub. ſuperiore.*2. Si ſaga ſit,quo tempore,qua occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro.3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ fidei renunciarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit,hominibus nocuerit, præſertim coniunctis,vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici ſignificare, reum in extremis denunciationes reuocaſſe; tum quia Iudices id parui faciunt (quàm rectè,vide *Laym. & Tann.l.c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petitâ licentia, innocentiam denunciati euulget,cùm eo ipſo reuelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet *Tann.d.4.q 5. dub.4. num.*85.) id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. *vid. Laym. l.3.t.6.cap.5. Tann.d.4.q.5. dub.4. num.95.*

10. Etſi

aut si diuersæ sint opiniones, potest appellare. *v. Tanner. l. c. n. 100. C. Lugo l. c. art. 14. Sanch.*

DVBIVM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum reo?

Resp. Obseruanda sequentia. 1. Instruat eum, quòd quæ secum in foro conscientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideóque siue sit nocens, siue innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio, quia aliàs multa conantur se falsò probare innocentes, vt à Confessario iuuentur: alij contra falsò se innocentes dicunt, quòd timeant, ne Confessarius conferat cum Iudicibus, ipsique reuocentur ad torturam Vnde expedit 1. Vt non temerè euulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Vt ad confessionem sacramentalem reum non admittat, nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: antè tamen de contritione agendum est. *Delrio. l. 6. c. 1. s. 3. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

2. Ne cogat importunis modis reos, vt se tales fateantur, tum quia verè quidam rei non sunt, & victi illâ importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex contritione, & verâ ad Deum conuersione: de hac ergò laboret, & sequetur bona confessio, non autem contrà. *Tann. l. c.*

3. Caueat, ne coram reo censeat modum procedendi iudicialem; proindéque communiter non admittat querelas de iniuria facta, cùm non sit Confessarij ea iudicare, sed ad pœnitentiam disponere.

4. Etsi quidam authores permittant Iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confessario, ne ministerium eius infametur.

5. Non licet secundùm *Concil. Antioch. Can. 33. & c. 34. Non licet:)* palam interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem. *v. Tann. d. 4. q. vlt. dub. 5. n. 128.*

6. Expedit habere cognita indicia, & probatio-

nes

nes deprehenſas in iudicio,ipſumque modum proceſsûs, vt & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere,& Iudicem,ſicubi opus,prudenter admonere.

7. In confeſſione examinet,1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupra dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem,etiam cum periculo torturæ. *v.Tan. d.4 q.5.dub.4. num.*103. & dicta *dub. ſuperiore.*2. Si ſaga ſit,quo tempore,qua occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro.3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ fidei renunciarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit,hominibus nocuerit, præſertim coniunctis,vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici ſignificare, reum in extremis denunciationes reuocaſſe; tum quia Iudices id parui faciunt (quàm rectè,vide *Laym. & Tann.l.c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petitâ licentia, innocentiam denunciati euulget,cùm eo ipſo reuelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet *Tann.d.4.q 5. dub.4. num.*85.) id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. *vid. Laym. l.3.t.6.cap.5. Tann.d.4.q.5. dub.4. num.95.*

10. Etſi

aut si diuersæ sint opiniones, potest appellare. *v. Tanner. l. c. n. 100. C. Lugo l. c. art. 14. Sanch.*

DVBIVM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum reo?

Resp. Obseruanda sequentia. 1. Instruat eum, quòd quæ secum in foro conscientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideóque siue sit nocens, siue innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio, quia aliàs multa conantur se falsò probare innocentes, vt à Confessario iuuentur: alij contra falsò se innocentes dicunt, quòd timeant, ne Confessarius conferat cum Iudicibus, ipsique reuocentur ad torturam Vnde expedit 1. Vt non temerè euulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Vt ad confessionem sacramentalem reum non admittat, nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: antè tamen de contritione agendum est. *Delrio. l. 6. c. 1. s. 3. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

2. Ne cogat importunis modis reos, vt se tales fateantur, tum quia verè quidam rei non sunt, & victi illâ importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex contritione, & verâ ad Deum conuersione: de hac ergò laboret, & sequetur bona confessio, non autem contrà. *Tann. l. c.*

3. Caueat, ne coram reo censeat modum procedendi iudicialem; proindéque communiter non admittat querelas de iniuria facta, cùm non sit Confessarij ea iudicare, sed ad pœnitentiam disponere.

4. Etsi quidam authores permittant Iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confessario, ne ministerium eius infametur.

5. Non licet secundùm *Concil. Antioch. Can. 33. & c. 34. Non licet:)* palam interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem. *v. Tann. d. 4. q. vlt. dub. 5. n. 128.*

6. Expedit habere cognita indicia, & probatio-

nes

nes deprehenſas in iudicio, ipſumque modum proceſsûs, vt & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere, & Iudicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

7. In confeſſione examinet, 1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupra dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem, etiam cum periculo torturæ. *v. Tan. d. 4 q. 5. dub. 4. num.* 103. & dicta *dub. ſuperiore.* 2. Si ſaga ſit, quo tempore, qua occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro. 3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ fidei renunciarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim coniunctis, vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici ſignificare, reum in extremis denunciationes reuocaſſe; tum quia Iudices id parui faciunt (quàm rectè, vide *Laym. & Tann. l. c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petitâ licentia, innocentiam denunciati euulget, cùm eo ipſo reuelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet *Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num.* 85.) id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. *vid. Laym. l. 3. t. 6. cap. 5. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num. 95.*

10. Etſi

ceſſum inchoet, ſine præuiâ accuſatione, ſaltem virtuali. 3. Si non præceſſit ſemiplena probatio, nec infamia, nec manifeſta criminis indicia extent. Ratio, quia in his Iudex non interrogat legitimè, *Azor. Leſſ. Fill. Laym. Bonac. ll. cc. Card. de Lugo d. 40. num. 1.*

2. Nec tenetur, ſi dubitet, an Iudex legitimè interroget; quia non tenetur parere cum graui ſuo damno, niſi conſtet ſuperiorem poſſe præcipere. Ita *Leſſ. Fill. Laym l. c. Sanch. l. 6. conſil. c. 3. d. 31. Salas, c. de Lugo, &c*, contra *Sylu. Ban. & alios.*

3. Iudex tenetur Reo manifeſtare ſtatum cauſæ, & quæ ſint indicia, quo modo probetur delictum, &c. vt Reo conſtet, an legitimè interrogetur; quia non tenebitur reſpondere, alioqui, & ſe ipſum honore, aliiſve bonis, quæ bonâ fide poſſidet, ſpoliare. *Caiet. Nauar. c. 25. n. 43. Card. de Lugo d. 40. n. 1.*

4. Si Reum iuridicè quidem interroget Iudex, ſed non niſi ex falſa præſumptione delicti v. g. an exierit ex tali domo, ſtricto enſe, poteſt Reus (idem eſt de teſte) licèt ſciat ſemiplenè probatum eſſe, id negare, ſi exiit quidem, non tamen facto delicto, ſed ob aliam cauſam: quia ſi iudex veritatem ſciret, non poſſet interrogare. Ita cum *S. Thom. q. 69. art. 1. Sot. Fagund. p. 8. c. 34. Dian. p. 3. tom. 5. miſc. R. 66. Card. de Lugo dub. 40. n. 4.*

Reſp. 2. Etſi communior & verior ſententia, ſit *S. Thom. 2. 2. q. 69.* ſi Reus legitimè interrogetur à Iudice, teneri in conſcientia apertè veritatem dicere, probabile tamen eſt etiam, quod ex *Sylu.* docet *Sa* & *Leſſ.* non teneri, ſaltem ſub mortali, in cauſis capitalibus, & grauioribus, ſi ſit ſpes euadendi, & nullum graue damnum reipub. timeatur. *Tann. d. 4. q. 4. d. 5. Card. de Lugo d. 40. n. 15.* vbi dicit, eſſe ſententiam valde probabilem, & in praxi tutam. Ratio, quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, vt, qui conuinci non poteſt, teneatur præbere arma contra ſe, quibus occidatur, aut grauem pœnam, v. g. perpetui carceris, ſubeat; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi poſſe *Bonac. in 8 prac. d. 1 o. q. 3. p. 2. n. 17.*

Dixi

Dixi 1. *In capitalibus :* quia aliud eſt de cauſis, in quibus agitur de pœna Eccleſiaſtica, quæ eſt medicinalis.

Dixi 2. *Si ſpes ſit euadendi :* quia abſque ea, ceſſat ratio celandi veritatem. *Vnde reſolues.*

1. Non ſemper opus eſt (iuxta dicta Reſp. 2.) vt Confeſſarius reum vrgeat ad crimen fatendum. *Card. de Lugo d. 40. n. 20.*

2. Poſt ſententiam latam, reus non tenetur confiteri crimen, quod ante iniuſtè negauit: quia finito iudicio, finitur obligatio rei. *Laym. l.c.* Imò probabile eſt, nec ante ſententiam ad id teneri, (etiamſi adhuc ſit in poteſtate Iudicis) donec iterum interrogetur. *Card. de Lugo d. 40. n. 17.*

Reſpond. 3. Si quis ad euitanda tormenta grauia, mentitus, falſum ſibi crimen impoſuit, per quod ſit morte plectendus, non videtur mortale. Ita contra *Nauar. & alios* docet *Angelus, Sylueſt. Leſſ. lib. 2. c. 11. d. 7. Tanner. de iuſt. d. 4. q. 4. dub. 5.* Ratio, quia non eſt mentitus perniciosè, cùm non teneatur tantis tormentis vitam conſeruare. *vid. Card. de Lugo loc. cit.* Vnde reſolues.

1. Talis non tenetur poſtea crimen reuocare quamuis antea periurio confirmaſſet, ſi prudenter metuit, ne ad tormenta reuocetur: quia etſi peieratione grauiter peccârit, hoc iam tranſiit, & non retractando nemini facit iniuriam, ideóque ſufficit, coram Deo pœnitere. *v. Leſſ. Tan. loc. citat. & q. 4. d. 4.*

2. Si ex illa falſi criminis confeſſione, graue damnum aliis ſequeretur. v. g. bonum Reipub. aut fama religionis, vel familiæ notabiliter læderetur; aut aliqui ideò in hæreſim lapſura eſſent, quæuis potius tormenta perferenda eſſent. *Tan. l.c. & q. 5. d. 4.*

3. Si reus tormentis coactus, denunciauit alium innocentem, tenetur ſub mortali, ante ſuam condemnationem, & ſi tum non fecit, etiam poſt ſententiam damnationis, reuocare: ad quod etiam à Confeſſario eſt obligandus. Ita ex communi. *Tol. l. 5. c. 66. num. 7. Leſſ. c. vlt. d. 15. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num. 103.* Vbi ſubiungit, 1. Si quis tamen ſequatur, ipſáque praxi ſeruari aduertat eam ſententiam,

quæ

quæ negat per reuocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denuntiationem antè factam, vt docet *Delrio l.5 ſ.5. Valent.d.6 q.13.p.4.* is conſequenter exiſtimare poterit, denuntiantem in eo mortis articulo (ſaltem cum ſuo incommodo, & ſub peccato mortali) obligatum non eſſe ad reuocationem quia eſſet inutilis. Ita *Tann.l.c.* Licet ipſe rectè cenſeat, fundamentum iſtius ſententiæ minùs eſſe probabile.

2. Monet idem *Tanner.num.*105. cauendum eſſe Confeſſario, ne vel importunè ſæpius reo damnato inculcet, retractionem denunciationis iniquè factæ, vel retractionem factam, imprudenter & cum ſcandalo euulget.

Quæres. An reus teneatur reuelare complices.

Reſp.1. Si omnino occulti ſint, nec aliis indiciis, aut teſtimoniis conuinci poſſint, non poteſt, nec tenetur: ſi tamen vi tormentorum coactus prodat, ordinariè non peccabit. *Leſſ.l.c. & Laym.l.3.t.5. cap.5.*

Reſp. 2. Si crimen ſit exceptum, tenetur etiam non rogatus; ideoque ſi nolit, ſecundùm *Nauar.* non erit abſoluendus.

ARTICVLVS II.

Quid liceat Reo circa fugam pœna?

Reſp. Quando ſententia eſt materialiter iniuſta, lata tamen ſecundùm allegata & probata, etſi in conſcientia non obliget, non poteſt reus Iudici poſitiuè reſiſtere; tum ob ſcandalum: tum quia tali caſu Iudex habet ius ſententiam exequendi, & ad id tenetur. Ita communiter. *Leſſ. Sanch.* contra *Vict. Bon. C. de Lugo d.4.n.38.*

Dixi, *poſitiuè*: quia reo, etiamſi verè reus ſit, licet ante, & poſt ſententiam, (quoad mortem, vel pœnam morti æquiualentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio quia quilibet tam magnum ius habet ad vitæ ſuæ conſeruationem, vt nulla poteſtas humana obligare poſſit, ad eam non conſeruandam, ſi ſpes commoda oſtendatur: niſi tamen bonum publicum aliud poſtulet. *Leſſ. l.2.c.31.d.5.* Vnde reſolues.

1. Regulariter reo licet fugere, etiamſi cuſtos carcer-

carceris graue damnum inde paſſurus ſit, (ſaltem niſi iurauerit ſe manſurum) quia vtitur ſuo iure, & nulli facit iniuriam. *Fill. t.40.c.4. n.274. Azor. Leſſ.d.5.n.31.* niſi tamen charitas aliud ſuadeat, ob damnum cuſtodis præponderans. *v. Bon. d.10.q.3. p.2.n.13. Leſſ.l.c.*

2. Multò magis licet fugere, ne capiatur, vel etiam à miniſtro apprehendente ſe excutere; non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *Ibid.& Regin.l.24.n.4.*

3. Licet etiam, ſaltem in foro conſcientiæ cuſtodes (præcisâ vi & iniuriâ (decipere, tradendo v.g. cibum & potum vt ſopiantur, vel procurando vt abſint; item vincula & carcares effringere: quia cùm finis eſt licitus, etiam media ſunt licita. Et licet alij captiui per effractum parietem ſimul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantùm eſt eius cauſa per accidens, cùm iure ſuo vtatur. Nec refert, quòd leges & magiſtratus quidam tales effractores grauiter puniant: id enim fit, quod vel contrariam ſententiam ſequantur; vel ex præſumptione quòd vim intulerint cuſtodibus; vel quòd propter bonum Reipub. ea pœna ſtatuta ſit *Fill l.c. Tann.d.4.q.4.dub.5.* ex aliis multis. *vid. Cardinal. de Lugo d 40.ſeſſ.4.*

4. Illis, qui non ſunt miniſtri iuſtitiæ, licet non ſolùm conſilio iuuare reum, vt fugiat, ſed etiam ſuppeditatis inſtrumentis, v.g. funibus, limâ, &c. quia finem alteri licitum illi ſuadere, & ad eundem media proponere licet. *Leſſ. loc. cit. d.6.n.40. Tan. loc. cit. Sylu. Turr. Vaſq.*

5. Non tamen licet iuuare in effractione carceris, vt habet communis; tum quia executio ipſa effractionis ſoli reo licita eſt, propter ius vitæ conſeruandæ; tum ne alioqui omnis ſecuritas carceris pereat. *Leſſ.l.c. Bon.d.10.q.3.p.1.*

Quæres. An reo liceat appellare?

Reſp. Si ſciat ſententiam eſſe iuſtam, & iuſtè proceſſum eſſe, non licet, (licet tamen ſupplicare) quia id eſſet Iudici calumniam imponere. Imò iniuſtè appellans tenetur de damno. Si verò putet ſententiam iniquam eſſe, aut iniuſtè proceſſum eſſe;

aut

aut si diuersæ sint opiniones, potest appellare. *v. Tanner. l. c. n. 100. C. Lugo l. c. art. 14. Sanch.*

DVBIVM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum reo?

Resp. Obseruanda sequentia. 1. Instruat eum, quòd quæ secum in foro conscientiæ agit, cum Iudicibus non communicentur; ideóque siue sit nocens, siue innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio, quia aliàs multa conantur se falsò probare innocentes, vt à Confessario iuuentur: alij contra falsò se innocentes dicunt, quòd timeant, ne Confessarius conferat cum Iudicibus, ipsique reuocentur ad torturam Vnde expedit 1. Vt non temerè euulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Vt ad confessionem sacramentalem reum non admittat, nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, vt omnia fateatur ob timorem, ne vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Iudici: antè tamen de contritione agendum est. *Delrio. l. 6. c. 1. s. 3. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4.*

2. Ne cogat importunis modis reos, vt se tales fateantur, tum quia verè quidam rei non sunt, & victi illâ importunitate, ne moriantur incommunicati, vel à Confessario in extremis deserantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustra est confessio, nisi fiat ex contritione, & verâ ad Deum conuersione: de hac ergò laboret, & sequetur bona confessio, non autem contrà. *Tann. l. c.*

3. Caueat, ne coram reo censeat modum procedendi iudicialem; proindéque communiter non admittat querelas de iniuria facta, cùm non sit Confessarij ea iudicare, sed ad pœnitentiam disponere.

4. Etsi quidam authores permittant Iudici vti dolis bonis, ad crimen eliciendum, non tamen id licet Confessario, ne ministerium eius infametur.

5. Non licet secundùm *Concil. Antioch. Can. 33. & c. 34. Non licet:)* palam interesse tormentis, aut suggerere modum torquendi, nisi mitiorem. *v. Tann. d. 4. q. vlt. dub. 5. n. 128.*

6. Expedit habere cognita indicia, & probationes

nes deprehenſas in iudicio, ipſumque modum proceſsûs, vt & prudentiùs poſſit in ſuo foro agere, & Iudicem, ſicubi opus, prudenter admonere.

7. In confeſſione examinet, 1. An conſortes criminis prodiderit (ſi ſecundum ſupra dicta tenebatur) & quidem ſi falsò alios infamarit, inducat ad reuocationem, etiam cum periculo torturæ. *v. Tan. d. 4 q. 5. dub. 4. num.* 103. & dicta *dub. ſuperiore.* 2. Si ſaga ſit, quo tempore, qua occaſione, in magiam ſit lapſa; vt ſi poſtea neget, conuinci poſſit in eodem foro. 3. In qualitatem ſuperſtitionis, an ex animo Chriſtianæ fidei renunciarit, dæmonem adorauerit, falſa de Deo & æternitate ſenſerit, rebus ſacris abuſa ſit, hominibus nocuerit, præſertim coniunctis, vt marito, liberis, & an alios ſeduxerit. Item de peccatis carnalibus. Denique confeſſæ aperiat fraudes dæmonis, inſtruatque, quomodo iis deinceps occurrendum, atque inter cætera ſuadeat fidei profeſſionem, & frequentem Symboli repetitionem.

8. Sæpè non expedit poſt ſupplicium Iudici ſignificare, reum in extremis denunciationes reuocaſſe; tum quia Iudices id parui faciunt (quàm rectè, vide *Laym. & Tann. l. c.*) tum quia frangit ſigillum ſacramentale, ſi non petitâ licentia, innocentiam denunciati euulget, cùm eo ipſo reuelet peccatum denunciantis. Quare ſi aliquando Iudicem monere expediat, rogandus eſt reus, vt id extra confeſſionem, & coram teſtibus dicat, eo fine, vt iudex moneatur.

9. Si alicuius innocentiam ex confeſſione colligeret, (quod etſi difficile, non tamen impoſſibile eſſe docet *Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num.* 85.) id Iudici aperire, ac pro reo intercedere, periculoſum eſt, tum quia poſt publicatam rei confeſſionem, ei non credetur; tum quia ſi plures audiat, hoc ipſo aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione ſigilli; tum quia ſi rei cognoſcant, eum pro innocentibus intercedere, occaſionem arripient, eum callidè ſua facinora celandi. *vid. Laym. l. 3. t. 6. cap. 5. Tann. d. 4. q. 5. dub. 4. num. 95.*

10. Etſi

10. Etsi pro reis, etiam iustè damnatis, intercedere aliquando possit, maximè apud magistratum supremum, iuxta scripturam, *Prouerb.* 24. *Erue eos, &c.* valde tamen prudenter & moderatè id faciendum: quia relaxatio potest esse illicita, Iudexque (non tamen Confessarius, nisi ea præuiderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione sequuntur; imò & ipsi imputabuntur, cùm ex officio debuerit impedire. *v. Bon. in* 8. *prac. d.* 10. *q.* 2. *&* 3. *Tann. de iust. d.* 4. *q.* 5. *dub.* 4.

DVBIVM XI.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, & Chirurgorum?

Resp. Tenentur ij imprimis, quando tale officium petunt, vel suscipiunt, sub graui obligatione, sufficientem habere scientiam, siue peritiam. *Nau. c.* 25. *Anton. C. Lugo d.* 27. *n.* 1. Deinde in curandis infirmis, seruare sequentes regulas. 1. Ordinariè debent sequi opiniones medicorum securas & tutas. Ratio est, periculum & damnum proximi. Ita *Bonac. Layman. Sanch.* 1. *mor. c.* 9. 2. Quando certum aliquod est pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum est, tenentur illum adhibere, omisso eo, de quo dubitatur: quia aliàs imprudenter proximum in periculo relinquerent. 3. Si non sint certa pharmaca debent adhibere probabiliora, & tutiora; tum quia alioqui salutem proximi in discrimen adducerent: tum quia tenentur fungi officio, quantum possunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla est spes de salute infirmi, nec adest remedium nisi dubium, de quo scilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum sit possunt, imò debent illud adhibere. Ratio, quia sic infirmi negotium vtiliter geritur, & si mors sequatur, ipsis non imputabitur, cùm aliàs ipem vitæ non habeat. *Laym. l.* 1. *tr* 1. *cap.* 5. *Fill. n.* 152. *Bon. de pec. d.* 2. *q.* 4. *p.* 9. Vnde resolues.

1. Medicus peccat, 1. Si absque sufficienti peritia grauem morbum curare tentet. 2. Si occurrente graui & insolito morbo, speciali studio operam non impendat. 3. Si det pharmacum infirmo, quod

proba

probabiliùs creditur nociturum, quàm profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata explorandi gratia adhibeat, præſertim, quando de iis non eſt opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter vtilia 5. Si non bene perſpecta morbi natura, temerè adhibeat remedia obuia, vel periculoſa, præſertim cum diſcrimine vitæ vel grauis læſionis. 6. Si agnito ægroti periculo, opportunè non adſit, aut neceſſariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliqui ſuadeat Dei honori vel præcepto contrarium, v.g. incantationem, pollutionem, ſuperſtitionem, &c. 8. Si facilè, & ſine neceſſitate, à ieiunio abſoluat, carnium eſum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo conſtitutum contemnat. *vide Bon. l.c. Nauar.c.15. Azor. 1.p.l.2.c.17. Eſcob.l.2.E.3.c.9.*

2. Pharmacopoſa peccat, 1. Si rudis & ignarus munus exerceat. 2. Sine arte vel diligentia, medicamenta conficiat. 3. Melle in potionibus pro ſaccharo vtatur. 4. Si vnum medicamentum pro alio (niſi tamen eſſet æque bonum, & non maioris pretij) contra medici præſcriptum, cum grauis damni periculo porrigat, *vide Salas dub.* 34. 5. Si medicamenta ad non pariendum, vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat inutilia, &c. *vid. Eſcob. loco citato.*

3. Peccat Chirurgus, 1. Si ſine ſcientia & peritia ſufficienti, vulnera curare tentet, cum periculo erroris. 2. Si Medicum, quando grauitas vulneris exigit, non conſulat. 3. Si lucri amore, curationem protrahat 4. Si mercedem iuſto maiorem exigat. 3. Si abortùs cauſa venam aperiat, aliudve remedium adhibeat. *v. Eſcob. loc. cit.*

DVBIVM X.

Quæ obligationes Mercatorum, Officium, & cæterorum ſæcularium?

Reſp. Eæ patent ex dictis de ſeptimo præcepto: ex quibus *reſolues.*

1. Mercator peccat, 1. Si venenum, vel alia prohibita vendat, cum ſuſpicione praui vſus. Si paratus ſit quodcunque pretium, etiam iniuſtum, ab emptore accipere. 3. Rem cariùs, quàm ſupremo

pretio,

pretio, vendat ob dilatam ſolutionem. 4. Merciũ defectum grauem occultum non aperiat, pondus & menſuram imminuat. 5. Si in emptorum iniuriam monopolium iniuſtum inſtituat, merces omnes vnius generis ſibi comparet, immoderato quæſtu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo, qui nõn nouit, emat pretio minore, vel cariore vendat ignoranti. 7. Si merces veteres & inutiles nouis admiſceat, & vendat eodem pretio vtraſque. 8. Si iuſta tributa defraudet. 9. Si tempore debito, cùm poſſit, non ſoluat creditoribus, cum graui eorum damno. 10. Si mercibus ſoluat, qnod pecuniâ debet, contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus feſtis publicè emat, vel vendat contra conſuetudinem permiſſam. 12. Si iuret falsò, ſe tanto pretio merces comparâſſe. 13. Si contractum ineat quemcumque dubitans de eius iuſtitia. 14. Si emat res furtiuas, &c. *vide Eſcobar. tom. 2. E. 3. c. 12.*

2. Bibliopola peccat, 1. Si vendat libros prohibitos, vel laſciuos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. *v. Eſcob. c. 13.*

3. Argentarius, ſiue Aurifaber peccat, 1. Si æs pro auro vel argento vendat. 2. Auro vel argento plus æris miſceat, quàm ars requirit emptoribus & mixtionem non ſignificet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtiuis aliquid emat, malâ fide. 4. Si communem lapillum pro pretioſo vendat, vel pretioſum pro vili emat, &c.

4. Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant, 1. Si iurent ſe tali die opus perfecturos, quod ſciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quàm ad opus ſit neceſſarium; aut partes alicuius momenti, quæ ſuperſunt, retineant, ſine voluntate domini. 3. Si diem feſtum ſine graui causâ violent, per ſe, vel per ſuos famulos, &c. *vide Eſcob. c. 1. c. 13.*

LIBER

LIBER V.

De ratione cognoscendi, & discernendi peccata.

CAPVT I.

De Peccato in Genere.

DVBIVM I.

Quid sit peccatum.

RESPONDEO. Est transgressio legis, siue, vt ait *Tol.* est voluntarius recessus à regulâ diuinâ, per quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale, & humanum, quàm diuinum: per recessum, intelligitur actus (vel eius omissio) qui sit non tantùm voluntarius, sed etiam liber, cum aliqua actuali aduertentia malitiæ, quod addo, quia vt docet *Sanch. 1. mor. c. 16.* cum *Vasq. Bon. d. 2. q. 2. p. 3. n. 3. & 12. &c.* non sufficit ad actum peccaminosum, libertas & aduertentia quæuis virtualis, vel interpretatiua, quâ scilicet quis aduertere poterat, & debebat; nec quæcunque actualis quâ, scilicet intellectus rationes commodi, & incommodi in obiecto attendat: sed requiritur, vt aduertat moralem malitiam obiecti, aut saltem de ea dubium, vel scrupulum concipiat. Ratio est, tum quia sine ista aduertentia, non est voluntarium, cùm non sit cognitum; quia, quamdiu talis cogitatio intellectui non occurrit, non est sufficiens principium deliberandi de malitia, ideóq; nec libertas, ac proinde nec culpa; & censetur illa inaduertentia, naturalis & inuincibilis obliuio. Addit tamen *Tann. d. 4. de pec. d. 5. q. 5. dub. 5. n. 106.* non esse necesse, vt consideratio illa maneat actu, dum peccatum durat, sed satis esse, vt vel actu, vel virtute maneat, ita vt cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel saltem causa data: vt sit in ebrio, qui peccat, non vi præsentis, sed præteritæ deliberationis. *v. Bald. l. 1. d. 36.*

d.36. Verùm recentiores communiter docent, talem, v.g. ebrium, non peccare formaliter, quando vſu rationis caret; ſed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, contraxiſſe antè, dum præuidens, malum, quod commiſſurus erat, eius cauſam dedit: aiuntque, dum quis actu peccat, ſemper eſſe, ac manere aduertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confuſam, vt *v. apud Scho.* nam in ordine ad praxim, parum refert, vtrolibet modo loquaris.

Reſp. 2. Ad peccatum requiruntur tres conditiones vt patet ex prima reſponſione. 1. ſi voluntarium, id eſt, vt fiat à voluntate conſentiente. 2. Vt ſit liberum, id eſt, vt ſit in poteſtate voluntatis facere, vel non. 3. Vt aduertatur malitia. *Ex quibus reſolues.*

1. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neque eſt in, neque à voluntate, eſt peccatum, niſi voluntas eum acceptet: ideóque nec impedit communionem, ſiue is ſit internus, vt cogitationes contra fidem, blaſphemæ, obſcœnæ, motus carnis, etiam vſque ad effuſionem ſeminis; ſiue externus ac violentus, v.g. ſtuprum virgini per vim illatum.

2. Defectu ſecundæ conditionis, ſubinde à peccato excuſantur vehementiſſimi motus iræ, aut concupiſcentiæ, quibus vſus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

3. Defectu tertiæ non peccat, qui die ieiunij, de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etſi aduertat eas ſibi delectabiles. Item qui lapidem proiicit per feneſtram, non aduertens periculum læſionis; vel qui contractum vſurarium celebrat, non aduertens eſſe talem. *Sanch. lib.* 1. *c.* 16. *n.* 21. *Regin.* 15. *n.* 75.

4. Damna & euentus (licet alioqui frequenter) ex ebrietate ſecuti, & nullo modo præuiſi, inculpabiles ſunt: quia nec in ſe, nec in cauſis ſunt liberi. Sũt verò culpabiles, ſi ſint præuiſi, nec diligentia ſufficiens ex præſcripto prudẽtiæ ſit adhibita, ne ſequerentur: ea vero adhibita, etſi poſtea eueniant, culpa vacant. Vti etiam, quando iuxta loci & tẽporis circumſtantias non apparet periculum mali, ideóque nulla cautela eſt adhita. Ita *Vaſq.* 1. 2. *d.* 124. *c.* 2.

Qui

Quibus conformiter *Leſſ. l.* 4. *c.*3. docet, ſi negligentia, ebrietatem aut euentus ex ea ſequi ſolitos præcauendi, fuerit tantùm venialis, etiam mala quæ præuideri poterant,tantùm venialia fore;quia cùm non in ſe,ſed tantùm in cauſa ſint libera, non poſſunt habere maiorem culpam,quàm ipſa cauſa.

DVBIVM I.

An, & quando deſideria, & delectiones ſint peccata?

Per deſiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propoſitum efficax rei malæ: per delectationem verò, ſimplex amor & complacentia obiecti cogitati, fruendo eius dulcedine, abſque deſiderio executionis: ſoletque dici moroſa, non à mora temporis, cum momento poſſit perfici; ſed quòd voluntas, poſt plenam aduertentiam rationis, ei immoretur.

ARTICVLVS I.

Quale peccatum ſit deſiderium malum?

Reſp. 1. Deſiderium abſolutum, ſiue cogitatio cum voluntate conſentiente abſolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente,habet eandem ſpeciem,ac malitiam peccati mortalem,vel venialem,quam habet actus exterior,in quem fertur. Eſt communis,& conſtat ex *Matt.* 5. *Qui viderit, &c.* Ratio eſt,quia actus interior habet ſuam bonitatem & malitiam ab actu externo,tanquam obiecto.Ita commun.

Reſp.2. Deſiderium cum conſenſu conditionali, quo quis aliquid concupiſcit, ſub tali conditione, quæ omnem malitiam obiecti auferat,non eſt peccatum,ſaltem mortale:v.g.vellem prædari ſi à Deo mihi permitteretur; ſi Iudex eſſem, malefactorem iſtum occiderem *Valent. tom.* 2. *d.*6. *quæſt.* 4. *p.*4. *Sayrus, Salas in* 1.2.*tract* 13.*d.*16. *ſeſſ.*27. *Vaſq. dub.* 116. *cap.*2. Si verò conditio malitiam non auferat eſt peccatum: vt verbi gratia ſi cogites, ſi non eſſet infernus mœcharer: ſi non eſſem religioſus, fornicarer; ſi non haberem rationem mei ſtatûs, vlciſcerer,occiderem te. Item ſi id mihi feciſſes in adoleſcentia, vel antequam religionem ingrederer,vindicaſſem(intellige, ſi dum hæc dicit,habeat affectum

affectum vindictæ ſumendæ, ſi eſſet in tali ſtatu? ſecùs enim eſt, ſi tantùm oſtendat, quid facturus fuiſſet in alio ſtatu) *Bon. de mat. q. 4. p. 8. n. 9.* Ratio reſponſionis eſt, quia etſi conſenſus conditionatus nihil ponat in rerum natura, ex parte obiecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum: præcisâ conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa qualis eſſet illud amare abſque conditione. *Caietan. Sanch. l. 1. mor. c. 2. Vaſq. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 10.* Ex quibus reſoluuntur hi Caſus.

1. In omnibus, ſolo iure poſitiuo prohibitis, licitum eſt deſiderium cum conditione hac, *ſi prohibitum non eſſet*, v. g. ederem carnes die Veneris, ſi Eccleſia non vetuiſſet. Ratio, quia conditio omnem malitiam, quæ à ſola prohibitione eſt, aufert. *Azor. l. 4. c. 6. q 10. Sanch. l. 1. c. 2. Vaſq. d. 116. c. 2.*

2. Idem valet in prohibitis quidem iure naturali, licitis tamen in aliquo caſu, aut ſtatu, ſi is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum ſi Deus mandaret; ſuſpenderem furem, ſi eſſem Iudex; ducerem vxorem, ſi liceret, ſi non eſſem Sacerdos, ſi eſſem liber à voto. Ratio, quia hæc ſub illo ſtatu ſunt licita. Rectè tamen monet *Sa V. Peccatum*, huiuſmodi deſideria eſſe periculoſa, & vitanda, atque, vt ait *Caiet. ibid.* eſſe fatuas & diabolicas tentationes. *Ibid.* & *Lay. l. 1. to. 3. c. 6. n. 10.*

3. Etſi idem quidam, vt *Caiet. Sal.* & *Vaſq.* vniuerſim affirment de omnibus iure naturæ, & ſimpliciter prohibitis, ſi conditio impoſſibilis appoſita tollat rationem peccati ab obiecto; vt ſi dicas, ſi non eſſet peccatum, fornicaret? eò quòd tunc conſenſus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docet *Azor. Sanch.* & *Laym.* eſſe peccatum; eò quòd ſit intrinſecè malum, nec malitiâ ſuâ, (quæ in conſenſum circa tale obiectum traheret, niſi Dei lex arceret) exui poſſit; ideóque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, ſi efficaciter feratur; quia ſi tantùm ſit ſignificatio propenſionis naturalis in illud obiectum, non eſt peccatum. *Sanch. l. 1. c. 2. n. 25. Lay. l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. v. C. de Lugo d. 16. n. 376.*

4. Gau

4. Gaudere & delectari de opere malo, ſub conditione, *ſi liceret*, v.g. in prædictis deſideriis efficacibus illicitis, quando conditio eſt poſſibilis, etſi poſſit excuſari à peccato, ſecundùm quoſdam Doctores ſi fiat tantùm ſecundùm appetitum rationalem, ſiue voluntatem: (ſecluſo omni alio periculo conſenſûs illiciti & turpis motus; qui tamen quia communiter & connaturaliter ſequitur, vix tutum videtur in praxi) non poteſt tamen excuſari, ſi ſit delectatio voluntaria appetitûs ſenſitiui, quæ propriè delectatio dicitur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio diſcriminis eſt, quia voluntas poteſt ferri in obiectum abſtractum à malitiâ: cùm ſequatur intellectum, cuius eſt abſtrahere; appetitus verò, quia ſequitur imaginationem, non fertur in obiectum ſub aliqua certa conditione ſtatûs, vel temporis apprehenſum, ſed vt eſt in ſe; ideoque talis delectatio de obiecto abſolutè malo. *v. Laym. & Bon. de mat. q. 4. part. 8.*

ARTICVLVS II.

An delectatio moroſa ſemper ſit peccatum?

Reſp. Si terminetur ad cogitatum opus malum ſecundùm ſe, eſt peccatum mortale, vel veniale, provt ipſum opus mortale, vel veniale eſt. Ita commun. ex *D. Thom. 1. 2. q. 78. a. 8.*

Dixi, *ſecundùm ſe*: quia ſi delectatio ſit tantùm de ipſa cogitatione, non autem de opere, non eſt peccatum; quia ſicut cogitatio v.g. de rebus obſcœnis, in ordine ad doctionem, vel concionem, &c. bona eſt: cogitatio autem de iiſdem rebus ex curioſitæte, eſt mala venialiter: ita conſequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam obiecto, non eſt mala, ſed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, ſi delectatio verſetur circa modum malè operandi, non circa ipſum opus malum: quo modo ſine peccato ſæpè nos delectant fabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapſus hominis, v.g. ex equo, &c. non ſecundùm ſe, ſed modus furandi, rapiendi, artificioſus & induſtrius, modus cadendi inopinatus. *Laym. lib. 1, t. 3. c. 6. n. 2.* Ex quibus reſolues.

1. Licitum eſt gaudere, & delectari morosè de effectu bono, ſecuto ex opere malo: quia tunc delectatio non eſt de obiecto malo.

2. Si talis effectus ſecutus ſit ex opere ſecundùm ſe quidem malo, hic tamen & nunc culpa vacante, vt v. g. quia factum eſt in ſomno, amentia, ebrietate, inculpabili ignorantia tunc etiam de ipſo actu licere aliquando delectari, non quidem ſecundùm ſe, ſed vt eſt cauſa talis boni effectus, docent *Leſſ. lib. 4. cap. 3. num. 105. & 106.* ex *Vaſq. 1. 2. d. 105. cap. 2.* v. g. de ſolutione naturæ facta, in ſomno. Ratio, quia obiectum delectationis iſtius non eſt malum. *vid. Bonac. de mat. d. 4. p. 8. n. 8. Sanch. lib. 1. mor. cap. 2. num. 18. Card. de Lugo de pœn. d. 16. num. 389.* Imò addunt, licere aliquando deſiderare (affectu ſimplici, & inefficaci deſiderio,) vt tale quid fiat ſine culpa; v. g. vt in ſomno eueniat naturæ ſolutio, ob finem bonum: dummodò deſiderium non ſit tam intenſum, vt tale quid probabiliter cauſet; neque ſit periculum conſentiendi in talem voluptatem. Ratio eſt, aiunt, quia obiectum huius deſiderij, aut gaudij, non eſt malum. *vide Leſſ. & Bonac. l. c.*

3. Non eſt peccatum, ſaltem mortale, ſi coniuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu coniugij præterito, futuro vel poſſibili, reſpectu compartis præſentis, vel abſentis. Item ſi ſponſus deſideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio, quia hi actus habent obiectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia ſi ſponſus, aut vidua voluntariè conſentiat in delectationem ſenſitiuam & carnalem, (quæ recordatione copulæ futuræ aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat vt docet *Leſſ. l. c. t. 3. cap. 6. Bonac. Tann. Palaus, vide Dian. tom. 5. miſc. R. 2.* contra *Med. &c.* Quia verò ad ſupradictam voluntatis oblectationem, ſenſitiua & carnalis vt plurimum imò etiam periculum conſenſus in fornicationem, conſequitur, oblectationem, illam voluntatis in praxi vix locum habere, ſaltem in vidua, & ſponſis; inter coniuges tamen modò periculum pollutionis abſit, etiam ſenſitiuã

&c

& veneream delectationem non esse mortale, docet *Fill.Bonac.de mat.quæst.4. Sanch.Leſſ.loc.cit.d.1. & Dian.tom.3. miſc.R.36.* Tum quia ſtatus matrimonij hæc excuſat, vti etiam tactus impudicos, ſolius voluptatis cauſa inſtitutos : tum quia hæc tendunt per ſe ad opus coniugale, licèt per accidens opus non exerceatur.

4. Delectatio moroſa,de rebus ſolo iure poſitiuo prohibitis, non eſt illicita ; modò non fiat ſub ratione prohibitionis : v.g.ſi Carthuſianus,vel alius, die ieiunij ſe oblectet de cogitato eſu carnium; quia non eſt de opere malo, cùm lex tantùm vetet comeſtionem externam, *Laym.l.1.t.3.c.6.n.9.Leſſ. l.4.c.3.d.14.n.111.& n.113.*

5. Qui delectationem moroſam mortalem confitetur, addere debet circumſtantias operis,de quo fuit delectatio:v.g.in materia iræ, an fuerit de occidendo fratre,an alio; vno , an pluribus; in materia carnis,an de coniugata,moniali, conſanguinea. Quod tamen limitat *Azor , Sa V. Luxuria. Salas tom.2.t.13.d.16.ſ.6. n.59. &c.* ſi delectatio feratur in obiectum apprehenſum ſecundùm totam ſuam malitiam,non autem ſi tantùm ſecundùm partem, v.g. in fœminam , apprehenſam vt non ſuam , non tamen vt alteri nuptam , vel vt monialem : tunc enim probabile eſſe ait , delectationes tales reduci ad ſpeciem ſimplicis fornicationis. Ita etiam *Fill. Leſſ. Bonac. Dian. Palaus. vid. Card. de Lugo d.16. num.363.* Aliud eſt de ipſo opere externo, quod ſemper fertur in obiectum , ſecundùm totam ſuam malitiam;aut etiam de deſiderio efficaci,quod fertur in opus externum ſecundùm ſe,& vt eſt à parte rei , ac proinde eſt eiuſdem cum illo ſpeciei, ideoque eius circumſtantiæ ſemper fatendæ ſunt. *v.Autt.cit.*

Reſp. 2. Si quis ſine cauſa & neceſſitate actionem exerceat , ex qua intelligit, delectationem carnis naturaliter orituram, (verbi gratia , ex curioſitate legit,vel audit turpia) tamen ſine directa intentione , & ſine periculo conſenſus, peccat venialiter ; ſi verò iuſtam cauſam habeat , nihil peccat. *vide ſuprà in 6.præcept.l.3.tom.4.c.2.d.4.*

Quæres. An voluntas delectationem carnalem positiuè reprimere teneatur ?

Resp. Si voluntas plenè eam aduertens negatiuè & permissiuè se habeant, ita vt nec approbet, nec repellat, dummodò id non permittat ex ipsius delectationis complacentia, nec periculum sit vlterioris consensus, probabile est, quod docet *Caiet. Sanch. 1. mor. cap. 12.* non peccare mortaliter : tum quia non consentit in delectationem, tum quia moraliter est impossibile, omnes illos motus euitare; tum quia ex iusta causa illos licet permittere, etiam secundùm aduersarios.

Resp. 2. In praxi tamen verius videtur; quod docet *Vasq. Azor, Less. Bec. 1. 1. t. 2. cap. 5. quæst. 5.* sine iusta causa eis non resistere, esse mortale: quia ferè semper voluntas est exposita periculo consensus, & contrarium credere, est nimia sui confidentia & præsumptio. Moderatè *Laym.* vtramque sententiam probabilem fatetur, & ait, delectationem videri mortalem, nisi saltem actum simplicis displicentiæ circa illam elicias; etsi efficaciter animum ad alia diuertere negligas, cùm facilè possis, & speres te tali modo posse depellere. *vid. Lay. lib. 1. t. 3. c. 6.*

DVBIVM III.

De distinctione peccatorum.

ARTICVLVS I.

Qua peccata distinguantur specie ?

Resp. Peccata, quoad materiale, siue entitatem positiuam, specie distinguuntur ex obiectis formalibus, & circumstantiis speciem variantibus, quatenus ex obiecti formalis rationem habent. Quoad formale autem, proximè distinguuntur ab oppositis formis, siue rectitudine virtutis, quâ priuant; remotè autem & fundamentaliter, ex obiectis. Ita *Tann. d. 4. de pec. d. 1. quæst. 2.* Ratio primæ partis est, quia omnes actus specie distinguntur ex obiectis; peccata autem quoad materiale, dicunt ipsos actus. Ratio secundæ partis, quia priuationes proximè distinguuntur specie à formis, quibus priuant; sed peccata formaliter sunt priuationes

rec-

rectitudinum oppoſitarum. Ratio tertiæ partis, quia rectitudo virtutis ſpecificatur, proximè ex obiecto; ergo priuatio rectitudinis ex eodem remotè. *Ex quibus reſolues.*

Peccata ſpecie differunt non tantùm quæ diuerſis virtutibus, ſed etiam quæ eidem opponuntur extremè; vt prodigalitas, & auaritia: vel ratione diuerſæ difformitatis, id eſt, quæ adeò diuersâ ratione & malitiâ eiuſdem virtutis materiam attingunt, vt quantum eſt, ex natura eiuſdem peccati, non ſit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propenſio vtrumque peccatum committendi; qualia ſunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ARTICVLVS II.

Quæ peccata diſtinguantur numero?

Reſp. Numero diſtinguntur duobus modis. 1. Ex diuerſis obiectis numero totalibus, non materialiter & phyſicè tantùm, ſed etiam formaliter & moraliter diſtinctis. 2. Per interruptionem actuum moraiem. *Fill. tom.* 21. *cap.* 8.

Dico, *moralem*: quia etſi ad diſtinctionem numericam phyſicè ſufficiat quævis interraptio; in ordine tamen ad confeſſionem non multiplicatur, niſi moraliter multi ſint: quia ſicut in confeſſione actus moralis, ita etiam multiplicatio & diſtinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita vt nec virtualiter, nec interpretatiuè manere cenſeantur. 1. Per contrariam voluntatem & propoſitum. 2. Per ceſſationem ab actu, voluntariam & liberam. 3. Per ceſſationem inuoluntariam & naturalem, ſiue ea fiat per ſomnum, ſiue per diſtractionem ad alia. Per ſomnum quidem, quia cùm in illo ceſſet vſus rationis, non continuatur actio libera & moralis: per diſtractionem verò, quia per illam prior cogitatio fit inuoluntaria, ideóque ſi ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ita *Vaſq. &c.* Quæ ſententia, etſi in peccatis externis tenenda ſit, in internis tamen non habet locum, ſecundùm *Fill. tract.* 21. *cap.* 8. *n.* 317. Ratio quia etſi per hanc interruptionem, phyſicè actus

multiplicetur, non tamen moraliter; quia hoc ipso, quod animus inuoluntariè distrahitur, remanet interpretatiuè prior voluntas, cùm non sit retractata, aut aliter interrupta. *vid. etiam Baldell.d.21.n.3.* Ex dictis resolues.

1. Vnum numero peccatum committit, qui vno actu odij vel detractionis, fertur in 10. homines; qui vno ictu duos occidit; qui vno actu vult omittere officium horarium per mensem, ieiunium per quadragesimam. Quia etsi hæc obiecta physicè sint plura, sunt tamen vnum moraliter & formaliter, quatenus in vno actu hîc & nunc coniunguntur. Ita *Nauar. Fill. Bon.d.2.q.4.p.1.* contra. *Azor. Vasq. &c.* qui satis probabiliter dicunt esse peccata distincta. Verùm siue 10. peccata dicas, odisse v.g. 10. homines, siue vnum, parum refert, cùm vnum hoc illis decem æquiualeat: proindeque obiecti grauitas in confessione exprimenda sit, quippe quæ actum in suo esse indiuiduali constituit, vt notat *Fill Bon. Suar. de pœn.d.22.s.2.*

2. Actus voluntatis internus sæpius interruptus, & repetitus, licèt physicè sit multiplex, moraliter tamen est vnum numero peccatum, in ordine ad confessionem, si consummetur in opere aliquo externo, per eum intento & causato, aut etiam in pluribus actibus externis sibi inuicem, subordinatis ad eundem finem; hinc v.g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etsi sæpius voluntatem furandi renouet, vnum furtum; & qui ad occidendum alium pergens, sæpè voluntatem renouat, vnum homicidium committit. Ratio quia est vna actio externa, ab internis intenta & causata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter vniuntur *v. Baldell.d.21.n.4.*

3. Actiones externæ, licèt numero distinctæ, ad eundem tamen finem, & actum principalem relatæ, modò non habeant distinctam ab illo malitiam non distinguuntur ab ipso fine, & actu principali, moraliter loquẽdo, & in ordine ad cõfessionẽ: hinc oscula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imò etiam comitantia, & subsequentia, tanquam complementa & appendices operis,

operis, vnum numero peccatum sunt, vt docent *Navar.c.6.n.16. Azor l.4.q.6 Fill.&c.* Ratio, quia sunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, eiusdem actus humani & obiecti, in quo omnia prædicta moraliter vniuntur.

Dixi, *complementa:* quia si similes actus non sunt initia, vel partes copulæ subsecuturæ, aut ex actu præterito, ex natura rei non consequantur. distinguuntur numero; vt v. g. si quis de fornicatione glorietur: proindeque illi in confessione explicandi sunt separatim, non autem priores, vt docet *Suar. tom.4. de pœn.d.22.s.1.*

CAPVT II.

De Peccatis in specie, mortali & veniali.

DVBIVM I.

Quid sit peccatum mortale, & veniale.

RESp.1. Mortale est, quod ob sui grauitatem, gratiam & amicitiam cum Deo soluit pœnamque æternam meretur. Dicitur, *mortale:* quia spiritualis vitæ principium, gratiam scilicet habitualem tollit, & mortem animæ affert.

Veniale est, quod ob suam leuitatem gratiam & amicitiam non tollit, etsi feruorem charitatis minuat & temporalem pœnam mereatur. Dicitur, *veniale:* quia saluo vitæ spiritualis principio, scilicet gratia, languorem animæ facilè curabilem infert, veniamque facilè consequitur.

Resp. 2. Mortale peccatum duplex est: aliud est mortale ex genere suo: aliud ex accidente. Mortale ex genere suo est, quod per se lædit charitatem, Dei vel proximi, quoad personam, res aut iura, vel nos ipsos corrumpit grauiter. Ita *Azor l.4. c.9. Sanch. l.1.mor.c.3.* Vnde resolues.

1. Peccata contra bonum proprium commissa, vt plurimum sunt venialia ex genere, vt v. g. inutilis & vana concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas, superfluitas cultus & vestitus, nugæ otium, excessus in cibo, potu, somno, risu, vsu coniugij, timore, tristitia, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

2. Peccata, contra virtutes Theologicas, sunt mortalia ex genere suo; quia nocent bono alicui interno Dei, v.g. veracitati, misericordiæ, charitati. Item ferè omnia quæ fiunt contra Decalogum; quia quæ committũtur contra tria prima præcepta, nocent similiter Deitati, scientiæ, omnipotentiæ diuinæ, eiusque honori externo vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent personæ, bono, aut iuri proximi.

3. Peccata illa septem, quæ dicuntur capitalia, non omnia sunt mortalia ex genere suo: quia non omnia grauiter Deum, aut proximum lædunt, vel nos ipsos corrumpunt.

Resp. 3. Mortale ex accidente dicitur, cùm actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis, de quo *infrà*.

DVBIVM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale, fiat per accidens veniale?

Resp. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum si vnum desit, fit veniale, quod aliàs ex se est mortale. 1. Ex parte intellectus, plena aduertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis, perfectus consensus. 3. Grauitas materiæ, saltem vt plurimùm. Ratio primæ & secundæ partis est, quia spectata fragilitate humana, non videtur decere diuinam bonitatem, æternis suppliciis punire hominem absque plena consideratione & consensu. Ratio tertiæ partis, quia vbi materia parui est momenti, ibi moraliter modica offensio esse reputatur vt plurimum.

Respond. 2. Peccatum ex genere suo mortale, tribus ex causis fieri potest veniale, vt patet ex dictis Prima est, si ex parte intellectus, non sit perfecta aduertentia malitiæ, seu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis sunt. 1. Si tenuiter, & quasi semidormiens, apprehendisti esse malum. 2. Si post vbi meliùs consideras, iudicas te non fuisse facturum, si ita apprehendisses. 3. Si vehementissima passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, ita vt ferè nesciueris quid ageres.

Secunda

Secunda cauſa eſt ex parte voluntatis, ſi non ſit perfectus conſenſus. Signa autem imperfecti conſenſus ſunt. 1. Si ita diſpoſitus fueris, vt licèt facilè potueris excqui peccatum, non tamen ſis executus. 2. Si quis dubitet num conſenſerit, præſertim ſi ſit vir timoratus. 3. Si quis ſoleat eſſe ita affectus, vt malit mori, quàm expreſsè mortaliter peccare: quia talis non facilè conſentit. 4. Si quis valdè timidè & ſuſpenſè proceſſiſſe ſe meminit. 5. Si ſemiſomnis fuit, non plenè ſui compos, &c. iudicetque ſe id non, fuiſſe facturum, ſi plenè vigilaſſet. *v. Sanch. lib. 1. mor. cap. 10. Baldell. l. 10. d. 8.*

Tertia cauſa ex parte materiæ, ſi hæc ſit parui momenti. Quando autem talis ſit diſcernendum eſt morali iudicio prudentis, cui ſequentes regulæ ſeruient. 1. Vt de materia iudicetur, non tantùm ipſa ſecundùm ſe abſolutè eſt conſideranda, ſed etiam reſpectiuè ad finem intentum: ad quem ſi parum facit, leuis eſt; grauis autem, ſi multum, vt docet *Vaſq. 1. 2. d 158.* 2. Attendendæ ſunt circumſtantiæ boni communis, vitandi ſcandali, &c. vt fiat grauis. 3. An pars aliqua rei præceptæ ſit grauis, ea ſpectanda eſt tum abſolutè, & ſecundùm ſe, tum etiam in ordine ad totum. 4. In tranſgreſſionibus repetitis, ſi plures materiæ paruæ, vel ſecundùm ſe vel ſecundùm effectus à ſe productos, moraliter coniungantur, fit materia grauis: quia tunc omnes moraliter reputantur pro vna. Contrà vero non cenſetur materia grauis ſi paruæ materiæ, nec ſecundùm effectus relictos, inter ſe vniantur. *Ex dictis reſolues.*

1. Peccas mortaliter, ita vt fiat materia grauis ſi ſæpè modicum furaris, & non reſtituis, iuxta dicta *l. 5. t. 5. cap. 1. d. 3. caſu 1.* item ſi interruptim pſalmos aliquot ex eodem officio omittas; ſi eodem die ieiunij ſæpius parum comedas, eodem feſto ſæpius parum labores.

2. Non peccas grauiter, ſi diuerſis feſtis modicum labores; ſi quotidie in Quadrageſima parum comedas. Quod verum eſt, etiamſi ſimul haberes propoſitum ita faciẽdi: quia cùm iſta moraliter inter ſe non vniantur, ſingula ſunt parua. *v. San. l. c.*

3. Non peccat mortaliter, qui diuerſis diebus violat votum, quotidie, aut ſingulis diebus modicum quid orandi, vel paruam eleemoſynam dandi, ſi ſit onus affixum diei : quia cum quotidie cuiuſque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum eſt, etſi proponat ſemper omittere, quia illud propoſitum non fertur in rem grauem. Imò contra *Sanch.* id quidam verum putant, etſi quis 100. vota diuerſæ ſpecici, in materiis valdè leuibus, vno die implenda haberet: quia materiæ illæ cùm ſint independentes à ſe, non vniuntur. Si tamen ſimilia vota non ſint onus affixum diei, ſed tantum dies præfigatur vt terminus, vltra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, poſtquam ad materiam notabilem peruentum fuerit.

4. Probabile eſt, eum, qui ter vel quater 1000. aureos in cauſas pias vouiſſet, non peccaturum mortaliter, ſi tres non ſolueret, quia etſi talis pars abſolutè in ſe ſpectata, ſit notabilis, comparatione tamen totius, mortali iudicio non valde videtur æſtimanda. *vid. Laym. l.* 1. *t.* 3. *c.* 5.

DVBIVM III.

Quibus modis peccatum ex genere ſuo veniale, aut actus indifferens, tranſeat per accidens in mortale?

Quinque modis id fieri communiter, docet *Sanch. &c.* 1. Ratione finis adiuncti. 2. Ratione finis vltimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione ſcandali. 5. Ratione periculi. De ſingulis dicam breuiter.

Reſp. 1. Peccatum veniale tranſit in mortale ratione finis adiuncti; vt ſi quis leuiter mentiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia cùm finis mortalis ametur mortale eſt. Non tamen neceſſarium eſt in confeſſione exprimere illud mendacium, ſed ſolum deſiderium fornicationis : quia ſeclusâ malitiâ mortali finis, manet veniale.

Reſp. 2. Tranſit item in mortale, ratione nimij affectûs in rem aliquam; vt ſi v. g. vltimum finem in ea conſtituas. Ad quod non ſufficit valde intēsè

& vehementer ferri in obiectum,ſed requiritur, vt appretiatiuè illud ita æſtimet,ſaltem virtualiter,vt paratus ſit, eius cauſâ tranſgredi præceptum obligans ſub mortali : vt ſi quis ita inordinatè afficiatur ad fabulas , luſum , perſonam , vt malit feſto omittere ſacrum,&c. quàm illis priuari.Notat autem *Bon.* hunc affectum , non tantùm habitualem, ſed actualem eſſe debere,vt peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id , ad quod committendum,habitu tantùm es paratus.

Reſp. 3. Peccatum veniale fit mortale , ratione contemptûs abſoluti,& formalis.

Dico autem , *contemptum abſolutum & formalem*, quando nimirum ideò formaliter & abſolutè præceptum violatur,quia ipſi,aut ſuperiori ſubiici renuis,quod eſt peccatum ſuperbiæ conſummatæ; vel quando ideò non vis obedire præcepto , quia præceptum eſt,& eſt peccatum inobedientiæ formalis: quorum vtrumque grauiter pugnat cum charitate debita ſuperiori.*Ex quibus reſoluies.*

1. Non eſt mortale, ſi velis quidem obedire, & ſubiici abſolutè,nolis tamen hîc & nunc in re medica;aut ſi authoritatem legis,vel præcipientis admittas , executionem tamen hîc & nunc contemnas. Ratio , quia non eſt contemptus abſolutus & ſimpliciter,& tantùm ſecundùm quid.

2. Si præcisè ex indignatione , malitia , praua conſuetudine, aliáve cauſa,præceptum violetur, & non ex contemptu poteſtatis ſuperioris , non eſt mortale ; quia non eſt contemptus formalis , ſed tantùm interpretatiuus.

3. Eſt mortale , facere vel omittere aliquid , ex contemptu iuſtæ legis humanæ. Item, ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam conſulentis (quod præterea tacitam blaſphemiam continet , quaſi Deus inutilia præciperet,aut conſuleret)& denique facere aliquid ex contemptu Prælati vt ſic , & vt à Deo authoritatem habentis,non tamen vt talis hominis,indocti,imprudentis,imperfecti:quia hoc poſterius , non eſt contemnere abſolutè & ſimpliciter,ſed tantùm ſecundùm quid. *vid. Sanch. l.1.mor. c.5. Bonac. de peccat.d.2.q.3.p.5.*

Reſp.4. Peccatum, vel opus indifferens habens mali ſpeciem, tranſit per accidens in mortale, ſi ruina per illud proximo cauſanda, ſit mortalis. Ratio, quia tali operi ſuperadditur aliquid, grauiter repugnans charitati. *vid. dicta de ſcandalo, & Fill. t.21. c.6. q.10. n.212.*

Reſp.5. Veniale, vel opus indifferens, tranſit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale; quando quis ſine ſufficienti cautela, aut neceſſitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis ſalutem animæ contemnit, cùm tam probabili eius periculo temerè ſe exponat. Vnde in confeſſione explicanda eſt ſpecies peccati, cuius periculo ſe obiecit, quia eodem genere peccati peccauit. Proximum autem periculum cenſetur, quod frequenter homines ſimilis conditionis in peccatum mortale.

CAPVT III.

De Peccatis Capitalibus in ſpecie.

DVBIVM I.

Quid ſit Superbia, & quale peccatum?

REſp.1. Superbia eſt appetitus inordinatus propriæ excellentiæ: mortalis ex genere ſuo, ſi ſit conſummata & perfecta, id eſt, ſi quis ita excellere appetat, vt Deo, ſuperioribus, eorumque legibus ſubiici nolit: Imperfecta tamen, quâ quis ſubiicà non renuens iis, quibus debet, & in ſuo tantum affectu ſeſe magnificat, eſt tantum veniale, vt docet *Caiet. &c. V. ſuperbia*, quia ſine Dei, & aliorum deſpectu, plus iuſto ſe efferre, non eſt grauis inordinatio: eſſet tamen grauis, ſi fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

Reſp.2. Filiæ ſuperbiæ ſunt tres. 1. Eſt præſumptio, quæ eſt appetitus aggrediendi aliquid ſupra vires. Eſt communiter veniale tantum: fit tamen mortale, ſi damnum Deo, aut proximo afferat verbi gratia, ſi præſumas iuriſdictionem Eccleſiaſticam, poteſtatem ordinis ſacri. Item officium Medici,

dici, Aduocati, Confessarij, &c. sine debita peritia. *Lessius libro 3. cap. 2. d. 3. & suprà libr. 4. tom. 3. disput. 9.*

2. Est Ambitio, quæ est inordinatus appetitus dignitatis, & honoris non debiti, vel debito maioris; vt si ambias Beneficium, vel officium, quo es indignus; vel illicito modo & medio, v. g. per simoniam. Est per se peccatum veniale: fit autem mortale, vel ratione materiæ ex qua, vel ratione medij, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Denique si moderatè honor appetatur ob honestum finem, erit actus magnanimitatis, vt docet *Laym.*

3. Est Vana gloria, scilicet cupiditas inanis gloriæ; cuius finis est manifestatio inordinata propriæ excellentiæ, siue veræ, siue fictæ. Dicitur, *vana*, quando quæritur ex re mala, falsa, aut ficta, aut quæ non est digna gloriâ, vel non tantâ, vt ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non bene de re iudicant, aut sine debito fine. Est peccatum per se veniale, mortale sæpè per accidens, vt dictum est de ambitione. Imò vt contra *Angelum* rectè docet *Sylvest. Navar. cap. 17. &c.* est tantum veniale res etiam sacras principaliter facere ob gloriam vanam, verbi gratia, concionari. Porrò per vanam gloriam dupliciter peccatur, iuxta *D. Thom. 1. 2. quæst. 53. 1.* Directè; idque vel per verba, estque iactantia: quæ est venialis per se, si sit de rebus bonis, verbi gratia, ieiunio, oratione, &c. etsi per accidens sæpe ratione damni, si sit falsa, fit mortalis vti etiam 1. Si quid dicat contra gloriam Dei, vt Ezech. 28. *Deus ego sum.* 2. Si prorumpat in contumelias, v. g. Non sum sicut cæteri hominum, adulter, &c. vt & hic. 3. Ex fine malo. 4. Si cum notabili damno proximi fiat. 5. Si de re mortaliter mala; quia approbatio operis eandem cum illo speciem habet; (quæ proinde in confessione debet exprimi, saltem quando cum iactantia de peccato coniuncta fuit complacentia eiusdem. Quod addo quia si absque ea fuit, *Navar. Palaus, & Diana tom. 2. tract. R. 115.* docent contra *Sanch. Lopez, Rodrig. &c.* non necessariò explicari *vide Card. de Lugo*

Lugo d.16 n.267.) vel per facta, quæ si vera sunt, & aliquid admirationis habent, dicitur Inuentio nouitatum, hæc enim solet vulgus admirari, vt peregrinas vestes, opiniones, &c. mortale, si notabiliter corrumpat iuuentutem, vel mores. Si verò facta falsa sint, est Hypocrisis; v. g. si quis boni aliquid faciat, vt videatur bonus, etsi non sit: quæ ex se venialis est, nisi fit cum iniuria, vel contemptu Dei, & proximi. 2. Indirectè, in quantum quis altero non vult esse minor. Quod fit quadrupliciter. 1. Per intellectum; & est Pertinacia, quâ quis nimis tenaciter adhæret suæ sententiæ: quæ est mortalis si oppugnetur veritas magni momenti; vel si sit coniuncta cum periculo tertij, v. g. si medicus cum periculo ægroti maneat in sententiâ. 2. Per voluntatem, & est Discordia. quâ peccatur mortaliter, quando est circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent esse concordes. 3. Per verba; & est Contentio, quæ est mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel salutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi quod debet; & est Inobedientia. *vid. Bald.*

Resp. 3. His tribus superbiæ filiabus, respondet Pusillanimitas, quâ quis ni[illegible]nium sibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus est: veniales est ex genere suo; fit mortale, si detrectes, ad quod teneris sub mortali. *v. Less. l.3. cap.2. Laym. lib. 3. s. 5.* Ex dictis resoluuntur sequentes Casus.

1. Audiens laudem alterius, vel suam, de re mortaliter, si approbet, suspiciat, admiretur vt laude dignum. *Sanch. Bald. d.29. l.3.*

2. Vituperans alium ob vindictam non sumptam, aliúdve graue malum, vel peccatum omissum, v. g. fornicationem, peccat mortaliter; quia est species iactantiæ, & est cum approbatione peccati & occasio committendi. *Ibid.*

3. Inducens in ciuitatem nouos habitus, & præuidens, quod suo exemplo moralem necessitatem imponat aliis, vt sumptus faciant supra vires, & postea non possint alere quos debent, vel

credi

creditoribus non satisfacere, peccat grauiter. *Baldel. l. c.*

4. Exornare se nimium ex animi leuitate, vel vanitate per se tantùm est veniale. *Ibid.*

5. Simulare sanctitatem cum voluntate non habendi, mortale esse dicit. *Bald. l. c.*

6. Simulare improbitatem est peccatum, (quia est mendacium, & quidem scandalosum, potestque esse mortale.) Neque id fecerunt sancti, nisi faciendo id quod ex se, est indifferens, & permittendo ab aliis accipi, vt signum improbitatis, cùm tamen nec ex natura sua, nec eorum intentione esset tale.

DVBIVM II.

Quid Auaritia?

Resp. 1. Est inordinatus appetitus temporalium. Vnde ex hoc & regula suprà tradita, de peccato mortali, *resolues sequentes Casus.*

1. Est ipsa ex genere suo venialis.

2. Cùm verò eò excrescit, vt eius causâ diuinas leges præuaricari non dubites fit mortalis.

3. Prodigalitas, quæ opponitur auaritiæ, & consistit in defectu conseruandi, & excessu erogandi, est ex genere suo venialis: leuior, quàm auaritia, quia minùs abit à virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, si liberis, & vxori pauperiem crees; si impotentem te reddas ad soluenda debita; si profundas bona Ecclesiastica, piis causis obnoxia. *v. Less. l. 2. c. 47. d. 8.*

Resp. 2. Filiæ Auaritiæ sunt sequentes.

1. Obduratio cordis, (contra misericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos obiurgando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non est soluendo, &c. Hæc aliquando peccari potest mortaliter, quando præterquam eleemosynæ, vel charitatis vrget, & tamen ex tali duritia non subuenitur. *Nauar. c. 27. Tol. l. 8. c. 26. vid. dicta de charitate proximi.*

2. Inquietudo cordis, hoc est, vehemens, & inordinata applicatio mentis, ad acquirendas, vel conseruan-

ſeruandas diuitias, cum inani & vano timore ne non acquirantur, vel perdantur. Eſt mortalis, quando retrahit à ſpiritualibus, vel aliis, ad quæ ex præcepto graui obligamur (v. g. auditione Miſſæ) vel inducit ſuperfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga Deum. Venialis eſt, ſi ſit de re bona, ſed tempore vel loco indebito; v. g. de familia, meſſe, vindemia, quando quis eſt in templo, vel vacandum eſt Deo. *S. Thom. 2. 2. q. 55. art. 6. Regin. l. 23. c. 2. q. 3. Eſcob.*

3. Violentia mortalis eſt, quando eſt iniuſta, & circa materiam grauem.

4. Fallacia, ſiue dolus in verbis: poteſt eſſe mortalis, ratione finis, vel mediorum.

5. Fraus, ſiue dolus in facto. Eſt mortalis ex genere ſuo, contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v. g. ſi ea vitium habet, vel non ſit qualis exiſtimatur) quàm ratione pretij. *Nauar. c. 23. Tol. l. 8. c. 47. Eſcob.*

6. Proditio, quæ eſt deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum illius, mortalis eſt ex genere ſuo. Contingit ferè tripliciter: 1. Circa perſonas; quomodo Iudas Chriſtum, Dalila Sampſonem, prodidit. 2. Circa res, vel immobiles) vt ſi miles manifeſtet hoſti modum capiendi arcem (vel mobiles, vt ſi pecuniam veſtem, &c. cuiuſpiam abſconditam prædoni oſtendas. 3. Circa ſecretum: vel ſibi commiſſum reuelando, (quod eſt contra fidelitatem & iuſtitiam ſiquidem promiſſum fuit; quia eſt pactum oneroſum, vt docet *Card. de Lugo l. 14. n. 139.* & quidem mortale, ſi præuidere poſſis inde ſecuturum notabile aliorum damnum, vel diſcordiam; aliàs veniale) vel alienas litteras aperiendo. Quod poſtremum, ſi fiat ideo, vt ſciat ſecreta alterius, eſt curioſitas; & ſi ſit in re graui, per ſe eſt mortale: quod quia communiter ante apertionem neſcitur, communiter eſſe mortale, docet *Tol. l. 8. cap. 45. Baldel. l. 3. d. 11. Nauar. c. pen. d. 6. de pæn. Mol. Laym. l. 3. t. 3. p. 1. ca. 4.* (qui addit, cum qui dolosè alienas litteras aperit, & legit, cum alterius iniuria vel damno, crimen falſitatis committere.) Dixi, *per ſe eſſe mortale*; quia per accidens poteſt eſſe venialc,

niale, vel nullum, si legitima authoritate, iusta ex causa fiat. *Vnde resoluuntur Casus seq.*

1. Litteras alienas aperire, & legere, sæpè non est peccatum, si probabiliter scias, scriptas esse in tuum iniustum damnum, vel in iniuriam tuam cedere, quam intendas auertere; quia potes tibi consulere. Sic Princeps potest aperire litteras non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hostium veniunt. Item ministri publici, quoties bono publico necessarium esse iudicant. *Nauar. cap.* 18. *Reginal. lib.* 24. *num.* 60. *Escob. Card. de Lugo d.* 14. *n.* 148.

2. Communiter etiam peccatum non est, consensus expressus habeatur eius, à quo vel ad quem mittuntur, (neque lex specialis vetet, *Card. de Lugo l.c.*) vel tacitus saltem; vt si facias sub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum irritum. Ita *Escob. ex Nauar. Regin. &c. l.c.*

3. Superior Religiosus, litteras suorum subditorum, (dummodò non mittantur ad superiorem maiorem, vel talem, quem statuta eximant nec ab eo veniant) licitè aperit, & legit; siue ex Religionis statuto, aut consuetudine; siue ex suspicione probabili, quòd mali aliquid contineant. *v. Escob. Peirinum de relig. tom.* 1. *q.* 2. *cap.* 1. *Dian. p.* 3. *t.* 6. *R.* 55.

4. Nec est peccatum, si necesse, sit vel expediat ad iniuriam alteri imminentem auertendam; dummodò non plus legatur, quàm ad eum finem necesse est. *Card. de Lugo loc. cit.*

5. Qui aperit & legit, existimans non contineri res magni momenti, venialiter tantùm peccat. *Card. de Lugo l.c.*

6. Si litteras ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abiectas, recolligas, & iunctis partibus legas, ex sola curiositate; peccatum veniale est, nullum autem, (per se) si, vt ex illa notitia tibi prouideas: quia quod pro derelicto habetur, in vsum tuum conuertere licet. *Baldel. ex S. Anton. & Rossel. Sylu. V. emptio q.* 17. *Laym. lib.* 3. *s.* 5. *t.* 3. *p.* 1. *cap.* 4. *n.* 4. *Dian. t.* 2. *t.* 6. *misc. R.* 55. Rectè tamen notat *Laz. l.c.* talem ex charitate teneri, non manifestare

scere

ſecretum iis contentum, ſi damnum inde cuiuſpiam prouenire poſſit, imò (addit) reuelans eiuſmodi ſecretum (cuius notitiam etiam iuſtè acquiſiuit) contra iuſtitiam peccabit, ſi intelligat, audientes ea notitia vſuros, ad damnum iniuſtè inferendum. *v. Laym. l. c.*

Dixi, 1. *à domino proiectas:* quia ſi vel ab alio proiectæ (domino inſcio) vel ab ipſomet caſu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi 2. *In locum publicum:* quia ſi in ignem, vel fornacem v. g. proiectæ ſint, vt comburantur, peccas, ſi extrahas, & legas. *v. Card. de Lugo d. 15. n. 150.*

Dixi 3. *Per ſe:* quia fieri poteſt, vt ea contineantur, quorum lectio ſit pernicioſa.

7. Qui furtiuè ſcripta alterius ſecreta, ipſo inuito legit, peccat. Et 1. quidem peccato curioſitatis; etſi faciat animo diſcendi, & ſine ſuſpicione damni. 2. iniuſtitiæ: quia quiſque habet ius ſecreti in ſuis ſcriptis, quæ aliis non vult eſſe communia. *Nauar. c. 15. Mol. tom. 5. d. 36 n. 2. Regin. l. 24. c. 6. n. 119.* poteſtque aliquando eſſe mortale, ſi nimirum fiat cum notabili damno; vel alter valde cupiat eſſe ſecreta, grauiſſimèque ſit laturus *Baldel. d. 11. v. etiam C. de Lugo l. c.*

8. Quicumque ſecretum violat abſque iuſta cauſa, cum alterius damno; vel qui literas alterius iniuſtè aperit, ex quo damnum alteri ſequitur, tenetur ad reſtitutionem. *Bon. d. 2. de reſt. q. 1. p. 1. Trull. l. 7. c. 10. d. 32.*

DVBIVM III.

Quid Luxuria?

Reſp. Eſt appetitus inordinatus venereorum, quorum vſus cùm ex natura ſua inſtitutus ſit ad conſeruationem generis humani, quod eſt magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur lædit Deum & homines. Eſt mortalis ex genere ſuo. *vide ſuprà, l. 3. t. 4. c. 2. & lib. 5. c. 1. d. 2.*

Reſp. 2. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque ſequuntur, ſunt octo: quatuor ex parte intellectûs; & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cæcitas mentis ; cùm quis adeò eſt addictus turpitudini, vt de cœleſtibus non cogitet.

2. Præcipitatio, qua quis ex eadem cauſa, ſine conſilio operatur.

3. Inconſideratio ; quando in modo delinquit, inconſideratè agens, quæ ſtatum vel perſonam dedecent.

4. Inconſtantia; quando quis ex eodem affectu voluptatum, à piis propoſitis mox deficit.

5. Amor ſui; talis enim homo ob voluptates, ſe ipſum finem ſuarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: laſciuus enim ſolet à rebus diuinis abhorrere, imò ab ipſo Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præſentis ſæculi: amor enim voluptatum carnalium, ita animum afficit, vt ſubinde etiam beatitudini æternæ paratus eſſet renunciare, ſi præſentibus frui ſemper permitteretur.

8. Horror futuri ſæculi ; quando voluptatibus immerſus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis mediis propagare ſtudet, &c.

Priores quatuor ſunt mortales, quando finis vltimus in creatura ponitur : vel præceptum aliquod Dei, grauiter obligans, prætermittitur. Poſteriores quatuor, ſi plenus ſit voluntatis conſenſus, per ſe ſunt mortales ; ex indeliberatione vel alia actuum imperfectione, ſæpè veniales. *vide Eſcob. & Baldel. ll. cc.*

DVBIVM IV.

Quid Inuidia?

Reſp. Eſt triſtitia de alterius bono, prout illud eſt diminutiuum propriæ excellentiæ ; ita vt hæc directè ſit contra charitatem, hæc enim gaudet de bono proximi, quod inuidia deſtructum optat, vel non deſtructum dolet. *Vnde reſolues.*

1. Eſt ex genere ſuo mortalis: & grauiſſima quidem, atque in Spiritum ſanctum ſi ſit de ipſa gratia, vel auxilio Dei.

2. Filiæ ſimiliter ex genere ſuo mortales ſunt, ac numerantur hæ : 1, Odium, de quo ſuprà. 2. Detractio

tractio, de qua *in præc.*8. 3. Gaudium in malis proximi. 4. Suſurratio, quæ eſt oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipſius cum aliis; quam proinde ſuſurro reſtituere tenetur, & iterum reconciliare, non ſecùs ac detractor famam.*v.in præc.*8.

3. Si triſtitia ſit de bono alterius, in quantum ex eo tibi,vel aliis times nocumentum,v.g. inimicus tuus eſt euectus ad officium, vt tibi faciliùs poſſit nocere,non eſt inuidia, ſed timor,qui per ſe non eſt peccatum, niſi ſit inordinatus. *Laym.l.*3. *t.*3.*c.*10.

4. Si triſtitia ſit ex eo, quòd nobis deſit bonum, quod alter habet,ita tamen,vt illud alteri non diſcupiamus,non eſt inuidia, ſed æmulatio,ſeu zelus: qui ſi eſt circa bonum honeſtum, eſt laudabilis; ſi autem circa temporalia, interdum eſt veniale; vt ſi bonum dolenti ſit improportionatum, quale eſſet, ſi ruſticus doleret ſe non eſſe Regem. *Laym. l.*3.*t.*3.*c.*10.*n.*2.

5. Si triſtitia eſt ex bono alterius, inquantum ille eſt indignus,non eſt inuidia, ſed indignatio; quæ non eſt peccatum:erit tamen,& quidem mortale,ſi vel Dei prouidentiam arguat, (eſtque blaſphemia) vel ſi ita afficiat,vt ducat homines ad malum imitandum.*Caiet.Lay.l.c.*

6.Si doleas,quod alter tibi æqualis,vel non multum inæqualis, in excellentia creſcat, ita vt te fiat ſuperior, & ipſum incrementum excellentiæ apprehendas vt tibi malum, eſt propriè dicta inuidia; inuidus enim dicitur, quod non ſit videns, quia bona alterius ſine triſtitia videre non poteſt. *Baldel.d.*29.*l.*3. & ſic peccare ſolent,1. Ambitioſi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam,quam cum in eo ponant,vt in illa re ſint ſoli, ac ſingulares, dolent, & triſtantur,ſi alij accedant.2. Puſillanimes, quibus cùm omnia videantur magna, quouis bono alterius putant minui ſuum: ſic mulieres v.g. facilè apprehendunt,ac dolent, ſe ſuperari bono alterius, v.g.formoſitate.3. Senes reſpectu iuuenum,& quicumque aliquid difficulter obtinuerunt, quod alij facilè conſequuntur. *Bald.l.c.*

8. Qui

8. Qui in aduerſis ſuis, vel ob aliorum proſperitatem, optat ſe non fuiſſe natam, vel ſe brutum animal factum fuiſſe, vel diem eſſe maledictum, quo natus eſt, vel alterum primò vidit, aut coniugem accepit, ſi tantùm intendat maledicere irrationali creaturæ, v.g. diei (ſiue ſit natiuitatis, ſiue coniugij) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur eſſe tantùm veniale (aliquando etiam nullum, vt Iobi) ſi autem deliberatè intendat optare malum homini, ſiue ſibi, ſiue alteri, illo die natis, vel coniugatis, mortale eſt. *Eſcob. & Marchant. man. c. 3.*

DVBIVM V.

De Gula.

ARTICVLVS I.

Quid ſit Gula?

Reſp. Ea eſt inordinatus appetitus cibi & potûs: opponiturque abſtinentiæ, & committitur 5. modis. 1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquiſita. 3. Si plus iuſto 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquiſitè præparata. *Laym l. 3. ſect. 4 num. 5.* Vnde reſolues.

1. Gula ex genere ſuo eſt peccatum tantùm veniale; quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi.

2. Hinc probabile eſt, quod docet *Nauar. Tol. &c.* & non repugnat *Laym.* ſecluſo ſcandalo & aliis, veniale tantùm eſſe, vſque ad vomitum ſe cibo & potu implere: idque etiam, ſi quis vomat, vt iteratò poſſit bibere: quod tamen *V. Comedere, Sa, aliique multi* putant mortale. *vide Baldel. Eſcobar. tom. 2. E 2. c. 5.*

3. Vix dubium eſt, licere eſu aut potu, alitérve creare vomitum, ſi is ſalubris eſſe iudicetur.

4. Mortalis interim cenſetur crapula ex accidente & nimia inordinatione, in his caſibus. 1. Si quis gulæ cauſa violet ieiunia Eccleſiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas ſub mortali tenetur. 3. Si quis valde grauiter valetudini noceat, id aduertens; ſecùs, ſi leuiter tantum; vt v.g. ſi febricitans hauſtu aquæ morbum augeat. 4. Si continuæ fiant comeſſationes, & compotationes, ita vt venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infrà.

6. Si

6. Si quis ex mera gula veſcatur carnibus, aut ſanguine humano, tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ; tum quia eſt contra inſtinctum naturæ abhorrentis. Excuſandum autem erit, ſi fiat cauſa medicinæ, aliave iuſta cauſa, v. g. extremæ famis in obſidione; in qua tamen ſic vitam conſeruare non teneberis *Sanch.l.mor.c.*18. *Leſſ.Laym. l.*3.*ſ.*4.*Sa, Bon. Baldell.l.*3.*cap.*29. Sic etiam excuſant quidam lictores illos, qui vt officium ſuum meliùs adminiſtrent; hauſtu ſanguinis humani ſe animare dicuntur; præſertim cùm ſanguis, ſecundùm multos, animatus non fuerit.*v. Auth.cit.*

5. Ex genere quoque ſuo venialia ſunt, quæ filiæ Gulæ dicuntur; nimirum ex parte animæ, 1. Hebetudo mentis, ſeu ſtupiditas nata ex crapula, v.g. vt non poſſit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præſtanda ea, quæ ad ſalutem illi ſunt neceſſaria, vel ad quæ ex officio, aut alias ſub graui peccato tenetur. *Baldel. d.*29.*l.*3.*num.*15.

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quæuis inordinata, quæ omne peccatum ſequitur; ſed quæ mouet ad cantiones obſcœnas, actus turpes ſaltus, vel choreas inhoneſtas, &c. fitque mortalis, quando eſt inductiua alterius ad conſenſum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *Ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quod illa ſit in appetitu, iſtud in verbis, hæc in verbis, & geſtibus, dicitque ſemper aliquam inhoneſtatem, licet (per ſe, & ſecluſo ſcandalo) venialem, v.g. ſcurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex leuitate ad riſum excitandum: mortale tamen eſſet, ſi fieret cauſa delectationis venereæ, *Baldell.loc.cit. Eſcob.tom.*2.*E.*2.*c.*4.

Ex parte corporis, Immunditia, Vomitus, & Seminis effuſio. Quæ vltima, ſi voluntaria ſit, mortale eſt, *v. Lay.l.*3.*ſ.*4. *Leſſ.l.*3.*c.*3. *Baldell.l.*3.*c.*29.

ARTI

ARTICVLVS II.

Quid ſit Ebrietas ?

Reſp. Malitia ebrietatis plenæ & perfectæ, in eo conſiſtit, quòd quis ſine iuſta & graui cauſa, tantùm ob voluptatem, aut ingluuiem, ſciens volens, priuet ſe vſu rationis; non ſimpliciter id quod fit in ſomno, modo naturali inſtituto ab authore naturæ, ad virium & imaginis Dei conſeruationem ; ſed violenter & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturbando, in modum amentis, bruti, ac ſimul inſuper priuando ſe proxima poteſtate vtendi ratione, ad omnem ſubitam neceſſitatem. Ita docent commun. Doct *Vnde reſoluo.*

1. Perfecta ebrietas, qua prædicto modo ratio planè ſopitur, eſt ex genere ſuo mortale: quia cenſetur Deo iniurium, eius imaginem ſic deturpare. Eſt communis Doct.

2. Non eſt peccatum, inebriare ſe ex præſcripto medicorum, ſi aliter ſanitas recuperari non poſſit. *Sylu. Caiet. Laym.*

3. Nec item eſt peccatum, ſi quis cogatur intento enſe. *v. Leſſ. lib. 4. c. 3. d. 4. n. 37. Azor. Reg. Rald.*

4. Mortale eſt alium inebriare, velle, vel prouocare ad æquales hauſtus, cum intentione inebriandi, aut aduertentia ſecuturæ ebrietatis in ſe alióve. *Leſſ. l. c.*

5. Si iuſta cauſa eſt, vt v.g. ſi grande malum non poſſit aliter impediri, niſi author inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ ſaltem ipſi non ſit voluntaria, vt ſcilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur ; v.g. vinum fortiſſimum, aut medicatum propinando, cuius vi ignorata decipiatur. Vnde ſic poſſes inebriare eos, qui alioqui eſſent proditüri vrbem, vel te abducturi. *Leſſ. l. c. & Sanch. l. 2. de mat. 11.* An verò hoc caſu liceat inducere ad ebrietatem ipſi voluntariam, dubium eſt, *Leſſ. l. 4. c. 3. dub. 4. n. 32.* affirmat, quia, inquit, licet ſuadere & inducere ad minus malum, vt impediatur maius. *Laym. l. 3. ſ. 4. n. 6.* rectiùs negat; quia nullo caſu licet inducere ad peccatum.

6. Si

6 Si quis non præuidit periculum ebrietatis,& ſic vino captus eſt,aut in auram exiens,vento turbatus eſt,nec hoc præuidit,vacat culpâ.Vnde multi excuſantur, qui prudenter ſæpè iudicant, adhuc ſe hauſtulum facere poſſe ſine noxa: deſinent tamen prudenter id iudicare,ſi contrariam de ſe experientiam habeant.

7. Si quis poſt potum diſcernere adhuc poſſit inter bonum & malum, licèt nonnihil phantaſia turbata ſit, aut ſequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent,oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena eſt ebrietas;ideóq; tantùm peccatum veniale, quamuis ex grauioribus,ſi deliberatè ſit commiſſum .*v.Lay.l.c.*

8. Plena ebrietas notatur ex his ſignis, quæ dat *Leſſ.dub.*2.*n.*30. & *Regin.*1. Si quis non meminerit d ictorum,factorum, quomodo vel quando domum d eductus.2. Si commiſit ea quæ nonquam aliàs ſanâ mente ſolet,v.g. ſi præter morem turpia ſit locutus turbarit domum,vxorem verberauerit,&c.

9. Mala in ebrietate commiſſa,præuiſa non ſunt, aut ſi adhibita cautio culpa vacant.

DVBIVM VI.

Quid ſit Ira?

Reſp. Eſt inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, ſecundùm *D. Thom.* dupliciter fieri poteſt.1. Ex parte modi iraſcendi,vt v.g.ſi nimium interiùs exardeſcas, vel exteriùs per ſigna nimis patefacias.2. Ex parte obiecti,vt ſi vindictam appetas planè iniuſtam ob cauſam, vel ſi iuſto maiorem, v.g. optando inimico mortem, quam non eſt meritus;vel exequendam propria authoritate; vel denique licèt vindicta iuſta ſit, non tamen eam appetas vt iuſtam, ſed vt ſatiatiuam animi tui maleuoli.*Vnde reſolues.*

1.Si ordinatè apetatur vindicta, non eſt peccatum iræ: vt cùm ſuperiores iraſcuntur culpis ſubditorum,eoſque puniunt,ſeu vindicant.

2. Ira inordinata,primo modo antè dicto, eſt ex genere ſuo veniale; poteſt tamen fieri mortale ex accidente, vt ſi addatur blaſphemia, maledictio, ſcandalum.

3.Ira

3. Ira inordinata ſecundo modo, eſt ex genere ſuo mortale: quia eſt directè contra charitatem. *Bald.l.5.d* 21.

4. De filiabus iræ,quæ partim ſunt ex corde, vt Indignatio, & Tumor mentis; partim in ore, vt Clamor,Blaſphemia,Contumelia,Maledictio; partim in opere, vt rixæ, pugnæ, ſeditiones, vulnera, diuerſimodè loquendum eſt, ſecundùm regulam ſuprà datam.Nam 1. Indignatio quæ eſt inordinatus affectus ex eo, quòd quis reputet ſe indignè à tali tractari, communiter eſt veniale: imò ſi ex iuſto rationis iudicio procedat,nullum eſt. Poſſet tamen eſſe mortale,ſi creſceret vſque ad deliberatum odium,& contemptum perſonæ grauem 2.Tumor mentis, quo quis morosè excogitat diuerſas vias vindictæ, iiſque cogitationibus animum tumefacit,quale peccatum ſit, iudicandum eſt ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur. *v. Tol. lib.*8. *c.*58. 3. Clamor,cùm iratus extollit vocem, multa inordinatè & confusè effundens, eſt veniale communiter,niſi aliud addatur 4. Blaſphemia eſt mortale, de qua ſuprà. *l.*3.*t.*2.*c.*1. 5. Contumelia,qua quis proximo malum aliquod obiicit, cum intentione illum inhonorandi,eſt ex genere ſuo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigendi humiliandi,aliáve ratione, poteſt ſuperior verbum aliquod aliàs contumelioſum obiicere: quomodo Chriſtus vocauit Apoſtolos ſtultos; & Apoſtolus Galatas inſenſatos.In quo tamen peccari poteſt,ſi modus debitæ correctionis excedatur,vel ſubditus grauiùs dehonoretur, quam per delictum meruit. *v.Baldel.d.*34.*num.* 16. Item, vt docet *Caiet.* poteſt contumelia eſſe venialis tantùm, ſi ſit parua tantùm; vel ſi ſit tantùm materialis, ſine intentione dehonorandi; modò non ſequatur læſio notabilis honoris proximi. Et ſic excuſantur, ſaltem à mortali multi parentes, dum filios vocant aſinos, &c. item mulieres, pueri, & infimæ ſortis homines, conuiciis ſe onerantes: quia cùm fides iis non habeatur, non læditur grauiter honor *v. Bon. tom.*3. *q.*2.*p.*5.Denique ſi ioci cauſa,& per conuenientem recreationem,leues defectus obiiciantur, vrbanitas

eſt,

eſt, ſecundùm *D. Th.* 2. 2. *q.* 72. *art.* 2. dummodò alter non contriſtetur, nec ad iram moueatur.

Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, vt ſi imaginem, vel literas alterius conculces, comburas; tum directè, vt ſi virum honeſtum fuſte cædas, ad ianuam eius cornua, &c. apponas, vel repræſentes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc ſpectat ſubſannatio, illuſio, & deriſio, quando fit ſignis, vt naſo rugato, labiis extenſis, &c. intendendo proximi confuſionem: quæ ſi ſit grauis, vel ſaltem proximus ea grauiter contriſtetur, mortalia ſunt. *Bonac. Molin. Baldell. l.* 3. *d.* 3. *&c.* ex *S. Thom.* Circa quæ: Nota. Quòd qui per contumeliam læſit alterius honorem, teneatur hunc reſtituere, etiamſi fama non ſit læſa. Hoc autem fieri poteſt, vel per honorificam, & amicam ſalutationem, vel inuitationem ad menſam, vel petitionem veniæ, (etiam ſubinde flexis genibus, & coram teſtibus) prout læſio fuit grauis. *v. Card. de Lugo, d.* 15. *n.* 53. Adde, quòd contumeliæ mortalis qualitatem in confeſſione explicare, non ſit neceſſarium, vt contra *Fill. &c.* docet *Azor, Sa, Mol. C. de Lugo d.* 16. *de pœn. n.* 269.

6. Maledictio, qua quis optat, vel imprecatur alteri malum, ſub ratione mali, eſt ex genere ſuo mortale.

7 Rixæ, ſi modum non excedant, vti & leuiculæ pugnæ, veniales ſunt: ſecùs, ſi progrediantur ad ſeditiones, vulnera, cædes. Suntque hæc communiter peccata ex parte incipientis rixam: alter enim poteſt ſe defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DVBIVM VII.

Quid ſit Accidia?

Reſp Accedia, ſiue animi tædium, poteſt ex *D. Th.* 2. 2. *q.* 35. *art.* 2. dupliciter vſurpari, 1. Generaliter, pro omni animi remiſſione in exercitio virtutum, eò quòd labor aliquis ſit adiunctus. 2. Particulariter, pro triſtitia & tædio de diuina amicitia, eò quòd per virtutum exercitia laborioſa ſeruari debeat; & ſic amicitiam illam non curet. *Vnde reſoluuntur.*

1. Acc

1. Acedia accepta primo modo, tum demum eſt peccatum mortale, cùm ideo committitur opus vetitum ſub mortali.

2. Acedia accepta ſecundo modo, ex ſe eſt mortale: quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ, quoque facilè iudicari poteſt, quæ ſunt ſequentes.

1. Malitia, qua quis odio habet bona ſpiritualia, & vellet ea non eſſe; aut qua ipſum pœnitet benè feciſſe, vel impleuiſſe id, quod tenebatur; aut qua contemnit Dei beneficium, v. g. deſiderando non fuiſſe natum, agnouiſſe Chriſtum, &c. Eſt autem ex genere ſuo mortale.

2. Puſillanimitas, & deſperatio de ſalute, quæ mortale quoque eſt.

3. Rancor, quo ij ſunt faſtidio, qui ad ſpiritualia inducunt.

4. Torpor, cùm bona fiunt, non cum debito feruore.

5. Euagatio mentis, qua quis in exercitio ſpiritualium euagatur circa illicita; ſiue per cogitationem, & dicitur curioſitas; ſiue per locutionem, & dicitur verboſitas; ſiue per inquietudinem, & dicitur inquietudo: quæ communiter ſunt venialia. *v. D. Thom. q. 55. Laym. l. 2. t. 3. c. 9. Tol. l. 8.*

Culpabilis autem euagatio, mortalis erit, quando notabilis eſt, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans ſub mortali; v. g. in recitandis horis canonicis, celebranda, vel audienda Miſſa. *Regin. Palaus de char. t. 6. d. 1. p. 3. Trullenc. lib. 1. cap. 6. d. 1.* contra *Tambur. de exped. ſacrif. l. 2. cap. 3.* vbi docet, diſtractum eſſe voluntariè, & per notabile tempus inter ſacrificandum extra Canonem, eſſe tantùm veniale, licet concedat, ſub Canone, præſertim circa conſecrationem eſſe mortale, propter grauem irreuerentiam & periculum erroris.

Dixi, *ad implendum præceptum*, nam in oratione vel non præcepta, vel ſub obligatione tantùm veniali, eſt peccatum veniale tantùm. *S. Th. Nauar. Suar. Leſſ. lib. 2. cap. 37. d. 11.* imò nullum, ſi non tam intendat orare, quam verba precum

recitando, in exercitio ſe occupare : quia non formaliter tantùm orat; v.g. cùm quis manibus laborans, pſalmos, aliáſve preces recitat, aut cantat, non animo orandi, ſed cauendi cogitationes vanas, vel recreandi ſe. *Sanch. conſ. p. 2. l. 7. c. 2. d. 31. Trull. l. 1. c. 7. dub. 10.* vid. ſuprà *l. 4. c. 2. d. 2.*

LIBER VI.

De Sacramentis.

HABEBIT hic liber Tractatus ſex. 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. de Baptiſmo, & Confirmatione. 3. de Euchariſtia. 4. de Pœnitentia. 5. de Extrema-vnctione, & Ordine. 6. de Matrimonio.

TRACTATVS I.

De Sacramentis in genere.

CAPVT I.

De natura Sacramenti nouæ legis.

DVBIVM I.

Quid ſit Sacramentum.

RESP. Eſt res ſenſibilis, quæ ex ſtabili inſtitutione Chriſti, vim habet ſanctitatis, ſiue gratiæ iuſtificantis efficiendæ, & per conſequens ſignificandæ. *Vnde reſolues.*

1. Ad eſſentiam Sacramenti requiri tria, 1. Vt ſit ſignum ſtabile. 2. Vt ſignificet veram ſanctitatem. 3. Vt eandem efficiat ex opere operato, id eſt, vſu ſuo & applicatione, per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, ſiue per actum aut diſpoſitionem miniſtrantis, vel ſuſcipientis : quæ etſi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen vt cauſa, ſed vt conditio ſine qua non.

2. A

2. A definitione talis Sacramenti excludi. 1. Sacrificia tam nouæ, quàm veteris legis: quia hæc non ſunt inſtituta ad gratiam ex opere operato conferendam, (etſi nihilominus ſacrificium nouæ legis ſic eam impetret ei, pro quo offertur, non vt Sacramentum, vſu ſuo & applicatione, ſed per modum impetrationis) ſed ad cultum Deo præſtandum. *Cõn. d.* 60. *art.* 22. 2. Figuras & ſacramenta veteris legis, v. g. circumciſionem, tranſitum maris rubri agnum paſchalem, varias item purificationes, & conſecrationes ſacerdotum; tum quia à Chriſto non ſunt inſtituta; tum quia veram ſanctitatem non efficiebant. Ac licèt Circumciſio aliquando ſuſtulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato, ſimpliciter & rigorosè; tum quia non continuit gratiam, vt cauſa phyſica, vel vt cauſa moralis; quia nondum erat exhibita paſſio Chriſti, & meritum, ex quo gratia pendebat; ſed tantùm ex ſpeciali priuilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter quà Circumciſio, & ex ſua inſtitutione, ſed quatenus erat profeſſio fidei: neq; vi applicationis & viſus ſui; alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contuliſſet, quod eſt falſum. *v. Fill. t.* 1. *c.* 1. & 5. *q.* 8. & *c.* 8. 3. Ea quæ dicuntur ſacramentalia, v. g. benedictio Abbatis, conſecratio virginis: quia præcisè ex vſu ſuo, & opere operato, gratiam non conferunt: vti nec actus virtutum; præterquam quòd hi ſenſibiles non ſint. 4. Lotionẽ pedum Apoſtolicorum, inſufflationem Chriſti in Apoſtolos perquam Spiritum ſanctum illis dedit. Item verba Chriſti ad Magdalenam & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata*; quia non fuerunt ſigna inſtituta ſtabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem cauſam: eſto enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen eſt ſpecialiter ad hoc inſtitutum. *vid. Scholaſt.*

DVBIVM I,

Quid circa materiam & formam Sacramentorum ſeruandum?

Suppono, Sacramentum dupliciter ſumi. 1. Per

modum compoſiti phyſici, in quo res ſenſibilis & actio, (v.g.in Baptiſmo, aqua & ablutio;in Vnctione oleum & vnctio,) dicitur materia. Et quidem oleum & aqua, materia remota; actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum loco ponitur, (vt in Matrimonio, ſignum conſenſus) dicuntur forma. 2. Per modum compoſiti artificialis,& tunc dicta materia & forma, id eſt,res & verba, ſimul habent ſe inſtar materiæ; ſignificatio verò eorum,inſtar formæ.Hic quæritur de materia & forma, priore ſenſu.

Reſp. 1. Vt Sacramentum ſit validum, debet inter materiam & formam, v. g. inter effuſionem aquæ, & pronunciationem verborum, tanta eſſe coniunctio,vt ſecundùm moralem hominum æſtimationem, ſpectata natura cuiuſcumque Sacramenti,vna alteram afficiat; hoc eſt, vt verba cenſeantur cadere in talem rem, & cum ea vnum totale ſignum conſtituere. *v.Bonac. d.1.q.2.p.2.Suar. Côn.&c.* Vnde reſolues.

1. In Baptiſmo, Confirmatione,Vnctione,& Ordine, requiritur talis coniunctio, vt dum miniſter verba pronunciat, moraliter cenſeatur etiam lauare,&c.

2. In Pœnitentia, abſolutio ſatis diu poteſt differri;ſicut in iudiciis,ſententia poſt examen cauſæ.

3. In Matrimonio, vnius conſenſus poteſt alterius conſenſum tam diu ſequi, quamdiu moraliter permanere cenſetur; ſicut in aliis contractibus. *v. Côn.hîc art.6.*

Reſp.2. Vt valeat Sacramentum, non debet fieri ſubſtantialis, ſeu eſſentialis mutatio materiæ, vel formæ: accidentalis verò mutatio,etſi ſæpe illicita ſit,non tamen inualidum facit Sacramentum. Perrò ſubſtantialis mutatio materiæ dicitur, quando ſecundùm communem vſum & æſtimationem hominum, differt homine, & re,ab ea quam Chriſtus præſcripſit. Accidentalis dicitur, quando cum ea eundem retinet vſum & nomen. Formæ mutatio eſſentialis eſt,quando non manet idem ſenſus: accidentalis,quando manet.*Lay.l.5.t.1.c.4.ex communi.* Vnde reſolues.

1.Nul

1. Nullum eſt Sacramentum, ſi materia cruda conſecretur, ſiue hæc differat ſpecie ſubſtantiali à pane, ſiue non : quia communiter non cenſetur, aut dicitur panis. Item ſi aquæ artificiales adhibeantur in Baptiſmo : quia non habent communem vſum, & nomen aquæ elementaris ; eſto phyſicè ſpecie non diſcrepent. *v. infrà de Baptiſmo.*

2. Valet Sacramentum, etſi aqua Baptiſmi ſit calida, &c. Item ſi panis Euchariſticus ſit ater, fermentatus, &c.

3. Defectu formæ, Sacramentum eſt nullum: 1. Si literæ aliquæ mutentur, variantes ſenſum: quod facilè fit in initialibus, v.g. In nomine matris filij, &c. 2. Si magna interruptio verborum, ita vt moraliter non videantur cohærere. Si forma diuiſim pronuncietur, v.g. vnus dicat, Ego te baptizo ; alter, In nomine Patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & ſenſus falſus. *Fill l. 1. c. 4. q. 5. v. Bon. q. 2 p. 1.*

4. Forma valet, etſi non liceat. 2. Si omittas voces non eſſentiales, v.g. *Ego*, & *Amen*, in Baptiſmo: *Enim*, in forma Euchariſtiæ. *Bon. d. 4. q. 3. p. 1. n. 9. & 10. ex Suar. &c.* 2. Si quid addas, v.g. In nomine Patris, qui te creauit, &c. 3. Si ſubſtituas ſynonima, v.g. abluo, pro baptizo. 4. Si tantum tranſponas vt, Hoc meum eſt corpus, Te ego baptizo. 5. Si verba corrumpas ob præcipitantiam, & balbutiem ; v. g. hoc eſt corpus meus, vel, hic eſt enim calis meus. 6. Si interruptio fiat parua, v.g. Ego te baptizo, & interponat, iſta aqua eſt nimis frigida, vel Cuſtos verte folium, In nomine Patris, &c. *Fill. l. c. v. Bon. l. c.*

CAPVT II.

De miniſtro Sacramentorum.

DVBIVM I.

Quid requiratur, vt Miniſter det validè Sacramentum?

RESP. Ad valorem Sacramenti in Miniſtro, non fides vel probitas, ſed præter poteſtatem (& iuriſdictionem in quibuſdam) requiritur intentio, ſeu voluntas, ſaltem virtualis & abſoluta, vel

Digitized by Google

huic æquiualens, faciendi non tantùm externum illum actum, sed Sacramentum, vel saltem id quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex *Trid. sess. 7. can.* 11. Ratio prioris partis est, quia Sacramenta operantur, non ex dispositione Ministri, sed virtute diuinâ, secundùm institutionem & meritum Christi. Ratio posterioris, quia ad confessionem Sacramenti, requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad esse Sacramentale, tollátque indifferentiam verborum & actionum: talis autem non est intentio solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v.g. ad ludum potest referri.

Dixi 1. *saltem virtualis*: tum quia non sufficit interpretatiua, vel habitualis: (qualis etiam potest esse in ebrio, & dormiente) cùm actus ab ea procedens non sit humanus & deliberatus, seu liber in se: tum quia actualis, quâ scilicet actu intendis, & vis hoc facere, etsi melior sit & consulta, non tamen requiritur, cùm enim ea non sit in nostra potestate, & homo facilè distrahatur, nimis durum & plenum scrupulis fuisset, si hanc Christus requisiuisset. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vt illius inceptâ & incontinuatâ; vt si ex intentione baptizandi, vadas ad Ecclesiam, sacras vestes induas, altare vel baptisterium accedas, etsi interim omnia alia cogites. Ratio, quia hoc sufficit, vt actio illa sit humana, & mortalis. *Laym. l. 5. t. 1. c. 5.* Vnde resolues.

1. Si Sacerdos habens fortè ante se panem, recitet factum, & verba Christi, non ideò consecrat.

2. Impotens rationis, ebrius, vel somnians, non conficit Sacramentum, etiamsi ante ebrietatem, vel somnum id intenderit; quia non agit humano modo. *Laym. loc cit.*

3. S. Athanasius in lusu puerili verè baptizauit: qui intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Episcopo.

4. Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etsi non credat hoc esse Sacramentum, rideat, & contemnat: imò etsi nolit facere, quod facit

facit Eccleſia Romana, ſed quod ſua, falsò putans, non Romanam, ſed ſuam eſſe veram; etſi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio, quia intentio generalis, quâ vult quod Chriſtus inſtituit, præualet intentioni prouenienti ex errore priuato. *Bon.q.3.p.2.n.0. Suar. Fill. &c.*

5. Non debet repetere ſub conditione conſecrationem, qui in ipſa fuit diſtractus; vel qui minores hoſtias ad altare detulit, de quibus maiorem conſecrans, non explicitè cogitauit, nec detexit.

Dixi 2. *Abſoluta*: quia conditionata ſuſpendit effectum, quod, præterquam in matrimonio fieri non poteſt. *Vnde reſolues.*

1. Validum eſt Sacramentum, collatum ſub conditione præteritâ, aut præſenti neceſſariâ, vel contingente, ſi conditio verè ſit impleta; v.g. abſoluo te, ſi vis dimittere concubinam, ſi capax es: baptizo te, ſi non es baptizatus. *Bon. l.c.n.18.*

2. Nullum eſt Sacramentum, datum ſub conditione futurâ ſiue ſit hæc contingens, vt abſoluo te, ſi reſtitues, ſi dimiſeris cõcubinam, &c. ſiue neceſſaria, adiecta animo ſuſpendendi Sacramentum, vt abſoluo te ſi cras ſol orietur. *Bon. ib. Suar. Côn. &c.*

3. Dubium eſt Sacramentum collatum ſub conditione occulta, humano modo incognoſcibili: v.g. baptizo, ſi es prædeſtinatus, ſi Deus videt te hoc anno moriturum.

4. Grauiter peccat, qui adminiſtrat Sacramentum (excepto Matrimonio) ſub conditione, non ſolùm futurâ, (quod ſemper eſt mortale) ſed etiam præſenti, aut præterita; ſiue in ſe ſit prorsùs occulta, quod etiam eſt mortale; ſiue humano modo cognoſcibili, quod tamen nullum eſt, ſi fiat ex cauſa rationabili: rarò veniale, ſæpiùs mortale, ſi abſque vlla cauſa. Ratio, quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, ſed non ſine nugatione in re graui. *vid. Bon. l.c. Suar. Côn. &c. Scholaſt.*

DVBIVM II.

Quid requiratur in Miniſtro, vt licitè miniſtret?

Reſp. 1. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur,

requiritur probitas, siue vt sit in gratia : tum quia Christo, cuius est Minister, debet se conformare: tum quia sanctè sunt tractanda : tum quia ad hoc quidem singulariter ordinantur,& gratia peculiari donantur, ac proinde hos curare præ aliis sunt obligati. Ita *Laym. l. c. & commun.* Vnde resolues.

1. Peccat grauiter, qui conficit Sacramenta, non habens sufficiectem iurisdictionem, vel de ea rationabiliter, dubitans, vel qui cẽsurâ est prohibitus.

2. Non licet Sacerdoti administrare Sacramenta, cum attritione cognita : quia adhuc est extra statum gratiæ *Bonac. q. 3. punct. 2. §. 1.*

3. Non tamen necessariò præmittit confessionem, (nisi velit celebrare) etsi sit consultius : quia de hoc nullum est præceptum ; & ad delendum mortale sufficit contritio. *Vasquez, d. 136. cap. 1. Card. de Lugo d 8 sect. 9.*

4. Minister Sacramenti ad id ordinatus si conficiat & ministet solemniter in mortali, v g. si baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties (quod etiam verum esse volunt *Sayr. Ledes. & Bonac. Gram. cont. 3. t. 5.* de Diacono, ex speciali confessione baptizante) nisi fortè periculum sit in mora, nec possit tam citò confiteri, aut conteri : eo enim casu baptizare, vel etiam absoluere moribundum, in statu peccati, non esse irreuerentiam, docet *Card. de Lugo d. 8. sect. 9. n. 151.*

Dixi 1. *ad id ordinatus* : etsi enim Laïcus in necessitate baptizet, cum conscientia peccati mortalis, non peccare mortaliter, docet *Cõn. l. c. Fill. t. 1. c. 5. q. 10, ex Suar. &c.*

Dixi 2. *solemniter* : nam si sine solemnitate baptizet, excusat à mortali *Suar. Cõn. Fill. l. c.*

5. Alij qui conficiunt & ministrant, non peccant mortaliter, v. g. cùm Laïci in necessitate baptizant, vel ministrant sibi inuicem Matrimonium, in mortali. Ita contra *Sylu. Vasq.* & alios, docet *Suar.* cum aliis; qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. Ita etiam *Fill. Fern. Sanch. Cõn. q. 64. a. 6. dub. 1.*

6. Qui ministrat, etsi non conficiat Eucharistiam, in mortali, peccat mortaliter, vt habet communis;

Suar.

Suar. Fill. Laym. Bon. & aliorum contra *Vaſq.* cuius ſententiam *Diana* rectè notat eſſe probabilem, ſiue ſit Sacerdos, ſiue Diaconus, vt *v.p.3.t.4.R.195.* Idem docet *Card. de Lugo d.8.n.155.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minùs videtur probabile, cùm moraliter non ſit niſi vna diſtributio, & vna indigna adminiſtratio. Ita *Tann.2.2. Henriq. Fill. num.87.* contra *Côn. & Bonac.*

7. Etſi probabile ſit, quod docet *Sylueſt. Caiet. Fill. tom.1.t.1.c.6.n.87. Nauar. & Sa. V. Ordo.* Diaconum & Subdiaconum, ſi cum mortali in ordine ſuo miniſtret; item Sacerdotem, & Epiſcopum, ſi ſacramentalia exerceat; nuptias, aquam benedicat; altaria, templa, vaſa conſecret; concionetur, Euchariſtiam de loco in locum transferat, peccare mortaliter. Contrarium tamen videtur veriùs, vt docet *Suar. Vaſq. Laym. Côn. q.64.a.6.dub.1. Card. de Lugo l.c.* Ratio, quia hæ actiones non tendunt proximè ad ſanctificationem animæ, ex opere operato, ſicut actiones ſacramentales.

8. Non videtur vera eſſe ſententia, quæ docet eſſe mortale, tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. *Sayr. Suar. Bon. d.1. q.3. p.2.* Quòd ſi quis in mortali, (etiam laicus in neceſſitate) eleuet de terra Euchariſtiam, non videtur aliud agere, quàm ſi Chriſtum in hac vita lapſum eleuaſſet: ſecùs tamen, ſi quis id extra neceſſitatem temerè præſumat, exemplo Ozæ. *Bon. d.1. q.3. p.2. n.12.* Reſp. 2. Requiritur præterea, vt exhibeat ac curet, non tantùm quæ ad ſubſtantiam Sacramenti ſunt neceſſaria, ſed etiam quæ ad decorem ſiue ex natura rei, ſiue ex præcepto Eccleſiæ, ſpectant. Ratio prioris, quia alioqui Sacramenta dehoneſtat, & tractat indignè. Ratio poſterioris, quia Sacramenta ſancta ſunt tractanda; & præcepta Eccleſiæ obligant in conſcientia. *Vnde reſolues.*

1. Peccat miniſtrans mortaliter: 1. ſi vtatur materia, vel forma falſa, vel (extra neceſſitatem) dubia. *Bon. d.1. q.2. p.1. num.32.* 2. ſi omittat intentionem requiſitam. Quod ſi verò dubium oriatur, & non tantùm inanis ſcrupulus, (is enim reiici debet)

an forma fuerit legitima, vel an legitimè & integrè prolata, tunc etſi ſpeculatiuè ſit, formam eſſe legitimam; in praxi tamen iteranda erit ſub conditione; quia tutius hîc eligendum eſt.

2. Peccat quoque, (grauiter vel leuiter pro grauitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indeuotè pronunciat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias, contra Eccleſiæ morem, quamuis accidentaliter, ſine cauſa mutat, vel omittat. Quod ſi fiat ex contemptu, eſt mortale; ſi ex negligentia, ſæpe eſt mortale, quando ea magna eſt, & in re graui, *v. infrà c. 4. d. 4.*

3. Peccat grauiter, qui miniſtrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, niſi indignitas ſciatur ex confeſſione, vel ſit occulta indignitas, & ex negatione ſequeretur infamia, vt patet ex praxi Eccleſiæ, & Chriſti, qui Iudæ Euchariſtiam dedit. Grauiùs peccaret, qui ne daret indigno, porrigeret ei hoſtiam non conſecratam, etſi ſic cum eo conueniſſet; aut qui non audens indignè celebrare, ſimularet Miſſam, eleuans hoſtiam non conſecratam: quia quantum eſt ex ſe, dat occaſionem Idololatriæ *vid. Bon. d. 1. q. 6. p. 4. Suar. Con. & cæ. Scholaſt.*

CAPVT III.

De ſuſcipiente Sacramentum.

DVBIVM I.

Qua diſpoſitio requiratur ad valorem Sacramenti, in ſuſcipiente?

RESP. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione vtentibus, intentio percipiendi ſacramentum interpretatiua ſaltem, requiritur, & ſufficit (excipe Pœnitentiam, de qua infra.) Ita commun. Theologi omnes cum *D. Thom.* contra *Caiet.* qui putat in ſuſcipiente nullam intentionem requiri, modò contrariam non habeat. Ratio reſponſionis eſt, quia ſicut adultus non iuſtificatur ſine proprio conſenſu; ita nec per Sacramentum initiatur & conſecratur Deo, ſine eodem conſenſu, ſi eius ſit capax. *Bon. d. 2. q. 6. p. 2.*

Dixi

Dixi, *adultis, &c.* quia cum tantùm requirantur conditiones, iuxta ſubiecti capacitatem, paruuli autem & perpetuò amentes non ſint capaces propriæ intentionis, ſufficit illis intentio Chriſti, & Eccleſiæ. *Fill.t.1.c.8.* Vnde reſolues.

1. Paruuli, vti & pertuo amentes valide baptizantur confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod vltimum nefas eſſet, priora autem olim permittebantur.) *Bon.l.c.*

2. Ægris ratione iam priuatis, rectè datur Vnctio, non tantùm ſi ante petierint, ſed etiam ſi fuerint Catholici, neque conſtet eſſe in mortali: nam hoc ipſo cenſentur interpretatiuè voluiſſe & petiiſſe, quod alij Chriſtiani, etiamſi de ea nunquam audierint. *Card. de Lugo de ſacramentis in genere d.9. n.122. &c. commun.*

3. Inualidum eſt Sacramentum, 1. quod quis ſuſcipit cum intentione neutrali, habens ſe negatiuè. 2. quod ſuſcipit fictè, id eſt, ſimulatè; non tamen quod fictè, id eſt, indiſpoſitè 3. quod per meram vim, animò omninò repugnante, ſuſcipitur. *Bon.l.c.*

4. Validum eſt Sacramentum. 1. quod qui accipit vult quod Chriſtiani accipiunt; etſi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus ſuſcipit; cùm metus non tollat voluntarium, Matrimonium tamen graui metu, v.g. iniuſtæ mortis; initum, cenſetur irritum, vt docet *Sanc.l.4.de mat.d.12.& 14. Card.de Lugo d.9.n.133.* Et qui ordines graui metu coactus ſuſcepit, etſi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, poteſtque ſecluſo ſcandalo nubere, vt ſuo loco dicam.

DVBIVM II.

Quid requiratur, vt licitè, & cum fructu ſuſcipiatur?

Reſp. Ad effectum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, requiritur & ſufficit, præter voluntatem ſumendi Sacramentum, diſpoſitio fidei, ſpei, & attritionis; non autem requiritur charitas, ſiue vt gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quòd ipſa primam gratiam, ſeu vitam donent.

Aut

Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur viuorum, requiritur, vt ſit in gratia : quia illa non primam, ſed ſecundam tantùm gratiam, id eſt, augmentum gratiæ conferunt. Etſi ſubinde per accidens dent primam cùm quis putat bona fide ſe carere mortali. *Laym. d. 6. Bon. d. 1. q. 6. p. 2.* Vnde reſolues.

1. Etſi æqualiter diſpoſiti, æqualem; magis tamẽ diſpoſiti, maiorem Sacramenti fructum, præter characterem, conſequuntur : tum quia congruum eſt, Sacramenta ita inſtituta eſſe, vt vberior gratia detur pro diſpoſitione ſubiecti ; tum quia non videtur is, qui vehementem attritionem ad Babtiſmum, vel Pœnitentiam affert, omni fructu carere.

2. Qui ſumit hoſtiam, quam neſcit eſſe conſecratam, cùm inſtar alterius animalis, ſine intentione ſumendi, Sacramentum ſumat, accipit quidem materialiter rem, quæ eſt Sacramentum, non tamen ſacramentaliter & cum fructu. Idem docet *Bon.* de eo, qui ſumit Sacramentum ex cauſa famis; quod videtur intelligendum, ſi ex ea ſola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti priuari, etſi ſumpturus calicem, ſimul etiam leuare ſitim intenderet. *v. Bon. l. c. n. 3.*

CAPVT IV.

Quid ſint Sacramentalia, & quid efficiant ?

RESP. Cæremoniæ Eccleſiaſticæ, quæ vulgò dicuntur Sacramentalia, ſunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, eius eulogiarum olim in vſu, confeſſio generalis, Eleemoſyna : benedictio ab Epiſcopo, vel Abbate conſecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc verſu:

Orans, tinctus, edens, confeſſus, dans, benedicens.

Ad quæ etiam reuocantur, tunſio pectoris, vnctio in Regem, & ſimiles; item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipſæ ſacræ, quæ in Eccleſia partim ab Apoſtolis traditæ, partim poſtea inſtitutæ ſunt,

vt

vt Exorciſmi, inſufflationes, prima tonſura, benedictiones & conſecrationes variarum rerum, & perſonarum, vt Eccleſiæ, calicum, &c. ipſæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Ioannis, cerei agni, ſignum S. Crucis. Quæritur ergò, quam vim habeant, non ex opere operantis, cum certum ſit, ſicuti per alia pia opera, ſic etiam iis nos mereri; ſed ex opere operato.

Reſp. 2. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi ſua & per ſe, ſed tantùm quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris eſt, tum quia nuſquam promiſſio gratiæ, aut remiſſionis peccatorum, iis facta reperitur, tum quia peccatum etiam veniale non remittitur ſine infuſione gratiæ; quam conferendi, ea nullam per ſe habent vim. Ratio poſterioris, quia id accommodatum eſt ſacramentalinm inſtitutioni & conſecrationi, quæ fit per preces Eccleſiæ, quibus ipſa nobis tales motus precatur, *Con. q.* 71. *a.* 3. Vnde reſolues.

1. Gratiæ præuenientes & pij motus, conferuntur per ſacramentalia, per modum impetrationis, quæ non omninò infallibilem effectum habent.

2. Peccat grauiter, qui ſacramentalibus falſam materiam ſupponit, vt pro aqua luſtrali facienda, vrinam.

3. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia, v. g. ſanitatem, per modum impetrationis, ratione precum Eccleſiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v. g. fugandi Dæmonem) per modum operis operati, ex ſingulari priuilegio, docet *Henriq. lib.* 1. *cap.* 2. *Sotus* & alij. Quia, inquiunt etiam Ethnici, in quibus nec interceſſerunt preces Eccleſiæ, nec meritum operantium, quandoque ſigno Crucis (quod quidam etiam putant de nomine IESV) à Dæmone liberati fuiſſe dicuntur: quod tamen alij eorum virtuti obiectiuæ, quaſi naturali, aſcribunt, de quo plura apud Scholaſticos. *vid. Mærat. d.* 10. *ſ.* 1.

TRAC

TRACTATVS II.

De Baptiſmo & Confirmatione.

CAPVT I.

De Baptiſmo.

NOn agitur hic de Baptiſmo ſanguinis, id eſt, martyrio; nec de flaminis, ſeu ſpiritûs, id eſt, contritione, cum voto Baptiſmi, vel deſiderio, quia non ſunt Sacramenta, ſed de Baptiſmo fluminis, qui definitur, Ablutio corporis exterior, facta ſub præſcripta forma verborum.

DVBIVM I.

Quæ ſit materia Baptiſmi?

Reſp. Materia remota licita, eſt aqua conſecrata, ſi haberi poteſt; valida: eſt omnis & ſola aqua elementaria, quæ morali hominum æſtimatione ſit naturalis & vſualis, qualis eſt putei, maris, paludis, pluuiæ, &c. item reſoluta ex niue, grandine, glacie, licèt accidentaliter quoad calorem, ſaporē, & odorem, alterata ſit, vt aqua ſulphurea, lixiuium, iuſculum aquâ ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, vt vſum communem, & æſtimationem aquæ retineat. Ratio reſponſionis eſt, ex *Ioannis 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Quam *Sanct. Thom.* confirmat triplici congruentiâ. 1. eſt maxima commoditas aquæ, 2. eius facillimus vſus. 3. aptitudo ad ſignificandum effectum, qui eſt emundatio à peccato. *Vnde reſolues.*

1. Inepta materia Baptiſmi eſt, ſaliua, lotium, lachrymæ, ſudor, cereuiſia; item aqua ſic permixta, vt non amplius ſit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v.g. lutum, brodium, vinum lymphatum; item aquæ artificiales ex roſis, herbis, ſucciſque expreſſæ; denique niix, grando, glacies non reſoluta. Ratio, quia morali hominum æſtimatione non cenſentur aqua naturalis, & vſualis. *Laym. l. 5. t. 2. c. 3. Bon. d. 2. q. 2. p. 3.*

2. Quia de quibuſdam tum ex dictis, tum aliis dubium

bium eſt, v.g. de iuſculo & cereuiſa valde tenui, lixiuio, (& ſecundùm *Granad.in 3.p. cap.4.tr.1.d.3. dub.2.*aqua roſea;)hinc in neceſſitate licèt illis vti, etſi poſtea Baptiſmus ſub conditione ſit repetendus *vid.Eſcob Laym.Bon.ll.cc.*

3.Vti aqua impurâ,vel non conſecrata, cùm alia haberi poteſt, eſt graue peccatum, ob Sacramenti irreuerentiam. *Bon.l.1.c.1.n.7.Dian.p.9.t.5.R.33.& alij quinque*,licèt *Granad.* & *Quintanad.* putent non eſſe mortale vti non benedicta.

Reſp.2. Proxima materia Baptiſmi eſt ablutio. Quæ validè fit tribus modis, ſcilicet immerſione aſperſione,infuſione, iuxta praxin diuerſarum Eccleſiarum, quæ ſeruanda eſt, ita vt morali hominum iudicio cenſeatur eſſe lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum eſt, quod praxis Eccleſiæ habet. Ratio,quia quolibet horum modorum fieri poteſt ablutio. Et quidem trinam menſionem non eſſe neceſſariam, conſtat ex *Concilio Toletano.* Vbi tamen trina vel immerſio, vel infuſio vſitata eſt,ſine graui peccato extra neceſſitatem, non poteſt prætermitti, vt docet *D. Thom.* etſi alij, ſecluſo ſcandalo & contemptu, dicant eſſe tantùm veniale, *Lay.l.c.n.4. Bon.loc.cit.* Vnde reſolues.

1. Non verè baptizatur, cuius nulla pars immediatè tangitur,verbi gratia, infans in vtero,vel ciſta; vel adultus,cuius veſtes tantùm ſunt aſperſæ. *Laym. Bon.ll.cc.*

2. Non requiritur ad valorem,vt qui baptizatur, emergat ex aqua:quod tamen graue peccatum eſt, eſto nihilominus moriturus eſſet baptizandus. *Laym.c.3. n.5.* vti etiam matrem nihilominus morituram,vel mortis ream, aperire, vt infans baptizetur. *Laym.l.5.t.2.c.3.n.2.* vbi vnicum caſum excipit, ſi nimirum mater ſit morte digna, & ſi ſupplicium differatur, infans certò ſit moriturus ante natiuitatem. Verùm rectè addit ex *Suar.* caſum hunc,vix moralem & practicum eſſe.*vid.l.c.*

3. Inualidus eſt Baptiſmus, 1. ſi quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronunciet. 2. ſi formam pronuncians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam effundat.

3. ſi

3. ſi aqua è fonte proſiliente, aut ſtillicidio decidente, baptizandus ei ſe ſubmittat. Ratio, quia in his non tu, ſed alter abluit *Bonac. punct.* 3.

4. Ob probabilem vtrimque ſententiam, dubius eſt Baptiſmus, ideoque ſi in neceſſitate ſit datus, repetendus ſub conditione: 1. Si tantùm vna vel altera gutta ſit adhibita v. g. ſi more aquæ luſtralis multitudo ſit aſperſa. Quod ſine neceſſitate non licet, cùm ad ablutionem non videatur ſufficere quicunque aquæ contactus, ſed requiri ſucceſſiuus, cum aliquo motu. *Bon. loc. cit. n.* 13. ex *Suar. Contin. &c.* In caſu tamen neceſſitatis, ſic baptizare concedit *Mærat. tom.* 3. *d.* 2. *ſeſſ.* 4. *Granadus in* 3. *p. c.* 4. *tr.* 1. *d.* 4. *num.* 12. 2. ſi tantùm ſit abluta pars minùs principalis, v. g. digitus, manus, vel pes. Nam ſi pars principalis, verbi gratia, ſcapulæ, vel pectus, nemo dubitat. 3. Si tantùm crines ſint tincti, licet *Cardin. de Lugo Reſp. mor. lib.* 1. *d.* 1. hunc validum eſſe contendat. 4. Si infans tinctus ſit inuolutus adhuc ſecundinæ ſuæ, id eſt, pelliculæ corpori annatæ, in neceſſitate tamen, in prædictis caſibus Baptiſmus debet conferri ſub conditione. *Hurt. de Bapt. d.* 1. *diff.* 12. *v. Laym. l. c.*

5. Cùm terna vſurpatur effuſio, aut immerſio, ad nomen Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, iuxta praxim Eccleſiæ cauendum, ne ter, ſed ſemel tantùm pronuncietur forma. Quæ rectius ita profertur, vt ante tertiam ablutionem non finiatur; quia forma, cum quacunque prima ablutione, Baptiſmum conſtituit, *Regin. lib.* 27. *c.* 3. *Laym. lib.* 5. *t.* 1.

DVBIVM II.

Quæ ſit forma Baptiſmi?

Reſp. Forma neceſſaria Baptiſmi eſt hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen.* A qua non differt illa Græcorum ſubſtantialiter: *Baptizetur* (vel, vt Arcadius vult, *baptizatur*) *ſeruus Chriſti, in nomine Patris*, &c. Porrò quinque ſunt, quæ ſignificantur in prolatione formæ, iuxta quæ valor eius debet expendi. 1. Perſo-

na baptizantis, ſaltem implicitè: quod in forma Græcorum non negligitur, cùm τὸ baptizetur idem valeat, baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia, alioqui forma non haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cùm ablutio ad varios fines poſſit referri. 3. Perſona baptizandi, quia vti ablutio, ita & forma circa certam perſonam verſari debet: 4. Vnitas diuinæ naturæ: quod fit per voces, *in nomine* 5. Trinitas perſonarum: idque explicitè & diſtinctè vulgaribus vocabulis. *Fill. cap.* 3. *Laym. cap.* 4. *Bonac. p.* 4. Vnde reſolues.

1. Validè baptizat, etſi venialiter peccet qui pro Baptizo, dicit Abluo, mergo, &c. vel pro Te, vtitur communi nomine, Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum; vel qui honoris causâ dicit, baptizo dominationem veſtram. *Laym. c.* 4. *n.* 6. *Bonac. p.* 4. *n.* 9. *& ſeq.*

2. Valet forma, etſi omittat, Ego, & Amen: quia omnia ſignificata per formam ſaluantur: ſecùs ſi omittas Te; quia non ſignificatur perſona baptizandi. *Ibid.*

3. Non valent hæ formæ, baptizo te in nominibus Patris, & filij, &c. quia multiplicatur natura, ſeu eſſentia diuina. 2. Baptizo te in Patre & Filio, &c. vel, cum Patre, &c. vel, per Patrem; vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu ſancto; vel in fide, virtute, maieſtate Patris, &c. (quam tamen alij dubiam eſſe volunt,) Ratio, quia ſignificatur diuerſitas eſſentiæ, aut certè vnitas non ſatis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel ſanctiſſimæ Trinitatis, vel in nomine Det vnius & trini; vel in nomine trium Perſonarum; vel Patris & Filij, omiſſa perſona Spiritus ſancti. Ratio, quia non exprimuntur diſtinctè tres Perſonæ. 4. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti: quâ tamen forma olim Apoſtolos vſus, ſed ex ſpeciali priuilegio, multi docent, alij negant, dicuntq; eos baptizaſſe in nomine Chriſti, addendo illud nomine ſecundæ per[illegible]æ, nõ omiſſis nominibus aliarũ perſonarũ. Cùm ergo Nicolaus Papa dixit, eam formam valere, vel intellexit, ſi pro nomine Filij ponatur nomen Chriſti, vel

in

in nomine Chriſti, pro vice Chriſti intellexit; vel locutus eſt, vt doctor priuatus. *vid. Aut. citt.*

4. Dubiæ ſunt formæ, ob ſententiam vtrimque probabilem auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filij, in nomine Spiritus ſancti; vel, Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filij, &c. Ratio, quia non exprimitur vnitas eſſentiæ. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti & ſpirati; vel in nomine omnipotentis, ſapientis, & boni; vel in nomine ingeniti, geniti, & doni. Ratio, quia trinitas perſonarum non explicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet, & poteſt apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & Mariæ Virginis: quia dubium eſt de intentione Miniſtri; qui ſi eo ſenſu voluit dicere Mariæ, quo Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, non valet, cùm ſit contra ſenſum eſſentialem à Chriſto intentum: ſi verò tantùm voluit illam inuocare, vt coadiutricem gratiæ impetrandæ, vel aliter, valet, cùm tantùm ſit mutatio accidentalis. *Fill. t. 2. c. 3. n. 50. vid. etiam Laym. & Bon. ll. cc.*

DVBIVM III.
De Miniſtro Baptiſmi.

ARTICVLVS I.
Quis ſit Miniſter Baptiſmi.

Reſpond. Validè miniſtrat omnis homo ratione vtens, cuiuſcunque fidei vel infidelitatis, ſtatûs, aut ſexûs. Licitè, tanquam miniſter ordinarius, & ex officio, Sacerdos habens iuriſdictionem, aut commiſſionem; vel ex eius commiſſione, Diaconus. In caſu tamen extremæ neceſſitatis, omnis qui poteſt validè, etiam facit licitè, teneturque, vt proximo ſuccurrat. *Laym. l. 5. t. 2. c. 7.* Vnde reſolues.

1. Non tantum Diaconus, ſed nec Parochus, aut Epiſcopus, abſque commiſſione, extra ſuam Diœceſim, vel Parochiam, (vel intra eam) alienos licitè baptizat: ideoque etiam peccant parentes, qui ſine licentia ſui prælati, alieno deferunt prolem baptizandam, cùm violent ius Parochi. *Laym. loco citato.*

2. Diaconus non tantùm in extrema neceſſitate, ſed

ſed etiam in alia notabili,baptizare poteſt.Et quidem cum ſolemnitate,ex commiſſione Epiſcopi,vel Parochi ; vt ſi v.g. ob multitudinem baptizandorum , aliudve graue impedimentum, id ipſi facere non poſſint.*Lay.l.c.*

3. Cùm in neceſſitate confertur Baptiſmus,ſeruandus eſt ordo, ita vt adſit , & non detractet Sacerdos vel Diaconus , is reliquos præcedat. Sic etiam Clēricus laicum, vir mulierem, fidelis infidelem,niſi fortè inferior meliùs nouerit modum,vt ſolent obſtetrices, (quæ proinde examinari, & approbari debent à Paſtoribus) vel alia iuſta cauſa ſit, vt quia virum ad parientem ingredi non docet, Quòd ſi laicus baptizet præſente Sacerdote , & ſecundùm quoſdam etiam præſente Diacono , cenſent eſſe mortale:quia id laico tantùm competit,ob defectum Sacerdotis , qui ſine iniuria Ordinis & Sacramenti , talem licentiam dare non poteſt. In reliquis,peruerſio illius ordinis eſt tantùm veniale,præterquam ſi coram fideli hæreticus adhiberetur,quod volunt eſſe mortale.*Lay.c.7.n.4.Con.*

ARTICVLVS II.

An duo poſſint ſimul vnum baptizare?

Reſp.1.Si alter applicet materiam,alter formam, nullus erit baptiſmus:quia dicens ſe abluere, cùm abluat,formam habet falſam,etiamſi vſurpet Græcorum , *baptizetur ſeruus Chriſti* ,. vel quæ putatur illi æquiualere , *Baptizet te Chriſtus,* ſubintelligitur enim,*per me*; alioqui ſi excludatur perſona Miniſtri,vt ſenſus ſit,baptizet te Chriſtus,& non Ego, ſiue non per me , forma nulla eſt. In caſu tamen neceſſitatis , poſſe ſub conditione ita Baptiſmum conferri, vt v.g. mutus formam neſciens ablueret, cæcus autem formam pronunciaret, docet *Hurt.d. 2.dif 6.*additque debere talem elapſo periculo,iterum ſub conditione baptizari. *vid.Eſcobar.Fill.c.4. Dian.punct.5.tom.3.Reſ.26.* ex *Chapeauil.Marſil.&c. Bonac.d.2.q. 2.p.4.n.23.Laym.c.7.*

Reſp.2.Si plures Miniſtri ſinguli abluant & formam pronuncient , grauiter peccant contra ritum Eccle

Eccleſiæ De valore ſic ſolet diſtingui: 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, vt cauſa particularis, inualidè baptizant, ſiue ſinguli dicant, Ego te baptizo, ſiue, Nos te baptizamus: quia forma, cuius ſenſus cenſetur eſſe, abſolutè & independenter baptizare, non cobaptizare, eſt falſa. 2. Si quiſque per ſe intendat baptizare, independenter ab alio, valide baptizat: quia omnia requiſita ponit Vt patet à ſimili in miſſa ordinationis, qua Sacerdotes nouiter ordinati ſimul conſecrant cum Epiſcopo, dummodò ſimul eodem inſtanti formam abſoluant: ſi autem non ſimul abſoluant, is tantùm conſecrat, vel baptizat, qui priùs abſoluit. *v. Fill. t. 2. c. 4. n. 72. & Bon. l. c. n. 25. Lay. c. 7.*

DVBIVM IV.

Quod ſit ſubiectum Baptiſmi?

Reſp. 1. Subiectum capax Baptiſmi, eſt ſolus homo viuus, ab Adamo deſcendens, nondum baptizatus.

Reſp. 2. Valide baptizantur infantes, item perpetuò amentes, qui nunquam vſi ſunt ratione: quia cenſetur eiuſdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando ſint vſi ratione, non valet Baptiſmus, niſi ante amentiam petiuerint. *v. Bon. d. 2. q. 1. p. 6. Lay. c. 6.* Vnde reſolues.

1. Si puer inter baptizandum, nondum finita forma, moriatur, Baptiſmus eſt nullus.

2. Non valet Baptiſmus iteratus, ideoque vterque, tum rebaptizans, tum rebaptizatus, peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in iure ciuili ſubiacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurrere is, qui etſi ſine iuſta cauſa, rebaptizat ſub conditione: quia intelliguntur de Baptiſmo abſolutè dato, quando moraliter conſtat, priorem Baptiſmum fuiſſe validum, *v. Laym. cap. 5. Bon. p. 5.*

3. Nondum perfectè natus eſt baptizandus, ſi ſit periculum, dummodò pars aliqua poſſit ablui: quia eſt homo viuus, nec certò conſtat eſſe incapacem.

4. Si dubium ſit, an infans viuat, baptizandus eſt ſub conditione.

5. Va

5. Validè baptizatur, quem Miniſter putat eſſe alium aut licet ſit puella, quam putat eſſe puerum: quia intendit baptizare præſentem. Aliud eſt in Matrimonio, quia intendit contrahere cum illa, quam putat. *Bon.p.4.n.26.*

6. Validè, etſi extra neceſſitatem illicite, plures ſimul baptizantur, hac forma: *Ego vos baptizo*, &c. *Bon.p.4.*

7. Monſtrum, quod capite & pectore formam hominis refert, eſt baptizandum; ſecùs ſi beſtialem refert Quòd ſi verò caput tantùm ſit ferinum, putat eſſe baptizandum *Comitolus*, *Nauar.* tamen & alij volunt differendum, donec certius cognoſcatur; niſi periculum mortis immineret: tum ſub conditione baptizandum eſſe. Quòd ſi habeat membra hominis germinata, & dubitetur, num ſit vnus homo, an duo, duplex Baptiſmus conferendus eſt, vnus abſolutè, alter ſub conditione, in ea parte, quâ membra apparent imperfectiora. *vid. Laym. l.5.tr.2.cap.3. Bon.p.6. & Rituale Romanum, tit de Baptiſmo.*

Reſp.3. Extra mortis periculum, validè, non tamen licitè, baptizantur Ethnicorum infantes, inuitis parentibus. Ratio, quia vel auferuntur parentibus, & fit illis iniuria; vel relinquuntur, & fit iniuria Sacramento, quod exponitur irreuerentiæ. Quòd ſi tamen poſſint Chriſtianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his caſibus. 1. Si parentes ſint tua mancipia; tunc enim tui potius ſunt, quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerint baptizati, vel vterque, vel ſaltem alteruter: quia tunc Eccleſia ius in eos habet. 3. Si alter parentum petat: tunc enim iuſta eius voluntas iniuſtæ alterius præferenda eſt, in fauorem prolis & fidei. 4. Si infans ſit in periculo mortis. 5. Si rationis iam compos puer petat: quia in negotio religionis, eſt ſui iuris. In dubio autem de vſu rationis, ſufficit eſſe. 7. Annorum. *vid. Laym. l.c. Fill. t.2.c.6. Bonac. p.6. num.12.*

Quæres. An Baptiſmus aliquando repeti poſſit, & quâ formâ?

Reſp. Cùm temerè rebaptizare ſit mortale ex obie

obiecto, quia eſt in genere ſacrilegij, dum conaris miniſtrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, vt non liceat rebaptizare, non requiritur certitudo de Baptiſmo, ſed ſufficit, ſi pro eo ſint coniecturæ; vt v g. quòd quis natus & educatus ſit inter fideles, nec pro contrariâ parte rationes alicuius momenti occurant: leue enim, vel metaphyſicum dubium non ſufficit, ſed requiritur graue & morale, vel ſaltem rationabile. In quo inclinandum eſſe in fauorem baptizandi, rectè monet. *Lay. c.3.* ex *Suar. & aliis*. Vnde reſolues.

1. Sub conditione Baptizandi ſunt, 1. qui cum materia & forma, aut intentione dubia (ſecundùm ſupradicta) ſunt baptizati 2. infantes expoſiti, & reperti ſine ſcheda teſtante de Baptiſmo; ſecùs ſi cum ea. Ita *communiter Quintanad.* tamen *t.1.ſ.16.* & 14. contendit etiam hos eſſe rebaptizandos. 3. baptizati ab obſtetricibus veneficis; præſertim ſi faſſæ, vel conuictæ fuerint, aliquando non rectè baptizaſſe. *Laym.c.5.n.3.*

2. Infantes ab obſtetricibus, vel parentibus, vel cognatis, &c. ob neceſſitatem baptizatos, promiſcuè omnes ſub conditione rebaptizare, (quando obſtetrices bonæ, & benè inſtructæ cenſentur,) non licet; quia de valore baptiſmi prudenter & rationabiliter dubitari non poteſt. *Suar. Laym. l.5.t.c.5.* qui tamen contrariam conſuetudinem quorundam Parochorum damnare non audet, & quod experientiâ dedicerint, obſtetrices non rarò fuiſſe cepta; à diabolo, ideóque reuera periculum aliquod ſit animæ, ob quod irreuerentia ceſſet: addit, que eam conſuetudinem approbatam fuiſſe à Paſtorali Romano edito Antuerpiæ 1607. eamque ſententiam tenet *Sylueſt.* apud *Dian.p.5.t.13.R.86.* & ipſe *Dian.p.9.t.6. R.35.* cum *aliis* 2. cenſet eam probabilem, habereque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet ſint adulti; quod *Card. de Lugo R. mor. l.1. d.2.* rectè limitat ad illas circumſtantias, in quibus prudenter dubitari poſſit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam *Quintan. t.1.ſ.6.* docet, infantes ſupradictos ferè omnes rebaptizari poſſe ſub conditione.

3. Peccat

3. Peccat grauiter Miniſter, 1. qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium iuris, vel facti manet, num validè ſit baptizatus : quia tenetur proximum liberare probabili periculo grauis mali, cùm facilè poteſt. *Laym. l. c. Quintan. l. c. 2.* ſi non diligenter inquirat in talis Baptiſmi valorem, niſi de hoc aliundè conſtet. *Quint. t. 1. ſ. 6. & 7.*

4. Non eſt rebaptizandus, de cuius Baptiſmo habetur teſtimonium vnius occulati teſtis, licet fœminæ; dummodò non ſit ſuſpecta, nec aliud obſtet. *Laym. l. c.*

5. Qui verè, & rationabiliter dubitat de ſuo Baptiſmo, tenetur petere Baptiſmum, & Parochus ei conferre. *Quint. l. c. ſ. 13. & 19.* & interea abſtinere ab vſu aliorum Sacramentorum.

Reſp. 2. Baptiſmus ſub conditione, hâc forma conferendus eſt : *Si baptizatus es, non te baptizo : ſi nondum es baptizatus, Ego te baptizo, in nomine, &c.* Ac licèt ſufficiat, ſola mente conditionem apponere, ſi ex omiſſione non timeatur ſcandalum ; tutius tamen eſt exprimere verba ſaltem iſta : *Si non es baptizatus. &c. vid. Tol. l. 2. c. 19. Laym. l. c. Suar. d. 31. Fill. tom 2. cap. 4. q. 9.* Patrinus autem in hoc Baptiſmo neceſſarius non eſt, nec adhibendus. *Quint. l. c. ſ. 18.*

DVBIVM V.

De Cæremoniis Baptiſmi.

ARTICVLVS I.

Quæ ſeruanda circa cæremonias baptizandi.

Reſp. Cæremoniæ Baptiſmi petendæ ſunt ex Agenda cuiuſque Eccleſiæ. Vniuerſim tamen circa eas ſeruanda ſequentia. 1. Baptiſmum extra neceſſitatem abſque peccato non poſſe conferri, niſi in aqua conſecrata. Quæ cùm deeſt, habetur formula breuis in quibuſdam Agendis, ex tempore aliam conſecrãdi, pro caſu neceſſitatis. Quòd ſi etiam hac formula careas, adhiberi poteſt aqua communis benedicta. 2. Baptiſmum ſolennem non conferendum, niſi in templo, & loco ad id deputato niſi filiis Regum, & Principum ; quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis : interim quoad hoc, in manatibus & nobilibus conniuetur in multis locis.

locis. *Laym.c.*8. *n.* 8. 3. Infantes ex conſuetudine deferendos ad Baptiſmum,circa diem octauum;niſi priùs ſit neceſſe,vel niſi ſit grauis cauſa dilationis , (v.g. quia patrini ſunt expectandi) in qua tamen non licet communiter , extra neceſſitatem, priuatim baptizare, & poſtea adhibere ſolemnitates , ſed præſtat expectare aliquamdiu. *Laym. c.6. numer.*8.

4. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas , omiſſis aliis. Quia vel fiet in Baptiſmo ſolemni,quod prohibet *Trid.ſeſſ.7.c.*3. vel priuato: ſed in hoc prohibet *Clementina vnica* , illas adhibere,niſi ſit filius Regis,aut Principis. De patrino tamen vſus habet , vt & tunc adhiberi poſſit , etſi non ſit neceſſe. Et multi putant , adhibitum non contrahere cognationem ſpiritualem,nec verè patrinum effici , vt *Sanch. Rodrig.* contra *Laym. & Suar.* quorum tamen ſententia videtur probabilior.

5.Cùm in neceſſitate,vel aliam ob cauſam,(nam ob grauem cauſam,v.g.iuſtum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) Baptiſmus ſine cæremoniis eſt collatus,eâ ceſſante, illæ ſolemniter in templis ſunt ſupplendæ. Quod tamen non eſt moris in hæreticis conuerſis,ne plebs putet, nos eorum Baptiſmum improbare. *Laym. c.*8. *n.*10. Imò in aliis omittere , ſecluſo contemptu, eſſe tantùm veniale docet *Poſſeu.de off. Cur.cap.*6.*n.*23. Qui autem tenet more Patrini infantem , dum cæremoniæ ſupplentur non contrahere cum eo cognationem ſpiritualem,*Dian.*3.*t.*4.*R.*260. ex *Pontio* dicit eſſe probabile.

6. Si Baptiſmus collatus deprehendatur fuiſſe inualidus,non ideo repetendæ ſunt cæremoniæ.

ARTICVLVS II.

Qui Patrini , & quod eorum officium ?

Reſp.1. Patrini ſunt quaſi patres ſpirituales, qui baptizatum de fonte ſuſcipiunt in ſuam curam. Vnde eorum officium eſt , baptizatum de rebus fidei inſtruere,orationem Dominicam & Symbolum docere; ad quod obligantur,ſi id ab aliis non fiat. *Laym.l.*5.*t.*2.*c.*9.

Reſp.

Reſp. 2. Vt quis validè ſit Patrinus, non certa ætas, ſed requiritur. 1. Vſus rationis. 2. Vt ipſe ſit baptizatus, (quia non poteſt eſſe pater, qui ipſe nondum ſit natus.) Et quidem, vt eius Baptiſmus fuerit validus: quia acceſſorium ſequitur principale. 3. Vt à parentibus vel Parocho, ad hoc deſignatus ſit: ad quod videtur ſufficere, ſi etiam vltrò ſe ingerens ſit admiſſus; deſignatos autem ritè à parentibus, Parochus non validè mutat. *Dian. p. 9. t. 7. R. 50.* 4. Vt in ipſo Baptiſmo (quia non ſufficit vt in ſolis cæremoniis) per ſe, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis ſuſcipiat. 5. Vt id non materialiter tantùm, ſed animo ſuſceptoris, ſiue cum intentione id munus gerendi faciat. *Laym. c. 9. n. 2.*

Reſp. 3. Validè quidem, ſed illicitè ſunt Patrini. 1. Abbas & Monachus. Quo nomine veniunt, Mendicantes, etſi *Laym.* omnes clauſtrales comprehenſos velit; & quoad Abbates, in multis locis conſuetudo ſit contraria. 2. Coniuges reſpectu coniuguim, & parentes reſpectu filiorum, niſi ſit neceſſitas, 3. Moribus infames. 4. Apoſtatæ & hæretici, qui nullo caſu videntur aduocandi: quia ea aduocatio, eſſet proteſtatio, quaſi falſæ religionis, cum non niſi de falſa fide ſint ſponſuri: etſi *Laym.* hîc *cap. 9. num. 7.* probabiliter dicat, poſſe ſubinde ob grauem cauſam admitti. Catholici verò, ob rationabilem cauſam infantem hæretici, baptizare Prædicare, ac ſuſcipere poſſunt, ſaltem in Germania *Layman cap. 9. num. 6.* 5. Plures quàm duo; quia *Trid.* non niſi vnum, aut ſummum vnum & vnam permittit, propter cognationem ſpiritualem inde oriri ſolitam. Ideóque mandat Parochis, ſub pœna arbitrio Ordinarij infligenda, vt ſi plures ſe offerant, petant ab his, ad quos ſpectat, patrinos deſignare, vt vnum vel duos nominent, eóſque tantum admittant, qui ſoli cognationem contrahant, eorúmque nomina in librum referant, eóſq; de contracta ſpirituali cognatione inſtruant: ſcilicet, quòd ea impediat dirimátque Matrimonium: nec quidem inter ſe, ſed inter ipſos & baptizatum, eiûſque patrem & matrem; ſicut etiam inter

baptizantem & baptizatum, baptizatique patrem & matrem Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem ſuſcipiunt in neceſſitate. *v. Lay. ll.infrà citandis.* Vnde reſolues.

1. In priuato Baptiſmo, ob neceſſitatem dato, pater non debet ſuſcipere, aut tenere tanquam patrinus infantem; cum in hoc caſu nulla ſit patrini neceſſitas, ideoque ſi id vel tunc, vel etiam in Baptiſmo publico temerè faciat, (idem eſt, ſi prolem ſuam ipſe baptizet) grauiter peccat, & inſuper contrahit in poſteriore caſu, cognationem cum coniuge atque vt docet *Sanch. de matrim. d.*36. & alij communiter, priuatur iure petendi debitum: quod tamen negat *Côn. & Dian.t.*4. *de ſacram. R.*3. *v. Bonac.de matr.q.*3.*p.*5.§.2.*Eſcob.tr.*7.*E.*2. vbi citat *Suar.* negantem.

2. Si inter multos patrinos nulli certi à parentibus aut in eorum defectu, à Parocho deſignentur, qui aliis ſecluſis cognationem contrahant, & ſic multi ex ignorantia, vel Parochi negligentia leuent, probabile eſt omnes contrahere cognationem, (niſi tamen aſſiſtant tantùm, & non tangant.) *v. Laym.lib.* 5.*t.*10.*p.*4.*c.*8. & *tr.*2.*c.*9.*n.*4. *Dian.* tamen *p.*9.*t.*7.*R.*5. ex *Suar. Marat. & Perez*, dicit, eo caſu nullam contrahere cognationem.

3. Parochus grauiter peccat 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum; tum ob legem *Trident.* in re graui, & ſub pœna graui; tum ob incommoda, & damna inde ſequentia. *Quintan.t.*2.*ſ.*11. 2. Si eius culpâ Patrini plures adhibeantur. *Quintan.l.c.* Ac licet *Perez* & *Serra* apud *Dian.p.*9.*t.*7.*R.*5. dicant eſſe probabile, quòd tantùm peccet venialiter; alij tamen mortali eum damnant.

CAPVT II.
De Confirmatione.
DVBIVM I.
Quid ſit, & quæ eius materia & forma?

RESP. 1. Confirmatio eſt vnctio chriſmatis, ſub præſcripta forma verborum, in fronte baptizati,

zati, ab Episcopo, quâ is ex Christi institutione, gratiæ augmentum & robur accipit.

Resp.2.Materia eius remota essentialis,est chrisma, confectum ex balsamo & oleo oliuarum, benedictum ab Episcopo. Ita commun. Doct. *Vnde resolues.*

1. Non sufficit solum balsamum, vt voluit *Canus*:nec solum oleum,vt voluit *Caiet.Sot.Nau.*

2. Etiam benedictio Episcopalis est de essentia, vt habet communis contra *Caiet.* ideóq; nulla delegatione;siue Episcopi, siue Papæ,simplex Sacerdos potest conficere chrisma. *Con.d.72.art.3 dub.1.*

3. Perinde est ad substantiam Sacramenti, siue chrisma sit nouum,siue vetus:licet grauiter peccet qui vtitur alio, quàm nouo, id est,illo anno consecrato.In quem finem,quotannis in die Cœnæ consecratur,veteri combusto.

Resp.3. Materia proxima est vnctio in fronte, per manum Episcopi, (vnde etiam hoc Sacramentum,manûs impositio dicitur à S. Luca *Actor.*8.) in formam Crucis facta Quæ omnia sunt de necessitate Sacramenti,vt habet communis. *Vnde resolues.*

1. Etsi ex necessitate præcepti, vnctio fieri debeat pollice manûs dextræ; valida tamen esset, si fieret digito etiam sinistræ manûs:quia verè fieret per impositionem manûs Episcopalis. Ita *Præp.*& alij contra *Suar.* Peccabit tamen Episcopus grauiter contra vniuersalis Ecclesiæ morem. *vide Laymanhic capit.2.& Escobar.tom.7.E.3.* vbi docet,probabile esse non peccare mortaliter.

2. Probabile est, requiri ad valorem Sacramenti, vt vnctio fiat ab Episcopo immediatè, nullo instrumento mediante. Ita *Fill.& Laym.* contra quosdam: quia debet fieri per impositionem manûs. *Escob.t.7.E.3.*

Resp. 4. Forma vera & necessaria, in Ecclesiâ Latinâ est: Signo (vt habet *Trid.*) vel Configno, (vt habet *S.Thom.*) te signo Crucis, & confirmo te chrismate salutis,in nomine Patris,&c. In qua vtrũ de essentia sit, vtraque actio, signandi & vngendi, expressè significetur, disputant Scholastici, *Laym. & Fill.t.3.d.10.Con.lic.a.4.Diana Res.27.*

DVBIVM II.

Quis Miniſter, & quod ſubiectum.

Reſp. 1. Miniſter ordinarius validæ Confirmationis, eſt ſolus & omnis Epiſcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commiſſione autem, vel delegatione Pontificis, etiam ſimplex Sacerdos. Eſt communis. *vide Fernand. Laym. l. 5. t. 3. c. 6. Bonac. d. 3. p. 2.* Vnde reſolues.

1. Etſi Epiſcopus grauiter peccet, ſi vel in aliena diœceſi, vel ſibi non ſubditos confirmet, ſine proprij Epiſcopi conſenſu, ſaltem tacito, propter defectum iuriſdictionis: valida tamen eſt Confirmatio, quia iſta non requiritur neceſſitate Sacramenti, ſed præcepti tantum.

2. Excuſatur à peccato Epiſcopus, ſi ex alia diœceſi accurrentes confirmet; quia præſumitur tacitus conſenſus alterius Epiſcopi, cui id gratum eſſe cenſetur; præſertim ſi conſuetudine ita receptum ſit, vel à proprio ægrè confirmari poſſint. Ita contra *Bon. d. 3. de ſacr.* docet *Tann. in 3. p. d. 4. q. 4. dub. 3. Sa V. Confirmatio, & alij.*

3. Peccat grauiter Epiſcopus, ſi longo tempore non confirmet: quia ſubditos ingenti bono priuat.

Reſp. 2. Validè confirmantur omnes, & ſoli baptizati, nondum confirmati. Ratio eſt, tum ex illo Act. 2. *Repleuit totam domum*: tum ex vſu & traditione Eccleſiæ; tum quia omnes indigent eius effectu, & ſunt capaces. Licitè verò confirmantur iidem, qui validè; dummodò conſtet non ponere obicem, ſiue Sacramento, ſiue eius effectui. Ratio patet ex dictis. *Vnde reſolues.*

1. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum ſuſcipiunt.

2. Etſi quoad infantes, conſultius ſit, differre vſque ad rationis vſum; tum ob irreuerentiam ſacramenti; tum ob periculum iterationis; tum ob Eccleſiæ vſum: nihilominus ob rationabilem cauſam, etiam antè iis licitè datur, v.g. ſi timeatur diuturna abſentia Epiſcopi; vel hic ad iſta loca rarò veniat; item ſi infans ſit in periculo mortis, (in quo quidam dicunt debere dari) denique ſi ſit filius Principis. *Laym. hic t. 3. c. 6. Fill. tom. 1. t. 3. c. 2.*

3. Etiam

3. Etiam perpetuò amentes (præſertim ſi aliquando vſum rationis habuerint) licitè confirmantur; etſi per accidens nunquam ſint ſpiritualiter pugnaturi. Ita *Suar. Fill. Lay. l.c. Cón.q.72.a.8.n.83.*

DVBIVM III.

Quæ Confirmationis neceſſitas,& cæremoniæ?

Reſp. 1. Nec eſt neceſſaria ad ſalutem, neceſſitate medij, neque per ſe præcepti. Eſt communis *S.Th.*& aliorum, contra *Scot.& Sylu.* Ratio, tum quia Eccleſia non vrget eius ſuſceptionem vllis pœnis; tum quia nec ex ſcriptura, nec traditione, neque fine aut inſtitutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones qui in cõtrarium afferũtur, ſatis explicãtur de neceſſitate ad melius eſſe

Dixi, *per ſe*: quia per accidens aliquando poteſt eſſe neceſſaria ad ſalutem, ex præcepto charitatis ſui, vel proximi, vel alio, v.g. ad cauendum ſcandalum; vel ratione conſcientiæ, quâ quis valde metuit, ne in tormentis deficiat ſine hoc Sacramento. *Vnde reſolues.*

1. Negligere hoc Sacramentum, ſecluſo ſcandalo & contemptu, non eſt mortale *Suar. Laym.l.5. t.3.c.5. Bon. d.3.q.1.p.2.* vbi ex aliis multis docent. nullum eſſe præceptum illud ſuſcipiendi.

2. Etſi omiſſio ex contemptu, v.g. ſi quis id nihili faciat, aut puerile, aut vile habeat, fit mortalis: talis tamen non cenſetur eſſe, cùm quis eius oblatam occaſionem, quam poſtea non facilè habiturus eſt negligit. Ita commun. contra *Sylu. V. Confirm.*& *Tol.l.2.c.4.*

3. Præceptum quod habetur in *Trid ſeſſ.25.c.4. de reform.* non ligat omnes, cùm ſit hypotheticum; ſed tantùm ordinandos vel initiandos primâ tonſurâ. Cuius omiſſionem non eſſe mortalem contra *Tann.* docet *Henriq. Valent. Suar. d.38. p.1.* & *Nau. cap.22.* qui addit, ne quidem Epiſcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum; aut ſi ipſe non confirmatus ordinet. *v. Reg.l.28.c.2.*

Reſp.2. Circa cæremonias Confirmationis, ſciẽda ſunt ſequentia. 1. Etſi ſeruandi ſint ritus in Pontificali præſcripti, peccétq; grauiter Epiſcopus ſi confirmet ſine pluuiali, mitra, vel pedo; vti, & ſi ordines

ſacros conferat cum ſolis indumentis Miſſæ, *Dian. p.7.t.10.R* 31. non tamen ſemper erit mortalis alicuius omiſſio, v.g. alapæ, aut cerei. Poteſt autem conferri loco quouis docenti, etiam extra Eccleſiam; & à prandio non iciunis omni anni tempore. 2. Sub graui culpa, vt docet *Nauar.c.*22. ex communi, requiritur Patrinus; iſque vnus tantùm, (licet *Tol.* duos admittat) qui ſi confirmatus non ſit, peccat grauiter, ſecundùm communem: *Eſcob* tamen ex *Côn.* docet, non eſſe mortale) quod probabile eſſe docet *Quintan. c.*2. *ſect.*7. imò nullum, ſi fiat in neceſſitate, & non contrahit cognationem, vt docet *San. Suar.* contra *Sylu. Na*, & alios. Debetque eſſe diuerſus à Patrino Baptiſmi, ſaltem extra neceſſitatem, licet cum *Bon. & Hurt.* id neget *Quint t.*2. *ſect* 7. *&* 14. & ſecus facientem non peccare mortaliter, dicat *Dian. p.*3. *t.*4. *R.*21. & non Monachus (niſi factus, Epiſcopus) Admitti tamen & illos, & moniales poſſe ſine culpa, docet idem *Quint. l.c. ſ.*18. niſi in eorum Religione ſit prohibitum. Eo autem nomine non excludi mendicantes notat *Con.* & *alij quinque* cum *Dian. p* 9. *t.* 6. *R.*32. Nec refert, ſecluſa conſuetudine, num vir ſit aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem inſtruendi confirmatum; ſed tantùm cognationem ſpiritualem cum eo, & eius parentibus; dummodò tamen eum tangat. 3. Frons confirmati obliganda eſt faſciâ lineâ, cruce notatâ, geſtanda vno, tribus vel ſeptem diebus, pro conſuetudine; illotâ interim fronte; poteſt etiam, ſi ratio ſubſit, ſtatim auferri, & frons abluiipſa autem comburi, vel honeſtè aſſeruari debet, nec ad profanos vſus adhiberi, propter contactum chriſmatis; neque ſoluens illam, contrahit cognationem *v.Præp.in* 3.*p.q.*2.*a* 12. 4. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, & patrinorum ſuæ Parochiæ, (eamque curam ad Epiſcopos etiam pertinere) tum propter ſciendam cognationem ſpiritualem, tum propter ordines ſuſcipiendos, docet *Quint.t.*2 *ſ.*11.*ex Barb. &c.* ac deinde licere mutare nomen in Confirmatione. *Ibid.ſ.*10.

TRAC

TRACTATVS III.

De Eucharistia.

CAPVT I.

De Essentiâ Eucharistiæ.

DVBIVM I.

Quid sit Eucharistia?

RESPOND. Est Sacramentum corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ad spiritualem animæ refectionem diuinitus institutum. Ita commun. Schol. *Vnde resolues sequentia.*

1. Tam species consecratæ, quàm corpus & sanguis Christi, intrinsecè & essentialiter constituunt hoc Sacramentum: adeoque falsum est, quod docuit *Vvaldensis*, Corpus & Sanguinem Christi, esse totum Sacramentum. Ratio, tum quia *Trid* docet, corpus & sanguinem contineri hoc Sacramento, tum quia quatenus continetur, non est sensibile, Item falsum est, quod docet *Marsilius*, & *Sotus*, solas species constituere hoc Sacramentum, tum quia Euchariſtia est cibus cœlestis; tum quia adorari debet latriâ, vt docet *Trid.*

2. Vsus, siue sumptio Eucharistiæ, non est propriè ipsum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo distinctum, vt vult *Gabriel*; nec pars illius, siue essentialis, siue integralis, vt *Aureolus*; sed tantùm applicatio, siue conditio, vt Sacramentum operetur.

3. Etsi quælibet species, imo quæuis pars speciei, sit integrum & essentialiter perfectum sacramentum, adeoque sacramentum Eucharistiæ, sub speciebus panis & vini, physicè & materialiter specie differat, moraliter tamen, & in ratione Sacramenti est vnum specie infimâ sacramentum: tum quia est vnum signum rei sacræ: tum quia ordinatur ad vnum specie infimâ finem. *vid. S. Thom. q. 73. art. 2.*

4. Etsi phyſicè loquendo, tot ſint numero Sacramenta, quot numero ſpecies, vel etiam partes ſpecierum; moraliter tamen vnum numero Sacramentum eſt, quod per modum vnius proponitur, & ſumitur: quia id ad vnum finem, ſcilicet vnam refectionem ſpiritualem refertur.

5. Hoſtiæ in diuerſis altaribus, rectè concipiuntur vt diſtincta Sacramenta; contrà verò, ſi Sacerdos vnam hoſtiam in plures partes diuidat vel plures hoſtias ſimul ſumat, (eadem eſt ratio plurium ſpecierum diuerſæ rationis) non ideò dicitur accepiſſe plura numero Sacramenta.

DVBIVM II.

Qua materia Euchariſtiæ.

Nota, Sicut in aliis Sacramentis eſt duplex materia, proxima & remota; ita etiam hîc, ſed ordine inuerſo: nam in aliis, materia remota eſt res permanans, proxima verò eius vſus, qui tranſit; hîc verò, remota tranſit, & proxima manet, ſcilicet ſpecies panis & vini. Quæritur ergo tantùm de remota, illa ſcilicet, quæ factâ conſecratione tranſit in corpus & ſanguinem Chriſti.

Reſp. Materia Euchariſtiæ eſt tantùm panis & vinum. Eſt de fide, & probatur ex inſtitutione Chriſti, *Matth. 26. & Luc. 22.* Et quidem vtraque materia, panis & vinum, eſt ita neceſſaria ad hoc Sacramentum conficiendum, vt per ſe numquam licitè poſſit vna conſecrari abſque alia: quod patet tum ex facto Chriſti 22. *Luc.* tum ex *Trid. ſeſſ. 22.* Vnde reſolues.

1. Conſecratio vtriuſque ſpeciei, eſt iuris diuini: quia ratio ſacrificij, ſine quo non fit, exigit vtramq;

2. Non licet alteram tantùm ſpeciem conſecrare; in neceſſitate etiam graui, v.g. vt moribundo detur Viaticum. *Suar. & commun.*

3. Nec Pontifex in eo poteſt diſpenſare vllo caſu. Ita commun. *Suarez 3. p. d. 55. ſ. 4. &c.* contra quoſdam.

Dixi 1. *Per ſe:* quia per accidens, & præter intentionem quaſi, aliquando vnam poſſe ſolam conſecrari abſque peccato, docet *Tann. d. 5. q. 2. dub. 5. n. 27.* dicitque eſſe communem, v.g. in his caſibus.

1. Si

1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino conſecraſſet, neque defectum intelligeret, niſi diu poſt; aut poſtquam aduertiſſet, non poſſet haberi aliud vinum; vel quamuis haberet, non poſſet tamen illo vti, ſine graui ſcandalo, vel vitæ periculo 2. Si poſt conſecratam hoſtiam, ſubditum mortis periculum ab hoſtibus, vel incendium immineat, ſecluſo tamen ſcandalo & contemptu fidei. *Regin. l.29.c.4.* 3. Si Sacerdos hoſtiâ conſecratâ moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat, nec ſit alius, qui poſſit ſacrificium perficere. *Suar.Vaſq &c.* Si autem alius ſupplere, & Sacerdos infirmus communionem ſuſcipere poteſt, debet hoſtia diuidi, eique pars dari. *Tambur.de exped.ſacrif.l.2.c.8.*

Dixi 2. *Licitè*: quia validè alterutram tantùm conſecrari, eſt certum: vt patet tum ex facto Chriſti, qui panem conſecrauit; tum ex praxi Eccleſiæ, quæ corpus ante ſanguinem proponit adorandum.

DVBIVM III.

Qualit debeat eſſe panis in materia Euchariſtiæ?

Reſp.1. Solus panis triticeus, in conuiuiis communiter vſitatus, qualis morali hominum iudicio tantùm cenſetur ille, qui ex farina tritica, & aqua naturali mixtus, & igne toſtus, ſiue aſſus, atque in ſua ſpecie incorruptus eſt: quia hic ſolus ſimpliciter dicitur panis, alius verò nonniſi cum addito, v.g. hordeaceus. *Vnde reſolues.*

1. Falſum eſt, quod docuit *Caiet.* Euchariſtiam poſſe conſecrari ex quovis pane, cuiuſvis ſpeciei, dummodò ſit aptus ad veſcendum.

2. Non eſt apta materia ad validam conſecrationem: 1. Panis ex oriza, auena, milio piſis, fabis, amigdalis, aliiſque leguminibus & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus; quia hæc omnia, communi vſu & opinione, cenſentur ſpecie diſtingui à tritico. *Laym Bon.Card. de Lugo d.4.ſ.1.* 2. Maſſa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, ſed frixa, vel elixa, vt ſunt placenta, libum; ſiue differāt ſpecie: ſiue non. 3. Panis ſubactus aquis artificialibus, vel oleo, butyro, lacte, vel ouis, ſaccharo, alióve liquore, qui aqua naturali non ſit,

mixtus, quia non eſt panis vſualis. Ita *Lay. l.5. tr.4. c.9. Cajet.* tamen & quidam recentiores, contrarium docent: quare eſt ſaltem materia dubia. Idque confirmat *Miſſale Rom. tit. de defect.* & *Card. de Lugo d.4. ſ.1. n.4.* Vnde qui hoſtias emunt, certi ſint, quòd aquâ naturali, & non roſaceâ, confectæ ſint. 4 Similiter hoſtiæ rubræ, quibus ſigillantur literæ, non ſunt materia valida, vel minimum dubia; quia per admiſtionem cinnabaris notabiliter alterantur. *Card. Lugo d.4. ſect.1.* quod *Ant. Perez* apud *Dia. p.7. t.12. R.* limitat, ſi multum cinnabaris ſit mixtum: ſi autem ſit valde parum cenſet probabile, quòd ſit materia valida, illicita tamen. 5. Panis ſubſtantialiter corruptus. 9. panis ſubactus aquâ marinâ. *Fagund.* apud *Dian. p.9. t.9. R 58.* vbi ipſe contrarium docet, eò quòd illa ſit naturalis aqua.

3. Panis ex farre, ſiue ſpelta, item ex ſiligine, eſt materia dubia: quia alij dicunt, ſolis accidentibus, propter loci ſterilitatem: alij ſpecie diſtingui à tritico; ideóque non licet, ſaltem vti pro Sacramento, quia hoc exponeretur periculo. *v. Autt. citt.*

4. Valida, ſed illicita eſt materia, 1. ſi aliquot grana, vel guttæ alterius ſpeciei, cum tritico & aqua miſceantur, ita vt triticum tamen & aqua plurimum prædominetur: quia ſi maior pars non ſit triticum & aqua, non erit materia valida, de quo monendi ſunt illi, qui hoſtias coquunt. *Bon. d.4. q.2. p.1. n.6. Laym. c.2.2.* Panis mucidus, qui ad corruptionem diſponitur. *Bon. p.2 n.5.*

5. Perinde eſt ad valorem Sacramenti ſiue panis ſit azimus, ſiue fermentatus, vt definiuit *Trid.* quia vterque eſt vſualis, & propriè dictus panis. Interim in ſuis Eccleſiis Latini in azimo, & Græci in fermentato conficere tenentur, ſub præcepto graui, & culpa mortali à qua non excuſat neceſſitas, v.g. dandi viaticum. *v. Bon. d.4. q.2. p.1. Fill. t.4 c.3. q.8. C. de Lugo l.c.*

Reſp 2. Ex præcepto Eccleſiæ, panis conſecrandus debet eſſe figurâ orbiculari, (in Eccleſia Latina) & integrâ. Dixi *Latina*; quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, vt habet *Arcudius*. Licere etiam in hoſtia minore, qualis

datur

datur Laicis, quando alia haberi non potest, & scandalum abest) celebrare priuatim, imò si causa vrgeat, etiam publicè die festo, docet *Marchan. in candel. t. 4. c. 5. 3. Dian. p. 5 t. 13. R. 80. & p. 6. t. 7. R. 17.* & *Tambu. exped. sacrif. l. 2. c. 8.* & *Auers. q. 11. s. 12.* eò quòd nullum sit præceptum, neque constet de consuetudine obligante sub præcepto: quo casu eleuare adorandam maiorem ab alio præconsecratam, licere vult idem *Tamb. l. c.* contra *Marchant.* & *Dian. ll. cc.* Non licet autem paruam sumere, & maiorem relinquere (v.g. ad exponendam in hierotheca) nisi ipse eâdem Missa etiam istam consecrauerit, quia debet communicare de suo sacrificio. *Tamb. l. c.* Quare malè facit Parochus. qui renouaturus Eucharistiam, hostiam ab alio consecratam ipse sumit, & à se consecratam reponit in sacrario, vel hierotheca. *Tambur. l. c. Lugo d. 19 s. 4.*

DVBIVM IV.

Quale vinum sit materia Eucharistiæ?

Resp. 1. Solum vinum vitis, vt docet fides, & definitum est in *Florentino*. Vnde resolues.

1. Non est materia apta ad validam consecrationem: 1. Sicera, & quicunq; liquor ex moris, malogranatis, &c. siue dicatur vinum, siue non 2. Agresta, siue omphacium, id est, succus ex vuis immaturis expressus: quia non est vinum, sed in via ad vinum; cuius naturam nondum induit, habétque se, sicut massa cruda respectu panis. *Lay. t. 5. c. 2. n. 5. & 6.* succum tamen ex vuis passis expressum consecrabilem esse putat *Franc. Amicus* apud *Dian. p 7. t. 12. R. 8* eò quòd verum sit vinum 3. Acetum, quia est vinum substantialiter corruptum, *ib.* Quòd si post sumptionem, (imo etiam ante eam, post consecrationem calicis) dubium incidat fuerit ne acetum an vinum, esse præsumendum, quod fuerit vinum, docet *Tamb. l. 2. exped. sacrif. c. 8. 4.* Vuę, seu vinum intra vuas contentum vel imbibitum in offa panis; tum quia non tam est potus, quàm esus; tum quia succus ille non dicitur proprie vinum, donec sit expressus; tum quia in eo statu non satis ad sensum demonstratur per formam. *Card. de Lugo d. 5. num. 11. & 12. Laym. & c. 5. Sapa*, seu de-

detrutum, id est, mustum ad dimidiam, seu tertiam partem decoctum : quia non est amplius vinum : nec potus, sed cibus *Bon. l.c.* Lora, id est, aqua expressis acinis superfusa, *Fill.t.4.cap.3.Card.de Lugo d.4.s.1.num 9.*

2. Valida quidem consecratio;sed illicita est, 1. in musto ; quia non est vinum simpliciter, sed impurum, habens admixtas feces, non consecrabiles. ideoque obstat præceptum Ecclesiæ, obligans secundum *Suar.* sub mortali, saltem extra necessitatem,qualis esset defectus vini veteris ; & secundùm quosdam etiam deuotio populi, quo modo multi excusant contra *Suar.* quod in quibusdam locis, primitiæ vuarum in calice exprimantur.*Vid. Bon.l.c.* 2. in vino liquoribus aliis, vel aromatibus ita modicè permixto, vt naturam vini retineat, Si verò permixtio sit immodica, erit materia dubia. 3. in vino accescente : quia adhuc est vinum,sicut panis mucidus est panis.4.Probabilius etiam in vino congelato, (etsi à quibusdam propter negantium authoritatem, dicatur esse materia dubia) tum quia adhuc retinet substantiam, & denominationem vini, estque natura sua potabile ; tum quia Christus sub eo ante consecrato manet.*Card.de Lugo l.c.* Nec refert, 1. quod aqua congelata non sit materia Baptismi; quia hic essentialiter consistit in ablutione, Eucharistia verò non in sumptione. Nec refert : quòd non sit proximè potabile : quia est per accidens,& facilè tolli potest : estque par ratio in pane indurato. Non est autem idem in liquore nondum ex vuis expresso,quia cùm non sit vinum simpliciter,& per se,ac natura sua non sit potabilis sed comestibilis,quod vino congelato non conuenit,alioqui enim ieiunium frangeret.*Bon.l.c.p.2.n.10.*

Peccat tamen, qui in congelato consecrat, ideoque si hyeme congelauit calix, calore manuum, aut halitus, aliove modo regelandus est. *Fill. t.4. c.3.l.5. t.4. c.2.*

3. Valida & licita est consecratio in vino, siue albo, siue rubro;etsi etiam specie physica differant cùm vtrumque habeatur, & sit simpliciter vinum de vite. *Bonac.p.2.num.2.Card.de Lugo l.4.*

Resp.

Reſp.2. Vino conſecrando debet, non ex neceſſitate ſacramenti, ſed gratis præcepti, ſub mortali obligantis, ſecundùm *Card.de Lugo de Euch.d.*15. *ſ.*2.*n.*22. miſceri aqua. Idque cæremonialiter, & in ordine ad ſacrificium. Eſt certum, vt conſtat ex *Trident. ſeſſ.* 22. *cap.* 7. *&* 9. An autem aqua iſta immediatè conuertatur in ſanguinem, nec ne, diſputant.Schol.*Vid.Cõn.*vel *Præp.hîc.Card.de Lugo d.*4 *ſ.*3.Vnde reſolues.

1.Si mixtio hæc omittatur,valida tamen eſt conſecratio,etſi illicita mortaliter.Ita *omnes commun.*

2. Miſcenda eſt aqua naturalis,eaque modiciſſima,vt habet *Florent.*vna ſcilicet, vel altera gutta; ita tamen, vt ſit ſenſibilis, & ſaltem non excedat tertiam partem vini; alioqui reddet materiam dubiam *Bonac.p.*4.*n.*4.*ex S. Thom.Con.&c.* Qui autem miſceret roſaceam, vel aliam artificialem, etſi in neceſſitate,etſi validè conſecraret, peccaret tamen mortaliter. *D. Thom. Molant. Dian. p.*6.*t.*7. *R.*18. quia ageret contra præceptum & conſuetudinem Eccleſię in re graui. Quam ob cauſam etiam mortale cenſet *Fagund.p.*2. *lib.*2. *cap.*4. *Perſic. &c.* miſcere calidam: quod tamen aliis quibuſdam nimis durum videtur apud *Dian. loc. cit.* vbi addit ipſe,ſi in frigidiſſima regione conſuetudo id habeat, ne fortè vinum congelaſcat, poſſe ſine vllo peccato fieri.

3.Mixtio illa facienda eſt,non in dolio, vel ampulla,aliove vaſe,ſed in ipſo calice; neque domi, ſed in ipſo ſacro,vt fit communiter, vel ante offertorium,ver certè immediatè ante ſacrum, vt fit apud quoſdam. Idque vel ab ipſo Sacerdote, vt in Miſſa priuata;vel à Subdiacono, vt in ſolemni:neque enim ſufficit,ſi caupo illud diluerit.*Bon.l.c.*

4. Simixtio hæc ſit omiſſa, idque notetur ante conſecrationem calicis,adhuc facienda eſt;ſecùs, ſi poſt *Bonac.loco.citato n.*5.

5. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam,quæ fit poſt communionem, ad ablutionem oris & digitorum. *vide* de his *Miſſ.Rom.* Item *Bon. d.*4.*q.*2.*p.*4.*Laym.lib.*5.*tr.*4.*c.*2.

DVBIVM

DVBIVM V.

Quæ conditiones ad materiæ consecrationem requirantur ?

Resp. 1. Ad validam consecrationem requiruntur duæ conditiones. 1. est, vt materia Sacerdoti consecrãti, moraliter & sensibiliter sit præsens. Ita communiter; & est certum. Ratio petitur, tum ex institutione Christi, & verbis formæ, *Hoc*, & *Hic*, quæ non verificarentur, cùm sint demonstratiua: tum ex perpetua Ecclesiæ praxi, nunquam consecrantis, vel etiam benedicentis res absentes : tum etiam ratione sacrificij, quod requirit hostiam præsentem. *v. Bon. d. 4. q. 2. p. 6. Lay. c. 2.* Vnde resolues.

1. Validè consecratur vinum in calice cooperto, vase, vel cantharo clauso; panis in canistro; hostiæ in ciborio, vel in cumulo sub aliis latentes, aut aliter tectæ, v.g. sub corporali vel mappâ, vel etiam in Missali; vt ex *Suar. Henriq. Con.* docet *Bonac.* contra *Lay. l. 5. t. 4. c. 2.* (vnde hoc postremum dubium videri potest; & saltem peccaret grauiter, qui sic tactas, aut latentes consecraret.) Item validè consecrantur hostiæ præsentes, à cæco, vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium quia ad præsentiam & sensibilitatem non requiritur, vt materia videatur, vel tangatur, vel feriatur sono verborum, (vnde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admouent, vt halitum in calicem & panem inspirent) dummodò videri possit, siue in se, siue in alio, v.g. in suo toto, vel continente, vel vase, ad illam continendam destinato. *v. Bon. d. 4. q. 2. p. 5.*

2. Inualidè consecratur, 1. materia post parietem, aut post tergum posita, vel clausa in tabernaculo, vt docet *Fill. Bon. q. 2. p. 6.* & alij. Ratio, quia moraliter censetur abesse, cùm non possit demonstrari per τὸ *hoc* & *hic*; neque paries habeat se vt continens, aut tegens. 2, materia valde procul, v.g. 100. passibus distans, etsi videri possit. Ratio est eadem. Quanta autem propinquitas sufficiat, dubium est, & ex morali prudentum iudicio pendet. *Henriq. l. 8. c. 34* docet, 20. aut 30. passuum: quod *Bon. l. c.* & alij, putant non esse certum. *vid. Scho. 3.* Mate-

ria

ria tam modica, vt ſenſu percipi non poſſit; tum quia non poteſt demonſtrari; tum quia Sacramentum debet eſſe ſignum ſenſibile. Ita *Suar. Vaſq.* & alij contra *Sotum, Henriq.* Quod intellige, ſi non ſit in toto, ſed extra illud: quia in toto etiam minimæ eius particulæ conſecrantur, vt conſtat ex *Trid. ſeſſ. 23. c. 3. & 4. Bon. l c.*

Secunda conditio, vt materia ſit certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata. Eſt communis, apud *Bonac.* & alios, tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic*: tum quia actiones ſunt circa ſingularia, quæ debent eſſe certa & determinata, *v. Bon. l. c p. 5.* Vnde reſolues.

1. Inualidè conſecraret, qui vellet tantùm conſecrare tertiam, vel mediam hoſtiæ partem, eam non determinando, vel ex multis, v.g. viginti præſentibus, tantùm quatuor aut quinque, nullas deſignando: quia non eſt ratio, cur vna magis, quàm altera conſecraretur. Item, qui ex multis hoſtiis intenderet illas conſecrare, vel illas partes hoſtiarum, aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius deſignarit; aut partes illas, quæ fractis ſpeciebus ſunt manſuræ in continuo, non quæ excident: quia non eſt materia definita. *Bonac. l. c. punct. 5.*

2. Non conſecratur hoſtia, inſcio Sacerdote poſita, ſiue in corporali, (ſeiuncta tamen à cumulo) ſiue infra illud. *Côn. 3. p. q. 74. art. 2. d. 3.* & alij. Ratio, quia non eſt determinata in mente Sacerdotis, cuius voluntas non fertur in incognitum. Similiter non conſecrantur guttæ, quæ exteriùs calici adhærent, quia non intenduntur. Imò vt probabilius docet *Suar. Regin tom. 2. lib. 29. & c. 2. Lay. l. 5. t. 4. c. 2. Côn. q. 84. art. 2. dub. 3.* contra *Tan. & Bonac.* nec eæ guttæ, quæ interiùs adhærent: quia intentio Eccleſiæ eſſe videtur, ideoque & Sacerdotis eſſe debet, conſecrare id, quod per modum vnius continui eſt in calice. Vnde ne opus ſit de detergendis guttis ſollicitum eſſe. benè faciet Sacerdos, ſi ſemel pro ſemper intendat eas non conſecrare; vti nec micas hiſtiis adhærentes. *vid. Dian. p. 2. tit. 3. miſc. R. 16. & p. 3. tr. 4. R. 32. Eſcob. t. 7. E. 6.* vbi docet, Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantùm intẽdere id

id conſecrare, quod per modum vnius continui potabilis eſt in calice, ideoque guttulas illas non conſecrari. Quæ ſententia probabilis eſt, ex *Regin. Suar. & Laym. t.5. t.4. c.2 n.15.*

3. Valida eſt conſecratio, 1. Si Sacerdos intendat conſecrare ex pluribus hoſtiis præſentibus tantùm quinque, eas determinando; vel omnes, præter infimam & ſupremam cumuli; vel omnes pares, v.g. ſecundam quartam, ſextam, ſi ſint ordine collocatæ, & determinetur, vnde numerandi initium ſumendum ſit: quod tamen graue peccatum erit. Quòd ſi autem hoc vel alio caſu, non conſecratæ miſceantur conſecratis, totus cumulus ad altare eſt deferendus, vt Sacerdos intendat conſecrare non conſecratas, vel potius totum cumulum conſecret ſub conditione, ſi non ſunt conſecratæ, *Card. de Lugo d. 4. de Euchar. n. 36.* Etſi putet vnam vel duas, vel ſex hoſtias conſecrandas adeſſe, cùm ſint plures, ſiue à ſe, ſiue alio poſitæ: quia error ſpeculatiuus & priuatus non obſtat intentioni practicæ & abſolutæ conſecrandi omnes præſentes. Quam tanquam Eccleſiæ conſuetudini conformem, quiſque cenſetur habere implicitè, vt docet *Syln Henriq. & Suar.* Vnde ſi Sacerdos aduertat poſt conſecrationem, eſſe duas ſimul iunctas, vtramque vt conſecratam ſumet, vt habet *Miſſale.* Si verò ante conſecrationem, poſtquam obtulit, aduertat, alteram ſeponet, & poſt Miſſam, ipſe vel alius ſumat tanquam panem benedictum 3. Si quis plures hoſtias ad altare tulerit, aut rationabili modo aduerterit, ab alio adferri à ſe conſecrandas, vel ante ſacrificium monitus fuerit, de conſecrandis in altari iam poſitis. Ratio, omnes enim conſecrãtur; etſi dum conſecrat, earum non ita expreſsè meminerit, aut etiam ad oblationem non detegat, modo ſint præſentes in corporali, vel ſaltem in altari. Ita *Reg. l. 29. n. 19. Lay. l. 5. t. 4 c. 2. Bonac. t. 1. d. 4. q. 2. p. 2.* & alij ab ipſo citati. Eſtque ſententia in praxi tuta. Quia intentio præcedens, reſpectu aliarum virtualiter perſeuerat. 4. Si paruæ hoſtiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulo poſt factam obligationem, (addit *Auerſa*

q. 11.

q. 11. *ſ.* 12. ante cœptam præfationem) licite eas conſecrari ſuppletâ oblatione mentaliter, ex *Gauant. & Poſſen.* docent *Dian. punct. 2. tom. 14. Reſ 71.* & *Tambur. de exped. ſacrif. lib 2. c. 5.*

Reſp. 2. Ad licitam materiæ conſecrationem requiritur, 1. vt non ſit maior quantitas, quàm tempore opportuno poſſit abſumi: quia periculum eſſet, ne ſpecies computreſcerent. *Bon. loc. cit.* 2. Vt ab vſu Eccleſiæ, præſertim in Miſſali præſcripto, non recedat. *Ex dictis reſolues.*

Peccat 1. Qui vas, in quo hoſtiæ conſecrandæ ſunt, non aperit. 2. Qui conſecrat materiam poſitam extra corporale. 3. Qui intendit conſecrare guttas, calici adhærentes exteriùs, quod eſſet graue: de interiùs adhærentibus eſt dubium, (quia non conſtat ſatis de mente Eccleſiæ) ad quod euitandum. *Gauant. p. 2. tit. 7.* iubet eas abſtergi, quod conſuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare, docet *Tamb. l. 2. c. 1, §. 3.* imò nec expedire, ſi eas aduertas, quando diſcooperto calice, iam iam es conſecraturus, & eleuationem populus exſpectat. Poſt conſecrationem autem nullo modo ſunt abſtergendæ 4. Qui ante conſecrationem ita ſtatueret, nolo conſecrare hoſtias appoſitas, niſi tempore conſecrationis, vel ſaltem oblationis fuero memor. Ita *Præp. hîc. art. 2. d. 3. Laym. loc. cit.* etſi *Tambur. de exped. ſacrif. c. 1. §. 3.* eo caſu nullum peccatum agnoſcat.

DVBIVM VI.

Quæ forma conſecrationis Euchariſtiæ?

Reſp. Eſt duplex, vna panis, & eſt hæc: *Hoc eſt enim corpus meum.* Vbi omnia ſunt de eſſentia, præter Τὸ *enim*, cuius omiſſio eſſet veniale. Altera vini, & eſt hæc: *Hic eſt enim calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamenti myſterium fidei: qui pro vobis, & pro multis, effundetur in remiſſionem peccatorum.* Vbi etſi verior & communior ſit ſententia *S. Bonnau. Suar. Bellar.* & aliorum, contra *S. Thom. & Thomiſt.* quòd eſſentialia ſint tantum hæc: *Hic eſt calix ſanguinis mei* (vel, *hic eſt ſanguis meus*, aut eis æquiualentia) grauiter tamen peccaret, qui aliqua ex reliquis omitteret vel mutaret. Debent autem

autem formæ proferri in perſona Chriſti, formaliter & ſignificatiuè, ſiue aſſertiué, & non tantùm recitatiuè, ſiue hiſtoricè, licèt ea, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantùm recitatiuè, ſeu hiſtoricè *v. Laym. c.* 3. *Bon. q.* 3. *punct.* 2. *Card. de Lugo d.* 1. *ſ.* 5. Vnde reſolues.

1. Valida, ſed illicita eſt conſecratio, 1. Si conſecrans dicat: Hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum ſub his ſpeciebus, eſt corpus meum, vel ſanguis meus. *Bon. l. c. p.* 1. 2. Si dicat: Hic calix eſt nouum teſtamentum in ſanguine meo, vt habet, *S. Lucas c.* 22. 3. Hoc eſt corpus meum, quod de Virgine ſumpſi; hic eſt ſanguis meus infiniti valoris. 4. Hoc eſt meum corpus: hic meus eſt ſanguis, vel, hoc eſt ſanguis meus. Ratio horum, quia manet idem ſenſus, nec fit mutatio ſubſtantialis. *Bonac. loc. cit.*

2. Inualida erit conſecratio, ſi dicas: Hìc (aduerbialiter) eſt corpus meum. Si autem τὸ Hic ponatur maſculinè, pro neutro, valet, etſi non ſecundùm grammaticam *Eſcob. Granad.* 2. Hoc corpus eſt meum; hic Sanguis eſt meus. *Fagund. p.* 3 *q.* 78. *c.* 2. 3. Ecce Corpus meum; Ecce Sanguis meus. 4. Hoc ſit, vel hoc ſit Corpus meum; vel hic panis conuertitur in Corpus meum; vel hìc ponitur Corpus meum. 5. Illud eſt Corpus meum; ille eſt Sanguis meus. 6. Hoc eſt ſubſtantia mea; vel hoc eſt Corpus Chriſti. *Bon. l c. p.* 3.

3. Dubia erit conſecratio, 1. Illud eſt Corpus meum; iſte eſt Sanguis meus 2. Hæc eſt caro mea quam tamen *Laym.* contra *Conin.* putat valere. 3. Secundùm quoſdam forma ex *S. Luca* primo caſu allata. *vid. Bon. q* 3. *p.* 1. *&* 2. *Regin. l.* 29. *n.* 33.

DVBIVM VII.

Quamdiu Chriſtus maneat in Euchariſtiâ?

Reſp. Manet ſub ſpeciebus etiam diuiſis, & ſub quauis earum minimâ parte, donec tanta earum fiat mutatio, vt conſueta ſubſtantia panis & vini corrumperetur. Ita commun. cum *S. Thom.* Et eſt certum. *Vnde reſolues.*

1. Gratia datur in prima manducatione, etiam primæ partis; cùm ſit totum Sacramentum. Manducatio

ducatio autem, dicitur traiectio ex ore versus stomachum, etsi alij dicant gratiam tum primùm dari, cùm pars aliqua est in stomachum recepta *Dian.p.3.t.6.misc.R.96.*ex *Henriq. Sylu. & Fagund.* Item *Card.de Lugo d.12.s.2.*

2. Species non sunt retinendæ in ore tamdiu, donec penitus pereant: quia tunc non manducaretur Christus : nec gratia Sacramenti conferretur. Vt neque, si moriaris, dum hostia adhuc est in ore. *Dian.l.c.*contra *Reb.c.22.v.Bon.d.4.q.5.p.2.n.2.*

3. Si quis partem vini, vel hostiæ, sumpsisset indispositus, & deinde se disponeret, acciperet adhuc gratiam in sumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, vt *Gab. Caiet.* & alij, probabiliter dicunt futurum, si se disponat antè, quàm species consumantur in stomacho. *Dian. l.c. R.96.* ex *Nugno v.Card.de Lugo d.12.s.2 n.46. & 53.& 64.* vbi illud posterius negat. *v.Con.l.c.*

4. Non videtur reprehendendus laicus qui desiderat esse Sacerdos, vt possit communicare sub vtraque specie, quòd putet plus gratiæ dari sub vtraque, quàm vna: quia id fieri, non est improbabile, vt docet *Vasq. Mar. Card. de Lugo d.12.s.3.* & alij. Vti nec carpenda deuotio illius, qui multum materiæ sumit ad consecrationem, ea mente, ne tam citò in stomacho species consumantur, & sic diutiùs secum Christus maneat, & sæpiùs gratiam augeat: quod fieri non est improbabile, si dispositio subiecti fiat melior, vt docet *Suar. Con.* item *Fagund. & Beza.*apud *Dian.p.3.d.6.misc.R.97.*

5. Species per vomitum reiectæ, si tales sint, vt sub illis panis, vel vinum posset existere, verè sunt adorandæ; & si iterum sumantur, iterum conferre gratiam, docet *Card.de Lugo l.c.n.53.*

6. Etsi, si modicum vini consecrati misceatur perfectè cum alio liquore, ita vt non maneret substantia vini, desinit ibi esse Christus, non tamen desiniuit, si misceatur cum vino alio, saltem eiusdem speciei *Card.de Lugo d.10. sect.3.* Vnde si gutta consecrata lapsa sit in dolium vini eiusdem speciei, totum illud vinum adhibendum tantùm est pro sacrificio; licèt quidã dicant bibi posse à laicis.

7. Si

7. Si ſpecies conſecratæ liquorem ſpecie diuerſum ſibi permixtum conuertant in vinum, ſimilis ſubſtantiæ ei, in quo facta eſt conſecratio, ſpecies priores manent conſecratæ, non item poſteriores adiunctæ.

CAPVT II.

De Cauſis, & ſubiecto Euchariſtiæ.

DVBIVM I.

De Cauſis.

AGo hîc tantùm de efficiente, id eſt, Miniſtro: in quo quid requiratur ad confectionem validam, conſtat tum ex dictis *de Sacramentis in genere*, tum ex ſuperioris capitis *dub.* 5. Quid ad licitam requiratur, patebit ex ſequenti dubio, *de ſubiecto ſuſcipiente Euchariſtiam*: quia omnes diſpoſitiones, quæ ad dignè ſuſcipiendam ſunt neceſſariæ, requiruntur etiam ad licitam confectionem; cùm conficiens neceſſariò ſuſcipere debeat. Hic ergo tantum quæritur, 1. Cuius ſit diſpenſare Euchariſtiam. 2. Quid ex parte Miniſtri requiratur ad licitam diſpenſationem.

ARTICVLVS I.

Ad quem ſpectet diſpenſatio Euchariſtiæ?

Reſp. Euchariſtiam diſpenſare, ex officio poteſt ſolus Sacerdos habens iuriſdictionem ordinariam, delegatam, aut ſaltem rationabiliter præſumptam, vel priuilegium. Ratio quia Paſtorum proprium eſt paſcere, quod præcipuè fit per Sacramenta. *v. Bon. d. 4. q. 5. p. 1. C. de Lugo d. 18. ſ. 2.* Vnde reſolues.

1. Peccat mortaliter, qui ſine omni iuriſdictione Euchariſtiam diſpenſat, *Bon. l. c. p. 2.* quia violat alterius iuriſdictionem, in re graui. Inferior autem Sacerdote, incurret inſuper irregularitatem, vt docet *Cõn. hîc.* Religioſi etiam ipſo facto incurrunt excommunicationem Papæ reſeruatam, ſi (ſcilicet ſine licentia Parochi, & quidem ſpeciali,) præſumant Clericis, aut laicis dare Extremam Vnctionem, vel Euchariſtiam, vel Matrimonia ſolemnizare: niſi habeant priuilegium; vel Parochus abſit; aut iniuſtè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excom

excommunicatione excuſare ignorantiam, etiam craſſam, ex *Præpoſ. &c.* not. *Dian. p. 5. t. 3. R. 51.* idque propter verbum *præſumant.*

2. Licitè miniſtrat Euchariſtiam, qui præſumit rationabiliter Paſtorem factum ſuum approbaturum eſſe. *Regin. l. 29. n. 91. l. c. n. 7.*

3. Si infirmus ſacro Viatico muniendus ſit, & proprius Paſtor abſit, vel præſens non poſſit deferre Euchariſtiam, quiuis alius Sacerdos, vel regularis, vel ſæcularis, & hoc deficiente, etiam Diaconus, ei conferre poteſt: quia tunc præſumitur voluntas Epiſcopi, aut Papæ. Ita *Laym. l. 5. t. 4 c. 7. Bon. l. c. n. 10.* ex *Suar.*

Dixi in Reſponſione, *ex officio*: quia extraordinariè, in ſtatu neceſſitatis, id poteſt Diaconus ex commiſſione Parochi, (& ſecundùm *Quint.* ſi abſit, ſine ea) v. g. in magno feſto, quo Sacerdos confeſſionibus, concionibus, &c. eſt occupatus. *Dian. p. 9. t. 6. R. 39.* ex *Præpoſ.* In extremâ verò neceſſitate v. g. articulo mortis, ſi non eſſet alius, etiam Diacono, imò laico licerè (ſecluſo ſcandalo) & alios, & ſe ipſum communicare, probabile eſt, vt contra *Henriq. Vaſq.* & *Sa.* docet *Suar. Côn. Laym. Præpoſ. hîc d. 2. n. 11.* confirmatque *Dian. p. 8. t. 1. R. 48.* ex *Auerſa & Franc. Lugo.* Sed *Amicus* limitat ad caſum, quo moriturus peccati mortalis conſcius, aliud Sacramentum ſuſcipere non poſſet, *v. Dian. p. 9. t. 6. R. 39.* In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam conſuetudinem. *Card. de Lugo d. 18. ſ. 2. Bon. d. 2. q. 5. p. 1.* Vnde reſolues.

Probabile eſt, etiam extra mortis articulum, ex graui cauſa, licere Sacerdoti, præciſo ſcandalo, ſacram hoſtiam ſumere ex ſacrario, vel à Diacono allatam, ſibi ipſi dare, v. g. ſi in longo morbo diu non communicaſſet, vt contra *Suar.* & *Côn.* docet *Fagund. p. 3. l. 3. c. 3. Præp. Eſcob. t. 7. E. 6. Bon. l. c.*

Dixi 2. *Vel primilegium*, quale habent religioſi Mendicantes, & nominatim Soc. Iesv, ex Pauli III. Bulla & aliorum, vt ſcilicet in ſuis templis, per ſe, vel per alios Sacerdotes illic celebrantes, communicare poſſint quoſcumque Chriſti fideles præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, ſi vrgeat neceſſitas,

neceſſitas, præſumitur ratihabitio Papæ, etiam inuitoParocho,vt habet *Bon.* hic) & feſto Paſchatis. *v. Card. de Lugo l.c.ſ.2.n.38.& 49.* Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere communionem illam, quâ ſatisfit præcepto annuæ communionis, vt docet *Sa Fill. & comm.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat & moraliter certa & ineuitabilis eſt; vel quo eſt mortis periculum, id eſt, probabile dubium de vitæ conſeruatione tali caſu, quo valde frequenter mors ſolet accidere. *Suar. t.4.de rel. l.2.c.3.& 3.p.d.27.ſ.4.*& alij.

Ex dictis *reſolues*, quòd regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, vti & in Paſchate, ſequentibus caſibus.

1. Si extrema ſit neceſſitas,vt ſi periclitetur de ſalute æterna.

2. Si ſit grauis neceſſitas id eſt, probabile mortis periculum & Parochus nolit, vel non poſſit dare. *C. de Lugo d.18 ſ.2 a.53.*

3. Si à Pontifice,vel Epiſcopo, habeant priuilegium; quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis, dandi communionem paſchalem.

4. Si quis in paſchate non poſſit in ſua parochia communicare,nec petere veniam à Parocho.

5. Si ratione communionis paſchalis Parochiæ ſuæ ante ſatisfecerint, aut poſtea ſatisfacturi putentur: quia tunc Parochis nihil decedit, cùm ipſo die Paſchæ abſtinere à communione poſſint. Sic contra *Henriq. & Nau.* docet *Sa, Fill. & Laym.* qui addit niſi conſtaret Parochum eſſe inuitum, ac rationabiliter id prohibere, v.g. quòd alias rationem communicantium habere in ſuâ Parochiâ non poſſit: tunc enim ad Parochiam eſſe reiiciendos. *C. de Lugo d.8.ſ.2.n 50. Bon. l.c.*

6. Si ægrotus necdum peruenerit ad eum ſtatum, vt ex præcepto teneatur ad communionem; etſi tunc maneat obligatus ſuſcipere communionem ex manu Parochi,in articulo mortis.

7. Si ægrotus ſatisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi;quia adminiſtratio

Eucha

Eucharistiæ tantùm est vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Numquam tamen, sine licentia Episcopi, vel Parochi, licet religiosis publicè Eucharistiam deferre per plateas, cùm id iuri Parochorum consuetudine obtento, deroget; proinde eo casu, in ægroti oratorio, alióve honesto domus loco, de licentia Ordinarij priuatim facto sacro, Eucharistia est danda. Ita *Suar. v. Dian. t. 4. p. 4. R. 14. & p. 9 t. 9. R. 63.*

8. Quibusdam, qui frequenter communicant apud religiosos, nec possunt adduci, vt communicent in Parochia: idque ex tacito & præsumpto consensu, quem *Laym. lib. 5. c. 7. n. 4.* putat facilius posse præsumi in militibus præsidiariis; item in aulicis, studiosis, aliisque Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra suspicionem esse solent. *v. Laym. l. c.*

9. Si in paschate sint vagi, peregrini & aduenæ, secundùm sententiam probabilem multorum, vt *Sanch. de matr. l. 3. d. 37. Fagund. præc. 1. Eccl. l. 1. c. 8. Card. de Lugo l. c. Dian. p. 1. t. 2. R. 12.*

10. Si sint famuli, vel domestici, vel familiares eorum, qui circa tales habent priuilegium. *v. Compend. priuil. Societatis, V. familiaris;* & *Dian. p. 2. t. 2. de dubiis regularium R. 12.*

ARTICVLVS II.

Quid requiratur in Ministro, ad licitam administrationem Eucharistiæ?

Resp. 1. Vt Minister circa Eucharistiæ distributionem non peccet præter gratiam, etiam reuerentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ita vt præstet hoc Sacramentum omitti, (cùm eius susceptio sæpè sit necessaria ad salutem) quàm admitti positiuam irreuerentiam. *Vnde resolues.*

1. Eucharistia non est deferenda ad infirmum, nisi cum habitu decenti, id est, cum stola, & superpelliceo, ac præcedente lumine (secùs est de extrema vnctione, cuius materia cùm non sit Sacramẽtum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam, si habitus haberi non possit, aut sit tempestas aut iter faciendum, non fore irreuerentiam, si Sacerdos Eucharistiam in pixide, vel corporali

particulari hoſtiæ cum vino in cocleari, admittit *Præp. in 3.p.q.80. a 5. dub.6. & Eſcob. c.7 c.6. Dian. p.4.t.4.R.104.*

7. Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, vbi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione. Ita *Poſſeu. c.5.n.50. Bon.l.c.*

Reſp.2. Requiritur præterea, vt eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto: deinde, vt eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, vt miniſtret eam ouibus, quoties rationabiliter petunt *Bon.d.4.q.5.p.1.n.15.*

Dixi 1. *ritu Eccleſiæ*: quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolues.*

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub vtraque ſpecie, locis vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam traiicere, det ſpecies vini, licèt talem à mortali excuſare conatur *Amicus* apud *Dian.p.8.t.1. R.24. Bon. l.c. Sanch. Poſſeu. Barboſ.* contra ipſum *Dian.p.9.t.9.R.64* 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut præuia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laïco dat hoſtiam maiorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ deuotionis, licet ex maiore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures maiores conſecrare; eaſque deinde in minores partes (non tamen adeò paruas, vt honeſtè dari non poſſint diuiſas diſtribuere. Ita *Sa. V. Euchariſtia d.4.q.5.p.1.n.14.*

Dixi 2. *Per ſe neget*: quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v.g. ſi ſine ſcandalo aut graui damno ſuo, vel pœnitentis, negare non poſſit. *v. Bon.l.c. Poſſeu.c.5.n.8.* Vnde reſolues.

1. Peccat 1. qui dat pueris, ante annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, vt *v. dub. ſeq. a.3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt vſi ratione. Si verò vſi ſint, poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreuerentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. *Laym. hîc c.4. n.4.* 3. Qui dat peccator

porali inuolutam, in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, vbi etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ſine ſtola, & ſuperpelliceo: etſi nullo modo celebrandum ſit ſine veſtibus ſacris ob viaticum dandum. *Bon. d. 4. q. 5. p. 2.*

2. Præſtat ægrum incommunicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinare valdè debeat, vt dicit *Quint. t. 4. ſ. 8.* Secus eſt in Baptiſmo & Pœnitentia, ſi probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tunc enim currendum eſſet, vt habet *Bon. l. c.* ex *S. Thom. Poſſeu.* & aliis.

3. Ad infirmum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in equo manſueto, ita vt non ſit periculum lapsûs, docent *Quint. t. 4 ſ. 8.* Sed negat *Poſſeu. & Barboſa*, niſi loci conſuetudo permittat; adduntque non licere pixidem dare portandam Laïco, quantumuis Paſtor ſit fatigatus, ſed potius ex collo ſuſpendendam burſam.

4. Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantum cauſa, vt adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, vt venerationis cauſa deferatur ad lectum, ſi in domo celebretur.

5. Non licet dare Euchariſtiam aliis digitis, ſi indice & police, ob chiragram, dari non poſſit, vt docet *Bonac. d. 4. q. 5. p. 2.* & *Poſſeuinus* contra *Tol.* cuius ſententia tuta videtur, ſi aliàs æger ſine viatico eſſet moriturus; præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

6. Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento; (multò minus deponere alicubi in ſcutella, vt ab ipſomet ægro ſumatur (ſed manu danda eſt, vt docet *Bonac. d. 4. q. 5. p. 2.* ex *Suar.* & aliis quamuis *Poſſeu. cap. 8.* non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari. *v. Dian. p. 4. t. 4. Reſol. 114. Bon. l. cap. p. 2.* quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt trajicere hoſtiam, vt ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula

particulari hoſtiæ cum vino in cocleari, admittit *Præp. in 3. p. q. 80. a 5. dub. 6. & Eſcob. c. 7 c. 6. Dian. p. 4. t. 4. R. 104.*

7. Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, vbi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione. Ita *Poſſeu. c. 5. n. 50. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Requiritur præterea, vt eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto: deinde, vt eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, vt miniſtret eam ouibus, quoties rationabiliter petunt. *Bon. d. 4. q. 5. p. 1. n. 15.*

Dixi 1. *ritu Eccleſiæ*: quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolues.*

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub vtraque ſpecie, locis vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam traiicere, det ſpecies vini, licèt talem à mortali excuſare conatur *Amicus* apud *Dian. p. 8. t. 1. R. 24. Bon. l. c. Sanch. Poſſeu. Barboſ.* contra ipſum *Dian. p. 9. t. 9. R. 64* 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut præuia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laïco dat hoſtiam maiorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ deuotionis, licet ex maiore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures maiores conſecrare; eaſque deinde in minores partes (non tamen adeò paruas, vt honeſtè dari non poſſint diuiſas diſtribuere. Ita *Sa. V. Euchariſtia d. 4. q. 5. p. 1. n. 14.*

Dixi 2. *Per ſe neget*: quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v. g. ſi ſine ſcandalo aut graui damno ſuo, vel pœnitentis, negare non poſſit. *v. Bon. l. c. Poſſeu. c. 5. n. 8.* Vnde reſolues.

1. Peccat 1. qui dat pueris, ante annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, vt *v. dub. ſeq. a. 3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt vſi ratione. Si verò vſi ſint, poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreuerentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. *Laym. hîc c. 4. n. 4.* 3. Qui dat peccator

porali inuolutam, in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, vbi etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ſine ſtola, & ſuperpelliceo: etſi nullo modo celebrandum ſit ſine veſtibus ſacris ob viaticum dandum. *Bon. d. 4. q. 5. p. 2.*

2. Præſtat ægrum incommunicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinare valdè debeat, vt dicit *Quint. t. 4. ſ. 8.* Secus eſt in Baptiſmo & Pœnitentia, ſi probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tunc enim currendum eſſet, vt habet *Bon. l. c.* ex *S. Thom. Poſſeu.* & aliis.

3. Ad infirmum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in equo manſueto, ita vt non ſit periculum lapsûs, docent *Quint. t. 4 ſ. 8.* Sed negat *Poſſeu. & Barboſa*, niſi loci conſuetudo permittat; adduntque non licere pixidem dare portandam Laïco, quantumuis Paſtor ſit fatigatus, ſed potius ex collo ſuſpendendam burſam.

4. Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantum cauſa, vt adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, vt venerationis cauſa deferatur ad lectum, ſi in domo celebretur.

5. Non licet dare Euchariſtiam aliis digitis, ſi indice & police, ob chiragram, dari non poſſit, vt docet *Bonac. d. 4. q. 5. p. 2.* & *Poſſeuinus* contra *Tol.* cuius ſententia tuta videtur, ſi aliàs æger ſine viatico eſſet moriturus; præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

6. Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento; (multò minus deponere alicubi in ſcutella, vt ab ipſomet ægro ſumatur (ſed manu danda eſt, vt docet *Bonac. d. 4. q. 5. p. 2.* ex *Suar.* & aliis quamuis *Poſſeu. cap. 8.* non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari. *v. Dian. p. 4. t. 4. Reſol. 114. Bon. l. cap. p. 2.* quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt trajicere hoſtiam, vt ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula

particulari hoſtiæ cum vino in cocleari, admittit *Præp. in 3. p. q. 80. a 5. dub. 6. & Eſcob. c. 7 c. 6. Dian. p. 4. t. 4. R. 104.*

7. Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, vbi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione. Ita *Poſſeu. c. 5. n. 50. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Requiritur præterea, vt eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto: deinde, vt eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, vt miniſtret eam ouibus, quoties rationabiliter petunt *Bon. d. 4. q. 5. p. 1. n. 15.*

Dixi 1. *ritu Eccleſiæ:* quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolues.*

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub vtraque ſpecie, locis vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam traiicere, det ſpecies vini, licèt talem à mortali excuſare conatur *Amicus* apud *Dian. p. 8. t. 1. R. 24. Bon. l. c. Sanch. Poſſeu. Barboſ.* contra ipſum *Dian. p. 9. t. 9. R. 64* 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut præuia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laïco dat hoſtiam maiorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ deuotionis, licet ex maiore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures maiores conſecrare; eaſque deinde in minores partes (non tamen adeò paruas, vt honeſtè dari non poſſint diuiſas diſtribuere. Ita *Sa. V. Euchariſtia d. 4. q. 5. p. 1. n. 14.*

Dixi 2. *Per ſe neget:* quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v. g. ſi ſine ſcandalo aut graui damno ſuo, vel pœnitentis, negare non poſſit. *v. Bon. l. c. Poſſeu. c. 5. n. 8.* Vnde reſolues.

1. Peccat 1. qui dat pueris, ante annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, vt *v. dub. ſeq. a. 3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt vſi ratione. Si verò vſi ſint, poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreuerentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. *Laym. hîc c. 4. n. 4.* 3. Qui dat peccator

neceſſitas, præſumitur ratihabitio Papæ, etiam inuitoParocho,vt habet *Bon.* hîc) & feſto Paſchatis. *v. Card. de Lugo l.c.ſ.2.n.38.& 49.* Porrò per feſtum Paſchatis, Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere communionem illam, quâ ſatisfit præcepto annuæ communionis, vt docet *Sa Fill. & comm.* Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè inſtat & moraliter certa & incuitabilis eſt; vel quo eſt mortis periculum, *id* eſt, probabile dubium de vitæ conſeruatione tali caſu, quo valde frequenter mors ſolet accidere. *Suar. t.4.de rel. l.2.c.3.& 3.p.d.27.ſ.4.*& alij.

Ex dictis *reſolues*, quòd regulares licitè dent Euchariſtiam in articulo mortis, vti & in Paſchate, ſequentibus caſibus.

1. Si extrema ſit neceſſitas,vt ſi periclitetur de ſalute æterna.

2. Si ſit grauis neceſſitas id eſt, probabile mortis periculum & Parochus nolit, vel non poſſit dare. *C.de Lugo d.18 ſ.2 a.53.*

3. Si à Pontifice,vel Epiſcopo, habeant priuilegium; quale hoc tempore habent Religioſi aliqui, quibuſdam locis ab Epiſcopis, dandi communionem paſchalem.

4. Si quis in paſchate non poſſit in ſua parochia communicare,nec petere veniam à Parocho.

5. Si ratione communionis paſchalis Parochiæ ſuæ ante ſatisfecerint, aut poſtea ſatisfacturi putentur: quia tunc Parochis nihil decedit, cùm ipſo die Paſchæ abſtinere à communione poſſint. Sic contra *Henriq. & Nau.*docet *Sa,Fill.& Laym.* qui addit niſi conſtaret Parochum eſſe inuitum, ac rationabiliter id prohibere, v.g. quòd alias rationem communicantium habere in ſuâ Parochiâ non poſſit: tunc enim ad Parochiam eſſe reiiciendos. *C.de Lugo d.8.ſ.2.n 50. Bon.l.c.*

6. Si ægrotus necdum peruenerit ad eum ſtatum, vt ex præcepto teneatur ad communionem; etſi tunc maneat obligatus ſuſcipere communionem ex manu Parochi,in articulo mortis.

7. Si ægrotus ſatisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi;quia adminiſtratio

Eucha

Euchariſtiæ tantùm eſt vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Numquam tamen, ſine licentia Epiſcopi, vel Parochi, licet religioſis publicè Euchariſtiam deferre per plateas, cùm id iuri Parochorum conſuetudine obtento, deroget; proinde eo caſu, in ægroti oratorio, alióve honeſto domus loco, de licentia Ordinarij priuatim facto ſacro, Euchariſtia eſt danda. Ita *Suar. v. Dian. t. 4. p. 4. R. 14. & p. 9 t. 9. R. 63.*

8. Quibuſdam, qui frequenter communicant apud religioſos, nec poſſunt adduci, vt communicent in Parochia: idque ex tacito & præſumpto conſenſu, quem *Laym. lib. 5. c. 7. n. 4.* putat faciliùs poſſe præſumi in militibus præſidiariis; item in aulicis, ſtudioſis, aliiſque Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra ſuſpicionem eſſe ſolent. *v. Laym. l. c.*

9. Si in paſchate ſint vagi, peregrini & aduenæ, ſecundùm ſententiam probabilem multorum, vt *Sanch. de matr. l. 3. d. 37. Fagund. præc. 1. Eccl. l. 1. c. 8. Card. de Lugo l. c. Dian. p. 1. t. 2. R. 12.*

10. Si ſint famuli, vel domeſtici, vel familiares eorum, qui circa tales habent priuilegium. *v. Compend. priuil. Societatis, V. familiaris;* & *Dian. p. 2. t. 2. de dubiis regularium R. 12.*

ARTICVLVS II.

Quid requiratur in Miniſtro, ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ?

Reſp. 1. Vt Miniſter circa Euchariſtiæ diſtributionem non peccet præter gratiam, etiam reuerentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ita vt præſtet hoc Sacramentum omitti, (cùm eius ſuſceptio ſæpè ſit neceſſaria ad ſalutem) quàm admitti poſitiuam irreuerentiam. *Vnde reſolues.*

1. Euchariſtia non eſt deferenda ad infirmum, niſi cum habitu decenti, id eſt, cum ſtola, & ſuperpelliceo, ac præcedente lumine (ſecùs eſt de extrema vnctione, cuius materia cùm non ſit Sacramẽtum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam, ſi habitus haberi non poſſit, aut ſit tempeſtas aut iter faciendum, non fore irreuerentiam, ſi Sacerdos Euchariſtiam in pixide, vel corporali

porali inuolutam, in ſinu ſuo clam deferat. Quod certius videtur licere in locis hæreticis, vbi etiam in neceſſitate, & clam, præciſo ſcandalo, poterit porrigere ſine ſtola, & ſuperpelliceo: etſi nullo modo celebrandum ſit ſine veſtibus ſacris ob viaticum dandum. *Bon. d. 4. q. 5. p. 2.*

2. Præſtat ægrum incommunicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etſi feſtinare valdè debeat, vt dicit *Quint. t. 4. ſ. 8.* Secus eſt in Baptiſmo & Pœnitentia, ſi probabiliter timeretur, ne ægrotus decederet in mortali: tunc enim currendum eſſet, vt habet *Bon. l. c.* ex *S. Thom. Poſſeu.* & aliis.

3. Ad infirmum longè diſtantem licere Parocho Euchariſtiam deferre in equo manſueto, ita vt non ſit periculum lapsûs, docent *Quint. t. 4 ſ. 8.* Sed negat *Poſſeu. & Barboſa*, niſi loci conſuetudo permittat; adduntque non licere pixidem dare portandam Laïco, quantumuis Paſtor ſit fatigatus, ſed potius ex collo ſuſpendendam burſam.

4. Euchariſtia non eſt deferenda ad ægrum, venerationis tantum cauſa, vt adoret, vel oſculetur, ſi ſumere non poſſit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere, vt venerationis cauſa deferatur ad lectum, ſi in domo celebretur.

5. Non licet dare Euchariſtiam aliis digitis, ſi indice & police, ob chiragram, dari non poſſit, vt docet *Bonac. d. 4. q. 5. p. 2.* & *Poſſeuinus* contra *Tol.* cuius ſententia tuta videtur, ſi aliàs æger ſine viatico eſſet moriturus; præſertim ſi tunc detur duobus indicibus.

6. Non licet tempore peſtis porrigere Euchariſtiam medio aliquo inſtrumento; (multò minus deponere alicubi in ſcutella, vt ab ipſomet ægro ſumatur (ſed manu danda eſt, vt docet *Bonac. d. 4. q. 5. p. 2.* ex *Suar.* & aliis quamuis *Poſſeu. cap. 8.* non improbabiliter dicat, poſſe præciſo ſcandalo & periculo lapſus in terram, inſtrumento ad id ritè confecto dari. *v. Dian. p. 4. t. 4. Reſol. 114. Bon. l. cap. p. 2.* quod in praxi pro ægroto, qui non poteſt trajicere hoſtiam, vt ſcilicet ei detur Euchariſtia, impoſita particula

particulari hoſtiæ cum vino in cocleari, admittit *Præp. in 3.p.q.80. a 5. dub.6. & Eſcob. c.7 c.6. Dian. p.4.t.4.R.104.*

7. Sacerdos podagra laborans, poteſt deferri ad altare, vbi Euchariſtiam adminiſtret; ſecluſa tamen alia prohibitione. Ita *Poſſeu. c.5.n.50. Bon.l.c.*

Reſp.2. Requiritur præterea, vt eam diſpenſet ritu Eccleſiæ conſueto: deinde, vt eam neget, (per ſe loquendo) indiſpoſitis, animo vel corpore: denique, ſi Paſtor ſit, vt miniſtret eam ouibus, quoties rationabiliter petunt *Bon.d.4.q.5.p.1.n.15.*

Dixi 1. *ritu Eccleſiæ:* quia legitimus Eccleſiæ ordo ſub peccato obligat. *Vnde reſolues.*

Peccat 1. Qui Euchariſtiam dat ſub vtraque ſpecie, locis vel perſonis, quibus à Pontifice non eſt conceſſum. Item ſi morituro, qui ob linguæ ariditatem non poteſt hoſtiam traiicere, det ſpecies vini, licèt talem à mortali excuſare conatur *Amicus* apud *Dian.p.8.t.1. R.24. Bon. l.c. Sanch. Poſſeu. Barboſ.* contra ipſum *Dian.p.9.t.9.R.64* 2. Qui diſpenſat ſine veſte ſacra, vel lumine, aut præuia confeſſionis generalis formula. 3. Qui laïco dat hoſtiam maiorem, in neceſſitate tamen, vel in caſu magnæ deuotionis, licet ex maiore particulam defractam dare; vel etiam in defectu minorum, plures maiores conſecrare; eaſque deinde in minores partes (non tamen adeò paruas, vt honeſtè dari non poſſint diuiſas diſtribuere. Ita *Sa. V. Euchariſtia d.4.q.5.p.1.n.14.*

Dixi 2. *Per ſe neget:* quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen ſæpè dare poteſt, v.g. ſi ſine ſcandalo aut graui damno ſuo, vel pœnitentis, negare non poſſit. *v. Bon.l.c. Poſſeu.c.5.n.8.* Vnde reſolues.

1. Peccat 1. qui dat pueris, ante annum diſcretionis, (niſi in articulo mortis, vt *v. dub. ſeq. a.3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam ſunt vſi ratione. Si verò vſi ſint, poteſt, & debet illis dari in articulo mortis, ſi poſſit ſine periculo irreuerentiæ, & non conſtet incidiſſe in amentiam in ſtatu peccati mortalis. *Laym. hîc c.4. n.4. 3.* Qui dat peccator

publico, v.g. hiſtrioni, turpes comœdias cum mortali repræſentanti, vſurario, meretrici, concubinario, de quibus *v. Fill. t. 4. n. 166. & ſeq.*

Dixi, *Publico:* quia ſi occultè tantùm ſcias eſſe indiſpoſitum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, eſt neganda; niſi indiſpoſitio ex confeſſione ſit nota: tunc enim extra eam ne quidem licet monere, vt docet *Sanch. Bon. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. Card. de Lugo d. 8. de Sac. ſ. 8.*

2. Peccat item, qui negat reis morte plectendis, (quibus etiam poteſt dari aliquot, imò vnâ horâ ante mortem, vt habet *Sa:* danda verò eſt, ſi fieri poteſt, non in carcere, vel alio loco inhoneſto) etiam ob crimen ſagarum captis: dummodò pœnitentiam præ ſe ferant; etiamſi crimen negent, & violenta duret ſuſpicio. *Tann. tom. 3. q. 5. d. 4.*

3. Rectè facit. 1. qui rarò, v.g. in Paſchate, dat communionem ſemifatuis, & qui debilem habent rationis vſum, ſi ſaltem hunc cibum à profano diſtinguere nôrint, vt habent *Henr. & Poſſeu.* Idem fere dicendum eſt de ſurdis & mutis à natiuitate *v. Laym. hic. 2.* Qui dat inſeſſis à Dæmone, dummodò ſine irreuerentia poſſint ſumere. Ita *Suarez, Bonac. Regin.*

Dixi 3. *Si Paſtor ſit.* Vnde reſolues.

1. Talis peccat grauiter contra iuſtitiam & charitatem, ſi ſubditis in periculo mortis, licet peſte infectis, non det. Alius verò Sacerdos, qui in tali caſu, abſente vel nolente Parocho, nollet dare, peccaret tantùm contra charitatem; etſi ſecundum *Chapiauillum* moraliter, *q. 37. 2.*

2. Paſtor vt Euchariſtiam opportunè petentibus poſſit miniſtrare, tenetur eam aſſeruare, cum lumine, in Eccleſia (nec licet alibi, ne quidem in Sacellis nobilium, vel choro monialium, aut intra ſepta Monaſterij earum, vt habet *Trid. ſeſſ. 15. de reform. cap. 10.* niſi cum facultate in ſolemni feſto) in pixide; quæ non neceſſariò eſt conſecrata, licet ſi conſecrata non ſit, debeat interiùs veſtiri vittâ lineâ, ex tela conſecrata, vt ex *S. Tho.* docet *Vaſq. Azor, Regin. in Praxi tom. 2. l. 29. c. 9.*

3. Si ob grauiter culpabilem negligentiam Parochi,

chi, (vel eius, cui ista cura commissa est) integro die, vel aliquot integris noctibus, lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum, peccare eum mortaliter (secùs si per horam tantùm) docet *Quintan. tom. 4. s. 1. & 7.* item *Dian. p. 9. t. 6. R. 34.* licet *Marchant. in resol. Pastor. t. 4. c. 3. q. 4.* obligationem & consuetudinem tam vniuersalem neget: vti & de lumine præferendo, quando defertur Sacramentum foras; atque ex causa id posse omitti, vt cùm defertur ad ægrum longè distantem, nec commodè fieri potest cum lumine.

DVBIVM II.

De subiecto, seu suscipiente Eucharistiam.

ARTICVLVS I.

Qua requiratur in eo dispositio anima?

Resp. Qui est in mortale, tenetur sub mortali ante sumptionem Eucharistiæ confiteri, nisi sit necessitas celebrandi, vel communicandi, & Confessarius desit. Ita *Trid. sess. 13. c. 7. & Can. 11.* vbi contrarium docentes excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo Corinth. *Probet autem se ipsum homo*, &c. Et parum refert ad praxin, vtrum tantùm sit præceptum Ecclesiasticum, an tantùm diuinum, quod est probabilius, vt docet *Suar. Fill.* & alij commun.

Dixi 1. *In peccato mortali*: tum quia Eucharistia delet venialia, ex opere operato: tum quia venialia, (esto comitentur; imò reddant venialiter malam ipsam sumptionem) non ponunt obicem gratiæ sanctificanti. Quòd si tamen multa sint, & intra genus suum grauia, de quibus nulla pœnitentia concipitur, actualem deuotionem & fructum maiorem impediunt. *Suar. Lay.* & alij. Vnde resolues.

1. Qui dubitat, an peccarit mortaliter, vel an mortale sit rite confessus, tenetur ante communionem confiteri. Ita *Bon. d 4. q. 5. p. 1.* ex *Sanch. Regin. Suar.* & alij.

Dixi 2. *nisi sit necessitas*, (non quæcumque, v. g. festi celebritas, vel magna deuotio, vt quidam volunt) sed grauis, siue vrgens, qualis esse censetur in sequentibus casibus, præmissâ tamen semper contritione: ad quam tunc teneris, nisi de peccato,

quod occurrit, fueris antè contritus. *Præp. C. de Lugo d.* 14. *sect.* 6. *n.* 122.

1. Periculum mortis, vel vt consecretur hostia pro morituro. *Suar. Cón. Card. de Lugo d.* 4. *s.* 5. *n.* 107.

2. Si sacrificium, vel communio non possit omitti, absque graui infamia, vel scandalo; *Idem Aut.*

3. Si Parochus debeat celebrare ex officio, vt populus sacrum audiat. *Ibid.* Ob quam causam etiam alteri, qui non est Parochus, id licere putat *Dian.* cum *aliis* 11. *p.* 9. *t.* 3. *R.* 9. contra *Palaum, Auersam, &c.*

4. Si vrgeat præceptum de annua communione, vt docet *Henriq.* & probabile putat *Præp.* vel si Sacerdos non possit audire Missam, nisi celebret, vt habet *Henriq. & Sotus, Dian. R.* 63. *&* 64. nec improbat *C. de Lugo l. c.* Probabiliùs tamen videntur docere *Cón. Sa, Suar.* & alij, cessante scandalo & infamiâ, præstare tunc sacrum, & communionem etiam Paschalem, intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent, quando non possunt impleri conuenienter iuri diuino.

5. Si Sacerdos post consecrationem committat mortale, vel ante commissi recordetur, tenetur elicitâ contritione, sacrificium prosequi. Si verò id fiat ante consecrationem, & præsertim ante Canonem, debet confiteri, si absque nota infamiæ potest, vel recedere, vt docet *Sylu. Nauar. Dian.* & alij contra *Sotum & Henriq.* qui negat teneri, ob honorem sacrificij; putatque practicè esse probabile *Laym. & Bon.* eò quòd vix sine omni nota, confessio docenter fieri posset: nisi fortè in Missa solemni, sub cantu, vel concione: quo casu tenebitur confiteri, vt notat *Sylu.* Quòd si verò nec contritionem possit elicere, secundùm communem sententiam, esset confitendum, vel desistendum, licet *Vasq. in* 3. *p. t.* 3. *d.* 27. & *Hurt. de Euch. d.* 8. putant probabile esse, saltem non peccaturum mortaliter, quando non potest sine nota recedere: intellige, si conatus sit elicere, vel fecit quod potuit *v. Dian. p.* 4 *t.* 4. *resol.* 98. *Card. de Lugo d.* 9. *s.* 2. *num.* 8. vbi idem docet,

docet. Notat autem *Dian.* ex *Præp.* ſatis eſſe, ſi quis bonâ fide putet ſe eſſe contritum, licèt ſubdubitet.

6. Si in ſcamno communicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo graui, poſſis recedere, vt habet *Nauar. Fill. Regin. Cardin. de Lugo loc. cit. numer.* 112. & alij: porrigenti autem Euchariſtiam confiteri non expedit, nec decet, quo caſu etiamſi ne quidem poſſis elicere contritionem, excuſat à peccato *Hurt. loco citato.* Imo quidam DD. apud *Henriq.* excuſant laïcum antè confeſſum, etiam præcisa notâ, & ſcandalo, non recedentem; eo quòd is dicatur iuſtificatus, & probatus per confeſſionem. Quam ſententiam probat *Tambur.* in *exped.com.cap.*1. §.8. poteſtque ſeruire pro ſcrupuloſis. *vid. Regin. l.*29. *n.*105. *Bonac. d.*4. *p.*10. *Eſcob. t.*7. *c.*6.

Dixi 3 *Et deſit confeſſarius*; deeſſe autem cenſetur, non vt quidam volunt ſi abſit is, cui ſolet, & cuperet confiteri; vel cui deuotiùs, aut vtiliùs confiteretur: neque etſi Religioſus non poſſit niſi ſæculari confiteri peccata grauia, cum aliqua infamia Religionis. *Amicus. Dian. p.*9. *t.*3. *R.*13. ſed in ſequentibus caſibus.

1. Si nullus ſit præſens; ad abſentem verò ſine magna difficultate, (ſpectatâ tùm debilitate, ætate, & negotiis perſonæ, tum aliis circumſtantiis, vt aëris, breuitatis temporis) adire non poſſis. *Bon. l. c. n.*38. ex *Suar. Cón. &c.*

2. Si non adſit niſi ignarus idiomatis, vel carens iuriſdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non poſſis confiteri ſine graui damno tuo vel alieno, vel ſi habeas peccatum tantùm reſeruatum, nec pateat aditus ad ſuperiorem; vel Superior ſemel iterumque per pium Confeſſarium rogatus negauerit poteſtatem abſoluendi. *Tambur. in exped. comm. cap.*1. §.6. ex *Fagund.* Limitat autem *Dian. part.* 9. *t.* 3. *R.* 15. ſi abſque graui nota prætermittere non poſſis. Ita *Sylueſt.* & alij. Requiritur tamen, in his etiam caſibus, contritio & propoſitũ confitendi; imò ex præcepto *Trid.* Sacerdos,

qui in tali casu celebrauit, tenetur primâ occasione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad Laicos, vel Sacerdotes communicantes tantùm vt contra *Nauar. & Fagund.* docet *Sylu. & Dian. & Bon. d. 4. c. 6. p. 1.*

ARTICVLVS II.

Quæ requiratur dispositio corporis?

Resp. 1. Nulla corporis macula per se impedit susceptionem Eucharistiæ; cùm parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem: potest tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus secutos. Ita *commun.* Vnde resolues.

1. Non impedit pollutio inuoluntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata nisi effectum malignum, v. g. turpem recordationem ac delectationem, vel distractionem, & perturbationem animi relinquat eo enim casu, vti & semper, post culpabilem, præstat, ac secundum sententiam communem, sub veniali debet differri, nisi aliud suadeat iusta aliqua causa, v. g. magnus fructus festiuitatis regula ordinis; vel si à Dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam. *Sanch. l. 9 de matr. d. 13. Bonac. d. 4. q. 6. p. 2. Card. de Lugo d. 15. s. 1.*

2. Neque actus coniugalis impedit, etsi decens, & consilij sit, abstinuisse saltem nocte proximè antecedente; si rarò communicet. Ita *Fill. & Sanc. l. c. Escob. t. 7. E. 6. n. 83.* Intellige, si debitum petitum ex necessitate reddidit, nec vllam inde animi perturbationem, aut affectum ad res venereas patitur: si verò voluptatis causâ feciſſet, eo die abstinendum esse, (præsertim si malignus effectus subsecutus fuisset) docet *Regin. l. 29. t. 117. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. n. 10. & 16. Mart. Perez d. 46. s. 3. n. 8.* addens esse tantùm veniale; imò indecentiam iustâ causâ posse resarciri.

3. Similiter etsi decens & consilij sit, sumptâ communione abstinere eo die à copula; licita nihilominus est ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. *Tambur. cap. 3. §. 6.* ex *Sanch. l. 9. d. 13. & Marchin.*

Resp. 2.

Digitized by Google

Reſp. 2. ex præcepto Eccleſiæ tenetur communicaturus, ſub mortali, regulariter eſſe ieiunus, ieiunio naturali, id eſt, vt à medio noctis nihil omninò per modum cibi, potûs, aut medicinæ ſumpſerit. Ita commun. Et eſt certum ex Conciliis, quæ vide apud *Fill. Laym. Bonac. Card. de Lugo l.c.* Vnde reſolues.

1. Etſi paruitas materiæ non excuſet hîc; non obſtat tamen communioni, 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes traiicere caſu, (negat enim *Præc. Vaſq.* & alij, ſi fiat de induſtria, contra *Tann. Côn. q.* 80. *art.* 8. *num.* 47. *& Dian.* qui contrarium probabile affirmant) licèt eas expuere omninò deceat. *Dian. t.* 4. *de ſacr. reſol.* 37. *& p.* 4. *t.* 4. *reſol.* 104. *vid. Eſcob. tract.* 7. *E.* 6. *& C. de Lugo num.* 36. Vbi notat ſententiam iſtam *Tann. & Diana* ad hoc ſeruire, vt ſtudiosè dentes antè expurgare, ne quid fortè caſu decidat, non tenearis. 2. Sanguinem, vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, caſu per ablutionem oris, vel guttulam iuſculi, dum ſapor exploratur, per modum ſaliuæ, cui mixta eſt, vel culicem inter reſpirandum traiicere. Ratio, tum quia hæc aut non ſumuntur, ſcilicet ab extrinſeco, aut non per modum cibi aut potûs. *vid. Fagund. præc.* 3. *c.* 5. *Card. de Lugo l.c. n.* 23. 3. Si aromata, vel folium tabaci, ex cauſa ori imponas, maſtices, vel quid aliud guſtes, modò nihil tranſmittas. *Præp. in* 3. *p. q.* 80. *a.* 8. *d.* 1. *n.* 39. *C. Lugo R. mor. l.* 1. *d.* 9. Item de fumo tabaci, docet *Gran. in* 3. *p. cap.* 6. *t.* 19. *d.* 8. *n.* 4. (licèt indecens valdè id videatur, niſi iuſta ex cauſa fiat) & *Eſcob. t.* 7. *E.* 6. vbi de eiuſdem pulvere per nares attracto idem colligit, ex *Suar. & Fagund.* Idem tenet *Dian, p.* 8. *t.* 7. *R.* 3. *& C. Lugo R. m. t.* 1. *d.* 9.

2. Probabile eſt, non impedire communionem, ſi fruſtulum ligni, chartæ, vnguium, vel lapillum deglutias: quia non habet rationem cibi, vel potûs. Ita *Diana l.c. Reſ.* 38. *& tract. de celeb. R. ſ.* 52. ex *Ledeſm. & Sanch.* contra *Henriquez, Regin. Laym.* & alios, quorum ſententia tutior eſt. *vid. Card. de Lugo & Eſcob.*

3. Non licet communicare his caſibus, 1. Si

ſaccarum, liquorem glycyrrhizæ ore reſolutum cum ſaliua traiicias. Si verò dubium ſit, numquid deglutiueris, vel an factum ſit poſt duodecimam, probabiliter docet *Laym. l. 1. t. 1. c. 1.* contra *Sanch. Fagund.* non impedire communionem, vel ſacrificium. *v. Dian. l. c. reſol* 29 ſuprà *l. 1. t. 1. c. 2. d. 3. 2.* Si veſperi incumbens aliquid ori contra raucedinem impoſueris: niſi certus ſis, poſt medium noctis te nihil tranſmiſiſſe. Ita *Suar. Fill. C. de Lugo l. c. n. 37.* & alij. Licitum autem eſt, inter horologia diſſonantia quoduis ſequi, etiam vltimum, modò non conſtet errare: quia habet ſe vt auctor bonus, faciens opinionem probabilem, vt habet *Sanch. l. 2. d. 1. de matr. Fagund. Io. Sancius C. de Lugo num. 45. Dian. l. c. reſol. 36. 3.* Si aliquid ſumpſeris, licèt mox reieceris. 4. Si tabaci fumum in ſtomachum traieceris, vt docet *Prep.* etſi alij meritò dubitent. *Tamrom 4. d. 5. Gran.* autem *in 3. p. c. 6. t. 10. d. 8*, negat. 5. Si Sacerdos nocte Natiuitatis, in prima Miſſa, ablutionem, vel lambendo digitos modicum aquæ aut vini ſumpſerit. *v. Bon. d. 4. q. 6. p. 2.*

4. Non eſt peccatum, per ſe loquendo, cibum ſumere (vel exſpuere *Tambur. c. 1. §. 1.*) ſtatim à communione, vt ex *S. Thom.* docet *Azor*, *Sanch. Bon. d. 4. q. 6. p. 1. n. 25.* vnde cum qui paulò ante medium noctis cœnaſſet in Dominica pridie natiuitatis Domini, poſſe nihilominus ſtatim poſt mediam noctem celebrare, docet *Dian. & alij* 3. *p.* 3. *t.* 4. *R.* 44. etſi ob Sacramenti reuerentiam, conſilij ſit abſtinere, donec ſpecies ſint conſumptæ: quod ſaltem intra dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intra quadrantem) fieri, certum videtur *C. de Lugo d. 12. ſ. 3. n. 54* ex iudicio medicorum à ſe conſultorum. *Tamb.* autem *c. 3. §. 4.* ex *Ioan. Sanch. d. 38.* notat citiùs à valido, quàm debili ſtomacho, regulariter tamen ab omnibus intra horam conſumi, refertque infirmum quendam poſt mediam horam ſpecies integras reieciſſe.

Dixi in Reſponſione, *regulariter*: quia non ieiunus licitè communicat, in ſequentibus caſibus, ſi quidem ieiunus non poſſit ſine notabili incommodo, vt monet *Con.* & *Bon.* apud *Dian. p. 9. t. 6. R. 42.*

1. In

1. In periculo mortis, siue illud sit ex morbo, vulnere, veneno, siue ex sententia iudicis. Et quidem in eodem morbo, etsi non tenearis, potes tamen post aliquot v.g. sex, 7. vel etiam, vt putat *Laym.* duos dies, (etsi quoad hoc, potissimùm attendendum esse ad consuetudinem, moneat *Cardin. de Lugo*) repetere viaticum non ieiunus, dummodò nequeas ieiunus sumere, & periculum mortis recurrat, vt docetur *commun.* vel etsi maneat, vt contra *Vasq. Præp.* & alios docet *Nauar. Tol. Regin. Suar. Cardin. de Lugo f.* 3. *num.* 65. Imò etsi non liceat ægro, ex sola deuotione communicare fracto ieiunio; si tamen morbus esset, diuturnus, nec posset dari communio nisi post medicinam, probabile esse id licere, docet *Armila, Tollet. Cõn. Reginaldus, Henriquez, Suarez, Escob. &c.* quorum aliqui exigunt longum interuallum, verbi gratia 30. dierum, vt *Nauar.* & *Villalob.* alij 8. vel 10. dies, vt *Suar. Henriq. Fagund.* alij 7. vt *Syluius*: alij 6. vt *Arm. Zambr. Posseu.* & *Fill.* quos sequitur *Dian. de celeb. R.* 77. alij permittunt toties, quoties sano posset dari ieiuno: ita *Escob. tit.* 7. *E.* 6. ex *Hurt.* alij denique posse sequenti statim die dari, ob iustam causam, vt si propter consuetudinem & desiderium, aut deuotionem difficulter abstineat, & moraliter videatur instare periculum mortis. Sic *Laym. l.* 5. *tit.* 4. *cap.* 6. *numer.* 20. Verùm ea in re loci consuetudo spectanda est, quæ nunc saltem videtur permittere, vt quando morbus, & periculum diu protrahitur, post 7. vel 8. dies iterum detur communio non ieiuno. *v. de Card. de Lugo d.* 15. *sect.* 3. *de Euchar.*

Denique, licere probabile videtur *Filliuc. tom.* 1. *t.* 4. *num.* 242. *& Card. de Lugo*, id quod docet *Mai. in* 4. *d.* 9. *cap.* 3. *Fernand. de hæred. &c.* (*Laym.* verò *l.* 5. *t* 4. *c.* 6. *n.* 21. limitat ad casum necessitatis quo moriturus aliud Sacramentum suscipere non posset, & scandalum cessaret posse non ieiunum celebrare ad dandum alteri viaticum, eò quòd hoc sit iuris diuini, ieiunium verò Ecclesiastici tantùm ideoque non tantùm posse, sed etiam teneri, dicit *Gran. in* 3. *p. cap.* 6. *t.* 19. *d.* 8. *n.* 12. Id tamen merito

communiter reiicitur; tum quia contrarium probat praxis; tum quia maior est habenda ratio Sacramenti, quàm aliqualis necessitatis proximi: tum quia præceptum viatici non obligat, quando non potest ritè dari. Ita *Bonac.* ex *Con. Hurt. de Euch. d. 9. dis. 17. Suar. Vasq. &c. comm.* docetque *Cardin. de Lugo* esse probabilius. *vide Dian. tom. 1. t. 4. Res. 33.* Sacerdos autem morti (siue naturali, siue violentæ) vicinus, celebrare sine dubio potest non ieiunus, ad dandum sibi viaticum, si illud aliter haberi non potest; quia non plus est celebrare, quàm communicare sumpto cibo. *Card. Lugo d. 15. sect. 4. Laym. Dian. p. 5 t. 3. R. 36.*

2. Si periculum sit, ne Eucharistia pereat, vel malè tractetur, potest sumi à non ieiuno, etiam laico, si alius desit: imò probabiliter potest etiam à præsente Sacerdote laicus accipere, vt docet *Card. de Lugo num. 87. Suarez & Vasquez d. 22 n. 48.*

3. Si graue scandalum sit oriturum ex omissione sacrificij, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri posse eò quòd occurri possit scandalo, dicendo Sacerdotem casu aliquid sumpsisse, ideóque impediri.

Dixi *periculum*: quia turbationem, vel incommodum aliquod secuturum, v. g. si celebraturus primitùs aliquid sumpsisset, non sufficere, notat. *Præp.*

4. Si perfectio sacrificij, vel communionis vrgeat. Quod fieri potest quinque modis. 1. Si pro speciebus vini sumpsit aquam: (quam si aduertat dum habet in ore, non est exspuenda ob periculum eiiciendi fragmentum hostiæ, & irreuerentiam; sed deglutienda *Tambur. de exp. sacrif. lib. 2. cap. 8. Lugo d. 14. sect. 4.*) tunc enim tenetur denuò consecrare; quòd fieri etiam potest, consecrando & offerendo statim, sine noua hostia. *vide* apud *Su.* quòd si id post Missam concluſam aduertas in sacristia, omittas. Si autem intra Missam post sumptionẽ, vel etiam ante eam; post cõsecrationem tamen dubites an fuerit vinum, pro vino præsumendum esse, & pergendum, ait *Tamb.* 2. Si celebrãs post

conse

conſecrationem deficiat : tunc enim tenetur alius, etiam non ieiunus, ſi ieiunus haberi nequeant, perficere. 3. Si poſt conſecrationem etiam vnius ſpeciei, recordetur ſe non eſſe ieiunum tenetur enim pergere ; imò etiam poteſt pergere, ſi ante conſecrationem recordetur ; & abſque ſcandalo & nota non poſſit deſiſtere, v.g. in ſolemni ſacro, vt docet *Suar. Con. &c.* Si tamen priuatim celebret, & commodè poſſit abrumpere, tenetur, vti ex *S. Tho. q.* 83. *a.* 5. docetur commun. 4. Si poſt ablutionem ſumptam, licet diu communionem diſtribuerit, ſumendæ ſunt reliquiæ etiam grandiores, conſecratæ eodem ſacro (quod addo, quia non licet tunc ſumere particulas alterius ſacrificij, quæ ſunt in ciborio, ad illud expurgandum, vt docet *Suar. Card. de Lugo l.c.* cum *communi*, licet contrarium probabile dicat *Tamb. de expedita com. c.* 2. §. 8. ex *Marchan. t.* 3. *p.* 3. *c.* 3. vti nec eiuſdem ſacrificij, ſi illud plane ſit abſolutum, & ab altari receſſeris) ſed debent ſeruari, donec ſumantur à ieiuno. *Eſcob. t.* 7. *E.* 6. *Fagund. &c.* quia conuiuium iam finitum eſt. Niſi tamen aliud ſuadeat periculum indecentiæ ; v.g. ſi plures Miſſæ eodem die iſtuc futuræ non eſſent, & Sacramentum aſſeruari non ſoleret: tunc enim minore irreuerentia ſumeret, quàm aſſeruaret. Imò *Card. de Lugo d.* 14. *p.* 4. *num.* 82. & *Gran.* non damnant Sacerdotem, qui priùs quàm ſacras veſtes exuat, particulam inuentam abſumit; eò quòd non ſit communio noua, ſed complementum præcedentis. *vid. Bonac. Card. de Lugo. Eſcob. ll. cc.* 5. Si pars hoſtiæ poſt ablutionem ſumptam, calici aut palato adhæreat, (quæ decentiùs noua ablutione, quàm digito propellitur, vt docet *Bon.* ex *Fill.* & aliis ; quamuis Miſſale etiam permittat, vt digito attrahatur ad labium calicis, & ſumatur ante ablutionem) quomodo etiam ij excuſantur, qui ex deuotione hoſtiam in hore diu retinentes, caſu præmittunt aliquid ablutionis ; ſpontè tamen id non licet, niſi bona fides & ſancta ſimplicitas excuſet. Ratio horum omnium eſt, quia talis ſumptio, moraliter cenſetur completio vnius ſacrificij. *Regin. l. c. n.* 123. *Bon. l.* 1. *d.* 4. *q.* 6. *p.* 2.

Vnus,

Vnus casus est, in metu mortis ad quem euadendum, sicut sine altari, vel calice consecrato, aut vestibus sacris, ita etiam non ieiunum posse celebrare, docet *Dian.* cum *Sylu. &c. p.* 3. *t.* 6. *R.* 48. & *p.* 5. *t.* 3. *R.* 39. dummodò celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Ecclesiæ, vel eius præceptorum.

ARTICVLVS III.

Qua & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam?

Resp. 1. Sumptio Eucharistiæ fidelibus adultis est necessaria necessitate non medij, sed præcepti diuini, obligantis tum in articulo mortis, per modum Viatici, tum etiam sæpius in vita, vt docet *Suar. Vasq. Lay. Fagund.* & alij commun. probantque tum ex scriptura, tum ex *Concil. Nicæno & Trident. sess.* 13. *c.* 6. tum ex praxi Ecclesiæ; tum quia Eucharistia est instituta per modum cibi, cuius vsus sæpius est necessarius *Bon. d.* 4. *q.* 7. *p.* 1, *n.* 8. Vnde resolues.

1. Quisque fidelis in periculo vitæ, quod præuidet, vel meritò timet, v. g. in graui morbo; ante conflictum vel puerperium præsertim primum, ante nauigationem &c. tenetur sub mortali communicare. *Suar. Vasq. dub.* 214. Nisi tamen paucis, v. g. octo diebus ante communicasset: talis enim communio censeretur habere rationem Viatici, vt docet *Suar. Regin. Fill.* contra quosdam, vt *Gasp. Hurt. d.* 10. *diff.* 2. *&c.* apud *Escob.* qui dicunt, eum qui manè communicauit, si à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum sumere communionem, tanquam viaticum: imò *Sa & Sylu. V. Euch. Fumus, &c.* & *Caiet. V. communio*, putant non esse saltem mortale, communionem omittere, dummodò in paschate sumpseris.

2. Si in ægro esset periculum vomitûs docet *Sanctus* apud *Dian. p.* 6. *t.* 3. *R.* 55. posse ei paruam particulam dari, quæ stomachum alteratura non putetur; aut si de hoc ipso dubium sit, securitati; causâ prius dari particulam non consecratam, quam si reiiciat, nullo modo dandam consecratam, secùs si retineat. Si verò indepenter à cibo, perpetuò euomat, nullo modo dandam, nisi fortè per sex saltem horas liber à vomitu fuisset.

3. Pueris

Digitized by Google

3. Pueris doli capacibus, qui ſciunt diſtinguere Euchariſtiam ab alio cibo,probabilius eſt in periculo mortis eam eſſe dandam pro Viatico, vt contra *Vaſq.* inſinuat *Laym.t.4.de Euchar.c.4.*& expreſsè docet *Suar.d.40.ſ.1.* confirmatque *Card.de Lugo d.13.ſ.4.n.38.* & addit, (contra *Sanch.*)ſi de capacitate pueri ſit dubium,poſſe nihilominus dari,etſi non ſit neceſſe.

4. Qui poſt Viaticum ſumptum peccauit mortaliter, non tenetur denuò communicare. Ita *Regin. Fill.Card.de Lugo & alij.*

5. Qui non communicauit in periculo mortis, non tenetur poſtea ſupplere. Ita *Bonac.d.4.q.7.p.1.* ex *Henriq.Regin.&c.*

6.Iudex tenetur,per ſe loquendo,reis concedere tempus communicandi, vt docet *Suar. Bon.loc.cit. & alij communiter* , contra *Navar.* quòd ſi reus noluerit,poteſt iudex procedere. *Filliuc.tom.4. cap.8. quæſt.11.n.248.*

Reſp.2. Etſi Chriſtus tempus communionis,extra periculum mortis,non præceperit; Eccleſia tamen pro eo determinauit tempus paſchale , quod communiter numeratur à Dominica Palmarum, vſque ad Dominicam in Albis incluſiuè : alicubi tamen totam Quadrageſimam comprehendit;alibi extenditur ex conſuetudine,vel indulto;potéſtque Confeſſarius , ex iuſta cauſa, extendere , vt docet *Sa* & alij,*vid.Bon,d.4.q.7.p.2.* Vnde reſolues.

1. Præceptum hoc impletur etiam per communionem ſacrilegam , vt habet communis , contra *Durand. & Sylu.* Et patet, quia Eccleſia tantùm præcipit actum externum ; nec finis præcepti cadit ſub præceptum. An verò qui non ſatisfecit,teneatur poſtea implere vtrimque probabiliter defenditur,etſi affirmatiua videatur probabilior. *Bon. l.c. Suar.Cõn.Card.de Lugo,&c.*

2. Non tenetur præuenire,qui præuidet tempore Paſchali ſe impediendum, vt contra *Vaſq. Sylu. & Fagund.* probabiliter docet *Azor* , *t.1.l.17. c.41. Suar.&c.* Qui verò ſic præueniſſet, & poſtea tolleretur impedimentum , teneretur rurſus communicare,ſecundùm *Lay.l.5.t.4.c.5.C.de Lugo ſ.4.n.78.*

quia

quia non ſatisfecit præcepto obliganti ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen *Dian.* citans *Fernand. & Suar.*

Reſp. 3. Tenetur quis communionem paſchalem ſumere in Parochia, à Paſtore ſuo, niſi huius licentia, priuilegio, aut conſuetudine eximatur. *Nauar. Suar. d. 27. ſ. 2. &c.* Vnde reſolues.

1. Sacerdos vbiuis celebrando ſatisfacit. *Bonac. d. 4. q. 7. p. 2.*

2. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea abſunt, *Bon. l. c.*

3. Non eximuntur laici inſeruientes religioſis, vt habet *Sa V. Euch.* niſi vt dicit *Bonac.* degant in monaſteriis, aliiſque locis, à cura Parochorum exemptis *v. Sanch. de mat. d. 23. n. 12.*

4 Non ſatisfacit huic præcepto qui in Paſchate extra Parochiam, ſine conſenſu Paſtoris, communicat, vt habet *Nauar. Azor, & Alij commun.* niſi tamen communicet in Cathedrali Eccleſia: hos enim ſatisfacere præcepto cenſet *Bon. l. c.* ſed negat *C. de Lugo lib. 1. Reſp. mor.* niſi Epiſcopus expreſsè, vel tacitè conſentiat. *v. ſuprà c. 2. d. 1. art. 1. & c. 7. 8. & 9. Bon l. c. vid.* ſuprà *c. 2. art. 1. caſu 7. 8. & 9.*

Dixi, *ſine conſenſu Paſtoris:* quia cum conſenſu ſummi Pontificis vel Epiſcopi, ſiue Ordinarij, aut eius Vicarij generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Paſtoris) extra Parochiam communicando ſatisfieri præcepto Doctores concedunt. Et quidem ſufficere conſenſum interpretatiuum, ſiue præſumptum not. *Tam. de exped. com. c. 4. §. 4.* Imò *Bauni in Theol. moral. p. 1. t. 5. q. 19. Beia, & quidam alij* apud *Tamb. l. c.* & *C. de Lugo d. 18. ſ. 2. n. 49.* Item *Dian p. 2. t. 14. R. 73.* & *p. 6. t. 7. R. 58.* putant poſſe ſatisfieri præcepto communionis Paſchalis (præſertim extra diem Paſchæ) apud mendicantes ex priuilegio Nicolai V. Pij V. & Pauli IV. certis conceſſo, quod cæteri participant. Verùm hoc alij communiter negant. *v. Auerſ. q. 10 ſ. 4.*

CAPVT

CAPVT IV.

De Eucharistia, vt est sacrificium.

DVBIVM I.

Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam.

RESp. Missa est sacrificium consistens in consecratione panis & vini : estque actus latriæ, qui fit in recognitionem supremi dominij Dei, & signum nostræ seruitutis. Quod non obstat, quin secundariò possit etiam ad alium finem partialem offerri, vt ad agendas gratias, vel impetrationem beneficij, ad remissionem peccatorum, ad sanctos honorandos, &c. Principalis fructus Missæ, ex opere operato, est independens à probitate Sacerdotis, à quo pro omnibus seu viuis seu defunctis, etiam accepto stipendio, applicabilis est: estq; actu, tam intensiuè, quàm extensiuè finitus; etsi enim hostia ipsa, & principalis offerens, id est, Christus, infinitè sit Deo gratus, atque ita Deus per hoc sacrificium infinito honore afficiatur: videtur tamen Christi esse voluntas, vt offeratur, & prosit tantùm ad certum & finitum effectum. Quod etiam patet ex vsu & sensu Ecclesiæ, dum Missæ pro eadem re repetuntur : quod signum est, non habere infinitum effectum. *v. Bon. d. 4. q. vlt. p. 4.* Vnde resolues.

1. Sacerdotes ordinariè peccant grauiter si non aliquoties in anno, saltem ter, vel quater, solemnioribus festis celebrent, nisi legitimè sint impediti. Ita *Sylu. Regin. Suar. Cõn. & alij commun.* contra *Angl. Bonac. Dian. p. 2, t. 14. R. 19.* item *C. Lugo* & *Tamb. lib. 1. exped. com. c. 6.* qui excusant saltem à mortali, dummodò communiter in paschate, absitque contemptus & scandalum : imò vbi Tridentinum & receptum, tenentur ex mandato Episcopi, sub graui culpa celebrare saltem Dominicis & festis: excusantur tamen, si Episcopi nullum mandatum extet.

2. Etsi in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conuentualibus (vbi est competens Sacerdotũ numerus) quotidie debeat vna saltem Missa priuata celebrati,

celebrari,& altera cantari, peccéntque mortaliter dictarum Ecclesiarum Rectores,si in hoc deficiant: *Suar. Côn. Laym. March. &c.* non esse tamen mortale(præscindendo à periculi obligatione talis Ecclesiæ semel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet *Tamb.l.*1. *c.*6. vti neque si in Ecclesiis Collegiatis die festo cadente in feriam priuilegiatam(v.g. Vigiliæ,quatuor temporum,Quadrageſimæ vel Rogationum) Missa solemnis de feria post Nonam canenda,semel omittatur. *Ibid.* ex *Abbat.March.&c.*

3. Peccat grauiter, qui tenetur pro alio offerre Missam,fructum tamen principalem applicat aliis: quia id alij est fraudi,in re graui.

4. Grauiter peccat, 1. qui ad sacrum ex iustitia obligatus,illud diu differt:quia magno fructu alterum priuat. *Sylu. Regin. lib.*23. *n.*236. *Fernand.&c.* multóque magis si planè omittit; teneturque hoc casu ad stipendij restitutionem. *Tamb. de exped.sacrif.l.*3.*c.*1.§.2.Si quis accipiat plura stipendia quibus non nisi post longum tempus possit satisfacere.Ratio eadem. *Sylu.Regin.Fernand.p.*3.*c.*5.3. Qui sacrum animo se obligandi promisit & non præstat. *Bon.d. vlt. p.*8. etsi probabile sit,hoc non esse mortale, vt habet *Sanch de Matr. l.*1. *d.*5. *v. Dian. tr.*3.*misc.*9.9. item *p.*4.*t.*4.*R.*196. & *p.*6. *t.*6. *R.*6. *p.*5.*t.*14.*R.*81. vbi citat *Caiet. Vasq. Hurt.&c.* affirmantes, quòd qui pluribus Missam gratis promisit,possit vnicâ satisfacere: quod tamen alij communiter negant.

5. Si quis det iustum stipendium,(id à consuetudine,vel lege taxatum esse debet,aut si non est, secundùm *Sotum & Caiet.* est frugalis victus vnius diei;quod *Suar. Laym.* & alij reprobant,putantque sufficere mediam, vel tertiam partem sustentationis diei,(vt pro se dicatur Missa,non potest secundum accipi ab alio,& pro duobus vna tantùm Missa dici. *C.de Lugo d.*19.*n.*259. Secùs si ambo dimidium tantùm iusti darent; vti contra *Vasq. Regin.* & alios probabiliter docent *Sotus*, *Henriq. Fill. Côn. C.de Lugo l.c.* quod tamen iam est prohibitum per Bullam *Vrbani.VIII.v.Bon.Dian.t.*14.*Resol.*7.

6. Qui

6. Qui pecuniam ab alio accepit, vt pro illo celebret, aut fieri curet, per se loquendo, potest curare Missam per alium bonum Sacerdotem, minus dando, quàm accepit.

Dixi 1. *Per se:* quia *Vrbanus VIII.* ob speciem turpis quæstus, id fieri vetuit.

Dixi 2. *Bonum*: quia si per malum curet, perditur fructus, qui est ex opere operantis. *v. C. de Lugo l.c.*

8. Beneficiati, etiam Curati, ad Missas obligati, possunt pro iis accipere stipendium, & applicare cui volunt; quia non semper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; nisi tamen contrarium constet, vt de Missa conuentuali docet *Bon.* Ita *Card. de Lugo d.* 81. *s.* 1. *n.* 21. ex *Suar. Vasq. &c.* contra *Gauant. Barbos.* & *Dian.* qui negant de Parocho, refertque *Diana p.* 4. *t.* 4. *R.* 232. determinasse Congregationem Card. quod ei non liceat pro Missa accipere eleemosynam manualem, quando tenetur celebrare de Missa tamen conuentuali, contra *Bon. &c.* ipse affirmat. *p.* 5. *t.* 13. ex *aliis.*

8. Qui stipendium pro sacro accepit, tenetur dicere Missam pro defunctis, vel votiuam vel in hoc aut isto altari, provt pecuniam offerens petiuit -quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Ecclesiæ ordinem inuertere, ob alterius deuotionem, non conuenit (quia ob eius deuotionem, & speciales orationes, maior fructus prouenire solet. Si tamen aliter faciat, non erit graue, imò nullum, si fiat de iusta causa. *v. Dian. de celeb. Miss. resol.* 31. *C. Lugo l.c. n.* 35.

9. Is, qui quoad locum tempus, intentionem, qualitatem Missæ, non satisfacit, sine iusta causa, voluntati fundatoris, peccat: & quidem grauiter, si sæpè faciat; esto consentiant hæredes, cùm ij in hoc voluntati testatoris non possint derogare, vt docet *Sylu. Nauar. Azor. &c.* Episcopus tamen potest in hoc dispensare ex causa, vt habet *Henr. Sylu. & Tann.* Quòd si quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, vt habet *Azor, t.* 1. *l.* 10. *c.* 14. *& Sa V. Missa, Dian. l.c. resol* 29. vt docet ex *Nauar. Rodrig. Fagund. & Azor*, esse mortale celebrare in alio templo, vel altari, quàm quis tenetur, quod negat

Card.

Card. de Lugo, si rarò,& ex causa fiat, *vid.num.* 36. Imò nec esse veniale, si obligatus quotidiè celebrare, rarò & ex rationabili causa celebret alibi. Similiter *Tambur. de exped. sacr. l.*3. *c.*2. excusat à mortali eum, qui vno alteróve die singulis mensibus alibi celebrat, nisi tamen teneatur celebrare in altari priuilegiato; notátque posse Sacerdotem contra hoc onus Missarum,v.g. certum earum numerum,præscribere annis 30.si adsit possessio,titulus,& bona fides.

10.Beneficiatus ex iustitia obligatur sub mortali,& pœna compensationis, ad eum numerum missarum,per se, vel (provt mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) saltem per alium, quem numerum literæ fundationis requirunt: eum verò numerum ex iusta causa, vt v.g. si reditus iam non sufficientes respondeant, potest minuere Episcopus in Synodo, quam potestatem *Bonac.* restringit ad Missas defunctorum, & quidem post *Trid.* impositas.*vid. Bonac.d* 4.*q.vlt.p.*8.

11. Qui ratione beneficij tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Missam pro fundatore (nisi de huius intentione contra constet)applicare.*Bon. & alij* 4.cum *Dian. p.*6.*t.*6. *R.*13. qui tamen concedit posse eum pro seipso quater,aut sexies in anno, & in die commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare; item quavis hebdomada vnam Missam omittere deuotionis & reuerentiæ causa, idque ex præsumpta intentione fundatoris:quod *Tambur l.*3.*exped.sacrif.c.*3.§.1. ex *Grauant.p.*3.*t.*12. limitat,nisi de contraria fundatoris voluntate constet,vel sit onus Ecclesiæ,aut Monasterij, curare missam quotidianam. *v. Tamb. l.c.Dian.p.*2.*t.*14.*R.*28.*p.*4.*t.*4.*R.*86.& *p.*5.*t.*5.*R.*23. & *t.* 13. *R.*51.2. idipsum limitat *Card. de Lugo R. morl.*5.*d.*9. Si obligatio dirigatur ad ipsum Sacerdotem,v.g.si dicatur,(*Qui habet quotidie celebrare,*) quo casu concedit: si verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v.g. *volo vt in tali Ecclesia celebretur quotidie Missa,* teneri eum pro se alium substituere eo die,quo ipse non celebrat.

12. Qui non potest fundationi satisfacere propter

pter morbum, non tenetur, si breuis sit, (v.g. 15. dierum, vt docet *Bon.* aut etiam vnius alteriusve mensis vt probabiliter docet *Card. de Lugo n.49.*) substituere alium, aut compensare, cùm tam strictè nec domini quidem honesti cum famulis agant: secùs tamen, si sit diuturnus morbus; nisi reditus sint nimis tenues, aut in morbum absumantur, vt contra *Sylu. & Azor*, docet *Bonac.* ex *Rodriq.* Impeditus verò aliis negotiis, licèt iustis, (cùm hæc non debeant obesse fundatori) debet satisfacere per alium, vel compensare postea, præsertim si fiat sæpius. Ita *Bon. d.4. q. vlt. p.7.*

DVBIVM II.

Cuius sit applicare fructum sacrificij?

Resp. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per suam intentionem: quia est actus potestatis sacerdotalis. Ita commun. *Suar. Card. Lugo d.14 s.10. n. 211. &c.* Vnde resolues.

1. Is validè applicat, etsi peccet sacrificando, vel applicet contra voluntatem superiorum. Ita *Suar. Laym. Dian. Card. de Lugo l.c.* contra *Nauar. Ledesma*, & alios quorum sententiam probabilem dicit *Dian. t.1. resol.72.*

2. Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter vlli applicatum est, vel ante, vel ipsa consecratione, saltem secundæ speciei, non potest postea vlli applicari, saltem adæquatè: quia producit effectum quando exiitit, neque is suspenditur: ideoque licet accipere stipendium pro Missa præterita. *v. Laym.*

Dixi, *vel ante*: quia non requiritur, vt applicatio stat in ipso sacrificio; sufficitque si pridie facta sit etsi ipso die de eo non cogitet. *Bonac. q.3. p.2.* ex *Suar. & Dian. l.c. resol.47.* contra *Vasq.*

2. Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet in thesauro Ecclesiæ, vt docet *Suar.* vel cedit ipsi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre, quod ita implicitè censeantur intendisse. Ita *Laym. l.5. t.5. c.2. vide C. Lugo n.215.*

4. Applicatio sub conditione iam impleta, est valida, v. g. ad intentionem quam habuit hodie superior; non autem sub conditione futura contingente,

gente,v.g. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit;vel ei qui priùs morietur; vel qui primò ſtipendium offeret. Ita *Suar.in* 3. *p. com.* 3. *d.*79. *ſ.* 9. *Laym.loc.cit. Dian.l.c.reſol.*15. *Card.Lugo d.*19.*num.* 209.contra *Bonac.q. vlt.p* 7.§.5. qui tamen ipſe in praxi diſſuadet.

5. Non ſatisfecit,qui te mortuum putans,Miſſas quas pro defuncto teneretur,celebrauit.

6. Sacerdotes Societatis non ſatisfaciunt,celebrando pro defunctis per anticipationem , niſi tamen iam mortui ſint , etſi poſtea promulgentur. *Laym.l.c.*

7. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Miſſam pro omnibus defunctis. *Tambur. l.*3. *exp.ſacr.*3.§.2. contra *Praxin. & Gan, p.*5.*t.*15.

8. Miſſa celabrata in altari priuilegiato pro defunctis ; non ſuffragatur illis, nec ſatisfit indulto, niſi ſit de Requiem. *Dian. p.*4.*t.*4 *R.*233.ex *declar. Card.*& *p.*9.*t.*1.*R.*8.

DVBIVM III.

Quando , & quoties liceat celebrare ?

Reſpond.1. Ordinariè non licet celebrare poſt meridiem , ſed debet inchoari ante duodecimam, nec ante auroram; quam ante ſolis ortum *Reginal.* quadrantem horæ, *Henriq. & Conin.* mediam horam , *Azor* horam cum quadrante , *Suar. & Fernand.& Poſſeu.* ſeſqui horam comprehendere dicunt;& conſequenter,cùm ſecundùm *Henriq.Suar.* & alios, Miſſa poſſit inchoari tantò ante auroram, vt ſub eius initium finiatur , licet duabus horis ante ſolis ortum incipere. Ita *Rodriq.* & alij Vnde vlterius inferunt quidam , cum *Suar.* Religioſis habentibus priuilegium celebrandi hora ante diem , licere tribus horis ante ortum Solis incipere , quod *Cardin. Lugo dubium* 30. *ſeſſ.* 1. *numero* 32. non improbat , etſi *Layman* tantùm permittat horis duabus cum dimidia , *Diana* vero duabus horis poſt mediam noctem. *Cardin. Lugo loc. cit.* Quacunque autem hora licitè (ſiue ex, ſiue ſine priuilegio,)celebrent, eadem etiam , (atque adeò in Miſſa, quæ nocte Natiuitatis, ceteriſque,

que,quæ post illam celebrantur (licere iis Eucharistiam aliis ministrare, contra *Bordon.* docet *Dian. p.9.t.7.R.45.*

Dixi *ordinariæ:* quia anteuertere licet sequentibus casibus,in quibus etiam paulò post meridiem, v.g.vno vel altero quadrante, inchoari potest,vti etiam secundum *Sotum & Palud.* ex quauis rationabili causa, v. g. ob supplicationem, vel concionem publicam protractam vltra meridiem, ob funus Principis, quia Sacerdos die festo propter iter fuit impeditus, quo casu etiam integra hora post, licere inchoare dicunt. *vid.Lay.l.c. Fernand.hîc c.3.*

1.In necessitate,v.g.vt morituro detur viaticum, quo casu licere media nocte celebrare, ait *Dian. p.1.t.14 R.33.*ex *Laym.&c.*

2. Vbi est mos rationabilis,vt opifices & famuli summo manè possint audire sacrum. *Laym. l.5.t.5. c.4.n.3.* ex *Navar. &c.(v. Dian.p.2.t.14.R.34.* non tamen idcircò post meridiem licebit.

3.Ex priuilegio,de quo suprà.

4.In nocte Natiuitatis,in qua omnes tres Missas ante auroram dici posse, probabiliter docet *Suar. Côn.Laym.Dian.p.4.t.4.R.236.* contra *Sylu.Fernan. & alios.*Vnde resolues.

1. Grauiter peccat, qui sine aliqua harum saltem iusta causa citiùs manè, vel seriùs post prandium celebrat, vbi *Azor* tertiam horæ partem, *Laym.* mediam horam, *Bon.* tres quadrantes, *Sylsuius* horam requirit, vt differendo peccet mortaliter. *v.Dian.t.14. resol.35.* vbi notat religiosos ex suis priuilegiis,posse celebrare vsque ad tres horas post meridiem, post tertiam verò nullo modo. *v. Bon.l.c.*

2.Non est peccatum, celebrare ante dictam Primam,vel etsi ob infirmitatem non possis Horas dicere; vel etiam ante Matutinum, si causa subsit, sine qua erit veniale,vt docet *Fill.Laym.* & alij videturque sententia tuta, contra multos, dicentes esse mortale.

Resp.2. Per se loquendo,quotidie licet celebrare, Dico *per se*, quia præcepto obligante sub mortali,prohibemur die Veneris Sancto, (non tamen

Euchari

Eucharistiam sumere, vel aliis præbere, vt habet *Hurt. de sacrif. d.4. dif.* 3. *Quintan.* ex *Suar. Vasq. Tann. &c.* licèt suppositis declarationibus *Card.* non licere ministrare nisi solis infirmis, vult *Dian. p.4.t.4.R.237.p.6. R.19. & p.9.t.9. R.24.* ex *Barb. Gauant. &c.* (In Cœna Domini verò, etsi ex consuetudine vno celebrante reliqui communicare debeant;plures tamen ex causa licitè priuatim celebrant; non tamen post finitam Missam solemnem,& sacrarium reconditum, vt vult *Palaus*; licèt alij id non admittant apud *Dian.p.9.t.9. R.24.* De Sabbatho Sancto alij negant licere,vt *Vasq.&c.* alij probabiliùs affirmant, vt *Suar. Fagund. Dian. Gasp.Hurt.d.4.dif.*3.*Palaus* (qui non vult fieri ante inchoatam Missam solemnem) *& Card.Lugo s.*1. *n.*18. qui addit, non esse tunc legendas prophetias, quia non sunt pars Missæ; neque benedictionem cerei, imò nec Litanias, quia est ratio eadem. *v.l.c.n.*20.& *Bon. p.*2. vbi notat, quòd vsus id vix habeat. *vid.* etiam *Dian. p.4.t.4. R.*237 vbi cum *Mercero*, contra *alios* permittit eo die ante Missam solemnē celebrare de Sancto incidente, vel votiuā.

Resp.3. Sæpiùs in die celebrare non licet ordinariè;quod addo,quia si sis ieiunus, licitum est sequentibus casibus,bis, vel etiam ter, requisito tamen, si facilè habere possit Episcopi iudicio,præterquam in primo.

1. Nocte Natiuitatis:qua tamen non tenetur,ne Parochus quidem celebrare tres Missas, sed potest aliquam pro arbitrio omittere. *Dian. p.4. t.4. R.*236. Neque ter communicare, vel semel communicare,& bis celebrare. *p.*8.*t.*1.*R.*87.

2.Si Pastor habeat duas Parochias dissitas,*Card. de Lugo d.*20.*n.*45.

3.Si concursus populi sit tantus,vt Ecclesia non capiat,vt habet *Laym.l.*5.*t.*5.*c.*4.*in* 6.*& v.Card. Lugo l.c.* etsi tunc potiùs expediat celebrare extrà.

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & suam iam hostiam sumpserit,nec sit alius Sacerdos.*Sylu.Nau.* Sed casum esse metaphysicum, dicit *Card.Lugo d.*20.*n.*44.

5. Si die festo aduenient personæ,quas non de-

ceat

ceat ſacrum omittere, v. g. Rex, aut Princeps; quamuis hic vltimus dicatur non eſſe in vſu. *v. Bon.d.4.q.vlt.p.7.n.9. Card. Lugo l.c.& Laym.t.5.c.4. Cônin. Dian. p.2.t.14.R.56.* vbi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci conſuetudinem, quæ ferè omnes nunc ſuſtulerit.

Quæres. An aliquando liceat interrumpere Miſſam?

Reſp. Etſi abrumpere eſſentialiter, ſiue vnam tantùm ſpeciem conſecrare, nullo caſu liceat, vt dictum eſt ſuprà *c.1.d.2.* accidentaliter tamen abrumpere, vel etiam interrumpere, aliquid interponendo, licet his caſibus.

1. Ob concionem, poſt Euangelium, vel proceſſionem excipiendam.

2. In gratiam ſuperuenientis Principis, vel turbæ peregrinorum die feſto, quo aliàs Miſſam audire non poſſent, vel ſimili iuſtâ causâ: ex qua, ſi non ſit facta oblatio, poſſe incipere de nouo, vt totum ſacrum audiant, etſi non teneantur, docent varij Authores cum *Sa*, apud *Bon.d.4.q.vlt.p.6.n.9.* qui benè monet, conſuetudini locorum ſtandum. *Henriq.* autem docet, id tantùm licere finitâ Epiſtolâ, vel Euangelio: *Tam.* planè improbat.

3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicuius impedimenti, v. g. ſe non eſſe ieiunum, vel in gratia, vel irregularem, vel excommunicatum; vel excommunicatus non toleratus præſumat intereſſe, nec poſſit expelli.

4. Si vrgeat grauis neceſſitas, vel propria, v.g. morbus; vel proximi, vt ſi moriturus ſit baptizandus, vel abſoluendus. *Trull. Dian.p.5.t.3. R.70.* In aliis tamen ſacramentis non ita neceſſariis, non decet inter conſecrationem & ſumptionem interrumpere, niſi moriturus eſſet in propinquo, nec opus eſſet veſtes exuere, vel niſi pœnitentiæ ſacramentum ob phreneſin ſuſcipere non poſſit. *Laym. Tam.l.2. exped. ſacrif. c.7.* Reuertens autem ad ſacrificium Sacerdos ſi fuerit antè facta conſecratio, incipiet vbi deſierat; vti & ſi facta non fuerit, & parua mora interceſſerit, v.g. minor quàm vnius horæ, ſi autem longior ordinetur ab initio. *Tamb. l.2.exped.ſacrif.c.8.§.7.*

DVBIVM IV.

Quo loco celebrandum sit?

Resp. Communiter non licet celebrare; nisi in Ecclesia eaque consecrata, vel saltem benedicta, & non violata, vel exsecrata, nec interdicta patet ex *Trid. sess. 21.*

Dixi, *communiter*: quia in decenti loco & altari portatili, (quod semper sub mortali requiritur) cum licentia Episcopi, si adsit, vel sine ea si absit, licet sequentibus casibus: extra quos si fiat, esse mortale, docet *Fillius. Layman. & alij communiter* contra *Sotum* & *Sa.*

Primò, si sit necessitas qualis esse censetur, 1. Si Ecclesiæ diruræ sint. 2. Si populum in solemni festo templum non capit, 3. In castris pro exercitu: sed festis tantùm diebus *Fagund. Card. Lugo, &c.* licet *Pasqual.* apud *Dian. p 9. t. 1. R. 44.* etiam non festis censeat posse permitti Generalibus, & primariis Ducibus, in suis tentoriis. 4. In portu pro appulsu nauis; non tamen in flumine, vel mari, propter periculum effusionis sanguinis, vt comm. docetur apud *Ben.* Contrarium tamen dicitur iam habere praxis Lusitanorum, euntium in Indiam, ex permissione *Clementis VIII.* & *Pauli V.* ex qua licitè nunc fieri docet *Fagund. Gran.* nec improbat *Card. de Lugo l.c.* Limitat autem *Dian. p. 5. t. 3. R. 40.* cum *Hurta. Mercer. Trull. &c.* si magna sit tranquillitas sine vllo tempestatis indicio, adsitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui post consecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Episcopum posse ad hoc concedere facultatem in necessitate (v. g. ne magna multitudo ndn audiat sacrum, vel moribundus decedat sine viatico) docet *Gran.* apud *Dian. l.c.* contra *Conin.* & *Tur.* qui soli Papæ eam reseruatam volunt vt etiam *Dian. p. 9. tr. 1. R. 45.* vbi adducit declarationem Cardinalium, qua iubentur Episcopi id prohibere.

Secundò. Ex dispensatione Episcopi, ob rationabilem causam, etsi in *Trid. sess. 12.* id permittere prohibeantur, nisi ex iusta causa, in oratoriis priuatis, diuino cultui destinatis, licèt non benedictis.

Verùm

Verùm etiam hanc potestatem illis tunc esse ademptam, docet *Gauantus l.c. & Dian.p.9. t.1. R.42.* eo tamen non obstante, posse eos in aliquo casu particulari, ex iusta causa permittere, vt celebretur extra Ecclesiam in altari portatili, docet idem *Dian. l.c.R.43.* ex *Marchin.Garc.Hurt. Lugo, Auersa, Persic. &c.*

Tertiò Ex priuilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod esse reuocatum à *Trid sess.22. cap.8.* licèt multi velint, negant tamen *Dian.p.3.t.2.R.80. & p.4.t.4. R.106. Ioannes de Salas; Rodriq. &c.* Idque secundùm *C. Lugo d. 20.s.2.num.51.* probabiliter & *Tambur de exped. celebr.l.1.c.3.§.1.* probabiliùs, *v. Barbos.in Trident.loc.c.* Item religiosi Societatis, à Gregorio XIII. vt possint tum in missionibus, cum facultate superioris, in quouis loco decenti; tum in domibus suis in loco honesto, à Prouinciali designato, Missas dicere; in quo idem licebit aliis.

Dixi 2. *non violata*: quia in Ecclesia interius violata, nisi priùs reconcilietur, non licet sub graui peccato, vt *Laym. l.5. t.5. cap.5. num.7.* ex *Nauar. Suar. Con. &c.* nisi in necessitate, cum venia Episcopi, (si is adiri possit; alioqui sine ea, vt habet *C. Lugo loc. cit. num. 63.*) celebrare, aut mortuos sepelire.

Addo 1. *Ecclesia*: quia Oratoria, etsi deputata ad cultum diuinum, cùm tamen benedicta non fuerint, nisi in ipsis extet altare ad facienda diuina, vt *Bonac.de mat. quæst.4. Resol. vltim. num.9.* non sunt capacia violationum. Quod etiam consequenter de hospitalibus docent *Nauar. Sot. &c.* sed probabiliùs contrarium docent alij, cum *Card. de Lugo loc.cit.*

Addo 2. *Interiùs*: quia quod fit in turri, sacristia, supra tectum, vel fornicem, in crypta, sub pauimento, (nisi sit sepultura, aut singulariter benedicta) non violat Ecclesiam.

Addo 3. *Nisi reconcilietur*: quod fieri debet ab Episcopo, vel Sacerdote ex priuilegio Papæ, (quale Superiores Regularium pro suis templis habere, ex Auila notat *Dian.p.4.t.4.R.91.*) si fuit con-

 secrata;

ſecrata ; (quod præſumendum eſt, ſi celebretur feſtum Dedicationis) ſi verò tantùm fuerit benedicta, poteſt fieri reconciliatio à ſimplici Sacerdote, aſperſione aquæ benedictæ, cum facultate Epiſcopi, vel ſine ea ſecundùm *Dian. pun. 4. tom. 4. reſol. 91.* Cenſeri eam reconciliatam, ſi ſacrificium in ea peractum fuerit, docet *Tamb. loc. c. §. 4* ex *Henriq. Sa, & Dian.* eſſe probabile : negat autem *C. Lugo de Euch. d. 20. ſ. 2.*

Porrò Eccleſia, vti & cæmeterium, violantur ſeu polluuntur ſequentibus caſibus, non tamen, niſi poſtquam res euulgata fuerit. *Layman. l. 5. t. 5. cap. 5.*

1. Per factum in eâ homicidium mortaliter malum, ſeu iniurioſum, ſaltem immunitati Eccleſiæ; quale etiam eſt, quod aliàs iuſtum eſſet per ſententiam Iudicis : niſi tamen Reipub. perturbator aliter capi non poſſet. Non eſt autem tale, 1. quod fit caſu, vel ab amente, 2. quod in ſui defenſionem, 3. cuius cauſa data eſt extra Eccleſiam: quia requiritur, vt vulnus, ſiue cauſa Phyſica fiat intra Eccleſiam, *v. C. Lugo d. 20 ſ. 2.*

2. Per mortaliter malam effuſionem proprij, vel alterius ſanguinis, vel ſeminis, cauſatam, vel factam in templo, licet non in templum. Vnde non violat, 1. Si pauculæ guttæ effluant ; quia non eſt effuſio, 2. Si ex percuſſione, vel vulnere leui, v. g. narium in rixa puerorum, etiamſi copioſus ſanguis effluat, 3. Si fiat ex ſectione venæ, 4. Actus coniugalis, quando excuſatur à ſacrilegio, 5. Fornicatio facta ab amente, 6. Pollutio inculpata. *v. C. de Lugo d. 20. num. 54 & 55.*

3. Per ſepulturam excommunicati, non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hîc non comprehendi hæreticum, docet *C. Lugo l. c. n. 57.*) etiam infantis; vt eſt *c. Eccleſiam de conſecratione,* docet *Præp.* Quamuis, ſi pueri parentes ſint fideles, neget *Sayr. v. Bon. de Euch. & mat. d. 4. q. 4. p. vlt.*

4. Per deſtructionem Eccleſiæ ex toto, vel maiore parte, (quanquam eo caſu dicatur potius exſecrari, quàm pollui) non autem, ſi ſolum tectum, vel ſucceſſiuè per partes modicas deſtruatur & reficiatur,

tur,neque etiam per desolationem, exercitium hæreticum,spurcitias hominum,vel si animalium istic stabulatorum,&c. etsi deceat, & praxis habeat, vt per Episcopum,vel saltem Sacerdotem,cum aliqua cæremonia reconcilientur, & abluantur, quod in simili casu intellige de altari. *Lay. l.5.t.5.c.5.*

Quæres. Quid sit, & quando fiat exsecratio, seu resecratio?

Resp. Exsecratio dicitur, cùm res sacra perdit suam consecrationem, ita vt de nouo consecrari debeat, quod fit quando ita destruitur, vt formam & vsum suum perdat. *Vnde resolues.*

1. Pollutâ Ecclesia, polluta etiam sunt altaria eius fixa;non tamen exsecrata, exsecrantur altaria; nec contrà.

2. Ecclesia exsecratur,si parietes secundum maiorem partem destruantur, vel omnis eorum crusta, aut maior saltem pars simul auferatur. Secùs autem,si vna post alteram. *v.C.Lugo d.20.n.65.* non autem, si tectum corruat, quia consecratio est in parietibus. *v.Lay.l.c.*

3. Altare exsecratur, 1. Si cùm fixum est,lapis consecratus remoueatur ab inferiore structura, 2. Si ita frangatur,siue fixum, siue portatile sit,vt in nulla eius integra parte, calix cum patena possit consistere. 3. Si spolietur sepulchrum: quod tamen quidam negant,vt *Lugo Tamb. l.1.c.5.*

4. Calix exsecratur, si notabiliter frangatur, vel ita vt fiat inutilis ad vsum sacrificij, v. g. si foramen sit in fundo, licet minutissimum; vel si figura destruatur: non tamen si in tornatili pes separetur à cuppa; quia in tornatili consecratur sola cuppa. *Bonac.d.4.q. vlt.p.9.* ex *Suar. &c.* Neque exsecratur, si pereat inauratio. Vnde licèt communiter calix & patena, post nouam inaurationem,quoad eam partem, qua Christi Corpus, vel Sanguinem contingunt,denuò consecrentur;id tamen necessarium non esse, docet *Durand. Cónin. & alij*, contra *Suarez, Bonacin. & alios*: etsi deceat, vt abluatur aqua benedicta. Ita *Dian.t.1. miscel. resolut.3.* & *Layman. hic.* Item *Card. Lugo d.20. s.4. numero 94.*

5. Vestes sacræ exsecrantur, quando ita destruuntur, vt perdant suum vsum; vt si cinguli parte te non amplius cingere possis; vel si manica ab alba separetur, etiam si postea reparetur. Non perdunt autem, etsi atritis pars aliqua assuatur, vel cinguli parti, aptæ adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc accessorium sequitur principale. *C. Lugo, Tamb. de exped. sacrif. l. 1. c. 3. §. 2.* Similiter si stola, vel casula duplicata, facili separatione fiant duæ, quarum vtraque apta sit ad sacrificium, non perdunt benedictionem. *Tamb. l. c.*

6. Partes auulsæ à re consecratâ, destructâ eius formâ, desinunt esse sacræ, v. g. ligna & lapides Ecclesiæ dirutæ, vel altaris: ob respectum tamen ad rem sacram, cuius sunt reliquiæ, non possunt applicari ad vsus profanos, aut diuendi, sine licentia Papæ. Statuæ autem sacræ, & imagines templi destructi, debent in alio collocari, & in loco Ecclesiæ Crux erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetustate consumpta, debent igne absumi, & non adhiberi ad vsus profanos, vt habetur in *c. Altaris, de consecr. dis. 1. v. Suar. & Sa V. Missa, & Laym. l. c. c. 6. Tambur.* tamen *l. 1. de exped. sacrif. c. 2. §. 3.* ex *Palao:* item *Diana p. 5. t. 13. R. 75.* docet probabile esse, quòd non sit saltem mortale, si mutatâ formâ ad profanos vsus applicentur, v. g. calix confractus, alba dissoluta, frustula corporalis, &c. *v. suprà l. 3. t. 1. c. 2. d. 2.*

DVBIVM V.

Quæ sint requisita ad Missam?

Resp. Hæc sequentia, 1. Et quidem sub graui sacrilegio, altare consecratum ab Episcopo vel Abbate, (hunc enim altaria, calices & campanas posse consecrare, etiam ad vsum alienarum Ecclesiarum, docet *Dian. p. 3. t. 2. R. 15.* cum *Barb. & alijs 4.* ex declaratione Cardin. & priuilegio Innocent. III.) vel Sacerdote priuilegiato, stabile vel portatile: vtrumque tamen ex integro lapide, quantum ad superiorem mensam, quæ consecratur; debetque esse tanta, vt possit capere calicem cum patena. Non sufficit autem hostias esse in ara consecrata, dum consecrantur, verùm etiam debēt, tam paruæ,

quàm

quàm magnæ)in eadem relinqui tempore sacrificij,& non alibi (licèt supra aliud corporale) deponi, v.g.propter loci angustias : quia omnes sunt vnica victima, & per modum vnius offeruntur. Quapropter rubricæ Missalis eas supra corporale, ante vel post calicem poni volunt. Hinc etiam minùs rectè faciunt, qui consecratione factâ, mox hostias minores à se consecratas, dant alteri Sacerdoti distribuendas populo : quia sicut Sacerdos non debet de sua hostia dare, priusquam ipse sumpserit, sic nec de aliis, cùm sint vna victima & hostia, omnesque orationes, oblationes, & benedictiones sequentes non minùs spectent ad paruas hostias,quàm ad magnam:neque ante sumptionem Sacerdotis perfectè & integrè sacrificata sit victima *Card.de Lugo quæst.*20 *sect.*2. *num.*69. Eum tamen,qui contrarium fecerit, à peccato saltem mortali, imò si necessitas fuit expediendi communionem populi, ab omni excusat *Tambur. l.*5. *exped. sacrif.c.*5.

2. Mappa linea triplex : etsi enim secundùm quosdam,vna duplicata,imò secnndùm *Sa, Angel. Azor,c.* 28.*q* 8. & *Laym.l.*5. *t.*5. *cap.*6.*nxm.*17. vna simplex sufficiat in necessitate; Missale tamen Romanum, authoritate Clementis VIII. & Pij V. editum, expressè tres requirit, *tit.de defect.* vti & *Gauant.v. C.de Lugo.* Vt ea benedicta sit,non est omninò necessarium, vt habet *Sulu.* Vnde in necessitate vulgaris adhiberi potest, & aliis vsibus reddi.*Lay.l.c.*

3.Sub graui sacrilegio,vestes sacræ;(hoc est,benedictæ ab Episcopo,vel Sacerdote habente priuilegium,vt habent mendicantium saltem Superiores,siue Prælati. *v.Tambur.l.*1.*c.*3. §.2.*exped.sacr.)* quarum tamen colores non esse præcepti, sed directionis, notat *Homo.* apud *Dian.p.*2.*t.*14. *R*57. In graui autem necessitate etsi præstet,si sine scandalo fieri possit, Missam *(*cuius audiendi, vel faciendi obligatio tunc cessat*)* omittere, licere celebrare sine stola vel manipulo, vel etiam vti cingulo non benedicto, vel si fractum sit, rursus connectere, vel stola pro cingulo, & manipulo pro

ſtola, docet *Laym. l.4.t.5.c 6. Dian.p.1.R.57.& 67.* contra *Fill. t.1. l.5. c.5.* qui tamen concedit in neceſſitate, ſine vna vel altera ex minoribus, v.g ſtola, vel cingulo celebrare, non eſſe mortale. *v. Dian. p.5.t.5. R.62.* vbi contra *Fill.* ex *Henr.* & *alios ſex*, docet eſſe probabile, quod ex paruitate materiæ excuſari poſſit à mortali, qui (ſecluſo ſcandalo, & contemptu) aliquam harum citra neceſſitatem omittit, v.g qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel eius loco vtitur aliâ re. Denique metu mortis aut grauiſſimi damni, licere aliquando celebrare ſine ſacris veſtibus, & altari, (dummodò non fiat in contemptum Religionis) ex *Azor.t.1.l.1. c.11.q.11.* docet *Eſcob.E.2.c.1. Nauar. Hurt. &c.* Limitat autem *Tamb. de exp. ſacrif. l.1. c. 5.§.1.* ita vt permittat ſine aliqua etiam ex grauioribus, non tamen ſine omnibus fieri ob ſcandalum & irreuerentiam *v. Dian.p.3.t.6.R.48.* & *p.5.t.3.R.39.* Porrò huiuſmodi ſacras veſtes conficere ex profanis, v.g. planetam ex veſte ſerica muliebri, non eſt prohibitum. *Suar. Pala. Tamb. exp. ſacrif. l.1.c.2. §.4.* qui monet *l.c.§.1.* cauendum eſſe ne ſint valdè attritæ, vt & ne reliqua ſuppellex ſacra ſit valdè immunda in quo grauiter peccari poteſt. *Suar. Laym Tamb. l.c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena conſecrata; ſi tamen in nondum conſecraris aliquis bonâ, imò addit *Bordon.* & *Tambur*, malâ fide celebraſſet, (licèt ſic celebrando peccaſſet mortaliter) probabile eſſe, quòd hoc ipſo cenſeantur conſecrata, liceatque in iis celebrare, contra *Card. de Lugo & Laym.* docet *Dia p.2.t.14 p.5.t.13. R.60.* & *p.9. t.7.R.18.* ex *alio auctо.* Idémque de ſacris veſtibus, item de corporali pixide, &c. quæ immediatè tangunt ſpecies, cenſet *Tamb. de exp ſacr. l.1. c.3.§.1.* Ac licèt decens ſit vt etiam pixis, ſiue ciborium, & luna, ſeu ſphærula hierothecæ, & quodcumque vas continens & immediatè tangens Euchariſtiam, vti etiam ſecundùm *Laym l.5.t.5.c.6.* vaſculum chriſma continens benedicatur; (benedicere autem præter ea, in quibus vnctio adhibetur poteſt idem, qui cætera ornamenta) cùm in Rituali Romano propria ſit pixidis benedictio; id tamen neceſſe eſſe, negant

negant *Suar. Hurt. Lugo, Tamb. l.* 1 *exp. sacrif. c.* 1. §. 6. nec esse necesse imponere pixidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porrò calix & patena confecta esse debent ex auro, argento, vel stanno, saltem quoad cuppam, (admittunt etiam aliqui ex plumbo) sed non ex ære, *cap.* vt calix, de consec. *d.* 1. quamuis *Tamb. l.* 1 *exped. sacrif. c.* 1. cum *Hur. Fagund. & Gauant.* admittant etiam ex gemma, quæ æque pretiosa sit, ac aurum vel argentum, modò species non imbibat, nec sit periculum ne effringantur. Ac licèt rubrica præscribat, vt saltem cuppa, & superior pars patenæ sit deaurata: eam tamen non obligare sub mortali *Gran.* imò nec sub veniali, propter vsum contrarium, vult. *Tamb. l. c.*

5. Corporale lineum, saltem quoad eam partem, quâ hostiam vel calicem tangit. *cap. consulto, de consecr. d.* 1. (nam in extremitatibus potest esse sericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Episcopo, vel priuilegiato, *(v. Compend. priuil. Societatis* IESV *V. Bened.)* non tamen, iterùm benedicendum post lotionem, nec nisi notabiliter rumpatur. *S. Thom. Sylu. Bon. d.* 4 *q. vlt. punct.* 9. *Card. Lugo d.* 20. *sect.* 2. *num.* 76. *& Gauant. p.* 2. *tom.* 1. vbi addit *Sa,* (& dicit esse communem) peccare mortaliter, qui vtitur notabiliter immundo.

6. Palla item linea, quâ parte calicem tegit (superiore enim parte potest auro constare, vel serico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem, vtpote cuius pars antiquitus fuit, pro eodem seruire posse, docet idem *C. Lugo l. c.* si sit satis capax.

7. Purificatorium item lineum, non tamen necessariò benedictum, vt contra *Lay.* docet *Suarez, Gauant. & C. Lugo*; neque vlla reperitur in ritualibus eius benedictio.

8. Sub graui peccato Missale, Canonem saltem continens vt habet *Bon.* & alij commun. etsi *Ledes.* & *Laym* doceant in graui necessitate licitum esse celebrare sine libro ei, qui moraliter sit certus se non erraturum: & sic *C. Lugo l c.* cum *Dian. &c.* probabiliter excusat eum, qui propter visus debilitatem legere non potest.

9. Miniſter (ſecundum *Nauar. Fag. & Zerol.* ſub mortali) & quidem maſculus; in neceſſitate tamen graui, v.g. diei feſti, vel dandi Viaticum, poſſet quis ſibi ipſi reſpondere, inquit *Sa, Bon. & Dian. t. 14 reſol. 43.* ex aliis. In quo caſu etiam fœminam adhiberi poſſe, docet *Nugnus a. 6 d. 1. & Sylu.* (idque quibuſdam Belgij partibus conſuetudine inductum eſſe, docet *Marchant. Reſ. paſt. c. 4.*) contra communem, apud *Laym. Fernand. & Dian. l. c. Tamb. l. c. & Marchin. de ord. t. 3 c. 15.* vbi vult id eſſe mortale. Miniſtrante tamen circa altare viro, qui neſciat reſpondere, Moniales ex choro reſpondere, non eſſe prohibitum notat *C. Lugo* & *Tamb. l. c.* vbi etiam cùm *Henriq. & Hurt.* permittit celebranti Miſſam cœptam proſequi ſine miniſtro, ſi hic fortè abiit, & aliquantulum expectatus non reuertatur.

10. Crucifixus; (niſi ſit expoſitum Venerabile Sacramentum) non tamen ſub obligatione graui. Idem eſt de velo *C. Lugo d. 20. ſ. 2 n. 79. Gauant.*

11. Candela accenſa duplex ex certa, & quidem ſecundum *Fagund. Regin. Vaſq. & alios,* ſub mortali, contra *Nugnum & Marchinum.* In neceſſitate tamen, præciſo ſcandalo, ſufficit vna, etiam ex ſeuo, vel lucerna, aut lampas ex oleo. *v. Dian. l. 6 Laym. c. 16. n. 17. Azor, c. 28. q. 15.* Sine omni autem lumine celebrare numquam licet, *C. Lugo d. 30. ſ. 2.* adeò vt ſi extingueretur ante conſecrationem, & aliud haberi non poſſet, Miſſam eſſe relinquendam, etiam in neceſſitate conſecrandi pro moribundo Viaticum, dicat *Fagund p. 22. c. 22* & *Quintan. t. 4. ſ. 1.*

12. Requiritur etiam antipendium, puluillus, candelabra, burſa, velum, maneutergium; ſed non benedicta, & ſi quid ex his deſit, ex profanis congruenter mundis mutuo accipi, & deinde priori vſui reddi poteſt *Tamb. l. 1. c 3. §. 3.*

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infirmitate, ſine licentia, vt docet *Fagund. Laym. Dian. Reſ. 58.* Et quidem Summi Pontificis, vt ex Declaratione Cardinalium notat *Gauant. & Tamb. de exped. ſacrif. l. 2.* licèt *Laym. & Scort.* Epiſcopis, & cum Regularibus eorum Prælatis permittant Quod *Tambur. l. c.* rectè limitat ad caſum neceſſitatis, in

quo

quo ad Papam difficilis sit recursus, qui tamen sine venia faceret, eum non peccare mortaliter (seclusso contemptu & scandalo) vult *Ledesm. & Tamb. loc. c.* Quod *Diana p. 2. t. 14. R. 58.* censet probabile, si tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus, *v. apud Aut. cit. Gauant. Dian. Laym. Bon. C. de Lugo d. 29. s. 4. Escob. E. 11.* vbi notat, etsi grauis sit obligatio, seruandi ritum celebrandi præscriptum in rubricis Missalis, ideoque graue sit, omittere v.g. obligationem hostiæ, vel calicis, vel infusionem modicæ aquæ; *Tamb. de exped. sacr. l. 2. c. 5.* nihilominus leuitatem materiæ sæpè excusare à culpa mortali omissionem, etiam intra Canonem monet *Escob. l. c.* Vnde veniale tantũ erit.

1. Omittere orationes dici solitas, dum Sacerdos se induit, vt contra *Nauar. Sylu. & Azor*, docet *Laym. Fagund. Dian. R. 21. &c.* Lotionem autem manuum ante vel post Missam (etsi facilè omitti non debeat) non videri sufficientem materiam rigorosi præcepti, tenet *Suar. & Tamb. §. 6.*

2. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicuius Sancti; vel ea quæ tempore Paschali interponuntur inter communicantes; aut infra actionem *Dian. p. 2. t. 14. R. 49. & 89* ex *Fill. Quint. &c.* In Missa autem quæ canitur non legere Euangelium submissâ voce, *Dian. l. c. R. 4.* negat esse peccatum, ex *Sanch.* & *aliis* 10. quòd rubrica sit tantùm directiua. Si quis autem in Missa aduertat aliquid à se omissum, regulariter non esse repetendum ait *Suar. & Tambur. exped. sacrif. l. 2. c. 5.* Dicit *regulariter*: quia 1. si sit de substantia, v g. aliquid pertinens ad consecrationem, certum est debere repeti. 2. Si dum secretò orat, post pauca verba certò aduertat, se aliquid notabile omisisse, (v.g. die Paschæ communicantes,) paululum regrediendum esse, & repetendum censet *Tambur. l. c.* ita *Filliuc. Dian. R. 59. Escob.*

3. Ex deuotione leue aliquid in Missa (etiam dum secretò orat) addere, v.g. orationem Dominicam, vel Psalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci. *Tamb. l. 5. exped. sacrif. c. 5.* Dixi, *leue*: quia notabiliter addere,

esse mortale vult idem *Tamb. l. c.* ex *Bon. d. 4. q. vlt.*

4. Celebrare ante dictum Matutinum, vt contra *Azor, & Regin.* docet *Sylu. Valent. Suar. Vasq. Less. Fag. Laym. &c.* quorum plerique tamen cum *Palao* dicunt esse veniale, si fiat sine causa: licèt & hoc *Tamb. l. 1. a. 7. §. 1. de exped. sacr.* in dubium vocet.

5. Quæ alta voce dicenda præscribuntur, adeò submissa dicere, vt astantes audire non possint. *Tambur. de exped. sacrif. l. 2. c. 9.* Quidquid dicat *Navar.* apud *Sa, V. Missa.* Imò notat idem *Tamb.* ex *Lugo d. 22. s. 2.* à timoratis passim sine scrupulo voce depressa legi.

6. Mutare Missam, & die Dominico, vel festo duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici (v. g. infra octauas Epiphaniæ, Paschatis, &c. Feria IV. Cinerum, infra hebdomadam maiorem; Vigilia Natiuitatis Domini) sine graui causa legere votiuum, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato. *Suar. Dian. C. Lugo l. c. Escobi* contra *Quintan.* qui *t. 7. s. 40.* putat in hebdomada sancta licere legere votiuum: quod refutat *Gauant. & Dian. p. 9. t. 8. R. 53.* ex *Declar. Cardin.*

Dixi 1 *sine graui causa*: talis autem censetur, 1: quæ spectat ad bonum Reipub. vel Principis, verbi gratia necessitas pluuiæ, ingruentis belli, vel pestis vel similis mali vniuersalis; item solemnis gratiarum actio, solemnis expositio Eucharistiæ, (v. g. diebus Antecineralibus in oratione 40. horarum) *Tam. l. 2. c. 6. 2.* Quando cadauer præsens est in Ecclesia, vbi vsus obtinuit. *Gauant. p. 1. t. 5. 3.* Si quis celebret in Ecclesia, in qua agitur dies festus loci proprius: hunc enim non tantùm posse, sed debere ex congruitate conformare se loco, notat *Gauant. v. Tambur. l. 2. c. 6.* qui §. 2. & 4. addit, etiamsi Sacerdos (accepto stipendio) homini promiserit votiuam, vel pro defunctis, etiam in altari priuilegiato, non solùm posse, sed debere celebrare Missam currentem diebus quibus istæ prohibentur. Imò etsi Deo per votum tales Missas promiserit, non tamen ad eas obligari istis diebus, eò quòd votũ non obliget, quando impedit bonũ maius, quale esse dicit conformitatẽ officij cũ Missa: secùs diebus aliis

Dixi.

Dixi 2. *in numerum Sanctorum relato*: quia si sit Beatificatus tantùm, de quo certis sacerdotibus, (v. g. quorum Ordinis fuit,) concessum sit Missam legere, docet *Gran 2.2.cont.1.c.7.d.4.§.2.n 2. & Escob.* contra *Palaum*, non licere aliis sacerdotibus, etsi nullum aliud sit festum, de eo legere: eò quòd sic expressè determinarit Sacra rituum Congregatio, apud *Gauantum.vid.Escob.n.41.& Tambur.loc.cit.c.6.* vbi *Palaum* sequens dicit contrarium esse probabilius, ac magis pium. Imò de Sanctis Societatis certum esse, si celebrent in templis eiusdem Societatis, ex concessione Pontificum. Idem tenet *Quintanad.t.7.sing.1.c.*

7. Si quis violet rubricam spectantem ad essentiam, vel quasi essentiam Missæ; vel si nullam planè seruet, peccat mortaliter. *Esc.* ex *Fagund. p.1.l.3. c.21.n.9.*

TRACTATVS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPVT I.

De essentia huius Sacramenti.

DVBIVM I.

Quæ sit eius materia & forma?

RESP. Materia remota, & necessaria, est omne peccatum mortale, post baptismum commissum, & non confessum. Materia sufficiens, & non necessaria, est omne veniale post baptismum commissum, vel etiã mortale, aliàs ritè confessum. Materia proxima sunt actus pœnitentiæ, contritio, confessio, & satisfactio: quarum vltima est integralis tantùm, (vt patet in infirmo, qui si ratione destituatur, solet absolui absque satisfactione) duæ priores sunt essentiales, vt communiter docetur contra *Scotum*, qui totam essentiam ponit in absolutione. Potrò, peccata sunt tantùm materia circa quam; actus verò

pœni-

pœnitentis,materia ex qua *Laym. l.5.tr.6.cap.4.* ex *communi.* Vnde resolues.

1. Etsi peccatum mortale remissum quomodocunque sit, teneris tamen confiteri, si non feciſti. *Trid.sess.14.c.5.*

2. Omitti possunt venialia,vel omnia,vel aliqua; item mortalia semel ritè confessa, v.g. in Confessione generali,vt docet *Dian.p.3.t.4.resol.56.Card.de Lugo d.16.num.56.* contra *Victoriam, Ledesm. & alios.* In qua etiam non esse necessarium, addere peccato mortali, quòd post vltimam confessionem sit commissum docet *Bon. d.5.q.5.s.2. p.2. Dian.tom.2. t.4.R.62.& tom.3.t.3.R.65.Card. de Lugo d.16.s.2. num.47.* ex *Sanch.* & *Côn.* quod est probabile,nisi circumstantia aliqua v. g. speciem mutans, vel reseruatio casus,vel proxima peccandi occasio,aliud requirat,& pœnitentia sufficiens imponatur. *C.Lugo. Tambur.de exped.conf.l.2.c.1.* Tutius tamen est noua ab antiquis secernere.

3.Ponenda semper est materia certa;qualem esse negat *Sanctius in sel.d.7.* apud *Dian. p.3. t.4. R.52.* quòd quis non responderit diuinis inspirationibus non fecerit bonum quod potuit, & similes imperfectiones, In quibus tamen exponendis, non tenetur Confessarius impedire pœnitentem, vt docet *C.de Lugo l.c.num.103* contra *Sanctium.* Quòd si haberi certa non possit, pro ratione dubij danda est absolutio;vt sub dubio,si materia prorsus dubia sit; vel absoluta,si certa videatur. Ita *Suar.Lay.l.5.t.5. c.3.* & alij commun.

Resp.2.Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba absolutionis : *Ego Te Absoluo à Peccatis Tuis* (vbi licèt de essentia tantùm sit, *Absoluo Te*; debent tamen addi reliqua, præsertim in articulo mortis,secundùm quosdam: sub mortali,secundùm alios, sub veniali, vt *v. Granad.*) voce prolata in præsentem; absentem enim *Clemens VIII.* absolui prohibuit, sub pœna excommunicationis. *Vnde resolues.*

1. Inualidum est absoluere nutu, signo aut scripto:item absoluere absentem; quod docuit *Alensis, Medin.* & alij,sed vetitum nunc,vt modò dictum.

2.Valida

2. Valida eſt abſolutio, ſi reuerentiæ cauſa dicas: Abſoluo dominationem, excellentiam, vel maieſtatem veſtram, &c. Quia non mutatur eſſentialiter, & ſunt verba æquiualentia *Auerſa. v. ſuprà t. 1 c. 1. d. 2.* Non valet autem, ſi dicas: Abſoluat te Chriſtus. *Auerſa q. 12. ſ. 2.*

3. Orationes præuiæ, & ſubſequentes formam vt *Miſereatur tui, &c.* &, *Paſſio Domini, &c.* quæ ſecundùm *Trid.* laudabiliter adduntur, non ſunt neceſſitatis, & ex cauſa rationabili omitti poſſunt, v. g. ſi breues ſint confeſſiones, vel multi confitentes, (vt *v. Dian. p. 3. t. 4. R. 97.* tunc enim ſufficit dicere *Abſaluo te à peccatis tuis in nomine, &c.*) vel ſi timeatur cenſura, *abſoluo te à vinculo excommunicationis; deinde à peccatis tuis, &c. v. Sa. V. Abſolutio.*

4. Eleuatio manùs, eiuſque impoſitio in caput, item formatio Crucis, eſt libera, etſi debeat ſeruari conſuetudo. Ita *Laym. c. 5.* vbi idem dicit de apertione capitis. Forma autem *Clementis VIII.* vt tradit *Sa*, & *Rituale Romanum*, eſt hæc; quàm vt omnes vtantur, ſuadet *Paulus V.* ideoque omnibus tenenda memoriter: *Miſereatur tui omnipotens Deus, & dimiſſis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen.* deinde eleuata manu pergit: *Indulgentiam abſolutionem & remiſſionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens & miſericors Dominus, Amen. Dominus noſter IESVS Chriſtus te abſoluat, & Ego authoritate ipſius, te abſoluo ab omni vinculo excommunicationis, ſuſpenſionis,* (quæ vox circa laicos omittitur) *& interdicti, in quantum poſſum, & tu indiges. Deinde ego te abſoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti. Amen. Paſſio Domini noſtri IESV Chriſti, & merita B. V. & omnium SS. & quicquid boni feceris, & mali ſuſtinueris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ, Amen.*

DVBIVM II.

Qualis contritio requiratur?

Suppono, quòd contritio in communi, ſit dolor ac deteſtatio peccati commiſſi, cum propoſito emendandi, vt habet *Trid. ſeſſ. 14.* Vbi eam diuidit in

in Perfectam, quæ absolutè sic dicitur;& in Imperfectam,quæ attritio dicitur. Perfecta est quæ elicitur ex motiuo charitatis propter Deum summè dilectum:& hæc se sola mox iustificat,etsi cum voto & ordine ad confessionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta est,quæ ex inferiore motiuo, supernaturali tamen concipitur.

Resp.Ad Sacramentum hoc sufficit,& requiritur saltem attritio formalis, supernaturalis efficax, & vniuersalis,(respectu mortalium) concepta in ordine ad confessionem, vel saltem absolutionem. Est communis.*v.Bonac d.5.q.5.*& Schol.ac colligitur ex *Trid.l.c.* Vnde resolues.

1. Non requiritur contritio existimata,vt voluit *Gabriel.*

2.Non sufficit,1.Attritio existimata tantùm,licèt inculpabiliter:quia vera attritio est pars essentialis: 2.Nec desiderium absolutionis,sine affectu ad peccata ; idque etiamsi tantùm confitearis venialia,vt habet sententia communis,contra *Angles*, & quosdam alios,quos sequitur *Tamb.l.1.exp.cõf.c.3.v.Dia. p.9. t.9. R.* 31. Vnde peccat grauiter qui etiam sola venialia,vel sola mortalia aliàs confessa, sine omni formali dolore confitetur, quia nõ ponit materiam sacramenti,& saltem periculo sacrilegij se exponit. Ita *C.Lugo d.14.s.8.&c.com.v.Dia.p.3.t.4.R.116.Bon. d.5.q.5.s.1.p.3.* Non tamen est necesse, vt dolor se extendat ad omnia venialia,quorum sibi pœnitens est,conscius. *Sa, Lay.Lugo.* Imo notat.*Tamb.l.c* satis esse de vno veniali dolere formaliter etsi plurium sis conscius,de quibus nec dolorem,nec propositum emendandi habeas,siue ea confitearis,siue non.

3. Non absoluitur, qui dolet, licèt intensissimè, tantùm propter infamiam , damna , aliasve pœnas temporales præcisè, etsi ex inculpabili ignorantia, quia non est dolor supernaturalis;nec ignorantia, aut bona fides potest supplere defectum essentialem. *Bonac. loc cit.&c.* Limitat tamen *Reginald.* cum *Tamb.de exped.conf.l.1.c.1.* nisi doleas propter istas vt à Deo inflictas,vel infligendas.

4. Ad attritionem non requiritur vlla intensio, vel duratio temporis,vt vult. *Durand.*

5. Etsi

5 Etsi debeat esse de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen singuli dolores de singulis, vt vult *Angles*; sed sufficit vnus actus, de omnibus simul sumptis, etiam oblitis: ideóque peccat grauiter, qui sciens prudens non atteritur vniuersaliter, de omnibus mortalibus nondum remissis. *Bon &c. ll.cc.*

6. Non sufficit dolere quòd non doleas, vt habet *Nauar.& Sa*; nec velleitas non peccandi. Ratio vtriusque, quia non est dolor de peccatis commissis, cum quo affectus ad ea stare potest, *Henriq. Vasq. Bon. l.c. n.7.* Vbi rectè notat: cum actu, quo quis dolet se non dolere de peccatis, plerumque coniunctum esse dolorem de peccatis, etsi pœnitens eum non dignoscat.

7 Etsi dolor hic debeat esse summus appretiatiuè, ita vt nihil magis detesteris, quàm peccatum malisque omnia mala huius mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare: non tamen opus est, imò nec expedit, particulares facere collationes; verbi gratia, mallem hoc vel illud malum subire, quàm mortaliter peccare; quia periculosæ sunt.

8. Qui non vult occasiones proximas peccandi à se amoliri, vel non remittere ex animo, vel non restituere, aut satisfacere, quibus debet; vel non habet formale (licèt probabiliter cum *Card. Lugo l.c.s.6. Laym. Dian.* aliqui dicant, virtuale in contritione vniuersale inclusum sufficere, saltem quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propositum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, ideſt, cum quo non possit consistere affectus actualis erga aliquod mortale, non est sufficienter attritus. Ratio, quia non est dolor & detestatio efficax, quippe cum quo possit stare voluntas peccandi: nec is se ex toto corde conuertit ad Deum, detestans peccatum super omne detestabile. *Suar. Fernand. Lay. l.5. t.6.c.4. Dian. p.3. t.4. res.* 119. *&c.* commun. Et licet sola venialia confitearis, teneris tamen, sicut dolorem, ita etiam propositum, saltem virtuale, circa illa habere. *Card. Lugo d.14 s.8. & 9.* & alij.

9 Reddire

9. Redire ſæpè cum eodem mortali non eſt certum indicium deeſſe attritionem, etſi ſit magna præſumptio, præſertim in iis, qui coguntur confiteri à parentibus, magiſtris, &c. item in iis, qui aliquoties monitu concubinam non ſeparant, aut reſtitutionem non faciunt; quibus proinde abſolutio differenda eſt, niſi id actu præſtent. Quanquam poſſint eſſe alia ſigna veri doloris, v. g. ſi media præſcripta ſint adhibita, occaſiones vitatæ, ſi numerus peccatorum imminutus, ſi pœnitens omnino afferat, cui plerumque credi debet, cùm ipſe ſit ſui accuſator, defenſor & teſtis. Qua in re opus eſt magna prudentia Confeſſarij, ne pœnitentem ſeueritate auertat, neque etiam lenitate ſeducat, & peccet pereátque cum illo. *Suar. in 3. p. d. 32. ſ. 2. Sanch. l. 2. in dec. c. 32. & l. 2. c. 5. C. Lugo l. c. num. 166. & 169.* contra quorum, aliorumque communem ſententiam, docent apud *Dian. Vinaldus*, & *Ioannes Sancius d. 10. n. 16.* poſſe toties, quoties confitetur, abſolui etiamſi nullus appareat profectus; eò quòd ſine illo poſſit eſſe verum propoſitum: ſicut eſt in iis, qui venialia ſemper afferunt eadem. Verùm id probare non auſim, nec videtur eſſe par ratio. *vid. Côn. d. 2. dub. 14. Dian. p. 1. t. 7. R. 55. & p. 2. t. 2. miſc. R. 45. & p. 3. t. 4.*

10 Abſoluendi ſunt ij, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, diſcedere nolunt, eò quòd ſine maxima difficultate non poſſint, parati interim media præſcribenda adhibere. Ratio, quia occaſio, etiam propinqua, non neceſſitat ad peccatum, ideoque ſtare poteſt cum propoſito peccata vitandi. Nec refert, quòd quis putet vel timeat, ſe vnum, vel plura peccata non vitaturum; quia propoſitum eſt actus voluntatis; exiſtimatio autem illa eſt actus intellectus, qui ex illo propoſito, ob humanæ voluntatis mutabilitatem, non neceſſariò conſequitur. Interim qui certus eſt, impoſſibile ſibi eſſe, in tali occaſione peccata vitare debet eam deſerere, niſi velit perire. Ita *Laym l. c. C. de Lugo l. c. n. 152.*

11. Non requiritur dolor ſenſibilis, ſufficit enim intellectiuus: qui cùm ſit internus, ac ſpiritualis,

ſcrupu-

ſcrupuloſi non facilè debẽt angi, quaſi ſine dolore accedant ad Sacramentũ,eò quòd nullum ſentiant.

12. Is qui nihil cogitans de confeſſione,attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum non poteſt ſine nouo dolore ad id accedere : quia pars debet referri ad compartem.Ita *Suar.d.*20.*ſ.*4. *Bonac.d.*5.*q.*3.*p.*2.Contrarium tamen videtur docere *C. Lugo d.*14.*ſ.*4.*n.*37. quod non eſt improbabile *Tamb.l.*1.*c.*2.

13. Non ſufficit ad Sacramentum dolor, qui ſequitur abſolutionem : imò ſecundum ſententiam ſaltem tutiorem,quam docet *Laym.l.*5.*c.*4. & *Con.* debet antecedere etiam confeſſionem,(etſi contrarium etiam probabiliter doceant *Vaſq. Fill. Fagund. C. Lugo de pœn.d.*14.*ſ.*2.& *Gaſp. Hurt.d.*6.*dif.*5.apud *Dian. & Eſc. t.*7. *E.*6.) Vnde pœnitentes initio ad dolorem excitandum, aut ſi poſt peccatorum narrationem fiat,repetant verbo confeſſionem, dicendo ſe dolere de peccatis expoſitis,*v. Laym.l.c.*

14 Probabile eſt, eum qui paulò ante confeſſus iterum confitetur,vel eadem peccata,vel quæ exciderant,de quibus antè (explicitè, & in particulari) non doluit, non teneri elicere nouum dolorem. *C. Lugo d.*14.*ſ.*3. *Dian.p.*9.*t.*3.*R.*5.*&* 61 & conſequenter poteſt moribundus propter periculum inſtantis mortis abſolui,auditò tantùm vno alterove peccato ; & deinde ſi ſuperſtes maneat, auditis reliquis iteratò abſolui in virtute doloris præcedentis,*Tamb.*

DVBIVM III.

Qualis confeſſio requiratur ?

ARTICVLVS I.

An debeat eſſe integra materialiter ?

Reſp.Ad confeſſionem,per ſe,& ordinariè requiritur integritas materialis, ſita in eo, vt poſtquam diligentiùs te excuſſeris ; & conſcientiæ tuæ ſinus & latebras (ita loquitur *Trid.ſeſſ.*14.*c.*5.) explorueris confitearis, omnia mortalia memoriæ occurrentia, nondum confeſſa, eorumque numerum, & circumſtantias,quæ ſpeciem mutant. Patet *Trid. loc.*

loc.cit. & eſt certum. Ratio, quia aliàs nec iudicium ſacramentale rectè adminiſtrari, nec æquitas in pœnis ſtatuendis ſeruari poteſt.

Dicitur 1. *Per ſe, & ordinariè*: quia per accidens, & extraordinariè, ſufficit integritas formalis, *dub. ſeq.*

Dicitur 2. *numerum*: intellige certum, qui ſi non conſtet, dic probabilem, addendo, *plus minus*. Quòd ſi deinde deprehendas te erraſſe, non teneris iterum confiteri, niſi notabiliter fuerit maior. *Fagund. Sanch. Hurt.* contra *Regin. Fill. & Sa*, qui dicunt, verba illa, *plus minus*, tantùm extendi, ad vnum vel duo ſupra numerum indicatum. Sed quamuis hoc ſit verum in numero paruo, denario v.g non tamen in aliis, v g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent ſenſum abſolutum, ſed reſpectiuum, ad numerum cui adduntur, qui quantò fuerit maior, tantò etiam maior verbis iſtis intelligetur, dummodò tamen ſit paruus reſpectu alterius, qui adiungitur, quod prudentis arbitrio æſtimandum eſt. Ita *Dian. p. 3. t. 3. R. 194.* ex *Nau. &c.* Item *Car. Lugo d. 16. n. 94.* Quod ſi tamen nec probabilis haberi poteſt, dicenda eſt conſuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, ſeptimanâ, menſe, vel anno. *v. Fill. tom. 7. c. 4. Dian. p. 3. t 4. reſol. 94. Gaſp. Hurt. d. 9. dif. 5. Card. Lugo d. 16. n. 79.*

Dicitur 3. *Quæ ſpeciem mutant*: quia etſi probabile ſit, quod docet *Suar. Con.* & alij; etiam eas, quæ notabiliter in eadem ſpecie aggrauant, (hoc eſt, quæ iuxta cuiuſque conſcientiam excedunt ordinarium peccandi modum) eſſe explicandas, ob rationem allatam in reſponſione. Contraria tamen ſententia, quam ex *D. Thom. Sylu. Nauar.* docet *Vaſq. Regin. Bonac. C. Lugo d. 16. ſ. 3.* etiam probabilis eſt, & tuta: ſaltem ſi excipias, 1. Gradus conſanguinitatis, in inceſtu, 2. Quantitatem furti, iniuriæ, &c. quæ egent ſatisfactione, 3. Quando vno actu plures ſunt occiſi, vel infamati, vel apud plures, 4. Odium diuturnum: quia tunc ſolent plures actus geri *vid. Regin. loc.cit.* 5. Peccatum inter confeſſarium & pœnitentem. *vide Fill. de imped. mat. c. 5. q. 5.* 6. Si circumſtantia inuehat cenſuram, vel reſeruationem, vel ad neceſſariam pœnitentis directionem

Digitized by Google

rectionem, à confeſſario prudenter interrogetur. *Vnde reſolue s.*

1. Ad integritatem confeſſionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis morâ,& cæteris circumſtantiis. Ad id autem ſufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, vel qualem, moraliter loquendo,docti & timorati adhibere ſolent,etiamſi quis putet;maiore diligentiâ plura ſe reperturum. *Bonac.t.1.d.5.q.5.Laym.l.5.t.6.c.*3.Poſt mediocrem autem iſtam diligentiam non tenetur de anteacta vita vlterius cogitare:& ſi quid occurrat,quod videatur non eſſe in confeſſione explicatum, poteſt ſibi perſuadere, cum cæteris id memoratum fuiſſe. *Dian.p.*3.*t.*4.*R*107.ex *Sancio.*

2. Examen hoc à confeſſario poteſt ſupplerie quod tamen *Suar.* reprobat,in confeſſionibus longis diligentiorum, eò quòd impoſſibile fere ſit,vt quis repente rogatus omnia recordetur;& tantùm admittit in rudibus: quos etiam monet *Sa,V. Confeſſio*, bonâ fide confeſſos, non nimis rogandos de confeſſionibus præteritis, niſi intelligatur aliquid neceſſariũ dè fuiſſe. *v.Fagund.Dian.p.*3.*tr.*4.*reſ.*89.

3. Non eſt neceſſarium peccata ſcribere,ne memoriâ excidant, vt contra *Bon.* docet *Suar. Vaſq.* & alij.Imò *Sotus* dicit, id non conſulendum,ob periculum euulgationis. Meliùs tamen *Lay.Con.* & alij aſſerunt ſuadendum eſſe;dummodò vitetur,anxietas nimia,propter quã ſcrupuloſis prohiberi poteſt.

4. Inualida eſt confeſſio non integra, ex ignorantia,vel negligentia mortaliter culpabili, vt verius docet *Suar.* & alij communiter contra *Sotum* & *Canum*:quia *Trid.*requirit diligens examen.

5. Non officit integritati, per ſe loquendo, ſi quis ſubinde grauiùs lapſus, id alteri priùs confiteatur, & deinde ordinario ſuo venialia tantùm, (qui imprudenter id ægre feret,prohibebit;aut reprehendet) niſi tamen eâ occaſione, maneat in mortali occaſione peccandi,aut ideo circumeat,vt liberiùs peccet,tunc enim grauiter peccabit, & ob defectum attritionis confeſſio erit nulla. Ita *Fill. Laym.l.*5.*t.*6.*C.Lugo d.*16.*n.*5.

6. Ex

6. Ex circumſtantiis minuentibus, illæ tantùm explicandæ ſunt, quæ vel omninò tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, vt paruitas materiæ, indeliberatio, &c. v.g. ſi die Veneris ignorans comediſſet carnes vel alioqui notabiliter mutant iudicium Confeſſarij, ſaltem quoad ſpeciem.

7. Ad ſeruandam integritatem confeſſionis, peccata mortalia dubia, vt dubia, (loquendo de dubio propriè dicto,) ſunt aperienda, vt docet *Suar. in 3.p.tom.4.d.22.ſ.9.num.7. Sanch. Dian. C. de Lugo d.16.num.63. Bonac. d.3.q.5.ſ.2.p.2.dif.4.* & alij commun. contra *Côn.* Ratio tum quia peccata, quæ ſunt in conſcientia, debent manifeſtari; at dubia ſunt vt dubia in conſcientia; tum quia in negotio ſalutis, & medio ad hanc neceſſario, non tam habet locum illud axioma: *melior eſt conditio poſſidentis*, quàm hoc; *In dubio tutior pars eligenda eſt.* (Excipiuntur tamen ſcrupuloſi, & ij, quibus diu poſt patratum peccatum ſuboritur aliquod dubium, ſi aliàs ſoliti ſint ſollicitè confeſſionem inſtituere: quia non eſt dubium prudens.) Quòd ſi poſtmodum accipiat notitiam certam, idem rurſus eſſe confitendum tanquam certum docet *Turianus*, & *Sanch. 1.mor.c.10.n.69.* Dubitat tamen *C. Lugo d.16.ſ.2.n.79.& 92* ſuadetque vt ſecurius. *vid. Dian. p.3.t.4.R.60.& 107.* Si verò peccatum confeſſus eſt vt certum, & poſtea de eo dubitet an fecerit, non tenetur iterum confiteri vt dubium. *Lugo Tambur. de exped. conf. d.1.c.1.* qui idem cenſent, etſi poſtmodum certò comperiat ſe non feciſſe. Monent autem *Suar.* & *Tamb. l.c.* ſi quis ſola peccata dubia confiteatur, monendum vt addat aliquod certum ex aliàs confeſſis. Quòd ſi id hâberi non poſſit: abſoluendum ſub conditione.

ARTICVLVS II.

Quando ſufficiat confeſſio integra formaliter.

Reſp. Etſi ad hoc Sacramentum requiratur ſemper aliqua confeſſio, non tamen ſemper opus eſt, vt ea ſit integra materialiter, modò ſit talis formaliter, ſeu moraliter, id eſt, quantum moraliter loquendo hîc & nunc pqteſt fieri; etſi poſtea debeas, ſi poſſis, ſupplere defectum, non ſtatim, ſed

Digitized by Goog

sed quando rursum confiteri obligaberis, aut voles. Porrò quando talis confessio sufficiat, sequentes regulæ docent.

Prima. Quandocumque quis ad materialiter integrè confitendum physicè est impotens, sufficit integritas formalis: quia præceptum diuinum non obligat ad impossibile. Vnde possunt in sequentibus casibus absolui: 1. Mutus, etsi vnum tantùm vel alterum peccatum per nutus significauerit: nisi tamen scripto possit confessario exhibere: ad quod tunc eum teneri probabilius est, vt communiter docetur contra *Cai. Nauar.* & alios. 2. Surdus, qui non potest omnia explicare. *Laym. l.* 3 *t.* 6. *cap.* 8. 3. Ignarus idiomatis, tempore præcepti, vel alterius necessitatis, etsi non integrè intelligatur, si neque confessarius linguæ gnarus, neque interpres haberi possit; etsi adsit, interpres: non enim tenetur per eum confiteri, vt docet *Suar. Vasq. Dian.* nisi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri sufficiet. *vide C. Lugo d.* 15. *n.* 61. 4. Moribundus, vsu linguæ subitò destitutus, si petat absolui, ac det signa doloris, vel ante dederit coram aliis; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quouis in eo statu præsumendum videtur. Quo casu, si (saltem coram ipso infirmo) siue ab vno, siue pluribus, mediatis, vel immediatis testibus detur testimonium, Sacerdotem non tantùm posse, sed probabiliter etiam teneri absoluere, (saltem sub conditione) docet *Dian.* & *C. de Lugo d.* 18. *num.* 84. *&c.* ex multis aliis. Item *Bonac.* citans declarationem Cardinalium pro se; & *Prap. quæst.* 4. *dub.* 5. *&c.* eò quòd sic & ægri necessitati, & reuerentiæ Sacramenti consulatur. Dixi, *saltem* quia *Tambur. lib.* 2. *exped. confess.* citans *Cón. Prap.* & *Lugo* docet, posse & debere absolui absolutè, etsi sit absens, qui de signo coram se dato testatus fuit. Denique si nullum signum dederit, nullo modo absoluendus est, cùm actus iudicialis non exerceatur, nisi præcesserit accusatio: licèt enim recentiores quidam, vt *Tambur. de exped. conf. lib.* 2. *cap.* 10. citans *Homobonum* & *Molfes.* Item *Phil. Seruius in amico fidelis p.* 3. *c.* 1. *Anton.*

de

de lit. Barth. de S. Fausto, &c. censeant posse, imò debere, absolui sub conditione, dummodò alias probè & christianè vixerit, eò præsumi possit interiùs elicuisse contritionem, idque *Dian. p.4. tom.4. R.92.* & *part. 9. tit.6. Res.* 20. ex *aliis* 12. iudicet probabile, ab aliis tamen meritò reiicitur, vt *Suar. Vasquez, Conin. Mercer. Lugo d.17. sect.* 3. *Malder. &c.* ipsoque *Diana loco citato*, & *aliis* 12. apud *Auersam*; quia deest omnis externa confessio, quam esse partem essentialem huius Sacramenti, constat ex *Trident. sess.14. cant.9.* & ex nullo signo rationabiliter præsumi potest, vt suppono. *vide Lugo loco citato, Auersam quæst.*10. *sect.*18. vbi notat, absolutionem quæ iis, qui inscripti sunt in Societatem Rosarij, solet in infirmitate impendi sine omni confessione, non dari tanquam sacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, sed ad Indulgentiam, & remissionem pœnæ consequendam.

Secunda. Quando vel pœnitenti, vel Confessario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, sufficit integritas formalis. Ratio, quia tunc materialis non est possibilis materialiter, quod valet sequentibus casibus.

1. Si pœnitens verbi gratia infirmus, vno alteróve peccato dicto deficiat, vel sit graue periculum ne deficiat.

2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confessiones feciſse inualidas, & grauitas morbi non patiatur dilationem absolutionis. *Gran. Zam. Dian. p.5. t.3. R.75.*

3. Si ipse Sacerdos in periculo constitutus, videatur ante moriturus, quàm pœnitens absoluatur.

4. Si tempore pestis, prudentum iudicio moraliter certum periculum sit, ne Confessarius inficiatur, qui si tamen totam audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si imminet conflictus, vel sit multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec possint omnes audiri. In quo casu possent etiam omnes simul dicto

dicto vno peccato, quod minus infamat, (vel etiam ſecundùm quoſdam, ſi aliter fieri non poſſit, dicendo in genere ſe eſſe peccatores) abſolui dicendo: *Ego vos abſoluo, &c. vide Sa V. Abſolutio, & Côn. de ſacr. d. 7. dub. 9.*

Tertia. Quando ex confeſſione certi peccati, vel circumſtantiæ, timetur meritò graue damnum proprium, vel alienum, ſiue confeſſarij, ſiue alterius, corporale vel ſpirituale, poteſt id reticeri. Ratio, quia præceptum diuinum de integritate, non obligat cum tanto incommodo, quod tantum eſſe poſſet, vt peccares confitendo, verbi gratia. 1. Si Sacerdos certum peccatum ſit reuelaturus, (intellige cum *Cônin. Card. Lugo d. 26. n. 572.* quod pœnitens ipſe non teneatur reuelare.) 2. Si ſciat verbi gratia mulier, ex certo peccato ſibi, vel confeſſario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti inde immineat graue damnum, vel periculum, vitæ vel famæ. In his tamen caſibus videtur requiri neceſſitas confitendi, verbi gratia ob communionem annuam, vel ſi longo tempore alioqui eſſet differenda, *vide Fill. t. 27. cap. 6 Card. Lugo loc. cit.* Vbi monet, talia damna aut pericula non facilè fingenda eſſe; & quidem in Religioſo vix poſſe locum habere.

Quarta. Si quis aliquod peccatum, vel circumſtantiam, non poſſit confiteri ſine violatione ſigilli, v.g. ſi inualidè abſoluiſſes ſimoniacum, nec poſſes confiteri, niſi illi, qui facilè inde poſſet coniicere, quiſnam ille eſſet.

Ex omnibus ſuprà dictis ſequitur, excuſari etiam ſequentes ab integritate materiali. 1. Qui habent caſum reſeruatum, de quo *infrà, & Layman. l. 5. t. 6. cap. 12.* 2. Scrupuloſum, qui perpetuò angitur de oblitis. 3. Quem Sacerdos abſoluit ante finem, nolens omnia audire, vt habet *Bonac* hîc. 4. Quem fallit memoria, ita vt dicat, ſe ſcire in genere quod peccauerit mortaliter, non occurrere autem ſpeciem peccati: etſi tunc veniale aliquod addere ſit conſultum. Ita *Côn. & Laym. loc. c.* contra *Sotum & Medin.* 5. Eum, qui extremè rudis, vel ſimplex, dicit ſe dolere de peccatis, nullam tamen in ſpecie,

ne veniale quidem sciat dicere:qui etsi speculatiuè loquendo posset absolui, practicè tamen non expedit, sed datâ benedictione permittatur communicare. Ita *Laym. l. c. 6.* Qui aliquod peecatum non potest confiteri,sine complicis infamatione ; v.g.si peccasses cum matre,vel sorore,quam Confessarius nosset,(tunc enim si alium Confessarium non potes habere,quem aliàs adire tenereris) sufficeret, imò deberet dici, quòd animo cum ea, vel in genere, cum aliqua fornicationem vel incestum commisisses,reticendo gradum primum,vel secundum,quoad licebit sine manifestatione complicis;cum proposito confitendi integrè Sacerdoti alteri proximâ occasione. Ita probabiliter *Nauar. c.7. Bon.Can.Valent.Prap.hîc dub.6.Gamaz &c.* Ratio est,quia quando duo præcepta diuina concurrunt, naturale & positiuum, quæ simul seruari non possunt, præferendum est naturale;quia strictius obligat.Etsi probabilius contrarium doceant *Fill. Suar. Vasq. Less.C. Lugo art.16.n.394.Hurt.Côn.*& alij commun. Vnde talis saltem non tenebitur tacere id peccatum, ne complicem infamet, nisi commodè possit ; (quod *C. Lugo* extendit etiam ad non complicem,sine cuius manifestatione peccatum explicari non potest) ideóque Confessario curandum, ne nominentur personæ,nisi ad pœnitentis directionem opus esset; tunc enim infamia ista, non tanti æstimatur, eamque sibi imputet,qui peccauit.Conferendum tamen est commodum directionis,cum infamia.Ratio suprà dictorum omnium,quia in his casibus moraliter non potest fieri confessio materialiter integra.*Lay. c.8.Fagund.p.1.c.3.v.Dian.p.3.t.4.R.64 & 131.& p. 1.t.7.R.49.Less.l.2.cap.11.d.11.Tamb.de exped. conf. l.2.c.9.§.2.* vbi docet probabile esse,quòd talis pœnitens propter solam consolationem, quam sentit ab amico vel docto Confessario,possit ei confiteri, etsi alium habere possit.

ARTICVLVS III.

Quæ sint reliquæ conditiones Confessionis ?

Resp. Præter integritatem sunt hæ tres.

Prima, vt sit vocalis, scilicet ordinariè : idque propter

propter vsum,& praxin Ecclesiæ grauiter obligantem,nisi subsit iusta causa,vt impotentia,siue physica , siue mortalis : quæ si absit, potest fieri nutu, scripto,alióve signo,v.g.si quis ob anxietatem loqui non possit, aut puella supra modum verecunda,aliter se non possit explicare, quàm scripto,quo à Confessario lecto, addat voce, de his me accuso. *Suar. Vasq. Card. Lugo, Laym. l.5.c.6. num.3.* Imò qui aliter non potest , tenetur iuxta communem sententiam confiteri per nutus, aut scriptum,tempore præcepti : etsi id,quoad scripturam,non admittant *Nauar. Tol. Sotus, Valent. Dian.* extra articulum mortis. *v. C. de Lugo d.15. n.87.* Similiter suadendum esse surdis,vt confiteantur scripto,(licèt ad id non teneatur (ne ab aliis audiantur. Eandémque ob causam eos non interrogandos nisi de planè necessariis, ex *Possev.* docet *Dian. p.3.t.4. R.127.& p.5.6.R.5.* Vnde resolues hunc Casum.

Is qui extra necessitatem , totam confessionem facit nutu,vel scripto, mortaliter peccat,ac consequenter non absoluitur. *Dian. par.3.t.4.R.127.* ex *Syluio.v.Fill.tom.1.tr.7.c.1. Cõn.d.6.dub.1. Suar.d.21. f.3 num.5.*

Secunda conditio , vt sit secreta,id est, vt fiat soli Sacerdoti, non quidem ex necessitate, sed vsu Ecclesiæ. Puplica autem,qualis in naufragio, prælio, hospitali,vbi alij adiacent,vel per interpretem fit, non obligat(saltem respectu peccatorum occultorum)nisi ex charitate sui eum,qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc sufficit ea confiteri,quæ minorem pariunt infamiam. Ita *Suar. Fagund. Dian. p.3.t.4.R.29.&c.* Vnde resolues.

Si quis peccata in prioribus confessionibus oblitus esset, non tenetur etiam in articulo mortis ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum oblitorum confessio tantùm obligat ex præcepto positiuo diuino , quod in hoc casu cessat. *vid. Laym. c.6. Diana p.3.t.4.R.128.& 129.*

Tertia conditio, vt sit vera. Quod requiritur essentialiter in materia substantiali & necessaria ; quia aliàs in re graui decipietur iudex , neque esset confessio integra , ideóque irrita. Non tamen in

materia libera, tùm quia falsitas signi in accusatione circa materiam accessoriam, non facit sententiam irritam; tum quia talis tantùm peccat venialiter, cùm non sit grauiter iniurius Sacerdotio nec Sacramento. *Nauar. Suar. &c.* Vnde resolues.

1. Non est mortale, nec irritat Sacramentum, 1. Si in confessione mentiaris leuiter, circa res non pertinentes, aut non necessarias ad Sacramentum, v.g. si historiam falsam narres, vel si neges veniale vel mortale, quod non teneris confiteri 2. Si falsò te accuses de veniali: quod tamen mortale graue erit, si id facias non dando aliam materiam, cùm sic formam reddas irritam, & Sacramentum: nisi tamen facias ex scrupulo, perturbatione. Ita *Suar. Fill. tom.* 1. *t.* 7. *c.* 4. *Lay. l.* 4. *t.* 6. *c.* 8. *Dia. p.* 3. *t.* 4. *R.* 96.

2. Sacrilegium est, & absolutio nulla: 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas esse, neges, aut tegas, ne intelligatur. 2. Vt communiter docetur contra *Sylu.* si mortale tibi falsò imponas; nisi tamen fiat ex simplicitate, scrupulo, &c. 3. Si neges vel mentiaris circa peccata aliàs ritè absoluta, quando Confessarius, vt Iudex vel medicus de iis aliquid, vt necessarium ad præsentem confessionem interrogat. *Lugo d.* 14. *s.* 19. *Tambur. l.* 2. *cap.* 10. §. 2. secùs si ad præsentem confessionem non faciat. *Ibidem.*

ARTICVLVS IV.

Quando confessio sit inualida, & quomodo iteranda?

Resp 1. Id contingit ex duplici capite. *Primò* ex parte confessarij, si iurisdictionem non habuit, vel certè impeditam per censuram; vel si formam substantialiter vitiauit; vel non intendit absoluere; vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum*: quia si ob surditatem, somnum, vel distractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, sine culpa pœnitentis, probabilius est, voluisse absolutionem, ac postea tantùm repetenda esse non audita, vt contra *Sylu. Ant. Nauar.* & *alios*, docet *Henriq. Laym. l.* 5. *tract.* 6. *c.* 9. *Dian. p.* 4. *t.* 4. *res.* 198. Addo, *sine culpa*: quia si semidormienti malâ fide confitearis, peccas, & confessio est inualida,

lida, ideóque repetenda, *l.c.cap.*10.§.3. Denique addunt aliqui cum *Tol.* si confessarius indoctus non potuit discernere mortale & veniale, invalidam esse. Verùm id *Suar. Laym.* & alij passim reiiciunt, & quidem, etiamsi Confessarius putasset esse veniale, quod fuit mortale: ideóque confessionem bonæ fide tali factam, non esse opus repetere. Ita & *Henriq. Sanch.* 1. *mor.c.*10.*n.*69. *Dian.p.*3.*t.*4.*R.*121. contra *Vasq.* Dixi, *bonâ fide*: quia si malâ fide, v.g. quia quæsiuisti talem Confessarium, qui tibi mederi non posiit, debes repetere: cùm enim actu peccaueris dum confitereris, non fuisti ritè dispositus, ideóque nec absolutus. *Tamb.l.*2.*c.*10.§.3. Denique si finitâ confessione intelligas Confessarium aliqua non percepisse (siue propter somnum, siue distractionem) nescias autem quæ sint illa, teneris repetere confessionem, si breuis fuerit; quia de singulis prudenter potes dubitare: si autem longa fuerit, ait *Tamb.l.c.* non teneri, ob rationem contrariam; & satis esse confiteri, quòd dubites an aliquod ex tuis peccatis Confessor perceperit.

Secundò. Inualida est ex parte pœnitentis, si fuit excommunicatus, de quo infrà si mortale tacuit, vel de eo se falsò accusauit; si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia; item si non fuit attritus (quod patere solet inde, si sponte quæsierit Confessarium surdum, indoctum, cœcum, &c. *v. Sanch.l.c.* si nolit tollere occasiones, &c. *v. Dian.p.*4. *t.*4.*R.*201.) quibus addi potest vt plurimum, si peccatum carnale confessus sit suo complici.

Resp.2. Si confessio apud eundem confessarium iteretur sufficit vno verbo in communi se accusare de peccatis antè illi cognitis, dummodò is eorum recordetur saltem in confuso, aut status ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à se impositæ, vt docet *Vasq. Tol. Laym. Sa, Dian.p.*3.*t.*4.*res.*123. Imò si nihil horum, sed tantùm, quòd sibi confessus fuerit, recordetur validè, etsi illicitè, absolutum putat *Laym. & Dian. l. c.* Idem absolutè docet *Gran. & Mercerus in* 3.*p.q.*9.*n.*1. cum quibus *Diana p* 5.*t.*14. *R.* 51. se retractans, probabile censet, quod etiam licitè possit absoluere.

Resp.3.Rarò obest effectus ex parte Confessarij, si pœnitens eum inculpabiliter ignorat : quia in confessione sequenti absoluetur etiam ab iis,à quibus se bonâ fide absolutum putabat.*Vnde resolues.*

Is qui à puero peccatum aliquod graue,v.g.mollitiem inculpabiliter omisit, vt quia putauit leue esse, vel nullum, non ideò tenetur repetere alia peccata, (vel confessiones intermedias) sed hoc tantùm,vt docet *Bon. Sanch.tom.*1.*l.*1.*c.*16.*Vasq.in* 1. *p.tom.*4.*q* 92.*Sancius,Laym.hîc c* 9.addens si simplex rusticus, qui totâ vitâ tantùm fecit confessiones generales, nihil confitens in specie, nec aliter instructus sit, etsi validè sit absolutus, cum onere, vt cùm meliùs cognouerit,omnia subiiciat clauibus;si tamen veniat, quando ingens est copia pœnitentium, vt tunc disponi non possit ad omnia repetenda, posse eum absolui, auditis tamen peccatis ab vltima confessione factis, cum obligatione, vt meliùs faciat. Ita *Laym.l.c.cap.*9.*n.*4.*v.Dian.p.*3.*t.*4.*R.* 108.vbi addit ex *Nauar.Sylvest.Beia,Vasq.Regin.to.*1. *lib.*6.*c.*6.*s.*3.*num.*153.*& Ioanne Sancio,* etsi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v. g. mollitiei (vel numerum, aliámve circumstantiam necessariam omiseis, non ideò teneri repetere confessiones intermedias, bonâ fide, & legitimè factas, (in quibus ex naturali obliuione defectum illum non fueris confessus) cùm validæ fuerint, & maneant validæ.

DVBIVM IV.

De Satisfactione.

ARTICVLVS I.

Quæ eius necessitas, & quantitas?

Resp.1.Satisfactio,seu pœnitentia à Confessario data, est necessaria necessitate, non sacramenti, sed præcepti;ideóque à Confessario regulariter imponenda est, secundùm *Suar.& Regin.tom.*1.*l.*7. *n.*12. sub mortali. *Card.* tamen *de Lugo* concedit, ex paruitate materiæ posse venialiter peccari, vt *v.d.*25. *num.*47. v.g. si ob peccata venialia leuis pœnitentia esset iniungenda, eius enim voluntariam omissionem venialem tantùm esse. Ita etiam *Dian. p.* 6. *t.*6.*R.*44.) Et quidem proportionata,tùm peccatis,

tum

tum facultati pœnitentis.Ratio prioris est,quia est pars Sacramenti non essentialis,sed integralis tantùm , habens effectum ex opere operato ; & maiorem vi Sacramenti, quàm sine eo. Ratio posterioris,tùm ex *Trid.sess.*14.*cap.*8.tùm quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti;& tam vindicare,quàm mederi. *Bonac.t.*1.*d.*5.*q.* 5.§.3.*p.*2.Vnde resolues.

1. Excusatur aliquando Confessarius, si leuissimam (vel etiam nullam) pœnitentiam iniungat: v. g. 1. Si pœnitentem vehementissimè contritum, aut aliter satisfeciss aduertat ; *Caiet. Suar. Regin. Bonac. de pœnit. d.*5.*q.*5.*s.*3. *p.*2 *num.*1.*&* 2. *Escob. c.*6.*n.*41. Cùm verò id raro,vel numquam constare satis possit, tutus est aliquam semper iniungere,vt rectè monet *C.Lugo d.*25.*s.*4.*num.*48. 2.Si pœnitens sit mentis impos , aut aliter impotens , aut mortì proximus , aut valdè debilis : cui tamen prudenter iniungi leuem saltem pœnitentiam,v.g. percussionem pectoris,inuocationem nominis IESV,(saltem corde) alioqve pios motus , vel vt per hæredes sacrificia , eleemosynas , & similia opera pia curet, monet *Suar.Laym.& Bonac.l.c.& Nauar.* qui addit, posse iniungi,vt patienter ferat infirmitatem:quod tamen *Bonac.l.c.* non probat, cùm fieri possit, vt id valdè angat infirmum, timentem se non ritè satisfacere. 3. Quando scrupulosus sæpiùs intra eandem horam redit cum nouis culpis ; quia supponitur satis imposita in præcedentibus.*Tambur.lib.*4.*cap.*1.ex *Fagund.*

2. Etsi Confessarius peccet ex communi , si pro magnis peccatis valdè paruam pœnitentiam imponat : excusari tamen eum posse,putat *Dian.p.*3 *t.*4. *resol.*92. si addat illud : *quicquid boni feceris,&c.* Verùm hæc regula vniuersaliter admitti non potest, vt bene notat *Card. Lugo d.* 24. *num.*57. *Cõn. Tam. Palaus,&c.* contra quos *Diana* pro se citat *Bauni & Leand p.*6.*t.*7.*R.*5. *& p.*9.*t.*9. *R.*4 & ab aliis non immeritò reiicitur , eò quòd verba , vt pote merè deprecatoria , non habeant vim eleuandi omnia opera bona ad efficaciam Sacrameatalem , *Auersa q.*13.*s.*7.

3. Minor iusto licitè datur ex causa, qualis v.g. est, magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur maiorem non impleturus. 3. Tempus Iubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ita *Suar. Henriq. Laym.*

4. Non potest iniungi, 1. Ingressus religionis, vt docet *Sa, V. satisfactio:* quia id nimis durum videtur, 2. Pœnitentia publica, si sit periculum reuelandæ confessionis: aliàs interdum pro publico peccato, potest & expedit.

5. Etsi possit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, iniungi opus aliàs debitum, seu præceptum, v. g. Missæ auditionem die festo, &c. vt docet *Suar. Vasq. Laym. lib. 5. t. 6. cap. 15.* & alij. Vnde si scrupulosus sæpius redeat ad Confessarium, intra breue tempus semper noua confitendo, non semper necesse est imponere pœnitentiam nouam, cùm opus antè debitum possit iniungi. *Bon. Henriq. Lugo, Dian. p. 6. t 7. R. 6.* contra *Suar. Regin. & Bonny.* Si tamen Confessarius non exprimat, censetur imperasse opus liberum, vt docent iidem, & *Dian. p. 3 tr 4. R. 84. v. Cõn. d. 10. dub. 8. & Dian. part. 4. tr. 4. R. 241.*

6. Etli etiam possit iniungi opus internum, vti contra *Marat. & alios* docet *Cõn. Hurt. & Dian. p. 4. t. 4. R. 24.* communiter tamen debet esse externum, & afflictiuum, v. g. oratio, ieiunium eleemosyna. Nam auaris eleemosyna, luxuriosis afflictio corporis, conuenit. Vtrùm verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari potest. *Vega tom. 2. c. 64. & Ioannes Sancius d. 16. n. 1.* negant. Affirmant probabiliùs. *Turrian. de pœn. d. 37. dub. 4. C. Lugo d. 35. s. 5. vid. Dian. tom. 4. p. 3. R. 54.*

7. Potest etiam aliquando iniungi cessatio ab aliquo bono opere, v.g. nimiâ corporis afflictione) vel abstinentia aliquâ vice à communione, ad promouendum maius bonum pœnitentis, si prudens Confessarius ad eum finem expedire iudicet. *Salas, Lugo Dian. &c.* cum *Anersa q. 13. s 13.* contra *Ioannem Sancium.*

8. Etsi possit immediatè post absolutionem adhuc iniungi, debet tamen fieri ante, vt seruetur ordo

iudi

iudicij.*v. Dian.p.*3.*t.*4.*R.*136.& *p.*5.*o.*13.*R.*36. vbi ex *Cap.Finali*, & *Ochag.* docet, etsi consuetudo habeat vt ita fiat,illam tamen non induxisse obligationem.

Resp. 2. Pœnitens communiter tenetur sub graui obligatione,pœnitentiam, si rationabilis sit, acceptare & implere, vt habet communis contra *Caiet.Syl.Nauar.* Quorum sententia ad hoc saltem seruiet, vt neminem non absolutum dimittas,si vel leuissimam subire velit, vt notat *Sotus & Regi. l.*7. *c.*2.*v. Dian.p* 3.*t.*4. *R.*51.*& p.*2.*t.*15.*R.*52.

Dixi 1. *communiter*: quia probabile est, quod docet *Laym.l.*4.*t.*6. *c.*15. *Suar.* & *Dian.p.*3. *tom.*4. *R.*136.contra *Côn.Henriq & alios*, pœnitentiam sub veniali tantum obligare sequentibus casibus: 1. Si imposita sit pro solis venialibus. Ita citati contra *Henriq.Fagund.* 2. Si pro mortalibus aliàs confessis 3. Omissionem partis non grauis, in confessione mortalium, vel etiam omissionem totius, si leuis sit,v.g.vnum Miserere.*Côn.Reg.Fagund* cum *Dian. p.*5.*t.*4. *R.*102.& *p.*6.*t.*8. *R.*45. 4. Si confessarius noluit obligare sub mortali: quia cùm possit imponere pœnitentiam liberè, & sine omni obligatione,vt probat *Suar.* hîc *d.*38.*s.*7. *Henriq. Fill.Fagund.Tann.Con.de sacra.d.*19 *dub.*8.*n.*65. contra *Turr. & Vasq.* potest etiam sub leui tantum imponere. *v. Dian.p.*3.*t.*4. *& p.*4.*c.*4.*R.*82.5. Eum qui lucratur indulgentiam plenariam, liberari ab onere pœnitentiæ,(nisi sit medicinalis)docet *Dian.p.*5.*t.*12. *R.*3. & *p.*9.*t.*6.*R.*36. ex *Tan.Gran. Lugo,&c.* contra *Val.March.& Auers.*

Dixi 2 *Si rationabilis sit*: quia si iusto sit grauior ac difficilior, nec Confessarius eam moderari velit non peccabit grauiter pœnitens, si sine absolutione discedens, alterius Sacerdotis iudicio peccata submittat, vt docet *Suar. Con.Laym.* Imò ad eam non obligabitur, si omninò iniustam esse constet, aut si pœnitens eam non possit implere,, vel illius sit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etsi expediat, vt is, qui siue culpabiliter, siue sine culpa obligatus est, in sequenti confessione similem sibi iniungi petat. Ita *Côn. Laym.*

Dian.p.4.tom.4. R.241. contra *Richardum & Sylu.* qui putant talem confeſſionem eſſe repetendam, quod præter citatos, negat etiam *C. Lugo n.87.* ex *Vaſq.* doceas, talem ſatisfacere, ſi confiteatur illud peccatum obliuionis culpabilis. *Vnde reſolues.*

1. Is qui pœnitentiam implet in ſtatu peccati mortalis, probabiliter quidem ſatisfecit præcepto, cùm impleat eius ſubſtantiam: peccat tamen, ſed venialiter, vt docet *Suar. Laym. Dian. l.c.* quia Sacramenti partem ſuſcipit indignè, & obicem ponit effectui, ſcilicet remiſſioni pœnæ, (quem tamen, obice remoto, recuperari docet, *Nauar. Tol. Caiet. Dian.p.3.t.4.R.85. Fagund. Suar. &c.*) vnde quamprimùm eſt implenda, poteſtque grauiter etiam paccari nimiùm differendo, quod ex variis circumſtantiis iudicandum. *v. Dian.p.2.t.15. Reſ 53.t.13. R.38.* Non eſſe autem graue ſeu mortale, ſi non differat vltra octiduum, docet *Hurt.* apud *Dian.* Imò poſſe differri per annum, (hoc eſt, quamdiu non tenetur ad nouum Sacramentum Pœnitentiæ) vult ipſe *Dian.p.9. t.7. R.57.* ex *Amico, Leand &c.* Niſi tamen pœnitens dubitet, an poſtea poſſit implere: eo enim caſu teneri quamprimum commodè poteſt. Similiter non eſſe mortale, ſi obligatus ieiunare feriâ, vt differat in diem ſequentem; vel obligatus nommunicare ſingulis menſibus, differat ad 6. vel 8. dies, affirmat *Dian l.c.* ex *Palao.* præſertim ex cauſa aliqua, tametſi leui.

2. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impoſitam ſub conditione hac *ſi iterum labatur*, nec teneri acceptare, nec implere, eò quòd Confeſſarius nec Iudex ſit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet *Dian. p.6. t.7. R.49.* ex *Palao, Trull. &c.* Sed contrarium probabilius cum *Suar.* tenet *Auerſa q.13.ſ.4.* quia non imponit eam pro peccatis committendis, ſed commiſſis, ſub conditione reincidentiæ.

3. Qui non impleuit intra tempus præſcriptum, non ideo deobligatur.

4. Poteſt ſatisfacere per alium, cui Confeſſor id concedit; vel qui per ſe non poteſt, vt docet *Regin. Fill. Fagund. Dia.p.4.t.4. Reſol.141.* hic tamen non tenetur,

tenetur, nisi Confessor id voluerit. An verò satisfaciens pro alio, simul pro se possit, alij aiunt, alij probabiliùs negant, vt habet *Sa*,

5. Non necessariò impletur ante communionem.

Quæres. Quis pœnitentiam possit commutare, & quomodo?

Resp. 1. Ex iusta causa, quiuis Sacerdos id potest, si de nouo ei confiteatur, vt habet communis sententia contra *Sotum & Vasq.* saltem si peccata non sint reseruata; imò etiam probabiliter, etiamsi talia fuerint, vt habet *Fernand.*

Resp. 2. Sine noua Sacramenti administratione, potest id solus Sacerdos, qui iniunxit, si adhuc recordetur statum pœnitentis, & hic ad eum recurrat tempore tam breui, vt moraliter idem iudicium censeri, possit, v.g. intra hebdomadam. *Henr.* & *alij* 4. imò etsi post longius interuallum. *Lugo, Auersa. & Dian. p.6. t.6. R.46. & p.9. t.6. R.57.* contra *Palaum*, &c. Ratio, quia iudex incognita causa non potest ferre sententiam. Ita *Sylu. Suar. Côn. Laym. Fill. Regin. Fagund.* & C. *Lugo* contra *Nauar. Henriq. Tol. Sa, Rodriq. Beiam, Valerum, Dian. p.3. t.4. Resol.53. & p.2. t.1. misc. R.53.* qui dicunt, etiam alium posse, non repetitis peccatis. Quæ sententia, etsi non ex ratione, ex principio tamen extrinseco videtur esse in praxi probabilis, (*Diana* enim *l. c.* pro ea adducit 14. Authores, dicitque esse vsum, siue praxin Confessariorum) & Confessariis posse seruire, quando pœnitens difficulter adduci potest ad repetenda peccata, vel tempus id non fert: præsertim si ex confessione (nam in ea, & non extra, debet fieri) aliorum peccatorum, & ex præsenti statu pœnitentis, ipsiusque testimonio, habeant aliquam confusam notitiam peccatorum præteritæ confessionis. Ita *Fagund. p.2. l.9 c.4. n.22. C. Lugo d. 25 s.6. n.107. & 109.*

Resp. 3. ipse pœnitens non potest commutare pœnitentiam, etiam ineuidenter meliorem, vt docent *Sanch. 4. mor. Côn. d.10. d.2. num.13. Regin.* & alij: etsi contrarium probabile dicat *Dian. p.3. t.4. Resol.33. & tom.2. tract.4. R.53.* ex *Porcell. & Villalob.*

Sed hoc *Turri.* temerarium, *Card. de Lugo* communi Theologorum & fidelium sensui repugnare dicit, *d. 23. s. 6. num. 73.*

ARTICVLVS II.

De satisfactione per Indulgentias?

§. I.

Quid sit Indulgentia, & quid ad eam requiratur?

Resp. 1. Indulgentia est gratia: qua certo aliquo opere, quod concedens præscribit, præstito, debita Deo pœna temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, sacrificium, & martyrium, per applicationem satisfactionem Christi, & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum absolutionis, erga subditos Ecclesiæ; vel nudæ solutionis, erga non subditos, vt defunctos & catechumenos, quibus proinde tantùm dantur Indulgentiæ per modum suffragij *Suar. Cõn. Fill. Sanctarel. Bon. d. 6. q. 1. p. 1.*

Resp. 2. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur causa pia & rationabilis, eaque vt habet sententia communior *Suar. & aliorum*, proportionata effectui, & quantitati Indulgentiæ, saltem secundum concedentis prudentem, æstimationem, petendam non ex operis tantùm difficultate, sed fine intento, & operis ad eum vtilitate. Ratio desumitur ex natura dispensationis bonorum, quæ sine causa ab inferiore facta non valet, & est dissipatio. Ita *Anth. cit.*

Resp. 3. Ad lucrandas Indulgentias requiruntur hæ conditiones. 1. Vt si baptizatus. 2. Vt sit subditus concedentis. 3. Vt non sit ligatus excommunicatione maiore, vt habet communis; quia hæc priuat communione bonorum spiritualium. 4. Vt sit in gratia, saltem tunc, quando opus præscriptum completur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Vt opus iniunctum, moraliter totum & integrè impleatur. 6. Vt opus præscriptum sit honestum, saltem ex obiecto: nam sufficit vitiatum ex fine inhonesto veniali, vel ex alia circumstantia praua, (vt docet *Suar.* & alij *communiter* contra *Cõn.*) saltem si nihilominus conducat ad finem Pontificij.

fici propoſitum,vt limitat *Laym.* Ratio prioris eſt, quia illud opus plerumque complet cauſam Indulgentiæ, quæ debet eſſe pia. Ratio poſterioris; quia ratio iniuncti operis eſt aſſecutio finis intenti à Pontifice, *v. Laym. Bon.d.6.q.1.p.5.* Vnde reſolues.

1. Indulgentiis etiam frui poteſt, qui eas conceſſit.

2. Non exſpirant morte concedentis, cùm ſint gratiæ;nec vt habet *Sa*,ante notitiam reuocationis.

3. Etſi intelligendæ ſint vt ſonant; cùm tamen ſint gratiæ largè ſunt interpretandæ, niſi ſint de pœnitentiis iniunctis,vt ex *Henriq.&c.* notat *Amicus, d.20. num.77.*) ſeruata tamen verborum proprietate. Vnde cenſendæ ſunt perpetuæ, ſi datæ ſunt ſine temporis reſtrictione.

4. Etſi data pro articulo mortis, ſecundùm *Sa*, exſpiret,quando ſemel eſt accepta:contrarium tamen eſt probabile,ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confeſſarij, aut alterius miniſterium. *Quintan.in append.t.9.d.3.* Expediet tamen moribundos ad inuocationem nominis *Ieſu* & *Mariæ* ſæpius excitare, ſimulque in memoriam reuocare intentionem lucrandi iſtas indulgentias. *Ibid.d.4.* Probabile enim eſt,ſi habeat plures imagines grana,roſaria,&c. benedicta,poſſe(ſiue intuitu eiuſdem conceſſionis, ſiue diuerſarum) toties lucrari, quoties nomen *Ieſu* repetierit, vel præſtiterit opus requiſitum. *Ibid.d.6.* ex *Suar. Gran. &c.* Sufficit autem ad eas lucrandas quoduis tempus,in quo verificatur mortis articulus, etſi pluribus diebus ab ipſa morte abſit. *Ibid.d.5.*

5. Poſſunt moribundi plures indulgentias plenarias, ob plures titulos conceſſas ſimul lucrari; v.g. quia habent plura roſaria, vel grana, cruces, imagineſve, quibus ſunt applicatæ; vel titulo ſuæ Religionis Confraternitatis, &c. dummodò non requirant certa opera pro ſpeciali neceſſitate applicanda. *Quintan.in append.t.9.d.4.* idque, etiamſi eas,vel earum aliquas ignorent,aut non recordetur. *ib.* ex *Lugo, Dia.* & *alii.* 6. contra *Rod. Trullen. &c.*

6.Rodri-

6. Requiritur autem vt moribundus crucem, granum, imaginem, &c. ſecum habeat in articulo mortis, vt ratione illius lucretur: & quidem vt tutiùs ac certiùs obtineat, ius habeat dominium, ſeu poſſeſſionem, & apud ſe teneat. Non tamen eſt neceſſe, vt collo appenſa brachio obuoluta, manúve apprehenſa ſint: (etſi aliquo horum modorum habere ſit tutius) ſed ſufficit eſſe in lecto, vel iuxta moribundum; licèt ipſe nec videat, nec tangat, nec ſciat, aut recordetur ſe habere (niſi aliud exprimatur,) Sufficiet etiam habere commodata, ſeu quoad vſum (præſertim ſi id in ipſo indulto exprimatur, vt in Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum fit.) Neque neceſſe eſt retinere, donec exſpiret, (etſi & hoc ſit tutius) ſed ſufficit in aliquo mortis articulo habere, in eóque nomen IESV (ſi hoc requiritur) inuocare. *Ibid. d. 6.*

7. Conceſſæ viuis, non poſſunt applicari defunctis, niſi id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

8. Probabile eſt, conceſſam pro certo tempore, poſſe ſæpius obtineri, repetendo opera præſcripta, v.g. eodem die, niſi addita ſit reſtrictio: quia fauores ſunt ampliandi. Ita *Henriq.* & *Rodrig.* Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis contrarium rationabiliter præſumptam. *v. C. Lugo d. 27. ſ. 6.*

9. Etſi conſultum ſit, vt opera omnia fiant in gratiâ; id tamen non videtur ſimpliciter neceſſarium. Laborandum tamen eſt Concionatoribus, & Confeſſariis, vt cùm Indulgentiæ promulgantur, populum ad ſeriam confeſſionem excitent.

10. Vt quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, vt ſit in gratiâ; quia tantùm ponit opus tanquam conditionem, quo poſito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, ſiue ſatisfactiones Chriſti, & Sanctorum. Ita *Eſcob. t. 7. E. 5. c. 7. n. 45.* ex *Suar.* & *Præp. in 3. p q. 14. dub. 0. num. 93.* Contrarium tamen docet *C. de Lugo d. 17. n. 75.* requirens ſtatum gratiæ, ſaltem in fine operis: quæ ſententia tutior eſt,

11. Opus præſcriptum dum fit, debet eſſe vtile

ad

ad finem à concedente intentum, qualis est; v.g. eleemosyna, præscripta pro redemptione captiuorum, etsi fiat cum, aut in peccato, modo aliud opus ei iniunctum, & præscriptum, in gratia fiat. *vide C.d. Lugo d.27.n.84.)* non autem oratio, præscripta ad placandum Deum, si ipsamet sit peccatum ex mala circumstantia, vti nec ieiunium, si te inebries, item nec visitatio Ecclesiarum, sine vlla deuotione. Ita *Laym. Bon. & alij.*

12. Possunt vno & eodem opere, plures Indulgentiæ, diuersis viis concesse, lucrifieri, si opus sit æquè vtile ad finem vtriusque Indulgentiæ, nec sit iterabile intra idem tempus, v.g. ieiunium, vel communionem. Ita *Prep,* & *Lay.*

13. Non lucrantur indulgentias, 1. Qui ex impotentia, vel ignorantia, siue totum opus præscriptum siue notabilem eius partem omittunt, v.g. si puer vel senex non ieiunet, nisi tamen ob grauem difficultatem hoc opus ei in aliud est commutatum. *Henriq Caiet. Bonac p.5. num.16.* 2. Qui opera iuncta, alio loco, tempore, vel ordine, perficit, quàm præscriptum est; vel per alium, qui fuerit, causa principalis, vt si per alium, ieiunarit, Ecclesias visitarit. *Nauar. Reg. l.7. Bon. l.c.* 3. Qui famulo tradidit eleemosynam erogandam, quamuis retinuit, vt habet *Bonac.* ex *multis*, contra *Sa*, 4. Qui aliquid omittit, quod secundùm sententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non est necessarium, si tamen sit necessarium re ipsa: quia communis error non supplet defectum. Ita *Bonac.* ex *Suar. Sanch. & aliis.*

14. Non obstat effectui Indulgentiæ. 1. Etsi ex opere requisito modicum quid omittatur, v.g. cæremonia in sacro; vel si patum comedas, in ieiunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requisitum præstes per alium, habentem se vt instrumentum v,g. in eleemosynâ danda. *Bon. l.c.* 3. Si eleemosynam des exiguam: nisi tamen in Bulla exprimatur, dandum esse pro cuiusque facultate: tunc enim maior danda est à diuite, quàm alio. Ita *Fill. Suar. Sa. & alij.* 4. Si Ecclesiam visitandam non possis ingredi, ob hominum multitudinem,

dinem,dummodo oratio fiat ante fores,vel in cœmeterio *Bon.*5. Etſi in opere præſtito non habueris intentionem conſequendi Indulgentias , vt docet *Salas Bon. & alij* contra *Suar.* Et videtur certum,ſaltem ſi habueris interpretatiuam , vt habet *Laym.*6. Etſi opera fuerint aliunde debita, v.g. ex præcepto Eccleſiæ.Ita *Lay.*

15. Quando datur poteſtas commutandi opera præſcripta in alia , id non neceſſariò fit in confeſſione , & à confeſſario,qui audit confitentem ; ſed poteſt fieri extra , & ab alio idoneo : ita enim declarat Gregorius XIII. (vti & in Bulla Indulgentiæ,nomine Confeſſarij , intelligi quamuis approbatum) apud *Henriq.lib.*7.*c.*10. *n.*8. & *Præpoſ.q.*14. *dub.*10.*n.*88.

16.Probabilius eſt,eum,qui tantùm partem operis præſcripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ , niſi tam parum deſit ,vt cenſeatur moraliter integrum.Ita *Bon.p.*5.ex *Nauar.Con.&c.*

17. Cum præſcribitur,vt viſitentur aliquot altaria , ſufficit ad illa ſe orando conuertere ex eodem loco,vt habet *Sa, Bonac. par.*1. *Suar. Rodrig. Dian.* Limitat autem *C.de Lugo*, ſi ſit tali loco, & ſitu, vt moraliter cenſeri poſſit orare ad illa altaria *d.*27. *num.*98.

18.Cùm confeſſio præſcribitur,niſi in Bulla exprimatur venialium probabilius eſt, non requiri vt conditionem ſine qua non,ſed vt diſpoſitionem ad ſtatum gratiæ *Bon.l.c.*

19. Nemo conſequitur plenariam Indulgentiam peccatorum omnium,niſi omni culpa etiam veniali,liber ſit quando vltimum opus explet.Vnde conſultum eſt,vt communio ſit vltimum.*v.Laym.*

§. II.

Quotuplex Indulgentia,& quomodo differat à Iubilæo?

Reſp. 1. Indulgentia alia eſt totalis, ſiue plena, plenior,plenaria, pleniſſima, quæ non tantùm pœnitentiam iniunctam per Confeſſarium, vel Canones aut ſecundum hos iniungi debitam , ſed etiam omnem Purgatorij pœnam tollit.Nec differt à Iubilæo,niſi accidentaliter, priuilegiis:quibuſdam,vt quòd

quòd in Iubilæo licita ſit diſpenſatio in certis votis, abſolutio à reſeruatis, & cenſuris, & quòd Confeſſarius quiuis approbatus poſſit eligi, *v. Sa V. Indulg. Bon. d. 6. q. 1. p. 2.*

Indulgentia alia eſt Partialis, qualis eſt vnius, vel aliquot annorum: item ſeptenæ, quadragenæ, carenæ: item tertiæ partis peccatorum, per quas non ſignificatur tolli tantam durationem Purgatorij, ſed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per ieiunium vnius, aut aliquot annorum, aut quadraginta dierum in panè, & aquâ, ſecundùm Canones olim imponi ſolitum. Porrò, quando, indulgentiis plenariis adduntur aliquot anni, vel remiſſio tertiæ partis peccatorum id ſecundùm diuerſas ſententias, vel ad diuerſos concedentes referendum eſt, vel facit ad cautelam, vt ſi fortè cauſa Indulgentiæ non fuerit ſufficiens, ſaltem valeat ad illos annos lucrandos; vel vt adiuncta concedatur pro alio tempore, actione & loco; vel denique, vt ea per modum ſuffragij poſſit aliis applicari, *vide Bellarm. c. 9.*

Reſp. 2. Circa Iubilæum notanda ſequentia.

1. Anno Iubilæo in Vrbe durante, ſuſpendi ſolent tantiſper extra Vrbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quoad viuos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis conſtitutos, vt contra *Laym. l. 5. t. 7. c. 8. n. 2.* docet *Bon. d. 6. q. 1. num. 2.* ex declaratione *Vrbani VIII.* facta Anno 1625. neque quoad defunctos) itemque aliæ facultates, v. g. abſoluendi à caſibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, diſpenſandi, &c. conceſſæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non ſuſpenduntur autem Indulgentiæ perſonis particularibus, aut ab alio, quàm Papa conceſſæ, nec priuilegia Religioſorum, v. g. abſoluendi à reſeruatis, &c. quia tantùm ſuſpenduntur facultates conceſſæ in ordine ad indulgentias. Ita *Sanch. Henriq. &c.* apud *Dian. tom. 1. tract. de bullâ cruc. Fill. Bon. loc. cit. Benzon.* & denique *C. de Lugo d. 20. ſ. 8. n. 145.* ex declaratione Vrbani VIII. Anno 1625. Similiter neque ſuſpenditur facultas conceſſa Epiſcopis per *Trid. ſ. 24. c. 6.* abſoluendi & diſpenſandi cum ſuis ſubditis, in omnibus

caſibus

casibus Sedi Apostolicæ reseruantis ; item nec dispensandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonij, aut petendi debitum, &c. quæ ex iure communi illis competunt. *Zerola V. Annus S. §. 4. Quintan. in append. t. 8. d. 16.*

2. Etsi probabile sit, quod docet *Nauar.* sæpius lucrifieri posse. Indulgentias intra Iubilæum, extensum ad duas septimanas : contrarium tamen verius est, quod *Congregatio Cardinalium* declarauit, vt habet *Bon.* (ex *Suar. Sanch.*) *d. 6 q. 1. p. 5. n. 32.* qui tamen affirmat, in anno sancto posse obtinere toties, quoties opera præscripta præstantur; idque ex declaratione Vrbani VIII.

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbatho ante primam Dominicam confitetur, vt habet *Lay. Bon.* & praxis fidelium. Item qui confitetur & communicat vltimâ Dominicâ, claudente Iubilæum. Cætera tamen opera debere fieri ante, & quidem intra vnam hebdomadam, docet *C de Lugo d. 27. n. 105.* contra *Bonac. q. 1. p. 5.* 2. Qui ordinem inter opera præscripta non seruauit. 3. Si quis intra illud tempus cœperit confessionem, quam materialiter imperfectam oporteat differri longiùs, potest tunc absolui à reseruatis, & commutari vota: postea verò extra tempus Iubilæi absolui ab omnibus, etiam quæ oblitus est, reseruatis, ac in oblitis etiam dispensari: imò potest posteà omnia facere Confessor finitâ confessione quæ ante : quia cœptâ causâ manet potestas delegati, donec finiatur. Ita *Sa, Less. l. 2. c. 40. dub. 16. Bon. Laym Sanch. l. 4. c. 54. Dian. c. 2. misc. R. 11.*

4. Qui neglexit lucrari Iubilæum in patria, potest alibi, dum ibi durat, lucrari. *Sanct. Vgel. Dian. p. 3. t. 4. R. 151.* Imo etiam in patria, si tempore publicationis ex inuincibili ignorantia notitiam illius non habuit. *Botten. Dian. l. c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Iubilæa, quorum singula confessionem & communionem requirunt non opus est bis confiteri & communicare, dummodo perseueres in gratia: alia tamen opera repetenda sunt. *Tur. p. 2. d. 32. d. 64. v. Dian. p. 4. t. 4. R. 166.*

CAPVT

CAPVT II.

De Miniſtro Sacramenti Pœnitentiæ.

DVBIVM I.

Quis ſit Miniſter?

RESpond Eſt Sacerdos approbatus ab Epiſcopo, (ſaltem reſpectu ſæcularium) & habens iuriſdictionem. Eſt certum. Ratio primæ partis ſumitur ex *Ioannis* 1. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis, &c.* Ratio ſecundæ ſumitur ex *Trid. ſeſſ.* 23. *c.* 15. *de reform.* vbi decernit, nullum poſſe audire confeſſiones ſæcularium, niſi habeat beneficium parochiale, vel approbationem ab Epiſcopo. Addidi *reſpectu ſæcularium*: quia circa confeſſiones regularium, Concilium nihil videtur mutaſſe: vnde ij cuiuis, etiam non approbato, quem Prælatus præfecerit, poſſunt confiteri; intellige, quantum eſt ex vi Concilij: quia *Gregorius XV.* ſtatuit, vt monialium Confeſſarius ab Ordinario approbetur. Ratio tertiæ partis ex *Florentino* & *Trid. l. c.* quia abſolutio eſt actus iudicialis, qui requirit ſubditos. *Vnde reſolues.*

1. Nullo caſu, vel diſpenſatione, hoc Sacramentum validè adminiſtratur à non Sacerdote.

2. Vbi *Trident.* eſt receptum, (ſecùs alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè abſoluit, niſi ſit approbatus, vel Parochus; cui non ſolùm intra, ſed etiam extra diœceſin ſuam, validè delegatur iuriſdictio, poteſtque eligi in Confeſſarium, ab omni habente poteſtatem eligendi, quamdiu tamen retinet Parochiam. Ita *Fill. tom.* 1. *t.* 7. *Fagund. Suar. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 146.

DVBIVM II.

Quid ſit approbatio, & à quo petenda?

Roſpond. 1. Approbatio non eſt collatio iuriſdictionis, ſed tantùm publicum iudicium de aptitudine perſonæ, ad audiendas confeſſiones, eſſentialiter prærequiſitum (ſuppoſito iure Tridentini) ad iuriſdictionem recipiendam. Ita *Sanch. l.* 6. *de mat. d.* 28. *& alij*. Vnde reſolues.

1. Etſi Doctores & Licentiati, hoc ipſo quòd promouentur, cenſeantur, ſecundùm quoſdam, approbati

approbati à Papa, vt notat *Sa V. Confessor,* probabilius tamen est, quòd ipsi etiam egeant approbatione, licèt non deceat, vt ipsi, vel Lectores in Theologia, examinentur.

2. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, si velit audire confessiones.

3. Non requiri hanc approbationem, ad auditionem venialium, docet *Dian. p. 2. t. 2. misc. R. 44.* ex *Valere.* Et ratio esse videtur, quòd approbatio tantùm requiratur in ordine ad iurisdictionem; hanc autem quiuis Sacerdos pro Venialibus, (vti & mortalibus, à quibus ritè quis est absolutus) habeat, collatam ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideoque ab iis absoluere possit, vt habet *Bon. d. 5. q. 7. p. 2 n. 8. Vasq. Suar. Card. de Lugo d. 18. s. 3. d. 21. n. 1.* vbi docet, ab Ecclesia in *Trid.* non approbatum reddi incapacem iurisdionis, tantùm in ordine ad mortalia non priùs confessa.

4. Parochi non possunt ascisscere cooperatores, nisi Parochos, vel approbatos, vt habet *Fagund. p. 2. l. 7. n. 42. Sancius, &c.* ex *declaratione Cardinalium* contra *Ledes. & alios, v. Dian. p. 3. t. 4. R. 146. & Bon. d 5. q. 7 p. 4 §. 1.*

5. Qui habet potestatem eligendi Confessarium, non potest eligere nisi approbatum, vel Parochum.

6. Ad approbationem non necessariò requiritur examen, modò adsit iudicium prudens de sufficientia. *Cón. Laym.*

7. Non sufficit approbatio petita, & negata, vt docetur communiter, contra *Navar. Henriq. & Diav. tom. 2. t. 2. R. 24.* etsi probabiliter cum prædictis docuerit *Cón. & Laym.* regulares Mendicantes, si ab Episcopo repellantur, cum manifeste idonei sint, & à Prælatis suis præsententur, posse nihilominis pro confessionibus sæcularium exponi, vt habet *Clementina dudum, §. statuimus.* Istis tamen priuilegiis *Trid.* & *Vrbanum* anno 1628. derogasse, notat *Cardin. de Lugo de pœnit. d. 21. n. 29. & 51.*

Resp 2. Approbatio petenda est ab Episcopo, & quidem proprio, scilicet Sacerdotis, vt intelligunt *Suar.*

Digitized by Google

Suar.Con.Regin.Fill.& alij : vel (vt probabiliter vult *Vasq.*) pœnitentis. Ratio, quia est actus iurisdictionis, vel saltem auctoritatiua declaratio; ergo debet fieri à superiore, Porrò nomine Episcopi, etiam intelliguntur Prælati habentes iurisdictionem Episcopalem, vt quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante, non autem Prouinciales, aut Generales ordinum. *Vnde resolues.*

1. Religiosi, etiam exempti, debent approbari ab Episcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, sunt subditi.

2. Episcopus in sua Diœcesi non potest approbare Sacerdotem alienum, nisi subdatur illi saltem ad tempus.

3. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium generalem, vel alios quoscunque deputatos; quia non est actus ordinis, sed iurisdictionis.

4. Approbatio potest fieri, cum restrictione ad certum genus personarum, locum, tempus, &c. *Nauar. Suar. Vasq.* contra *Vegam.*

5. Episcopus peccat, si Sacerdoti (præsertim, Regulari (idoneo, sine causa sufficienti neget approbationem. *Bon. Vasq. a.3. d.3. Card. de Lugo d.21. s.3. n.54. Sanch. &c.*

6. Approbatio semel absolutè concessa, non tantùm non extinguitur morte concedentis, sed nec reuocari potest, sine iusta causa: ex causa tamen v.g. mutatione morum, iudicij, &c. potest, vt docet *Suar Fill.* & alij. Quod si fiat absque causa rationabili, *Con. Suar.* & quidam alij, censent, reuocationem esse nullam: alij illicitam tantùm *Fill. t.7.c.9.q.12.* In dubio autem, an ex iusta causa reuocatio sit facta, præsumendum esse Prælato, docet *Card. de Lugo n.67.*

7. Ex iusta causa possunt, præsertim à successore Episcopo, ad examen reuocari, non tantùm sæculares, sed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere priuilegium, vt non possint reuocari ab eodem, à quo antè sunt approbati: sed contrarium docet *Suar. & Card. de Lugo d.25. n.61. & 62.*

8. An approbatus ab vno Episcopo, possit in alia

aliæ diœceſi, ſine noua approbatione, recipere iuriſdictionem, controuertunt DD. ac licèt vtraque ſententia olim videri potuerit probabilis, poſt decretum tamen *Vrbani VIII.* anno 1628. apud *C. Lugo diſp. 21. ſect. 2. n. 29.* negatiua omninò tenenda eſt. *v. Auerſam q. 16. ſect. 8.*

DVBIVM III.

Quid, & quotuplex Iuriſdictio Confeſſarij, & vnde eam habeat?

Reſp. Eſt auctoritas aliqua in alium vt ſubditum, in quem, in foro interno, accipit poteſtatem, diſtinctam à poteſtate ordinis, hæc enim datur per Sacramentum ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli poteſt, illa per externam conceſſionem Eccleſiæ, nec omnibus Sacerdotibus, poteſtque ab iis tolli: ac niſi adſit, inualida eſt abſolutio, ex *Trid. ſeſſ. 14. cap. 7.* Eſt autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria eſt, quam habent ij, qui ex vi proprij officij curam animarum habent vt Papa, Epiſcopus, Parochus (huc reuocantur Archiepiſcopi, erga ſubditos ſuorum Epiſcoporum, tunc tantùm, quãdo actu viſitant) Archipresbyteri Archidiaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Epiſcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; idque vel tacitè, vel expreſsè, vt à Papa pro tota Eccleſia, ab Epiſcopo pro diœceſi, à Parocho pro Parochia: hoc diſcrimine, quod Papa poſſit dare inuitis Epiſcopis & Parochis, non contrà. Ac licèt exterior iuriſdictio exſpiret morte delegantis, non tamen hæc interior, niſi ſucceſſor reuocet, vt docet *Sanch. Suar. Nauar. Côn.* contra *Sylueſt & Vaſq. vid. Layman. cap. 10. num. 22.* Porrò huiuſmodi poteſtatem delegatam abſoluendi quemcumque, à quibuſcumque peccatis, in articulo ſeu periculo mortis, (hæc enim pro eodem ſumuntur in iure, vt *v. Dian p. 3. tr. 4. R. 57. 71. & 72.*) habet ex iure communi quiuis Sacerdos, etiam excommunicatus & degradatus, ſi alius deſit: quod addo, quia præſente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non poſſe, docet *Vaſq. Ben. Con. Regin. &c. commun.* licet contrarium proba

probabile putet *Dian.p.1.t.5.R.5.& p.4.t.4.R.167.* ex *Angl.Henriq.Comit.* & *Sa*, confirmatque *Tamb. de exped.conf.l.3.c.7.* Ex consuetudine, quiuis toleratus absoluere potest à venialibus, & mortalibus aliàs confessis. Ex Priuilegio, religiosi Mendicantes, quosvis fideles absoluere possunt, iuxta tenorem suorum priuilegiorum. Ex concessione Ordinarij directa, quicunque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex indirectis, qui audit eum, qui habet potestatem eligendi Confessarium, quales sunt. 1. Ex iure, Episcopi omnes, etsi sint tantùm titulares; item superiores Episcopis, vt Archiepiscopi, &c. item Prælati iis inferiores exempti, vt Abbas exemptus, (non tamen Abbatissa) Generalis, Prouincialis, Prior, (saluis tamen priuilegiis ordinum) *vide Diana p.4. tract.4.R.1.& 2.2.* Ex consuetudine, Cardinales, (qui etiam domesticis de Confessore prouidere possunt) item Pastores imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes sæculares, vt docet *Valent. Sa, Suarez. dist.27.s.3.* (Religiosi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt statuta) item Reges & Principes, (quorum tamen priuilegium ad familiam non extenditur) denique domestici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus siue Pontifex, siue Episcopus, siue Parochus concessit. *Vnde resolues.*

1. Qui habet potestatem delegatam, non potest eam subdelegare alteri, cùm diuersa sit potestas vtendi iurisdictione, & eam delegandi Eccipitur 1. nisi hoc ipsum concessum sit 2. nisi sit delegatus ad vniuersitatem causarum, vt v.g. si cui committeretur officium Parochi absentis, vel minoremnis: talis enim aliqua exercitia iurisdictionis, alteri ex præsumpta voluntate Ordinarij subdelegare possit, non tamen integrum officium. *vide Layman.hic lib.5.t.6.*

2. Cùm iurisdictio respiciat subditos, exerceri in eos potest, tam à delegato, quàm ordinario, quocumque loco fuerit, vt docet *Sanch. Henriq. Suar. in 3.p.t.4.d.28.sess.1.& 7.* & alij.

3 Probabile est, quòd absolutus in articulo mortis

Digitized by Google

tis, non teneatur se postea sistere superiori, vel alteri pro reseruatis,) nisi hæc habeant annexam cẽsuram) vt docet *Nauar. Suar. Merc. Fill. t. 7. cap. 10. q. 6. n. 288. Bon. d. 5. q. 7. p. 1. n. 13.* quia directè absolutus fuit, contra *Hurt. v. Dian. p. 4. t. 4. R. 199.*

4. Improbitas aut inscitia proprij Sacerdotis, non dat iurisdictionem alteri, ideoque tali casu expectandum est, aut ad superiorem recurrendum. Si tamen ignorantia esset tanta, vt confessio illi facta foret inualida, aut illicitè, neque esset alius priuilegiatus, aut habens iurisdictionem, licere alteri confiteri, docet *Nauar. Vasq. in 3. p. t. 4. q. 93. art. 2. dub. 3. Hurt. d. 10. dif. 15. v. Dian. p. 4. tr. 4. R. 201. & p. 8. t. 1. R. 86.* ex *Cap. Placuit, de pœnit. dist. 6.* Idem licere, quando quis proprio non potest confiteri sine graui periculo, docet *Tol. Sylu. & Medin.* qui idem concessit, quando proprius non vult, aut non potest audire, vel iniustè negat facultatem confitendi alteri, v.g. Parochus concubinæ. *Dian. p. 3. t. 4. R. 79.* ex *Henr.* & *aliis* 4. Verùm ista communiter refutantur ab aliis.

5. Etsi grauiter peccare possit proprius, si neget suis facultatem adeundi alterum, modò præsumere possit eos iustè petere: si tamen iniustè neget, probabilius videtur, eos inualidè ab alio absolui, vt docet *Sotus. Suar. Laym.* etsi non improbabiliter, *Sylu. Henriq. Mai. Palud. Richard. Tol. & Dian. p. 3. t. 4. Resol. 77.* putent, quòd validè, præsertim si sine periculo salutis, famæ, vel simili, non liceat suo proprio.

6. Cùm iurisdictio acquiratur ratione domicilij, vel quasi domicilij, vel etiam actualis habitationis; hinc ij, qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt vtrobique absolui, vt scholares, milites, mercatores: item vagi & peregrini possunt absolui à Parocho loci, in quo versantur. *v. Laym. hic Vasq. &c.*

7. Validè absoluit is, qui audit confessiones, præsente vel sciente, & non contradicente Ordinario, v.g. Episcopo, vel Parocho, cui constet cum aliunde non habere iurisdictionem: quia tunc præsumitur tacitè eam dare: sufficit enim, vt rectè docet *Fill.*

& *Fagund.prec.2.l.7.c.2.* facultas interpretatiua,& præſumpta; modò præſumptio fundetur in ſignis, quæ indicent conſenſum præſentem, vt ſit in caſu poſito, (vti etiam v.g. ſi Parochus, qui iam abſens eſt, aliàs ſignificauerit id ſibi gratum eſſe) nam exiſtimatio de futuro conſenſu, vel ratihabitione, quòd ſcilicet quando reſciuerit, futurus ſit contentus,non ſufficit;quia conſenſus futurus non dat iuriſdictionem pro tempore præſente, quo datur abſolutio *v.Dian.p.3.t.4. Reſ.68. Sanch. de mat.l.3. d.35. Bec.Con.*qui addit,peccare, ſi de conſenſu dubitans incipiat audire.

8. Peccat, qui abſoluit cùm iuriſdictione dubia niſi neceſſitas vrgeat:qualis eſt v.g. quia pœnitens diu non eſt confeſſus,vel debet communicare, nec alius adeſt ; tunc enim licitè abſoluit cum conditione hac, ſi poſſum & cum onere(etſi *Salas in 2. tr. 8.d.1.*hoc onus non agnoſcat)aliàs iterum confitendi habenti iuriſdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adiicere, à quo directè, & à cæteris indirectè ſaltem abſoluatur. Ita *Regin.Suar.Con.d.8.dub.6. num.*43. Quòd ſi tamen ex probabili ratione dubium reſoluat, (nimirum habere ſe iuriſdictionem) etſi cum formidine oppoſiti,abſolutè abſoluere, vt docet *Suar. & Prap. Card. de Lugo d.* 19. *numer.* 49. tum quia tunc practicè & moraliter eſt certus; tum quia Papa eo caſu dat facultatem, vti & in ſequentibus caſibus. 1. Quando communi errore, verbi gratia ob titulum coloratum,putatur aliquis eſſe Paſtor,ſeu habere iuriſdictionem, qui non eſt, ob cenſuram,vel alium defectum, *Bonac.5. ou. 5. ſ.2. p.3. numer.*11. *Dian.p.3.t.4. R.*22. Quod etiam,ſi deſit titulus coloratus,probabile eſſe docet *Dian. p.3.t. 4.R.*122. ex *Pontio, Molfeſ. & Sanct.* Item *p.2. t. miſc. R.*43. ſi quis bona fide tali confiteatur : verùm id communiter ab aliis negatur. 2. Cùm quis ex conſuetudine, præſcriptione, aut bona fide, abſoluit,aut neſcit poteſtatem ſuam reuocatam, vt habet. *Syl. Nauar. Henriq. Mald.in 2.p. quæſt.* 19. *art.*5. *Sanch.* 1. *mor. lib.*1. *cap.*9. *numer.*35. *Sal. Vaſq. vid. Dian. p.*1. *tit.* 13. *Reſ.* 1. 3. Quando ſecundum probabi-

lem

lem ſententiam iudicatur quis habere iuriſdictionem & Sacerdos ſequitur fauorabilem. *Bon. l. c.* Quia quando communis eſt error Eccleſia dat iuriſdictionem, propter publicam vtilitatem. *v. Suar. Dian. ll. cc. Card. de Lugo d. 19. n. 28.*

9. Nemo tenetur vnquam Parocho confiteri, ne quidem in Paſchate. *Lugo d. 19. ſ. 2 n. 28. &c.* cum *Dian. p. 8 t. 1. R 88.* Quare Parochi fruſtra nolunt vt Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paſchate, cùm habeant priuilegium pro omnibus Chriſti fidelibus. *Suar. Cõn Henr. Regin. Zerola c. 15. q. 3. & communiter* apud *Bon. d. 4. q. 1. ſ. 2. p. vlt.* adeò vt qui docent, confeſſos Regularibus, etiam in Paſchate, teneri iterum eadem confiteri ſuo Parocho, fiant ſuſpecti de hæreſi. *Dian. p. 4. tit. 8. R. 102. & alij.* Vi tamen huius priuilegij, non poſſunt abſoluere eos religioſos, aut religioſas, qui non habent facultatem extra ſuum ordinem confitendi, vt ex communi notat *Rodriq. & Comp. primil. Societatis V. abſolutio §. 1.* & ex his *Laym. hic.* Quia priuilegio generali non cenſetur derogari conſuetudini, vel ſtatuto particulari, niſi id exprimatur. Vſus tamen fert, vt regulares peregrinantes, ex præſumpta voluntate ſuperiorum, ſi Ordinis ſocium non habeant, à quouis alio etiam ſæculari, abſoluantur, exceptis reſeruatis: in quæ ſi religioſi Societatis extra domicilium incidant, videant, ordinationes Præp. Generalium *c. 6. num. 6.* & *Laym. hic.*

10. Quòd ſi Superiores Regularium Monialibus ſibi ſubiectis (idem eſt de Monialibus ſubiectis Epiſcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confeſſarium, poteſt & tenetur illis eum dare Epiſcopus, quod ſi nec is faciat, ipſæ eligere poſſunt *Quintan. t. 3. ſ. 26.* ex *Declaratione Cardinalium* apud *Barboſ.*

DVBIVM IV.

Quid ſit reſeruatio Caſuum, & quis habeat poteſtatem reſeruandi, & abſoluendi ab iis?

Reſp. 1. Reſeruatio hæc, eſt negatio iuriſdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum eſt in Eccleſia poteſtatem eſſe, quædam peccata reſeruandi, à quibus

bus inferiores Confessarij non possint absoluere, vt sic subditi meliùs dirigantur, & absterreantur à peccatis, quorum difficilem remissionem vident, quanquam nisi graues causæ sint, non debeat quiuis, neque qui potest, quiduis facilè reseruare, neque difficulter veniam dare absoluendi à reseruatis, ne alioqui cedat in destructionem quod debebat in ædificationem. Porrò etsi quiuis ordinarius potestatem habet reseruandi, in Parochis tamen consuetudo eam abrogauit. *v. Suar. d.30.s.5. C. de Lugo d.15.s.6.§.3.* Vnde resolues.

1. Cùm non sit obligatio confitendi venialia, ea frustra reseruantur, (etsi fortasse possint saltem à Papa,) ideoque sola mortalia, eáque non nisi externa grauiora, opere consummata, prudenter reseruantur. Vnde *Clemens VIII.* statuit vt Prælati religionum, siquidem velint, vndecim tantum casus reseruare possint, nec plures sine consensu Capituli generalis pro totâ religione, vel Capituli prouincialis pro prouinciâ. Quòd tamen de culpa tantùm, & non censuris intelligendum est: potest enim Prælatus aliquid præcipere, sub excommunicatione sibi reseruatâ. Casus autem *Clementis* sunt subsequentes.

1. Apostasia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiua è monasterio egressio 3. Veneficia, incantationes, & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monasterij. 6. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 7. Iuramentum falsum in iudicio legitimo. 8. Procuratio, consilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam affectu non secuto. 9. Occisio vel vulneratio, seu grauis percussio cuiuscunque personæ. 10. Falsificatio manùs, vel sigilli officialium monasterij. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio litterarum à superioribus ad inferiores, vel contrà.

2. Is, qui confitetur reseruatum, mittendus est ad superiorem, (suadebit tamen charitas, imò aliquando coget, vt ipse Confessarius tacitâ personâ & casu à superiore veniam petat absoluendi.)

Digitized by Google

Quòd si superior adiri non possit, & sit causa vrgens, v g. timor infamiæ, vel scandali, ex omissione confessionis, vel communionis, tunc potest inferior absoluere à reseruatis, cum onere, vt pœnitens se postea superiori sistat. Quod etiam verum est, quamuis casus censuram reseruatam annexam habeat. Porrò eo casu peccata non reseruata tantùm confiteri, sufficere putant probabiliter *Sotus, Corduba, & Gab. Anton. Palaus. Dian. tom. 2. t. 4. R. 104.* & *Card. de Lugo d. 4. de Euch. n. 86.* non improbat. *D. Thom.* tamen *Suar. & alij commun.* docent omnia esse confitenda: quod tutius est.

3. Si Superior iniustè neget facultatem absoluendi à reseruato posse ab alio Confessario, etiam directè absolui, affirmat *Henriq. & Dian. p. 2. tit. 4. R. 29.* esse probabile. Sed rectiùs negat *Laym. l. 3. tr. 6. c. 13. Card. de Lugo d. 20. n. 188.*

4. Peccant Superiores 1. si sine causa difficiles se præbeant in concedendis licentiis pro absolutione reseruatorum. *Quintan. t. 3. sing. 13.* ex *Fagun. Côn.* & *aliis* 10. Etsi ex negatione timeatur graue subditi detrimentum, peccant contra charitatem & iustitiam. *Lugo, Dian. p. 6. t. 6. R. 56.*

5. Si Superior Confessario Regularium ad hoc deputato neget facultatem absoluendi, Confessarius autem iudicet debere concedi, potest is pro ista vice absoluere. *Auersa q. 17. sect. 5. Card. de Lugo d. 20. s. 4.* referens sic declarasse *Clementem VIII.* haberique in quarto tomo Bullarij, Bullâ 26. *Vrbani VIII. & Quintan. t. 3. s. 11.* dicens non esse dubium ea de re: additque ex *aliis* 7. probabile esse, idem posse, si viro Religioso, pio, docto & prudenti (licèt non ex designatis de facto) neget. *Dian. p. 3. t. 2. R. 126. p. 6. t. 6. R. 56.* & *p. 9. t. 3. R. 15.* ex *Pellizario* (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat) & *aliis*. Imò *Quintan. l. c.* censet probabile, quod idem fieri possit, si Superior adiri nequeat, & vrgeat tempus celebrationis, vel communionis, v. g. quia sine nota non potest abstinere, cùm alij omnes communicent. *Ibid.* ex *Trullen. & aliis* 6. Denique *Dian. p. 3. t. 2. R. 26.* notat ex *Suar. de Relig. tom. 4. l. 2. c. 19.* Regulares semel sine licentia suorum Superiorum posse absolui à reseruatis.

6. Ni

6. Nihilominùs certum eſt, poſſe aliquando Superiorem iuſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, vt ad ſe veniat. *C. Lugo loc. c.* Nam ſi ex caſu reſeruato graue ſcandalum vel damnum communitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe, vel Confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud euitandum: aliàs non eſt ſatis tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quare ſi Confeſſarius eo caſu vrgeat abſolutionem, debet is attendere vt pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, ſi ſit eius periculum: quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolui, non ex defectu iuriſdictionis, ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc tamen requiritur, vt & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhiberi non poſſint. *Suar. tom. 4. de Rel. l. 8. c. 5. n. 10.*

7. Peregrinus quoad reſeruationẽ, iudicandus eſt iuxta diœceſin, in qua verſatur in qua quæ reſeruata ſint, diſcãt Paſtores ex Agendis, aut cõſuetudine.

8. Superior auditis ſolis reſeruatis, poteſt ab iis abſoluere, & reliqua inferiori committere, ex cauſa vrgente: qualis tamen non eſt multitudo negotiorum, vt docet *Suar. Fernand. & Fill.* ſed alia grauior; tùm quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum, cum onere poſtea comparendi; tum quia integritas confeſſionis eſt de iure diuino.

9. Qui à ſuperiore abſolutus eſt à reſeruatis, poteſt ab iiſdem poſtea abſolui à quouis; quia non ſunt amplius materia neceſſaria Confeſſionis.

10. Qui bonâ fide confitetur, neſciens ſuum caſum eſſe reſeruatum, vel Sacerdotem carere poteſtate circa illum valide quidem abſoluitur, cum onere tamen comparendi. *Præp.* Similiter ſi Confeſſarius probabiliter credit non eſſe reſeruatum (eſto reuera ſit) valet abſolutio. *Leſſ. Dian. p. 9. t. 9. R. 29.*

11. Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam, delegatámve in reſeruata, oblitus eſt inculpabiliter reſeruatũ, poteſt illum poſtea cõfiteri etiam inferiori & abſolui. Quod etiam valet (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam) etiãſi prior

absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis, inualida fuisset. Ratio, quia is intendit absoluere quantum potuit; ergo saltem sustulit reseruationem, quod fieri potuit absque Sacramento, *v. Prap. in 3. p. q. 9. d. 4. num. 24. Mærat. tom. 3. d. 30. s. 3. Dian. p. 4. t. 4. R. 124.*

Resp. 2. A reseruatis absoluere potest, 1. Ipse reseruans. 2. Eius in spirituali iurisdictione superior. 3. Cui ipse delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando superior adiri non potest, v. g. à reseruatis Papæ, absoluere potest Episcopus eos, qui Romam ire non possunt.

Resp. 3. Extra periculum mortis, de quo *v. dicta dubio superiore)* nullus inferior per se, & directè, absoluere potest, nisi ex iure vel priuilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per se*: quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Nisi, &c.* quia à casibus Papalibus absoluere potest Episcopus, per se, vel Vicariũ, quando sunt occulti, vt docet *Nau. c. 27.* Vnde resolues.

Mendicantes ex vi iuris communis non possunt absoluere à reseruatis Episcopo; quia vt sic non habent potestatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, sublatum est decreto Vrbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Auersa* cum *Dian. p. 8. t. 7. R. 71.* eos casus, qui Episcopis à iure tantùm reseruantur. Imò *Quintan. to. 1. t. 3. s. 14.* affirmat, Regulares adhuc posse absoluere sicut ante decretum, eò quòd hoc in Prouinciis non sit promulgatum, quod *Dian. p. 9. t. 6. R. 51.* non audet probare, nisi ad Episcopum non pateat recursus; tunc enim ab ipsis reseruatis posse absoluere, sicut possent à Papæ reseruatis. *Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 58.* v. etiam *Præpos. q. 19. d. 1.*

Resp. 4. Si Confessarius dubitet, an pœnitens lapsus in mortale reseruatum, si quidem dubiũ sit positiuum, potest (sequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non esse reseruatum) absoluere. Si verò dubium sit negatiuum posse absoluere negant aliqui, vt *Arin. Cord. &c.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Ben. C. de Lugo a. 20. s. 2.*

ſitque ac teneatur

DVBIVM quòd ſic, tacendo

Quod ſit Officium, & obligatio Cf. Lay. hic, &

Reſp. 1. Munus Confeſſarij eſt abſolutorum, tum, & non alium; item curare rectitudine iudicij, præſertim quando cœptum eſt; & reos, eleuare, ac monere, cum prudentia tamen Ratio primi, ne ſit iniurius pœnitenti. Ratio ſecundi, ne fiat ſacrilegus. Ratio tertij eſt eadem; & quia debet curare vt abſolutio ſit efficax. *Vnde reſolues.*

1. Etſi interdum vtiliter differatur abſolutio etiam eius, qui poteſt licitè abſolui: id tamen rarò, nec ferè niſi de pœnitentis conſenſu faciendum, quia poteſt vergere in graue eius periculum, vel damnum, *v. Dian. p. 1. t. 4. R. 35.*

2. Abſoluendus eſt, qui adhæret ſententiæ probabili; quia eſt diſpoſitus.

3. Moraliter ei conſtare debet de bona diſpoſitione pœnitentis: aliàs abſoluẽdo peccabit mortaliter.

4. Non licet abſoluere. 1. Qui nullam præbet materiam: qualis tamen non eſt, qui poſt abſolutionem mox confitetur, cuius erat oblitus. 2. Qui cùm poſſit, non eſt paratus reſtituere, & proximas peccandi occaſiones fugere, *v. Nauar. cap. 15. Suar. d. 32. ſ. 2.* 3. Ignorantem ea, quæ omnes ſcire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuoſam confeſſionem & communionem ſpectant: vnde talis communiter priùs eſt inſtruendus, vel aliò mittendus ad inſtructionem *v ſuprà l. 2. t. 1. c. 1.*

5. Rudiores ordinariè iuuandi ſunt, niſi ſint incapaces inſtructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non poſſit, nec videatur expedire, vt dimittantur; vel ſint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim, ſi alioqui bonâ fide agunt, & temporis anguſtiæ, vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel inſtructionem non permittat, ſufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 13. n. 10.* quâ ſcilicet, auditis aliquibus peccatis, abſoluatur, cum onere redeundi ad confeſſionem pleniorem.

6. Si Confeſſarius notet pœnitentem ignorare

Digitized by Google

absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis, inualida fuisset. Ratio, quia is intendit absoluere quantum potuit; ergo saltem sustulit reseruationem, quod fieri potuit absque Sacramento, *v. Prap. in 3. p. q. 9. d. 4. num. 24. Marat. tom. 3. d. 30. s. 3. Dian. p. 4. t. 4. R. 124.*

Resp. 2. A reseruatis absoluere potest, 1. Ipse reseruans. 2. Eius in spirituali iurisdictione superior. 3. Cui ipse delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando superior adiri non potest, v. g. à reseruatis Papæ, absoluere potest Episcopus eos, qui Romam ire non possunt.

Resp. 3. Extra periculum mortis, de quo *v. dicta dubio superiore)* nullus inferior per se, & directè, absoluere potest, nisi ex iure vel priuilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per se*: quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Nisi, &c.* quia à casibus Papalibus absoluere potest Episcopus, per se, vel Vicariũ, quando sunt occulti, vt docet *Nau. c. 27.* Vnde resolues.

Mendicantes ex vi iuris communis non possunt absoluere à reseruatis Episcopo; quia vt sic non habent potestatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, sublatum est decreto Vrbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Auersa* cum *Dian. p. 8. t. 7. R. 71.* eos casus, qui Episcopis à iure tantùm reseruantur. Imò *Quintan. to. 1. t. 3. s. 14.* affirmat, Regulares adhuc posse absoluere sicut ante decretum, eò quòd hoc in Prouinciis non sit promulgatum, quod *Dian. p. 9. t. 6. R. 51.* non audet probare, nisi ad Episcopum non pateat recursus; tunc enim ab ipsis reseruatis posse absoluere, sicut possent à Papæ reseruatis. *Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 58.* v. etiam *Præpos. q. 19. d. 1.*

Resp. 4. Si Confessarius dubitet, an pœnitens lapsus in mortale reseruatum, si quidem dubiũ sit positiuum, potest (sequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non esse reseruatum) absoluere. Si verò dubium sit negatiuum posse absoluere negant aliqui, vt *Arin. Cord. &c.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Bon. C. de Lugo a. 20. s. 2.*

DVBIVM V.

Quod sit Officium, & obligatio Confessarij ?

Resp. 1. Munus Confessarij est absoluere dispositum, & non alium ; item curare rectitudinem istius iudicij, præsertim quando cœptum est ; & reos iuuare, ac monere, cum prudentia tamen Ratio primi ne sit iniurius pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat sacrilegus. Ratio tertij est eadem; & quia debet curare vt absolutio sit efficax. *Vnde resolues.*

1. Etsi interdum vtiliter differatur absolutio etiam eius, qui potest licitè absolui : id tamen rarò, nec ferè nisi de pœnitentis consensu faciendum, quia potest vergere in graue eius periculum, vel damnum, *v. Dian. p. 1. t. 4. R. 35.*

2. Absoluendus est, qui adhæret sententiæ probabili ; quia est dispositus.

3. Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis: aliàs absoluẽdo peccabit mortaliter.

4. Non licet absoluere. 1. Qui nullam præbet materiam : qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confitetur, cuius erat oblitus. 2. Qui cùm possit, non est paratus restituere, & proximas peccandi occasiones fugere, *v. Nauar. cap. 15. Suar. d. 32. s. 2. 3.* Ignorantem ea, quæ omnes scire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuosam confessionem & communionem spectant : vnde talis communiter priùs est instruendus, vel aliò mittendus ad instructionem *v supra l. 2. t. 1. c. 1.*

5. Rudiores ordinariè iuuandi sunt, nisi sint incapaces instructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, vt dimittantur; vel sint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim, si alioqui bonâ fide agunt, & temporis angustiæ, vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel instructionem non permittat, sufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 13. n. 10.* quâ scilicet, auditis aliquibus peccatis, absoluatur, cum onere redeundi ad confessionem pleniorem.

6. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare

abſolutio ob indiſpoſitionem, vel alium defectum pœnitentis, inualida fuiſſet. Ratio, quia is intendit abſoluere quantum potuit; ergo ſaltem ſuſtulit reſeruationem, quod fieri potuit abſque Sacramento, *v. Prap. in 3. p. q. 9. d. 4. num. 24. Marat. tom. 3. d. 30. ſ. 3. Dian. p. 4. t. 4. K. 124.*

Reſp. 2. A reſeruatis abſoluere poteſt, 1. Ipſe reſeruans. 2. Eius in ſpirituali iuriſdictione ſuperior. 3. Cui ipſe delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando ſuperior adiri non poteſt, v. g. à reſeruatis Papæ, abſoluere poteſt Epiſcopus eos, qui Romam ire non poſſunt.

Reſp. 3. Extra periculum mortis, de quo *v. dicta dubio ſuperiore)* nullus inferior per ſe, & directè, abſoluere poteſt, niſi ex iure vel priuilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per ſe:* quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Niſi, &c.* quia à caſibus Papalibus abſoluere poteſt Epiſcopus, per ſe, vel Vicariũ, quando ſunt occulti, vt docet *Nau. c. 27.* Vnde reſolues.

Mendicantes ex vi iuris communis non poſſunt abſoluere à reſeruatis Epiſcopo; quia vt ſic non habent poteſtatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, ſublatum eſt decreto Vrbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Auerſa* cum *Dian. p. 8. t. 7. R. 71.* eos caſus, qui Epiſcopis à iure tantùm reſeruantur. Imò *Quintan. to. 1. t. 3. ſ. 14.* affirmat, Regulares adhuc poſſe abſoluere ſicut ante decretum, eò quòd hoc in Prouinciis non ſit promulgatum, quod *Dian. p. 9. t. 6. R. 51.* non audet probare, niſi ad Epiſcopum non pateat recurſus; tunc enim ab ipſis reſeruatis poſſe abſoluere, ſicut poſſent à Papæ reſeruatis. *Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 58.* v. etiam *Præpoſ. q. 19. d. 1.*

Reſp. 4. Si Confeſſarius dubitet, an pœnitens lapſus in mortale reſeruatum, ſi quidem dubiũ ſit poſitiuum, poteſt (ſequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non eſſe reſeruatum) abſoluere. Si verò dubium ſit negatiuum poſſe abſoluere negant aliqui, vt *Arin. Cord. &c.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Ben. C. de Lugo a. 20. ſ. 2.*

DVBIVM V.

Quod sit Officium, & obligatio Confessarij ?

Resp. 1. Munus Confessarij est absoluere dispositum, & non alium ; item curare rectitudinem istius iudicij, præsertim quando cœptum est ; & reos iuuare, ac monere, cum prudentia tamen Ratio primi ne sit iniurius pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat sacrilegus. Ratio tertij est eadem; & quia debet curare vt absolutio sit efficax. *Vnde resolues.*

1. Etsi interdum vtiliter differatur absolutio etiam eius, qui potest licitè absolui : id tamen rarò, nec ferè nisi de pœnitentis consensu faciendum, quia potest vergere in graue eius periculum, vel damnum, *v. Dian. p. 1. t. 4. R. 35.*

2. Absoluendus est, qui adhæret sententiæ probabili ; quia est dispositus.

3. Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis: aliàs absoluẽdo peccabit mortaliter.

4. Non licet absoluere. 1. Qui nullam præbet materiam : qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confitetur, cuius erat oblitus. 2. Qui cùm possit, non est paratus restituere, & proximas peccandi occasiones fugere, *v. Nauar. cap. 15. Suar. d. 32. s. 2. 3.* Ignorantem ea, quæ omnes scire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuosam confessionem & communionem spectant : vnde talis communiter priùs est instruendus, vel aliò mittendus ad instructionem *v supra l. 2. t. 1. c. 1.*

5. Rudiores ordinariè iuuandi sunt, nisi sint incapaces instructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, vt dimittantur; vel sint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim, si alioqui bonâ fide agunt, & temporis angustiæ, vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel instructionem non permittat, sufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 13. n. 10.* quâ scilicet, auditis aliquibus peccatis, absoluatur, cum onere redeundi ad confessionem pleniorem.

6. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare

Digitized by Google

absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis, inualida fuisset. Ratio, quia is intendit absoluere quantum potuit; ergo saltem sustulit reseruationem, quod fieri potuit absque Sacramento, *v. Prap. in 3. p. q. 9. d. 4. num. 24. Marat. tom. 3. d. 30. s. 3. Dian. p. 4. t. 4. K. 124.*

Resp. 2. A reseruatis absoluere potest, 1. Ipse reseruans. 2. Eius in spirituali iurisdictione superior. 3. Cui ipse delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando superior adiri non potest, v. g. à reseruatis Papæ, absoluere potest Episcopus eos, qui Romam ire non possunt.

Resp. 3. Extra periculum mortis, de quo *v. dicta dubio superiore)* nullus inferior per se, & directè, absoluere potest, nisi ex iure vel priuilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per se:* quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Nisi, &c.* quia à casibus Papalibus absoluere potest Episcopus, per se, vel Vicariũ, quando sunt occulti, vt docet *Nau. c. 27.* Vnde resolues.

Mendicantes ex vi iuris communis non possunt absoluere à reseruatis Episcopo; quia vt sic non habent potestatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, sublatum est decreto Vrbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Auersa* cum *Dian. p. 8. t. 7. R. 71.* eos casus, qui Episcopis à iure tantùm reseruantur. Imò *Quintan. to. 1. t. 3. s. 14.* affirmat, Regulares adhuc posse absoluere sicut ante decretum, eò quòd hoc in Prouinciis non sit promulgatum, quod *Dian. p. 9. t. 6. R. 51.* non audet probare, nisi ad Episcopum non pateat recursus; tunc enim ab ipsis reseruatis posse absoluere, sicut possent à Papæ reseruatis. *Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 58.* v. etiam *Præpos. q. 19. d. 1.*

Resp. 4. Si Confessarius dubitet, an pœnitens lapsus in mortale reseruatum, si quidem dubiũ sit positiuum, potest (sequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non esse reseruatum) absoluere. Si verò dubium sit negatiuum posse absoluere negant aliqui, vt *Arin. Cord. &c.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Bon. C. de Lugo a. 20. s. 2.*

DVBIVM V.

Quod sit Officium, & obligatio Confessarij ?

Resp. 1. Munus Confessarij est absoluere dispositum, & non alium ; item curare rectitudinem istius iudicij, præsertim quando cœptum est ; & reos iuuare, ac monere, cum prudentia tamen Ratio primi ne sit iniurius pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat sacrilegus. Ratio tertij est eadem; & quia debet curare vt absolutio sit efficax. *Vnde resolues.*

1. Etsi interdum vtiliter differatur absolutio etiam eius, qui potest licitè absolui : id tamen rarò, nec ferè nisi de pœnitentis consensu faciendum, quia potest vergere in graue eius periculum, vel damnum, *v. Dian. p. 1. t. 4. R. 35.*

2. Absoluendus est, qui adhæret sententiæ probabili ; quia est dispositus.

3. Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis: aliàs absoluẽdo peccabit mortaliter.

4. Non licet absoluere. 1. Qui nullam præbet materiam : qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confitetur, cuius erat oblitus. 2. Qui cùm possit, non est paratus restituere, & proximas peccandi occasiones fugere, *v. Nauar. cap. 15. Suar. d. 32. s. 2. 3.* Ignorantem ea, quæ omnes scire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuosam confessionem & communionem spectant : vnde talis communiter priùs est instruendus, vel aliò mittendus ad instructionem *v supra l. 2. t. 1. c. 1.*

5. Rudiores ordinariè iuuandi sunt, nisi sint incapaces instructionis; vel ob pœnitentium multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, vt dimittantur; vel sint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant: tunc enim, si alioqui bonâ fide agunt, & temporis angustiæ, vel pœnitentium multitudo, longum examen, vel instructionem non permittat, sufficere aliquando integritatem formalem, docet *Laym. c. 13. n. 10.* quâ scilicet, auditis aliquibus peccatis, absoluatur, cum onere redeundi ad confessionem pleniorem.

6. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare

Quòd si superior adiri non possit, & sit causa vrgens, v g. timor infamiæ, vel scandali, ex omissione confessionis, vel communionis, tunc potest inferior absoluere à reseruatis, cum onere, vt pœnitens se postea superiori sistat. Quod etiam verum est, quamuis casus censuram reseruatam annexam habeat. Porrò eo casu peccata non reseruata tantùm confiteri, sufficere putant probabiliter *Sotus, Corduba, & Gab. Anton. Palaus. Dian. tom. 2. t. 4. R. 104.* & *Card. de Lugo d. 4. de Euch. n. 86.* non improbat. *D. Thom.* tamen *Suar. & alij commun.* docent omnia esse confitenda: quod tutius est.

3. Si Superior iniustè neget facultatem absoluendi à reseruato posse ab alio Confessario, etiam directè absolui, affirmat *Henriq. & Dian. p. 2. tit. 4. R. 29.* esse probabile. Sed rectiùs negat *Laym. l. 3. tr. 6. c. 13. Card. de Lugo d. 20. n. 188.*

4. Peccant Superiores 1. si sine causa difficiles se præbeant in concedendis licentiis pro absolutione reseruatorum. *Quintan. t. 3. sing. 13.* ex *Fagun. Côn.* & *aliis* 10. Etsi ex negatione timeatur graue subditi detrimentum, peccant contra charitatem & iustitiam. *Lugo, Dian. p. 6. t. 6. R. 56.*

5. Si Superior Confessario Regularium ad hoc deputato neget facultatem absoluendi, Confessarius autem iudicet debere concedi, potest is pro ista vice absoluere. *Auersa q. 17. sect. 5. Card. de Lugo d. 20. s. 4.* referens sic declarasse *Clementem VIII.* haberîque in quarto tomo Bullarij, Bullâ 26. *Vrbani VIII. & Quintan. t. 3. s. 11.* dicens non esse dubium ea de re: additque ex *aliis* 7. probabile esse, idem posse, si viro Religioso, pio, docto & prudenti (licèt non ex designatis de facto) neget. *Dian. p. 3. t. 2. R. 126. p. 6. t. 6. R. 56.* & *p. 9. t. 3. R. 15.* ex *Pellizario* (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat) & *aliis*. Imò *Quintan. l. c.* censet probabile, quod idem fieri possit, si Superior adiri nequeat, & vrgeat tempus celebrationis, vel communionis, v. g. quia sine nota non potest abstinere, cùm alij omnes communicent. *Ibid.* ex *Trullen. & aliis* 6. Denique *Dian. p. 3. t. 2. R. 26.* notat ex *Suar. de Relig. tom. 4. l. 2. c. 19.* Regulares semel sine licentia suorum Superiorum posse absolui à reseruatis.

6. Ni

6. Nihilominùs certum eſt, poſſe aliquando Superiorem iuſtis de cauſis negare facultatem, & cogere ſubditum, vt ad ſe veniat. *C. Lugo loc. c.* Nam ſi ex caſu reſeruato graue ſcandalum vel damnum communitatis timeatur, poteſt Superior negare abſolutionem, donec pœnitens per ſe, vel Confeſſarium Superiori det ſufficientem notitiam ad illud euitandum: aliàs non eſt ſatis tutus, nec diſpoſitus ad abſolutionem. Quare ſi Confeſſarius eo caſu vrgeat abſolutionem, debet is attendere vt pœnitens obligationi ſuæ ſatisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, ſi ſit eius periculum: quia niſi hoc faciat, non poteſt abſolui, non ex defectu iuriſdictionis, ſed quia non eſt diſpoſitus. Ad hoc tamen requiritur, vt & obligatio pœnitentis certa ſit, & alia remedia adhiberi non poſſint. *Suar. tom. 4. de Rel. l. 8. c. 5. n. 10.*

7. Peregrinus quoad reſeruationẽ, iudicandus eſt iuxta diœceſin, in qua verſatur: in qua quæ reſeruata ſint, diſcãt Paſtores ex Agendis, aut cõſuetudine.

8. Superior auditis ſolis reſeruatis, poteſt ab iis abſoluere, & reliqua inferiori committere, ex cauſa vrgente: qualis tamen non eſt multitudo negotiorum, vt docet *Suar. Fernand. & Fill.* ſed alia grauior; tùm quia etiam occupatiſſimus poteſt dare facultatem adeundi alterum, cum onere poſtea comparendi; tum quia integritas confeſſionis eſt de iure diuino.

9. Qui à ſuperiore abſolutus eſt à reſeruatis, poteſt ab iiſdem poſtea abſolui à quouis; quia non ſunt amplius materia neceſſaria Confeſſionis.

10. Qui bonâ fide confitetur, neſciens ſuum caſum eſſe reſeruatum, vel Sacerdotem carere poteſtate circa illum valide quidem abſoluitur, cum onere tamen comparendi. *Præp.* Similiter ſi Confeſſarius probabiliter credit non eſſe reſeruatum (eſto reuera ſit) valet abſolutio. *Leſſ. Dian. p. 9. t. 9. R. 29.*

11. Qui confitens habenti poteſtatem ordinariam, delegatámve in reſeruata, oblitus eſt inculpabiliter reſeruatũ, poteſt illum poſtea cõfiteri etiam inferiori & abſolui. Quod etiam valet (ſaltem ſi prior habuerit poteſtatem ordinariam) etiãſi prior

Digitized by Google

absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis, inualida fuisset. Ratio, quia is intendit absoluere quantum potuit; ergo saltem sustulit reseruationem, quod fieri potuit absque Sacramento, *v. Prap. in* 3. *p. q.* 9. *d.* 4. *num.* 24. *Marat. tom.* 3. *d.* 30. *s.* 3. *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 124.

Resp. 2. A reseruatis absoluere potest, 1. Ipse reseruans. 2. Eius in spirituali iurisdictione superior. 3. Cui ipse delegauit. 4. Sacerdos inferior, quando superior adiri non potest, v. g. à reseruatis Papæ, absoluere potest Episcopus eos, qui Romam ire non possunt.

Resp. 3. Extra periculum mortis, de quo *v. dicta dubio superiore)* nullus inferior per se, & directè, absoluere potest, nisi ex iure vel priuilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per se:* quia de indirecta, & per accidens, colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Nisi, &c.* quia à casibus Papalibus absoluere potest Episcopus, per se, vel Vicariũ, quando sunt occulti, vt docet *Nau. c.* 27. Vnde resolues.

Mendicantes ex vi iuris communis non possunt absoluere à reseruatis Episcopo; quia vt sic non habent potestatem maiorem Parochis: & priuilegium, quod circa hoc habuerunt, sublatum est decreto Vrbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen *Auersa* cum *Dian. p.* 8. *t.* 7. *R.* 71. eos casus, qui Episcopis à iure tantùm reseruantur. Imò *Quintan. to.* 1. *t.* 3. *s.* 14. affirmat, Regulares adhuc posse absoluere sicut ante decretum, eò quòd hoc in Prouinciis non sit promulgatum, quod *Dian. p.* 9. *t.* 6. *R.* 51. non audet probare, nisi ad Episcopum non pateat recursus; tunc enim ab ipsis reseruatis posse absoluere, sicut possent à Papæ reseruatis. *Gran. Dian. p.* 5. *t.* 14. *R.* 58. v. etiam *Præpos. q.* 19. *d.* 1.

Resp. 4. Si Confessarius dubitet, an pœnitens lapsus in mortale reseruatum, si quidem dubiũ sit positiuum, potest (sequendo opinionem probabilem, & iudicando probabiliter non esse reseruatum) absoluere. Si verò dubium sit negatiuum posse absoluere negant aliqui, vt *Arin. Cord. &c.* Probabiliùs affirmant *Suar. Fill. Henriq. Hurt. Ben. C. de Lugo* a. 20. *s.* 2.

Digitized by Google

DVBIVM V.

Quod sit Officium, & obligatio Confessarij ?

Resp.1.Munus Confessarij est absoluere dispositum,& non alium ; item curare rectitudinem istius iudicij, præsertim quando cœptum est ; & reos iuuare,ac monere,cum prudentia tamen Ratio primi ne sit iniurius pœnitenti. Ratio secundi, ne fiat sacrilegus.Ratio tertij est eadem;& quia debet curare vt absolutio sit efficax. *Vnde resolues.*

1. Etsi interdum vtiliter differatur absolutio etiam eius,qui potest licitè absolui : id tamen rarò, nec ferè nisi de pœnitentis consensu faciendum, quia potest vergere in graue eius periculum, vel damnum, *v.Dian.p.*1.*t.*4.*R.*35.

2.Absoluendus est,qui adhæret sententiæ probabili ; quia est dispositus.

3.Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis:aliàs absoluẽdo peccabit mortaliter.

4.Non licet absoluere.1.Qui nullam præbet materiam : qualis tamen non est , qui post absolutionem mox confitetur,cuius erat oblitus. 2.Qui cùm possit, non est paratus restituere, & proximas peccandi occasiones fugere,*v.Nauar.cap.*15.*Suar.d.*32. *s.*2. 3. Ignorantem ea,quæ omnes scire tenentur,v.g. decem præcepta , & quæ ad fructuosam confessionem & communionem spectant : vnde talis communiter priùs est instruendus , vel aliò mittendus ad instructionem *v supra l.*2.*t.*1.*c.*1.

5.Rudiores ordinariè iuuandi sunt,nisi sint incapaces instructionis;vel ob pœnitentium multitudinem fieri non possit , nec videatur expedire, vt dimittantur;vel sint peregrini, qui mox communicare, & abire debeant:tunc enim, si alioqui bonâ fide agunt,& temporis angustiæ,vel pœnitentium multitudo,longum examen,vel instructionem non permittat , sufficere aliquando integritatem formalem,docet *Laym.c.*13.*n.*10. quâ scilicet, auditis aliquibus peccatis , absoluatur , cum onere redeundi ad confessionem pleniorem.

6. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare

Digitized by Google

aliqua neceſſaria ad hoc ſacramentum, tenetur eum inſtruere & admonere officij, quantum fieri poteſt; v. g. ſi neſciat illa, quæ neceſſitatè medij ſunt ad ſalutem neceſſaria, debet ea docere; item obligatos ad ponendum odium, ad reſtitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occaſionem peccatorum tollendam, aut admouenda, vel reparanda ſcandala, aliáve damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, iuuandos indigentes, ad denuncianda delicta, vel delinquentes in præiudicium communitatis vel innocentium, & denique ſi quam cenſuram incurrerit, &c. tenetur ea de re monere, & hortari ad ſatisfactionem, quam ſi recuſent, negare abſolutionem: quia alioqui ſe ipſorum criminum participem, & ſacrilegij reum faciet, *Anerſa q.16.ſ.12.*

7. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, eſt in malo ſtatu; quia aliàs nec ipſi, nec Sacramento conſulet, cùm pœnitens ſit indiſpoſitus. Si verò ignorantia ſit inuincibilis, v. g. ſi bonâ fide, teneat rem alienam aut ſit matrimonio irrito, tenetur quidem monere & inſtruere, quando ſperatur fructus, nec timentur incommoda grauiora: quæ ſi prudenter metuantur, aut fructus non ſperetur, non tenetur, imò non poteſt; (excipit *C. de Lugo de pœn. d. 22. num 24.* niſi ſilentium officiat bono communi) quia debet bonum pœnitentis procurare, ac conſequenter licitè etiam ſuadet, vt ſecundùm ſuam ignorantiam operetur, v. g. Caiæ, vt reddat debitum Titio, quem inuincibiliter credit ſuum eſſe maritum, cùm non ſit. *v. Sanch. l. 2. de mat. d. 38.* Nec obſtare etiamſi ſit in præiudicium tertij particularis, ait *C. Lugo, & Tambur. de exped. conf. l. c. cap. 4.* Hic ſi Confeſſor præuideat pœnitentem non reſtituturum, ſi ipſi detegatur nullitatio tituli, quem pro ſe eſſe putet, non eſſe illi talem nullitatem à Confeſſario non interrogato detegendam. Quòd ſi tamen pœnitens ipſe dubitet, ac roget, tenetur dicere veritatem, (quia tacere, eſſet errorem approbare) prudenter tamen non plus dicendo, quàm rogatur, v. g. ſi roget Titius, an poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium

nium contractum valeat, poſſitque ac teneatur reddere debitum, reſpondeas, quòd ſic, tacendo obligationem non petendi debiti. *v. Lay.* hic, & *Card.de Lugo l.c.*

8. Quando Confeſſarij Principum, Prælatorum, aliorumque Magnatum ſciunt ipſos non ſatisfacere officio, v.g. circa collationem Beneficiorum, electionem miniſtrorum, ſubditorum gubernationem, circa eleemoſynas ex bonis Eccleſiaſticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confeſſarius monere pœnitentem de ſua obligatione: aliàs ſi abſoluit, ſuis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens, ambo in foueam inferni cadunt. Ratio, quia in talibus rarò eſt ignorantia inuincibilis: rarò item contingit, vt illa ſecum non adferant ſcandalum in ſubditis, æſtimantibus illa licere; vel certe non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam eſſe inuincibilem, neque ex illa ſequi ſcandalum, aut damnum commune; contrà verò admonitionem fore in maius malum pœnitentis, aut allaturam ſcandala vel incommoda, poteſt, ſecundum paulò antè dicta diſſimulare niſi interrogetur. Ita *Card.de Lugo d.22.n.37.*

9. Si etiam pœnitens teneretur (licet ſub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile vt non crederetur tunc æquò animo accepturus, & alia vice melius ſuſcepturus, poſſet prudens Confeſſor tunc illum relinquere in bona fide excuſante à peccato & monitionem differre in tempus opportunius, ne territus à confeſſione abſtineat, grauiuſque detrimentum incurrat. *Tambur. c.14. C. Lugo d. 22.ſ.2. num.27.*

10. Minùs rectè diſpoſitus excitandus eſt ad dolorem, & propoſitum emendationis, propoſitâ peccati fœditate, bonitate Dei, & periculo damnationis, &c. Item remedia opportune præſcribenda contra peccata futura.

Reſp. 2. Vt Confeſſarius licitè hoc Sacramentum adminiſtret, debet eſſe in gratiâ, alioqui peccabit mortaliter: itẽ debet eſſe talis, vt per hoc nõ exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior conſtat ex dictis *de ſacr. in gen.* An verò

audiens plures vna quasi vice morali, tot numero peccata committat, alij negant, vt *Rodriq.* alij affirmant, vt *Bon.* hîc. Pars posterior patet. Vnde resoluitur hic Casus.

Confessor conscius sibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, vel saltem absoluat pœnitentem, ipse confiteri, vel conteri de suo peccato. Si tamen vocatus improuiso ad moribundum recolligere se tam subito non possit ad contritionem eliciendam (vel bona fide putet se elicuisse) non peccat absoluendo. *Præp. Lugo. Tamb. l. 3. c. 2. §. 3.*

Resp. 3. Si malè absoluit, committendo defectum essentialem, v.g. si non protulit formam, vel absoluit à reseruatis, vel non subditum, tenetur inducere ad repetendam confessionem, si sine scandalo infamia, fractione sigilli, & nocumento suo possit: si minùs; non tenetur. Si non absoluit à censura, potest ab eadem (si, vel quando habuerit potestatem absoluere absentem. *Bon. de cens. in communi, d. 1. q. 3. p. 6.* ex *Suar. Fill. tr. 11. c. 10. q. 6. Regin. Nau. Rodriq.*

Si non interrogauit sufficienter numerum, speciem, vel alias circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, nisi ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confessionem non debet, cùm iudicium sit finitum. Si tamen redeat ad confessionem idem pœnitens debet moneri de defectu commisso; quia alioqui hæc confessio non erit integra, cùm quædam non sit debitè confessus.

Dixi, *si non interrogauit:* quia si positiuè dixit, non teneri confiteri numerum, species, &c. debet monere si sine graui scandalo, & detrimento potest; quia est causa, quòd alter præceptum graue (scilicet confitendi illa peccata) violet. *Card. de Lugo d. 22. s. 3.*

Si neglexit monere de restitutione, moneat, si quidem commodè potest; (vel in confessione, vel extra obtenta priùs ab ipso venia; ea verò negata ad nihil vltra teneri docet *Tam. l. 3. c. 8.* ex *Sanch.* contra *Sua.*) quia tenetur ex charitate: si non commodè potest, Deo commendet. *Lay. l. 5. t. 6. c. 9. Hen. Sua. Sy. Mercer. in 3. p. q. a. 1. Dian. p. 4. R. 98. & p. 3. t. 4.*

t.4. R. 109. Quòd ſi tamen (ex graui ſeu mortali culpa, contra ius alterius dixiſſet, eum non teneri ad reſtitutionem,vel aliter,(v.g.opinionem falſam perſuadendo) eſſet cauſa efficax cur non reſtituat, vel aliunde detrimentum accipiat ipſe, vel alius; tenetur ipſemet reſtituere niſi moneat tempeſtiuè priuſquam pœnitens fiat impotens; quia actione ſuâ fuit iniuſta cauſa damni.Si verò ſine graui culpa id fecit, tenetur nihilominus monere pœnitentem,ſi cõmodè poteſt;alioqui ipſe obligabitur,ſicut caſu priore.Si non commodè poteſt excuſabitur,*v. Suar.Côn.d.*8.*d.*17. *Bon.Dian.t.*1.*t.miſc.R.*1. *C.de Lugo d.*22.*ſ.*3.61.& ſuprà *l.*3 *t.*5.*c.*2.*d.*1.*a.*2.*caſu* 12.

Quæres. Quæ & quanta ſit obligatio Confeſſarij audiendi pœnitentes?

*Reſp.*1. Quiuis Sacerdos(etiam ſimplex,quando non eſt alius paratus)tenetur in extrema neceſſitate, v. g. in periculo mortis audire & abſoluere volentem confiteri.Ratio eſt lex charitatis.

*Reſp.*2. Parochus,& quiuis Sacerdos curatus tenetur audire confeſſionem ſui ſubditi non tantum in caſu neceſſitatis, aut præcepto confeſſionis vrgente,ſed etiam (ſaltem per ſe vel alium) quoties pœnitens id rationabiliter petit; v.g.ſi ſit in graui aliqua difficultate ſpirituali, vel velit promereri Iubilæum, &c. Quia tenetur eius bonum ſpirituale promouere.*Suar.Vaſq.Lugo,&c.*Si tamen nimis frequenter, vel intempeſtiuè peteret, excuſaretur. *Auerſa.q.*36.*ſ.*11.Quòd ſi etiam ſemel tantùm,vel bisnegaret,aut differret,non peccaturum grauiter, ob leuitatem materiæ, docet *Suar.* contra *Bon.* admittitque *Auerſa l. c.* ſi non petat ex vrgenti occaſionem v.g.ſolemnis feſti,&c.

*Reſp.*3.Quotieſcunque pœnitens ex mera deuotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire contra *Sylu.Reg.&c.*docet *Azor,Suar.Côn.Bon.Molf. Lugo,&c.* Sed rectè limitat *Auerſ. l.cit.* ſi non adſint alij Confeſſarij delegati,& Parochus legitimè impediatur.

*Reſp.*4 Reliqui Sacerdotes,per ſe loquendo non tenentur audire confeſſiones, ſi tamen audire cœperint, tenentur abſoluere, niſi quid obſtet, neque

Digitized by Google

possunt remittere ad alium. Quia pœnitens eo ipso habet ius ad absolutionem, nec potest fructu & gratia sacramenti priuari. *Auersa l.c.*

DVBIVM VI.

Quæ scientia, & prudentia requiratur in Confessario?

Resp. 1. Vt Sacerdos ritè absoluat, debet, quantum moraliter fieri potest, omnia peccata pœnitentis intelligere: quia alioqui is frustra teneretur recensere. *Vnde resolues.*

1. Peccat, qui absoluit eum, cuius peccata per negligentiam non satis intellexit; quia fert sententiam incognitâ causâ. Validam nihilominus esse absolutionem, siue propter somnum, &c. vt dictum suprà *c.1.dub.3.a.4.* siue propter eantum, vel linguam impeditam pœnitentis, (sine huius tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dian.3.p.t.4. R.109. & p.4 t.4. R.198.* Item *Laym.l.5.tr.6 c.9.* ex *Henr. Suar. Sylu. Merc. in 3.p.* eò quòd essentia & effectus Sacramenti consistere possit, absque integra, & specifica peccatorum explicatione, si sine culpa pœnitentis omittantur. *v. Dian.l.c.*

3. Si tamen pœnitens post confessionem intelligat, vnum vel plura mortalia non fuisse intellecta, debet ea repetere in sequenti confessione, siue apud eundem, siue alium Confessarium. *Lay. Dian.*

3. Confessarius absoluens ex ignorantia, quem absoluere non poterat, dupliciter peccat; nimirum ignorantiâ eorum, quæ ad officium suum spectant; & indebitè absoluendo. *Tann.in 1,2.d.4.q.9.dub.1.n. 12. Card. de Lugo d.16.s.4.n 185.*

Resp. 2. Vt confessarius validè absoluat, requiritur & sufficit, cognoscere peccata, saltem sub confusa ratione peccati. Vt verò licitè, requiritur ea scientia, vt possit ferre prudens iudicium, in hoc foro. Ideoque scire debet. 1. Quæ sint mortalia, quæ venialia, saltem ex genere suo. 2. Species & circumstantias necessariò explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem bonorum & famæ. 4. Casus reseruatos, & excommunicationes saltem communiores. 5. Censuras & irregularitates communiores, pro sacerdotibus. 6. Requisita in pœnitente ad bonam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna.

Circa

Circa quæ omnia notantur hæc tria.

Primò, sufficere, si ea sciat mediocriter, ita vt saltem norit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores se, vel libros consulere.

Secundò, maiorem minorémve requiri, ac sufficere scientiam, pro diuersitate locorum, & pœnitentium. *Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 2.*

Tertiò, grauiter peccare tum eum, qui sine sufficienti scientia huic muneri se ingerit: tum eum, qui talem sine necessitate constituit, aut cùm possit corrigere, tolerat. *Lay. lib. 5. c. 13. Bon. l. c. Card. de Lugo.* Vnde resolues.

1. Si pœnitens aduertat, Sacerdotem non percipere peccati grauitatem, tenetur illum monere se peccasse mortaliter.

2. Qui sciens prudens confitetur ei, quem scit suam conscientiam diiudicare non posse, tenetur confessionem repetere apud peritiorem: quia grauiter peccauit sic confitendo.

Resp. 3. Prudentia requiritur, tum in instructione, monitione, curatione pœnitentis; tum in interrogatione. Et quidem si prudenter iudicet integrè esse confessum, v.g. quia bene instructus potest, & solet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quicquam interrogare; aliàs tenetur, vt habet cõmunis. (*Dian.* tamen *p. 2. t. 15. R. 7.* ex *Nau.* & *Valero* negat esse mortale, non examinare aliquam circumstantiam ex obliuione. *v.* etiam *Card. de Lugo d. 22.*) quia tanquam Iudex debet curare integritatem iudicij, & tanquam medicus, vt morbi & vulnera perfectè detegantur: cauendo interim, 1. Ne examen sit curiosum, de non necessariis, vnde Cõfessarij existimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. 2. Ne sit indiscretum, vt v.g de iis, quæ moraliter certum est à tali non solere committi; vel ex quibus discat peccare pœnitens, vel de inuerecundis inuerecundè, vel de numero nimis anxie, si ex dictis probabiliter æstimari possit. 3. Ne sit intempestiuum; & sinatur priùs se explicare quantùm potest, ne importunitate terreatur. Quòd verò quidam monent, expedire vt pœnitens inter confitendum non interrumpatur

id

id *Card. de Lugo d.* 22. *num.* 15. vniuersim non probat, præsertim, si confessio, non sit breuis; quia facilè aliqua excidunt è memoriâ. *Vnde resolues.*

1. Si Sacerdos aduertat, pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumstantiam necessariam, omittere, probabilius ac verius est, per se loquendo, teneri interrogare etsi negat *Sa*, *T. Confessor*, & *Medin.* docens, si diligenter examinatâ conscientiâ, vnius sit oblitus, non teneri Confessarium illud reuocare in memoriam, nisi cedat in damnum proximi: quod *Vasq. q.* 93. *dub.* 7. *n.* 3. videtur dicere esse probabile: verùm alij reiiciunt. *v. Card. de Lugo d.* 22.

2. Etsi Confessarius, cui euidenter constat peccatum pœnitentis, quod tamen ipse negat, non debeat illum absoluere; quando verò ex aliorum relatione, vel suspicione id habet, standum sit pœnitentis confessione, cui in hoc foro, tam pro, quàm contra se fides habetur. (*Sua. tom* 4. *d.* 32. *s.* 3. *Fagund. p.* 2. *l.* 6. *c.* 4. *n.* 38. citati à *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 105. in vtroque tamen casu prudentis Confessarij est. 1. Cautè & à longè, tum propius interrogare. 2. Si nihilominus neget: prudenter iudicare, an non potuerit obliuisci, vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari, ita vt debeat absolui. *Dian. l. c.* ex *Sylu. Nauar. Tol. &c.*

3. Si peccatum illud norit ex confessione complicis, non ita illâ scientiâ, nisi in genere, quærendo an non aliud conscientiam grauet, & excitando ad maiorem contritionem, ob periculum indirectæ reuelationis; aut etsi complex dederit veniam ob periculum scandali. *vid. Laym. c.* 14.

3. Interrogationes in materia castitatis, debent esse paucæ, & cautæ, ne vel occasionem det inuestigandi, aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut offendat, aut se vel illum periculo exponat. Ac si hæc timeat, potius pati debet aliquid deesse integritati materiali. Et quidem si in hac materia negantur cogitationes, non opus est progredi ad opera: rudiores tamen cogitationes negant, verba & opera rogati fatentur; quòd illas non æquè agnoscant aut aduertant. *vid. Laym.*

his

hic cap. 13. Cõn. d. 7. dub. 7. Fagund. Prec. 4. l. 4. c. 2. Dian. p. 3 t. 4. R. 99.

CAPVT III.

De Adiunctis Pœnitentiæ.

DVBIVM I.

Quid sit sigillum confessionis, & qui ad illud teneantur?

RESP. 1. Sigillum hoc est obligatio iuris diuini strictissima in omni casu, etiam quo integri regni salus periclitaretur, ad tacendum, etiam post mortem pœnitentis dicta in confessione (id est, in ordine ad absolutionem sacramentalem) omnia, quorum reuelatio Sacramentum redderet onerosum, vel odiosum. *Vnde resolues.*

1. Violatio huius sigilli duplicem habet malitiam, Sacrilegij contra reuerentiam Sacramento debitam, & iniustitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem & Confessarium de secreto isto seruando omni casu. *Dian. p. 5. tom. 11. R. 2.* ex *Fagund. Kellison. &c.* Neque hic datur paruitas materiæ. *Diana, p. 5. t. 5. R. 8.* ex *Malder. Baldel. &c.*

2. Non inducitur hæc obligatio. 1. Per confessionem factam fictè, v. g. ad furandum, illudendum, vel Sacerdotem peruertendum, etsi hoc casu adhuc prudenter tacendum sit. *v. Dian. p. 5. t. 11. R. 26. 2.* Si quis extra confessionem accipiat aliquid sub sigillo confessionis? quia tantùm est obligatio secreti naturalis, grauior aut leuior, pro rei exigentia.

3. Non frangitur sigillum 1. Si in genere dicas, Titium tibi confessum esse venialia, aut esse probum, innocentem; modò non dicas in iis circumstantiis, ex quibus colligi possit, alios esse nocentes, vel confessos mortalia. 2. Si dicas N. tibi esse confessum, etsi in certis circumstantiis hoc quoque periculosum sit. *Lay. c. 14. n. 21.* Imò si pœnitens verbo vel facto, (v. g. clàm accedendo) significauerit se nolle sciri quòd sit confessus, Confessarium reuelare sigillum volunt *Regin. Nauar. & Mercer.* apud *Dian. p. 5. t. 11. R. 47.* Quia pœnitens confitendo Confessario extraordinario veniret in suspicionem grauioris criminis, quod *Tamb. in append. c. 3.*

dubiè

dubiè confirmat, asserens, se veteri ne talis accedat ad fractionem sigilli. 3. Si peccata ita referas, vt moraliter loquendo, persona innoteſcere non poſſit; neque communitas aliqua etiam parua infametur, vt quòd ibi talia vitia regnant *vide Dian. p. 2. t. 15. R. 13.* id enim esset contra sigillum. Vnde *Turrian.* apud. *Dian. p. 5. t. 11. R. 5.* & *Tamb. in append. cap. 3.* reprehendunt Superiorem localem, qui Prouinciali fortè dicat, in sua domo sæpe postulari licentiam absoluendi à reseruatis: quia potest redundare in ignominiam & damnum domûs, etsi idem *Tambur. c. 4. num. 2.* dicat probabile esse, quòd non sit contra sigillum, si dictæ licentiæ petitæ fuerint extra confessionem. 4. Si vtaris notitiâ extra confessionem acquisita, imò ipsum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperias modo nullam circumstantiam ex sola confessione notam; nec certiùs referas, quàm extra confessionem nosti: quo in casu opus est magna cautela, & tutissimum est silere. *Lay c. 14. n. 16.*

4. Quando plures v.g. studiosi vel aulici, &c. tenentur ferre testimonium confessionis, Confessarium teneri id dare, etiam iis, quos non absoluit, docet *Cõn. disp. 9. dub. 1. Eagund.* & *Dian. p. 5. t. 11. R. 22.* tum ne id negando prodat aliquo modo sigillum & pœnitentem: tum quia dando non mentitur, cùm tantùm testetur, esse confessum. Verùm *Bon. d. 5. q. 6. s. 5. p. 4.* & *C. de Lugo d. 23. sect. 3.* docent tali schedam negare, non esse contra sigillum, (idemque concedit *Auers. q. 18. s. 2.* si non constet pœnitẽtem accessisse hunc Confessarium) tum quia nihil dicit, sed tantùm non approbat testimonio positiuo cõfessionem, ad quod non tenetur; nec quidquam facit ex quo possint cognosci delicta pœnitentis: tum quia aliàs via aperiretur fraudibus, & multi improbi Parochos in Paschate deciperent: tũ quia potest esse consuetudo, vt scribatur, absolutũ esse quod falsum erit si scribat; & si omittat, sigillũ franget; tum quia scandalosum erit & iniquum, publicæ meretrici perseueranti (vti & occulto peccatori, sic pallianti suam iniquitatem) testimonium darè confessionis: neque Confessario imputandum erit, quòd cum positiuè non defendat. 5. Sub

5. Sub ſigillum cadunt. 1. Omnia peccata pœnitentis, tam futura, quàm præterita : (ſiquidem hæc animo ſe accuſandi ſint manifeſtata : ſecùs ſi per modum ſimplicis narrationis, vel vt Confeſſarium ad ſimile peccatum induceret. *Dian. p. 5. t. 11. R. 25.* ex *Suar. & aliis* 8.) ideoque peccat mortaliter, qui ſiue directè, ſiue indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leue Titij ; quia materia ſigilli paruitatem non habet, vt eſt omnium fere ſententia apud *Dian. p. 5. t. 5. R. 8. & Tambur. in append. cap.* 8. vel qui in genere dicit, eum ſibi confeſſum eſſe aliquod mortale, vel caſum reſeruatum, vel excommunicationem, vel non abſolutum ob indiſpoſitionem. Imò Confeſſorem, qui dicat abſolutè, Ego Petrum non abſolui, frangere ſigillum dicit *Dian. p. 5. t. 11. R. 42.* ex *Suar. & alij* 9. 2. Etiam peccata complicis, ſiue prudenter ſiue imprudenter detecti. *Suar. Vaſq. &c. commun.* apud *Dian. p. 3. t. 4. R. 111.* An verò liceat interrogare de complice, ad eius correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmat *Suar. & Fagund.* contra *Bon. Lorcam, Nugnum, & alios Thomiſtas, v. Dian. p. 4. t. 4. Reſ. 113. Card. de Lugo d. 16. n. 426.* vbi docet, poſſe aliquando pœnitentem à Confeſſario obligari, & cogi ad manifeſtandum complicem extra confeſſionem. 3. Pœnitentia impoſita ſi grauis ſit, hoc eſt, quæ conſueuit iniungi pro mortali (qualis nunc eſſet, ait *Dian. punct. 5. t. 11. R. 31.* Corona B. V. non verò Miſerere) *Auerſa q. 18. ſ. 6. 4.* Peccatorum circumſtantiæ, quas tacere pœnitentia intereſt, etſi dictæ ſint poſt abſolutionem, v. g. ſi ſpurius ſacros Ordines ſuſceperit, ſi nobilitatẽ iactauerit, &c. Bona verò pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponũtur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propoſitũ religionis, vel matrimonij, ſæpe quidem (ſi nimirũ pœnitens ea tecta velit) ſub obligationem ſecreti naturalis, non tamen ſacramentalis, cadunt. Excipit *Tan. & Cõn.* niſi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata : tunc enim ſigillo ſacramentali claudi tenent, cum *Dian. p. 5. t. 11. R. 5.* Idẽ de virtutibus & vitiis affirmat *Gran*, contra *Reg. & Mald.* apud

Dian.

*Dian.l.c. R.*30. de defectibus naturalibus (v.g. illegitimè natum esse) & de vitiis occultis corporis, *Cônin. Hurt. & Kolliſon.* contra *Gran. Mald. &c.* qui ea ſub ſigillum cadere abſolutè aiunt apud *Dian.loc.c.R.*29.Item de iis quæ alios concernunt, & tamen peccata non ſunt,*Mald.& Dian.loc. cit.R.*38. Denique de ſcrupulis, (contra *Cônin. & Gran.* qui eos ſigillo claudi abſolutè affirmant , & contra *Marchant.* qui abſolutè negat) idem tenet *C. Lugo* , nimirum ſi pœnitens ſcrupuloſitatem confiteatur , aut ad declaranda peccata vel conſcientiam afferat , ait cadere ſub ſigillum ; quia eſt in obliquo ſaltem materia confeſſionis. Secùs, ſi non cognoſcatur ex pœnitentis relatione ſed videatur, & percipiatur,v.g.ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus naturalibus , v. g. quòd ſit blæſus,rudis, hebetis ingenij, &c. Et ſic excuſat Confeſſarium , qui de pœnitente dixit , quòd impertinentiis & næniis caput ſibi frangat. *v.d.*23.*ſect.*3. *num.* 60. *Gran.* tamen id improbat, *& Cônin.* apud *Dian. p.*5.*t.*11. *R.*50. ait eſſe periculoſum, & poſſe facilè frangi ſigillum indirectè. Denique *Tamb. in app. cap.* 3. doctrinæ iſti nequidem vt probabili acquieſcit,atque eam à *Dian.loc.cit.* immeritò vocari communem , cui *Gran. Hurt. Palaus , Bauny , &c.* refragantur ; aliterque limitans ipſe ait : ſi iſti defectus, v. g. eſſe blæſum, rudem, ſcrupuloſum,&c. ſint paſſim noti , non cadere ſub ſigillum ; ſecùs, ſi ſint ignoti : quia confeſſio immunis eſſe debet ab omni odio.

Reſp. 2. ad ſigillum tenentur omnes , ad quos quomodocumque notitia ſacramentalis confeſſionis peruenit:qualis eſt 1 Confeſſarius,qui ſi de auditis in confeſſione rogetur , poteſt negare, etiam ſi opus eſt, cum iuramento, ſubintelligendo , quòd poſſit dicere, vel potiùs (vt dicit *Card. Lugo d.*23.) quòd ſciat ſcientiâ vtili , ad reſpondendum interroganti extra confeſſionem , excipit *Henr. & Granad.* cum *Dian.p.*5.*r.*11. *R.*43. niſi ex illa negatione ſequeretur confeſſionem non fuiſſe integram : v.g. ſi de publica meretrice rogaretur,an non eſſet confeſſa fornicationem ; tunc enim declinando di-

rectam reſponſionem dicendum eſſe ; illam confeſſam eſſe peccata ſua, & ſe functum officio ſuo.) Imò ſi peccatum ſuum ſaluo ſigillo non poſſit confiteri, debet omittere, quia ſigillum ſtrictiùs obligat,quàm integritas confeſſionis.2.Superior cui ſe iiſtit abſolutus à reſeruato , vel à quo petitur licentia abſoluendi à reſeruato *Suar. C. de Lugo,&c.* contra *Henriq. Vaſq. Côn. & Palaum.* qui ſecreto tantùm naturali teneri volunt.3. Interpres.4. Qui furtiuè , vel caſu aliquid audit , licet inculpatè. 5. Omnes , quibus aliquid ſacrilegè reuelatum eſt: vnde de hoc nec inter ſe colloqui poſſunt.6. Laicus , qui pro Sacerdote eſt habitus 7. Doctor , vel alius, qui cum venia pœnitentis conſulitur, vt habet communior ſententia , contra *Vaſq. vide Dian. part.2.tract.15. Reſol.15.* 8. Qui alterius rudis confeſſionem ſcripſit.9. Qui ſcriptam inuenit ac legit, vt docet *Rodriq.Fagund.Mald.&c.*apud *Dian.part.3. tract.4.R.112.& p.5.tit.11.R.27.*contra *Suar.Bonac. & Layman.* quorum ſententia probabilis. Iuxta quam, etſi talis teneatur ſecreto naturali , peccetque mortaliter , ſi grauia ac diffamantia vulget: ſecùs tamen , ſi ſciens leuia tantùm eſſe , ea legat ex curioſitate. Vnde conſequenter in caſu grauiſſimæ neceſſitatis , talem confeſſionem ſcriptam liceret reuelare, (excipit *Card. de Lugo* , niſi tamen per ſcripturam voluerit confiteri vt mutus,vel petere facultatem abſoluendi à caſu reſeruato. *vid. d.23.num 48.)* 10. Etiam ſecundùm aliquos, ipſe pœnitens. Verùm probabilius eſt,eum tantùm teneri ſecreto naturali, ratione materiæ, ſi ea id requirat, tacere audita à confeſſario. *v. Laym.Dian. p.5.t.11.R.8.*Vnde reſolues.

1. Extra confeſſionem , cum licentia pœnitentis poteſt agi de auditis in confeſſione ſiue cum ipſomet , ſiue cum quocumque alio , etſi periculoſum ſit. *D.Thom. Suar.Prap.Tann.&c.* Circa quam licentiam requiritur 1. vt ſit formalis & expreſſa : nam præſumpta , tacita , interpretatiua , virtualis, (etiam in bonum ipſiuſmet pœnitentis) non ſufficit. *Fagund. p.2. l.6. Tann. Mald. & cæteri DD. communiter.*2. Vt ſit libera ac ſpontanea , non vi, iniuriâ,

riâ,dolo, vel per preces importunas extorta, vel etiam per metum reuerentialem ipſius Confeſſarij obtenta. *Henriq. Fagund.l.c. Dian.p.5.t.11.R.10. & 24.3.* Non reuocata non pœnitentem pro libitu, etiam ſine cauſa, eam reuocare ſemper poſſe, docet *Fagund. & Dian. ll.cc.4.* Non opus eſſe,vt habeatur in ſcripto, *Suar. Fagund.ll.cc.* Imò ſi dubium ſit, an Confeſſor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potiùs quàm pœnitenti credendum, ex *Graff.& Henriq.*affirmat *Dian.l.c.R.4.* vel etiam quàm hæredibus;v.g. ſi ex licentia defuncti reuelet reſtitutionem ab iis faciendam. *Tann.& Mald.* qui tamen monet,eo caſu non eſſe dicendum, eam deberi ex delicto, ſed ſolùm quod talibus tantùm dari voluerit, ſatiuſque ſuaderi moribundis, vt talia ſecreto codicillo hæredibus iniungant. *vide Dian l.c.R.32. 5.* Perinde eſſe,ſiue, ea licentia detur verbo, ſiue facto quod quidem æquiualet expreſsé conceſſioni;v. g.ſi pœnitens extra confeſſionem incipiat loqui cum Confeſſario de dictis in confeſſione:tunc enim poſſe hunc proſequi docet *Auerſa q.18.ſ.7.Tamb.in app.c.2.*ex *Bon.*

2. Frangitur ſigillum, ſi cum pœnitente, extra confeſſionem, ſine eius venia, agas de auditis in confeſſione,aut ea te ſcire oſtendas. Quod verum putat *Sanc.7.* contra *Suar.& Laym.*etiamſi cum eo tractare velles de eſſentiali errore in ea commiſſo, quem illi ſignificare., ſine eius venia, non licere, docet *Regin.Fagund.Bonac.& alij* contra *Filliuc.Turrian.&c.*apud *Dian.p.3.t.4.Reſ.87.* Dixi, *extra*;quia intra confeſſionem poteſt fieri mentio præcedentium, vt patet ex praxi confeſſariorum, qui obrecidiuam arguunt,&abſolutionem aliquando negant.Ita *Henriq.Præpoſ.Gran. Mald. &c.* apud *Dian. p.5.t.11.R.20.*vbi ipſe cum *Fagund.* negat id licere ſine expreſſa licentia pœnitentis, niſi de iis, quæ is iterum confitetur vel ſaltem tangit. *v. Dian.l.c.& p.2.tr.1.miſc n.12.& p.9.tr.12.R.18.*

2. Frangit ſigillum,qui dicit ſe in tali monaſterio audiuiſſe graue peccatum,tametſi non nominet perſonam.*Dian.p.5.t.11.R.35.& alij* 3. cum *Malder.* Additque grauiter peccare eum, qui dicit in hoc

vel

vel isto Ordine Religioso hoc vel illud peccatum fuisse admissum quod ex sola confessione nouit, imò nec de ciuitate vel certo loco, quo quis confessiones audiuit, licere dicere, quòd grauia fiant, vel talia & talia peccata committi soleant (nisi id aliunde constet) docet. *Hurt. Kellis. & Mald.* apud *Dian. l.c. R.* 35. quia potest redundare in grauamen & infamiam ipsius communitatis, & fortè etiam ciuium in particulari, quando ciuitas non est ampla, & pœnitentes suspecti; atque adeò confessio fieret illis odiosa, *v. Dian. l.c. & R.* 36. vbi cum *Mald.* docet Confessarium, qui paucos habet pœnitentes sibi subditos, (v. g. Moniales huius Monasterij) scandalum dare, si coram illis concionetur de vitiis auditis in confessione: quia confessæ facilè suffunduntur pudore.

4. Notitia in sola confessione accepta, nullo casu vti licet, si periculum sit reuelationis, saltem indirectè. Verùm si nullum sit periculum, vt vel pœnitens, vel vsus scientiæ innotescat, etsi probabile sit, licere vti ad alterius gubernationem, v.g negando suffragium ei, quem ex sola confessione scit indignum esse, vel claudendo ostium, per quod quis noctu ingreditur ad peccandum: item cognita proditione futura, monendo de diligenti custodia: impediendo clam matrimonium, quando scitur impedimentum, vt docet *Vasq. Henriq. Nauar. &c.* Contrarium tamen verius videtur, quod docet *Fumus, Sanch. Cõn. Laym. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 76. *& p.* 5 *t.* 11. *R.* 3. & alij; quia hæc doctrina posset pœnitentem absterrere à confessione. Et quidem superioribus religionum talis gubernandi modus prohibitus est, Anno 1594. cùm in Societate Iesv iam antè idem statutum esset, prohibitumque contrarium docere, *v. Dian. p* 4. *t.* 4. *R.* 202. Contrà verò ad sui ipsius gubernationem licere tali casu ea scientia vti, videri probabilius, v. g. abstinendo à calice, in quo scitur esse venenum, deflectendo à silua, in qua paratam sibi mortem sciat ex vnius latronis confessione, docet *Sylu. Henriq. Cõnin. Laym. hic cap.* 15. contra *Suar. Dian. p.* 5. *d.* 11. *R.* 46. Excipit *Card. Lugo*, nisi actio, vel omissio.

Con

Confessarij inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra *Cõn. di. 9. du. 4. &c.* qui putat licere, etsi inde mors pœnitenti immineret à sociis inferenda. *v. l. c. n.* 108.

5. Denique facere aliquid ex quo soli pœnitenti innotescere possit, id fieri ex notitia confessionis, esse contra sigillum negat *D. Thom. Bon. Sot. Vasq. &c.* affirmat *Sylu. Valent. Cõn. Dian. p. 3. t. 4. R. 46.* Idque confirmat *Fag. Gran. Lugo, & Auers. q.* 18. *s.* 8. si tale sit, quod pœnitenti ruborem, vel molestiam afferat, v. g. si vultum ei austeriorem ostenderet, vel eum declinaret; secus si ei sit gratum, vel saltem confessionem odiosam, aut difficiliorem non reddat; v.g. si audisset eum ad indignationem, aut odium prouocatum, vel in tentationem incidisse ex certo facto; vel dicto ipsius Confessarij, indeque ipse à talibus factis, vel dictis abstineat, &c.

DVBIVM II.

Quale sit præceptum, & quæ obligatio Confessionis?

Resp. Præceptum confitendi, tùm Diuinum, tùm Ecclesiasticum, sub mortali obligat omnes, ac solos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò postquam ad annos discretionis peruenerint; & simul vt confiteantur proprio Sacerdoti vel alteri, cum eius venia, semel in anno; computando ab vna confessione ad aliam, vt quidam docent vel ab initio Ianuarij ad finem Decembris, vt habet communior; vel denique à paschate ad pascha, vt consuetudo ferè obtinuit, propter communionem. *Suar. d.* 35. *s.* 2. *Vasq.* 90. *a.* 2. *C. de Lugo d.* 15. *s.* 3. 4. 6. *&* 7. *Cõn. d.* 5. *dub.* 6. Vnde resolues.

1. Tenentur hoc præcepto, 1. Hæretici & Apostatæ, pueri doli capaces, saltem post septennium, *vid. Dian. p.* 4. *tr.* 3. *Resol.* 52. *C. de Lugo l. c. s.* 7. *num* 144. *&* 149. 2. Ingrediens periculosam nauigationem, vel conflictum.

3. Mulier tenera primùm paritura, vel quæ solet habere partus difficiles. 4. Reus morti adiudicatus. 5. Qui signa habet mortis naturalis.

2. Im

2. Improbabile eſt, quod docet *Sa, V. Confeſſio,* Eccleſiam non obligare ante pubertatem ; cùm anni diſcretionis citiùs attingantur,& conſtet mortaliter peccari poſſe, ſub annum nonum, vel decimum , imò ante. Vnde ſi talis puer, craſſo ſaltem modò, videatur cognoſcere,Deum per hoc vel illud offendi, oſtendatque dolorem, & propoſitum, ac præcipua fidei myſteria cognoſcat, debet abſolui : ſecùs tamen, ſi non notetur ſufficiens vſus rationis : ſi verò dubium ſit poteſt, (imò in articulo mortis debet) abſolui ſub conditione. *vid. Laym. lib.5.tr.6.c.5.Dian.p.4 t.4.R.53.& Card. de Lugo loc. cit.& d.17. n.22.* vbi docet etiam extra articulum mortis , & obligationem præcepti , talem eſſe ſub conditione abſoluendum , ne gratia ſacramentali priuetur.

3. Non obligatur qui tantum habet venialia,etſi conſuetudo habeat,& cogi etiam quiſque poſſit, vt in paſchate ſaltem ſe ſiſtat Paſtori,vt cum reliquis eum ad communionem admittat ; ad quod Paſtor tenetur , ſi alter dicat , ſe mortalis culpæ non eſſe conſcium.*Suar.d.36.l.2.&c.communiter.*

4. Probabile eſt ; eum,qui vno anno,ſiue cum, ſiue ſine culpa ſua, non ſatisfecit præcepto, teneri adhuc quamprimum poteſt , anno ſequente : quia terminus non apponitur, ad finiendam, ſed ad non differendam obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter , quoties oblatam occaſionem negligit vt docet *Bon. d.4. q.5.ſ.2. Suar. Vaſq. Card.de Lugo l.c.n.176.* contra *Sylueſt. Valent. Laym. Dian.&c.* qui dicunt perſeuerare in vno eodemque peccato.

5. Satisfaciunt ij , qui confitentur Mendicantibus , etiam in Paſchate ; quia hi habent facultatem à Sacerdote propriiſſimo omnium fidelium , & Paſtore Paſtorum. Ita *communiter omnes* contra *Gloſſatorem , & Auctorem Parochiani obedientis* contra quos *vid. in Reſponſis Franciſci Fontani , editis Viennæ Auſtriæ Anno* 1644. allegatam auctoritatem duorum Conciliorum Generalium , Viennenſis & Tridentini, 20. Pontificum, 50. Doctorum & præter totius orbis conſenſum , multo-

rum

rum quoque Parochorum, teſtantium, eos eſſe optimos Parochianos, qui Regulares adeunt, & ab iis inſtituuntur, *vt ſup. l. 3. t. 3. c. 1. dub. 3.* Item *Nau. Azor. Fag. Trull. l. 3. c. 4. d. 2. n. 6. Dia. p. 8. t. 1. R. 88.*

6. Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timet ne illud obliuiſcatur. *Cõn. Henr. C. de Lugo d. 14. num. 41. & alij*, contra *Med. &c.* Si tamen præuideret, ſe non habiturum occaſionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet præuenire, etiam in medio anni. *C. de Lugo diſp. 15. ſ. 6. n. 181.*

7. Probabilius eſt, non ſatisfieri præcepto Eccleſiæ, per confeſſionem inualidam, vt docet *Suar. d. 36. ſ. 7. Filliuc. Laym. C. de Lugo d. 15 ſ. 6. §. 5.* etſi probabile contrarium putet eſſe *Fagund. v Dian. p. 3. t. 4. R. 120.* item nec per confeſſionem venialium, vt docet *Dian. p. 4. Reſ. 206.* ex *Hurt. & Mercero.*

8. Excuſantur ab hoc præcepto 1. qui phyſicè non poſſunt; v. g. quibus deeſt Confeſſarius. 2. qui moraliter non poſſunt; v. g. qui prudenter timent reuelationem ſigilli, vel qui non poſſunt ſine notabili incommodo vitæ, fortunarum, &c. *Cõn. Tamb. c. 4 §. 3.*

TRACTATVS V.

De Extrema Vnctione & Ordine.

CAPVT I.

Quid ſit Extrema Vnctio, & quæ circa eam obſeruanda?

RESP. 1. Eſt Sacramentum à Chriſto inſtitutum, ad ægroto periclitanti de vita conferendam ſalutem animæ, vel etiam corporis, per vnctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis, *S. Thom. in 4. diſt. 23. q. 1. a. 1.* Vnde reſolues.

1. Materia eius remota, eſt oleum benedictum, quod id pyxide chriſmali ſignatur litera I. (in cuius defectu non licet vti chriſmate: ſi tamen vſus ſis nihil repetendum eſſe, docet *Laym. lib. 5. tr. 8. cap. 2. num. 3.*) idque renouandum eſt quotannis

nis in Cœna Domini veteri exusto, si tamen nouum haberi non possit, licet vti antiquo. *Lay. l. c.* & si hoc non sufficiat, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum, (in minore tamen quantitate quàm vetus est) addere. Etsi *Dian. p. 6. t. 6. R. 44.* ex *Less.* & *aliis* 4. dicat contrarium habere praxin Ecclesiæ, vt scilicet paulatim & per vices (si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum) longè etiam maior quantitas addatur, quàm ab Episcopo fuerit consecrata initio, *Bonacin. d. 7. quæst. 1. num. 8.* ex *Possevino.*

2. Materia proxima, est vnctio certarum partium corporis, ac saltem quinque sensuum; vel si mutilati sint, vicinarum partium, facta à Sacerdote non simpliciter necessariò, contactu immediato manus, nam peste grassante potest vti virga oblonga oleo tincta, quam postea comburat, *Sylu. Chapeauill. Dian. v. Dian. p. 3. t. 4. Res. 167.* Quidam etiam Doctores putant, vnam tantùm vnctionem esse de essentia Sacramenti, ideoque in periculo pestis, & simili necessitate, sufficere vnum tantùm organum magis obuium, vel potiùs caput, quod in eo sensus maximè vigeant, vngere dicendo: *Per istam. &c. quicquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum tactum, &c.* Et quidem pro hac sententia citantur varia Pastoralia, Agendæ, & Doctor Louan. *Syluius in 3. part. q. 32. art. 2. Laym. lib. 5. tr. 8. cap. 3.* qui eam non omnino improbabilem, *Tann. & Marchant. in Horto Pastorum*, qui omnino probabilem, & in praxi vsitatam. *Dian. part. 3. t. 4. Res. 168.* qui in praxi tutam dicit, citansque pro ea *p. 8. t. 1. R. 21. Gran. Amic. Auersam.* affirmat Pontificem id posse permittere, & denique *Escob.* (citans *Becanum c. 25. q. 7. num. 6.*) & *Barbosa in Triden sess. 14. cap. 1.* id permittit, Verùm cùm alij Doctores cummuniter repugnent, tutius saltem erit (quod suadet *Lay. & Dia. ll. cc.*) eo casu vnum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter sine crucis forma vngere, dicendo vnicam formam, complectentem reliquas. Illud verò certius est, pedes aut renes inungere, non esse essentiale, imò quoad renes, nõ est decẽs, præsertim in fœminis, &

viris

viris religioſis, ideóque omitti ſolet. *Henriq. Sa, Tolet. Suar. Bellarm. cap. 10. in fine.*

3. De eſſentia huius Sacramenti eſt, 1. vt organa 5. ſenſuum quæ inunguntur nominentur. *Palaus t. 4. t. 26. Auerſa ſ. 4. &c. communit.* Licèt *Dia. p. 8. t. 7. R. 56.* ex *Regin.* contrarium cenſeat probabile; imò ad valorem ſufficere, ſi inter vngendum omnes ſenſus, dicas: Per iſtas ſanctas vnctiones indulgeat tibi. 2. Verba illa: *Per hanc ſanctam vnctionem*, etſi *Palaus l. c.* dicat valere, ſi tantùm omittas τὴ ſanctam. 3. Verba deprecatiua: *Indulgeat tibi Deus.* Hinc formam imperatiuam, v.g. *Per hanc.* &c. *remittatur tibi quicquid.* &c. non valere, dicit *Palaus l. c. Dian. loc. cit.*

4. Hoc Sacramentum tantùm dandum eſt morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel ſenectute; quia hi ſoli ſunt infirmi. Quòd ſi morbo liberati rurſus periclitentur, iterandum eſt; & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum nouum neque expectandum, (ſub graui culpa, *Quintan. t. 5. ſ. 9.*) donec ſenſibus careant, vel omninò ſint deſperati. In dubio verò de vita, detur ſub conditione, *Laym. l. c* ex *S. Thom. Sylu. Suar. d. 40.*

5. Si conferatur infirmo communi morbo, ſiue non grauiter vel periculosè laboranti, non eſt validum *Suar. Palaus, Gran. Amic. & comm.* Ac licèt *Leſſ. Vigers & Quint.* contrarium putent probabile; concedunt tamen ſic inunctum iterum inungendum eſſe (etiam in eodem modo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum ſtatum infirmitatis, additque *Quint.* mortaliter peccatum fuiſſe. *v. Quint. t. 5. ſ. 7. Dian. p. 9. t. 6. R. 45.*

6. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum, in eo qui rationis eſt compos, & conſcius peccati mortalis (ſi non cõfiteatur) requiritur contritio ſaltem exiſtimata; neque ſufficit attritio. *Bon. d. 7. q. vn. p. 5. n. 2.* ex *Regin. l. 28. c. vlt. a. 73.* Ordinariè autem, niſi obſtet cauſa rationabilis, v. g. ſi ob vomitum communicare non poſſit) præmittenda eſt confeſſio & communio, ob Eccleſiæ conſuetudinem, quæ vnctionem tanquam minùs neceſſariam ad ſalutem poſtponit. *v. Bon. l. c. n. 13.* Licet autem per

per ſe loquendo confeſſio non neceſſario præmittatur,cùm per contritionem ſe diſponere poſſit;per accidens tamen requiri poteſt,v.g.ſi poſt viaticum peccaſſet mortaliter , & timeretur poſt vnctionem defuturum tempus confeſſioni:tunc enim priùs audiendus & abſoluendus eſſet;quia ſacramenta magis neceſſaria tali caſu priùs ſumenda ſunt,*Fill.Barboſ.Dian.p.5.t.3.R.92.*

7. Pueris habentibus ſufficientem rationis vſum ad peccandum , tametſi ſacram Euchariſtiam non recipiant, non recte negatur Extrema Vnctio, cùm inde nonnumquam ſalus ipſorum dependere poſſit.*Suar.3.p.t.3.d.70.ſ.1.Graf.Angl.Zamb.*apud *Lay. l.5.c.8. cap.4. n.2.* qui Parochos quorumdam locorum excuſat , per conſuetudinem toleratam ab Epiſcopis , ſi non dent pueris ante annum 14. vel 15.excepto caſu neceſſitatis,quo puer,quem rationis vſum conſecutum eſſe conſtet,aliud Sacramentum ante mortem ſuſcipere non poſſit, *v.Chapeauill. c.5. q.17.* Ac licet Parochus in confeſſione cognouerit,puerum numquam actualiter peccaſſe,debere tamen illum inungere,contra *Nugn.& Sancium* docet *Suar.Regin.Fill.Côn.&c.*cum *Dian.p.3.l.4.R.181.* Si verò dubium ſit , an puer vſum rationis habeat, vngendus eſt ſub conditione *Diana p.5.t.3.R.85.& Sanc.Zamb.& Lugo.*

5. Miniſter,eſt ſolus Sacerdos proprius,ſiue Paſtor ; ſine cuius venia ſi extra neceſſitatem alius det, validum quidem eſt,ſed grauiter peccat. *Sylu. Sotus,Côn.d.9.num.28.*& religioſus incurrit excommunicationem Papalem.*Suar.Regin.l.13.n.40.*Poſſe tamen Regulares hoc Sacramentum (vti & Viaticum) in articulo mortis ſuis familiaribus miniſtrare docet *Dian.p.5.t.3.R.52.* ex *Mancino. &c.* In neceſſitate verò, vt ſi Paſtor abſit, vel dare nolit, nec ſuperior poſſit adiri pro petendâ licentiâ,licitè miniſtrat quiuis non excommunicatus,aut ſuſpenſus, (etiam Regularis , vt contra *Gauant.* docet *Præpoſ. Henr.Fern.Fran.Diana p.5.t.3.Reſ 82.*)cenſetur enim tunc Papa dare licentiam. *Laym. Regin.Suar.&c.l.c. Dian.R.176.*

6. Sufficit Sacerdos ſine miniſtro, in neceſſitate,

nec in ea fœmina adhibenda est, quod si tamen fiat, veniale esse docet *Quint. t. 5. s. 6.* In ea posset etiam vnus vnam, alius aliam partem inungere, pronunciando tamen formam illi vnctioni respondentem. *Bonac. l. c. & c. commun.* Non tamen potest vnus inungere aliquem sensum, & alius formam pronunciare: neque vnus vnum oculum, alter alterum. *vid. Dia p. 9. t. 7. R. 56.* Quòd si Sacerdos non possit progredi, supplenda erunt per alium quæ restant. *Tan. Præp. Mærat.* qui apud *Dia. p. 5. t. 3. R. 87.* non licere etiam alteri vnctiones ab initio repetere, perinde ac si prior nullam earum inchoasset.

7. Etsi in administratione huius Sacramenti seruanda sint omnia præscripta in Rituali, Agenda vel Manuali; mortale tamen non esse, administrare in necessitate sine superpelliceo vel stola, docet *Quint.* & *Leand.* conceditque *Amicus.* Et *Dian. p. 8. t. 1. R. 79.* id excusat ab omni peccato, si infirmus non sit capax alterius Sacramenti, & ista haberi non possint, contra *Suar. Regin. &c.* Imò etiam extra necessitatem non esse mortale 1. Omittere Psalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces, docet *Palaus & Gran.* Dico, *extra*: quia in necessitate graui, v. g. tempore pestis, vel morte imminente statim vngendus est sine præmissis orationibus; quæ tamen postea supplendæ sunt, si superuiuat infirmus. *Bon. d. 7. p. 6. n. 8. 2.* Deferre ad ægrum vel administrare sine lumine. *Lea.* citans *Posse. Quint. t. 5. s. 13. Barbos de Offic. Parochi c. 22. 3.* Si solus sine ministro administret: imò hoc in necessitate permittunt. *Tolet. Sa, &c. v. Dian. p. 9. t. 6. R. 36. 4.* Si vngat aliter quàm in formam crucis. *Suar. Bec. Laym. v. Dian p. 3. t. 4. R. 178.*

8. Pastor ratione officij, tenetur sub mortali, dare iis qui petunt, nisi iusta causa excuset: etiam tempore pestis, modò possit absque periculo vitæ; cùm eo enim non teneri, docet *Tann. Dian. p. 5. t. 3. R. 93.* Si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitti, absolutè docet idem *Dian. p. 3. t. 4. R. 174. p. 5. t. 3. R. 93. & 83. & p. 8. t. 1. R. 21.* ex *Villalob. Tan. Amico, Franc. Lugo &c. Sua, Fill. Cón. Bon, Laym. ll. cc.*

9. Sacer

9. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo ne sine vnctione moriatur æger, (*nisi iusta causa excuset*) quia in re graui non præstat id, ad quod tenetur ex iustitia. Alius verò Sacerdos, si absente Parocho licitè & facilè possit, tenetur ex charitate, sed sub veniali tantùm: nisi tamen ægrotus valdè indigeret, v. g. si alioqui sine omnibus sacramentis esset moriturus, quòd aliud nullum suscipere possit: tunc enim quidam grauiorem obligationem agnoscere videntur. *vid. Dian. p. 3. t. 4. R. 170. Laym. lib. 5. t. 2. c. 7. n. 3.*

10. Parocho vesperi timenti ne noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi sacrum oleum, vt vocatus possit venire expeditiùs. Licèt venialem culpam in eo tantùm agnoscat *Barbos. de Par. cap. 22.* ex *Possen.* item *Quintan. t. 5. s. 10.* vbi tamen à mortali non audet excusare eum, qui semper domi retineret.

11. Decens est, vt stupa comburatur: quæ ad singulas vnctiones noua adhibenda est, nisi aliud habeatur in agenda, *Laym. l. c. Sa.*

Resp. 2. Effectus eius principalis est, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius est, 1. delere reliquias peccatorum, 2. tollere pœnas restantes 3. aliquando etiam sanitatem corporis conferre, si expediat. *S. Thom. Sylu. Suar. d. 41. s. 1.* Vnde resolues.

Huius Sacramenti non sunt capaces, 1. Pueri, ante vsum rationis; etsi sufficiat ea ætas, qua possunt peccare. *Nauar. Suar. l. c, 2.* Perpetuò amentes: aliis verò delirantibus, si antè petiuerint, aut petituri fuissent si cogitassent, aut ostenderint signum doloris, dari potest & debet. *Sylu. Henriq. Laym.* Et si tales vnctioni resistant, ligandos esse, vel fortiter tenendos ait *Zambr.* apud *Dian. p. 5. t. 3. R. 84.* qui cum *Barbos. de officio Parochi. c. 22.* dicit esse necessarium, quando phreniticus non potest aliud Sacramentum suscipere.

2. Muti, surdi, & cæci à natiuitate sunt capaces, atque adeò debent inungi prope organa sensuum quibus carent: etsi exteriùs per illa non peccarint,

potuerunt tamen peccare per interiores potentias, quibus illa reſpondent. *Poſſeu. Nald. Prap. Dian. p. 5. t. 6. R. 11.*

3. Non ſuſcipere hoc Sacramentum, per ſe loquendo, ſeclusóque ſcandalo, & contemptu, non eſt peccatum mortale. *Suar. Laym. Tann. Eſcob. &c.* (multò minùs peccant mortaliter domeſtici, ſi id non procurent.) Veniale tamen eſſe, docet *Côn. di. 19 dub. 18.* contra *Nungnium. v. Dian. p. 3. tit. 4. R. 170. p. 8. t. 1. R. 58.* & *p. 5. t. 3. R. 97.* vbi notat ex *Tann.* non cenſeri contemnere, qui ſciens prudens omitit tempore apto, & oblatâ commoditate. Contrarium tamen vult *Tolet.* præſertim ſi probabiliter deinceps non ſit futura commoditas.

CAPVT II.

De Sacramento Ordinis.

DVBIVM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ eius materia?

RESP. 1. Ordo eſt Sacramentum, quo traditur poteſtas circa Euchariſtiam ritè adminiſtrandam. Ordines vniuerſum ſunt ſeptem, Oſtiariatus, Lectoratus, Exorciſtatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium. Quod rurſus eſt duplex, Minus, & Maius, ſiue Epiſcopatus. Vnde quidam octo numerant. Prima verò tonſura non eſt Ordo, niſi latè, ſed tantùm diſpoſitio ad Ordines, per quam quis fit Clericus, & capax Beneficij Eccleſiaſtici, ac priuilegiorum Clericalium. Ex iis tres poſteriores dicuntur Maiores, ſiue ſacri, ob annexum votum ſolemne caſtitatis, etſi ordinatus per grauem metum, vel nimiis blanditiis, & importunitate parentum probabiliter eo non teneatur, niſi ſponte ratificauerit. *Sanch. di. 29. Azor. Filliuc. lib. 10. cap. 4. quæſt. 3. Côn. num. 150. Bonac. de matr. q. 3. p. 9.*) reliqui Minores, quos cum *Vaſq.* alij Sacramentum eſſe negant, alij cum *Bellarm. Côn. Filliuc. &c.* communius & probabiliùs affirmant. Et quidem vnam, vel perfectione ac fine, vel vnitate attributionis. *vide Fill. tract. 9. cap. 1. Bonac. d. 8. q. 1.*

Reſp. 2

Resp.2. Materia remota Ordinum, est aliquod instrumentum,traditum ordinandis,in signum potestatis spiritualis.Proxima est eiusdem traditio & acceptio.Cuius contactum physicum & immediatum, etsi non esse essentialem aliqui probabiliter doceant cum *Sa, Henriq. Regin. Laym. Dian.tr.4.de sacram.num.*185.*& aliis*,quos citat: contrarium tamen communius est, ac tutius, vt alterâ saltem manu tangatur; imò ex præcepto ad scrupulum vitandum,vtraque manu;& quidem omnia,v.g. calix cum patena, hæc cum hostia, vt docet *Filliuc.* idque simul cum prolatione verborum Episcopi *vide Laym.lib.5.t.9. cap.5. Bon. d 8. q.1. punct.3. v. Dian.p.8.t.1.R.40.& 42.*

Resp 3. Ostiarius ordinatur traditione clauium Ecclesiæ; Lector libri lectionum, Exorcista, libri exorcismorum; Acolythus ampullarum vacuarum, vel saltem vnius,& candelabri cum cereo extincto, quia eius est præparare lumen, vinum & aquam ad Missam; Subdiaconus traditione calicis vacui, cum vacua patena superposita, quia illius est hæc ad Missam præparare; Diaconus impositione manus, & traditione libri Euangeliorum, quia eius est cathechisare, cantare Euangelium & cum facultate Parochi prædicare, baptizare, Eucharistiam dare, *vide suprà.* Sacerdos traditione calicis cum vino, & patena cum pane, additâ formâ quâ datur potestas sacrificandi, deinde impositione manus additâ aliâ formâ, quâ datur potestas remittendi aliis peccata. *vid. Fill.t.9. c.2. Regin. Bon. Dian.p.3.t.4.R.*186.187.*&* 188.*& p.8.l.c.* Ex dictis resolues.

1. Potest Episcopus extra diœcesim suis subditis conferre primam tonsuram:quia non est Ordo. *Bonac. & alij* 4. cum *Diana p.4.t.4. R.*143. contra *San.Barbosa,&c..*

2. Quando dubium occurrit, an Ordo sit verè collatus,v.g.quia materia fuit dubia, iterari potest & debet sub conditione. Quandò verò sunt rationes vtrimque probabiles pro nullitate & validitate ait *Diana p.5. t.3. R.47.* ex *Gran.* posse iterari sub conditione, imò debere,si sit Episcopalis vel

Sacerdotalis, v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumentum, in cuius porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, sed non hostiam. Eum verò, qui non tetigit calicem & patenam, dum forma proferebatur, sed paulò pòst, posse quidem ad maiorem animi sui quietem sub conditione iterum ordinari, non tamen esse necessarium docet *Card. Lugo, Resp. mor. l. 1. d. 33.* Rectè autem notat *Dian. l. c.* etiamsi quis timeat ne inualidè ordinatus sit, aut non recordetur se tetigisse sacra vasa, aut non tetigisse imaginetur, non illicò iterandum esse ordinem; cùm sola obliuio vel timor non sufficiat ad prudens ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Resp. 4. Episcopus non potest ordinare sibi subditos, vel ratione originis (si scilicet in eius diœcesi sint nati,) vel ratione domicilij, ex voluntate isthic perpetuò habitandi: vel ratione beneficij in sua diœcesi existenti *Dian. p. 8. t. 2. R. 8. Laym. Prop. & comm.* Quocumque autem horum modorum sint subditi, licitè eos ordinat, vt habetur in *c. cùm nullus ordin. in 6.* & ex communi. *Henriq. Less. lib. 2. c. 34. d. 19.* Vnde resolues.

1. Qui in vna diœcesi est natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium istorum Episcoporum potest Ordines, vel dimissorias accipere. *Prop. q. 1. d. 14. Laym. l. 5. t. 9. c. 9. Dian. p. 8. t. 2. R. 8. & 9.* vbi cum *Auersa & aliis* 3. contra *Barbos.* dicit, etsi ab vno eorum acceperit Ordinem vnum posse alterum ab alio accipere.

2. Potest quis ordinari vt originarius, vbi ipse vel pater eius est natus *Barbos. Zerola, Auersa, & alij* 9. cum *Dian. p. 9. t. 2. R. 12.* Non tamen potest ordinari ab Episcopo, in cuius diœcesi natus est fortuito; v. g. quia mater ibi itineris vel negotiorum causâ degebat: quia non contrahit ibi ciuilitatem originis, sed vbi parentes domicilium habent, ibi enim natus esse censetur *Sanch. & alij* 8. cum *Dian. p. 8. t. 2. R. 11.* contra *Hurtad.*

3. Qui in diuersis Episcopatibus habet duo domicilia, in quibus æqualiter (etsi nõ mathematicè) habi-

habitat,poteſt ab vtriuſlibet loci Epiſcopo ordinari;quia vtrique eſt ſubditus ratione domicilij. *Præp. l.c.Sanch.Auerſa,&c.* cum *Diana p.8.t.2.R.14.* eius tamen filius ab illo tantùm, in cuius diœceſi eſt natus. Quòd ſi fortuito extra Vtriuſque diœceſim ſit natus, ab vtrovis poteſt ordinari; quia vterque cenſetur eius Epiſcopus originis, cùm non ſit potior ratio de vno quam alio. *Præp.Dian,l. c.* Natus autem ex formicatione,matris potiùs quàm patris domicilium ſequitur. *Præp.Dian.l.c.R* 18.

4. Qui plura habet in diuerſis diœceſibus beneficia, poteſt à quolibet illorum Epiſcoporum ordinari *Garc.Præp.l.c.&c. Dian p.8.t.2.R.25.*

5. Studioſi qui in vniuerſitate habitant (etiam vltra decennium)animo redeundi in patriam,non contrahunt ibi domicilium,atque adeò ab eius loci Epiſcopo ordinari non poſſunt. Imo ſi iſtic ducant vxorem,nec filij eorum:ſicut enim is non dicitur Epiſcopus domicilij reſpectu patris; ita nec Epiſcopus originis reſpectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. *Dian.p.8.t.2.R.15.& 17.*

DVBIVM II.

Quæ requirantur in ordinando?

Reſp.1. Ad validam ordinationem requiritur, & ſufficit,vt ſit mas baptizatus. *S.Thom.3.p.q.39.a.2. Cón.d.20. dub.10.Vaſq. Fill.tom.9. cap.4.q.2.* Vnde reſolues.

1. Incapax ordinum eſt, & quidem iure diuino, 1.Fœmina. *Vaſq.Reginald.Filliuc.l.c.* Quòd ſi autem in eo incipiat præualere poſt ordinationem validam, non poteſt validè conſecrare, vel abſoluere; licèt characterem ſacramentalem retineat, *Card. Lugo Reſp.mor.l.1. d.31.2.* Hermaphroditus;in quo ſexus fœmineus præualet. *Filliu.loc.cit.3.* Non baptizatus. *Ibid.*

2. Validè ordinantur,1.Perpetuò amentes cæci, muti, priuatis manibus, etſi iure naturali ſint inhabiles.2. Irregulares, etſi iure Eccleſiaſtico ſint inhabiles, maneantque ab eorum vſu ſuſpenſi. 3. Pueri in cunis, qui tamen ad caſtitatem non tenebuntur vi voti, niſi id ratificauerint. *Tol. Henriq. Azor,l. 13.cap.14.Bonac.l.c.*

Digitized by Google

Resp. 2. Vt Ordo licitè,& secundùm iura Ecclesiæ ritè sumatur,aut non incurratur censura,requiritur in recipiente,præter statum gratiæ. 1. Vt non sit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis,suspensus,excommunicatus. 2. Animus clericandi. *Trid. sess* 23. *c.* 4. sine quo si primam tonsuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare saltem venialiter (nisi iusta causa excuset) quia fraus est leuis, *v. suprà l.* 4. *c.* 2. *d.* 1. *art.* 3. Similiter venialis inconstantia videtur, sine iusta causa statum Clericalem deserere, 3. Vt sit confirmatus. *Trident. sess.* 23. *cap.* 4. & quidem secundùm *Bonac. d.* 8. *p.* 5. *num.* 10. sub mortali;secundùm *Sotum & Cônin.* sub veniali. 3. Litteræ dimissoriæ (etiam pro prima tonsura) Episcopi proprij, siue originis,siue beneficij, siue domicilij, *v. Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 194. 4. Examen coram Episcopo, de scientia necessaria ad vsum cuiusque Ordinis: nam *Trident. sess.* 23. *cap.* 4. pro prima tonsura requirit, vt sciat fidei rudimenta: item legere & scribere: & de quibus probabilis sit coniectura quòd Clericatum elegerint, non secularis iudicij fugiendi fraude, sed vt Deo fidelem cultum præstent. Pro Minoribus, vt linguam latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu,cognitionem eorum quæ ad istos Ordines spectant. Pro Sacerdotio tantam scientiam, vt populum docere possit necessaria ad salutem,& administrare sacramenta. 5. Titulus sustentationis,vt beneficij, vel patrimonij, vel paupertatis,vt in regularibus. *Trid. s.* 21. *c.* 2. *vid. Bonac.* 6. Ordo inter receptionem vnius & alterius;cuius inuersio,v.g. suscipere Diaconatum ante Subdiaconatum,erit mortale; Episcopatus ante Sacerdotium,erit etiam inualidus. 7. Tempus,sic minores conferuntur quamuis Dominica vel festo, & quidem tali, quod ex præcepto Ecclesiæ celebretur etiam in foro, vt *Sylu. Azor, Barbos. &c. comm.* docent. Ac licèt *Præpos Fagund. Tann. Gauant. &c.* putent sufficere quoduis festum duplex in Ecclesia, eamque sententiam *Dian. R.* 5. *t.* 13. *R.* 47. vocet tutam in praxi: eam tamen decreto Vrbani VIII. reiectam esse monet *Cardinalis de Lugo lib.* 1. *Resp. mor. d.* 43. Eosdem autem

autem posse ex recepta Episcoporum consuetudine, etiam feria VI. vespere ante Sabbathum, quo omnes Ordines iure conferri possunt, notat *Dian. p. 2. t. 6. Resol. 28.* ex *Henriq. Reginal &c.* maiores verò Sabbathis Quatuor temporum, & Dominicæ Passionis, ac Hebdomadæ Sanctæ, 8. Interstitia temporum. Sic maiores non nisi post annum ab alterius susceptione conferri possunt, ex *Trident. sess. 23. cap. 11. 13. & 14.* in quo tamen Episcopus ob necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiæ, potest dispensare. Eodem tamen die, non nisi de licentia Papæ, duo Ordines maiores possunt dari: Minores verò omnes, dispensante Episcopo, possunt dari eodem die; & si consuetudo sit, simul cum Subdiaconatu. *Navar. cap. 25. Henriq. lib. 10 cap. 11. Vas. Suar. Sa V. Ordo, Laym. lib. 5. t. 9. cap. 8. 9.* Locus, scilicet pro solemni collatione Ecclesia, pro priuata Sacellum. 10. Ætas, in quâ ordinariè Episcopus non potest dispensare, & sic pro prima tonsura & minoribus, requiritur saltem septennium, completum, licet *Quintan. t. 6. s. 21.* contra *Sanch. &c.* putet sufficere inchoatum. Pro Acolytho annus 12. completus. *Fill. t. 9. cap. 4. numer. 28.* Pro Subdiaconatu vigesimus secundus, pro Diaconatu vigesimus tertius, pro Sacerdotio vigesimus quintus, omnes incepti, pro Episcopatu trigesimus completus *vid. Bon. d. 8. q. 1. Fill. tract 9. cap. 4. Laym. lib. 5. tract. 9. cap. 6. & 7. Dian. p. 3. tract. 4. R. 192.* Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v. g. pro Sacerdotio an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest. *Sanch. Laym. Bardi. d. 6. capit. 11. p. 6. §. 2. v. suprà lib. 1. titul. 1. cap. 2. dub. 3.* Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, si ordinetur qui non habet qualitates requisitas.

Quæres. Quæ sint officia ordinatorum?

Resp. 1. Ostiarij est claues templi seruare, aperire & claudere eius ianuas; arcere eos, quibus non licet interesse sacris; campanas pulsare; quæ intra Ecclesiam sunt custodire; ei qui prædicat, aperire librum. 2. Lectoris munus est, legere in Ecclesia lectiones veteris & noui Testamenti; item

docere cathecumenos rudimenta fidei Christianæ. 3. Exorcistæ munus est, manus imponere supra vexatos à spiritibus immundis, ad illos adiurandos & eiiciendos, item ad exorcizandos cathecumenos. 4. Acolythi munus est præparare ampullas vini & aquæ ad sacrificium Missæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem sacrificium, & illi ministrare, vnde & ceroferarius dicitur. 5. Subdiaconi munus est, immediate subordinari Diacono ad sacrificium Missæ, calicem & patenam illi tradere, vrceolum cum aqua præbere, aquam ad lauandas manus infundere, Epistolam ex officio & solemniter in Missa legere. 6. Diaconi munus est, cantare solemniter Euangelium in Missa, ministrare immediate Sacerdoti in omnibus quæ pertinent ad Missæ sacrificium, vestire altaria, crucem ferre, & denique ex commissione Sacerdotis prædicare & baptizare. 7. Presbyteri munus est offerre sacrificium Missæ, absoluere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & similes facere, populum doctrinâ & exemplo pascere. *v. Escob. Ex. 8. t. 7. c. 1.*

TRACTATVS VI.

De Matrimonio.

CAPVT I.

De Sponsalibus.

DVBIVM I.

Quid sint sponsalia?

RESP. Sunt promissio voluntaria, deliberata, & mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonij inter personas iure habiles.

Dicitur 1: *Promissio*: quia propositum non sufficit, cùm non inducat obligationem. Vnde qui diceret, *volo te accipere, habere, aut ducere in uxorem*, non contraheret sponsalia, vt *Bonac. q. 1. p. 1.* docet, ex aliis: quia hæc verba non promissionem, sed propositum promissionis tantùm significant, nisi tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

Dicitur

Dicitur 2. *Voluntaria & deliberata*, ſcilicet deliberatione ſufficiente ad peccatum mortale, cùm ſponſalia ſub mortali obligent. *Diana p.* 3. *tom.* 4. *R.*273. ex *Sanch. Pontio. &c.* etſi *Bonac. q.*1. *p.*4. *n.*4. plus requirat. Vnde regulariter non ſunt valida ante ſeptennium completum, vt docet *Cõn. diſt.*21. *art.* 3. *Sanch. lib.* 1. *d.*16. niſi malitia & prudentia ſuppleat ætatem. *Diana tom.*4. *p.*3. *R.*274. *Pontius, &c.* (quod tamen quidam negant ſufficere, cùm ius determinarit ætatem) imò nec poſt ſeptennium, ſi de vſu rationis ſufficienti non conſtet; vti neque, ſi vi, dolo, errore, vel ignorantia circa ſubſtantiam, aut notabilem conditionem ſubſtantialem fiant, ſecundùm *dicta de Voto & Contractibus.*

Dicitur 3. *Mutua*, Vnde ſi Titius promittat nuptias Caiæ, & hæc acceptet ſine repromiſſione, neuter obligatur, quia cùm contractus ſponſalium ſit oneroſus, & reciprocus, non poteſt claudicare; involuit enim conditionem, *ſi tu repromiſeris.* Quòd ſi tamen Titij promiſſio fuiſſet abſoluta; ac gratuita, & acceptata à Caia, ſolus Titius obligaretur, non vi ſponſalium, ſed ſimplicis promiſſionis. Ita *Sanch. lib.* 3. *d.*3. contra *Pontium*, apud *Dian. part.* 3. *tr.*4. *Reſol.*244.

Dicitur 4. *Signo expreſſa*: quia contractus inter homines non fit niſi ſigno externo. Vnde non ſufficit ad ſponſalia taciturnitas Caiæ, etiam cum conſenſu interno in promiſſionem Matrimonij, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater, pro filio, aut filia, aut Curator, pro eo cuius curam habet, præſente & non contradicente, (dummodò metus abſit) contrahat, valida erunt; quia in hoc caſu, ius accipit taciturnitas, pro expreſſione conſenſûs. *Sanch. lib.* 1. *d.*22. *Dian part.* 3. *tract.* 4. *R.*276. imò etiam ſi pro abſente: ſaltem ſi is reſciens id, expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. *Sanch. Pont. Dian. p.* 3. *t.*4. *R.*271. contra quos *Sot. & Henriq.* ne hoc quidem requirunt, ſed tantùm vt reſciens non contradicat. Quòd *Cõn* admittit, ſi per ipſos Tutores vel parentes iis proponatur; tunc enim ſi taceant, cenſeri conſentire.

Dicit

Dicitur 5. *inter habiles*: id est, quæ & ætatem à iure præscriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. *Vnde resolues.*

1. Quando verba, vel signa sunt dubia, in foro conscientiæ standum est intentione contrahentium, si de illa constet: in exteruo autem, communi intelligentiâ, & sensu verborum, ita tamen, vt potiùs inclinetur in fauorem matrimonij, *v. Dian. p. 3. t. 4. R. 205. Bonac. q. 1. p. 1.*

2. Verba de præsenti, inter impuberes, apta ad Matrimonium, (cùm hoc ex iure positiuo sit nullum) habent vim sponsalium. Ratio est ex interpretatiua intentione contrahentium: quia actus, quando non valent eo pacto quo fiunt, valent meliore modo quo possunt; sponsalia autem virtute continentur in matrimonio. *Laym. l. c. n. 17.*

3. Ad sponsalia non sufficit. 1. Si dicas, *non ducam aliam, quàm te*; quia sunt verba merè negantia, & potes ducere nullam. *Bon. q. 1. p. 7. n. 13.* 2. Dicere *contraham tecum si Papa dispensauerit. Barbos. & alij* 10. cum *Dian. p. 3. t. 4. R. 290.* contra *Sanch. Lon. & Pont.* ac proinde licitum est vtrique contrahenti, antè & post impetratam à Pontifice dispensationem altero inuito resilire. Si tamen impensæ magnæ factæ sint causa dispensationis, eas tenebitur refundere resiliens. 3. Subarrhatio annuli, & missio munerum iocalium, nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio, quia potest fieri ex aliis causis. Quòd si tamen verba vnius præcesserint, tunc immissio annuli, & verbum *recipio*, operatur sponsalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promissionis, vt docet *Fill.* quia recipiendo sic annulum, tacitè consentit: itemque si habito inter amicos tractatu de matrimonio, sponsus misit arrhas, & munera iocalia, eaque sponsa acceptauit. *Laym. lib. 5. t. 10. c. 2. 4.* Sponsalia metu graui contracta, licèt iuramento firmata, sunt inualida: quia iuramentum metu extortum non firmat contractum, imò probabiliter nec obligat, adeoque relaxatione non indiget. *Sanch. Barbos. Dian. p. 3. t. 4. R. 278. v. supra l. 3. t. 2. c. 2.*

DV

DVBIVM II.

Qua & quanta obligatio Sponſalium?

Reſp. 1. Obligant ad ineundum matrimonium, ſub peccato mortali: ſi tamen terminus non ſit præfixus ſufficiet, ſi promittens impleat, quando à promiſſario requiretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractus oneroſi, in re graui. Ratio poſterioris eſt, quia id eſt commune omni debito. *Sanch. l.1. d.28. Cõn.22. dub.* 2. apud *Dian.p.3.t.4.R.245.* Pontius tamen *ib.* vult obligari ſtatim poſt contractum. *Vnde reſolues.*

1. Reſiliens cogi poteſt ad matrimonium, etiam à Iudice per cenſuras; quod tamen ratò expedit, ob periculum infelicis exitus.

2. Si iudex ſecundùm allegata & probata cogat ad matrimonium, licèt à parte rei reuera coactio ſit iniuſta, valet matrimonium. *Sanch.& M.Perez*, contra *Texed.* apud *Dian.p.9.t.8.R.26.*

3. Fornicatio ſponſæ, eſt circumſtantia in confeſſione exprimenda; quia mutat ſpeciem, & conſtituit iniuſtitiam: quæ in ſponſa grauis eſt, ideoque mortalis habetur, vt ſi quis rem alteri promiſſam notabiliter corrumpat; quod tamen ſponſus non cenſetur facere fornicando, cum in viro fornicatio non tanti æſtimetur, niſi aliud accedat. *Sanch.l.1.d.2.Cõnin.Fagund.Fill.&c.* probabiliter, contra *Laym. Azor,&c v.Lugo d.16.n.176.*

4. Qui ſimulato animo promiſit, per ſe loquendo nõ obligatur ad nuptias, tametſi damnum creatum debeat reſarcire. Dixi *per ſe*; quia ſi facta promiſſione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. *Bon.l c.p.2.* Vbi excipit, ſi puella eſſet longè inferioris conditionis, (v. g. quoad nobilitatem, vel diuitias) tunc enim non teneri ducere, (v.g. virum nobilem filiam agricolæ) præſertim, ſi illa fuerit conſcia diſparis ſtatus, ſeu conditionis, eò quòd tum decipi potiùs voluerit, quàm decepta ſit; vnde nec teneri eo caſu illam dotare. Secùs tamen, ſi ipſa inæqualitatem ſtatus ignorauit, aut ſi ipſe non fictè, ſed ex animo Matrimonium promiſerit. Ita *Bonac. p.1. p.3. num.* 7. *& ſeq.* ex *Vaſq. Mol.* 106. *Sanch. lib.* 1. *d.* 10. *v. Leſſ.*

l.2.t.10.d.3.Layman.c.1.n.10.& Mart.Perez d.2.ſ.3.

5. Sponſalia poſteriora contra priorem fidem inita, tametſi iurata ſint, aut copula etiam acceſſerit, ſunt inualida. *Sanch. & Villalob.* contrarium tamen tenet *Con.& Pont.* cum *Dian.p.3.t.4.R.210.* matrimonium tamen per ſponſalia contractum cum altera, eſt validum, licet iniuſtum. *Bon.p.5.& 7.Laym. c.1. n.5.*

6. Liberi, qui parentibus inſciis contraxerunt ſponſalia, etiam cum iis, qui imparis ſunt conditionis, v.g. ignobilis cum nobili, licet peccarint, tamen obligantur: nec à parentibus poſſunt impediri, quò minùs ſeruent fidem datam. *Lay.l.c.n.22.* ex *S.Thom. &c.* niſi ſcandalum magnum ex matrimonio timeretur. *Dian.p.9.tom.7.R.71.* ex *Molin.Sanch.&c.*

7. Reſiliens culpabiliter à ſponſalibus perdit ſuas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad reſtitutionem, quanti eius intererat talem contractum impleri.

Reſp.2. Vbi Tridentinum non eſt receptum, ſponſalia iure antiquo tranſeunt in matrimonium. per quæuis ſigna externa maritali affectu exhibita, v.g. per copulam. Dico, *vbi Trid.&c.* quia vbi hoc receptum eſt, hæc ſigna non tenent, ſi ſint clandeſtina; ideóque grauiter in iis peccari poteſt. *Vnde ſequens Caſus reſoluitur.*

Sponſis non licent tactus impudici, cum proximè diſponant ad copulam, & pollutionem; etſi liceant amplexus & oſcula, in ſignum amoris. *Sanch. l.9.d.47.v. Dian.p.2.t.17.R.6.& t.1.miſc.R.31. & p.4.R.131.*

DVBIVM III.

Quomodo diſſoluantur Sponſalia?

Reſp.1. Diſſoluuntur ſequentibus caſibus. 1. Per matrimonium validum cum alia initum. *Bonac. part. 7.*

2. Per mutuum conſenſum, ſicut quiuis contractus, *Laym.c.2.n.8.*

3. Si ſuperueniat impedimentum dirimens matrimonium. *Bon.p.8.n.5.*

4. Per

4. Per atrox crimen alterius ſponſi, ſoluuntur ex parte innocentis: quale cenſetur 1. Fornicatio, ſiue ſpiritualis, vt hæreſis, ſiue corporalis, tam ſponſi, quàm ſponſæ, poſt ſponſalia; & ſponſæ etiam ante illa, ſed à ſponſo ignorata, licet per vim facta *Bon. p.8.* Imò ſi ſponſa permittat ſe tangi impudicè ab alio per oſcula & amplexus, poteſt ſponſus reſilire à ſponſalibus; ſed non vice verſa: quia etſi ſponſus id faciat, non eſt dedecus ſponſæ, nec mutatio alicuius momenti *Regin. Sanch. Dian. p.3.t.4.R.283.* Limitat autẽ *Côn.* & *Lay.* niſi talia oſcula & tactus ſint ita frequentes, vt indicent valde propenſum ſponſi animum in alteram, vt meritò timeri poſſit, ne ſponſæ non ſit fidem ſeruaturus. Si autem vterque ſponſus fornicetur poſt ſponſalia, neutrum poſſe reſilire docet *Palaus*, & *Bonac.* contra *Côn. Regin. Sanch. Lay. Pont.* qui ſoli viro id eo caſu permittunt, eò quòd delicta ſint imparia, & longè grauius damnum immineat ipſi propter incertitudinem prolis. *Dian. l.c. cap. R.284.2.* Furtum graue, homicidium, &c. vel ſimile, quod graue damnum, vel infamiam pariat. *Bon. p.8. n.12.*

5. Si notabilis mutatio accidat, vel detegatur, quæ ſi à principio cognita fuiſſet, à ſponſalibus deterruiſſet; qualis eſſet, v.g. 1. Inimicitia, vel odiũ graue inter ſponſos. Quo refertur morum aſperitas, vel ſæuitia, poſt ſponſalia primùm cognita: item iuſtus timor, ne ex matrimonio ſcandala, & grauia odia naſcantur inter parentes, vel conſanguineos, *Laym. c.1.n.78 Bon. p.8. n.8 & c.2.* Si alteruter incidat in lepram, paralyſin morbum Gallicum, &c. ſi grauiter mutiletur, vt amiſſione oculi, naſi, vel aliter grauiter deformetur, præſertim ſpõſa vel ſponſus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad ſuſtentationem familiæ neceſſarium. *Dian. p.3.t.4. R.85.* ex *Sanch. l.1. d.57. Côn. d.23. dub.8. Lay. & Bon. ll.cc.* Non tamen tenetur ſponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minùs quidem appetibiles, non tamen perniciosas, præſertim ſi aliquam infamiam habeant adiunctam, (v. g. ſi ſponſa vi, vel ſponte fuiſſet corrupta) dummodò tamen contra-

rium

rium positiuè verbo factóve non similiter; potestque interrogatus licitè dissimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus sint pernicioſi, v.g. morbus contagioſus, grauis infamia, siue personalis, siue generis aut familiæ, non licèt (etiamsi post sponsalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, nisi similes defectus ipse patiatur *Con. Pont. Dian. p. 5. t. 4 R. 28.* vbi ex *Con. & Sanch.* contra *Pont. Nau. &c.* infert, sponsam post sponsalia corruptam posse sponsum defectus istius occulti ignarum cogere ad standum sponsabus, & contrahendum matrimonium. 3. Si magna alterius debita detegantur, vel graue sit periculum fortunarum, famæ, morbi paupertatis, &c. vel sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus incipiat vagari cum incommodo sponsæ. *Bon. l. c.* Quòd si autem defectu sponsæ detecto dubitet sponsus, an si eum ab initio cognouisset, contracturus fuisset, tum si defectus ille censeatur grauis ac notabilis, præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire *Sanch. Bonac. Tan. cred. t. 1. l. 1. d. 65.* secùs si defectus sit leuis. *Bardi. l. 6. cap. 11. part. 7.*

6. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longinquam; quia censetur renunciare suo iuri. *Lay. l. c. Bon. p. 6.*

7. Si sint inita cum conditione, certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quò minùs sit contractum. *Lay. n. 16.*

8. Soluuntur, licèt sint iurata per susceptionem ordinis sacri, vel ingressum alterius in religionem, aut votum eam ingrediendi *Lay. l. c. Bon. p. 5.* Nec obstat, si hic postea ad sæculum redeat, vt docet *Sanch l. 1. d. 24.* licet *Præpositus Fill. & alij* putent, talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, vti etiam ad damna resarcienda sponsæ, si quæ passa esset. Vnde non posset ingredi religionem, si sponsam defloraſſet, nec aliter quàm per matrimonium posset resarcire damnum *v. Dian. p. 3. tr. 4. R. 207. Bon. l. c.*

9. Probabile est, solui etiam per votum simplex

caſtitatis,vt docet *Suar. Azor, aliique,* cùm hoc ſit de meliore bono ; etſi contrarium doceant *Fill. Sanch.Côn.& alij :* eò quòd Deus non acceptet promiſſionem rei alteri promiſſæ, & in alterius præiudicium. Vnde etiam in foro externo talis ſolet compelli,vt vel fidem ſeruet, vel intret religionem.Interim poſt tale votum alteri parti datur ius ſponſalia ſoluendi,eò quòd vouens reſilierit, & cenſeatur iuri ſuo renunciaſſe.*v.Bon p.5.n.13.*

10.Per matrimonium validum diſſoluitur ſaltem quoad eum,qui non contraxit matrimonium;quoad eum verò qui contraxit,non extingui obligationem ſi alter exſpectet, ſed ſuſpendi, & matrimonio iſto ſoluto teneri ad implenda ſponſalia priora , docet *Pont* contra *Sanch.*qui vult omnino diſſolui.*v.Dian. p.3.t.4. R.209.*

11. Si ſponſo noua ſuperueniat hæreditas,ita vt illi ſponſa iam ſit inæqualis,non habet ideo ius reſiliendi : quia non eſt deceptus in conditione ſponſæ,in qua nulla facta eſt mutatio.Idem eſt de ſponſa,ſi ipſi hæreditas noua ſuperueniat.*Sanch.Côn. Regin.Dian.p.3.t.4.R.286.*

Reſp. 2. In ſupradictis cauſis,quando manifeſtæ ſunt , non requiritur authoritas Iudicis ad diſſoluenda ſponſalia,alioqui requiritur.Quòd ſi ſponſus cognito ſuo iure reſiliendi, nihilominus carnaliter cognouit ſponſam, cenſetur tacitè ſuo iuri renunciaſſe,& ſponſalia ratificaſſe.*Laym.c.2.n.23.*

CAPVT II.

De Matrimonio ſecundùm ſe.

DVBIVM I.

Quid ſit, qua eius materia, forma, & miniſter ?

REſp. Eſt Sacramentum inter baptizatos , quo vir & mulier ſibi mutuò legitimè corpora ſua tradunt , ad perpetuam vitæ ſocietatem , vſum prolis ſuſcipiendæ & remedium concupiſcentiæ. Materia ex qua , & proxima , eſt mutuus conſenſus , externis ſignis expreſſus , quatenus habet rationem traditionis. Forma autem, eſt idem conſenſus , quatenus habet rationem acceptationis.

Suar.

Suar.to.3.d.2.ſ.1.a.1. Sanch.Vaſq. Miniſter,non eſt Sacerdos,ſed ipſi contrahentes,quia hi ponunt materiam & formam Porrò matrimonium dicitur ratum, quando contractus eſt factus, etſi non ſit ſecuta copula carnalis. Conſummatum verò dicitur quando ea ſecuta eſt.*Vnde reſolues.*

1. Validè & licitè contrahi poteſt cum pacto continentiæ,ſine intentione prolis,& remedij concupiſcentiæ. Ratio, quia non pugnat cum eſſentia Matrimonij. Et patet exemplo B. Virginis, & S. Ioſeph.

2. Non videtur licitum,contrahere tantùm propter voluntatem carnis, vel vanitatem; quia finis debet ſaltem eſſe honeſtus. *Nauar.c.22.n.79.Sanch. l.2.d.29 q.3.*

3.Licitè contrahitur in remedium concupiſcentiæ (nihil aliud intendendo) modo proles poſitiuè non impediatur: hoc enim ſub mortali non licèt. *Cõn.d.25.d.2.n.16. Pontius l.1.c.21. Hurtad.4.Perez d.18.ſ.7. n.6.* ex 1. *Corint.7.* Hic etiam coniuges poſſunt abſtinere ab vſu coniugij, & optare, ne plures accipiant liberos, quàm poſſint alere,dummodò, vt dixi, poſitiuè non impediant, nec abortum procurent. *Perez. l.c. Bon.q.4.p.1. num.12. Nauar.c.16.&c.*

4 Licitè etiam contrahitur ob fines honeſtos extrinſecos, fini intrinſeco Sacramenti (qui eſt mutua animorum coniunctio, & coniugum ſanctificatio) non contrarios, v.g. ad pacem inter regna, vel illuſtres familias componendam, vel ſplendorem familiæ conſeruandum. Ita contra *Sanch. & Syln.*docent *Prap.Pano. Gaſpar.Hurt. Dian.p.3.t.4. R.219. Mart. Perez diſt.18. ſ.7. numer.7.* vbi cum *Dian. loc.c.* etiam permittit, ob diuitias & nobilitatem.

5. Validè,ſed illicitè,cntrahitur cum intentione negandi debitum, vitandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi, &c. niſi tamen talis intentio in pactum deducatur id eſt, niſi adiiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium eſſentiæ matrimonij. Vnde inualidè contrahit, qui

vinculum

vinculum matrimonij vult tantùm durare per annum, vel reſeruat ſibi poteſtatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. *vid. Perez, ſ. 6. &c. ll. cc.*

7. Contrahentes vt non peccent, debent eſſe in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum ſuſcipiunt, licèt dormiant. Secus eſt de procuratore per quem contrahunt. Vti & de Sacerdote copulante: quia nec ſuſcipit, nec adminiſtrat Sacramentum, ſed tantùm vt teſtis aſſiſtit. *Card. de Lugo de ſacr. d. 8. ſ. 9. n. 155.*

7. Coniux habet poteſtatem in alterius corpus, ſed non ad exercendam libidinem, generationi aduerſantem.

8. Requiritur conſenſus de præſenti, verbo, ſcripto aut nutibus expreſſus: ſufficit tamen exprimere per alium, vt ſi parentes pro filiis contrahant his tacentibus. *vid. Dian. p. 3. t. 4. Reſ. 272.* Sufficit etiam 2. Si alterius conſenſui præcedenti, & non reuocato, alterius accedat. Vnde ſi quis coram Parocho non verè conſenſerit, ſatisfacit conſentiendo poſtea *v. Dian. l. c. R. 292.*

QVÆRES. An ſufficiat conſenſus conditionatus?

Reſp. 1. Sufficit conditionatus, ſub conditione de præterito, vel præſenti, ſtante conditione; quia tunc contractus non ſuſpenditur.

Reſp. 2. Sufficit ſub conditione neceſſaria de futuro, dummodò contrahentes non intendant ſuſpendere tantiſper conſenſum, v. g. duco te ſi craſ ſol oriatur. Item ſub conditione de futuro impoſſibili, v. g. Si cœlum tetigeris; vel de futuro turpi, modò non repugnet ſubſtantiæ matrimonij, & conſenſus ſit adſolutus, v. g. ſi patrem occideris. Ratio, quia tales conditiones habentur pro non adiectis. *Sanch. l. 5. d. 35. Mal. Fill. Leſſ. l. 2. c. 18. d. 15. Lay. Bon.*

Reſp 3. Non ſufficit ſub conditione de futuro, quæ ſit contra ſubſtantiam obligationis matrimonialis, v. g. ſi prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Paner

ex *Card. Fin. de condit. vid. Sanch. l. 5. d. 10. Cõn. d 29. dub. 3. Fill. &c.*

Resp. 4. Consensus sub conditione honesta de futuro, est contractus sponsalium tantùm, & non Matrimonij, Quia hîc debet esse de præsenti. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium sine nouo consensu, postquam conditio impleta fuerit, vt docet *D. Tho. cum aliis* apud *Sanch.* etsi *Fill. Lay. & alij quidam* putent contrarium esse probabile, eò quòd contractus celebratus sub conditione honesta futura, hac impleta purificetur. Quod concedit *Bon. q. 2. p. 10. n. 20.* si contrahentes in eodem consensu manserint, saltem virtualiter.

DVBIVM I.

De vsu Matrimonij.

ARTICVLVS I.

An vsus matrimonij, siue actus coniugalis sit licitus?

Resp. Per se est licitus, & honestus. Quod est de fide, & patet ex 1. *Cor. 2. Vxori vir debitum reddat.* Per accidens est illicitus in sequentibus.

1. Si matrimonium à parte rei sit nullum: quod tamen si vterque ignorat, non peccat, nisi materialiter. Si vterque vel alter id certò sciat, non potest, quocunque etiam periculo proposito, vti matrimonio: Vnde si non potest sine periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec sperare dispensationem, debet vel ingredi religionem, (si necdum consummauit) vel fugere, vel petere diuortium, ob coniugis sæuitiam, v.g. vel adulterium si, tale sit, vel certè omnia incommoda patienter sustinere. *Bonac. q. 8. p. 8. n. 16.*

2. Si matrimonium sit dubium; Et quidem si alter tantùm dubitet, is non potest petere debitum: reddere tamen tenetur, cùm alter habeat ius petendi. Si vterque dubia fide contraxit; vel dubitat de eius valore, neutri petere aut reddere licet ante veritatis indagationem. *Vasq. Sanch. Dian. Bardi. d. 6. c. 11. p. 7. §. 3.* Secùs post eam. *Bon. q. 4. p. 4. v. suprà l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.*

3. Si fiat cum graui periculo vitæ, aut sanitatis. Nisi tamen sit causa grauis, cui damnum corporale videatur

videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se, vel comparte. *Bonac. p.6.num.8. M. Perez d.50.s.4.n.5.*

4 Si fiat prauo fine, v.g. tantùm voluptatis causa. Quod tamen Doct. communiter, vt *Sanch.l.9.d.11. Bonac.q.4 p.6.* censent esse tantùm veniale, contra *Pontium*, qui vult esse nullum: nullum autem erit si delectatio non quæsita sentiatur, vel ad eam se excitent quando copula debita redditur. *Sanch. l.9.d.11. &c.* vide etiam *Dian. p.3.t.4. R.216. Bon. p.6. M.Perez d.49.s.2.n.6.*

5. Si exerceatur mente adultera, vt si dum accedit ad suam, imaginetur aliam, vt animum pascat, quod est mortale. *Sanch. Bonac.p.6.n.7.*

6. Si fiat modo indebito, v.g. 1. Si non seruetur vas naturale: quod multi docent esse veram Sodomiam, alij esse graue peccatum contra naturam. *v.6. præcep.2.* Si sine iusta causa situs sit innaturalis, præposterus, &c. quod aliqui dicunt esse mortale, alij, secluso periculo effusionis seminis, veniale tantùm, etsi graue, & grauiter increpandum. *Dian.p.3.t.4. Resol.204.3.* Si alter coniugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt esse mortale, quia finis actus coniugalis, scilicet generatio impeditur: quidam tamen, vt *Prep. & Sanch.* dicunt, in fœmina nullum esse. *vide Bonac.punct.6 num.15. quæst.4. & p.1.*

7. Si loco indebito, v.g. sacro, qui inde violetur vel in loco publico.

8. Si absque vrgente causa fiat tempore indebito. 1, In magna solemnitate, vt Paschæ, vel pridie communionis. *vid. Perez d.49.sect.3.2.* Quando vxor est grauida, saltem si sit periculum abortus, *Nauar. Sylvest. Sanchez, Conin. Filliuc. num. 337.* Hoc enim si non sit, non erit saltem mortale: quod enim tunc fine suo frustretur semen, non sequitur per se ex actu. Vnde *Diana p. 3. tract. 4. Resol.204.* & *Conin. d. 34. dub. 9.* nullum peccatum agnoscunt. 3. Quando vxor laborat, fluxu menstruo. Quod tamen non esse mortale, contra *Azor* docet *Sanch. l. 9. d. 21. num. 2.* Imò aliqui

apud

apud *Dian. loc. cit.* vt *Pontius lib.* 10. *c.* 11. *&* *c.* 14. *num.* 5. *&* 6. docent, nec veniale esse, si periculum vrgeat, quod *Sanch. loc. cit.* docet esse probabile additque *Mart. Perez*, si ob finem honestum fiat, nullum esse, & teneri reddere vxorem, si maritus exigat. *v. d.* 49. *sect.* 3.

Ex dictis casibus consequenter resoluitur, licitum esse vti matrimonio 1. Prolis causâ, etsi hæc non necessariò debeat intendi, dum exercetur; dummodò positiuè non impediatur; imò etiam aliquando simplici affectu licitè excludatur, v. g. à paupere, ne nimium prolibus grauetur. 2. ad vitandum periculum incontinentiæ in se, vel comparte. *Mart. Perez, d.* 40. *sect.* 2. ex *Cõn. Pont. Hurt. &c.* contra *Sanch.* qui vult esse veniale, nisi tamen stimuli carnis aliter sedari non possint. 3. Valetudinis causa, vel propter alios fines extrinsecos: quia honestum ex natura sua & ralatum ad vnum finem, licitè refertur ad alium isti non repugnantem, vt docet *Sa, Cõn. Lay. l.* 5. *t.* 10. *c.* 4. *Mart. Perez. d.* 49. *sect.* 2. *n.* 4. *v. Dian. p.* 2. *t.* 4. *R.* 218. Solius tamen sanitatis causa vti, probabile est esse veniale, vt docet *S. Thom. Henriq. Layman. loc. cit.* contra *M. Perez. &c. loc. cit.*

Quæres. An, & quando liceant tactus, aspectus, & verba turpia inter coniuges.

Resp. Tales actus per se esse iis licent: quia cui licitus est finis etiam licent media, & cui licet consummatio, etiam licet inchoatio. Vnde licitè talibus naturam excitant ad copulam, verbi gratia, si voluptatis causa tantùm fiant, sunt venialia peccata, eò quód ratione status, qui illos actus cohonestat, habeant ius ad illos. Nisi tamen, vt sæpe contingit, sint coniuncti cum periculo pollutionis; aut coniuges habeant votum castitatis: tunc enim sunt mortalia, vt dictum *suprà lib.* 3. *tom.* 4. *cap.* 2 *dub.* 4. *Dian. pun.* 3. *t.* 4. *Resol.* 204. *&* 216. Vnde resolues.

1. Coniux venialiter tantùm peccat, 1. Tangendo seipsum ex voluptate, & tactum non ita expressè referendo ad copulam, vt contra *Vasquez*, & alios probabiliter docet *Sanch. l.* 9. *d.* 441. 2. Oblectando se

ſe venereè, ſine periculo pollutionis, de actu coniugali cogitato, dum abeſt compars, vel actu exerceri non poteſt. *Fill. Layman. Tannerus, Malder.* cum *Dian. p.3. t.5. R.224.* contra *Nauar. Azor. &c.*

2. Peccat grauiter, 1 Vidua, quæ ſe venereè oblectat de copula olim habita; quia eſt illi illicita per ſtatum. 2. Bigamus, qui in actu coniugali cum ſecunda exercito, repræſentat ſibi priorem, & de ea carnaliter delectatur; quia eſt permixtio cum aliena. *Lay. l.1 t.9 c.6. vide ſuprà l.3.t.4.c.2. & l.5.c.1. dub.2.art 2.*

ARTICVLVS II.

An actus coniugalis ſit præceptus, & debitus.

Reſp.1. Etſi coniuges nulla lege obligentur ad vſum matrimonij, tenentur tamen per ſe ex iuſtitia ſibi reddere debitum, ſi alter ab altero expreſſe, vel tacite, verecundia ſcilicet obſtante, petat. Ratio prioris eſt, quia non tenentur vti ſuo iure. Ratio poſterioris ſequitur ex natura contractus mutui. *S.Th.in 4.d.32.q.1 art.2. &c. communiter* ex *1.Cor.7.* Vnde reſolues.

1 Neuter tenetur, per ſe loquendo, ad petendum debitum, etſi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate, v g. ad auertendum periculum incontinentiæ imminens coniugi *Mart. Perez d.50.ſ.2. n.4.& 5.* vel ex iuſtitia legali, cò quòd ſalus publica periclitetur, niſi proles naſcatur.

2. Coniuges tenentur ad cohabitationem, nec poteſt alter ab altero inuito diutius abeſſe, ſine neceſſitate: quia hæc obligatio ſequitur ex obligatione reddendi debitum. *Sanchez, l.9. d.4. Cõn. d. 34.d.2.n.19. Perez d.50.ſ.3.*

3. Peccat mortaliter qui coniugi ſeriò & inſtanter, petenti debitum negat; quia eſt res grauis, & debetur ex iuſtitia: intellige, niſi petens, precibus, aut alia ratione honeſta, auerti poſſit & petitio non ſit immoderata, (nam ſi ſæpe petenti ſemel vel bis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur eſſe tantùm veniale, ob leuitatem materiæ; & aliquando, ſi nimis immoderate & iuſto ſæpius petat nullum, ſecundùm *Perez, d. 50. ſ.4.*) nec ſit alia iuſta

iusta causa negandi, *Bonac. q. 4. p. 1.* ex *Sanch. Fill. &c.* Iustam autem (secluso periculo incontinentiæ vtriusque) esse censet *M. Perez. l. c. n. 6.* si plures nascantur filij, quàm possint alere.

4. Peccat grauiter vir vel mulier, si se impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v.g. ieiuniis, &c. inuitâ comparte. Imò si aliter non possit reddere debitum, licitè non obseruat ieiunia Ecclesiæ; sicut & vxor, si notabiliter iis fiat deformior. *Bon. l. c. Sanch. l. 5. d. 3. n. 11. Regin. Côn. Fill. n. 306. &c. Perez. d. 50. s. 2.*

5. Coniux tenetur reddere debitum, quamuis illicitè petenti, si redditio hîc & nunc non sit illicita, v.g. petenti voluptatis causa vel ligato castitatis voto, vel die festo, &c. *vide Sanch. lib. 9. d. 6. Pont. lib. 9. cap. 3. Côinn. d. 34 dub. 6. Perez. d. 50. s. 5.* Quia malitia alterius non dat illi ius negandi quod suum est. Non tamen tenetur reddere petenti, sine graui causa, modo innaturali, vel in loco publico, vel sacro, &c.

6. Non tenetur reddere. 1. Si alter alteri debitum remiserit, v.g. si consensu mutuo vouerint castitatem, vel auctoritate publica celebrarint diuortium. 2. Si petens sit amens; quia talis non est capax vsus dominij, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen vti petere, ita & reddere licet, tam ebrio, quàm amenti, 3. nisi esset periculum fœtùs enecandi. *Nauar. cap. 16. Sylu. Laym. cap. 1. num. 9.* 3. Si alter mœchatus sit; quia frangenti fidem, fides frangitur eidem: nisi tamen ipse quoque sit adulter, vel causa adulterij.

7. Etsi is, qui matrimonio contracto, sciens prudens voluntariè cognouit consanguineam vxoris, in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem est de eo, qui inscia comparte vouit castitatem, post matrimonium consummatum. Si tamen ante voluisset, videtur obligari ad ingressum religionis, saltem primo bimestri: (nisi tamen matrimonium consummauerit) imò etiam post, si vxor consentiat, de quo plura *v. Lay. c. 11. n. 10.*

Resp. 2.

Reſp.2. Coniux non tenetur reddere debitum, ſi inde graue damnum, vel periculum ſibi, vel proli, merito timeat. *Perez d.*50.*ſ.*4. Vnde non tenetur ſequentibus caſibus.

1. Si illud petat maritus morbo contagioſo laborans, v.g. gallico, peſte, lepra, &c. (niſi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non ſit nimis grauis) *Bon.q.*4.*p.*1.*n.*8. *Perez d.*50. *Sanch.l.*9.*d.*14. *Lay.l.*5.*tr.*10.*p.*3.*ca.*1.

2. Si petat ab vxore laborante febri vel alio morbo, cui copula noceret. *Bon. q.*4. *p.*1. *n.*4. ex *Sanch. &c.* item *Perez l. c.* aut vt quidam volunt tempore menſtrui *Bon. q.*4. *p.*3. *n.*11. *& p.*6. *num.*10. contra *Sanch. Hurt. Perez d.*49. *ſect.* 3. aut cùm vxor eſt grauida, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortus) probabile timetur proli iam conceptæ. Imò tunc nec petere, nec reddere licitum eſt, vt per ſe patet, ait *Lay. ca.*1.*n.*7. & eſſe mortale dicit *Perez d.*49.*ſ.* 3. (addens ex *Sanch. Cõn. & Hurt.* ceſſante periculo prolis, vſum matrimonij licitum eſſe) aut ſi non poſſit vxor edere fœtum, niſi mortuum. *Bon.q.*4.*p.*1.*&* 2.*num.*14. (*Layman.* tamen *ca.*7. *num.* 7. dicit eo caſu licere reddere, imò & petere: quod *Bon. l. c.* concedit, ſi fiat ob periculum incontinentiæ) aut non poſſit edere niſi cum præſenti periculo vitæ. *Bon.l.c.num.*7. *Laym.l.c.num.*6. Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia graui ex cauſa, eam poſſe permittere, & debitum reddere, inſinuat *Laym. l.c.* ex *Sanch.l.*7.*d.*102. *num.*11. Denique propter graue periculum morbi) non tamen propter ordinarios dolores partûs) poteſt coniux negare debitum, etiamſi in altero eſſet periculum incontinentiæ. *Sanch. Præp. Palaus, Dian.p.*6.*t.*7.*R.* 64.& *p.*9.*t.*7.*R.*4.

3. Si alter debitum exigat innaturali modo; niſi tamen ex negatione timeantur grauiora mala, v.g. rixæ, odium, incontinentia.

QVÆRES. An aliquando liceat impedire prolis generationem?

Reſp. Poſſunt quidem coniuges ex graui cauſa aliquid facere, ex quo per accidens ſequatur effuſio ſeminis: pẽccant tamen, ſi in vſu matri-

monij,vel poſt vſum, faciant aliquid,quo impediatur conceptio aut ſemen conceptum reiiciatur. Ratio prioris eſt, quia non impeditur generatio, ne quidem indirectè, ſed tantùm permittitur vt non fiat, quod licet ex cauſa rationabili. Ratio poſterioris, quia agunt contra fidem, & finem principalem matrimonij. Vnde tales non excuſat paupertas imminens,aut periculum ex partu. *Vnde reſolues.*

1. Licitè interrumpitur actus coniugalis, etſi ex naturæ concitatione ſecutura ſit pollutio, dummodò ſit iuxta cauſa interrumpendi, verbi gratia,ſi ex continuatione immineat periculum morbi,vel mortis ab hoſte, vel aliquis alius interueniat. *Vide Perez d.49.ſect.9.*

2 Peccat probabiliter fœmina quæ in vſu matrimonij animum aliò diſtrahit,ne natura excitetur,venialiter tamen,vt *vt Perez l. c.n.7.* docet ex *Sanchez.*

DVBIVM. III.

An,& quibus ex cauſis poſſit fieri diuortium?

Reſp.1.Etſi matrimonium conſummatum, inter Chriſtianos nullo caſu ſolui poſſit, quoad vinculũ, viuente vtroque coniuge) *vi.Sanch.* & *Perez d.* 20. *ſ.9.& d.55.ſ.4.*) diuortium tamen, ſeu potius ſeparatio quo ad thorum,fit ſequentibus caſibus.

1. Si alter coniux moriatur. De quo ſi eſt certum, rurſus nubere poteſt:quod ſi interim alter mortuus non ſit, fama tamen & indicia ſufficientia habeantur, excuſatur nubens, neque ex dubio ſuperueniente an prior viuat, debent ſeparari, cum fortè non viuat, ideóque matrimonium ſit validũ.

2. Si ex coniugibus infidelibus altero ad fidem conuerſo,alter maneat infidelibus ſaltem niſi pacifice cohabitare velit, ſi ne contumelia creatoris :) idque ex diſpenſatione diuina,in fauorem fidei, vt patet ex 1 .*Cor.*7.15. *Perez d.*26. *ſ.*4. *& c.communiter.*

3 Si ante Matrimonij conſummationem ad quã intra primum bimeſtre, quod ad deliberationem datur,non tenentur,nec cogi poſſunt ſi ne iniuria alter inter religionem,in eáque profiteatur, *Perez l.c.& c.communiter.*

4. Si Papa ex alia iusta causa dispenset ante consummationem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. *Nauar. Bell. Perez d.20. s.7.*

Resp. 2. Manente vinculo matrimonij, licitè fit diuortium, & separatio quoad thorum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob grauem & iustam causam, qualis est.

1. Alterius coniugis culpabile adulterium: (per quod hic etiam intelligitur omnes species luxuriæ, in quo caro cum alia diuiditur, qualis est bestialitas, sodomia, etiam intra eundem sexum. *Bon. q. 4. p.5. n. 2.* contra *Fill. Sanch. Perez d.56. s.1. & 2.* ex *Matth.5.* & ex *cap. Gaudemus. c. Ex literis,* non tamen mollities, vel pollutio, oscula, tactus, vel amplexus impudici *Bonac. Sanch. Perez ll. cc.* licet propter similia ad tempus possit aliquando fieri separatio, vt nocens emendetur) tunc enim innocens religionem ingredi, aut sacros etiam Ordines suscipere potest, nocens vero non nisi cum innocentis consensu. Excipitur tamen ab hoc casu. 5. Si vterque coniux particeps sit eiusdem criminis. *Sanch. lib.10. d.6. Bonac. loc. cit.* 2. Nisi innocens alteri condonarit. Quod aliqui eum feciſſe censent, si eam post adulterium intellectum rursus cognouerit. *Bonac.* ex *Cõn. Henriq. Fill. Perez s. 3.* vbi vide plures casus exceptos.

2. Sæuitia mariti, vel vxoris. Ex qua si graue periculum comparti immineat, potest separatio peti à iudice; imò si mortem minetur, vel venenum paret, potest diuertere ante iudicis consensum, *v. Bonac. l.c. Laym. Perez s.5.*

3. Si coniux compartem trahat in peccatum, v. g. solliciter ad hæresin, veneficium, &c. tunc enim innocens potest se separare, imò tenetur, si periculum sit graue. *Laym. l.5. t.10. p.3. c.2, n.16.*

4. Morbus contagiosus, v. g. lepra. Quòd si tamen sine graui detrimento possit cohabitare, ad id tenetur, aut saltem adhabitare, & ministrare, nisi alter remittat.

5. Hæresis, vel apostasia, superueniens matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit iudicio Ecclesiæ, non tenetur coniugem conuersum recipere,

saltem ex iustitia : nam ex charitate aliquando tenetur, vt si sit periculum incontinentiæ. *Bonac. Laym. l.c. Perez d.57.s.1.*

6. Mutuus consensus. Ex quo licitè se separant vel thoro, siue ad tempus, siue in perpetuum, ob finem spiritualem; vel etiam habitatione. Quod tamen non solet permitti, nisi vterque ingrediatur religionem, vel vxore ad religionem transeunte, (aut si vetula sit, id est sexagenaria, *Azor*, &c. vel saltem quinquagenaria, *Sanch. Bon. Barbos. Dian. p.3. t.4.R.74.* manente in sæculo, in voto continentiæ) maritus suscipiat sacros ordines. Porrò apud quem, & cuius expensis, facto diuortio liberi sint educandi, *vid. Laym. hic l.c.* & *Sanch. vide Perez d.58. & 59. Bonac. p.3.p.5.n.11.*

Quares. An vxor teneatur sequi virum ad cohabitationem?

Resp. Teneri, quia vir est caput familiæ, & vxoris. Excipiuntur tamen sequentes Casus.

1. Si ex sequela timeatur graue onus, vel periculum v.g. vitæ, pudicitiæ, vel salutis; vel vxor à viro peregrè non alatur.

2. Si vir post matrimonium factus sit vagus, nec facilè sit sequi; secùs tamen, si antè fuit vagus, idque ipsa sciuit.

3. Si in contractu matrimonij additum fuit pactum, de non mutando domicilio, & nulla grauis necessitas vrgeat.

CAPVT III.

De impedimentis Matrimonij.

DVplicis generis sunt impedimenta : quædam illicitum tantum, alia insuper irritum matrimonium reddunt. Priora dicuntur impedientia, posteriora dirimentia.

DVBIVM I.

Quæ sint impedimenta impedientia tantùm?

Respond. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, sex potissimum reddunt matrimonium mortaliter illicitum, scilicet.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum.

Atque

Atque catechiſmus, crimen, ſponſalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

Dicitur 1. *Vetitum*, id eſt, prohibitio Eccleſiæ, quæ fit Epiſcopo; vel parocho, ob dubium impedimenti alicuius, vel inhabilitatis inter copulandos. *Vide Bonac. q. 1. p. 14. n. 1.*

Dicitur 2. *Tempus feriatum*, quod ſecundùm *Tr. ſeſſ. 24. cap. 10. de reform.* incipit nunc ab Aduentu Domini vſque ad Epiphaniam incluſiuè: & à die Cinerum vſque ad octauam Paſchæ incluſiuè. Quo tempore non prohibetur ipſe contractus, aut eius conſummatio, ſed tantùm nuptiarum ſolemnitates, vt eſt benedictio nuptiarum, ſolemnis ſponſæ in domum ſponſi traductio, ſolemniora conuiuia, & tripudia, &c. Neque *Trid. ſeſſ. 24. cap. 1.* prohibet matrimonium conſummari ante benedictionem, ſed tantùm hortatur, ne fiat, *v. Bon. d. c. Sanch. l. 7. d. 7. Cón. d. 30. Fill. t. 10. p. 2. c. 9. M. Perez d. 43. ſ. 10. n. 7.*

Dicitur 3. *Catechiſmus.* Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui reſpondet pro infante, quando ſupplentur cœremoniæ poſt baptiſmum collatum in neceſſitate: ſed videtur ſublatum per *Trident.* ſecundùm *Sanch. Fagund. Cón. Fill. &c.* qui ideo monent Parochos, vt in libro diſtinguant patrinos Catechiſmi, à patrinis Baptiſmi. *v. Bon. l. c.*

Dicitur 4. *Crimen*, vt 1. Inceſtus cum conſanguinea coniugis in primo vel ſecundo gradu, ſcienter admiſſus, (qui, impedit matrimonium cum quacunque alia perſona *v. Perez d. 23. ſ. 5.* vel cum propria matre vel filia, 2. Raptus alienæ ſponſæ. 3. Vxoricidium 4. Presbytericidium, 5. Suſceptio propriæ prolis ex baptiſmo, ad impediendam redditionem debiti, 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat, 7. Matrimonium cum Moniali. Verùm hæc per non vſum ſunt ſublata, vt *Lay. hic c. 15.* ex *Nau. Sanch. l. 7. d. 17. Cón. d. 30. dub. 3.*

Dicitur 5. *Sponſalia*, ſi cum vna contracta & non diſſoluta. *Cón. d. 30. à 3. Sanch. Fill. Bon. l. c. n. 5.*

Dicitur 6. *Votum*, ſcilicet ſimplex ſiue caſtitatis ſiue religionis, ſiue non nubendi. *Sanch. l. 4. d. 13. Rogin. l. 31. c. 24. n. 184. Bon. l. c. n. 7.*

Dixi in Reſponſione, *potiſſimùm*: quia præter ſuprà dicta, alia trina impedimenta numerantur.

Primum, eſt clandeſtinitas: etſi enim valeat matrimonium clandeſtine contractũ, vbi Tridentinum non eſt receptum, non licet tamen ſub mortali. Vbi autem Tridentinum eſt receptum, ſaltem quoad punctum matrimonij, eſt irritum, de quo ſequenti dubio.

Secundum, omiſſio benedictionis; quia ſine hac etſi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium ſaltem primum, vt ex *C. Noſtrates, & C. Sponſus q.* 5. docet *Bon. q.* 4. *p.* 6. *num.* 2. *Sanch. l.* 7. *d.* 82. *Sa, Henriq. Fill. &c.* qui tamen concedunt non eſſe mortale, intellige, per ſe loquendo; nam per accidens, ratione præcepti particularis, ſcandali vel contemptus, vt ſi omittant nihili faciendo, ac ſi eſſet res vana, vel vilè ac puerile haberent ei ſe ſubiicere) docet *Perez d.* 43. *ſ.* 10. *num.* 4. poſſe eſſe mortale. Dixi, *primum*: nam ſecundæ nuptiæ non benedicuntur, niſi primæ non fuiſſent benedictæ. Quòd ſi autem alter coniugum ſit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut ſaltem nunquam fuerit benedictus: etſi iure antiquo non licuerit, nunc tamen quibuſdam locis conſuetudo habet vt benedicantur, vt *v. Bon. l. c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, ſine cuius licentia ſi quis faciat, manet ipſo facto ſuſpenſus, donec abſoluatur ab ordinario Parochi, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium. ſi contrahatur matrimonium ſine præuiis proclamationibus: ſine quibus etſi valeat, non licet tamen ſub mortali, vt habet communis, (quancuam *Sanch. l.* 3. *d.* 5. *n.* 7. & *Gaſp. Hurtad. d.* 5. *num.* 5. putent, non eſſe mortale vnam omittere, quando certum eſt moraliter, nullum ſubeſſe impedimentum. Sed contrarium docet *Perez d.* 42. *ſ.* 1. *num.* 7. ex *Con.* & *Pontio.*) niſi Epiſcopus, vel eius Vicarius diſpenſet, vt patet ex *Trid. ſeſſ.* 24. *c.* 1. quod circa eas præcipit ſequentia. 1. Vt fiant in Eccleſia, inter Miſſarum ſolemnia. Poſſunt tamen etiam fieri in oratio, vel iuxta Eccleſiam, alióve loco, confluente magno populo. 2. Vt fiant à proprio Parocho,

Digitized by Google

cho, vel alio Sacerdote de eius licentia 3. Vt fiant in Parochia propria, & quidem vtriusque contrahentis, vti declarauit Congregatio. 4 Vt fiant tribus diebus festiuis, non immediatis, continuis tamen, id est, qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo, interpolentur. *v. Bon. q. 2. p. 6.* Vnde resolues.

1. Licet statim post vltimam proclamationem contrahere, etiam eâdem die: non licet autem differre vltra 4. menses, intra quos si non contrahant, repetendas esse denunciationes, declarauit Congregatio in *sess. 24. c. 1. de Reform.* Imò *Rituale Romanum* duos tantùm menses permittit, intra quos si non contrahatur, iubet repetere denunciationes, nisi videatur aliud Episcopo.

2. Post proclamationes, tenetur sub mortali, qui nouit impedimentum, illicò denunciare, quantumuis secretum esset, ad impedienda grauia mala, v.g. incestum, sacrilegium, &c. Si tamen inde alteri periculum infamiæ nasceretur, is ex charitate priùs esset monendus, vt à matrimonio desisteret. *Sanch. l. 3. d. 13. Fagund. p. 2. l. 6. c. 5. Henriq. Lay. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 8. &c. commun.* contra *Pontium d. 5. q. 6.* qui negat teneri denunciare, si sit ocultum. Idemque tenet *Mart. Perez d. 43. s. 6. n. 1. & seq.* sed cum hac limitatione, si tantùm audiuit, & nescit à quo, vel si pro foro interno sit dispensatum, vel si metuat magnum scandalum aut periculum, vel si sciat contrahentes esse in bonâ fide.

3. Contrahens ipse, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri; vel matrimonio abstinere, nisi dispensationem pro foro conscientiæ acceperit: tunc enim fateri non tenetur, nisi Iudex aliũde habeat sufficientẽ probationẽ, *Sanch. Syln. Laym. l. c. n. 10. v. Bon. l. c. Perez d. 43. s. 7. n. 2.*

4. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Episcopum, vel eius Officialem, neq; potest assistere. *Sanch. l. 3. d. 15. Mart. Perez d. 43. s. 7. n. 6. &c.* contra *Pontium.* Nisi tamen ex sola confessione nosset: tunc enim nullo modo posset negare matrimonium, siue publicè, siue priuatim petenti, neque illum admonere officij extra confessionem, licèt in confessione pos-

set,ac deberet.Et tunc, siquidem sine magno scandalo à matrimonio non possent desistere ; nec vellent suadere,vt contrahant communi consensu, sub conditione,si Papa dispenset animo tantisper cohabitandi vt fratres (non autem quoad thorum) donec accedat dispensatio, & iterum contrahant. Ita ex *Beia,& Potio lib.5.c.35.Mart. Perez lib.c.* qui addit si id omnimo nolint persistantque petere, debere Parochum adsistere.

5. Potest Episcopus vel eius Vicarius,non autem Decanus Ruralis dispensare, vel vt vna tantùm fiat proclamatio, vel vt fiant post contractum subito factum coram Parocho & testibus, ante consummationem, vel etiam vt planè omittantur, si iusta causa subsit,v.g.timor, ne alioqui malitiosè impediatur matrimonium, pudor contrahentium, senium,inconstantia,statûs disparitas,metus scandali, infamiæ,incontinentiæ,&c. *Bon.l.c.*

6. Etsi,quando per dispensationem contractum est matrimonium ante proclamationes postea faciendas,coniux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum,priusquam factæ fuerint : quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenet *Sot. Led. Texed.*contra *Sanch.*apud *Dian.p.9.t.8.R.19.*

7. Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen in casu necessitatis per Epiikiam declarare, præceptum hoc hic & nunc non obligare, v.g. si moriturus concubinam velit ducere, ob prolis legitimationem *Bon.l.c.*ex *Sylu.Sanch.&c.*

DVBIVM II.

Quæ impedimenta dirimentia matrimonium ?

Resp. Præter defectum cõsensus,de qua suprà *c.2. d.1.* sunt,quæ sequent. versibus eomprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio,crimen,
Cultûs disparitas,vis,ordo,ligamen,honestas.
Ætas,affines,si clandestinus,& impos.
Raptáve sit mulier,nec parti reddita tutæ,
Hæc socianda vetant connubia,facta retractant.

Dicitur.1. *Error*,scilicet personæ : qui dirimit iure naturæ,v.g. si Caio volenti ducere Annam offerat se Maria, cum qua, putans esse Annam, contrahat:

hat : quia error aufert libertatem,& conſenſum requiſitum iure naturæ ad contractum.

Dixi , *Perſone :* quia error qualitatis , ſeu conditionis perſonæ,(excipio ſeruitutem)non irritat matrimonium,vt v.g. ſi putetur eſſe nobilis, virgo,dines , &c. quam quis vult ducere , nec ſit talis : quia hic error non tollit conſenſum in perſonam,& materiam contractûs. Aliud tamen eſſet , ſi abſolutè nollet conſentire in perſonam , niſi tali conditione affectam,aut ſi ipſa conditio, iuxta intentionem cõtrahentis,trãſiret in conditionem perſonæ:vt ſi quis vellet ducere primogenitam Regis, ne aliam,& tamen alia ſubſtitueretur , non ſubſiſteret contractus *Bon.q.3.p.2.*ex *Sanch.l.7.d.18.Cõn.d.31.Fill.&c.*

Dicitur 2. *Conditio,*ſcilicet ſeruilis,vt ſi homo liber ignoranter contrahat cum ſerua'vel ſeruus cum ſerua, nullum eſt matrimonium. Idque ſecundùm ſententiam communiorem, iure tantùm Eccleſiaſtico , fundato tamen in iure naturali , cui eſt valde conformè.Ratio quia talis contractus aduerſatur 1. Bono Sacramenti cum ſeruus inuito domino nequeat cohabitare coniugi. 2. Bono fidei coniugalis, cùm non poſſit ſoluere debitum ad libitum alterius,3. Bono prolis,cum ſeruus omnia acquirat domino.Vbi tamen *Notandum,*non eſſe propriè ſeruos, qui ſunt [illegible]oloni originarij , vel aſcititij, vulgò dicti Leibeigene. *v.Laym.l.5.t.10.p.4.c.2.*

Dicitur 3. *Votum,* ſcilicet ſolemne Caſtitatis , per ſuſceptionem ordinis ſacri , vel per ſolemnem profeſſionem in religione approbatam,ſpõte emiſſam.

Dico 1.*Sponte :* quia metus grauis irritat profeſſionem,vt v.ſuprà *l.5.c.1.d.2.*

Dico 2. *Solemne :* quia votum ſimplex tantùm impedit non dirimit, (excipe tamen vota ſimplicia Societatis.*) v.Laym.l.c.3.*

Dicitur 4.*Cognatio,*quæ triplex eſt.

Prima dicitur Legalis, quæ eſt propinquitas perſonarum , proueniens ex adoptione perfectâ , (quâ ſcilicet perſona extranea aſſumitur in filium , vel nepotem , ita vt tranſeat in poteſtatem adoptantis ; eique ſuccedat , vel tanquam hæres neceſſarius ex teſtamento , in quarta parte , vel tanquam

filius ab inteſtato in totum) ea enim dirimit matrimonium vſque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, eiuſque deſcendentes. *C. Per adoptionem. 3. q. 3. C. Diligere. 30. q. 3. p. 5. §. 3. n. 4.* Vide tamen *Laym. c. 7.* & *Dia. p. 9. t. 6. R. 54.* vbi contra communem ſent. notat ex *Henr. Leſſ. &c.* probabile eſſe, quod poſt *Trident.* tantum dirimat vſque ad gradum ſecundum incluſiuè, ſicut cognatio ſpiritualis.

Secunda eſt cognatio ſpiritualis, quæ iure Eccleſiaſtico oritur inter perſonas aliquas, ratione Baptiſmi & confirmationis, dirimitq; matrimonium, (vt habetur *c. 1. de cognatione ſpirituali in 6. c. Veniens :* & & conſtat ex *Trid ſ. 24. c. 2. v. Bon. q. 3. p. 5. Sanc. l. 7. d. 34. Suar. 3. p. q. 67.*) inter baptizantem & baptizatum, & huius patrem & matrem; item inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & huius patrem & matrem.

Tertia eſt cognatio conſanguinitatis carnalis, quę eſt vinculum perſonarum, ab eodem ſtipite proximo deſcentium, dirimitque matrimonium vſq; ad quartum gradum lineæ tranſuerſæ incluſiuè. Et quidem quoad primum fortaſſis iure naturæ: quoad reliquos tres, ſolo iure Eccleſiaſtico. Vnde etiam Pontifex in his, ex iuſta cauſa, diſpenſare poteſt. Gradus verò lineæ rectæ, probabile eſt, omnes iure naturæ eſſe prohibitos. Porrò pro gradibus conſanguinitatis dignoſcendis ſtatuuntur ſequentes regulæ.

Prima. In linea recta tam aſcendẽtium, quam deſcendentium, quot ſunt perſonæ, tot ſunt gradus, vnâ dẽptâ, ſcilicet ſtipite: v. g. pater & filius ſunt conſanguinei in primo gradu; nepos & auus in ſecundo, &c.

Secunda. In linea tranſuerſa æquali, (quæ eſt inter perſonas à communi ſtipite æqualiter diſtãtes) quot gradibus perſonæ ſingulæ à communi ſtipite diſtãt, totidem diſtant inter ſe. Vnde frater & ſoror ſunt in primo gradu lineæ tranſuerſæ; patrueles & conſobrini in ſecundo; filij eorundem in tertio.

Tertia. In linea tranſuerſa inæquali, inter perſonas inæqualiter diſtantes à communi ſtipite, quot gradibus remotior perſona diſtat à ſtipite, tot gradibus diſtant inter ſe. Vnde patruus & nepos, filius & ſoror patris, ſunt conſanguinei in ſecundo gradu, quæ omnia patent in adiuncto ſchemate.

Dicitur

SCHEMA Consanguinitatis.

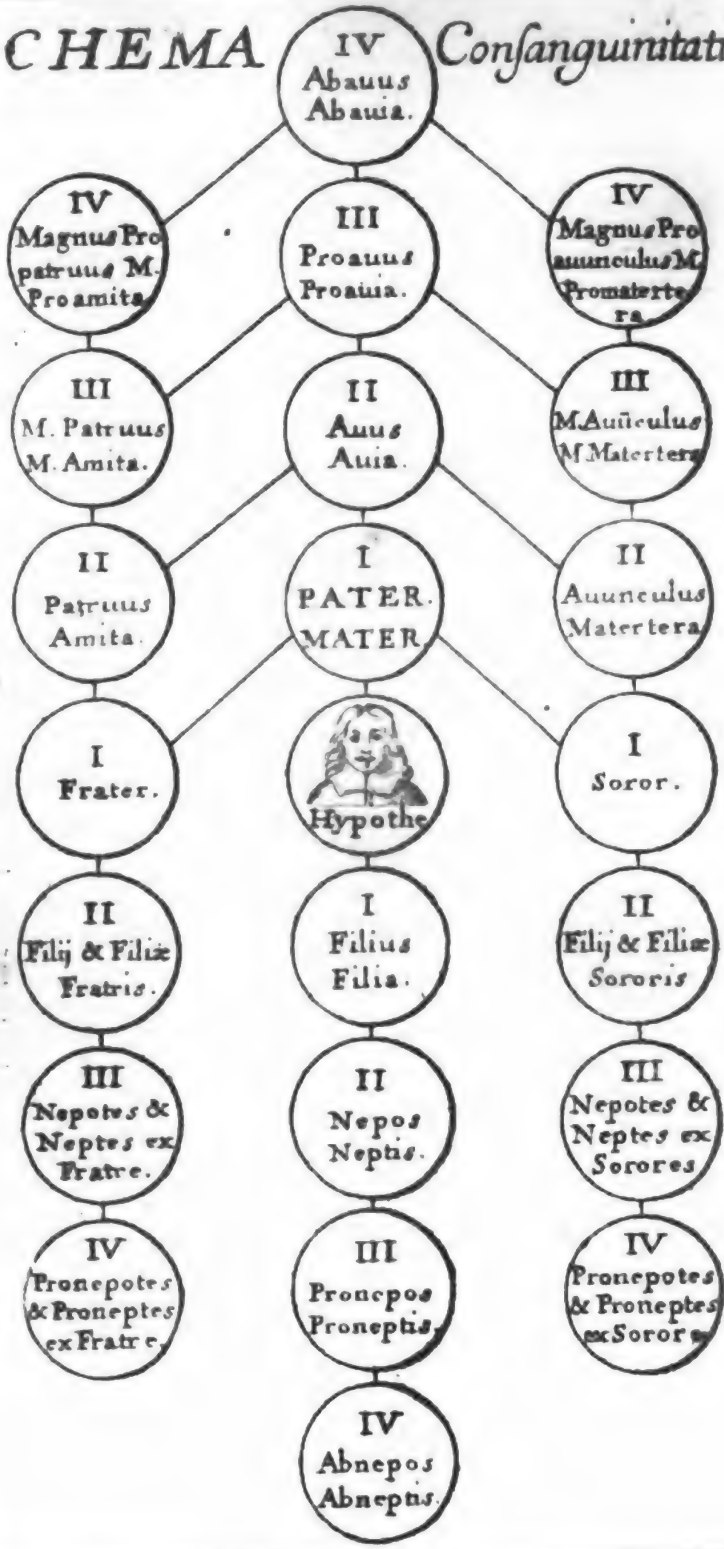

Dicitur 5. *Crimen*: idque triplex. Primum est homicidium coniugis, ab altero coniuge, & alio tertio siue physicè, v.g. gladio vel veneno; siue moraliter, vt imperio perfectum, eo consilio, vt postea inter se matrimonium contrahant. Quòd si cædes tentata sit, sed non perfecta; vel perfecta, sed absque intentione matrimonij ineundi; vel cum intentione quidem ea, sed non significata exterius, vel non communi consilio, sed ab altero tantùm, non dirimit matrimonium, nisi etiam adulterium præcesserit: tunc enim etsi vnus tantùm cædem perfecerit, altero ignato, dommodò id fecerit intentione matrimonij, verè dirimit. Ita *Con. Ledes. Sanch. l. 7. num.* 13. *& d.* 76.

Secundum est adulterium, quando nimirum duo carnaliter se cognoscunt, viuente alterius coniuge & vel matrimonium ineunt de præsenti, vel saltem dant fidem de ineundo post mortem coniugis. Sed in hoc casu requiritur, vt promissio sit acceptata, & vterque sciat alterum esse coniugatum, si enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, si quod postea ineatur coniuge mortuâ, *Perrez., Con. d.* 31. *num.* 57. *&* 61. *Sanch. l.* 7. *d. n.* 12. *Fill. n.* 256. *v.* etiam *Bon. q.* 3. *p.* 6. *n.* 8. *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 198. Excusatque ignorantia quæuis etiam facti, *Sanch. M. Leo in praxi p.* 9. *f.* 284. Sufficit autem si adulter dubitet, vtrum tempore adulterij & promissionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter coniux: quia præsumitur vixisse, nisi mors probetur. *Nauar. Sanch. l.* 7. *matr. d.* 79. *Bardi. d.* 6. *c.* 11. §. 8.

Tertium est raptus, per quem persona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonij ineundi causâ. *S. Thom. Molin. t.* 3. *d.* 105. Durat autem hoc impedimentum, secundùm *Trid.* quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi liberè consentiat. Vnde libertati restitutam ducere potest. Probabile tamen est, Tridentini decreto tantùm comprehendi raptum, qui fit causâ matrimonij *Sanch. d.* 13. *vid. Laym.*

Dicitur 6. *Disparitas*, cultûs, siue religionis; qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam catechumenum. Idque iure tantùm

Eccle-

Ecclesiastico non scripto. *Bon.q.*3.*p.*7. ex *Côn. &c.* inter baptizatos verò non dirimit,etsi impediat.Matrimonia verò cum hereticis etsi illicita,sunt tamen valida *v.supràlib.*2.*t.*1.*c.*4.*dub.*3.

Dicitur 7. *Vis*, siue violentia, & grauis metus iniustè incussus,ad matrimonium extorquendum; irritatque in vtroque foro. Et quidem iure naturæ,si à contrahẽte;positiuo autem,si à tertio sit incussus.

Addo *grauis*, qualis scilicet cadit in virum constantem, v. g. mortis perpetui carceris, amissionis bonorum, iniustæ excommunicationis, enormis indignationis patris valdè austeri. Quando verò metus est leuis,contractus censetur spontaneus; idque ad cauendas lites,etiam in matrimonialibus, vt Sacramento consulatur. *Rebel. Sanch. Pont. &c. communiter* cum *Dian.p.*3.*t.*4.*R.*230.& *t.*5.*R.*117.quamuis *Nauar. Gabr. & Couar.* id negent, si metus ita extorserit consensum,vt absque eo non fuisset. Addidi 2.*iniustè*; quia si iustè sit incussus,valet matrimonium talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab ipsomet,qui causam dedit; vt si v.g. deprehenso in crimine cum filia mineris accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*: quia matrimonium ex metu etiam grauissimo, vndecunque & quandocunque incusso, dummodo non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu, quàm eligitur medium euadendi periculum: & matrimonium est simpliciter voluntarium. Vnde resoluitur valere matrimonium in sequentibus casibus. *Vide Bonac. quæst.*3.*p.*8.

1. Si concubinarius metu gehennæ vel mortis in morbo vel naufragio contrahat cum concubina. *Banac.l.c.*

2. Si quis à medico persuasus, non diu se victurum,nisi ductâ vxore,eam ducat. *Bon. l.c.n.*19.

3. Si in carcerem coniectus, spe euadendi, contrahat cum filia lictoris. *Sanch. lib.*3.*d.*12. *n.*10. *Côn. d.*28.*dub.*1.*cap.*3.

4. Si ad mortem damnatus,vt euadat, ducat meretricem,aut aliam. *Côn.n.*10. *Fill.c.*4.*q.*1.

5. Si Princeps obsessus offerat filiam in matrimonium

monium obsidenti, vt liberetur obsidione. *Ibid.*

6. Si raptor vel defloratator virginis, metu mortis offerat se iudici ad eam ducendam. *Con. n.* 22. ex *Regin. Henriq. &c.*

7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, aliàs illi mederi nolentis. *Reb. Sanch. d.* 122. *Côn. Fill. n.* 103. etsi alij quidam negent.

8. Etsi metus grauis incussus fuerit tantùm ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum esse docet *Sanch. Salas, Palaus, Pontius, &c.* cum *Dian. p.* 4. *t.* 4. *R.* 33. contra *Az & alios* 4.

9. Quandò matrimonium ex graui metu contractum fuit, non teneri (in foro conscientiæ) per se loquendo, illud perficere, possèque altero inuito resilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamsi ab ipso, seu eius culpâ illatus fuerit, docet *Sanchez, Villal. Hurt. & Ochag.* cum *Dian. p.* 3. *t.* 4. *R.* 229. & *p.* 9. *t.* 8. R. 27. contra *Côn. & Pont.*

Dicitur 8. *Ordo.* scilicet sacer, siue Maior, quem qui non coactus suscepit, inualidè matrimonium contrahit, vt v. suprà *de Sacramento Ordinis*, & hic *impedimento tertio.*

Dicitur 9. *Ligamen*, propter quod, quamdiu quis ligatus est coniugi adhuc viuenti, inualidè contrahit cum alio: quamquam licitè, sine peccato, si moraliter sit certus de morte coniugis: qui si postea compareat, tenetur ad eundem redire, dimisso posteriore. *v. Bon. p.* 10.

Dicitur 10. *Honestas*, hoc est, iustitia publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, cum qua contraxit sponsalia, vel matrimonium ratum. Et quidem aute Tridentinum & iure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter sponsum & consanguineos spõsæ vsque ad 4. gradum, oriturque ex sponsalibus quibuscumque, etiam inualidis, (præterquam ex defectu consensûs) iure verò nouo Tridentini, non oritur si sponsalia sint inualida, & irritat tantùm vsque ad primum gradum si ex sponsalibus; ad quartum verò, si ex matrimonio rato sequatur, *v. Bon. p.* 11. *Sanch. l.* 7. *d.* 68. *Fill. tom.* 10. *p.* 2. *c.* 6. Notat etiam *Dian.* non oriri ex sponsalibus mutuo consensu

ſenſu diſſolutis,*p.3. tom.4. R.222.ex Pont. & aliis 3.* contra *Sanch.* vti neque ex conditionatis,donec conditio ſit impleta,*p.9.t.6.R.25.ex Oparou.* Oriri tamen ex matrimonio inualido , niſi ſit tale ob defectum conſensûs, *p.9. t.6. R.50.* ex declaratione Pij V. atque adeò etiam ex clandeſtino.*Ib.R.53.ex Pont.Palao,Hurt.Perez,&c.* contra *Sanch.& Præp.*

Dicitur 11.*Ætas* : quia ad valorem matrimonij, iure Eccleſiaſtico requiritur annus 14. viri, & 12. fœminæ completus : niſi tamen malitia ætatem ſuppleat,hoc eſt : adſit & doli capacitas,& potentia ad copulam , de quibus iudicare prudentum eſt.*Laym. c.12.n.1. Cap. De illis,&c. vlt.eodem tit.*

Dicitur 12. *Affines.* Eſt autem affinitas , propinquitas perſonarum nata ex copula carnali, ſiue licita ſiue illicita. Vtraque , iure ſaltem Eccleſiaſtico, dirimit matrimonium : illa vſque ad 3. gradum incluſiuè;hæc verò iure nouo,vſque ad ſecundum tãtum. Et quidem ſi antecedat matrimonium , nam ſi ſuperueniat,v.g.ſi Titius cognoſcat vxoris ſuæ cognatam in ſecundo gradu , non dirimit , licet is , qui peccauit,non poſſit petere debitum,ſed tantùm reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, ſicut in conſanguinitate , ita vt qui eſt vxoris conſanguineus in primo gradu,ſiue rectę,ſiue trãſuerſę lineæ , is ſit affinis marito in eodem gradu lineæ rectæ vel tranſverſæ.Denique omnis affinitas,quę oritur ex affinitate , ſublata eſt per *Concil. Lateranenſe. v.Laym.& Bon.p.12.* Vnde reſolues.

1. Is qui fornicatus eſt cum ſorore ſponſæ ſuæ, cum neutra poteſt validè contrahere,citra diſpenſationẽ; imò nec cum earum cõſobrina vel matertera.

2. Poteſt quis ducere affinem fratris ſui,etiam in primo gradu , v.g. duo fratres poſſunt ducere duas ſorores ; imò pater & filius poſſunt ducere matrem & filiam. *Laym. Bon. l.c.*

3. Titius poteſt ſucceſſiuè ducere Titiam & Bertam,quæ fuerunt vxores Caij & Sempronij fratrum.

4. Titius, qui duxerat ſororem Caij, poteſt poſt mortem Caij, eiuſque ſororis, ducere Bertam vxorem Caij.

Dicitur 13. *Si clandeſtinus* : quia *Trid.* irritat matri

trimonia eorum, qui contrahunt aliter, quam coram Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius vel ordinarij licentia,& duobus minimùm testibus: vultque grauiter puniri eos, qui contra hoc contraxerint,vel etiam interfuerint,*Vnde resolues.*

1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordinariam iurisdictionem in contrahentes,vtpote qui domicilium & habitationem habeant in eius Parochia: item Episcopus vel eius Vicarius in sua diœcesi,vti & Papa: item Capitulum sede vacante, Cardinales in Ecclesiis sui tituli, legati in sua prouincia.Sufficit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos.Nec requiritur, vt à parte rei vere sit Parochus, sed sufficit, si habeat titulum saltem coloratum ita vt communi errore habeatur Parochus,nec sit intrusus absque omni titulo,*v.Bon.q.*2.*p.*8.

2. Parochus, vel cuiuis habens iurisdictionem ordinariam potest alium sibi substituere;non tamen nisi Sacerdotem.

3. Cùm ad testes requisitos non addatur, debere esse omni exceptione maiores sufficiunt etiam infames, fœminæ; pueri habentes vsum sufficientem rationis,parentes,domestici,ac serui.

4. Si duo sint Parochi eiusdem Parochiæ potest vteruis assumi. Similiter qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad vnam Parochiam, partim ad alteram, potest alterutrum accersere: quia vterque est proprius Parochus.*Laym.Bon.l.c.*

5. Et si ex præcepto adhibendus sit Parochus contrahentis illius, in cuius Parochia matrimonium celebratur: sufficit tamen ad valorem, si alterutrius Pastor assistat, vt declarauit *Congregatio Cardinalium*, apud *Rebel.* & *Bon.q.*1. *p.*8. etiam extra suam Parochiam, vel diœcesin; quia hic actus non est iurisdictionis contentiosæ. Non tamen licebit tunc nuptis benedicere, sine alrerius licentia. *Sanch.l.*3 .*d.*19.

6. Is qui substituitur, debet habere expressam, vel saltem tacitam licentiam, ex ratihabitione de præsenti: quia non sufficit ratihabitio de futuro, quia quis putet alterum postea ratum habiturum.

Sanch.

*Sanch.d.*35.*Regin.Cón.* apud *Bon. l.c. n.*11. licet ipſe neget tacitam ſufficere.

7. Vagabundi poſſunt contrahere coram quolibet Parocho,(idque,vt *Laym.c.*4.*n.*3.docet ex *Sanch.* etſi alteruter tantùm ſit vagus.) Hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, vt monet *Trid.*an ſcilicet alibi ſint coniun&i, &c.& deinde petere licentiam ab Epiſcopo aſſiſtendi; ſine qua licet validè aſſiſtat ,grauiter tamen peccat. Ita *Laym.t.*4.*l.*3.ex *Sanch.d.*19.*& d.*25.*n.*14.

8. Peregrini, qui ex cauſa exiguo tempore domo abſunt, non poſſunt contrahere peregrè coram Parocho loci : quia non eſt illorum verus. Aliud eſt de iis, qui alicubi habitationem figunt , pro maiore parte anni aut eò venerunt animo manendi , ſaltem maiore anni parte,licet poſtea contingat caſu ſubito,recedere,v.g.famuli,ancillæ, ſtudioſi *Bon.q.*1.*p.*8. *n.*1.*Sanch.l.*3. *d.*23.*n.*11. Ratio quia contrahunt ibi domicilium Parochiale ; & Paſtor illius loci , eſt proprius illorum.

9. Parochus & teſtes ſic debent eſſe præſentes, vt aduertere poſſint quid agatur , & de eo teſtari. Et quidem non eſt neceſſe , vt ipſi videant contrahentes, dummodò audiant verba contractûs, ſi voces contrahentium nouerint. *Sanch. Fill. Pont. & alij* 5.cum *Dian.p.*8 *t.*7.R.68. contra *Rarboſ.* Ne refert,etiamſi per metum , vim dolum , aut iniuriam noſentes detineantur , vel etiam contradicant , ac. reſiſtant ; aut licet prohibiti ſint ab Ordinario , ne interſint *Bon.l.c.* ex *declar. Card.Cón. Fill.Sanch.ll.cc. &c.*

10. Parochus tenetur vtrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento , *Gutier. Sanch. Dian.p.*3.*t.*4. *R.*294. ſed de mutuo conſenſu *Trid. ſeſſ.* 24. *cap.*1. Eius tamen omiſſio quando de vtriuſque libero conſenſu conſtat , venialis tantùm eſt. *Sanch.Cón. Dian.l.c.* Similiter mortale non eſſe, etſi intelle&to conſenſu non dicat : *Ego vos coniungo in nomine Patris & Filij & Spir. S.* docet *Sanch. Cón. Vill.Gut. Dia.p.*3.*i.*4,*R.*256.contra *Rebell.&c.*

Dicitur 14. *Et impos* , quod impedimentum vocatur frigiditas, vel impotentia. Quæ ſi perpetua ſit, &

& matrimonium antecedat, irritat illud iure naturæ; vel omne & reſpectu cuiuſcunque ſi ſit abſoluta; vel certum tantùm, ſi ſit reſtricta ſeu reſpectiua. Idque ſiue orta ſit ab intrinſeco, & vitio naturæ, ſiue ab extrinſeco, opera hominis vel diaboli; ſiue cognita alteri fuerit, ſiue non; ſiue ſit ex patre vtriuſque contrahentis, ſiue alteriùs tantùm. Ratio, quia matrimonium conſiſtat in mutua traditione corporum, phyſicè aptorum ad generationem ſiue in traditione poteſtatis corporis ad copulam coniugalem: hanc autem poteſtatem impotens non poteſt tradere, cùm eam non habeat.

Porrò impotentia in viro eſſe cenſetur, quando eſt Eunuchus, vel ſaltem non poteſt ſeminare intra naturale vas fœminæ; in fœmina verò quando vel ſeminare non poteſt, (ſi verum eſt, ſemen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non poteſt virum pati, aut eius ſemen recipere.

Dixi 1. *Si ſit perpetua*: qualis eſt, quæ nulla arte poteſt tolli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à iure triennium, & experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedat*: nam ſi ſubſequatur matrimonium, non irritat illud, etſi vſum ita impediat, vt ſoli contactus, & oſcula liceant, citra periculum pollutionis. Idque quando impotentia eſt certa: nam ſi dubia ſit, tamdiu licet conari ad copulam, quamdiu probabilis eſt ſpes ſeminandi intra vas. *Laym. l. 5. t. 10. p. 4. cap. 12.* ex *Sanch. Nau. Henr.* Vnde reſolues.

1. Inualide contrahunt eunirati, ſeu Eunuchi, quando carent vtroque teſte: quia non emittunt verum ſemen aptum generationi. Nec refert, quòd inſtar ſenum ſterilium ſatisfaciant concupiſcentiæ fœminæ; quia id non faciunt per copulam naturâ ſua aptam generationi, ob defectum ſeminis, quod ſenes tamen emittunt, etſi ſemen ſenum per accidens non ſit prolificum. *Laym. l. c. Bon. q. 3. p. 13. &c.*

2. Validè contrahunt, 1. Steriles, quia etſi ſint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam, atque adeò ſunt capaces omnis iuris & obligationis matrimonij; & ſuſceptio prolis licèt

ſit

ſit præcipuus, non tamen vnicus, nec immediatus finis matrimonij *Bon.q.3.p.13.* ex *Hen. Côn. Fill. &c.* Eadem eſt ratio de iis, quæ non edunt fœtum. niſi mortuum, vel non niſi cum periculo vitæ *Bonac.&c. ll. cc.2.* Hermaphroditi : quia verè ſunt potentes ad vſum matrimonij. Et quidem ſi alter ſexus emineat, ſecundùm illum tantùm valebit : ſi vterque ſit par, optio illis datur, vt vtrolibet vtantur, ita tamen vt quem ſemel elegerint, ſemper retineant. *San. l.10. d.106. Bon. l.c.* ex *Henr. Sanch. Côn. Fill. &c.* Is qui paulò pòſt eſt moriturus, quia in eo manet potentia ad coitum, etſi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Eccleſiæ, quæ illis interdum ſuadet, vt concubinas ducant *Laym l.c.* ex *Sanch.d 105.n.3. Couar. &c.*

3. Impuberes, ſi vtantur ratione non iure naturæ, ſed Eccleſiaſtico tantùm, inualidè contrahunt; quia impotentia illorum eſt tantùm temporalis, v. ſuprà *hoc dub. imped.3.*

Quæres Quid cenſendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis?

Reſp. Circa ea *Congregatio Cardinalium* reſoluit ſequentia. 1. Vbi hoc decretum Concilij nondum publicatum eſt in Parochia, v. g. in Saxonia & Anglia, valere matrimonium contractum abſque forma præſcripta. Publicatio autem decreti facta præſumitur, ſi id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilij fuit obſeruatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia Friſia, &c. teneri formam præſcriptam ſeruare. Vnde conſequenter ipſorum matrimonia abſque forma Concilij, quamuis cõram Miniſtro hæretico, vel Magiſtratu contracta, videntur eſſe nulla *Laym.* tamen *l.5. t.10. p.2. c.4.* putat eam non eſſe mentem ſummorum Pontificum, propter grauiſſima incommoda inde ſubſecutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit obſeruatum, proprio Parocho, & Epiſcopo careat, nulluſque iſtic ſit, qui vices Epiſcopi vel Parochi ſuppleat, matrimonium valere abſque præſentia Parochi; ſeruata tamen in quibus poteſt formâ Concilij, nempe adhibitis ſaltem duobus teſtibus.

Idem

Idem est, si Parochus & Episcopus metu hæreticorum lateat, ita vt verè ignoretur vbi sit vel eorum metu absit à diœcesi,& ad neutrũ sit tutus accessus.

Dicitcr 15. *Raptave sit*, de quo v.suprà *in impedimento criminis*.

DVBIVM III.

Quomodo matrimonium inualidum sit reualidandum.

Resp. Si fuit inualidum propter consensum fictum, vel metu extortum, siue ex vna,siue ex vtraque parte,potest reualidari per quodcunque signum veri & noui consensus: quia si altera tantum pars fictè contraxit, consensus vnius partis habitualiter permansit,ergo accedente alterius consensu reualidatur *Sanch.l.2.d.32.n.9. Cón.d 24.d.10. n.89. Nauar. Fill. Bon. &c.* Vnde resolues.

1. Si metus, vel defectus consensus fuerit alterius tantùm partis,curãdum est,vt ea saltem nouum & liberum consensum eliciat,& externis signis prodat: alteri autem parti non opus est declarari,præstari nouum consensum ad valorem matrimonij. *Sanch.l.c.n.10.Cón.Bon.p.9.v.Mærat.d.7.s.15.n.4.*

2. Si vterque fictè,vel coactè consenserit,necesse est,vt vterque consensum reuocet, & verbis exprimat. Quia cum vtriusq; consensus planè nullus fuerit, æquè necesse est renouare & declarare,ac si factum nunquam fuisset. *Mærat.l.c.n.3.*

Resp.2. Si inualidum fuit propter impedimentum consanguinitatis, v.g. vel aliud simile occultum dirimens,tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur nouus vtriusque consensus, signo externo expressus: & quidem, vt probabilius docet *Sanch.l.2. d.36.* absolutus, & independens ab antiquo. Ratio, quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cùm non caderet in legitimam materiam. *Vnde resolues.*

1. Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur an sciat, illa suauiter inducenda est ad nouum consensum absolutè præstandum, dicendo v. g. *Si mihi non nupsisses, nonne modò nuberes?* vel *Angor scrupulis de matrimonij nostri valore, idcoque renouemus consensum.* Quod si fiat,

Digitized by Google

fiat ſufficere (præſertim ſi ſequatur affectu maritali copula) docet *Quintan in append t. 7. d. vlt.* Quòd ſi autem periculum ſit, ne pars illa impedimentum ignorans detrectet, & ſcandala, graueſque moleſtiæ timeantur, licebit vti ſententia contraria, quæ docet ſufficere, vt ſola pars impedimenti conſcia conſenſum renouet, & alteri declaret. *Sanch. lib. 2. d. 2. d. 26. & lib. 8. d 34. num. 61. Leſſ. l. 2. c. 17. Cõn. d. 24. d. 10 & Fill. n. 29. &c, Dian. p. 4. r. 4. R. 49.*

Reſp. 3. Vt matrimonium inualidum, quod coram teſtibus & Parocho eſt celebratum, reualidetur, non opus eſt denuò coram Parocho & teſtibus iniri, ſi impedimentum ſit occultum: ſecùs ſi ſit notum: quia prius matrimonium præſumptione Eccleſiæ, cenſetur validum, non autem poſterius. *Nau. Sanch. lib. 2. d. 37. Cõn. d. 24. dub. 4. Regin. l. 31. n. 183. Fill. n. 93.*

DVBIVM IV.

A quo, & ob quam cauſam, poſſit diſpenſari in impedimentis matrimonij?

Reſp. 1. Papa non poteſt diſpenſare in impedimentis iure naturæ, vel diuino dirimentibus niſi ex ſpeciali conceſſione: in iis verò, quæ iure Eccleſiaſtico dirimunt, poteſt. Ratio prioris, quia inferior non diſpenſat in lege ſuperioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, *niſi ex ſpeciali*: quia ſic Pontifex (non tamen Epiſcopus) poteſt matrimonium ratum diſſoluere, ex iuſta cauſa, *Sanch. Leſſ. Præp. q. 5. d. 8. Dian. p. 8. t. 1. R. 52. & 93.* Ratio poſterioris, quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam poteſt tollere, & quidem ſolus. *Vnde reſolues.*

1. Epiſcopis in impedimentis dirimentibus matrimonium iam contractum, non poteſt ordinario iure diſpenſare, niſi ex tacita conceſſione in caſu neceſſitatis, quando ſequentia concurrunt. 1. Vt defectus ſit diſpenſabilis, 2. Vt ſit occultus, id eſt, non ſit notorius. ſeu diuulgatus. 3. Vt ex altera parte ſaltem, matrimonium bonâ fide ſit contractum. 4. Vt non ſit facilis acceſſus ad Papam. Ita comm. *Sanch. Cõn. Mart. Perez d. 4. ſ. 7.* Quando autem contractum eſt ex diſpenſatione ſubreptitia, non poteſt Epiſcopus ſua diſpenſatione priorem confirmare

Dian.p.t.7. R.40.ex Præp. Porez. &c. In impedimentis verò dirimentibus matrimonij modum contracti, videtur nunquam posse:imò nec legatus à latere, nisi speciali facultate. *Laym. lib. 5. tr. 10. p.4. c. 6. & lib.1. tr.4. c. 22. Bod. q. 3. p. 15. &c.* contra quos *Dian. p. 8. t. 3. R. 80.* cum *Præp. Villalob. & Escob. de leg. ex. 14. c. 4.* putat, Episcopum id posse aliquando in casu rato, ex causa maximè vrgente, si omnibus tentatis iudicetur necessarium esse ad vitandam grauem infamiam, vel graue scandalum qui aliter occurri non posset? idque ex tacitâ Papæ licentia.

Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt Episcopi dispensare vniuersaliter. Quod addo quia excipiuntur illa, quæ iure naturali & diuino impediunt,vt totum castitatis absolutum, & perfectum. (*Bon. q.3.p. 15.* ex *Nau. Sanch. &c.*) & sponsalia priora, vt habet *Tann.d.8.q.4.dub.2. n.30.* ex *Sanch.l.7.d.17.n.8.* Idem habet *Fill.t.10.p.2. c. 10. n. 306. Laym.l.5.c.10.p.4.c.15.n. 2.* sub finem. Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ matrimonio superueniunt,& impediunt petitionem debiti,v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. *Bon.l.c. Sanch.l.8.d.12.n.16. Fill.l.c.* vbi excipit incestum commissum (matrimonio consummato,) cum consanguineis vxoris, in iis, qui non sunt iuuenes.

Resp.3.Possunt etiam Confessarij regulariter approbati, de licentia tamen suorum Prouincialiũ,dispensare ad petendum debitum cõiugale,propter cognitionem consanguinei coniugis in secundo gradu, vt *Rodriq.q.regularium tom.1.q.63.art.1.* nullo modo tamen in impedimento ipso.*v.Mart. Perez d.44.s.7. n.13.* Dixi,*Prouincialium*:quia quod *Molfes.Leon.&c.* volunt,Confessarios Societatis IESV habere omnes hanc facultatem immediatè à P. Generali,id refutat *Dian.p.3.t.2.R.14.*

Resp. 4. Vt licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur iusta causa: qualis secundùm *Fil.c.8.* est v.g.Extinctio magnæ litis vel odij, inter agnatos. 2. Ablatio scandali. 3. Inæqualitas matrimonij, nisi consanguineis vel affinibus nubatur,

batur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conseruatio facultatum in eadem Cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures *v.* apud *Sanch. d.* 19. *Con. d.* 33. *Hurt.* 26. *Mart. Perez d.* 44. *s.* 5. vbi notat. 1. Quantò gradus consanguinitatis vel affinitatis est propinquior, tantò requiri causam grauiorem. 2. Sæpè plures aggregatas causas sufficere, quarum singulæ non sufficerent. *vid.* etiam *Dian. p.* 8. *t.* 3. *R.* 93.

Resp. 5. Si quis dubitet an habeat impedimentum dirimens, v.g. contrahendi matrimonium cum certâ personna, & abhibitâ diligentiâ sufficienti nõ possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sine dispensatione, (nisi tamen præsumptio aliqua stet pro impedimento) quia possessio stat pro libertate contrahendi. *Sanch. Sancius, Franc. Lugo, Bardi. d.* 6. *c.* 11. *p.* 7. §. 11. contra *Laym. & Palaum.*

LIBER VII.

De Censuris Ecclesiasticis, & Irregularibus.

CAPVT I.
De Censuris in genere.
DVBIVM I.
Quid Censura Ecclesiastica?

RESP. Est pœna spiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti ac contumaci, per potentiam Ecclesiasticã aufertur vsus quorundam bonorum spiritualium *Laym. l.* 1. *t.* 5. *p.* 1. *c.* 1. Vnde resolues.

1. Per censuram non priuatur homo bonis merè internis, v.g. charactere, potestate ordinis, nec bonis propriis, ac priuatis, v.g. fide, charitate, gratia, &c. sed quibusdam externis & publicis, siue actionibus, quæ habent spiritualem aliquem effectum, vel commodum, vt sunt sacrificium, officium diuinum beneficium, administratio & susceptio sacramentorum indulgentia, publica Ecclesiæ suffragia: quia hæc, & non illa, subsunt dispositioni Ecclesiæ.

Vnde

Digitized by Google

Vnde si interdum priuetur bono aliquo temporali, v.g. conuictu humano per excommunicationem, id tantùm fit secundariò.

2. Exilium, carcer, seruitus, priuatio beneficij, nisi adiunctam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum, non sunt censuræ, quia sunt pœnæ temporales.

3. Nec degradatio, vel depositio est censura; quia etsi sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed perpetua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.

4. Nec cessatio à diuinis: quia non imponitur per modum medicinæ, ad tollendam contumaciam, sed ad propulsandam iniuriam Ecclesiæ factam.

5. Nec irregularitas, siue sit ex defectu, quia hæc non est pœnalis, sed tantùm impedimentum Canonicum; siue sit ex delicto, quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, sed punitiuæ, & ex se perpetuæ. Vnde nec tollitur per absolutionem, sicut censura, sed per dispensationem. *Bon. d. 1. q. 1. p. 1.*

6. Quando in Iubilæis, vel priuilegiis, datur potestas absoluendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi expressè addatur.

DVBIVM II.

Quotuplex Censura?

Resp. Diuiditur 1. Essentialiter in excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ est à iure, & fertur per Canones, constitutiones, vel statuta Ecclesiastica, stabili ac permanente lege: & eam, quæ est ab homine, quæ scilicet fertur à iudice, vel Prælato, per modū mandati, vel sententiæ iudiciariæ. Estq; vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas personas; vel generalis, quæ nullâ singularis facti aut personæ determinatione fertur. 3. in eam quæ est sententiæ latæ, quam scilicet ius, aut Iudex statuit ipso facto, (quo quis v.g. contra legem facit) sine alia sententia incurrendam; & eam, quæ est ferendæ, quam ius, aux Iudex non vult ipso facto incurri, sed per sententiam infligi. Pro quibus dignoscendis, considerandæ sunt verba, quibus

censura

cenſura fertur : quæ ſi includant alterius actionem ſeu miniſterium, ſignificant cenſuram eſſe ſententiæ ferendæ : latæ vero , ſi non includant. Si verò ambigua ſint , teneri poteſt *regula 49. iuris in 6.* quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio ſit facienda. *Vnde reſolues.*

2. Eſt cenſura latæ ſententiæ, 1. Si verba ſint præteriti, aut præſentis temporis, v.g. excommunicauimus, excommunicatus eſt vel fuit, excommunico, ſuſpenduntur, interdicuntur, volumus aut iubemus eſſe excommunicatum, ſuſpenſum . &c. 2. Si addatur particula, *ipſo iure, ipſo facto,* vel, *ſine aliâ ſententia.* 3. Si verba ſint , imperatiui modi v.g. incidat in excommunicationem , maneat interdictus, &c. Ratio , quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

2. Sententiæ ferendæ eſt ſaltem vt plurimum, 1. Si verba ſint futuri temporis, v.g. excommunicabitur, ſuſpendetur. 2. Si dicatur, excommunicetur, ſuſpendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba ſint minatoria, v.g. ſub pœna excommunicationis, ſub interminatione anathematis, &c. niſi tamen ex adiunctis aliud colligatur.

DVBIVM III.

Qui poſſint ferre cenſuram & in quos ?

Reſp. Cenſuram ferre poteſt omnis, ac ſolus ſuperior Eccleſiaſticus , habens in foro externo, ſeu contentioſo, iuriſdictionem, ſiue ordinariam , ſiue delegatam.

Porrò ordinariam, quæ eſt ratione officij, vel alterius iuris, poteſtque delegari Clerico, Clericatus priuilegiis gaudenti (vt *Bon. d. 1. q. 1. p. 2. Tay. l. 1. t. 5. p. 1. c. 3. n. 1.* ex C. *Cum Eccleſiarum. S. Thom. &c.* docent) habet 1. Papa reſpectu totius Eccleſiæ. 2. Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, eorumque Vicarij Generales. 3. Generales, Prouinciales , & Superiores locales religionum , reſpectu ſuorum ſubditorum. 4. Congregationes religionum , Concilia prouincialia Epiſcoporum, Capitula prouincialia quorumdam religionum, & denique. 5. Quidam alij ex conceſſione , vt multi Archidiaconi, Archipresbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente:cuius morte exspirat : nec delegatus potest alteri delegare, nisi habeat specialem huius commissionem,vt si sit delegatus Papæ. *Vnde resolues.*

1. Non possunt potestate ordinariâ ferre censuram,1. Parochi.2. Laici:quia non sunt capaces iurisdictionis Ecclesiasticæ; vti & religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fœminæ, licet sint Priorissæ, vel Abbatissæ:quia non sunt capaces iurisdictionis,seu potestatis clauium. Quando verò in iure dicuntur posse subiectos sibi Clericos suspendere ab officio,vel beneficio,suspensio non accipitur propriè pro censura, cuius violator irregularitatem incurrit, sed latè & impropriè, pro præcepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodò subiecto prohibet celebrationem, donec satisfecerit, subtrahens ei reditus interea. *Vid. Bonac. l. c. Laym. l.1.t.5.p.1.c.3.n.3.*

Resp.2. In omnes,& solos subditos alicui Superiori Ecclesiastico,potest ferri censura; quia subiectio & iurisdictio sunt correlatiua. *Laym. l. c.cap.3.* Vnde resolues.

1. Non baptizati non incurrunt censuras, licèt sint cathecumeni : nec mortui : quia non subsunt jurisdictioni Ecclesiæ. Nec refert,quod quandoque mortui dicantur excõmunicari ; non enim de nouo ligantur,sed excommunicatio prior tantùm declaratur,ac viuis prohibetur,ne cum iis agant,orando pro illis,sepeliendo,&c. Similiter dicuntur absolui ab excommunicatione, quando sepultura & orationes publicæ pro illis permittuntur. *Laym. l.c.*

2. Aduenæ & peregrini breui tempore alicubi commorantes, non ligantur censuris locorum, generali sententiâ aut statuto decretis;quia non sunt subditi *Laym. l. c. n.5.*

3. Etsi subditi extra suam diœcesin, (vel in loco diœcesis exempto) delinquentes contra legem sui Episcopi non incurrant censuram; Superior tamen saltem regularis, potest suos subditos, vbicunque existant per particularem sententiam censuris innodare. *vid.Laym.l.6.*

4. H

Digitized by Google

4. Hæretici, Apostatæ, & Schismatici, possunt affici censuris: quia per baptismum sunt subiecti Ecclesiæ. *v. Laym. l.c.*

5. Solus Papa non potest incurrere censuram; quia nulli est subiectus. *Bon. l.c.*

DVBIVM IV.

Ob quam causam possit ferri Censura?

Resp. Ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum, & coniunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali potest esse alienũ, v. g. Prælati, vel cõmunitatis, non tamen hominis priuati) aliàs requiritur propriũ. *Bon. p.* 3. Vnde resol.

1. Non possunt censurari infantes, vel amentes, quia non peccant. *Bon. d.* 1. *q.* 1. *p.* 4. *Laym. c.* 4. *num.* 3. ex *S. Thom. Suar. &c.*

2. Etsi ob peccatum veniale interdum fieri possit leuis suspensio, vel leue interdictum: excommunicatio tamen maior, suspensio grauis, & interdictum personale speciale (quicquid sit de generali) non potest ferri, nisi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non esset proportionata culpæ. Imo cum sint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantùm, ne censuræ contemnantur vt monet *Trid.*

3. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet esse mortalis, non tantùm quoad actum internum; sed etiam quoad substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leuiter percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset: vti nec, qui interius tantùm est lapsus in hæresim, quam exterius non significauit; quia Ecclesia tantùm iudicat de externis. *Bon. l.c.*

4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus, & consummatus, nisi expresè aliud sonent verba legis: quia pœnæ & odia sunt restringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit fauens, mandans, consulens, iuuans, nec vulnerans lethaliter, nisi mors sequatur. Item quando excommunicatur mandans, cõsulens, &c. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige efficaciter, seu effectu secuto: quia sine eo mandatum, consilium, & suffragium, non est completum, & perfectum

in genere homicidij, furti, &c. Alij tamen attendendum eſſe putant, vtrum in mandantes, conſulentes, &c. principaliter, & per ſe feratur excommunicatio ſeu verò acceſſoriè tantùm: & dicunt priore caſu eſſe excommunicatos, etſi non ſequatur effectus; non in poſteriore. Quæ ſententia in praxi eſt tutior. *Bon. l. c.*

5. Quicquid excuſat à peccato mortali, excuſat etiam à graui cenſura, v.g. materiæ paruitas, impotentia legem implendi, defectus aduertentiæ & deliberationis, ignorantia inuincibilis, ſiue ea ſit facti, vt v. g. ſi neſcias, quem percutis eſſe Clericum; ſiue iuris, vt ſi ſcias eſſe Clericum, teque mortaliter peccare percutiendo, neſcias tamen percuſſionem illam ſub excommunicatione prohibitam eſſe Ratio, quia non es contumax.

Dixi, *inuincibilis*: quia ignorantia culpabilis & craſſa non excuſat, niſi addatur in lege certus modus, v.g. qui hoc fecerit ſcienter, conſulto, qui præſumpſerit auſu temerario violare, (quæ verba, vtpote in re odioſa, accipienda ſunt ſtrictè (talis autem non poteſt dici temerariè præſumere, niſi ignorantia eſſet affectata, formalem dolum includens. *Eſcob. t. 4. c. 6. n. 37. Sanch. de matr. t. 3. l. 9. d. 32. num. 31.*

6. Non incurritur cenſura, ob peccatum ſoli naturali, vel diuino iuri repugnans, ſed requiritur præceptum Eccleſiæ, quod contumaciter violetur. Item, nec ob peccatum merè præteritum poteſt cenſura infligi ab homine, niſi aliquo modo pendeat in futurum, ratione ſcandali, vel reſtitutionis non factæ, vel perſeuerantiæ in peccato poſt monitionem; quia abeſt contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam ſine peccato, (modò iuſta cauſa ſubſit) poſſit ad tempus arceri ab aliorum conſortio, altari, communione, &c. vt ſubinde fit in religionibus: & in iure etiam vocatur excommunicatio, vel ſuſpenſio, ſed ratè, quia non eſt cenſura propriè dicta, cuius violatio inducat irregularitatem, ſed ſimplex tantùm pœna. *Fill. t. 11. c. 6. n. 186.*

7. Non incurrit cenſuram, qui legem tranſgre-

ditur

ditur ex graui metu,licèt quandoque non excuſetur à graui culpa ; quia non cenſetur contumax. *Laym l.1.t.5.p.1.c.5.num.9. Bon.d.1.q.2.p.3.n.2.* ex *Suar.Cón.&c.*

8.Cenſura inualida eſt ex triplici capite.

Primò,ob defectum ferentis,ſi ſcilicet careat iuriſdictione , vel eam habet impeditam per cenſuram, vel ſuſpenſam per legitimam appellationem, de qua *v.Laym.*

Secundo , ſi ſubſtantialis ordo iudicij prætereatur,vt li reus non citetur, nec moneatur ſub comminatione cenſuræ. Ratio,quia non eſt contumax, qui antè non fuit monitus do præcepto , & pœna annexa. Quod tamen intellige de cenſura ab homine iata per ſententiam particularem : quia quæ fertur à iure , vel per ſententiam generalem , vel etiam ſpecialem, reſpectu tamen actus futuri, non eget alia monitione ; cùm lex aut ſententia ſeipſa ſatis moneat. Idem eſt de ſententia non illatiua cenſuræ,ſed declaratoria tantùm:quia abſque alia monitione declarari poteſt cenſura , quando crimen , cui eſt annexa , commiſſum eſſe euidenter conſtat porrò vt cenſura ſit licita, requiritur 1 vt dicta monitio ſit Canonica,id eſt, trina, iuxta Canones:etſi aliquando ex iuſta cauſa ſufficiat vna tribus æquiualens v. g. moneo te ſemel pro tribus vicibus.2.vt ex ſcripto recitetur.3, vt cauſa cenſuræ exprimatur. 4. vt reo petenti exemplum ſcripturæ , intra menſem tradatur ; alioqui iudex ipſe ſuſpenditur à diuinis officiis. *Fill.t.11.c.4.*

Tertiò,ob defectum iuſtæ cauſæ.Hæc autem deficere poteſt tripliciter. 1. Si nec à parte rei , nec ſecundùm allegationes fori externi, ſubſiſtat. 2. Si à parte rei crimen ſubſiſtat quidem, non tamen in ordine ad iudicium:quia reus de eo non confitetur, nec legitimè de eo conuincitur. 3. Si à parte rei non ſubſiſtat crimen , etſi iuridicè probetur, ideoque titulum ſeu cauſam præſumptam habeat Iudex in quo caſu etſi ſententia à parte rei ſit iniuſta ideoque probabiliùs cenſura non liget in foro conſcientiæ ; in foro tamen externo ſeruari debet propter ſcandalum *v. Laym.p.1.c.6.*

Digitized by Google

DVBIVM V.

Qui possit absoluere à Censuris.

Resp. 1. A censurâ latâ per sententiam particularem, ordinariè is tantùm potest absoluere, qui eam tulit, vel successor, vel delegatus. Ab ea quæ lata est à iure communi, vel ab homine per sententiam generalem, si non sit reseruata, potest absoluere quiuis, qui cẽsuratum potest absoluere à mortalibus: si verò sit reseruata, ordinariè, & per se, potest tantùm relaxari ab authore legis, vel eius successore, vel delegato.

Dixi 1. *Ordinariè*: quia in articulo mortis quiuis Sacerdos absoluere potest à quauis censura.

Dixi 2. *Per se*: quia per accidens, & ex priuilegio, possunt etiam alij. *Laym. l.1 t.5. p.1. c.7.*

Resp. 2. Episcopi, secundùm *Trid. sess.24. c.6.* possunt 1. absoluere in foro conscientiæ, per se, vel Vicarium, ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ Papæ reseruatis exceptâ hæresi, à quâ per se ipsos tantùm absoluere possunt, (quantum est ex vi huius decreti.) Dicitur autem censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicũ, nec ad forum contentiosum deductum, aut si deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit absolutus. *Bon. d 1. q.3. pun.1. n.15. & p.2. n.1. ex declar. Card. &c.* 2. Possunt etiam fæpè absoluere à censurâ Papæ reseruatâ, propter impedimentum eius qui incurrit, vel quando propter senium, morbum, sexum, pauperiem, Pontifex non potest adiri. *Bonl. c.* ex *Nauarr. Sanch. Anila, Côn. &c.*

Resp. 3: Multi religiosi, præsertim Mendicantes, possunt ex suis priuilegiis, (in foro tamen interno tantùm) à variis censuris absoluere. *v. Dian. p.9. t.4. K.63.* Quare à superioribus suis illa priuilegia petant, cùm ad confessiones audiendas exponentur, & circa ea sequentes regulas sequantur.

Prima. Qui habet potestatem absoluendi à censris reseruatis Episcopo, non potest vi illius absoluere à reseruatis Papæ.

Secunda. Qui habet potestatem absoluendi à reseruatis Papæ, non censetur posse absoluere à censuris Bullæ Cœnæ: eò quòd hæ censeantur maiores,

res, nec comprehendi in conceſſione generali. *Dian.p.5.t.12.R.34.* ex *Suar. &c.* contra *Boſſium.*

Tertia. Qui habet poteſtatem abſoluendi à cenſuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibuſvis Papalibus & Epiſcopalibus à iure latis, etſi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæreſin, de qua alij probabiliùs affirmant, præſertim pro regionibus ſeptentrionalibus, pro quibus alioqui conceſſio per magnam partem eſſet inutilis.

Quarta. Poſſunt Regulares per ſua priuilegia, ſicut ab aliis cenſuris Papæ reſeruatis, ita etiam abſoluere duello certantes (idem de ſimilibus caſibus) poſt conſtitutionem *Clementis VIII.* ſicuti poterant ante eam, præterquam in Italia extra Vrbem: idque ex declaratione ipſiuſmet *Clementis* apud *Comitolum l.6. mor. Regin.21. n.83. Fill. tom.1. t.15.c.5. Laym.l.3.t.3.p.3.c.5.*

Reſp. 4. Ampla etiam ſolet dari poteſtas à cenſuris abſoluendi in Iubilæis: in quibus diligenter conſiderandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur poteſtas abſoluendi à caſibus reſeruatis Papæ, etiam conceditur poteſtas abſoluendi à cenſuris Papæ reſeruatis: quia is non ſolet reſeruare caſus, niſi ratione cenſuræ adiunctæ. Porrò abſolutio data confitenti bonâ fide in Iubilæo, cum intentione lucrandi illud, etſi poſteà vel ſuâ negligentiâ, vel propter aliud impedimentum non lucretur, eſt valida, tollique cenſuram. Secùs ſi ab initio indulgentias lucrari noluerit: eo enim caſu probabilius eſt abſolutionem non valere, & tam peccata reſeruata, quàm cenſuram de nouo debere tolli ab eo, qui poteſt extra Iubilæum.

DVBIVM VI.

Quomodo danda ſit abſolutio à cenſurâ?

Reſp. Id ſtatuendum eſſe ex natura tum cenſuræ, tum cuiuſuis abſolutionis. Ex qua circa abſoluendi modum reſolues.

1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, ſed ſufficiunt ea ſigna, quibus apertè ſignificetur abſolutio impendi. In foro tamen externo communiter ſeruanda eſt forma cuiuſque Epiſcopatus.

In foro autem conscientiæ hæc ferè est in vsu : *Ego te absoluo à vinculo*, v.g. *excommunicationis, suspensionis, & c. quam incurristi propter NN.* (*talem causam.*) & (si sit excommunicatus) *restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium, aut* (si sit suspensus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris, &c.* In publica autem ac solemni absolutione præmittitur Psalmus Miserere, & ad singulos versus pœnitentis humeri denudati leuiter percutiuntur (nisi ex iusta causa talis cæremonia videatur omittenda, præsertim in fœminis) tum adiectis precibus absoluitur & in Ecclesiam introducitur. Idem modus ferè seruatur in absolutione mortuorum, nisi quod sepulchrum virgâ percutiatur. *v. Rituale Romanum.*

2. Absolui à censurâ potest absens, imò & inuitus; etsi hoc communiter non liceat, ne censura contemnatur. Ratio, quia sicut pœna in absentem & inuitum potest statui, sic auferri. *Turr. Dian. p. 5. t. 9. R. 10.*

3. Is qui pluribus censuris est astrictus, potest absolui ab vna, relictis aliis: quia inter eas non est necessaria connexio. Vnde si dicatur, absoluo te ab omni vinculo, &c. valet pro omnibus : ideoque si sic absolutus in Iubilæo fortè omisisset inuincibiliter peccatum habens annexam censuram, id est excommunicationem, posset is postea ab eo peccato per quemuis approbatum absolui : cùm non sit amplius reseruatum, eò quòd censura, ratione cuius tantùm erat reseruatum, sit sublata.

4. Absolutio, vi aut metu graui, iniustè incusso extorta, non valet; imò nouam excommunicationem incurrit, qui metum incutit.

5. Absolutio data ab ordinario, non præstitâ satisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est; imò etiam data à delegato, modò non delegetur cum conditione satisfactionis : quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautionem, aut iuramentum de satisfaciendo cùm poterit.

6. Dari potest absolutio sub conditione de futuro contingenti; cùm sit actus iurisdictionis externæ,

næ,qui conditionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic absolui:si enim reus absolutionem meretur,non debet apponi conditio;si non meretur,non debet absolui.

7.Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, id est,pro certo actu & tempore, quo transacto reincidat : item sub certo onere , quo non impleto, censura reuiuiscat.

8.Probabilius est,eum qui habet potestatem absoluendi in foro conscientiæ à censura , posse id facere etiam extra confessionem, vt contra *Nauar. Suar.* & *alios* docet *Sanch. l.*8. *de matr. d.* 16. *Cõn. Dian.&c.*

CAPVT II.
De Excommunicatione.
DVBIVM I.
Quid sit , & quotuplex ?

RESp.. Excommunicatio est censura , per quàm quis priuatur communione Ecclesiæ. Estq; duplex:Minor,quæ tantùm priuat vsu passiuo, seu receptione Sacramentorum; & Maior,quæ etiam dicitur Anathema ,ac in iure ferè semper nomine excommunicationis intelligitur , priuatque omni communione Ecclesiasticâ, secundùm dicenda.Per hanc Maiorem excommunicatus,rursus est duplex: Toleratus , quem fideles non tenentur vitare. Et quidem post *Consilium Constantiense* , non tolerati sunt hi tãtùm. 1.Notorius Clerici percussor,de quo *infrà*. 2. Quiuis nominatim excommunicatus , & specialiter ac publicè denunciatus.*Vnde resolues*.

1.. In Germania Catholici securè communicant cum iis,qui notoriè sunt Hæretici,& consequenter excommunicati; quia non sunt nominatim excommunicati,ac publicè denunciati.

2. Non teneris vitare eum , quem scis peccasse contra legem , per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunicationis aliquid est vetitum, vel præceptum : quia requiritur , vt per sententiam expressam & specialem , contra personam in particulari, post peccatum commissum censura sit publicata,v.g.vt Ioannes sit denunciatus excõmunicatus;

catus ; vel saltem ita exprimatur persona : vt non liceat de ea dubitare, v. g. excommunicatus talis loci Decanum, Prætorem.

3. Licet dicatur, Excommunicamus Petrum, v. g. incendiarium, & eius complices, solus Petrus vitandus est, non verò alij, etsi sint notorij : quia sententia quoad illos, est tantùm generalis, & non specialis contra certam personam.

4. Non teneris vitare eum, qui priuatim in conclaui est denunciatus : quia id non est factum publicè: ad hoc enim requiritur, vt sententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v. g. in templo tempore concionis, vel aliter, pro more regionis.

DVBIVM II.

Ob quam causam incurratur & quem effectum habeat excommunicatio minor.

Resp. Incurritur ob vnicam tantùm causam, si quis nimirum cum excommunicato maiore excommunicatione communicet iis casibus, quibus non licet. Effectus eius est; priuatio sacramentorũ perceptionis. *v. Lay. l. 1. t. 5. p. 2. c. 3.* Vnde resolues,

1. Cùm iura dicunt, communicantem cum excommunicato, incurrere similem excommunicationem, sensus est, quòd similiter, id est, verè excommunicetur, licèt minore.

2. Propter communicationem cum excommunicato Minore excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incurritur censura.

3. Etsi excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, grauiter tamen peccat: administrando verò, probabile est, nec venialiter peccare.

4. Incurritur hæc censura, etsi quis propter leuitatem materiæ tantùm venialiter peccet, v. g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet : secùs si sit veniale propter imperfectum vsum rationis: quia pœna infligitur propter actum qui quantum est ex se, sufficit ad mortale.

5. Etsi peccatum veniale possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, ne Sacramentum in ea recipiatur. Vnde etiam

Cen-

Confeſſarij ordinariè priùs abſoluunt fideles ab omni vinculo excommunicationis, etiam minoris, deinde à peccatis.

6. Ab hac excommunicatione lata à iure, abſoluere poteſt Parochus, & quiſquis poteſt à mortalibus; cùm non ſit reſeruata. An verò qui poteſt abſoluere à veniali, habente annexam hanc excommunicationem, poſſit etiam ab ipſa, quidam affirmant, vt *Nauar.* & *Tol.* alij probabilius negant, vt *Suar. Cón.* quia ſicut hæc abſolutio eſt diſtincta à ſacramentali, ita etiam ad eam requiritur diſtincta iuriſdictio, quæ nuſquam conceditur omnibus Sacerdotibus. *v. Laym. l.1.t.2. p.2. c.3.*

DVBIVM III.

Quos effectus habeat excommunicatio Maior?

Reſp. Habet duplices; Mediatos, & Immediatos.

Mediati, ſiue remoti ſunt hi.

1. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicuius ordinis.

2. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter perſiſtat; & vt iura loquuntur, inſordeſcat, fit ſuſpectus de hæreſi, & contra eum vt talem procedi poteſt, ex *Trid. ſeſſ.25. cap.3.* ideóque (ſi crimen graue, & beneficij priuatione dignum commiſit) priuandus eſt beneficio: imò etſi crimen non ſit adeò graue, ſi tamen ad hæreſis ſuſpicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus priuari debet. *Bonac. d.2. q.2. p.vlt.* ex *Rebuff. Diaz, Nauar. &c.*

Immediati effectus ſunt ſequentes:

1. Priuat ſuſceptione & vſu paſſiuo ſacramentorum: vnde nullus excommunicatus ſiue toleratus, ſiue non, poteſt ea licitè recipere ſub mortali: niſi excuſet ignorantia inuincibilis, metus mortis, infamiæ, iacturæ bonorum, &c. quia cenſura non obligat cum tanto rigore. *Lay. l.1.t.5.p.2. c.2.*

Dixi, *licitè*: quia validè ſuſcipit omnia, ſaltem quoad ſubſtantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, ſi adſit ignorantia inculpabilis; dummodo cætera ad eſſentiam Sacramenti requiſita non deſint, quia per cenſuram non fit incapax abſolutionis, etſi prohibeatur eam recipere, priuſquam abſoluatur:

tur à cenſurâ. *Bonac.d.2.q.2.p.2.* ex *Fill. Suar. Cón. &c.* Nec obſtare, etiamſi excommunicatio ſit reſeruata, vel confeſſarius ſciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia abſoluat, docet *Dian.p.3.t.4.R.78.* ex *Cón.Suar.&c.* & *p.5.t.9.R.53.*

2. Priuat (ſaltem non toleratos) communibus Eccleſiæ ſuffragiis, orationibus, & fructu indulgentiarum, non tamen priuatis. Vnde non tantùm quiuis priuatus, ſed etiam Sacerdos poteſt tanquam perſona priuata, pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & ſacro; imò actionem ſacrificandi, provt pendet à merito priuato operantis, offerre, vel eius in Memento in particulari meminiſſe,

Dixi, *tanquam priuata*: quia vt miniſter Eccleſiæ non poteſt. Hinc irritæ ſunt ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in perſona Eccleſiæ, intercedentis pro ipſo, Deo offert, adeóque priuatur omnibus bonis, quæ in gratiam Eccleſiæ Deus. conceſſurus fuiſſet.

3. Priuat vſu actiuo Sacramentorum & adminiſtratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requiſito, & ſe non ingerenti, quandoque eſt licita v.g. ſi ſit Paſtor, cuius ſubditi teneantur audire ſacrum, nec ſit alius qui celebret: imò ſi etiam non Parochus fortè rogetur, & inuitetur ad celebrandum. Ac licèt communis doctrina ſit apud *Laym. hyc.c.4.* peccare fideles, ſi ſine cauſa neceſſitatis, vel magnæ vtilitatis, talem inducant ad Sacramentorum adminiſtrationem, quando alius miniſter haberi poteſt: contrarium tamen eſt probabile, ob facultatem conceſſam à *Concil. Conſtant.* cum tálibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipſummet excommunicatum, ſi conferat præcisè ob cenſuram peccare *Laym. l. c.num.5.* ex *Soto*, & *Sanch. l.7.de matrim.d.9. num.8.* Idem docet *Bonac. d.2. q.2. p.2. §.2.* ex *Vaſq. Suar. &c.* Non tolerato autem illicita eſt Sacramenti adminiſtratio, præterquam in caſu extremæ neceſſitatis: extra quam validè illud adminiſtrat, præterquam Pœnitentiam, quia hæc requi

nequirit iurisdictionem, quâ ipse caret. *vid. Laym. hic c. 2. Bonac. l. c.*

4. Priuatio vsûs diuinorum officiorum: ita vt non tantùm careat eorum fructu, sed etiam sub mortali iis nequeat interesse, parte notabili: ita vt moraliter censeatur cum aliis communicare; nisi excuset ignorantia, vel neeessitas vitandi scandali. aliaue iusta causa *Bon. l. c. p. 3. §. 1.* ex *Suar. Fill. &c.* Similiter peccant etiam alij, qui cum excommunicato vitando eidem Missæ interstunt, vt ex communi docet *Bonac. l. c. num. 9.* contra *Durand.* quia participant cum illo in diuinis. Aliud tamen esset, si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel breuiter priuatim, aut omninò separatim oraret, aut si aliis vnum sacrum audientibus, ipse aliud audiret: quia sic moraliter non censeretur communicare cum aliis, nec coniungi ad vnam orationem fundendam. *Bon. l. c. n. 16.* ex *Suar. Henriq. Filliuc. Côn. &c.* Ac licet peccatum hoc ex genere suo sit mortale; ex paruitate tamen materiæ subinde tantùm est veniale, vt si exigua pars Missæ, v. g. vsque ad Euangelium tantùm cùm illo audiatur. *Auila, Dian. p. 5. t. 5. Res. 21.* vel si Horæ priuatim cum eo recitentur. *Diana part. 5. t. 9. Res. 89.* ex *Suar. & aliis 9.* Porrò per diuina officia intelliguntur sacrificium Missæ, publica oratio, processio, cantus horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ solemniter fiunt (exceptâ concione) in quibus licèt alij fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum sub mortali vitare, nisi vel leuitas materiæ, vel ignorantia, aut simile quid excuset. Vnde si talis præsens sit, moneri debet vt recedat: si nolit, debet extrudi, vel exportari, licèt sit Sacerdos: nisi tamen grauius inde timeatur incommodum, ob quod si expelli non possit, omittendum est officium, etiam die festo, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Missam; si inchoauit, potest cæteris abeuntibus sacrum prosequi, vel abrumpere, ob sententiæ vtriusque probabilitatem: si consecrauit, debet, solo ministro manente, pergere vsque ad communionem

nionem inclusiue, & reliqua perficere in sacristiâ, vel alio decenti loco. Quòd si excommunicatus negligat procurare absolutionem eo fine, vt non audiat sacrum die festo, peccat mortaliter omissione sacri; secùs si alia de causa negligat. Quòd si etiam obligatus est ad Horas, non excusatur ab illis, (etsi non debeat dicere, *Dominus vobiscum*, sed *Domine exaudi, &c.*) quas si cum alio priuatim legat, veniaaliter tantùm videtur peccare.

5. Collatio Beneficij facta excommunicato nulla est, vti & præsentatio, vel electio, institutio, & & confirmatio. Ratio, quia excommunicatus etiam toleratus nõ potest communicare in officio, proindeque incapax est beneficij, quod datur propter officium. Idque licèt ignoretur excommunicatio; quia ignorantia inuincibilis etsi excuset à culpa, non tamen supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actum. *v. Less. l. 2. c. 34. d. 22.* Imò probabile est, excommunicatum, quamuis beneficio antè obtento non priuetur, fructus tamen & distributiones non facere suas, ideoque eas teneri restituere, etiam ante sententiam iudicis: quia est priuatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. Ita *Suar.* & *alij* contra *Sanch.* & *Côn.* qui probabiliter putant, ex consuetudine non teneri ante sententiam, modò per se, vel alium, inseruiat beneficio.

6. Priuat communicatione forensi. Vnde excommunicatus nequit esse Iudex, Aduocatus, Procurator, (licèt pro semetipso respondere possit ipse. *Bôn. Præp. Dian. p. 5. t. 9. R. 111.*) actor, tabellio, testis, &c. ita vt contra excommunicatum, etiam toleratum, semper possit reus excipere. Quod si non faciat, nec iudex eum repellat, valida eius acta erunt, si sit toleratus: secùs est, de iudice non tolerato, cùm sit priuatus iurisdictione *v. Laym. c. 2. Dian. p. 5. t. 9. R. 112. 113.* Non potest etiam esse tutor aut Curator. *Dian. p. 5. t. 9. R. 115.* ex *Sylu.* Neque testamenti executor. *Dian. p. 8. t. 9. R. 2.* ex *Carp. &c.* contra *Sanch. Lugo, &c.* Si tamen non fiat oppositio, validè exequitur. *Ib.* Nec potest ipse testari licitè, etsi faciat validè, etiam cum excom-

munic

municatum instituit hæredem. *Suar. Vill. Merc. &c.* cum *Dian. l. c. R.* 129. Denique contractus omnes ab eo facti (etsi sint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante executione) valent, nisi fiant ab eo vt persona publica, vel Ministro ratione muneris vel beneficij: quia tunc spectant ad iurisdictionem quæ suspensa est. *Dian. p.* 5. *r.* 9. *R.* 128. ex *Con. Fill. Merc. &c.*

7. Excommunicatus non toleratus priuatur vsu iurisdictionis. Vnde non potest validè eligere, conferre, præsentare, ferre leges vel sententiam: & qui sic beneficium à non tolerato accepit, dicendus est intrusus ac proinde tenetur, sine alia iuris declaratione, beneficium vnà cum fructibus relinquere.

Dixi, *Non toleratus*: quia acta tolerati probabile est esse valida ob bonum commune: grauiter tamen peccat, si absque necessitate talia exerceat.

8. Non toleratus priuatur Ecclesiastica sepultura, vt non possit in loco sacro, seu benedicto, sepeliri: & si contrarium fiat, ac corpora discerni possint, debet exhumari, nec in eo loco diuina peragi, ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus*: quia Ecclesia non postulat, etsi hæreticus, non speciatim denunciatus, in ea sepeliatur, vt docet *Suar. Laym.* & alij Iure nihilominus id prohibent Episcopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non communicantium in Paschate, etiam statuatur priuatio sepulturæ Ecclesiasticæ.

9. Excommunicatus priuatus omni alia ciuili communicatione fidelium, ita vt ipse non possit cum aliis, & si non sit toleratus etiam, alij cum ipso non possint communicare: idque in casibus hoc versu comprehensis.

Os, orare, vale: communio, mensa negatur:

Dicitur 1. *Os*, per quod intelligitur osculum, & omne colloquium, etiam priuatum, item per nutus, literas, internuncium, & quoduis signum beneuolentiæ.

Dicitur 2. *Orare*, id est omnis communicatio in diuinis, de qua suprà.

Dici

Dicitur 3. *Vale*, quod comprehendit omnem salutationem, (saltem honorificam) verbo, vel signo, vel amplexu, & secundùm quosdam, etiam resalutationem, eò quòd sit actus obseruantiæ. Sed contrarium videtur veriùs, quia est solutio debiti. Imò *Sayr. &c.* cum *Dian p.5.t.9.R.16.* putant probabile, quòd sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem alia signa, v.g. aperiendo caput, &c. quæ vrbanitatis causa fieri solent.

Dicitur 4. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus est, si fiat) item cohabitationem, cooperationem, societatem, v.g. in contractibus, ita vt moraliter censeatur communicare, quod prudens æstimabit: vnde nec iter cum eo tanquam cum socio facere licet.

Dicitur 5. *Mensa*, per quam intelligitur omnis conuictus, & conuiuia, per modum societatis & commercij; qualis non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, mensam, imò lectum. *v. Bon. d.2.q.2. p.6. §.1. & 2.*

Quæres 1. Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato?

Resp. Communicatio in diuinis censetur mortale, propter grauitatem materiæ, in ciuilibus autem, (etsi inducat minorem excommunicationem) secluso tamen contemptu tantùm est veniale regulariter. *Suar. Banny, &c. Dian. p.7.t.11.K.47.* Quod addo, quia aliquando est mortale, vt si quis cum excommnnicato communiter in eodem crimine, v. g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

Quæres 2. An aliquando liceat cum non tolerato communicare?

Resp. Quod sic, extra diuina, in his quinque casibus. 1. In casu vtilitatis, siue spiritualis ipsius excommunicati, v.g. vt conuertatur, siue alterius, vt ab excommunicato consilium petat, quod ab alio habere non potest; siue etiam vtilitatis temporalis, v.g. vt ab eo restitutio; vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen nouos cum ipso inire non licet, etsi si ineantur, sint validi, cùm nulla sit lex irritans. 2. In casu legis matrimonialis:

lis:quomodo vxori licet communicare cum marito,& contrà, niſi factum ſit diuortium. *Dian. p.5. t.9. R.122.*non tamen ſponſus de futuro cum ſponſa,*l.c.R.126.*ex *Sayr. Sanch.& Fill.*3. In caſu ſubiectionis: quomodo poſſunt filij etiam emancipati, (addit *Dia. p.5.t.9. R.118.119.* ex *Corn. Fill. Hurt. &c.*etiam adoptiui, vel illegitimi, imo etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines,) communicare parenti; ſerui, & ancillæ Domino,ſi ante excommunicationem fuerint in ſeruitio. Similiter religioſi Prælato: non tamen niſi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia euitari non poteſt. *Dian l.c.R.*17. contra *Sotum.vid. Fill.tract.12.c.8.n.203. Laym.& Bonac.l.c.* 4.In caſu ignorantiæ, iuris,vel facti 5.In caſu neceſſitatis, ſiue animæ, ſiue corporis, ſiue bonorum temporaliumiqui cáſus hoc verſu comprehenduntur:

Vtile,lex,humilis,res ignoratæ neceſſe.

DVBIVM IV.

Ob quas cauſas incurratur excommunicatio Maior?

Cùm hæ multæ ſint, variæ ſunt etiam excommunicationes, quæ in 4. potiſſimum claſſes diuidntur:nam aliæ nulli,aliæ Epiſcopo,aliæ Pontifici per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reſeruantur.

ARTICVLVS I.

Quæ ſint excommunicationes non reſeruatæ?

Reſp. 1. Ex iure antiquo vſitatiores ſunt ſequentes.

Contra omnes 1. In vexantes Eccleſiaſticos, quòd non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2. In directores Monialium, ſi fuerint diſcordiæ in electione.3. In extorquentes abſolutionem à cenſura per vim, aut metum. 4. In compellentes Eccleſiaſticos, vt laicis ſubmittant iura Eccleſiæ. 5. In docentes leges, vel medicinam religioſos, qui dimiſerunt habitum, vel eos retinentes in ſuis ſcholis 6. In ſepelientes tempore interdicti, vel interdictos,vel excommunicatos non toleratos,vel manifeſtos vſurarios 7. In impedientes viſitatores Monialium 8. In contrahentes matrimonium in

gradibus

gradibus prohibitis, vel cum Monialibus. 9. In edentes Gloſſas in Tridentinum. 10. In imprimentes libros ſine ſuperiorum licentia. 11. In præcipientes ſuis ſubditis, ne officia communia reipub. exhibeant Eccleſiaſticis, v. g. ne iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Doctores & Profeſſores non facientes profeſſionem fidei, vbi recepta eſt Bulla *Pij IV.* 13. In negligentes adminiſtrare iuſtitiam Eccleſiaſticis. 14. In poteſtates fouentes vſuras.

Contra Clericos 1. in Clericos in dignitate conſtitutos, aut Sacerdotes audientes publice ius, aut medicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas ſeculares. 3. In Clericos minores Epiſcopis, locantes domos vſurariis. 4. In alienantes bona Eccleſiæ, vel locantes vltra triennium. 5. In impugnãtes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, ſi ſint in ſacris. 7. In fictè reſignantes, vel permutantes beneficia. 8. In præſumentes abſoluere à caſibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religioſos. 1. In audientes Leges, vel medicinam extra clauſtra. 2. In habitum temerè dimittentes, vel matrimonium contrahentes. 3. In inſtituentes nouum ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum ſuis monaſteriis, vel Prælatis. 5. Tenentes arma ſine licentia intra clauſtra. 6. Non ſeruantes interdictum, quando ſeruatur à Cathedrali. *v. Fill. tom. 1. t. 14. 15. c. 84. Bon d. 3. p. 5. §. 1. num. 36.*

Reſp. 2. Supradictis adiectæ ſunt à *Tridentino* ſequentes, quæ valent, vbi illud eſt receptum. 1. In imprimentes, imprimi mandantes, vendentes apud ſe retinentes, vulgantes libros de rebus ſacris, ſine nomine authoris, & approbatione ab Ordinatio obtenta. 2. In docentes, non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Euchariſtiæ. 3. In raptores mulierum, iuuantes, fauentes. 4. In cogentes contrahere matrimonia cum præſcriptis. 5. In magiſtratus, qui requiſiti non iunant Epiſcopos, ad reſtituendam, vel conſeruandam clauſuram monialium. 6. In ingredientes (cuiuſcumque conditionis, vel ſexus fuerint) monaſteria Monialium.

lium, ſine licentia in ſcripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi monaſterium, & profiteri. 8. In impedientes, ſine iuſta cauſa, ſantam voluntatem mulierum emittendi vocem. 9. In dominos temporales, concedentes in terris ſuis locum duello.

ARTICVLVS II.

Quæ ſint excommunicationes reſeruatæ Epiſcopis.

Reſp. Sunt hæ, 1. Quæ contrahitur ex leui percuſſione Clerici, vel graui, ſi ſit mulier. 2. In eos qui abſoluti in articulo mortis (à cenſurâ, vel peccato habente cenſuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præſentant ſuperiori ſe, poſtquam conualuerunt. *v. Fill. t. 15. c. 10. n. 241, & 242.* 3. In Fratres minores, ſi admittant in ſuis Eccleſiis, ad officia diuina, Fratres tertij ordinis. 4. In procurantes abortum fœtus animati, effectu ſecuto, 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Epiſcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Epiſcopi per propria ſtatuta, & ſibi reſeruant: quas Confeſſarij videant in Agendis.

ARTICVLVS III.

Quæ ſint Papæ reſeruatæ extra Bullam Cœnæ?

Reſp. 1. *Contra omnes* magis obuiæ ſunt ſequentes. 1 In incendiarios. 2. In habentes litteras Apoſtolicas falſas, & non deſtruentes: item in falſarios litterarum Apoſtolicarum. 3 In effringentes & ſpoliantes Eccleſias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui cenſuram in alios tulerunt. 6. In abſolutos ab excommunicatione, ſub conditione, & non implentes. 7. In violentes interdictum Papale. 8. In dantes & recipientes aliquid ex pacto, ob admiſſionem ad religionem. 9. In Simoniacos reales, circa ordinem vel beneficium. 10. In committentes ſimoniam confidentialem. 11. In impedientes executionem literarum ſacræ Pœnitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid, pro gratia, aut iuſtitia, apud ſedem Apoſtolicam. 13. In committentes duellum, & ad id cooperantes, ſuadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monaſteria Regularium.

15. In

15. In impugnantes institutum Societatis Iesv. 16. In facientes iurare illicita,& contraria libertati Ecclesiasticæ 17. In rapientes bona Ecclesiastica; item exigentes tributa ab Ecclesiasticis. 18. Violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad fugientes ad Ecclesiam. 19. Docentes posse fieri confessionem in absentia. 20. in eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos; item in eos, qui in concionibus, aliisque publicis actibus, vt lectionibus, conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percussores Clericorum. Quæ cùm celebris sit, & multa scitu necessaria habeat agetur de ea particulariter infrà.

Resp. 2. *Contra Clericos & Religiosos* sunt hæ. 1. Participantes in sacris cum excommunicatis à Papa. 2. Procurrantes alienationem Ecclesiarum. 3. In Concionatores, qui scripturæ sensum, à Doctorum interpretatione alienum circa tempus Antichristi,& extremi iudicij, aliáque similia reuelata prædicant, 4. In Parochos non implentes iuramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes transeuntes ad alium ordinem, præter Carthusianum. 6. In Moniales exeuntes claustra sine licentia. 7. In religiosos, qui sine priuilegio, vel speciali licentiâ Parochi, Clericis aut Laicis Sacramentum Eucharistiæ, vel vactionis ministrare, vel matrimonia solemnisare præsumunt.

ARTICVLVS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio in percussores Clericorum?

Resp. Ea sic habet: *Si quis suadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat, & nullus Episcoporum præsumat illum absoluere.*

Dicitur 1. *Si quis*: intellige cuiuscunque sexûs aut status, etiam impubes, dummodò rationis compos & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consulentes, suo nomine factam ratihabentes, non impedientes, saltem si ex officio aut iustitia teneantur, vt Reges, Iudices, & cæteri superiores. Item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi,

Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata est. Ita *Laym l.1.t 5.p.2.c.5.n.6. Bon. d.2 q.4 p.1.n.* 8. ex *Molin &c.commun.*

Dixi, *saltem, &c.* quia si ex charitate tantùm teneantur, etiam excommunicari, docet *Suar Cajet. Fill. Medin. Sayr. &c.* Verùm id probabiliùs negat *Bonac. l. c.* ex *Nauar. Cònin. Regin. Henriq. Molin. &c.*

Dicitur 2.*Clericum:* quo nomine intelligitur omnis primâ saltem tonsura initiatus, (etiamsi coniugatus, dummodò cum vnica virgine,) & deferat habitum, seruiatque alicui Ecclesiæ: item etiam excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus verbaliter tantùm.

Dicitur 3 *Monachum:* intellige quemuis religiosum, etiam laicum, conuersum, nouitium, vtriusque sexus: item tertiarias S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum, & viuant in communitate: item eremitas subiectos alicui regulæ, vel superiori.

Dicitur 4.*Manus iniecerit:* per quod intelligitur quæuis contumelioſa actio exterior mortalis, circa Clerici persõnam, vel res ei adhærentes, siue fiat manu, siue baculo, gladio, &c. *Bon. d.2 q.4.p.1.* Ex dictis resoluuntur sequentes Casus.

1. Hanc excommunicationem incurrit. 1. Qui talem conspuit, conspergit aqua, puluere, conspurcat luto, euellit crinem, lacerat vestem, eripit aliquid per vim & iniuriam de eius corpore v. g. pileum, pallium, &c. ita vt actio sit grauiter iniurioſa. *Bon. l.c. Lay.c* 5.*n.*5. 2. Qui cõcludit, aut violẽter detinet carcere, vnde sine dedecore non potest exire. *Ibid.* 3. Qui persequitur, vt in flumen vel fossam incidat equo decidat, &c. *Ibid.* 4. Qui manus violentas iniicit in equum, cui is insidet, occidendo, vulnerando, cædendo, sistendo per frenum, quæ actio licet sit leuis respectu corporis, non tamen respectu honoris, *Ibid.* 5. Qui aliquid supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodò sit iniurioſum ordini Clericali *Laym.l.c.*6. Clericus, si seipsum ex malitia vel passione (secùs si ex deuotione) percutiat iniuriosè. *Laym.l.c.* ex *Nauar.l.* Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat vel per quem non

non debet, vt si morte dignus puniatur à iudice secu-lari, vel modo illicito; vt si à Prælato puniatur per laicum. *Bonac. l.c.* ex *Nauar. Sayr. Suar. Fill. Cón. &c. v. Lay. c.5.*

2. Non incurrit 1. Fur, qui clam abscindit crumenam, vel vestem tollit Clerico: quia non est actio violenta, sed fraudulenta. *Bon. l. c.* 2. Si percussio sit iocosa, vel causalis, v.g. si ianitor, vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: item si pueri habentes primam tonsuram se pugnis percutiant. *Bon. l.c.* ex *Mol. Fill. Cón. &c.* item si percussio sit ad defendendum se, vel vitam suam, vel vxoris, parentum, filiorum, vel res suas, cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. *Laym. infra.* Et denique quandocunque percussio ob leuitatem, vel imperfectionem actus, non esset mortalis, illata laico, vt docet *Caiet. Anila & Sa*; quod tamen *Suar.* vniuersaliter non admittit. *v. Bon. l.c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoscas, quòd habitum non gestet; quia ignorantia excusat. 5. Si Prælatus, præceptor, pater, subditum in minoribus constitutum, correctionis causâ (licèt ita accedat) percutiat moderatè, habita ratione culpæ; imò Prælatus & Præceptor Ecclesiasticus potest etiam in maioribus constitutum castigare. An idem possit pater, controuertitur in vtramque partem probabiliter. *v. Laym, loco mox citando* 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus, vel exerceat publicè officium cauponis, vel macellarij, vel scurram, & ter monitus non cesset; vel inuentus turpiter agens cum vxore, matre, sorore, vel filia; vel denique mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem: quia perdit priuilegium. *v. Lay. l.* 1. *t.* 5. *pun.* 2. *c.*5. *Fill. l.* 15. *c.*1.

Resp. 2. Etsi hæc excommunicatio sit reseruata Papæ, potest tamen Episcopus ab ea absoluere his casibus: 1. Quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen prudentum iudicio leuis, comparata cum enormi. v. g. si fiat palma, pugno, aut lapide, non relinquente vestigium: & secundùm *Anto & Diar.* *p.*9. *t.*4. *R.*19. nisi notabilem iniuriam & magnum scandalum pariat; qualem negat esse, si quis

Sacer

Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licèt guttæ ſanguinis effluant, Enormis verò erit, ſi membrum præſcindatur copioſus ſanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis perſonæ, vt ſi percutiatur Epiſcopus, vel Abbas etiam alapâ. 2. Si percuſſor ſit impubes, pauper, æger, ſenex, mulier, cœcus, claudus, ſeruus, filius-familias, vel non ſui iuris, vti & regulares ac moniales inuicem verberantes: item ſi ſint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum, vt non poſſint ire ad Papam, aut eius legatum; vel ſi dubium ſit de excommunicatione. *Filliuc. lib.* 15. *c.* 1. *num.* 35. *& ſequent.* Denique ſi ſit occulta. *vid. ſuprà hic cap.* 1. *d.* 15. & *Dian. p.* 9. *t.* 4. *R.* 63. In quibus omnibus caſibus pro foro conſcientiæ poteſt etiam facultas abſoluendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentiaria Romana à maiore Pœnitentiario, vt *v. ſuprà hic l.* 1. *t.* 2: *c.* 4. *in append.*

ARTICVLVS V.

Quæ ſint excommunicationes Papæ reſeruatæ per Bullam Cœnæ?

Reſp. Præcipua eſt in hæreticos: quæ extenditur non tantùm ad fautores, receptatores, & defenſores hæreticorum vt ſic, ſed etiam inſcienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæreſin continentes. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones. 1. Vt author libri ſit hæreticus. 2. Vt liber hæreſin expreſsè contineat, vel de religione agat. 3. Vt legatur materia notabilis, & ſufficiens ad mortale. 4 Vt ſcienter legatur, imprimatur, vel retineatur. *Laym. l.* 2. *t.* 1. *c.* 15. 1. Vnde reſolues.

1. Non excommunicaris 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiamſi animo hæreſin diſcendi legas. *Laym. l.c.* ex *Nauar. Sanch. &c.* 2. Si in Catholici ſcriptoris libro, vel alio, hâc Bullâ non contento, legas adiectà ſcholia, vel nota, authoris hæretici: quod tamen *Suar. t.* 5. *d.* 21. *ſ.* 2. limitat, niſi ſcholia eſſent tam copioſa, vt ex iis potiùs, quàm ex textu liber conſtare videretur. *Laym. l.c.* ex *Nauar. Sanch. &c.*

2. Non

2. Non prohibentur hæreticorum libri philosophici, & alij hæresin non continentes. *Laym. l. c. n.*3 Imo probabiliter nec ij, qui incidenter tantùm continent hæresin, non agentes ex professo de fide. *Sayr. Graff.* apud *Laym. l c.* contra *Suar.* & *Sanch.* qui id confirmat pro Germania, vbi Bulla cùm tanto rigore non est recepta. *v. Becan. 2. 2. cap. 15. q.* 8. Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reseruatam Indicis librorum prohibitorum, vbi is receptus est: quod non videtur esse factum in Germania, saltem cum isto rigore, vt habet *Laym. l. c. n.* 8.

3. Excommunicatur 1. Qui in sufficiente quantitate solum proœmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla est hæresis, legit, vt habet *Laym. l. c* & *Bonac.* 2. Probabiliter etiam is qui alterum iussu suo legentem audit: quia legit per alium. *Laym. l. c. Azor, &c.* contra *Sanch.*

4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epistolam seorsim editam legit; quia non est liber. *Laym. l. c. n.* 3. ex *Sanch.*

5. Non sufficit vna alterave linea; imò secundum *Sanch. Rodr. & Sa*, nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen *Bon.* & *Laym l. c.* non concedunt; licèt hic fateatur, Confessario id posse ad hoc seruire, vt non continuò damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate vnam paginam legit.

6. Non incurritur, si retinentur libri paruo tempore, v.g. vno alteróve die: quia sicut materiæ, ita & temporis paruitas excusat. *Laym. n.* 7. ex *Graff. Sayr. Sanch. &c.*

7. Excusat ignorantia, etiam crassa si vel nescias esse hæreticum, vel tractare de religione. *Laym. n.* 4. *v. Sanch. l.* 2. *mor. c.* 10. *& l.* 9. *de mat. d.* 32.

8. Non excusatur, qui librum vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Item nec is, qui affirmat non esse paruum, non esse exurendum. Item qui impedit ne comburatur, qui disputationis causâ defendit. Ita *Bon.* qui tamen excusat eum, qui laudat stylum, vel ingenium

genium authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est : v.g. si dicas, hic liber esset bonus si non haberet hæresin ; quia talis non defendit. *v. Laym. l. c. Bon. d. 2. q. 5. p. 4.*

CAPVT III.

De Suspensione & Degradatione.

DVBIVM I.

Quid sit suspensio quotuplex, & vnde dignoscendum, qualis, & quanta sit ?

RESP. 1. Suspensio est censura, quâ Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. *vid. Bon. d. 3. p. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. cap. 1.* Vnde resolues.

1. Solus Clericus potest suspendi.

2. Suspendere possunt, qui possunt ferre cẽsuras.

3. Ex genere suo, & nisi paruitas materiæ excusset est peccatum graue, exercere actum per suspensionem prohibitum : vnde & irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus se nõ ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter vtilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cùm alij licitè requirant. Imò etsi nominatim sit denunciatus & toleratus, alij tamẽ non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censeantur cooperari actui, à quo suspensus est : vnde audire eius Missam, non erit peccatum, (saltem mortale) si non inseruias. Ita probabiliter *Auila, Henriq. Suar. Sayr.* apud *Bon. d. 3. p. 4. n. 4.* etiam *Laym. l. c. cap. 1. n. 7.*

4. Suspensus non toleratus inualidè absoluit; quia non habet iurisdictionem.

Resp. 2. Suspensio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapso exspirat: alia fertur absolutè, seu indefinitè, manétque, donec per absolutionem tollatur 2. Alia est ab officio, siue id sit ordinis, siue iurisdictionis : alia à beneficio : alia ab vtroque. 3. Suspensio ab officio, vel est à toto, vel à parte tantùm, scilicèt à functione ordinis, vel iurisdictionis. Item suspensio beneficij, vel est à beneficio absolutè, vel à quibusdam tantùm functionibus, eius ratione competentibus. *Laym. Bon. ll. cc.*

Resp.3. Quantitas & qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ vtpote in re odiosa, non amplius sunt extendenda, quàm propriè accepta significent. *Vnde resolues.*

1. Suspenso absolutè & in toto, prohibetur omne exercitium ratione officij proueniens, tam ordinis quàm iurisdictionis, & consequenter non potest celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre: &c. Suspensus verò à parte beneficij determinata, verbi gratia ab ordine tantùm, vel iurisdictione, priuatur tantùm illius officij functionibus. Vnde Episcopus verbi gratia à iurisdictione suspensus, etsi non possit excommunicare, absoluere, delegare, &c. potest tamen exercere actus ordinis, vt consecrare templa, ordinare, &c. *Bon. l. c.*

2. Suspensus à certa functione Ordinis, v.g. à Sacramentorum administratione, non est suspensus à sacrificio. Similiter suspensus ab ordine, potest nihilominus conferre primam tonsuram; quia non comprehenditur sub ordine. *Bon. p. 2. n. 6.*

3. Suspensus ab officio simpliciter, non intelligitur suspensus à beneficio, seu fructibus eius. Debet tamen per alium supplere, qui per se nequit, vt fructus percipiat. *Bon. num.* 10. ex *Nauar. Suar. Henriq. Fill. &c.*

4. Suspensus ab ordine non videtur suspensus à beneficio; quia beneficium non fundatur in ordine. *Bon.* tamen dicit, indirectè suspendi à fructibus eius; quia dum non potest facere officium, non potest percipere fructus, *v. n.* 5.

5. Suspensus à beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspensus à recipiendis fructibus eius, non tamen ab officio, siue iurisdictionis, siue ordinis, etiã quod illi ratione ipsius beneficij competit. Vnde tenetur legere Horas, & cætera onera beneficij præstare, licèt fructibus non fruatur: hoc enim debet sibi imputare. Non tamen priuatur commodo, quod prouenit ex anniuersariis stipendiis Missarũ, nec eo, quod datur propter onus personale Clerici: quia non sunt fructus beneficij. Secùs est de distributionibus quotidianis; licèt ex his vel aliis beneficij

neficij fructibus possit ali, si aliunde sustentari nequeat. *Bon. l. c. n. 12. Sayr. Suar. Fill. &c.*

6. Suspensus à beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre beneficium : quia etsi hæc iura competant illi ratione beneficij , illi tamen actus non sunt beneficij, præcise vt sic, sed potiùs officij & iurisdictionis. *Ibid.*

7. Suspensus à beneficio, vel ordine absolutè, & sine addito, intelligitur suspensus ab omni beneficio vel ordine, nisi aliunde aliud constet. *Ib. n.* 8.

8. Suspensus absolutè , intelligitur ab officio & beneficio, *Laym. c. 1. n. 2.*

9. Suspenso Capitulo, vel Conuentu, non censentur suspensi singuli , nisi sint in culpa, ait *Sa, V. Suspensio* & *Laym. l. c. c. 2. n. 3.*

10. Si prælatus solo verbo dicat Sacerdoti , suspendo te, v. g. à celebratione, videtur esse simplex tantùm prohibitio , non censura : quia hæc licitè non fertur, nisi scripto. Prælatus autem non debet præsumi velle peccare , nisi aliud constet de eius intentione , aut nisi religio habeat priuilegium, absque scripto ferendi censuras *vid. Bon. de censuris in communi, d. 1. q. 1. p. 7.*

DVBIVM II.

Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absoluere ?

Resp. 1. Suspensiones Iuris communiores sunt sequentes.

1. Clerici ipso iure suspensi sunt, 1. Recipientes ordines sacros ab alieno , vel à proprio, in aliena diœcesi; vel sine ætate legitima aut dimissoriis, aut titulo , vel extra tempora , aut non seruatis interstitiis, vel per saltum , vel in censura, vel denique post matrimonium ratum: qui omnes suspensi sunt ab executione ordinum, nisi fecerint absque dolo: & si ordine vtantur , fiunt irregulares. 2. Excommunicans suspendens, aut interdicens sine scriptura, & causæ expressione , est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ , nisi sit Prælatus regularis. 3. Clerici scienter eligentes Episcopum, vel Parochũ indignum , suspenduntur à beneficiis biennio, 4. Ordinans & ordinatus simoniacè, est suspensus ab

ordinibus. 5. Parochi iungentes sponsos alterius Parochi sine licentia. 6. Grauantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona vel census Ecclesiæ, beneficij, vel alterius pij loci. 8. Sodomiam exercentes, simoniaci, prouocantes ad duellum, vel acceptantes, taptores vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram parrem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam vel munera: qui si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ; si inferiores Episcopo, ab officio & beneficio, vsque dum restituant duplum. 11. Iudex Ecclesiasticus (non Episcopus) qui facit iniuriam contra iustitiam, & conscientiam parti litiganti. *v. Bon. d. 3. p. 5.*

2. Religiosi. 1. Apostatæ recipientes ordines in apostasia. 2. Admittentes ad professionem ante annum probationis peractum. 3. Non vtentes habitu, & vestitu, modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in Monasteria.

3. Episc. 1. Ordinans non subditum, suspensus est à Pontificalibus per annum: ordinans verò inuitum suspensus est per annum à celebratione. 2. Admittens resignationes, contra formam præscriptã. 3. *v.* Intrans monasteria Monialium sine necessitate. *Fill. t. 17. c. 5.*

Resp. 2. Præter has suspensiones aliæ sunt ab homine: quæ si sint graues, requirunt culpã mortalẽ, v. g. vt quis suspendatur ab omnibus actibus sui officij, vel fructibus vnius anni. Potest tamẽ aliquis ob peccatum veniale priuari vno actu, v. g. eligẽdi.

Resp. 3. Habens Episcopalem auctoritatem potest absoluere à suspensione non reseruata; & communiter religiosi ex priuilegiis possunt absoluere ab omni suspensione in foro conscientiæ: & Episcopus potest absoluere ab omni suspensione iuris, si Sedi Apostolicæ specialiter reseruata nõ sit *Lay. c. 4. n. 2. ex Na. Su. &c.* Imò etiã ab hac, si proueniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum. *Bon. d. 3. p. vlt.* ex *Trident. sess. 24. c. 6.*

DVBIVM III.

Quid sit depositio & degradatio, à quo & ob quam causam fieri possit?

Subiici solent Suspensioni Depositio & Degra-

datio (etſi cenſuræ non ſint, vt dictum eſt *c.*1.) ob ſimilitudinem, quam habent cum ſuſpenſione, cùm vtraque ſit ab Eccleſiaſtico ordine, aut beneficio. Differunt autem à ſuſpenſione, quòd illæ auferant ipſum ius radicale, & titulum beneficij, idque in perpetuum: ſuſpenſio non item. Porrò depoſitio genericè accepta, alia eſt Verbalis, quæ abſolutè depoſitio dicitur: alia Realis, quæ dici ſolet degradatio.

Reſp. 1. Degradatio eſt priuatio executionis officiorum, & beneficiorum ſimpliciter & in toto, & abſque ſpe reſtitutionis, facta cum certa ſolemnitate, & priuatione priuilegij Clericalis, tam Canonis quam fori, ita vt ſeculari curiæ ſubdatur.

Dixi, *Executionis*: quia ordo ipſe non poteſt tolli. Interim degradatus tenetur ad votum caſtitatis, ſi fuit in ſacris, & ad Horas, niſi has fortè pœna, ad quam damnatur, v.g. triremes, vel aliud impediat.

Reſp. 2. Depoſitio verbalis eſt ſimilis priuatio, ſed ſine ſolemnitate dicta, & relicto vtroque priuilegio, Canonis & fori.

Reſp. 3. Clerici poſſunt degradari à ſuo Epiſcopo, ſed non ab inferioribus illo: deponi tamen poſſunt ab eodem per Vicarium.

Reſp. 4. Depoſitio fieri poteſt in caſibus iure expreſſis, & delictis: non tamen niſi grauioribus, arbitrio iudicis. Vbi notat *Laym.* crimen debere eſſe enorme, id eſt, vnum ex maximis. Degradatio ſimiliter fieri poteſt in caſibus tantùm grauiſſimis, quales ſunt v.g. crimen hæreſis manifeſtum, falſificatio literarum Apoſtolicarum, Sodomia frequenta, grauis calumnia proprio Epiſcopo irrogata. *v. Laym. hic c.*5. & *Fill. t.*18. *c.*8.

CAPVT IV.
De Interdicto.
DVBIVM I.
Qui ſit & quotuplex?

RESP. 1. Eſt cenſura Eccleſiaſtica, prohibens diuinorum officiorum, ſacramentorum aliquorum, & Eccleſiaſticæ ſepulturæ vſum, quatenus

tenus talis est. Quod addo, quia excommunicatio eodem priuat, quatenus est communicatio cum fidelibus: suspensio verò propriè non illum vsum, sed exercitium potestatis Ecclesiasticæ impedit. v. *Laym. lib. 1. t. 5. p. 4. cap. 1. Bon. d. 5. p. 1.*

Resp. 2. Interdictum diuiditur 1. In locale, quod immediatè locum afficit; & in Personale quod immediatè afficit personas; & Mixtum quod immediatè afficit locum, & eius incolas. Differt autem Locale à Personali, quòd in illo participatio sacrorum officiorum tum indigenis, tum aliengenis, non absolutè, sed in loco tantùm interdicto; in hoc verò certis personis aut communitati prohibeatur absolutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam locale, quàm personale, subdiuiditur in Generale, & particulare. Generale est, quo locus generalis, v. g. ciuitas, prouincia; vel quo communitas v. g. collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus aut persona particularis, aut particulares interdicuntur. *Vnde resolues.*

1. Interdictâ ciuitate interdicuntur etiam suburbia, & interdictâ parochiâ, etiam sacellum, vel cœmeterium contiguum, quia accessorium sequitur naturam principalis.

2. Interdicto populo non interdicuntur ij, qui non sunt pars populi, vt studiosi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur religiosi, quia in fauorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

3. Si dicatur ciues, v. g. Colonienses, sunt interdicti ij nusquam possunt interesse diuinis, (nisi tamen, desinant esse istic ciues, nec causam dederint interdicto) contrà verò, si ciuitas interdicto subiiciatur, licet ciuibus aut incolis, qui causam interdicto nõ dederunt, aliò ire, & istic diuinis interesse.

DVBIVM II.

Qui sint effectus Interdicti?

Resp. Sunt sequentes. 1. Prohibitio diuinorum officiorum. Vnde etiam interdicti, ob alienam culpam non possunt interesse sacro. Clerici tamen & religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt ac debent vt antè, Missas, diuinaque officia celebrare;

brare ; ſed ianuis clauſis , non pulſatis campanis, (niſi ad concionem , ſalutationem Angelicam, vel obitum alicuius (ſubmiſsâ voce,& excluſis interdictis. Permittitur tamen, vt in feſtis Natalis Domini, Paſchæ, Pentecoſtes , Aſſumptionis , & per octauam corporis Chriſti , diuina officia cantentur ſolemniter , admiſſis etiam interdictis , modò qui cauſam interdicto dederunt , altari nec appropinquent nec veniant ad offertorium,vel communionem.2. Prohibitio adminiſtrationis Sacramentorum,excepto Baptiſmo Confirmatione, & Pœnitentiâ,quæ omnibus permittuntur,iis exceptis, qui interdicto cauſam dederunt , etiam auxilio, conſilio vel fauore:Euchariſtia tamen poteſt dari morituris & deferri cum lumine & campanâ. Nec improbabile eſt, interdictis licere contrahere Matrimonium,vt *Sanch.Con.*& *Laym.*docent,contra *Suar.* quia hoc Sacramentum ſecundùm ſubſtantiam non ab Eccleſia,ſed ipſis contrahentibus miniſtratur. 3. Prohibitio ſepulturæ Eccleſiaſticæ , etiam reſpectu infantium & amentium. Excipe tamen Clericos,qui in Interdicto locali,ſi nominatim interdicti non ſunt , nec interdictum violarunt, poſſunt cum ſilentio ſepeliri. *Laym.c.2.n.3.4.* Clerici violantes interdictum , peccant mortaliter ; ſicut etiam religioſi vtriuſque ſexûs : qui inſuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem grauiter;ſi contra interdictum perſonale recipiant Sacramenta:ſi verò tãtùm violent locale,v.g. audiendo diuina officia,probabilius eſt,tantùm eſſe veniale , dummodò ipſi perſonaliter interdicti non ſint. *Laym.cap.3.*ex *Sylu.Soto.Auila,&c.*

DVBIVM III.

Quis cenſuram Interdicti ferre & quis tollere poſſit ?

Reſp.1. Interdicere poſſunt iidem, qui excommunicare & ſuſpendere. Et quidem vt determinata perſona interdicatur,videtur requiri culpa mortalis:vt autem feratur Interdictum locale, vel generale in communitatem,requiritur peccatum valdè graue , cum contumacia commiſſum à capite, vel præcipuis membris,licèt reliqui culpâ vacent.

Digitized by Google

Resp.2. Interdicta localia,& personalia generalia,quæ iure communi sunt imposita, nec reseruata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente iurisdictionem in communitatem interdictam, non tamen à Religiosis priuilegiatis: quia locus & communitas foro pœnitentiæ non subiiciuntur.

Resp.3 Ab Interdicto iuris personali particulari, si reseruatum non est, quivis approbatus potest absoluere.Denique per priuilegium absoluendi ab omnibus censuris non intelligitur potestas tollendi interdictum locale,aut personale communitatis.

CAPVT V.

De Irregularitate,

ETsi Irregularitas non sit censura, propter similitudinem tamen, quam cum ea habet communiter eidem annectitur: quapropter & hîc subiungo.

DVBIVM I.

Quid & quotuplex sit Irregularitas?

Resp.1. Est impedimentum Canonicum,susceptionem Ordinum sacrorum,& susceptorum vsum impediens. Vnde sequitur non esse censuram,sed quasi inhabilitatem: etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ, propriè tamen pœna non est. *Laym.l.1.c.5.p.5.cap.1.Bon.d.7.q.1.p.2.*

Resp.2. Diuiditur 1.in eam,quæ est ex delicto,& quæ est ex defectu. 2.in Totalem seu propriè dictam, quæ omni ordine suscipiendo, & suscepti exercitio priuat,v.g. homicidium, bigamia: & in Partialem, quæ aliquo tantùm ordinis ministerio priuat, vel solo ascensu ad ordinem superiorem; v.g.oculis vel palma Sacerdos carens,inhabilis est ad Missam, non tamen ad confessiones audiendas; & Diaconus sinistro oculo carens, inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Ordine ministrare potest.

DVBIVM II.

Quinam effectus Irregularitatis?

Resp. Sunt sequentes.1. Inhabilitare ad ordines suscipiendos, etiam primam tonsuram,& impedire exer

citium ordinum ſuſceptorum. Vnde Sacerdos irregularis, etſi validè, illicitè tamen abſoluit *Bon. l. c. num.* 4. *& p.* 4. 2. Quod collatio beneficij, ad cuius functiones inhabilis eſt, facta Irregulari, inualida ſit, ſecundùm ſententiam communiorem & tutiorem : etſi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipſo facto irritam eſſe, ſed merito irritandam. *Laym. l. c. cap.* 1. *n.* 2. *&* 3. *Sylu. &c. Bon. p.* 4. Secundùm quam ſententiam probabilem reſolues,

1. Is qui beneficium impetrauit in Irregularitate, poteſt, obtentâ huius diſpenſatione, illud in foro conſcientiæ licitè retinere, ſine noua collatione, etiamſi in diſpenſationis impetratione non ſit facta mentio beneficij. Item ſi poſtea beneficio priuetur, non tenetur fructus reſtituere.

2. Grauiter peccat, qui in Irregularitate exercet actum ordinis, aut ſuſcipit licet ordines ei collati ſint validi.

DVBIVM III.

Quomodo incurratur & tollatur Irregularitas ?

Reſp. 1. Cùm ab homine non feratur, nulla incurritur, niſi in iure expreſsè habeatur. *(Cap. Is qui de ſentent. excommun. in* 6.) Vnde in dubio ſiue facti ſiue iuris, tenere potes, quòd non ſis irregularis : quia melior eſt conditio poſſidentis. *Bona. q.* 1. *p.* 5. ex *Suar. Fill. &c.* Excipe tamen, ſi debites de homicidio ſaltem iniuſto à te commiſſo, vt patet ex *Cap. Significaſti*, & ex *C. ad audientiam*, 2. *de homicidio. v. Bon. l. c.*

Reſp. 2. Vt incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus conſummatus & mortalis, vt habet communis contra *Caiet.* Ratio, quia eſt grauis pœna, & difficulter relaxatur.

Reſp. 3. Irregularitas non tollitur per abſolutionem, ſed per diſpenſationem, hac vel ſimili formâ. *Diſpenſo tecum in Irregularitate, quam, vel quas, ob hanc* vel *illam cauſam, incurriſti.* Etſi quidem diſpenſans intendat tolere omnes, idque poſſit omnes tollit : ſin minùs, eam tantùm tollit, quam poteſt, & vult. Etſi verò hæc diſpenſatio ad

Pontificem spectet, ex iure tamen nouo *Tridentini*, vbi est receptum, potest Episcopus dispensare in Irregularitatibus, prouenientibus ex delicto, & non deducto ad forum contentiosum; nisi tamen sit homicidium, directè & in se volitum. *Bonac. q. 5. p. 1. num. 3.* ex *Trident. sess. 24. c. 6. Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. c. 9. n. 4.*

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam potest per professionem in religione approbata; sed quoad ordines tantùm, non quoad Prælaturas *c. 1. de filiis Presbyterorum. Bon. part. 2. Lay. c. 9. n. 6. Suar. Sanch. Less.* contra *Villalob.* qui apud *Dian. p. 4. t 2. R. 65.* tolli quoad omnia solita gubernari per Fratres illius Ordinis, vt Prioratus Præposituras, Rectoratus, & cætera munia. Circa quæ Prælatos saltem posse cum iis dispensare, in Capitulo tamen Generali vel Prouinciali, notat *Dian. l. c.* ex *Barbos.* Vnde resolues.

1. Solus Papa, & qui ab eo accepit priuilegium, potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.

2. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale priuilegium à Papa.

DVBIVM IV.

Quæ sint Irregularitates ex delicto?

Resp. Prima est, ob iteratum Baptismum seriò & scienter: estque irregularis tam rebaptizans, quàm rebaptizatus; etsi in rebaptizante irregularitas tantùm sit partialis, ne Clericus ad altiorem ordinem possit ascendere, neque incurratur si rebaptizatio sit occulta. *Conar. Tolet. M. Leo p. 3. f. 358. v. Bon. d. 7. q. 3. p. 3. Lay. l. 1. t. 5. p. 3. c. 2.*

Secunda, ex violatione censuræ, v. g. si eâ innodatus actum aliquem ordinis solemniter exerceat, nisi inuincibilis ignorantia excuset. *Lay c. 3.*

Tertia, ob peccatum, quo Clericus seriò & scienter actum ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet. *Bon. l. c. p. 6. Lay. l. c. cap. 3.*

Quarta, ob delictum, quo quis malè suscepit ordines, v. g. in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non habente iurisdictionem, vel per saltum, (licèt hunc suspensum tantùm esse, quam

quamdiu non miniſtrat in ordine per ſaltum ſuſcepto, ſatis probabiliter doceat *Auila, Naxar. Bon.*) vel ante legitimam ætatem, vel ſine dimiſſoriis, vel furtiuè, (Epiſcopo neſciente, nec anprobante) & non examinatus, *v. Bon. d. 7. q. 3. p. 4.*

Quinta, propter enormia crimina; ſi ſint notoria & publica v.g. quæ à iure habent annexam infamiam, vt adulterium, raptus, inceſtus, periurium in iudicio.

Sexta oritur ex iniuſta mutilatione vel homicidio, etiam indirectè tantùm voluntario, extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, ſiue in bello iniuſto, ſiue extra illud, iniuſtè concurrunt, conſulendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligitur, quando à corpore ſeparatur membrum aliquod principale, id eſt, pars corporis, quæ officium per ſe diſtinctum habet, v.g per manus, oculus, auris, &c. *M. Leo in praxi p. 3. f. 347.* ex *Conar. Nau. de Cenſ. n. 206. v. Bon.* 8. Vnde reſolues.

1. Non fit irregularis qui in rixa præſcindit alteri digitum, pollicem, vngues, dentes, barbam, capillos, labia, naſum, auriculam, (id eſt, cartilaginem, quæ tantùm deſeruit ad ornatum & tutelam auris:) quia non ſunt propriè membra. v.g. digitus eſt pars tantùm & officium membri. *Auila & alij* 8. cum *Dian. p. 4. t. 4. R. 26.* Item *M. Leo l. c.* ex *Gloſſa c. vlt. de hom. in 6. & L. quæritur. herm. 0. l. Non ſunt, 14. §. Parens, ff. de ſtatu hom.*

2. Nec fit irregularis, qui excæcauit hominem ſolo viſu priuando, non autem oculum extrahendo: nec qui debilitat tantùm membrum, & non abſcindit; quia non eſt mutilatio. *Dian. p. 4. t. 4. R. 26.* ex *Megal. &c.*

3. Quando plures (non ex conſilio, ſed in rixa) vnum percutiunt, & vnus lethale vulnus infligit, ex quo moritur; ſi conſtet quis hoc fecerit, hunc ſolum fieri irregularem docet *Sayr.* & *alij* 5. eum *Dian. p. 2. t. 15. R. 18.* contra *Auilam. Suar. &c.*

4. Qui infirmo bonâ fide dat aliquid, v.g. cibum vel potum; vel commouet, vel de lecto in lectum transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors vel eius acceleratio præter intentionem ſequa-

sequatur, non fit irregularis, nisi interuenerit lata culpa. *Auila, Fill.* & *aly* 4. cum *Dian. p. 5. t. 3. R. 117.* vbi ex *Bon. &c.* notat, Sacerdotibus & Religiosis circa moribundos licere eadem quæ laicis.

5. Qui amicum bono animo comitatur, ne periclitetur in rixa, non fit irregularis etsi amicus occidat alium *Auila, Henriq. &c.* cum *Dian. p. 4. t. 2. R. 17* Limitat autem *Præpos.* nisi suâ præsentia animauerit ad occidendum.

6. In bello iniusto si vel vnus occidatur, totus exercitus fit irregularis, saltem si aliquâ ratione sit cooperatus. *Bonac. q. 4 part. 4 n. 3.*

7. Irregularis fit, qui procurat abortum fœtûs animati animâ rationali; secùs, si animatus non sit. *C. Maiores, 32. q. 2. Bon. l. c. p. 8 n. 27. Côn. &c.*

8. Qui dans operam rei licitæ (imò secundùm multos etiam illicitè) sufficientem diligentiam adhibuit, ne ex ea homicidium sequeretur, & tamen secutum est, non fit irregularis, ob defectum voluntarij: secùs tamen, si dictam diligentiam omisit, omissione mortali. *Bonac. q. 4. p. 7. Less. l. 2. c. 9. dub. 19. &c.* Alij tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quauis culpa etiam leuissima, incurrat hanc irregularitatem. *Panorm. Couar. M. Leo p. 3. f. 354.*

9. Qui alternum mutilat vel occidit, ad necessariam sui defensionem cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem: quia hîc nulla est culpa, ergo nec pœna. *M. Leo p. 3. f. 349.*

DVBIVM V.

Quæ Irregularitates ex defectu?

Resp. *Prima* est ex defectu animæ. Ex quo irregulares sunt. 1. Amentes, phrenetici, arrepticij & epileptici; qui tamen si ordinati sunt, & intra annum eo morbo non laborarunt, præsumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborent rarò, & quidem sine clamore & spuma, permittuntur celebrare cum coadiutore, qui deficientibus ipsis suppleat sacrificium. *M. Leo p. 372. ex C. Illud 7. q. 1. & Glossa ibid. 2.* Illiterati, qui non habent doctrinam necessariam pro Ordinibus. 3. Neophyti, seu recenter conuersi, vsque dum

dum iudicio Episcopi sufficienter instructi sunt. *Secunda* ex defectu corporis. 1. Si propter eum ineptus est ad exercitium ordinis, vt sit cœcus, surdus, claudus, ita vt sine baculo nequeat ire ad altare. Item si careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen si vngulâ pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantùm) si verò siniſtro seu Canonico, aut eius vi visiuâ careat, indiget dispensatione: quod tamen negat *Valentia*, *Henriq. Sayrus*, si quidem dextero possit absque deformitate legere Canonem. 2. Si ordinem nequit exercere sine horrore offensione, aut scandalo aliorum, vt si careat auribus, naso, si notabiliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus, si membra habeat superflua cùm magna deformitate: in dubio verò, an deformitas sit sufficiens, Episcopi est iudicare; saltem in Clericus: nam in Regularibus id spectare ad eorum Prælatum contra *Barbos. &c.* docet *Suar. & alij.* 5. cum *Dian. p.* 4. *t.* 2. *R.* 73. licèt concedant Episcopum posse reiicere arbitrium Prælati: hunc autem si gaudeat authoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate dispensare, nisi deformitas sit tanta, vt scandalum generet. *Ibid.* ex *Rodriq. & aliis* 4. *Bon. Lay. M. Leo p.* 3. *f.* 170. Vnde resolues.

1. Non videtur irregularis 1. Qui habet 6. digitos, vel aliquos coniunctos, si non sit magna deformitas, & ordinem exercere possit 2. Qui habet in oculo maculam, visum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret vngulà pollicis, si possit hostiam eleuare & frangere. 4. Qui per vim aut infirmitatem factus est Eunuchus.

2. Irregularis est hermaphroditus quia est monstrosus. 2. Gigas, pigmæus, æthiops: non tamen inter suos, sed alienos, vbi disparitas ludibrio est.

Tertia ex defectu natalium. Ex quo irregulares sunt omnes illegitimi, eò quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem communi iure legitimantur. 1. Per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per professionem religiosam; quamuis ad dignitates etiam in

religio-

religione, v g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoueri non poſſint, ſine diſpenſatione. *v. ſuprà d.* 3. 3. Per diſpenſationem Pontificiam. Principes verò ſeculares non poſſunt legitimare, niſi tantùm in ordine ad officia ſecularia, & hæreditates. Porrò cùm dubium eſt an quis ſit legitimus, non cenſeri irregularem, contra *Vaſq.* & *alios* 5. vult *Dian. p.* 4. *r.* 1. *R.* 59. ex *Aula*: eò quòd quilibet præſumatur legitimus, donec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipſimet matri, etiam in fine vitæ, niſi rationibus conuincat, vel pater etiam aſſerat. *Ibi ex communi.*

Quarta eſt ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, ſiue ſignificationis matrimonij, ratione bigamiæ, eò quòd bigamus non perfectè repræſentet vnionem Chriſti cum Eccleſia, quippe qui carnem ſuam diuiſit in plures vxores. Non ſufficiunt autem ad hanc bigamiam ſponſalia cum pluribus, etiam ſecutâ copulâ; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus, ſed matrimonium verum, vel præſumptum, cum duabus, & conſummatum. Dixi, *vel præſumptum*: quia licet quandoque ſecundum matrimonium ſit nullum, iuris tamen fictione & interpretatione, præſumitur bigamia, licèt impropriè dicta. Vnde ſequitur, irregulares fieri ſequentibus caſibus.

1. Qui viuente, vel mortuâ primâ vxore cognitâ, ſecundam cognoſcit, etſi matrimonium ſit inualidum.

2. Qui viduam non virginem ducit, & cognoſcit.

3. Qui ducit vxorem priùs ab alia corruptam, etiam per fornicationem, & cognoſcit; non tamen ſi ipſe eam antè corrupit: quia tunc non eſt diuiſio carnis in plures.

4. Qui propriam vxorem cognoſcit, poſtquam ab alio per adulterium cognita fuit, quia ipſa iam diuiſit carnem in plures. Nec refert, etſi per vim vitiata fuit, vel vir corruptam, aut viduam eſſe ignorauit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, ſed ex defectu ſignificationis Sacramenti.

5. Qui.

5. Qui poſt ſolemne votum caſtitatis de facto matrimonium contrahit,& cõſummat,etiam cum virgine : quia interpretatione iuris cenſetur duo matrimonia contraxiſſe , vnum ſpirituale cum Chriſto,alterum carnale cum muliere.Nec refert,quòd inualidè contrahat;quia quantum eſt in ipſo, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia , ſiue iuris (quæ vel ex delicto proprio vel parentum , vel vili conditione perſonæ naſcitur) ſiue facti , modò crimen publicum ſit:ex occulto enim non oritur,ſi homicidium & cenſuræ violationem excipias, vt docet *Nauar. Cón. Laym.* contra *Suar.* qui ex occulto etiam oriri putant , modò infamiam ipſo iure connexam habeat. Porrò infamia ob crimen notorium, vel per ſententiam iudicis contracta, non tollitur, niſi per diſpenſationem Principis , cuius authoritate contracta fuit: Infamia facti,etiam orta ex enormi crimine, & digno depoſitione , tollitur per publicam & conſtantem vitæ emendationem.

Septima oritur ex defectu libertatis. Vnde irregulares ſunt.1. Omnes ſerui propriè dicti (& ſecundùm *Lay l.2. t.1. c.8.*) etiam originarij,donec conſequantur plenam libertatem 2. Coniugati niſi vxores conſentiant , & caſtitatem voueant. 3. Curiales,id eſt,curiæ ſæculari obligati,facto iuramento vel ſtipendio , vt iudices , aduocati, &c. quamdiu talia officia habent. Excipe tamen , niſi habeant ſpecialem diſpenſationem Papæ pro illis officiis , vt quidam Clerici in aulis Principum , in cauſis ciuilibus,non tamen criminalibus occupati; vel niſi conſuetudo , ſciente Papâ , id permittat. 4. Milites ſaltem quamdiu iuramento tenentur; item theſaurarij,& depoſitarij publici,& qui Rempub.adminiſtrant. Item apparitores, & ſimiles,qui ſæua , turpia exercuerunt , vel in cauſa ſanguinis miniſtrarunt. *M. Leo p. 3. f. 169.*

Octaua ex defectu lenitatis , ſcilicet ex licita mutilatione , vel homicidio in bello iuſto, vel iudicio. Quod ideo ſtatuit Eccleſia , quia Sacerdos gerit perſonam Chriſti, qui vtpote leniſſimus, neminem vnquam læſit , ad hanc autem requiritur,

vt.

vt occisio aut mutilatio de facto sequatur. Vnde non sufficit voluntas, nec vulneratio grauis *Bon. d.7.q.4.Tann.d.6.q.10.d.11.* Vnde resolues.

1. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in defensionem inculpatam honoris, vitæ, castitatis &c. vel etiam proximi : quia in iure non statuitur irregularitas, nisi ob homicidium, in bello iusto vel iudicio *Tann.l.c.*

2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello iusto (secus tamen, si ad occidendum hunc illum in particulari) idem est de Duce exercitus, tubicinæ, &c. *Bon.p.4.*

3. In iudicio iusto irregulares fiunt, qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur actiuè, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad id ordinatam. Dicitur 1. *Cooperantur*, vt Iudex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, &c. Dicitur 2. *Actiuè*, id est ex parte occidentium; quia non fit irregularis, qui se tantùm habet passiuè; & ex parte eius, qui occiditur, vt Confessarius hortans ad fatendam veritatem vel acquiescendum sententiæ iustæ, quam non potest differre nisi appellatione iniusta. *Cornel. & Dian.p.4 t.2.R.99.* dicitur 3. *Efficaciter*, quia adiuuans v.g. ferens ligna, vt comburatur ante iam suffocatus, non fit irregularis ; nec assistens supplicio, si sua præsentia in illud non influat. Dicitur 4. *Proximè* : quia qui remotè tantùm cooperantur, non fiunt irregulares, vt qui gladios faciunt, aut vendunt ; item legislator leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos esse malefactores, Confessarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, si respondeat iudicem sine acceptione personarum fungi debere suo munere: quia hi omnes sunt tantùm causa remota. Essent autem proxima, ideoque irregulares, si quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicuius sequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. si quis efficaciter vrgeret reum, vt scalam ascenderet, vel ad hoc illum iunaret, vel si iudici in particulari responderet, hunc esse plectendum. Possunt tamen.

tamen ſubinde etiam proximè cooperantes excuſari ab irregularitate, v.g. 1. Si fiat ex indeliberatione, aut cum ſemiplena tantùm aduertentia, verbi gratia, ſi dicat Confeſſarius, properemus aut inſtiget iumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio ſit valdè exigua, vt ſi iubeat reum adhuc vnum gradum aſcendere: quia minimum reputatur pro nihilo. *Auila & Henr.* apud *Bon. q. 4. p. 1. n. 9.* Item *Sua. Regin. Lay. &c.* contra *Vaſq. Turri Hurt. Bauny &c.* qui cenſent ex homicidio neminem fieri irregularem, niſi concurrat, vt publicus miniſter iuſtitiæ, ſiue ad cauſæ probationem, ſiue executionem; vel vt priuatus iniuſtè & cum peccato. Quam ſententiam probabilem cenſet *Dia. p. 3. t. 4. R. 79. & in ad lit. R. 15. & p. 8. t. 7. R. 61.* Hinc negant fieri irregularem. 1. Confeſſarium, vel alium quemcunque qui furem hortatur vt ſcalam aſcendat, caput ſupponat ad ictum excipiendum. 2. Eum qui carnifici dicit, vt aliquid aptet, quo citiùs extinguatur reus. 3. Qui dum reus ad ſupplicium ducitur, ſuggerit viam breuiorem. 4. Qui vendit vel commodat ſcalam, funes, enſes, & cætera inſtrumenta; etiam qui furcam fecit. 5. Qui interrogatus, à Iudice, an teneatur reum condemnare, reſpondit, teneri. 6. Eum qui carnifici putanti ſuſpenſum iam eſſe mortuum ſignificauit adhuc viuere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur 5. *Per actionem ex naturâ ſuâ, &c.* id eſt, quæ per ſe ſit cauſa talis effectûs: quia effectus per accidens, non imputatur danti operam rei licitæ. Hinc non fit irregularis, dicens carnifici; nemo te impedit facere tuum officium, ego meum feci: nec Iudices Eccleſiaſtici, degradatum tradentes brachio ſeculari: nec Clerici accuſantes aliquem in cauſa criminali, modò expreſsè proteſtentur, ſe non intendere, vt puniatur pœnâ ſanguinis, ſed tantùm vt ſibi vel ſuis ſatisfiat, vel impediantur mala ſibi aut aliis imminentia. *v. Bonac. q 4. Tanner. loc. cit. &c.*

SOLI DEO GLORIA.

INDEX

Digitized by Google

INDEX RERVM, quæ hoc libro continentur.

A

Bbas v. Prælatus.
Abbatissa an possit ferre censuras. 582
Abbreuiatio vitæ an licita. 150
Abortus. 156. & seq.
Absolutionis Sacramentalis forma. 472
Qui sint absoluẽdi. 513. & seqq. v. Iurisdictio. 504
Absolutio moribundi. 481
Absolutio à censuris. 586
Absolutio à reseruatis. 511
Absolutio à suspensione. 608
Abstinentia. 276. An teneatur abstinere carnibus in Quadragesima, qui non potest ieiunare. 29
Accusator. 346. An, & quis non teneatur alterum accusare. ibid.
Accedia quid sit. 388. Quale peccatum. 389
Quæ sint eius filiæ. ibid.
Adoptio. 565
Adulterans quot peccata committat. 26
Quid teneatur restituere. 197
Adulterium quid sit. 168. An, & quando dirimat matrimonium. 558
Aduocati officium & peccata. 340 & seq. An possit Aduocatus suscipere patrocinium causæ minus probabilis. 7. 341
Ægyptios consulere, quale sit peccatum. 78
Æquiuocatione vti an liceat in iuramento. 103
Ætas ad ieiunium. 280 Ad matrimonium. 571
Ad ordines. 541. Ad sponsalia. 543
Affinitas quid sit. 571. An & quæ dirimat matrimonium. ibid.
Aggressorem iniquum an, & quomodo liceat occidere. 152. & seq.
Altare quando exsecretur. 463

Ambitio

Ambitio quid ſit, & quale peccatum. 375
Amentibus an licitè dentur carnes die veneris. 18
An iiſdem licitè diebus feſtis imponantur opera ſeruilia. ibid. An quis licitè eos irritet ad blaſphemandum, ibid. An poſſit iis dari communio in articulo mortis. 437
Amicus an, & quàm grauiter peccet, ſi amico inuito quid auferat. 177
Amor filiorum in parentes. 138
Amplexus extra matrimonium an, & qualia ſint peccata. 164
Antichriſtis quo modo licita. 240
Apoſtaſia. 47
Apoſtata. 256. 528
Appellatio reorum. 353
Approbatio Sacerdotis quid ſit. 501. A quo petenda. 502. 503.
Archiepiſcopus v. Epiſcopus.
Argentarij peccata. 358
Ars notoria quæ ſit. 80
Artifices 71. Horum obligatio. 214
Aſpectus obſcœni qualia ſint peccata. 164. & ſeq. An, & quatenus liceant inter coniuges. 266. 554
Aſſecuratio quid ſit. 238
Aſtrologia naturalis. 77
Attritio. 474
Auaritia quid ſit, & quale peccatum. 377
Quæ ſint eius filiæ. ibid.
Auriſaber, v. Argentarius.
Aurigarum obligatio. 214
Aurigæ Catholici an licitè vehant annonam ad caſtra hæreticorum. 72
Auus quid debeat nepotibus. 140

B.

BAptiſmus, 402. & ſeqq. Quæ ſit eius materia. ibid. Quæ forma 404 & ſeqq. Quis Miniſter. 406. An duo poſſint ſimul vnum baptizare. 407. Quod ſit ſubiectum Baptiſmi. 408. & ſeqq. An poſſit aliquando repeti, & quâ formâ 409. & ſeq. Quinam ſub conditione baptizandi. 410. Quæ ſint ſeruanda circa cæremonias Baptiſmi. 411. & ſeqq.

Bellum. 158. & seqq. bellum defensiuum quibus gerere liceat. Quibus offensiuum. ibid. An liceat contra bellum iustum se defendere. ibid. Belli iustitia quomodo Principi indaganda. 159. In bello iusto, an liceat in auxilium aduocare infideles 160. An liceat eosdem in bello iusto iuuare. ibid. Quid liceat in iusto bello. 161

Beneficiati an, & quando obligentur ad Horas Canonicas. 310. An ad restitutionem fructuum, si horas omiserint. 311. An sint absolutè domini suorum prouentunm. 324. & seqq. Obligati ad Missas an possint pro iis accipere stipendiū. 452

Beneficium Ecclesiasticum quid sit. 299. Quotuplex. 300. Quomodo acquiratur, & conferatur. ibid. & seqq Quæ requirantur qualitates ad illud accipiendum. 302. Quæ intentio. ibid. An liceat plura beneficia possidere. 304. & seqq. Quibus modis amittantur. 306. An liceat ea permutare. 308. Beneficij resignatio quid, & quotuplex. 306

Bestialitas quale sit peccatum. 170

Bibliopola. 358

Bigamia. 619

Blasphemia quid sit, & quotuplex. 94. & seqq.

Bona hostibus erepta ad quem pertineant. 163. Bona inuenta quibus sint restituenda, vel danda. 188. Bona necessaria, superflua. 57

Bulla cœnæ. C. 587. 599

CÆremoniæ Baptismi 411. Confirmationis. 417

Calix quando exsecretur. 463

Cambium quid sit. 228. Quot sint genera cambiorum, & an ea licita. ibid. & seqq.

Canonicatus an sint beneficia compatibilia. 304

Cantiones inhonestas canere, quale sit peccatum. 165

Capitulares. 294

Captis in bello an liceat fugere. 262

Captiuis Christianis an liceat remigare in triremibus Turcarum. 72

Carceris effractio an licita. 353

Carnis esus. 44. 276

Carthusianus edens carnes quale peccatum committat.

mittat.293. An liceat illi aliquando veſci carnibus. 151
Caſtitatis votum. 292
Caſuum reſeruatio quid ſit. 580. Quis habeat poteſtatem reſeruandi caſus. ibid. Qui abſoluendi ab eis. 511. Caſus reſeruati Clement. VIII. 509
Catholicis an in Germaniã liceat communicare cum hæreticis. 589
Caupones. 71
Celebrare Miſſam quando liceat. 456. Quoties. 457. & ſeq. Quo loco 460. & ſeq. Quæ ſint ad celebrationem requiſita 464. & ſeq. v. Miſſa.
Cenſura Eccleſiaſtica quid ſit. 579. Quotuplex 580. Qui poſſint ferre cenſuram 581. Qui eadẽ affici. 582. Ob quam cauſam poſſit ferri 581. & ſeq. Qui poſſint ab ea abſoluere. 586. & ſeq. Quomodo hæc abſolutio danda. 587
Cenſus. 226. & ſeq.
Charitas Dei. 50. Charitatis Dei præcepto quid præcipiatur. ibid. Quando obliget. ibid. & ſeq.
Charitas erga proximum quid præcipiat, & prohibeat. 52. Eius ordo. ibid. & ſeq.
Chirographa & credita aliorũ emere an liceat. 224
Chiromantia. 77
Chirurgorum obligatio, & peccata. 8. 356. & ſeq.
Choreæ. 166
Clauſula monialium. 608
Clerici qui dicantur. 299. An teneantur legibus ciuilibus, & puniri poſſint à Principe ſeculari. 18 An teneantur ad reſidentiam 305. & ſeq. Quid poſſint circa diſpoſitionem fructuum ſuorum beneficiorum. 324. & ſeq. An poſſint teſtari de redditibus eorundem 327. Quis ſit eorum habitus. 328. Quæ actiones artes, officia eis prohibeantur. ibid Quæ negotiatio. 225
Codicillus quid ſit. 243
Cæmeterium quibus caſibus violetur. 462
Cognatio conſangninitatis. 566. Huius gradus. ibid. Cognatio legalis, & ſpiritualis. ibid.
Collatiuncula die ieiunij. 278
Colono quando de penſione remitti debeat, eademque poſſit augeri. 230
Commodatum quid ſit. 212, Commodator an poſſit

ante tempus definitũ repetere commodatum. ib.
Communio.v.Eucharistia.439.& seqq.Communio Paschalis.449.Vbi hæc sumenda.450. An possit communicare, qui dubitat, an cœnando mediam noctem excesserit. 10
Commutatio votorum. 122.& seqq.
Comœdiæ turpes. 165
Concio.129. Vbi & quantâ obligatione audienda. 130. Conciones hæreticorum an liceat audire. 44. Concionari pro pretio an sit simonja. 91
Concionatorum obligatio. 62
Concubinarius 66.an, & quando in confessione sit absoluendus. 167
Concubinatus quid sit. ibid.
Conductio,& Conductor. 230.& seqq.
Confessarij officium.513.& seqq.Confessarij Principum,&c.ad quid obligentur. 514. Confessarij quanta sit obligatio audiendi pœnitentes. 517. Quæ scientia requiratur in Confessario. 518 & seqq. An possit confessarius vti notitia in confessione accepta 526.527. Eius approbatio quid sit.501.à quo petenda.502.Eius iurisdictio quid, quotuplex, vnde. 504. & seqq. Quomodo ipsi cum diuinatoribus, magis, &c. agendum. 84. Quomodò cum reis. 351.& seqq.
Confessio sacramentalis.477. An debeat esse integra materialiter.ibid. & seqq. Quale examen ad eam prærequiratur.479. Quando sufficiat integritas formalis.480.& seqq. An debeat esse vocalis.484.An secreta ibid.An vera 485. Quando sit inualida.486.Quando iteranda. 487
Confessionis præceptum quos, & quàm grauiter obliget 528. & seqq. An ei satisfiat per confessionem inualidam,& venialium. 529
Confessionis sigillum. 521.& seqq.
Confirmatio quid sit, & quæ eius materia.414. & seqq.
Quæ forma. 415. Minister & subiectum. 416
Necessitas & Cæremoniæ. 417.& seqq.
Coniuges ad quid obligentur erga se mutuò. 145.
Coniugalis actus an sit licitus. 552. & seqq. An præceptus. 555.& seqq.

Conſcientia quid ſit. 1. Quæ ſit recta, quæ erronea. 1.2. An vtrique obliget. 2. & ſeqq.
Conſcientia practicè dubia quid ſit, & an peccet, qui cum ea operatur 3. Quid in ea agendum. 4. 5.
Conſcientia ſpeculatiuè dubia. 5.6.7.8
Conſcientia ſcrupuloſa. 10.11.12
Conſilium. 13
Conſuetudo blaſphemandi. 96. Iurandi. 101
Contemptus formalis quis ſit. 373
Contractus quid ſit. 204. An dolo errore, vi, metu factus ſit validus. ibid. Qui nequeant contrahere. 205
Contritio quid ſit, & quotuplex. 473. Qualis requiratur ad Sacramentum pœnitentiæ. 474. & ſeqq.
Contumelia quid. 262. Quale peccatum. 287. 388. An qui per contumeliam læſit alterius honorem teneatur hunc reſtituere, & quomodo. ibid.
Cooperatio ad damnum alterius. 180. Ad peccatum. 69. & ſeqq.
Correptio fraterna. 60. & ſeqq. Eius materia 60. Præceptum correptionis quando obliget. 61, Quando facienda. 63. Quos obliget: & quis ordo in ea ſeruandus. 61
Crapula quibus caſibus cenſeatur mortalis. 383. & ſeqq.
Credere quid teneamur neceſſitate medij, præcepti, explicitè, implicitè. 37. & ſeqq. Creditoribus ſoluendum eſt ordine. 200
Curatela quid ſit, & curator. 241. eius officium. ibid. & ſeqq. Qui nequeant eſſe Curatores. 243
Curiales. 619
Curioſitas in aperiendis & legendis alienis literis, vel ſcriptis. 379. & ſeq.

D.

DÆmonis inuocatio. 75. & ſeqq.
Debitum coniugale. 555. & ſeqq.
Debitorum obligatio. 200. & ſeqq.
Decalogi Præceptum primum 73. & ſeqq. Secundum. 94. & ſeqq. Tertium. 125. & ſeqq. Quartum. 138. & ſeqq. Quintũ. 148. & ſeqq. Sextũ. 163 &

& ſeq. Septimum 174. & ſeq. Octauum 260.& ſeq.Nonum & decimum. 276
Degradatio quid ſit,& à quo fieri poſſit. 609
Quam ob cauſam. ibid.
Delectatio moroſa quid ſit 363 364.An ſemper ſit peccatum. 363. & ſeq. Quomodo delectatio mortalis ſit confitenda.365.An voluntas teneatur delectationem carnalem poſitiuè reprimere. ibid.
Depoſitio quid ſit, & à quo fieri poſſit. 609.610
Quam ob cauſam. ibid.
Depoſitum. 212. An depoſitario liceat vti depoſito.213. An, & quando teneatur depoſitarius ad reſtitutionem,ſi depoſitum perierit. 214
Deriſio. 388
Deſiderium quid ſit.361. An, & quando ſit peccatum. ibid. & ſeq.
Deſperatio quale ſit peccatum. 49
Detractio quid ſit,& quotuplex.261. Quale peccatum. ibid. & ſeq. Detractionem audiens, an, & quando grauiter peccet;& an teneatur ad reſtitutionem famæ, 271
Dilectio inimicorum. 55. & ſeq. Quid teneamur inimicis præſtare. ibid.56
Diſcipulorum obligatio. 147
Diſcordia. 376
Diſpenſandi poteſtas quibus conueniat.123.& ſeq. Quando Inferior diſpenſare in lege Superioris, 30.Diſpenſatio quando vim amittat.31.Quando & quomodo petenda ex S.Pœnitentiaria.31. & ſeq.
Diſpenſatio in obſeruatione factorum. 127. In ieiunio 280.& ſeq. In iuramento & lege. 30.31. In impedimentis matrimonij. 31. In votis. 33. 123. Diſpenſare pro pretio in voto,iuramento, &c.an ſit ſimonia. 91
Diſputatio cum hæreticis. 48
Diſtractio in horis Can.323.In aliis Exercitiis ſpiritualibus. 389
Diuinatio quid,& quotuplex.75.76.Quale peccatum.76.& ſeq.Diuinatio è ſomniis,voce animo, &c.an,& quando ſit licita 77. Cum diuinatoribus,

Ius, magis, &c. quomodo Confessario sit agendum. 84
Diuortium an fieri possit. 558. Quibus causis. 558. 559
Dolor de peccatis. 473. & seq.
Dolus in verbis & facto. 378
Domini quomodo sint famulis obligati. 143. & seq.
Donatio acceptata quale ius conferat. 211. Quibus casibus possit reuocari 209. & seqq. Donationes bonorum factæ ab ingredientibus religionem an sint validæ. 249. Donatio mortis causa, quibus competat & quando reuocari possit, &c. 311
Donare qui non possint. 206
Dubitatio temeraria quale sit peccatum. 261
Dubium quid sit. 3. Practicè dibius circa aliquod opus quomodo debeat se resoluere. 4. An in dubio tutior pars eligenda. 8. Dubium de horis Canon. 323. Dubium de lege. 9. 15. 16. Dubium de ieiunio. 10. De Iuramento. ibid. De valore matrimonij. 10
De voto. 9
Duellum quid sit, & an liceat. 157. Quis duellantes possit absoluere. 587

E.

EBrietas quid sit, & quale peccatum. 785. & seqq. An licitum sit alium ad ebrietatem inducere ibid. Quæ sit plena ebrietas. 586
Ecclesia quibus casibus violetur. 461. 462. An in violata Ecclesia liceat celebrare, & mortuos sepelire. 460. Quando exsecretur Ecclesia. 462. An eâ pollutâ & exsecratâ, etiam altaria sint polluta & exsecrata. ibid.
Ecclesiasticus, v. Beneficiatus, & Clericus.
Eleemosyna. 57. & seqq. Quando quis eam dare teneatur. 58. ex quibus bonis. 59. An debita pauperibus triuialibus. ibi. An Religiosis. ibid. An filiis vxoribus, seruis liceat dare Eleemosynas. 60
An tutoribus, & Curatoribus. 60
Emphyteusis. 232
Emere die festo. 127

Emptio. 228
Emptori an liceat emere viliùs, quam res valeat. ibid.& ſeqq.Res empta cui pereat ante traditionem. 213
Epiſcopus an peccet,ſi Sacerdoti idoneo neget approbationem.503. An habeat poteſtatem ferendi cenſuras.581.An teneatur nouas leges Pontificias promulgare.15.In quibus matrimonij impedimentis poſſit diſpenſare.An poſſit diſpenſare in præuiis proclamationibus matrimonij. 562. An in votis ſubditorum.124. an cenſuris, aliiſque pœnis cogere ſubditos ad Sacrum in Parochia audiendum.133.Epiſcopi reſidentia. 305
Error an,& quando dirimat matrimonium. 565
Euagatio mentis. 389
Euchariſtia quid ſit.419. Eius materia. 420. Qualis debeat eſſe panis in materia. 421. & ſeqq. Quale vinum.423.& ſeqq.An vino conſecrando ſit neceſſariò miſcenda aqua.425. An, & quomodo materia debeat eſſe præſens conſecranti. 426. & ſeqq. An debeat eſſe certa, & à conſecrantis intentione, & in indiuiduo determinata. 427.& ſeq.Forma conſecrationis.429. quandiu Chriſti corpus maneat in Euchariſtia. 430. & ſeq. Ad quem ſpectet Euchariſtiæ diſpenſatio. 432.& ſeqq. Quo ritu ſit diſpenſanda 435.An,& quandoliceat eam ſibi ipſi dare. 433. 434. in quibus caſibus eam licitè dent in articulo mortis,& paſchate.434. & ſeq. Quid requiratur in Miniſtro ad licitam adminiſtrationem Euchariſtiæ 435. & ſeq. Quomodo deferenda ad infirmos.ibid. Vbi aſſeruanda. 438. Quæ diſpoſitio animæ requiratur in ſuſcipiente 439. & ſeqq. Quæ corporis.442. & ſeqq. Quæ, & quanta ſit obligatio eam ſumendi.448.& ſeqq.
Examen quale prærequiritur ad integritatem Confeſſionis. 579
Examen ordinandorum. 540
Excommunicatio quid ſit, & quotuplex.589. Ob quam cauſam incurratur excommunicatio minor 590.Quis huius effectus.590. Excõmunicatio maior quos habeat effectus.591.& ſeqq.Ob quas

quas cauſas hæc incurratur 597.& ſeq.Quæ excommunicationes non ſint reſeruatæ. 597. & ſeqq. Quæ ſint reſeruatæ Epiſcopis.599. Quæ Papæ extra Bullam cœnæ.599. & ſeqq. Quæ eidem per Bullam cœnæ.603.& ſeqq. Excommunicatio percuſſoris Clericorum quomodo intelligenda. 600 & ſeqq.
Excommunicatus toleratus, & non toleratus quis. 589. Cum excommunicato non tolerato communicare quale ſit peccatum.595. An aliquando liceat. ibid.
Executores teſtamenti. 251. & ſeqq.
Exſecratio quid ſit,& quando fiat. 463
Extrema vnctio quid ſit.530. Quæ eius materia remota. ibid. Proxima. 531. Quibus danda. 532. Quis eius Miniſter.533. Quis effectus. 535

F.

FAllacia. 378
Fama.263. Eius reſtitutio. ibid. Quæ excuſent ab hac reſtitutione. 274
Famulus quomodo ſit obligatus ſuo domino. 144. An ad rem illicitam poſſit ipſi præſtare famulatum.70.71. An, & quàm grauiter peccet, ſi ei inuito quid auferat.177.178.An teneatur ad reſtitutionem. ibid.
Feſtis quænam opera præcipiantur.129.130. Quæ excuſent ab obſeruatione feſtorum. 127. & ſeqq.
Feudum. 232
Fidei commiſſum. 243
Fideiuſſio quid. 238. Fideiuſſoris obligatio. ibid. & ſeqq.
Fides 37.& ſeqq. An aliquando liceat veram fidem exterius negare, aut falſam profiteri 42. & ſeqq. An fidem diſſimulare.ibid. An,& quomodo tegere.43. 44.Fidei præceptum quando obliget. 39. & ſeqq. Qui teneantur ad externam fidei profeſſionem.41.Quæ ſint profeſſiua ſigna fidei. 43.44.
Filij quem amorem,reuerentiam & obedientiam debeant parentibus.138.139.An,& quàm grauiter peccent, ſi parentibus inuitis quid auferant,

rant 278. Item, si quid malè expendant. ibid. An teneantur ad restitutionem. 179. An possint contrahere. 205
Fœminarum carminatricum, benedictiones. 81
Forensia opera an festo die prohibita. 126. 127
Forma absolutionis sacramentalis 472. Absolutionis à censuris. 587. Consecrationis Eucharistiæ. 429
Fornicatio quid sit. 167. Fornicatio sponsæ. 545
Cum filia confessionis. 168
Frater an teneatur fratri, vel sorori in necessitate subuenire, 141. Fraterna correptio. 60. & seqq.
Fraus. 378
Fructus industriæ qui dicantur. 191
Fuga reorum. 352. 353
Furem nocturnum, & diurnum an, & quando liceat priuata auctoritate occidere. 153. idem Clericis & Religiosis liceat. 154
Furtum quid sit. 174. Quale peccatum. ibid An furetur, qui alienum accipit in iustam compensationem. ibid. Quæ sit in furto sufficiens quantitas ad mortale peccatum. 175. Furta plura minuta an simul sumpta peccatum mortale constituant. 175. 176. Furta amicorum & domesticorum an & quanta sint peccata. 177

G.

GAudere & delectari de malo sub conditione, an & quando sint peccatum. 561
Generales ordinum an possint ferre censuras. 581
Generationem prolis an liceat aliquando impedire. 557
Gloria vana quale peccatum, & quotupliciter ea peccetur. 375. 576
Gratitudo. 209
Grauidæ an liceat petere & reddere debitum. 557
Gula quid sit, & quale peccatum. 383. Quæ sint eius filiæ. 384

H.

HAbitus Clericalis. 328
Hæredis commoda, iura, & obligationes. 259
Intra quod tempus debeat exequi defuncti voluntas. 254. Qui possint instituí hæredes. 255
256

Digitized by Google

256. Hæredum diuiſio. 257. Quantum debeatur hæredibus neceſſariis. ibid. Qui ſuccedant ab inteſtato, aut teſtamento rupto, vel irrito. 258. An poſſint adire hæreditatem, quando teſtamentum factum eſt ſine ſolemnitatibus. 244. & ſeqq. Hæreditatum renunciatio. 247. & ſeqq.
Hæreſis quid ſit. 47 48. Eius periculo ſe exponere quale ſit peccatum. 48
Hæreticus quis 47. An hæretici obligentur præceptis Eccleſiæ. 18. An præcepto confeſſionis. 528. An liceat legere eorum libros. 48. 603. An cum illis diſputare. 48. An ſacris eorum intereſſe. 44.
Herus an teneatur famulo infirmo dare ſalarium. 144
Homicida. 195
Homicidium. 149. & ſeqq. Homicidium coniugis, an, & quando dirimat matrimonium. 568
Honor. 262. v. Fama.
Horæ Canonicæ 309. & ſeqq. Qui ad eas obligentur. ibid. Quanta hæc ſit obligatio 312. & ſeqq. An teneatur ad reſtitutionem fructuum qui horas omiſit. 313. ſeqq. Quibus ea fieri debeat. 315. Quæ à recitatione horarum excuſent. 316. & ſeq. Quomodo horæ ſint recitandæ. 317. & ſeqq.
Humanæ carnis eſus. 384
Hypocryſis. 376
Hypotheca. 239

I

IActantia. 375
Idololatria quid ſit, & quotuplex. 79
Ieiunium Eccleſiaſticum. 276. & ſeqq. Quæ cauſæ ab eo excuſent. 280. & ſeqq.
Ignorantia an excuſet à tranſgreſſione præcepti. 27
Illegitimus an ſit irregularis. 617
Illuſio. 388
Impedimenta matrimonium impedientia tantùm. 560. & ſeqq. Impedimenta idem dirimentia. 564. & ſeqq.
Imprecari aliis dæmonem, grandinem, &c. in ira, quale ſit peccatum. 97
Inceſtus quid ſit. 568. An impediat matrimonium. ibid.

Indulgentia quid sit, & quid ad eius valorem requiratur 494 Quotuplex, & quomodo differat à Iubilæo. 498. & seq. Quæ conditiones requirantur ad lucrandas Indulgentias. 494
Infamia, v. Detractio An liceat alium infamare ad vitanda grauia tormenta. 272. An liceat infamare seipsum. ibid.
Infantibus an dari possint carnes die Veneris. 18. An infantes ethnicorum licitè baptizentur inuitis parentibus. 409
Infideles an obligentur præceptis Ecclesiæ. 17. An liceat interesse sacris infidelium. 44
Infidelitas quotuplex sit. 45
Inimicorum dilectio. 53. & seqq.
Iniuria materialis quæ sit. 180. Formalis ibid. An obligetur ad restitutionem, qui intulit iniuriam tantùm materialem. ibid 189. & seqq. An qui formalem. 180. 191. & seqq.
Innocentem an aliquãdo liceat occidere. 155. 161.
Inobedientia 292. v. Obedientia.
Inquietudo. 377
Inquisitio Iudicis. 332. 333
Insidiis an vti liceat contra hostem. 162
Intentio virtualis quæ sit. 344. Intentio satisfaciendi præceptis, voto, iuramento, &c. an requiratur ad eorum impletionem. 22. 23
Interdictum quid sit & quotuplex. 609. 610. Qui sint eius effectus. ibid. Quis possit ferre censuram interdicti. 511. Quis eandem tollere. 612
Interstitia ordinum. 541
Inuentarium bonorum. 260
Inuidia quid, & quale peccatum. 321. Quæ sint eius filiæ. ibid. & seqq.
Ira quid sit, & quale peccatum. 386. Quæ sint eius filiæ. ibid. & seq. In irâ nominare mortem Dei, septem Sacramenta, dæmonem, &c. quale sit peccatum. 96
Irregularitas quid sit, & quotuplex. 612. Qui sint eius effectus. ibid. 612. 613. Quomodo incurratur. ibid. 613. 614. Quomodo tollatur. ibid. Quæ sint irregularitates ex delicto. 614
Quæ ex defectu 614. & seqq.

Digitized by Google

Irreligiositas quotuplex sit. 85
Irritatio directa votorum. 110. & seqq. Indirecta. 121.
Iubilæum. 499.500
Iudæi. 46. Quibus casibus cum iis non liceat communicare. ibid.
Iudex. 330. Quid in eo requiratur. ibid. & seq. Quid ei seruandum circa inquisitionem. 332. Quid liceat circa torturam. 333. & seqq. Quid seruandum circa sententiam & pœnam. 336. & seqq. Ad quid obligetur Iudex qui tulit sententiam iniustam. 338. & seqq. Quid liceat circa munera, 339.
Iudicium legitimum. 329. & seqq.
Iudicium temerarium. 260. & seqq.
Iuramentum quid sit. 97. Quotuplex. 100. An, & quando sit licitum. 101. an in eo vti liceat æquivocatione. 103. Iuramenti promissorij quanta sit obligatio. 104. & seqq. Quomodo tollatur obligatio Iuramenti per irritationem. 107. Quomodò per dispensationem, commutationem, & remissionem. 108. An quis obligetur iuramento, de quo dubitat, an sit omissum 9. Iurandi formulæ. 98
Iurisdictio Confessarij quid sit, & quotuplex, & vnde eam habeat 504. & seqq. An Iurisdictione dubia liceat absoluere. 507

L.

LActare an mater teneatur prolem lacte proprio. 140
Lacticinia. 277
Lectio obscœnorum. 165
Legatum quid, 243. Legata in pias causas an Religiosus executor possit applicare suo monasterio. 251. An Legata pia possint commutari in alium pium vsum. 252. Legata pia quæ dicantur. 251
Legislator an suis legibus obligetur. 17
Lex. 13. & seqq. Legis positiuæ vis & substantia an dependeat ab acceptatione communitatis. 15. & sequent. An Lex humana obliget sub peccato, & quali. 16. 17. Quæ personæ Legibus obli

obligentur 17.& seqq. An ignorantia excuset à transgressione Legis.14. An metus.27. An dispensatio.29.Per quot annorum præscriptionem. Lex aboleatur.15.v.Præceptum.
Libellaticus contractus. 232
Libellus famosus. 274
Liberi ad quid obligentur erga parentes. 138. An peccarint, & obligentur, si parentibus insciis contraxerint sponsalia.205. An & quam grauiter peccent,si iisdem inuitis quid auferant. 178
Libertas.8. Regula, quâ cognosci possit,an quis sit in possessione suæ libertatis. ibid.
Libri hæreticorum an,& qui prohibeantur.48.603
Libros obscœnos edere quale sit peccatum. 166
Litaniæ. 318
Literas alienas aperire, & legere, an, & quale sit peccatum.379.& seqq. Litteræ dimissoriæ. 540
Locatio. 230.& seqq.
Locator an possit conductorem re conductâ priuare ante tempus præfinitum. 238
Ludere chartis, aleis,an liceat Clericis Religiosis 235
Ludus. 233.& seq.
Lusor quando teneatur ad restitutionem. 235. Quando leuiter quando grauiter peccet. ibid.
Luxuria 380.163.& seqq.Eius filiæ.380. Eius actus seu peccata quotuplicia sint.ibid. Luxuriæ consummatæ species naturales.167. Species contra naturam. 169

M.

MAgia 80. Quomodo confessario cum Magis agendum. 84
Magistratus obligatio. 62
Maledictio. 388
Malefactorem an,& quomodo liceat occidere.152
Maleficium quid. 82.73. Quotuplex.ibid. Quibus remediis vti liceat contra maleficia. 83.84
Maritus ad quid obligetur erga vxorem. 146. An etiam in adulterio deprehensam licitè occidat. 152
Mater quid debeat filiis. 140.141. Optans filiabus mortem

mortem quomodo excuſari poſſit. 56
Materia leuis ſub mortali præcepto. 16
Matrimonium quid ſit. 549. Quæ illius materia, forma, miniſter ibid. An eius vſus ſit licitus. 552 & ſeqq. An præceptus. 555. & ſeqq. An debitus. 556. & ſeqq. An matrimonium validè voueatur. 114. Matrimonij contractus ex graui metu factus, an ſit irritus. 205.
An liceat contrahere matrimonium cum habente votum caſtitatis. 70. An cum hæretico. 45. 48. An poſſit ſolui matrimonium. 558. Quæ ſint impedimenta matrimonium impedientia tantùm 560. & ſeqq. Impedimenta dirimentia. 564. & ſeq. Matrimonij proclamationes præuiæ. 562 & ſeqq. An coram Parocho contrahendum, & quo. 573. Quid de hæreticis, quoad hæc, cenſendum. 575. Matrimonij conſumatio an prohibeatur ante benedictionem. 591. Matrimon. inualidum quomodo reualidandum. 576. In impedimentis à quo poſſit diſpenſari. 577. Ob quas cauſas. 578
Medicorum obligatio. 8. 356
Mendacium in confeſſione. 485
Mercatorum obligatio, & peccata. 357
Mercatus. 126
Meretrix. 167
Metus. 27. 569. 670
Militum peccata. 160. 162. Militans bonâ fide quid teneatur reſtituere. 190 An, & quando poſſit ſeipſum indirectè occidere. 149
Miniſter Sacramentorum. 393. Quid in eo requiratur, vt det validè Sacramentum. ibid. & ſeqq. Quid vt licitè. 395. & ſeqq. Miniſter Baptiſmi. 406. Confirmationis. 416. Euchariſtiæ 435. & ſeq. Pœnitentiæ. 501. Extremæ vnctionis. 538
Matrimonij. 549
Minorum bona quomodo Tutori & Curatori adminiſtranda. 241
An Minores iuribus ſibi acquiſitis poſſint renunciare, & quandiu teneantur ſubeſſe Curatori. 242. An poſſint contrahere. 205
Miraculi fictio. 74

Miſericordia corporalis. 57. & ſeq. Spiritualis. 60. & ſeq.
Miſſa quid, 451. Quæ ſit obligatio Sacerdotum circa illam ibid. & ſeq. Quando liceat eam celebrare 456. & ſeq. Quoties. 457. & ſeq. Quo loco. 460 & ſeq. An eam aliquando liceat interrumpere. 457. & ſeq Quæ ſint requiſita ad Miſſam. 464. & ſeq. An quis feſtis diebus eam teneatur audire. 129. & ſeq. Vbi, & vtrum in Parochiâ. 132. & ſeq. Quæ excuſent ab auditione Miſſæ. 136 & ſeq. Facere Miſſas pro pretio, an ſit ſimonia. 91
Molitorum obligatio. 214
Mollities. 169
Monachus. v. Religioſus. 284
Monaſterium. 198. 290. 298
Moniales an obligentur ad Horas Can. 310
Monopolia quid ſint, & an licita. 222
Monſtrum an ſit baptizandum. 409
Montes pietatis qui dicantur, & an liciti. 217
Moribundi abſolutio. 481
Mortem optare an liceat ſibi vel alteri. 56
Mulierum ornatus. 67. 68
Mutilatio ſui ipſius an, & quando ſit licita. 151. An, & quid debeat reſtitui pro iniuriâ per mutilationem corpori illata. 194. & ſeq.
Mutuum quid 214. & ſeq. An liceat petere mutuum ab vſurario. 66 Mutuatarij & mutuantis obligatio. 216. v. Vſura.

N.

NAutæ Catholico an liceat vehere annonam ad caſtra hæreticorum. 72
Nautarum obligatio. 214
Neceſſitas proximi quotuplex. 57
Necromantia. 75
Negotiatio quid ſit, & quibus illicita. 225
Neophytus, an ſit irregularis. 865
Notarij obligatio, & peccata. 349
Nouitij, an obligentur ad Horas Can. 310. An poſſint validè teſtari. 255. Ad quid obligetur, qui Nouitium abduxit à religione. 198
Nundinæ 126. v. Mercatus.

Nuptiæ

Digitized by Google

Nuptiarum ſolemnitates quando prohibeantur. 561. Earum benedictio. ibid.

O

OBduratio cordis. 377
Obedientia filiorum erga parentes. 138
Obedientiæ votum. 295
Obſeruantia vana quid ſit. 79. & ſeq. Quotuplex. ibid. Quale peccatum ibid. Vnde poſſit cognoſci. 81. & ſeq.
Obſides an liceat occidere. 156
Occaſio proxima peccandi. 68
Occiſio iniqui aggreſſoris. 152. Innocentis 155 Malefactoris. 152. Vxoris in adulterio deprehenſæ. ibid. Sui ipſius. 149. & ſeq. An, & quid debeat reſtitui pro iniuria per occiſionem illatâ. 194. & ſeq.
Odium Dei. 50. 51. & ſeq.
Odium proximi. 55. & ſeq.
Oleum benedictum. 530
Opera diebus Dominicis & feſtis præcepta. 129. & ſeq. Prohibita. 125. & ſeq.
Opificum variorum peccata. 356. & ſeq.
Opinio probabilis. 5. & ſeq.
Oratio Dominica. 38
Ordines militares, an, & qui ex iis ſint religioſi. 284
Ordinis Sacramentum quid ſit. 536. Quotuplex. ibid. Quæ eius materia 537. Quæ requirantur ad validam, & licitam ordinationem. 539. & ſeq.
Ordines ſacros ſuſcipiens an, & quomodo voueat caſtitatem. 212. A quo Epiſcopo quis poſſit ordinari. 537. & ſeq.
Ornatus mulierum. 67. & ſeq.
Oſcula extra matrimonium an, & qualia ſint peccata. 164

P.

PActum cum dæmone. 75. & ſeq.
Papa quam habeat poteſtatem ferendi cenſuras. 581. An ipſe poſſit eas incurrere. 583 In quibus impedimentis matrimonij poſſit diſpenſare. 577. An poſſit diſpenſare in omnibus votis. 124. An ſine iuſtâ causâ. 30

Parentes quid debeant filiis, 139. An possint filios exhæredare. 141. Eorum obligatio 53. 61. Parens non tenetur omnia bona relinquere liberis. 258.
Parochus an habeat potestatem ferendi censuras, 582. An possit dispensare in votis subditorum. 124. An absoluere ab excommunicatione minore. 591. An asciscere cooperatores, non approbatos. 502. Parochos religiosus an obligetur ab regulas sui ordinis. 285.
Parochiani an teneantur Dominicis & festis maioribus audire sacrum in Parochia. 132. 133. & seqq. An inuitis Parochis possint confiteri Mendicantibus. 508. 529.
Pastorum obligatio. 39. 43. 70. 146.
Patrini Baptismi qui sint, & quod eorum officium. 412. Patrini Confirmationis. 418.
Patronatus ius, quid & quotuplex. 301
Patronus quando teneatur præsentare, beneficio vacante. 302.
Pauperi quando quis teneatur subuenire. 58. & seq. Pauperem se fingens, itáque extorquens eleëmosynam, an obligetur ad restitutionem. 193.
Paupertas religiosa. 289. & seqq.
Peccatum quid sit. 359. & seqq. Quæ peccata distinguantur specie. 366. Quæ numero. 367. Quid sit peccatum mortale, & veniale. 369. Quæ ex genere suo sint mortalia, quæ venialia. 370. Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale, fiat per accidens veniale. ibid. & seqq. Quibus modis ex genere suo veniale transeat in mortale. 372. & seqq. Venialia an possint reseruari 509. An veniale cui annexa est censura, possit omitti in confessione. 590. Peccata capitalia 370. & seq. peccato alterius an liceat materialiter cooperari. 66. 67. & seqq.
Pecuniam adulterinam non licet exponere. 229.
Pensio quid, quotuplex. 308.
Pensionarius. 309. 327.
Peregrini qui dicantur. 19.
An teneantur legibus sui domicilij, dum ab eo absunt. ibid.
An teneantur implere præcepta sui territorij, antequam

quam ab eo discedant. 20. An obligentur præceptis locorum, in quibus morantur. 20. An censuris. 582. An præceptis iuris communis. 21. An possint peregrè coram Parocho loci contrahere matrimonium. 583

Periurium. 102. 103, 104

Pertinacia. 376

Pharmacopœorum obligatio. 357.

Philtrum. 83

Physiognomia. 77

Pignus. 239. 240.

Pingere an sit opus seruile 126. Pingere turpia quale Peccatum. 69, 166.

Piscari an seruile. 126. Piscatio prohibita an inducat obligationem restitutionis. 192.

Pœna legi adiecta 16. Pœna Simoniæ. 92. Pœna vsuriorum. 219.

Pœnitens an teneatur pœnitentiam acceptare & implere. 493. An satisfaciat, si eam impleat in statu peccati mortalis. 492. 493.

Pœnitentiæ Sacramentum. 471. & seqq. Quæ sit eius materia 441. 442. Quæ forma 442. Qualis ad eam requiratur contritio. 473. & seqq. Qualis confessio. 477. & seq. Satisfactio. 488. & seqq. Pœnitentiam in confessione iniunctam quis possit commutare. 493.

Pollutio quid. 169. An aliquando liceat eam procurare. 170. & seqq. An quis actionem licitam teneatur omittere, si præuideat inde naturaliter secuturam. 172. 233. Facta in somno an, & quando sit mortalis. 173.

Possessor bonæ fidei an, & quando teneatur restituere. 189, 190. Malæ fidei, quid debeat restituere. 191. 292.

Præceptum quid sit 13. Quotuplex. 14. Præcepta humana an obligent sub peccato. & quali. 16. An cum periculo grauis incommodi. 28. ex quibus signis colligi possit, an grauiter obligent. 16. An sint implenda ex charitate. 22. An ad impletionem requiratur intentio satisfaciendi. 22. & seqq. An quis iis possit satisfacere per actum ex circumstantiis peccami-

nosum.ib. Præceptum duplex an vno actu possit impleri 25. An diuersis actibus ei satisfieri possit eodem tempore ibid. Præcepta plura violans vno actu, quot peccata committat. 26. An ignorantia & metus excusent á transgressione. 27. 28.29. Vtrum præcepti pars sit implenda, si nequeas implere totum. 28.29
Præceptum confessionis. 588. & seqq.
Præcepta Decalogi. 73.& seqq.
v. Decalogus.
Præcepta Ecclesiæ. 276
Præceptum locale. 18
Præceptum vniuersale. ibid.
Præceptorum obligatio. 147
Prælati quomodo obligentur præcepto fraternæ correptionis. 62. An,& qui possint dispensare in votis. 123.& seq. An Prælati ordinum teneantur fugitiuos requirere. 198. Quid possint subditis permittere saluo voto paupertatis. 291.292
Prælatorum obligatio. 62
Præstimonium. 312
Præsumptio quid quale peccatum. 374
Præsumptio de misericordia Dei. 49.50
Præcarium quid. 212
Pretium quotuplex. 223.220
Principum obligatio. 159.& seqq.182
Proclamationes matrimonij. 562.563
Procuratorum obligatio & peccata. 344
Prodigalitas in quo consistat, & quale sit peccatum. 377
Prodigi an possint contrahere. 205
Proditio. 378
Professio fidei. 39.& seq.
Professio religiosa quas requirat conditiones, vt sit valida. 285. & seqq. Facta ex graui metu an sit irrita. 205
Professi an,& qui possint instituí hæredes. 256
Promissio acceptata an grauiter obliget. 206
In rebus Ecclesiasticis ex graui metu facta an sit irrita. 205
Propola. 71
Proscriptos quibus liceat occidere. 152

Proximo an liceat velle aliquod malum. 56. Quando quis teneatur ei ſubuenire. 57. & ſeq. An, & quando eius peccatum permitti poſſit. 63
Pueri quibus legibus obligentur. 18. 39. An, & quando obligentur præcepto confeſſionis. 529
Pupillus. 142. 205.
Puſillanimitas. 382. 389

Q.

QVæſtorum obligatio. 225

R.

RAncor. 389
Rapina. 174
Raptus quid. 167. An, & quamdiu impediat matrimonium. 551. 568
Rebaptizans & rebaptizatus an ſint irregulares. 614
Referentis obligatio. 344
Regula externa actuum humanorum. 13. Regula interna. 1. Regulæ ordinum religioſorum. 292. & ſeqq.
Regularibus cur ampla priuilegia à Pontificibus. conceſſa. 135
Religioſus ſtatus quid ſit. 282. & ſeqq. Qui poſſint eum amplecti. 295. Qui teneantur 295. Religioſa profeſſio, quas requirat conditiones 286. & ſeqq. Religioſus ad Cardinalatum, vel Epiſcopatum promotus, an maneat obſtrictus votis ſuæ religionis. 285. Promotus ad Parochiam, an teneatur referre habitum religionis & regulam ſeruare. ibid. Ad quid obligetur religioſus vi ſuæ profeſſionis. 287. Vi voti paupertatis. 289. & ſeq. Ad quid vi voti caſtitatis & obedientiæ. 292. An, & quomodo teneatur ad perfectionem. 288. An contra hanc peccet, ſi regulam ordinis tranſgrediatur. 293. An teneatur obedire, ſi dubitet, vtrum res, quæ iubetur, ſit licita. 294. An, & quando liceat ei tranſire ad ordinem ſtrictiorem. 295. An, & quando ad laxiorem. ibid. An, & quando poſſit è religione expelli 296. An expulſus maneat votis adſtrictus. 297. & ſeq. An teneatur ad Horas. 310. An Prælatus teneatur fugitiuum

fugitiuum & apoſtatam requirere. 298. An profeſſus in vno Monaſterio poſſit cogi, vt ſe transferat ad aliud. 298. An poſſint religioſi noua ſtatuta condere 294. An à Pontifice poſſint cogi ad arctiorem viuendi rationem ibid. An illis liceat negotiari 225. Religioſi Mendicantes an licitè miniſtrent Erchariſtiam. 433
Reliquias an cum reliquiis liceat permutare. 92
Falſas proponere quale ſit peccatum. 74
Remedia contra maleficia. 83. & ſeq.
Reniges Chriſtiani. 72
Remiſſio debitorum. 208
Renunciatio hæreditatum. 247. & ſeq. Renunciationes bonorum factæ ab ingredientibus religionem an ſint validæ. 250
Repreſſalia an liceant. 162
Reſeruatio caſuum quid ſit. 508. & ſeq. Quis habeat poteſtatem reſeruandi. ibid. Quis abſoluendi. 512
Reſidentia Epiſcopi, & eorum, qui habent beneficium curatum. 205
Reſignatio beneficij quid, & quotuplex. 506
Reſtitutio quid ſit, & qui ad eam teneantur. 179. & ſeq. An plures ſimul damnificantes teneantur reſtituere in ſolidum, & quo ordine. 183. & ſeq. An teneatur reſtituere, qui alium impediuit à conſecutione alicuius boni. 185. Cui reſtitutio debeat fieri. ib. & ſeq. An, & quando debeat reſtituere bonæ fidei poſſeſſor. 189. & ſeq. Quid poſſeſſor malæ fidei 191. & ſeq. An, & quid reſtituendum pro iniuria corpori illatâ per mutilationem, occiſionem, &c. 194. & ſeq. Quibus pro his reſtitutio fieri debeat. 195. Quid reſtituendum pro illato ſtupro. 196. Quid pro adulterio. 197. Pro fama. 198. Pro inductione ad peccatum. ibid. Pro auocatione à religione. ibid.
Reſtitutionis circumſtantiæ, vt tempus, locus, modus, &c. 199. & ſeq. Quæ à reſtitutione excuſent. 201. & ſeq.
Reuerentia filiorum erga parentes. 133
Reus an, & quando teneatur fateri verum. 349. & ſeq. An grauiter peccet, ſi ad euitanda tor-

menta grauia, falſum crimen ſibi imponat. 351 An teneatur reuelare complices. 352. An ei liceat occidere miniſtros iuſtitiæ. 153. Quid circa fugam. 352. & ſeqq. 150. Quomodo Confeſſario agendum cum reo. 354. & ſeqq.
Rex bellum geſturus ad quid obligetur. 159. & ſeq.
Rixæ. 388
Ruſtici, aliique ſimpliciores in Germaniâ, qui habentur hæretici, an poſſint abſolui à ſuis Parochis. 48

S.

Sacerdotum obligatio circa Miſſæ ſacrificium. 451. & ſeq.
Sacramentum quid ſit. 390. Quid circa eius materiam, & formam ſeruandum. 391. & ſeqq. Sacramentorum miniſter. 393. Quid in eo requiratur, vt det validè. ibid. & ſeqq. Quid vt licitè. 395. & ſeqq. Quæ diſpoſitio requiratur in ſuſcipiente ad valorem Sacramenti. 398. Quid, vt licitè & cum fructu ſuſcipiatur. 399
Sacramentalia quid ſint. 400. Quid afficiant. 401
Sacrificium Miſſæ. 453. & ſeqq. Cuius ſit applicare fructum ſacrificij. 455
Vide Miſſa.
Sacrilegium quid ſit, & quotuplex. 86. & ſeqq. Quot modis committatur per actum venereum. 87. & ſeqq.
Sartorum obligatio 214. 223. Peccata. 358
Satisfactio. 488. & ſeqq.
Scandalum quid & quotuplex ſit. 6. Quando committatur. 65. & ſeq. Actiuum an ſit ſpeciale peccatum. 64. Quando ſit mortale, quando veniale, ibid. Scandalizans quot peccata committat, & an in materia iuſtitiæ teneatur ad reſtitutionem. 65. Scandalum paſſiuum an ſit circumſtantia aggrauans. 64. An, & quando poſſit permitti? 65. Quid ad hoc vitandum omitti debeat. 66. & ſeqq.
Scrupulus. 10. Scrupuloſæ conſcientiæ ſigna ibid. Remedia & priuilegia. 11. & ſeqq.
Secretarij obligatio & peccata. 444
Secreti violatio. 106

Digitized by Google

Senes an,& qui teneantur ad ieiunium.280.& ſeq.
Sententia probabilis quæ ſit, An ſequenda. An tutior eligenda. 5. Quomodo Confeſſarius ſequi poſſit minùs ſibi probabiles in fauorem pœnitentis.6. An quis ſpeculatiuè probabiles ſequi poſſit in adminiſtratione Sacramentorum. 7
Sepultura Eccleſiaſtica an priuetur excommunicatus 595.An interdictus. 511
Seruilia opera. 125.126
Seruus an,& quàm grauiter peccet,ſi domino inuito quid auferat.177. An teneatur ad reſtitutionem. 179. An cum libera poſſit contrahere matrimonium.565.An cum ſerua.ibid. Serui originarij vel aſcititij,an ſint propriè ſerui. ibid.An ſerui ſint irregulares. 619
Sigillum Confeſſionis quid 521. ſub ſigillum.523. & ſeqq. Qui ad illud teneantur. 524
Simonia quid ſit 88.Quotuplex.90.An ſit ſimonia concionari,catechizare,Miſſas facere,&c. pro pretio.91.Simoniæ pœna 92.& cui debeat reſtitui. 93
Societas Iesv.250.257.v.Religioſus.
Societatis contractus quid ſit. 236.237
Sodomia quid. 170
Soror an teneatur fratri, vel ſorori,in neceſſitate ſubuenire. 141
Sorores tertiariæ Ordinis S. Franciſci an ſint religioſæ. 184
Sortes diuinatoriæ,diuiſoriæ. 78
Spectatio turpium comœdiarum quale ſit peccatum. 165
Spei præceptum quando obliget. 49.50
Sponſalia quid ſint. 542. Quæ, & quanta eorum obligatio.545.& ſeqq. Quomodo diſſoluantur. 546.& ſeqq.
Sponſis an liceant impudici tactus,oſcula,&c.546.
Sponſio quid ſit;an,& quando licitè fiat. 233
Spurius. 140
Status Clericorum.299.& ſeqq.Vide Clerici.
Status religioſus. 284. & ſeqq.
Status ſecularium,præſertim Iudicialium. 329.& ſeqq.

Digitized by Google

Stratagematis an vti liceat in bello. 161
Stuprum quid. 167. Stuprator quid pro illato ſtupro debeat reſtituere. 196. 197
Subditi quomodo ſint obligati ſuis ſuperioribus. 244
Superbia quid ſit. 374. Quale peccatum. 375. Quæ ſint eius filiæ. ibid. & ſeqq.
Superiores quomodo ſint ſubditis obligati. 143. & ſeqq.
Superſtitio quid ſit, & quotuplex 73. Quando committatur ſuperſtitio cultus falſi. 74. Quando cultus ſuperfluꝰ. ibid.
Suſpenſio quid. 605. Quotuplex. ibid. Eius quantitas & qualitas vnde ſit colligenda. 606. Quæ ſint ſuſpenſiones in particulari. 607. Quis ab eis poſſit abſoluere. 608
Suſpicio temeraria. 261
Suſurratio quid. 382. An ſuſurro teneatur amicitiam per ſe ſublatam reconciliare. ibid.
Sutor. 358
Symbolum Apoſtolicum. 38

T.

TAbacum. 443. 444
Tabellio. 345
Tactus impudici qualia ſint peccata. 164. & ſeqq. An liceant inter coniuges. 166. An inter ſponſos. 167
Tentatio Dei quid ſit 85. Quale peccatum. 86
Teſtamentum quid, quotuplex. An ſit validum, cui deſunt ſolemnitates iure ciuili requiſitæ. 244. & ſeqq. Qui poſſint, & debeant eſſe executores Teſtamenti 250. & ſeq. Intra quod tempus exequi debeant. 254. Qui poſſint teſtari. 255. & ſeqq. Teſtamenta militum ſunt priuilegiata. 247
Teſtimonium mulieris, ſerui, minoris, inimici, periuri &c An ſit validum. 347.
Teſtis. 347. An, & quando quis teſtari teneatur, & ad quid obligetur, qui non vult teſtari, 347. Ad quid, qui falſa teſtatus eſt. 349
Theſauri inuenti quibus ſint reſtituendi, vel dandi. 288
Torpor. 389

Tortura reorum. 333.& seq.
Traditio in rebus Ecclesiæ, ex graui metu facta, an sit irrita. 205
Tristitia de bono alterius, an, & quando sit peccatum. 382
Tutela. 241
Tutela inculpata quæ sit. 153
Tutorum officium. 241.& seqq.142.& seq.
Typographus. 126

V.

VAgi an teneantur præceptis locorum, in quibus morantur.20. An coram quolibet Paroche possint contrahere matrimonium. 572
Vana gloria quid sit, quale peccatum, quotupliciter eâ peccetur. 375.& seq.
Vana obseruantia quid, quotuplex, quale peccatum.79.& seq.vnde cognosci possit. ibid.
Vasallus. 232
Vectigalium fraudatione quàm grauiter peccetur,& an ex eâ oriatur obligatio restitutionis. 192
Venator. 188
Venditio quid. 220
Venditor quo pretio debeat vendere. ibid. & seq. An teneatur de vitio rei, quæ venditur præmonere emptorem.222.Res vendita cui pereat ante traditionem. 223
Veneficium. 83
Venena an liceat vendere. 72
Verba turpia præferre quale sit peccatum.165.An & quando ea liceant inter coniuges. 554
Vestes Clericales.328.Infidelium. 43.& seq.
Quando sacræ vestes execrentur. 464
Veste virili an liceat fœminæ vti, vel contrà. 67
Vidua. 555
Vindicta. 386
Violentia. 378
Virgini an liceat occidere inuasorem pudicitiæ. 152. An pro seruandâ castitate mortis periculo se exponere. 149
Vitam an liceat abbreuiare.151.Eius defensio.152 & seq.
Votum quid sit,& quotuplex.109.Quæ requirantur

Digitized by Google

Voti deliberatio,& intentio.110.& ſeq.Voti materia.113.& ſeq. Voti quæ, & quanta ſit obligatio. 114.& ſeq. An quis teneatur voto, de quo dubitat,an ſit emiſſum.8.De voto emiſſo dolere quale ſit peccatum.115. An duplicem malitiam admittat, qui violat votum de re iam antè præceptâ.ibid.Voto alieno an quis obligetur? ibid. Qui vouit rem ab altero præſtandam, ad quid teneatur.ibid.Vota perſonalia à quo ſint implenda.116.Realia vnde ſoluenda ibid. Conditionalia an obligent ceſſante conditione.ibid. Votum amplectendæ religionis ad quid obliget. 117
Vouentis intentio vnde in dubio ſit colligenda. 118. Voti obligatio quot modis tollatur. ibid. Qui poſſint directè irritare.119.121.& ſeq.Quinam indirectè. 121. Quinam in eis diſpenſare. 123.Voti commutatio quid ſit.122. Quid circa eam requiratur, vt licitè fiat. ibid. Qui poſſint commutare. 123
Votum caſtitatis.192.An ſimplex caſtitatis votum impediat matrimonium.561. An ſolemne idem dirimat. 565
Votum religioſæ obedientiæ ad quid obliget, 292
Votum religioſæ paupertatis. 289
Vſura quid ſit.215.Quale peccatum. ibid.
Variæ ſpecies vſuræ. 416.& ſeq.
Vſurariorum & cooperantium obligatio & pœna quæ ſit. 219. An ab vſurario liceat petere mutuum. 83
Vxor ad quid teneatur erga maritum. 560. An, & quàm grauiter peccet:ſi marito inuito quid auferat. 177. An teneatur ad reſtitutionem. 175
Quæ bona poſſit expendere. 177.& ſeq.
Vxoricidium an impediat matrimonium. 561

FINIS.

Ad Meiorem Dei Gloriam

BIBLIOTECA ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

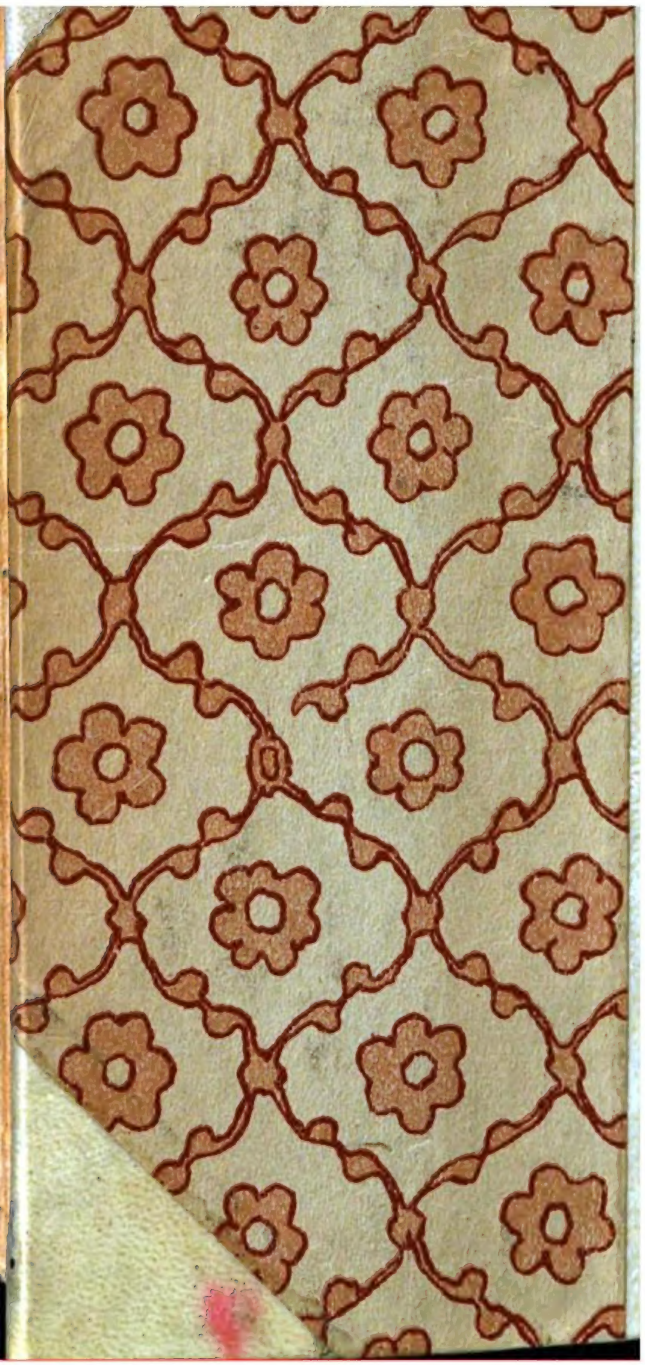

Digitized by Google
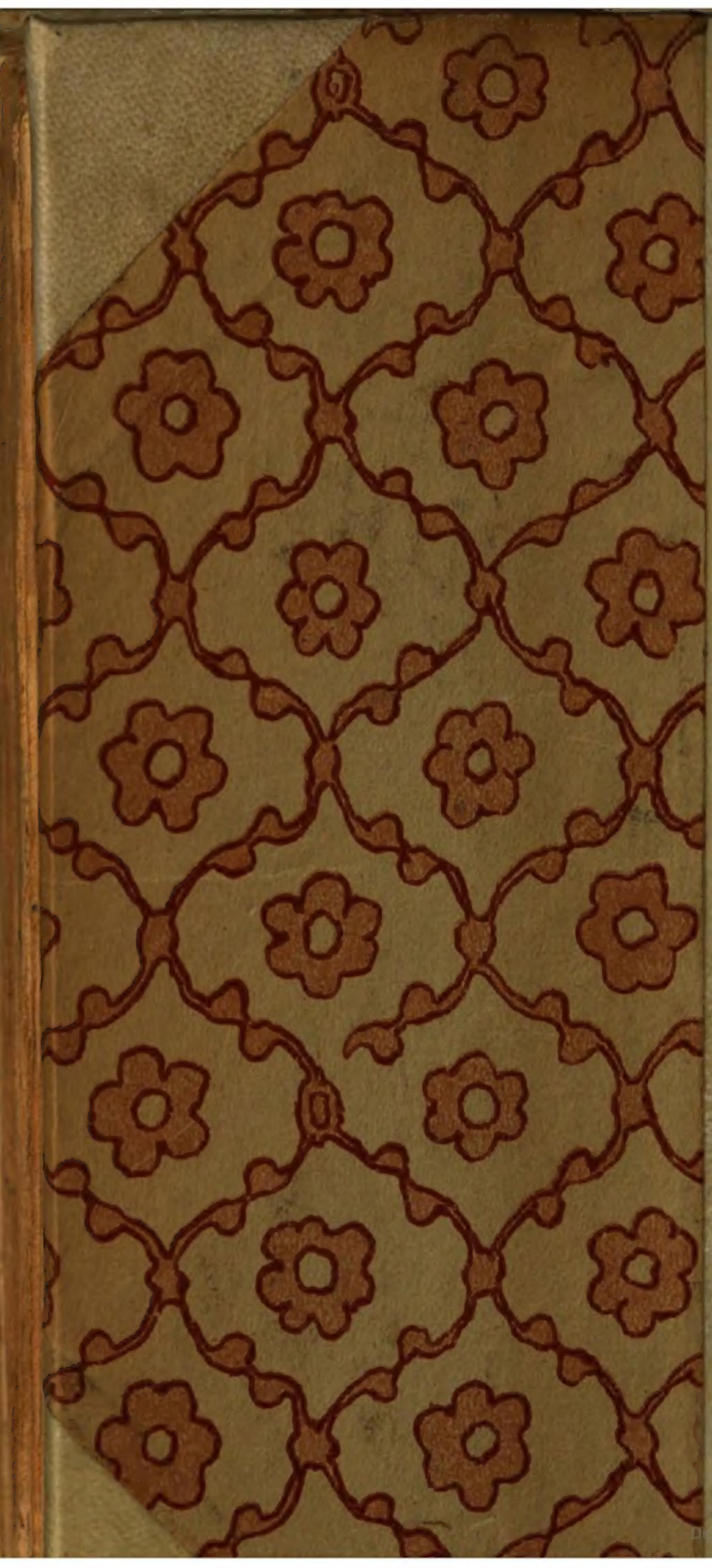
Digitized by Google